CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 78 Bijdragen

LAUREYSSENS Julienne

INDUSTRIËLE NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN IN BELGIË 1819-1857

1975

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

R. Demoulin, Université de Liège, président

J. Bartier, Université Libre de Bruxelles

H. Haag, Université Catholique de Louvain

L. Wils, Katholieke Universiteit Leuven

E. Witte, Vrije Universiteit Brussel

R. Van Eenoo, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 78 Bijdragen

LAUREYSSENS Julienne

INDUSTRIËLE NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN IN BELGIË 1819-1857

1975

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

INHOUDSTAFEL

Voorwoord v

Koolmijnen 1

Metallurgie, met of zonder mijnen, non-ferro metalen, metaalbewerking en verwerking 159

Verkeerswegen, spoorwegen, kanalen, wegen 357

Diverse nijverheden, textiel, glas, papier 495

Groep van de Société Générale de Belgique 515

Groep van de Banque de Belgique 523

Bronnen en Bibliografie 527

Biografische Index Personen 537

Bibliografie 745

Index Ondernemingen en Plaatsnamen 753

VOORWOORD

Dit werk was opgesteld als een onderdeel van een doctoraatsthesis verdedigd in 1970 onder de titel : „De naamloze vennootschappen en de ontwikkeling van het kapitalisme in België (1819-1850)".

In plaats van de weelde van gegevens betreffende de stichting van de industriële vennootschappen in te werken in de reeds overladen synthese, besloten we deze informatie voor te brengen onder de vorm van een reeks op zichzelfstaande nota's.

Verder bleek het duidelijk in de loop van het onderzoek dat de gegevens over de stichters en beheerders een interessant patroon van geografische, sociale en politieke groepering vormden. Aldus rees de idee de biografische gegevens uit te breiden en bijeen te brengen in een personenindex die dan kon beschouwd worden als een soort Who's Who van de industriële en financiële wereld van midden negentiend eeuws België.

Omstandigheden verhinderden de uitvoering van ongetwijfeld noodzakelijke aanvullingen en verbeteringen, terwijl financiële problemen de onmiddellijke verschijning in druk beletten. Het verschijnt dus nu, in 1976, zoals het was in 1970 : de onrijpe, niet zeer gesofistikeerde vrucht van jaren stoffig opgravingswerk in archieven en repertoria. De bedoeling is andere opzoekers dit monnikenwerk althans gedeeltelijk te besparen.

JULIENNE LAUREYSSENS
University of Manitoba
Winnipeg, 15 mei 1975

STEENKOOLMIJNEN

S.A. DU CHARBONNAGE DES PRODUITS AU FLENU (Jemappes)

Akte : 8.8.1835; K.B. 10.10.1836; (B.O. 1837, 134; Pas. 1837, 725).

Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Les Produits (Colenbuen) : 3.000.000 Fr.
Soc. Comm. : 1.000.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 4.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 4.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 4.000.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	Ch. Liedts
H. De Baillet	H. De Baillet	V. Drugman
J. P. Matthieu	J. Sarens	F. de Meeûs
A. Tercelin-Sigart	J. P. Matthieu	Ch. De Macar
F. J. Drugman	Ch. De Macar	Hr. De Baillet
A. J. Colenbuen (bij uitzondering voor leven)		
commissarissen :		
F. Opdenbergh	F. d'Yve de Bavay	De Roest d'Alkemade
F. De Macar	A. de Baillet	V. Malou-Moerman
F. J. De Munck	V. Drugman	Ch. Gréban
J. Meeus-Vandermaelen	V. Malou-Moerman	F. D'Yve de Bavay
C. F. J. Huvelle-Col	Ch. Gréban	A. De Baillet
directeur :		
G. Colenbuen (voorlopig)	J. Letoret	J. Letoret

Wijz. : *Akte* : 28.10.1864; K.B. 20.11.1864; (Mon. 25.11.1864; Dm. II, d. 1, p. 458).

A.B.Z., NV's, 3490; Dm. I, p. 245.
TRIOEN, II, p. 18.

De mijn „Les Produits", gelegen in het gedeelte van het bekken van Bergen dat „Flénu" geheten wordt, was één der oudste en rijkste uitbatingen van de Borinage. De stichter was Ambroise

Richebé [1]. Een eerste maatschappij werd opgericht op 3 maart 1785 en werd bij akte van 23 juni 1812 heringericht [2]. De Vlaming A. J. Colenbuen werd enige eigenaar van de uitbating. Deze industrieel, afkomstig uit Ieper, mag gerekend worden onder de pioniers van de mijnontginning in het bekken van Bergen. Hij bezat het doorzettingsvermogen en het organisatietalent om de vele hindernissen die de traditionele structuur van de mijnuitbating opwierp, te overwinnen. Hij slaagde er niet alleen in alle eigendomsrechten over de mijn in zijn persoon te verenigen maar ook een rationalisering van de bestuurlijke organisatie enerzijds en de technische modernisatie anderzijds, in te voeren. In dit opzicht kennen we slechts één ander voorbeeld in de Borinage, namelijk Degorge-Legrand [3]. In tegenstelling met deze laatste bleek echter het familiekapitaal van de Colenbuens niet opgewassen tegen de enorme investering. Na de malaise veroorzaakt door de revolutie en de steenkoolcrisis van 1833, zag Colenbuen zich verplicht beroep te doen op de Société Générale. De bank besloot de onderneming over te nemen en voor de uitbating een naamloze vennootschap te vormen. Een stijgende vraag naar steenkool was immers te voorzien wegens de aanleg van een nationaal spoorwegnet. Voor de inbreng van de mijn kreeg Colenbuen 3.000 aandelen van 1.000 Fr. Waarschijnlijk lag de werkelijke waarde van de mijn boven deze prijs maar de verkoopsom werd gedrukt, enerzijds door het feit dat zware hypotheeklasten op de onderneming rustten, anderzijds door het feit dat de Société Générale een belangrijk schuldeiser was. Voorts wijzen we erop dat toen de prijzen nog niet artificieel waren opgedreven wegens de speculaties en het succes van de N.V.'s. De pas opgerichte Société de Commerce leverde een bedrag van één miljoen frank, waarvoor zij 1.000 aandelen verkreeg. Duizend aandelen van de inbreng mochten door de verkopers niet worden vervreemd gedurende een bepaalde periode. De rest van zijn stichtersaandelen verkocht Colenbuen onmiddellijk aan de Société de Commerce, aldus zijn deel in de onderneming terugbrengend tot 1/4 [4]. De statuten bepaalden echter dat A. J. Colenbuen deel bleef uitmaken

[1] DESCAMPS G., *Mémoire historique sur l'origine et les développements de l'industrie houillère dans le bassin du Couchant de Mons*, Mons, Desquesne-Masquellier, 1880, in-8°, t. II, p. 24.
[2] A. B. Z., NV's, 3490, notariële akte van 8.8.1835.
[3] DESCAMPS G., *op. cit.*, t. II, p. 203. Degorge-Legrand is de stichter van Grand-Hornu.
[4] A. R. A., S. G., 3208, briefwisseling van 22-26 augustus 1835.

van de beheerraad tot aan zijn dood. Zijn zoon Gustave bleef voorlopig de directie van de onderneming waarnemen tot de Société de Commerce een plaatsvervanger had gevonden. Slechts 1.000 aandelen werden aan het publiek ter onderschrijving aangeboden. Deze onderschrijving kende een geweldig succes : er werd niet minder dan 260 miljoen aangeboden zodat ieder slechts een klein deeltje kon bemachtigen [5].

De pioniersrol die de mijn „Les Produits" heeft gespeeld verdient de vermelding van enige technische bijzonderheden. Reeds vóór de Franse tijd was „Les Produits" één der best uitgeruste mijnen. Richebé financierde in 1765-1766 de plaatsing van een New-comen-machine voor de drooglegging van de mijnschachten [6]. In 1785 werd deze vervangen door een moderne machine van Watt [7]. Hoe vermetel deze vernieuwing was, is gemakkelijk aan te tonen : in 1838 bestonden er in heel de Borinage slechts twee zulke machines. Zij vonden slechts ingang na 1840 [8]. Dit experiment slaagde niet omdat er nog talrijke fouten zaten in het mechanisme en er niemand in staat bleek herstellingen te kunnen uitvoeren. Derhalve werd ze in 1819 door Colenbuen vervangen door een verbeterde Newcomen-machine. Deze bleef in werking tot 1860 [9]. Haar kracht was aanzienlijk voor de periode : 145 pk, en zij trok het water tot op een diepte van 336 meter [9]. In 1838 begon „Les Produits" inderdaad reeds te ontginnen op een diepte van 370 meter terwijl de gemiddelde diepte voor de Borinage slechts 210 meter bedroeg [10]. Ook op het gebied van de mechanisering van de delving stond „Les Produits" aan de spits van de vooruitgang : in 1820 reeds plaatste Colenbuen een geperfectioneerde machine van Watt [11].

Met de financiële steun van de Société de Commerce steeg de productie in 1836 met 75 % boven het gemiddelde van 1830-1835 [12]. „Les Produits" had ook een zeer talrijk arbeiderskorps,

[5] A. R. A., S. G., 3208, idem.
[6] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 24.
[7] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 27.
[8] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, pp. 31 en 32.
[9] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[10] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 68.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 152.
[12] A. R. A., S. G., 208 en S. C., 3208. De produktie steeg in „Les Produits" sneller dan in de andere mijnen van de Société de Commerce (van 120.000 naar 210.000 ton). De gemiddelde aangroei bedroeg 56 %. In juni 1836 werd put nr. 19 geopend, in maart 1837 nr. 20. Aangehaald door LEVY-LEBOYER M., *Les banques européennes et l'industrialisation internationale dans la première moitié du XIXe siècle*, P. U. F., Paris, 1964, p. 633, voetnoot 8.

namelijk 1.600 man [13]. Haar activiteiten bleven niet beperkt bij kolenwinning alleen : in 1859 verkreeg zij toelating 60 cokesovens te bouwen [14]. In 1878 bezat zij er reeds 100 alsook verscheidene ateliers voor ijzerbewerking [15].

[13] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 211.

[14] DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique, Collection complète des statuts*, t. II, Bruxelles, 1858-1864, d. 2, p. 79.

[15] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 269.

S.A. DU CHARBONNAGE D'HORNU ET WASMES (Wasmes)

Akte : 21.9.1835; K.B. 19.12.1836; (B.O. 1837, 138; Pas. 1837, 730).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Hornu et Wasmes (Legrand-Gossart et Cie) : 2.200 aandelen.
Soc. Comm. : 800.000 Fr. - 800 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 3.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.000 aandelen - 3.000.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerders :		
F. Opdenbergh	F. de Meeûs	L. Veydt
F. Basse	J. Malou	Graaf Martini
P. de Meeûs	Graaf Martini	F. Corbisier
A. Legrand-Gossart	L. Veydt	J. Malou
F. J. Defontaine	F. Corbisier	Jos. de Meeûs
commissarissen :		
F. de Meeûs	A. Tercelin-Sigart	H. de Baillet
H. de Baillet	L. de Marnix	L. de Marnix
F. J. De Munck	H. de Baillet	H. Doffegnies
A. Tercelin-Sigart	J. P. Matthieu	J. Matthieu
F. J. Drugman	H. Doffegnies	V. Tercelin-Monjot
directeur :		
F. Corbisier	V. Legrand	V. Legrand

Wijz. : *Akte* : 21.2.1870; K.B. 28.3.1870; (Mon. 3.4.1870; Dm. VI, d. 1, p. 27).

Geliquideerd in 1894.

A.B.Z., NV's, 3458; Dm. I, p. 248.
TRIOEN, II, p. 40.

De concessie van „Hornu et Wasmes" dateert van 31 juli 1747[1]. Zoals „Les Produits" was de uitbating reeds vóór 1830 gemoderniseerd. Op administratief gebied uitte dit zich vooral in het feit dat het eigendomsrecht van de uitbating niet meer verdeeld was over een groot aantal aandeelhouders (waaronder

[1] A. B. Z., NV's, 3458, notariële akte van 21.9.1835.

dikwijls de arbeiders zelf of de zogenaamde „parchonniers") maar was geconcentreerd in de handen van enkele rijke kapitalisten. Inderdaad, op 22 augustus 1825 werd voor de uitbating van „Hornu et Wasmes" een maatschappij opgericht onder de firma Legrand-Gossart en Co [1]. De deelgenoten waren : de kolenhandelaar Alexandre Legrand-Gossart en enkele familieleden, eveneens groothandelaars, en de eigenaar Benoît Scarsez. Een voornaam vennoot was ten slotte de zeer welgestelde eigenaar, groothandelaar en mijnuitbater Frédéric Corbisier. Met Legrand-Gossart behoorde hij tot deze industriëlen wier invloed niet beperkt is gebleven tot het louter technisch gebied. Beiden vervulden tevens talrijke politieke mandaten en gebruikten hun invloed om de ekonomische ontwikkeling van hun streek te bevorderen. Legrand-Gossart reorganiseerde onder meer het transportsysteem van de steenkool en was een zeer aktief gemeenteraadslid en schepen van Bergen. Corbisier werd lid van de Kamer en later van de Senaat. Hij maakte deel uit van talloze commissies voor ekonomische problemen.

De vennootschap Legrand-Gossart en Co., hoe kapitaalkrachtig ook, was niet opgewassen tegen de sommenverslindende investeringen nodig voor de moderne uitrusting van de mijn. Ze geraakte eveneens in moeilijkheden, vooral na september 1830 toen de Société Générale haar krediet beperkte [2]. In 1835 rustten reeds zware hypotheken op de uitbating en nóg waren er nieuwe kapitalen nodig. Op 26 augustus 1835 stelde Corbisier aan de Société de Commerce voor de mijn te kopen [3]. De bedoeling was een N.V. op te richten naar het voorbeeld van „Les Produits". De experten van de Société de Commerce legden de volgende voorwaarden vast : zij wilden de onderneming uitgeven voor drie miljoen. Aan de eigenaars zou twee miljoen toegekend worden, betaalbaar op de volgende manier : 1.050 aandelen waarvan 600 onvervreemdbaar gedurende drie jaar, en 950.000 Fr. in specie; 357.000 Fr. werden onmiddellijk uitbetaald en de rest diende om de hypotheekschulden van de onderneming af te

[2] zie A. R. A., S. G., 1497. Petities van de Kamer van Koophandel van Bergen (september 1830); van de industriëlen van Bergen gericht tot de Gouverneur van de provincie; antwoord van de Société Générale (3.9.1830). Legrand-Gossart en Co. zowel als Corbisier behoorden bij de ondertekenaars.

[3] A. R. A., S. G., S. C., 3209. Brief van Corbisier aan Soc. Comm., 8.9.1835.

lossen [4]. Aldus verkreeg de Société de Commerce 1.950 aandelen bij de stichting. Volgens de notariële akte van 21 september werden 2.200 aandelen aan de verkopers toegekend [5]. Misschien hadden zij door latere onderhandelingen een betere prijs kunnen bedingen. Later verkocht de firma Legrand-Gossart in liquidatie praktisch al de aandelen die haar nog restten [6]. Aldus kwam ruim twee derde van de maatschappij in handen van de Société de Commerce. Deze participatie werd één der belangrijkste troeven van de holding van de bank. Inderdaad, „Hornu et Wasmes" bleek, zoals „Les Produits", een zeer goede zaak.

De mijn was niet alleen één der best georganiseerde van het bekken van Bergen, maar tevens één der vroegst gemechaniseerde. Legrand-Gossart was de eerste die na het mislukt experiment bij „Les Produits" een Watt-motor liet plaatsen [7]. Hoewel het nog steeds een eenvoudig model betrof, waren er talrijke verbeteringen aan toegebracht. Hij ontwikkelde een kracht van 200 pk en trok het water tot op een diepte van 384 meter. Hij werkte nog in 1880 [8]. In 1838 bestond er in heel de Borinage slechts één andere pomp van hetzelfde type, namelijk deze van de koolmijn „Grand-Veine du Bois d'Epinois" (slechts 100 pk, geplaatst in 1835) [8]. Qua diepte van de mijnschachten overtrof zij „Les Produits" met 388 meter tegen 370 meter [9]. Qua arbeiders bekleedde „Hornu et Wasmes" de vierde plaats met 855 na „Rieu-du-Cœur" (1.887), „Les Produits" (1.600) en „Belle-et-Bonne" (1.284) [10]. Alexandre Boty, toen ingenieur van de mijn, gebruikte er in 1843 voor het eerst in de Borinage, echte rails voor het vervoer in de mijnschachten [11]. Hij bracht tevens talrijke verbeteringen aan op het gebied van de veiligheid. We kennen van hem onder meer een verbeterd type mijnlamp [12].

In 1838 behoren de aandelen van deze N.V. tot de beste industriële waarden op de beurs [13]. Men kon ze in januari 1859

[4] A. B. Z., NV's, 3458, notariële akte van 21.9.1835.
[5] A. B. Z., NV's, 3458, notariële akte van 21.9.1835.
[6] A. R. A., S. G., S. C., 3209, brief Corbisier aan Soc. Comm., 21.9.1835.
[7] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 27.
[8] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[9] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 68.
[10] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 211.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 140.
[12] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 98 — Boty werd later directeur van de S.A. du Haut-Flénu.
[13] GILLE B., *Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles*, Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Parijs-Leuven, bijdragen 19. 1961, V. I, pp. 5 en 7, brieven van 15.1.1838 en van 19.1.1838.

kopen voor 1.859 Fr. [14]. Ondanks dit alles heeft de N.V. het einde van de negentiende eeuw niet meegemaakt. In 1870 werd besloten over te gaan tot geleidelijke liquidatie van het sociaal kapitaal, waarschijnlijk wegens uitputting van de mijn. Haar drieduizend aandelen aan pari terugbetaald met fondsen afkomstig van afhoudingen op de winst. De aandeelhouders bleven echter recht op dividend behouden [15]. In 1894 werd de maatschappij definitief ontbonden [16].

[14] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 79.
[15] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 1, p. 27. Akte van 21 februari 1870; K.B. 28.3.1870 (Mon. 3.4.1870).
[16] A.B.Z., NV's, 3458.

S.A. DES CHARBONNAGES DU LEVANT DU FLENU (Cuesmes)

Akte : 14.10.1835; K.B. 10.10.1835; (B.O. 1837, 133; Pas. 1837, 724).

Soc. Kap. : 2.800.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen Cache-après, Ostennes et Crachet : (Charpentier en O'Delant) : 2.100 aandelen.
Soc. Comm. : 700.000 Fr. - 700 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.800.000 Fr.
Dm. I, 1857 : 3.474.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.474 aandelen - 3.474.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerders :		
H. de Baillet	F. de Meeûs	H. de Baillet
P. J. J. Charpentier	H. de Baillet	J. Van Praet
F. J. De Munck	J. P. Matthieu	J. Malou
J. Meeus-Vandermaelen	Ch. Letoret	C. E. Letoret
Ch. Letoret	J. Van Praet	J. P. Barbanson
commissarissen :		
F. Opdenbergh	G. de Meulenaere	H. Doffegnies
J. P. Matthieu	E. O'Delant	A. Roosenveld-vanderven
Ch. Lecock	A. Roosenveld-vanderven	E. O'Delant
A. Tercelin-Sigart	J. J. Sarens	F. de Meeûs
F. Drugman	J. Malou	
directeur :		
E. O'Delant	H. Jordan	H. Jordan

Wijz. : *Akte* : 28.11.1838; K.B. 22.12.1838; (B.O. 1838, 114).
Soc. Kap. : 4.200.000 Fr.
Akte : 4.4.1868; K.B. 16.11.1868; (Mon. 21.11.1868).
Vereniging met S.A. du Haut-Flénu.

A.B.Z., NV's, 3464; Dm. I, p. 252.
TRIOEN, II, p. 23.

De naamloze vennootschap van „Levant du Flénu" verving een zeer oude burgerlijke vennootschap voor de uitbating van

enerzijds de koolmijn „Cache-après", en anderzijds deze van „Ostennes" en „Crachet". „Crachet" werd door de oorspronkelijke vennoten gekocht van de oude uitbaters in 1782, „Ostennes" in 1785. „Cache-après" was eveneens in hun handen overgegaan vóór 1788. Op 5 april van dat jaar werd er te Valenciennes een akte opgesteld die aan de basis lag van de latere personenvennootschap. Toen was de mijn reeds in handen van Franse kapitalisten. Een definitief contract werd opgesteld op 3 juni 1810, eveneens door een notaris te Valenciennes. P. J. I. Charpentier en O'Delant vader, beiden eigenaars te Valenciennes, hebben daarna de andere aandeelhouders uitgekocht want op het ogenblik van de vorming van de N.V. zijn zij de enige deelhebbers.

De vorming van de maatschappij door de Société de Commerce gebeurde op de volgende wijze. Voor de inbreng van de mijnen met alle bijbehoren kregen Charpentier en Co. 2.100 aandelen of 2.100.000 Fr. De Société de Commerce leverde 700.000 Fr. in baar geld voor 700 aandelen [1]. In 1838 hadden O'Delant en Charpentier nog 633 aandelen waarvan 500 gedeponeerd bij de Société de Commerce als waarborg voor de waarde van de inbreng [2]. Zoals Legrand-Gossart en Colenbuen behoorde Charpentier en Co. bij de schuldenaars van de Société Générale in 1830 [3].

In tegenstelling met de twee vorige stichtingen bleek deze zaak niet zo voordelig voor de Société de Commerce. Er waren fouten begaan bij de schatting van de inbreng. Ook had de Société de Commerce de moeilijkheden onderschat van een proces met de nabijgelegen mijn van „Picquery", die het eigendomsrecht over een gedeelte van „Crachet" voor zich opeiste [4].

De financieringsmaatschappij heeft dan ook de waarborg van Charpentier en Co. in beslag genomen. Deze maatregel werd nooit door de stichters aanvaard met het gevolg dat de N.V. in nieuwe processen werd gewikkeld. Niettegenstaande deze slechte start kende de onderneming een grote welvaart. De maatschappij van „Levant du Flénu" is er in geslaagd de eerste uitbreidingen, gedeeltelijk althans, te financieren door een daadwerkelijke kapitaalsverhoging. Het besluit tot deze verhoging werd getroffen

[1] A.B.Z., NV's, 3464, notariële akte van 14.10.1835.
[2] A.R.A., S.G., 1815.
[3] A.R.A., S.G., 1497. Petitie van industriëlen uit de omgeving van Bergen gericht tot de gouverneur van de provincie (2.9.1830). Charpentier en Co. behoorde tot de ondertekenaars.
[4] A.R.A., S.G., 1819. Rapport de fin d'année et proposition du bilan au 31 décembre 1836.

in november 1838. Er werden 1.400 nieuwe aandelen geschapen, die vanaf 1 januari 1839 zouden worden aangeboden aan de houders van de oude aandelen, pro rata van één nieuw aandeel voor elke houder van twee oude aandelen. Het sociaal kapitaal zou aldus gebracht worden van 2.800.000 Fr. op 4.200.000 Fr. [5]. De crisis van december 1838 heeft dit plan gedeeltelijk doen mislukken. Slechts 674 aandelen werden genomen [6]. Vermits de N.V. later geen pogingen meer heeft ondernomen om langs deze weg haar middelen uit te breiden heeft haar nominaal sociaal kapitaal nooit de 3.474.000 Fr. overschreden [7]. Op 24 mei 1848 verkreeg de vennootschap een belangrijke concessie-uitbreiding : 873 ha onder Cuesmes, 122 ha onder Bergen en 13 ha onder twee andere gemeenten, in totaal 1800 ha [9]. Ten gevolge van het proces met „Picquery" was de uitbating van „Crachet" en „Ostennes" in 1840 stopgezet [9]. In december 1855 werd de maatschappij van dit „dood" gewicht verlost : de mijnen werden overgedragen met inboedel en al aan de naburige N.V. van de Société Générale, „Couchant du Flénu". De maatschappij van „Levant du Flénu" kreeg voor deze verkoop 3.200 aandelen van 500 Fr. of 1.600.000 Fr. Zij zorgde tevens voor een bedrijfskapitaal van 137.000 Fr. (274 aandelen) „Crachet" en „Ostennes" hadden, boekhoudkundig althans, dezelfde waarde als in 1835 behouden (1.737.000 Fr.). De aandeelhouders werden op de volgende eenvoudige manier schadeloos gesteld : elke aandeelhouder van „Levant du Flénu" kreeg één aandeel van 500 Fr. van „Couchant du Flénu". [10] Deze operatie werd trouwens voor een overgroot gedeelte boekhoudkundig opgelost vermits de meeste aandeelhouders van „Couchant du Flénu" en van „Levant du Flénu" dezelfde maatschappijen of personen waren !

In april 1868 gebeurde er ten slotte nog een tweede belangrijke wijziging : „Levant du Flénu" fusioneerde met de maatschappij van „Haut-Flénu". Deze laatstgenoemde vennootschap werd ontbonden in 1867 op aanvraag van 2/3 van de aandeelhouders. De concessie van „Haut-Flénu" werd gevoegd bij deze van

[5] A.B.Z., NV's, 3464, akte van 28.11.1838.
[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 253, voetnoot 2.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, p. IX, inleiding.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 253, voetnoot 1.
[9] A.R.A., S.G., 1815, Rapport sur l'exploitation des charbonnages de Crachet et Picquery, door Plumat (17.3.1846).
[10] DEMEUR, *op. cit*, t. I, p. 252, voetnoot 2.

„Cache-après" : in totaal besloegen zij een oppervlakte van 2.474 ha ! De betaling gebeurde door de uitgifte van een obligatielening van nagenoeg 4 miljoen (het sociaal kapitaal van Haut-Flénu). De nominale waarde van één obligatie bedroeg 600 Fr. Zij zouden binnen de tien jaar worden afgeschreven [11].

De omvang van het sociaal kapitaal van „Levant du Flénu" leerde ons reeds dat we hier nogmaals te doen hebben met een aanzienlijke uitbating. De technische inlichtingen die we hebben kunnen verzamelen over „Cache-après", „Crachet" en „Ostennes" wijzen op een vroege mechanisatie. „La machine de Crachet", een Newcomen-pomp werd reeds geplaatst in 1751 ! [12] Dit is vijftien jaar vóór deze van „Les Produits". Na de vereniging met „Ostennes" verving men deze pomp door een nieuwe van 6 pk die het water trok tot 176 meter [11]. O'Delant en Charpentier hebben de mechanisatie van „Cache-après" ingeluid. Ze plaatsten in 1826 een krachtige motor van 145 pk die dienst deed tot 1851 [13]. In 1830 werd zij geteld onder de grootste uitbatingen van de Borinage met 850 arbeiders [14]. Zoals in de meeste ondernemingen werd eerst in de periode 1840-1844 gedacht aan de veel krachtiger maar duurdere Watt-motor. „Levant du Flénu" plaatste in „Cache-après" een machine van Cornwall (verbeterde versie van een Watt-motor). Zij werkte nog in 1880 maar in de loop der jaren waren er zeer veel verbeteringen op aangebracht [15].

[11] A.B.Z., NV's, 3464, akte van 4.3.1868. Zie nota over S.A. charbonnière du Haut-Flénu, p. 75.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 21.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 211.
[11] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 33.

S.A. DES CHARBONNAGES DE SARSLONGCHAMPS ET BOUVY (Saint-Vaast)

Akte : 3.11.1835; K.B. 4.12.1835; (B.O. 1837, 68; Pas. 1837, 377).

Soc. Kap. : 2.800.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Sarslongchamps et Bouvy : (mandataris : J. Dechamps) 2.650 aandelen.
Soc. Nat. : 150.000 Fr. - 150 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.800.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 3.600.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.600 aandelen - 3.600.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerder :		
J. A. Coghen	L. A. Faignart	L. A. Faignart
J. Dechamps	J. Dechamps	Fr. Coghen
N. A. Le Clerc	L. Veydt	A. Dechamps
F. X. Benard	J. Malou	L. Veydt
L. Faignart		P. De Decker
commissarissen :		
M. Bailly	J. P. Barbanson	J. P. Barbanson
J. P. Barbanson	F. Coghen	E. Boucqueau
H. G. Schumacher	F. Spitaels	A. Dechamps (zoon)
L. Maskens	A. Prud'homme	F. Spitaels
Ed. Vanderhecht		E. Van Hoorde
directeur :		
A. Dufrène	A. F. Gravez	A. F. Gravez

Wijz. : *Akte* : 4.6.1839; K.B. 25.9.1839; (B.O. 1839, 700).
Lening van 700.000 Fr.
Akte : 30.4.1846; K.B. 29.6.1846; (Mon. 27.6.1846).
Soc. Kap. verhoogd met 800.000 Fr. tot 3.600.000 Fr.

A.B.Z., NV's, 3499; Dm. I, p. 257.
TRIOEN, II, p. 1.

De oude vennootschap van Sarslongchamps en Bouvy werd gevormd op 26 september 1821. De concessies dateerden echter reeds van 1749 en 1787 en werden bevestigd in 1810. Een voornaam aandeelhouder op het ogenblik van de vorming van de ven-

nootschap was Joseph Dechamps, eigenaar en opvoedkundige, vader van de katholieke voorman Adolphe Dechamps. Met hem waren geassocieerd mevrouw Whetnall, weduwe van de grote industrieel en voormalig commissaris van de Société Générale P. F. Tiberghien, en M. C. Corten, weduwe van F. J. Vanderhecht, die eveneens een belangrijk Brussels groothandelaar was. Haar zoon Ed. Vanderhecht werd commissaris in de nieuwe vennootschap [1]. De uitbating, gelegen in het Centrumbekken, werd ditmaal niet door de Société de Commerce maar door de andere dochtermaatschappij van de Générale, de Société Nationale gekocht. Het is de enige N.V. die onder haar patronering in deze sector tot stand kwam. De Société Nationale heeft later, na een overeenkomst met de Société de Commerce, haar actieterrein buiten de koolmijn- en metaalsector verlegd [2].

De mijn werd uitgegeven voor 2.800.000 Fr. Nochtans was het duidelijk dat ze niet zo veel waard was als bvb. de mijnen van „Levant du Flénu". Zij was in 1831 op slechts 440.000 Fr. geschat geworden [3]. Volgens de statuten werden aan Dechamps en vennoten 2.650 aandelen van de nieuwe maatschappij ter hand gesteld, waarvan 900 onvervreemdbaar gedurende vijf jaar. De Société Nationale leverde 150.000 Fr. Daarbij eigende ze zich het voorrecht toe binnen de vijf eerstkomende jaren, zonder dat de toestemming van de algemene vergadering der aandeelhouders vereist werd, andere koolmijnen aan de uitbating toe te voegen. Het ministerie legde de Société Nationale op, dat hiervoor de koninklijke toestemming moest gevraagd worden [4].

De aangekondigde uitbreiding werd evenwel niet verwezenlijkt. De crisis van 1838 vernietigde de hoop op vermeerdering van de financiële middelen door een publieke uitgifte. Zoals de meeste andere ondernemingen moest zij beroep doen op een obligatielening die door de holding en de andere aandeelhouders werd gedragen. Deze lening, aangegaan in 1839, betrof een bedrag van 700.000 Fr. en had als basis een hypotheek op de inboedel. In december 1857 was zij bijna volledig afgelost [5].

[1] A.B.Z., NV's, 3499, notariële akte van 3.11.1835.
[2] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 609 en voetnoot 45.
[3] A.R.A., K.Kh., Bergen, 27.11.1836; zie ook LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 608, voetnoot 44.
[4] A.B.Z., NV's, 3499, akte van 3.11.1835.
[5] A.B.Z., NV's, 3499. Brief van de minister aan de beheerders 16.6.1839. Notariële akte van 4.4.1839.

In 1846 heeft de maatschappij geprofiteerd van de gunstige conjunctuur om toch een kapitaalsverhoging door te voeren. Er werden toen 800 nieuwe aandelen geplaatst zodat het sociaal kapitaal 3.600.000 Fr. bedroeg [6].

Alles wijst erop dat de Société Nationale, mits enorme investeringen er toch in geslaagd is deze ondernemingen op een peil te brengen dat een vergelijking met de beste maatschappijen van de Société de Commerce in het zoveel rijkere bekken van de Borinage kon doorstaan.

Inderdaad, het Centrum kende een technische achterstand wat de mechanisatie van de mijnen betrof. In 1800 telde men er slechts vier uitbatingen waar een Newcomen-pomp in werking was. Onder deze vier behoorde echter Sarslongchamps waar in 1789 een stoommachine werd geïnstalleerd [7].

De aandelen van Sarslonchamps en Bouvy werden aanvankelijk niet op de beurs gequoteerd. Volgens de invloedrijke beheerder van de Société Nationale, Bénard, zijn ze in januari 1829, ondanks de crises, toch 1.500 Fr. waard [8]. In 1859 schommelde de beursprijs tussen 1.875 en 1.575 Fr [9].

[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 261 en voetnoot 1.

[7] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 26.

[8] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild*, *op. cit.*, t. I, p. 118. Bénard wilde 60 aandelen aan Rothschild verkopen. Zijn bewering kan dus wel enigszins overdreven zijn.

[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 79.

S.A. DE LA CONCESSION HOUILLERE DE LA REUNION (Mont-sur-Marchienne)

Akten : 3 en 7.6.1836 en 15.8.1836; K.B. 31.8.1836; (B.O. 1837, 123; Pas. 1837, 697).

Soc. Kap. : 960.000 Fr. - 10.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn La Réunion (beheerders) + bedrijfskapitaal : 960.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 960.000 Fr.
Dm. I, 1857 : 960.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 96 aandelen - 960.000 Fr.

1836	1858	1865
beheerders :		
J. Ch. Capelle	Vicomte de Rainneville	A. Borde
J. M. de Cavaignac	J. Ch. de Bousquet	M. G. de Larnac
J. Rogniat	Baron de la Coste	Baron de la Coste
J. M. de Carayon-Latour	M. G. de Larnac	A. Rogniat
D. Villeneuve	A. Borde	J. de Rainneville
J. Ch. de Bousquet	A. Cottier	
directeur :		
P. J. Urbain	Ad. Dulait	A. Dulait

A.B.Z., NV's, 3506; Dm. I, p. 261.
TRIOEN, II, p. 7.

De concessie van „La Réunion" werd toegekend in 1824. Zij strekte zich uit over een zeer grote oppervlakte (1.121 bonniers) [1], en was eigendom van twee belangrijke families van uitbaters van smeltovens uit de streek van Charleroi, de families Pirwez en De Cartier (van de fabrieken van Zône). De rest van de concessiehouders waren enkele gekende families van koolmijnuitbaters : Gillieaux, Quinet, Misonne [2]. Bij gebrek aan fondsen waren de exploratieve werken nog niet voltooid in 1836 [3]. Toch waren ze voldoende gevorderd om de aanwezigheid van steenkool te bevestigen. De familie De Cartier had te kampen met ernstige

[1] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 261.
[2] L'Association charbonnière et l'industrie houillère de Charleroi et de la Basse-Sambre. Livre du centenaire de l'Association, Couillet, 1931, p. 186.
[3] *Le Belge*, 30.4.1836, p. 2, k. 1.

financiële moeilijkheden. Ook begonnen toen reeds de steenkoolmijnen in waarde te stijgen door de opkopen van de Société de Commerce en de Société Nationale. Er kwam vlug concurrentie opdagen, niet alleen van de kant van de rivale van de Société Générale, de Banque de Belgique, maar ook van Franse kapitalisten die reeds vroeger gewend waren te investeren in de Henegouwse koolmijnen en metaalfabrieken [4]. De concessie van „La Réunion" werd aldus gekocht door een groep van twaalf vooraanstaande Parijzenaars. Ze telde een aantal leden van hoge Franse adel, zoals Burggraaf Rogniat, luitenant-generaal, pair van Frankrijk; Burggraaf de Cavaignac de Baragne, divisiegeneraal onder Napoleon en eveneens pair van Frankrijk; enkele hoge ambtenaren zoals de Carayon-Latour, algemeen ontvanger van het departement van de Gironde.

De prijs van de concessie en van de diverse verplichtingen die door de eigenaars moesten worden nagekomen bedroeg, althans volgens de statuten, 570.000 Fr. Het sociaal kapitaal werd op 960.000 Fr. vastgesteld en alle aandelen werden door de komparanten genomen. De voormalige directeur Urbain, een lid van een gekende uitbatersfamilie, had (of kreeg ?) 32 aandelen (320.000 Fr.) en werd zaakvoerder van de nieuwe vennootschap. De rest van de aandelen, die de uitzonderlijk hoge prijs van 10.000 Fr. bedroegen, werden door hogergenoemde Franse groep onderschreven. De goedkeuring werd zonder enige moeilijkheid verkregen [5]. De statuten ondergingen gedurende een halve eeuw geen enkele wijziging. De vennootschap bleef door dezelfde groep geleid.

Eerst in het laatste kwartaal van de negentiende eeuw gebeurden er grondige veranderingen : de concessie werd gesplitst. Eén deel fusioneerde met de mijn genaamd „Les Propriétaires réunis". Het ander deel dat nog de oppervlakte van 922 ha bedroeg werd in 1884 bij de koolmijnen van Marcinelle-Nord gevoegd [6].

[4] *Le Courrier belge*, aangehaald door *L'Indépendant*, 14.10.1837, p. 2, k. 2; Mémorial de la Sambre, aangehaald door *L'Indépendant*, 14.10.1837, p. 3, k. 2.

[5] A.B.Z., NV's, 3506, notariële akte van 3 en van 7 juni 1836 en van 15.8.1836. K.B. van 31.8.1836.

[6] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 186.

S.A. DU CHARBONNAGE DE MONCEAU-FONTAINE (Monceau-sur-Sambre)

Akte : 3.6.1836; K.B. 31.12.1836; (B.O. 1837, 140; Pas. 1837, 732).

Soc. Kap. : 1.130.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Monceau-Fontaine (Basse en Vandervelde) : 365 aandelen.
Soc. Comm. : 400.000 Fr. - 400 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.130.000 Fr. uitgegeven.

1836
beheerders : F. Basse L. Vandervelde F. Spitaels J. F. Drugman
commissarissen : H. De Baillet F. J. De Munck X. Willems J. B. Gendebien

Wijz. : *Akte* : 7.2.1852; K.B. 23.2.1852 (Herstichting : aankoop van kolmijn Martinet. Nieuwe N.V.).

A.B.Z., NV's, 3472.
TRIOEN, II, p. 46.

„Monceau-Fontaine", gelegen in het bekken van Charleroi, werd reeds uitgebaat in 1721. In 1804 vormden de Prins van Gaver, Mevrouw de Rodoan (geboren de Mérode), en J. F. Gendebien de eerste maatschappij van Monceau-Fontaine. Gendebien en de Prins van Gaver waren tevens aandeelhouders van de nabijgelegen mijn „Martinet" [1]. Met de steun van laatstgenoemde vatte Gendebien de strijd aan tegen de versnippering van eigendoms- en uitbatingsrechten die elke vooruitgang in de weg stonden. Hij trachtte een toelating tot handhaving van de concessie van Monceau-Fontaine en „Martinet" te bekomen over een gebied dat de oppervlakte van zeven gemeenten besloeg. Zijn aanvraag werd echter nooit ingewilligd wegens de tegenstand van

[1] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 188.

de andere uitbaters, wegens de wisselvalligheden in de politieke regimes en van de wetgeving in deze periode. In 1836 bedroeg de concessie niettemin reeds 1.800 bonniers [2]. Vergelijken we even met de grote uitbatingen van de Société de Commerce in de Borinage : Produits : 1.175 bonniers [3], Hornu et Wasmes : 421 bonniers [4], Levant du Flénu : 2.485 bonniers [5]. Indien zij qua oppervlakte dus bij deze grote ondernemingen kon gerangschikt worden, kende de uitbating niet dezelfde evolutie. De streek rond Charleroi, afgezien van de lagere kwaliteit van haar steenkool, werd sterk gehinderd door een gebrek aan vervoermogelijkheden. Door de aanleg van het Samber-Oise kanaal en de kanalisatie van de Samber werd de Parijse markt toegankelijk. Anderzijds lag Brussel en het binnenland voor haar open door de opening van het kanaal Charleroi-Brussel. Belangrijker was echter nog de vestiging van de hoogovenbedrijven in de streek van Charleroi. Monceau-Fontaine leverde de vette steenkool, uitstekend geschikt voor het vervaardigen van cokes. Te Chatelineau, te Marchienne-au-Pont, Marcinelle en Couillet, ja zelfs in Monceau zelf verrezen de hoogovens en cokesovens : de afzet was verzekerd. „Le moment pour tirer partie de Monceau-Fontaine est donc arrivé", schreef Basse in januari 1836 [6]. De aandelen van de oorspronkelijke maatschappij waren ondertussen volledig in andere handen overgegaan. Mevrouw Brancas, geboren Rodoan, verkocht in 1826 haar derde aan Rouiller en Soetens, die ze op hun beurt verkochten aan Leonard Vandervelde, een eigenaar uit Brussel, en A. Cossée. In 1834 ten slotte, verkocht de Prins van Gaver zijn aandelen aan dezelfde L. Vandervelde, terwijl de aandelen van J. F. Gendebien bij Fred. Basse, directeur van de Société Générale en A. Cossée, terecht kwamen. De nieuwe vennoten stichtten een burgerlijke vennootschap met een aanzienlijk sociaal kapitaal : namelijk 1.080.000 Fr. Vandervelde bezat 108 aandelen van 5.000 Fr., Cossée bezat er 60 en Basse 48. Zo was de toestand in januari 1836, toen Basse en Vandervelde de Société de Commerce voorstelden in de vennootschap te treden door Cossée uit te kopen. Cossée

[2] A.B.Z., NV's, 3472, notariële akte van 3.6.1836.
[3] A.B.Z., NV's, 3490, akte van 8.8.1835.
[4] A.B.Z., NV's, 3458, akte van 21.9.1835.
[5] A.B.Z., NV's, 3464, akte van 14.10.1835.
[6] A.R.A., S.G., S.C., 3048, nota over Monceau-Fontaine door Basse en Vandervelde, 21.1.1836.

verkeerde namelijk in financiële moeilijkheden en zou dus wel te overhalen zijn. Zij wilden hun aandeel in de onderneming behouden [8]. Waarschijnlijk is de Société de Commerce niet dadelijk op dit voorstel ingegaan, want in februari 1836 verkocht Cossée 24 aandelen aan Fred. Basse [9]. De Société de Commerce zou, volgens Richtenberger, in de vennootschap zijn getreden door het derde van Cossée af te kopen. Met instemming van Basse en Vandervelde vormden zij een N.V. Deze laatsten zouden oorspronkelijk voor hun inbreng slechts elk 240 aandelen van 1.000 Fr. hebben gekregen. Dit betekende dat zij voor elk aandeel van de oude vennootschap, waarvan de prijs 5.000 Fr. bedroeg, slechts ongeveer 3.000 Fr. hadden bekomen. Later, zegt Richtenberger, zag de financieringsmaatschappij in dat de inbrengers te kort waren gedaan en gaf ze elk 365 aandelen [10] of ongeveer 4.000 Fr. per aandeel : dit was de prijs die Basse oorspronkelijk had voorgesteld. Aldus werd ook op de stichtingsakte bepaald. De Société de Commerce leverde 400.000 Fr. in baar geld [11]. Zij kreeg daarvoor 400 aandelen. Basse en Vandervelde betaalden daarenboven 70 aandelen als commissieloon. We weten bij toeval bij wie deze aandelen zijn terecht gekomen : 170 werden aan de Société Générale overgemaakt, 150 aan de Société de Mutualité (de beleggingstrust van de Générale), 50 werden verdeeld onder de beheerders en commissarissen voor hun waarborg, 100 hield zij zelf. De tweede holding van de Générale, de Société Nationale, werd niet vergeten : zij kreeg een derde van het commissieloon in baar geld uitbetaald [12]. De aandelen werden aanvankelijk niet op de beurs gequoteerd. De verwachtingen rond deze nieuwe maatschappij waren hoog gespannen. Zij bracht volgens Richtenberger in 1837 150.000 Fr. op, maar zou, mits nieuwe investeringen, dubbel zoveel winst kunnen boeken [13]. In de loop van 1838

[7] A.R.A., S.G., S.C., 3049, *Inventaire des titres et documents appartenant à la S.A. du charbonnage de Monceau-Fontaine*, s.d. Zie ook : Association charbonnière, *op. cit.*, p. 192.

[8] A.R.A., S.G., S.C., 3048, nota over Monceau-Fontaine.

[9] A.R.A., S.G., S.C., 3049, inventaire des titres...

[10] GILLE, Lettres à la maison Rothschild, *op. cit.*, t. I, pp. 8 en 9.

[11] A.R.A., S.G., S.C., 3052, nota : Capital de la Société de Monceau-Fontaine, s.d. Zie ook A.B.Z., NV's, 3472, akte van 3.6.1836.

[12] A.R.A., S.G., S.C., 3052, beheerders : F. Drugman : 15 aandelen; F. Spitaels : 15 aandelen; commissarissen : H. De Baillet (S.G.) : 5 aandelen; De Munck (S.G.) : 5 aandelen;

[13] GILLE, Lettres à la maison Rothschild, t. I, p. 9. Enige tijd later was het nieuws niet meer zo gunstig, idem, p. 9.

werden verschillende projekten ontworpen om het sociaal kapitaal uit te breiden, doch in dat jaar werd niets ondernomen. Onder druk van de crisis van december 1838 kwam men ten slotte tot een besluit : de Société Générale en de Mutualité zouden 100 nieuwe aandelen onderschrijven, zodat 100.000 Fr. nieuw kapitaal in de onderneming werd gepompt [14].

Ferdinand Spitaels, medestichter van de hoogovens van Marcinelle en Couillet en beheerder van Monceau-Fontaine heeft zich vooral met de uitbouw van deze onderneming beziggehouden [15]. Vanaf 1840 kende de N.V. door de ekonomische depressie financiële moeilijkheden. In 1841 en 1842 werden geen intresten op de aandelen uitgekeerd en was er dus zeker geen sprake van dividenden [16]. De toestand bleef slecht en verergerde snel in 1848 en 1849. Er werd in deze jaren zulke verliezen geboekt dat de beheerraad zich afvroeg of het niet beter was de uitbating stil te leggen. Zij verkozen echter de onderneming te reorganiseren, niet alleen op technisch gebied, maar ook op het financieel vlak [17]. Er werd uiteindelijk besloten over te gaan tot een fusie met de nabijgelegen mijn „Martinet". Een nieuwe N.V. werd opgericht [18].

[14] A.R.A., S.G., S.C., 3049, proces-verbaal van de zitting van de beheerraad, 20.2.1839.
[15] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 192.
[16] A.R.A., S.G., S.C., 3052.
[17] A.R.A., S.G., S.C., 3051, rapport van J. Letoret (S.C.) over de uit te voeren werken.
[18] Zie nota over S.A. des charbonnages de Monceau-Fontaine et du Martinet, p. 127.

S.A. DES CHARBONNAGES DE LODELINSART (Lodelinsart)

Akte : 12.12.1836; K.B. 5.13.1838; (B.O. 1838, 38; Pas. 1838, 283).

Soc. Kap. : 2.210.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen van : Soc. charbonnière de la remise du Longbois, sur Gilly et Jumet; de la remise du Nord du Fayat, sous Lodelinsart; des Hauchis ou midi du Fayat, idem; du Nord, idem; Jean du Fils ou partie Nord de Mayeur et Grimpez; des Quatorze Actions sur Lodelinsart; du Gurgeat faubourg Charleroi. (mandatarissen van aandeelhouders) : 1.210 aandelen.
Soc. Comm. : 500.000 Fr. - 500 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.210.000 Fr. uitgegeven.

1836
beheerders :
F. de Macar
H. de Baillet
Aug. Misonne
J. J. Lambert
F. J. Drugman
commissarissen :
J. Willems
G. Nalinnes
A. Lenglé
Ch. Lecocq
F. Spitaels
directeur :
A. A. Brixhe

Wijz. : *Akte* : 22.4.1846; K.B. 1.5.1846; (Mon. 11.5.1846; Pas. 1846, 32), kapitaalsverhoging.

A.B.Z., NV's, 3465.
TRIOEN, II, p. 84.

De N.V. van Lodelinsart bewerkstelligde de fusie van zeven kleine koolmijnen in de omgeving van Charleroi [1]. De concessies van deze compagnieën waren op traditionele wijze toegekend, namelijk per laag of per gedeelten van lagen. De „tailles" waren,

[1] A.B.Z., NV's, 3465, notariële akte van 12.12.1836.

zoals eveneens gebruikelijk was, versnipperd over een groot aantal families die tot alle sociale lagen van de maatschappij behoorden. De Société de Commerce heeft de enorme verdienste verworven aan deze versnippering een einde te stellen en aldus de modernisering en uitbreiding van de exploitatie mogelijk te maken. Nochtans is het niet zij die de eerste stap naar de eenmaking zette. Deze eer kwam toe aan een Franse groothandelaar, A. Lenglé, uit Valenciennes die samen met zijn vennoten een groot pak aandelen van de diverse maatschappijen had weten te verwerven. Grote aandeelhouders waren buiten hem eveneens A. Brixhe, Aug. Misonne en de familie Lambert. Lenglé en consorten hebben de concessies van Lodelinsart verkocht aan de Société de Commerce o.m. tegen een vaste vergoeding gerekend op de opbrengst van de verkoop. Zij werden betaald in aandelen en gingen er mee akkoord deel te nemen in de stichting van een naamloze vennootschap. De nieuwe N.V. zou de plaats innemen van de Société de Commerce ten opzichte van Lenglé en Co [2]. De uitbatingen werden ingebracht voor 1.210.000 Fr.; de Société de Commerce leverde 500.000 Fr., waarvoor zij 500 aandelen kreeg [3]. Zoals toen nog gebruikelijk was, werd de koninklijke goedkeuring verleend zonder onderzoek naar de waarde van de inbreng. De beheerders moesten weliswaar talrijke wijzigingen aan de statuten aanbrengen [4].

Reeds vanaf haar stichting maar vooral na 1838 worstelde de N.V. met ernstige financiële moeilijkheden. Ondanks de devalorisatie van de industriële waarden werden in 1839 500 nieuwe kapitaalsaandelen op de markt gebracht [5]. Deze nieuwe fondsen volstonden echter niet. In 1844 werd een lening van 433.000 Fr. aangegaan, die door de aandeelhouders werd opgebracht [6]. Toen in 1846 de industriële waarden terug aan bod kwamen en de Franse kapitalisten weerom belangstelling kregen voor de Belgische mijnen wegens de uitbouw van hun spoorwegnet, vatte Lenglé, nog altijd groot aandeelhouder, het plan op de

[2] A.R.A., S.G., 1868, note sur Lodelinsart, s.d.

[3] A.B.Z., NV's, 3464, akte 12.12.1836.

[4] A.B.Z., NV's, 3465, briefwisseling 2.1.1837-7.3.1838. K.B. 5.13.1838.

[5] A.R.A., S.G., S.C., 3115, Extrait du régistre aux délibérations Séance 8.2. 1838. De eerste aanbreng van 500.000 Fr., door de Société de Commerce was reeds volledig opgeslorpt door de voorbereidende werken. Er waren nieuwe fondsen nodig voor de voltooiing.

[6] A.R.A., S.G., 1868, La participation de la Société Générale dans l'emprunt de 433.000 Fr. à la Société de Commerce en faveur de la S.A. des charbonnages de Lodelinsart (200 Fr. per aandeel).

mijn op de Parijse Beurs te lanceren. De obligatieschulden beliepen toen reeds ongeveer één miljoen Fr. Zij zouden worden omgezet in aandelen. Het sociaal kapitaal zou op 3.300.000 Fr. gebracht worden.

De 3.300 aandelen zouden aan 1.000 Fr. in Parijs uitgegeven worden „de manière à leur assurer le rang qu'elles doivent occuper et de les rendre valeur négociable". De algemene vergadering hechtte haar goedkeuring aan dit plan, maar om redenen die we niet kennen werd er eerst in januari 1848 een begin van uitvoering aan gegeven [7]. De revolutie deed vlug alle hoop in rook opgaan.

Toen was de schuld van de N.V. bij de Société Générale tot 1.300.000 Fr. opgelopen. De mobilisatie van deze schuld werd een absolute noodzaak voor de sanering van de toestand van de bank zelf. Op de algemene vergadering van 8 augustus 1850 deed de Meeûs een voorstel tot fusie met de mijn „Sacré-Français". De aandelen van Lodelinsart zouden namelijk met de helft dienen gedevalueerd. De toevoeging van „Sacré-Français" zou de N.V. in staat stellen haar nominaal sociaal kapitaal niet te depreciëren [8]. Merken we op dat normalerwijze, volgens de statuten, de N.V. moest worden ontbonden wanneer de helft van het sociaal kapitaal door verliezen was opgeslorpt. Weliswaar ging het hier niet over werkelijk verlies maar over immobilisatie van kapitaal, wegens ontegensprekelijk noodzakelijke investeringen. Enkele maanden later werd besloten Lodelinsart en „Sacré-Français" te versmelten met de S.A. des Charbonnages de Charleroi [9].

[7] A.R.A., S.G., 1868. Algemene vergadering van aandeelhouders 11.2.1846.

[8] A.R.A., S.G., 4267. Projet de fusion Lodelinsart-Sacré-Français. Algemene vergadering der aandeelhouders, 8.8.1850.

[9] A.R.A., S.G., 4267. Conventie van 27. 12. 1850. Zie nota over de S.A. des Charbonnages de Charleroi, p. 103.

S.A. DES CHARBONNAGES ET HAUTS-FOURNEAUX DE LONGTERNE (Dour) [1]

Akte : 30.12.1836; K.B. 11.6.1842; (B.O. 1842, 67; Pas. 1842, 650).

Soc. Kap. : 1.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Longterne (L. en A. Divuy) : 500 aandelen.
Soc. Comm. : 500.000 Fr. - 500 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 1.000.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerder :		
H. de Baillet	F. de Meeûs	Ch. Liedts
L. Divuy	J. P. Matthieu	J. Malou
F. J. De Munck	Ch. Letoret	V. Drugman
P. J. Meeus-Vandermaelen	H. de Baillet	Ch. Letoret
commissarissen :		
F. Opdenbergh	Ch. Grébán	H. de Baillet
J. P. Matthieu	J. Malou	L. Veydt
Ch. Lecocq	graaf Martini	Ch. Grébán
F. J. Drugman	V. Drugman	graaf Martini
directeur :		
A. Divuy		

Ontbonden op 9.4.1868 aangebracht in S.A. Charbonnages unis de l'Ouest de Mons. Dm. III, d. 2, 246.

A.B.Z., NV's, Dm. I, p. 264.
TRIOEN, II, p. 139.

De concessie van Longterne werd de Société de Commerce aangeboden door de eigenaars Louis en Auguste Divuy, vader en zoon, beiden groothandelaars te Valenciennes. François Defontaine, van de hoogovens van Marcinelle en Declercq, ingenieur van de mijn „Les Produits" werden eerst ter plaatse gestuurd om op diskrete wijze, zonder de Société de Commerce er in te mengen,

[1] Gerangschikt bij de koolmijnen omdat ze in werkelijkheid nooit hoogovens heeft gebouwd.

de waarde van de koolmijn te onderzoeken [2]. Beiden brengen een ongunstig verslag uit [3]. De kooladers werden uitgebaat sedert 1811. In 1819 werd er een vennootschap gevormd maar deze heeft de concessie niet lang zelf uitgebaat : al gauw werd ze verpacht aan maatschappijen van exploitanten. Deze hadden de winning zeer slecht aangepakt : twee putten werden afwisselend uitgebaat; grondwater overstroomde één der putten; de aders waren zeer onregelmatig en werden vooral aan de oppervlakte ontgonnen. Alle werk aan de tweede put werd sedert juni 1836 stopgezet. De Divuy's ontdekten in 1829 dat er ijzeraders op de concessie aanwezig waren : zij maakten veel propaganda rond deze ontdekking en verkregen van overheidswege de goedkeuring om twee hoogovens op te richten. Het metaalerts dat effectief werd gewonnen overschreed echter nooit de 5.000 kg. Zowel Defontaine als Declercq verzekerden dat deze ertslagen nooit winstgevend konden worden geëxploiteerd Defontaine raadde aan de mijn te kopen als het er op aan kwam de concurrentie uit te schakelen. Declercq schatte de waarde van de onderneming op niet meer dan 120.000 Fr materiaal inbegrepen. De Société de Commerce stuurde haar ingenieur J. Gernaert ter plaatse om te onderhandelen over de aankoop [4]. In december 1836 werd een vennootschap voor de onderneming opgericht. De akte voorzag 500.000 Fr. voor de inbreng maar slechts 400 werden vrijgegeven : de rest zou verleend worden wanneer er, zoals beloofd, voldoende hoeveelheid ijzererts aanwezig was om een hoogoven te voeden die 10 ton smeltijzer per dag zou kunnen voortbrengen. Verder waren er nog 225 aandelen onvervreemdbaar gedurende een periode van niet minder dan tien jaar ! De Société de Commerce leverde 500.000 Fr. in baar geld : evenveel als de aanbreng. Dit bedrag moest aangewend worden voor de geplande werken. De financieringsmaatschappij beloofde nog een half miljoen te leveren indien de hoogoven werd opgericht [5]. Deze aandelen werden echter nooit uitgegeven [6] omdat, zoals voorspeld door Defontaine en Declercq, de hoeveelheid ijzererts inderdaad niet voldoende bleek.

[2] A.R.A., S.G., S.C., 3099. Brief S.C. aan Defontaine, 12.10.1836; idem aan Declercq, 15.10.1836.

[3] A.R.A., S.G., S.C., 3099, verslag van Defontaine, 13.10.1836; idem van Declercq, 20.10.1836. De gegevens werden dooreen gebruikt.

[4] A.R.A., S.G., S.C., brief S.C. aan J. Gernaert, 22.10.1836.

[5] A.B.Z., NV's, 3466, notariële akte van 30.12.1836.

[6] Demeur, *op. cit.*, t. I, p. 265, voetnoot 1.

In februari 1838 vierde de speculatiekoorts in Frankrijk hoogtij. Het Belgisch mijnbekken was één hunner geliefkoosde terreinen. Fransen uit Valenciennes, uit Rijssel, zelfs uit Douai en natuurlijk uit Parijs, kwamen hier mijnen opkopen om ze met enorme winsten op de Parijse Beurs uit te geven [7]. De Divuy's, die nog steeds in de maatschappij zaten, stelden voor van deze gunstige wind gebruik te maken om te trachten „Longterne" voor een voordelig prijsje van de hand te doen. Zij meenden er gemakkelijk 1.200.000 tot anderhalf miljoen voor te kunnen krijgen [7]. De Société de Commerce gaf haar fiat, doch tot een verkoop is het nooit gekomen. Zij bezat toen 775 aandelen van deze vennootschap [8].

De koninklijke goedkeuring voor de statuten werd eerst vier jaar na de stichting aangevraagd, namelijk in februari 1841. De experten van het ministerie vonden de waarde van de inbreng sterk overdreven [9]. Doch de vennootschap had intussentijd aan dit euvel verholpen : wat inderdaad waar was in 1836 was het niet meer in 1841 : de waarde van de mijn was immers gestegen door de in tussentijd uitgevoerde werken, alhoewel de mate van de vermeerdering moeilijk te meten was. Dit feit ontnam veel kracht aan de argumentatie van de regeringsvertegenwoordigers en eens te meer werd de goedkeuring verleend mits aanpassing van de statuten aan de geldende normen [10].

[7] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. I, pp. 4 en 5, brief van 14.1.1838.

[8] A.R.A., S.G., S.C., 3099, brief van S.C. aan Divuy, 28.2.1838.

[9] A.B.Z., NV's, 3466, briefwisseling 17.2.1841-3.6.1842. De NV weigerde lange tijd inlichtingen te verschaffen.

[10] A.B.Z., NV's, 3466; K.B. van 11.6.1842.

S.A. CHARBONNIERE DU COUCHANT DE FLENU (Quaregnon)

Akte : 4.1.1837; K.B. 7.10.1841; (B.O. 1841, 96; Pas. 1841, 994).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van concessie Rieu-de-Cœur (Soc. des 12 actions) - 1.400 aandelen.
Soc. Comm. : 600.000 Fr. - 600 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : H. de Baillet A. E. Moreau J. P. Matthieu F. J. Drugman *commissarissen :* F. de Meeûs Ch. Taintenier F. J. De Munck F. D'Yve de Bavay Ch. Ad. Picquet *directeur :* P. J. Thauvoye

Wijz. : *Akte* : 9.1.1850; K.B. 30.1.1850; (Mon. 2.2.1850; Dm. I, p. 268), omvorming tot S.A. des charbonnages de Cossette et du Couchant réunis.

A.B.Z., NV's, 3441.
TRIOEN, II, p. 133.

Op 11 september 1821 verleende de Société du Rieu-de-Cœur aan de heren Mahieu, Moreau en Taintenier het recht een gedeelte van hun concessie uit te baten. In 1823 verkregen deze laatsten een uitbreiding van de uit te baten oppervlakte, op voorwaarde dat zij binnen een bepaalde periode de bouw van een stoommachine voor de drooglegging van de mijn zouden financieren. De uitbaters verenigden zich op hun beurt tot een burgerlijke vennootschap onder de firma Société des Douze Actions, Moreau

en Co. Op 30 september 1836 werd hun contract vernieuwd. Een nieuwe afbakening van de concessie vond plaats. In ruil voor nieuwe voorrechten, verleend door „Rieu-de Cœur" ging de uitbatersmaatschappij de verbintenis aan, om in 1837 twee nieuwe winningscentra te scheppen en in werking te stellen. Deze verbintenis moest nagekomen worden op straffe van verlies van het geïnvesteerde kapitaal en de reeds uitgevoerde werken. De Société des Douze Actions financierde het graven van nieuwe mijnputten, maar om de uitbating op gang te brengen schoot ze fondsen te kort. Zij sloot een overeenkomst met de Société de Commerce. De holding trad in de plaats van de Société des Douze Actions en nam de rechten en verplichtingen over die deze maatschappij had aangegaan tegenover „Rieu-de-Cœur" [1]. Deze verkoop werd ongetwijfeld door notaris Moreau bemiddeld. Deze was niet alleen groot aandeelhouder in deze vennootschap maar ook in talrijke andere mijnen in de Borinage. Hij was in maart 1836 op initiatief van de Meeûs aangeworven door de Société de Commerce om, tegen een commissieloon, voor de maatschappij zoveel mogelijk aandelen op te kopen van koolmijnen in de Borinage, voornamelijk in deze waarin hij zelf belangen had. Hij zou dit natuurlijk doen in eigen naam. De aldus opgekochte delen werden samengevoegd en ingebracht in de S.A. des Charbonnages du Haut-Flénu [2]. De Société de Commerce betaalde de Société des Douze Actions 1.400 aandelen van de nieuwe N.V. Zelf bracht zij een deel in van de mijn van Grand-Buisson [3] en een som geld, waarvoor zij 600 aandelen ontving [4]. De statuten van de N.V. werden eerst in oktober 1841 goedgekeurd. De Société Générale had niet eerder een aanvraag tot goedkeuring ingediend, terecht vrezend dat de regering bezwaar zou maken tegen het feit dat het uitbatingsrecht berustte op een contract. Het K.B. van 7 oktober 1841 maakte inderdaad voorbehoud betreffende deze zaak en drong aan op een spoedige normalisering van de toestand [5]. De

[1] A.R.A., S.G., 4245, Note sur la société de la Cossette et du Couchant du Flénu réunis, 11.6.1851.

[2] A.R.A., S.G., 3226, Contract, 2.3.1836 ondertekend door A. Picquet, A. Moreau en F. Drugman. Zie nota over S.A. du Haut-Flénu, p. 75.

[3] 2/24sten en 1/7 van 1/24ste gekocht in 1836 voor 145.000 Fr. De Société de Commerce had tevergeefs getracht de rest van de aandelen te kopen voor 60.000 Fr.
A.R.A., 3009, aangehaald door LEVY-LEBOYER, p. 631, voetnoot 176.

[4] A.B.Z., NV's, 3441, notariële akte van 4.1.1837.

[5] A.B.Z., NV's, 3441, K.B. van 4.1.1837.

onderhandelingen met „Rieu-de-Cœur" hadden echter niets opgeleverd. Ondertussen was de crisis uitgebroken. Het contract moest desondanks nageleefd worden. Het bedrijfskapitaal geleverd door de Société de Commerce bij de stichting was vlug opgeslorpt. In de periode 1842-1844 werden kolen gewonnen op 374 meter en nieuwe machines geplaatst. Alhoewel alleen in 1844 de uitbating verlies leed, beliepen de investeringen in 1848 bijna twee en half miljoen Fr.

Er was in 1843 een eerste reeks obligaties uitgegeven gevolgd door een tweede in 1848 [6]. De laatste reeks diende tevens om de aandeelhouders te vergoeden voor de afstand van een deel in de winst. De bank en haar dochtermaatschappijen hadden, als grootste belanghebbenden, het leeuwendeel van de leningen gedragen. In 1849 bezaten de Société Générale en Société de Mutualité tezamen 1.341 van de 2.000 aandelen en hadden ook de overgrote meerderheid van de obligaties in portefeuille. Deze waren niet verhandelbaar wegens de crisis [7]. Ondanks deze toestand besloot de N.V. de nabijgelegen mijn van Cossette op te kopen. Dit besluit bracht de enig mogelijke oplossing voor een probleem dat de onderneming reeds jarenlang dwarszat. Deze kleine uitbating kon geen machines bekostigen voor de drooglegging van de mijn. Het afwateringssysteem was echter zo geregeld dat de corresponderende kooladers van „Rieu-de-Cœur" regelmatig water van Cossette ontvingen. Juridische actie hielp niets, vermits de uitbaters zelfs niet kapitaalkrachtig genoeg waren om een schadevergoeding te betalen ! [8] Een bijkomende reden was dat door deze aankoop „Couchant du Flénu" werkelijk eigenaar werd van een concessie [9]. Doch de derde en belangrijkste reden van de herstichting was de consolidatie van hogergenoemde obligatieschuld [10].

[6] A.R.A., S.G., 4245, Note sur Couchant du Flénu..., en 1844, Verslag algemene vergadering, 10.3.1842. 4255, Société du Couchant du Flénu aan Soc. de Comm., 15.11.1848.

[7] A.R.A., S.G., 4255. Echange actions et obligations de la Société du Couchant du Flénu.

[8] A.R.A., S.G., 4255. Note ..., 1845. Rapport sur l'adjonction du charbonnage de la Cossette au Couchant du Flénu, 18.8.1848, door H. Jorda. De mijn zelf was niet veel waard en de aanhechting was, van technisch standpunt uit gezien, niet voordelig.

[9] A.R.A., S.G., 4245, Note...

[10] zie S.A. des charbonnages de la Cossette et du Couchant du Flénu réunis, p. 119.

S.A. DU CHARBONNAGE DE PERONNES (Péronnes)

Akte : 24.1.1837 en 5.3.1837; K.B. 10.4.1837; (B.O. 1837, 156; Pas. 1837, 887).

Soc. Kap. : 600.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Péronnes (Descamps-Richebé, mandataris) : 220 aandelen; 60 gekocht door geldschieters (zie overige beheerders).

Evolutie : Br., 1838 : 600.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : A. J. Beaussier N. Descamps-Richebé H. De Brouckère Th. Rouzé-Mathon Th. Lestiboudois
commissarissen : L. De La Chaussée Fr. Coppens L. Fauvel

Wijz. : *Akte* : 31.8.1853; K.B. 7.2.1844; (B.O. 1844, 20).

A.B.Z., NV's, 3486.
TRIOEN, II, p. 51.

De firma Descamps-Richebé en consorten verwierf de concessie van Péronnes op 27 juni 1827. Tien jaar later was de exploratie van het terrein nog niet ver gevorderd en van enige exploitatie was er nog geen sprake geweest. In begin 1837 bereikte de industriële koorts en de speculatiezucht een hoogtepunt. Zelfs voor de meest waardeloze mijn was wel altijd een koper te vinden en vooral de Franse speculanten zagen niet op de prijs vermits de Belgische mijnaandelen op de Franse Beurzen zeer in trek waren [1]. Descamps-Richebé vond een groep van enkele Rijsselse en Brusselse kapitalisten om zijn financiële last te verlichten. De uitbating van Péronnes werd voor 220.000 Fr. ten gelde gemaakt, naar we wel mogen veronderstellen, een overdreven prijs. De geldschieters kochten onmiddellijk 60 van deze aandelen aan

[1] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. I, pp. 4 en 5, brief van 14.1.1838.

pari. De verhandeling leverde de eigenaars dus reeds onmiddellijk 60.000 Fr. op. Tachtig aandelen of iets minder dan een derde mochten niet binnen een bepaalde periode door de aanbrengers worden verkocht. Ten slotte onderschreven de financiers nog 180 aandelen, zodat twee derden van het geplande sociaal kapitaal bij de stichting waren uitgegeven. Onder de Rijsselaars was de belangrijkste figuur de stichter van de „Banque de Lille" en directeur van de Munt, Alexandre Beaussier. Rouzé-Mathon was beheerder bij dezelfde bank. De geleerde en politicus Lestiboudois vinden we terug in talrijke mijnuitbatingen. De Brusselse leden van de groep waren nauw verbonden met de „Banque de Belgique" : Henri De Brouckère, was een broer van de directeur en François Coppens, Brussels architect en industrieel, was commissaris van de bank [2]. Toch kunnen we de vennootschap niet tot de groep van de rivale van de Société Générale rekenen. Haar holding, de Société des Actions réunies had geen aandelen van „Péronnes" in 1839 [3], noch genoot deze maatschappij van een krediet in rekening courant [4].

De maatschappij had van in het begin te kampen met financiële moeilijkheden. Haar beschikbaar kapitaal bleek te kort te schieten om de nodige investeringen te dekken. De eerste installatiekosten wogen immers het zwaarste en in 1837 diende de eerste put van „Péronnes" nog te worden aangeboord. Eerst in december 1841 werd de eerste ton steenkool bovengehaald [5]. Het sociaal kapitaal was ondertussen (waarschijnlijk nog vóór het einde van 1838), door onderschrijving onder de aandeelhouders, vervolledigd geworden en in 1841 werd besloten tot een lening van 300.000 Fr. Doch ook deze bronnen waren verre van toereikend. Volgens het rapport opgesteld door hoofdingenieur Gonot was het resultaat van de uitbating van 1837-1845 een deficit van 475.000 Fr. Om de onderneming werkelijk winstgevend te maken waren nog nieuwe investeringen nodig [6].

[2] A.B.Z., NV's, 3486, akten van 24.1 en 5.3.1837.

[3] Zie Société des actions réunies, Etat des diverses actions faisant partie de son avoir, 31.1.1838, *L'Indépendant*, 2.2.1838, p. 4, k. 2. Zie ook *Frère, op. cit.*, p. 32.

[4] A.R.A., Min. Fin., 306, Banque de Belgique, Crise financière, crédits des comptes-courants.

[5] A.B.Z., NV's, 3486, protest van de beheerders tegen de weigering van de goedkeuring der nieuwe N.V., 7.4.1856.

[6] A.B.Z., NV's, 3486, nota van de hand van Varlet, 19.3.1856 en Rapport Gonot.

De Brusselse geldschieters hadden zich reeds lang teruggetrokken. Een meerderheid van de aandeelhouders besloot op 31 augustus 1843 de concessie te verhuren. De regering weigerde echter deze maatregel goed te keuren en de maatschappij werd bijgevolg ontbonden [7]. Hier eindigde de geschiedenis van de eerste N.V. van de koolmijn van Péronnes, maar niet deze van de koolmijn zelf.

Een personenvennootschap nam de leiding van de uitbating op zich. Deze groep vormden in 1856 een nieuwe N.V. voor de toen stevig gevestigde onderneming [8].

[7] A.B.Z., NV's, 3486, brief van de beheerders aan de minister, 7.4.1856.
[8] Zie vorming van S.A. du charbonnage de Péronnes, p. 144.

S.A. DU CHARBONNAGE DU NORD DU BOIS DE BOUSSU (Boussu)

Akte : 30.1.1837; K.B. 3.6.1852; (B.O. 1842, 65; Pas. 1842, 642).

Soc. Kap. : 2.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Nord du Bois de Boussu (Cie des mines d'Anzin) : 648 aandelen).
Soc. Comm. : 602.000 Fr. - 602 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.500.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders :
De Roest d'Alkemade
Ch. A. Picquet
F. d'Yve de Bavay
A. d'Overschie de Neerijssche
F. J. Drugman
commissarissen :
Prins van Chimay
F. de Meeûs
H. de Baillet
Jos. Martini
A. Duroy de Bliqui
directeur :
J. Boisseau

A.B.Z., NV's, 3432.
TRIOEN, II, p. 128.

De concessie van Nord du Bois de Boussu werd door de Prins van Chimay, de Caraman, verleend aan H. J. De Rasse op 1 december 1773. Een contract kwam tot stand in 1785 [1]. De concessie was qua oppervlakte de grootste van de Borinage en bevatte niet minder dan 40 steenkooladers verspreid over 1.000 ha. De uitbating was echter nog niet ver gevorderd maar men voorzag dat, wanneer men eenmaal een piekkapaciteit had bereikt, men met vijf à zes putten zou kunnen werken en de produktie zou

[1] A.R.A., S.G., S.C., 3113, Inventaire des titres et documents appartenant à la S.A. du Charbonnage du Nord du Bois de Boussu, établie commune de Boussu, 4.10.1837.

kunnen opdrijven tot 600 à 720 ton per dag [2]. De mijn werd al vroeg gemechaniseerd. Een mechanische pomp werd geplaatst in 1786. Zij werkte nog in 1838 en bezat toen een kracht van 90 pk. Een tweede machine werd gebouwd in 1806 [3]. Ook wat de machinering van de exploitatie betreft behoorde de maatschappij van Nord du Bois de Boussu bij de pioniers : Cockerill bouwde voor haar in 1820 reeds een machine van Watt met dubbel effekt [4]. Ten gevolge van de crisis in 1830 werd de mijn gesloten en daarna, in september 1831, verkocht aan de grote Franse Compagnie d'Anzin [5]. Deze compagnie bracht aanzienlijke verbeteringen aan. In december 1836 waren reeds vijf putten in werking [6]. De Société de Commerce toonde zich sterk geïnteresseerd in deze onderneming. Zij stuurde haar beste ingenieurs Accarain (directeur van „Grisœuil") en Gernaert van Luik ter plaatse om de onderneming te inspecteren [7]. Ten slotte stuurde ze Picquet, haar agent in de Borinage om over de voorwaarden van een verkoop te onderhandelen. Jennings, de directeur van Anzin, vroeg 1.900.000 Fr. De Meeûs wilde maar 1.5 à 1.600.000 Fr. geven [8]. De verkoop werd gesloten op 1 januari 1837 [9]. Welke prijs de Société de Commerce uiteindelijk heeft weten te bedwingen, weten we niet. Nog voor het einde van de maand werd een vennootschap gevormd. De onderneming werd uitgegeven voor twee en half miljoen Fr. De Compagnie d'Anzin trad op als aanbrenger en volgens de statuten werden haar 648 aandelen toegekend. De Société de Commerce kreeg van haar kant 602 aandelen voor 602.000 Fr. Het onmiddellijk uitgegeven kapitaal bedroeg dus 1.250.000 Fr. [10]. De rest van de aandelen werd eveneens kort daarop genomen door de Société Générale, haar dochter-

[2] Arch. Depart. Nord, M. 547-2, préfet Lille, rapport janvier 1832. Aangehaald door Lévy-Leboyer, *op. cit.*, p. 611, voetnoot 57. Zie ook A.R.A., S.G., S.C., 3104, rapport Picquet, 18.12.1836.

[3] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.

[4] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 152.

[5] Arch. Depart. Nord, M. 547-2, Préfet Lille, rapport janvier 1832. Aangehaald door Lévy-Leboyer, *op. cit.*, p. 611, voetnoot 57. Zie ook A.R.A., S.G., S.C., 3113, Inventaire des titres de Nord du Bois de Boussu..., 4.10.1837.

[6] A.R.A., S.G., S.C., 3104, rapport Picquet, 18.12.1836.

[7] A.R.A., S.G., S.C., 3104, brief van 5 december 1836.

[8] A.R.A., S.G., S.C., 3104, rapport Picquet aan Drugman, 18.12.1836.

[9] A.R.A., S.G., S.C., 3104.

[10] A.B.Z., NV's, 3432, akte van 30.1.1837.

maatschappijen en de beheerders van de nieuwe vennootschap [11]. Indien we de statuten mogen geloven vertegenwoordigde de inbreng slechts één vierde van het sociaal kapitaal en werden driemaal zoveel kapitaal geïnvesteerd in de onderneming. Gewoonlijk ligt de verhouding omgekeerd. Anderzijds ligt er een te grote afstand tussen de verkoopprijzen die in de onderhandelingen werden voorgesteld en de prijs waarvoor de onderneming uiteindelijk in de vennootschap werd gebracht. De Société de Commerce moet een reden gehad hebben om de zaken op deze manier voor te stellen, een reden, die we echter niet kunnen achterhalen bij gebrek aan inlichtingen. Zeker is dat de stichters eerst in april 1841 een aanvraag tot goedkeuring hebben ingediend !

Maar eerst een woordje over de nieuwe beheerraad : dit is een maatschappij van aristocraten ! Inderdaad, buiten diegenen die daadwerkelijk de stichting hebben verwezenlijkt namelijk de Meeûs, Drugman en Picquet, behoorden al de beheerders en commissarissen tot de adel. Graaf Martini en Baron de Roest d'Alkemade waren de schoonbroers van de Meeûs (die eigenlijk op dat moment zelf een kersverse edelman was). Henri de Baillet was een actieve directeur van de Société Générale en beheerder van de Société de Commerce. D'Yve de Bavay was commissaris van de Mutualité en groot aandeelhouder van de Générale evenals d'Overschie de Neeryssche. De Prins van Chimay, die bovendien schuldeiser was van de onderneming, en Duroy de Bliqui hadden bezittingen in deze streek.

Toen de maatschappij na meer dan vier jaar bestaan, de officiële goedkeuring van het statuten aanvroeg, toonde de regering, zoals te verwachten was, zich extra wantrouwig. Zij belastte de Bestendige Deputatie van de provincie met een onderzoek van de waarde van de onderneming en de bepalingen van de statuten. Na expertise vond hoofdingenieur Gonot de waarde van de onderneming overdreven en de kansen op winst op minder dan 10 % van het geïnvesteerde kapitaal [12]. De maatschappij liet niet na zich te verdedigen met het gevolg dat de zaak bleef aanslepen. In 1842 werd een nieuw onderzoek door de minister gevraagd. Het

[11] De aandelen waren als volgt verdeeld in 1838 : Soc. Gén. : 600; Soc. Comm. : 400; Soc. Nat. : 400; Soc. Mutualité : 800; Picquet : 40; F. Drugman, Baron de Roest, Picquet (als beh.), F. D'Yve, Baron d'Overschie, Duroy de Bliqui, J.B. Boisseau, V. Drugman: 20 aandelen; H. de Baillet, Prins van Chimay, F. de Meeûs, J. Martini, Durieux : 10 aandelen; 50 aandelen bleven nog beschikbaar.

[12] A.B.Z., NV's, 3432, rapport van Gonot, 31 juli 1841.

resultaat is niet minder negatief : het sociaal kapitaal werd met bijna 300.000 Fr. aangetast; de waarde van concessie werd op ongemotiveerde wijze verhoogd, de statuten verschaften teveel macht aan de Société de Commerce; de N.V. had schuld in de vorm van rente te betalen aan de Prins van Chimay. Hij eiste ten slotte dat er nieuwe statuten zouden worden opgesteld en een nieuwe zeer gedetailleerde inventaris en uiteenzetting van de huidige toestand van de onderneming [13]. Dit inventaris noch dit nieuwe ontwerp van statuten, als zij ooit werden uitgevoerd, bevinden zich in het archief noch enig ander repliek van de vennootschap. We veronderstellen dus dat de onderhandelingen verder mondeling geschiedden. In juni werd de zaak eindelijk beslist. Er werd een nieuwe akte opgesteld waardoor de statuten werden gewijzigd volgens de richtlijnen die in de Ministeriële Instructie van 1841 werden vastgelegd [14]. Aan de omvang van het kapitaal noch aan de tantièmes van de beheerders werd getornd. Het is de Meeûs die de nieuwe akte laat opsturen naar de minister [15].

Kort daarna koopt de vennootschap van Nord du Bois de Boussu de onderneming van Midi du Bois de Boussu et de St. Croix St. Claire, die failliet was gegaan. Deze aankoop werd als volgt gefinancierd : elke aandeelhouder stortte 250 Fr. per aandeel in ruil voor één obligatie die een intrest van 5 % opbracht [16]. De dividenden van 1845, 1846 en 1847 werden eerst in december 1847 uitbetaald, waarschijnlijk eveneens in de vorm van obligaties [17] In 1852 werd de N.V. volledig op nieuwe basis heringericht [18]

[13] A.B.Z., NV's, 3432, brief van de minister aan de beheerraad, 3.5.1842.
[14] A.B.Z., NV's, 3432, akte van 3.6.1842.
[15] A.B.Z., NV's, 3432, brief van de Meeûs aan minister, 2.9.1842.
[16] A.R.A., S.G., 1870, brief van S.C. aan S.G., 13.5.1843.
[17] A.R.A., S.G., S.C., 3105, tableau indicatif des actionnaires et du nombre d'actions que chacun d'eux possède, 31.12.1847.
[18] Zie A.S. des charbonnages de Boussu et de Sainte Croix St.-Claire, p. 125.

S.A. DES CHARBONNAGES DE L'AGRAPPE ET GRISŒUIL (Frameries)

Akten : 4.2.1837; 16.10.1839 en 9.12.1840; K.B. 24.12.1840; (B.O. 1840, 110; Pas. 1840, 1277).

Soc. Kap. : 2.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Grisœuil (Defontaine en Guillochin) : 660 aandelen.
mijn van Agrappe (Soc. Comm., Gendebien, Piret) : 743 aandelen.
Soc. Comm. : 597.000 Fr. - 597 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders :
H. de Baillet
F. J. De Munck
J. Meeus-Vandermaelen
F. J. Defontaine
Ch. Letoret
commissarissen :
Fr. Opdenbergh
J. B. Gendebien
Ch. Halbrecq
J. Guillochin
F. J. Drugman
directeur :
A. Accarain

A.B.Z., NV's, 3416; Dm. I, p. 272.
TRIOEN, II, p. 122.

Deze vennootschap werd gevormd door de vereniging van twee relatief belangrijke uitbatingen : de Société de l'Agrappe en de Société de Grisœuil. De eerste maatschappij werd financieel gesteund door de bekende bankier Hennekinne, gevestigd te Bergen. Ook Grisœuil was reeds volledig terecht gekomen in de handen van een groot handels- en bankiershuis, namelijk Fontaine-Spitaels et Cie : de uitbaters van de hoogovens van Marcinelle en Couillet. De mijn „Agrappe" was de oudste en technisch best uitgeruste uitbating. Een eerste vennootschap ontstond op 21

augustus 1807. Er werd in de daarop volgende jaren een concentratie in de eigendomsrechten doorgevoerd. Er waren oorspronkelijk 88 „parts", in 1836 bestonden er nog slechts 42 [1]. In de twintiger jaren werden als voornaamste eigenaars Hennekinne, Taintenier en een zekere Perlau genoemd. Zij plaatsten in 1824 een Newcomen-machine van 108 pk [2]. Dit is een bijzonder krachtige machine, dus zeer duur. De aankoop slorpte alle winst op en de maatschappij leefde van de ene maand in de andere met een minimum van bedrijfskapitaal. Dit kapitaal werd verkregen door middel van wissels, getrokken op de bankier Hennekinne te Bergen en verdisconteerd bij de Société Générale door bemiddeling van enkele Brusselse bankiers die nauw met de Société Générale waren verbonden, zoals Rittweger, of het huis Matthieu-Moeremans [3]. Na de revolutie weigerde de bank, zoals men weet, nog verder deze soort wissels te verdisconteren [4]. De jaren na de revolutie waren zeer hard voor de koolmijnen. Daarbij verloren de beide bankhuizen die „Agrappe" en „Grisœuil" steunden, hun leider. L. Hennekinne stierf in 1834, evenals P. J. Defontaine. Fontaine-Spitaels werd geliquideerd, de Société de Commerce nam hun hoogovenbedrijven over in 1835 [5]. „Grisœuil" werd door de maatschappij gekocht in 1836. Wat „l'Agrappe" betreft : in 1837 vinden we geen enkele van de vroegere eigenaars terug. De Société de Commerce kocht een aantal van de aandeelhouders uit. De anderen waren Jean-Baptiste Gendebien en ene zekere Piret. De Société de Commerce vormde een N.V. waarin de beide ondernemingen werden ingebracht. Aan de familie Defontaine werden 660 aandelen van 1.000 Fr. van de nieuwe maatschappij toegekend. Gendebien, Piret en de Société de Commerce kregen er samen 743 voor de inbreng van „Agrappe". De holding leverde ten slotte een kapitaal in baar geld van 597.000 Fr. zodat van het sociaal kapitaal, vastgesteld op twee en half miljoen, één miljoen bij de stichting werd geplaatst [6].

„Agrappe" en „Grisœuil" behoorden wellicht tot de rijkste mijnen van het land, maar hun uitrusting vergde enorme inves-

[1] A.B.Z., NV's, 3416, notariële akte van 7.2.1837.
[2] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[3] A.R.A., S.G., 1786, certificaat afgeleverd door advokaat F.J. Carlier, 28.3.1834.
[4] A.R.A., S.G., 1497 en 1502, richtlijnen van de Société Générale aan haar agenten te Gent, Luik en Bergen, 3.9.1830, 12.2 en 12.3.1832.
[5] Zie nota over vorming van Marcinelle et Couillet, p. 175.
[6] A.B.Z., NV's, 3416, akte van 7.2.1837.

teringen. Al spoedig blijkt het beginkapitaal ontoereikend. Tegenslag kwam de toestand verergeren : Grisœuil kreeg tot twee maal toe last van overstromingen in 1837 en in 1839, waardoor het grootste gedeelte van de mijn onbruikbaar werd. Zij kon slechts terug winstgevend gemaakt worden mits aanzienlijke onkosten [7]. De algemene vergadering der aandeelhouders gehouden op 17 september 1839, gaf toelating het sociaal kapitaal te verhogen. De voorwaarden van deze verhoging werden echter eerst een jaar later vastgelegd : een akte van 16 oktober 1840 bracht het sociaal kapitaal op 4 miljoen Fr. [8].

De vorming van de N.V. was ondertussen nog steeds niet officieel goedgekeurd. De beheerders talmden lang om de aanvraag in te dienen [9]. De situatie van de mijn was er niet beter op geworden. Normalerwijze was het reeds moeilijk geweest de waarde van de mijn te bepalen : door de overstromingen was dit nu praktisch onmogelijk geworden. Bovendien was een rechtsgeding aanhangig tussen „Agrappe et Grisœuil" en de N.V. van St.-Victoire, wegens een overeenkomst die, volgens deze laatste vennootschap, door eerstgenoemde niet was nageleefd [10]. Al deze punten in acht genomen, was het rapport van hoofdingenieur Gonot nog tamelijk gunstig te noemen. Hij geloofde dat de mijnen een goede toekomst tegemoet gingen [11]. Dit rapport bevredigde de regering echter niet en, zoals door de Société de Commerce werd gevreesd, weigerde zij onder deze omstandigheden de N.V. goed te keuren [12]. De beheerders vroegen daarop een nieuwe expertise [13], maar Gonot kon slechts herhalen wat hij in zijn eerste rapport had beweerd, alhoewel in ietwat gunstiger termen [14]. De vennootschap bleef op haar standpunt : zij wilde de waarde van de inbreng niet verminderen want volgens hen werd deze zelfs onder haar eigenlijke waarde ingebracht, zeker wat het materiaal betrof. Zij stemde er anderzijds wel in toe de gevraagde wijzigingen aan de opstelling van de statuten aan te

[7] A.B.Z., NV's, 3416, brief van beheerders aan de minister, 31.7.1840.
[8] A.B.Z., NV's, 3416, akten van 16.10.1839 en 9.12.1840.
[9] A.B.Z., NV's, 3416, de aanvraag werd ingediend op 25.11.1830.
[10] A.B.Z., NV's, 3416, memorandum opgesteld door Carion-Delmotte, stichter van de maatschappij van St.-Victoire, 2.11.1837.
[11] A.B.Z., NV's, 3416, rapport van 2.4.1840.
[12] A.B.Z., NV's, 3416, brief van minister aan beheerders, 20.8.1840.
[13] A.B.Z., NV's, 3416, opdracht tot nieuw onderzoek, 2.9.1840.
[14] A.B.Z., NV's, 3416, tweede rapport van Gonot, 17.9.1840.

brengen [15]. De regering legde zich hier ten slotte bij neer. De N.V. werd goedgekeurd bij K.B. van 24 december 1840 [16].

De onderneming kende in het begin der veertiger jaren een moeizaam bestaan van uitbreiding en investeringen, in een periode van lage conjonctuur. Na 1844 begonnen de industriële waarden terug te stijgen, voornamelijk wegens de belangstelling van buitenlandse kapitalisten. De Fransen namen belangrijke participaties in steenkool- en metaalbedrijven om de bevoorrading van het nieuwe Franse spoorwegnet te verzekeren. In dit kader werd de Société de l'Agrappe et Grisœuil opgekocht door de groep van Rothschild, de bouwers van de „Chemin du Fer du Nord". Zij kochten tevens de mijn van l'Escouffiaux en de spoorweg van St.-Ghislain. Deze ondernemingen werden beheerd door een N.V. genaamd „Compagnie des Charbonnages Belges" [17].

[15] A.B.Z., NV's, 3416, brief van minister aan de beheerders, 25.9.1840, antwoord, 20.11.1840.
[16] A.B.Z., NV's, 3416, K.B. van 24.12.1840.
[17] zie vorming van deze compagnie, p. 98.

S.A. DES CHARBONNAGES DE MAMBOURG ET BELLEVUE (Frameries)

Akte : 7.6.1837 en 28.7.1842; K.B. 2.6.1842; (B.O. 1842, 53; Pas. 1842, 554).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Bellevue (Soc. Comm., familie Drion, Gendebien); mijn Mambourg et Bawette (Soc. Comm., Gendebien als mandataris) : 1.000 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : F. de Macar A. Gendebien J. B. Gendebien J. Meeus-Vandermaelen C. Jacmart G. Nalinnes
commissarissen : Aug. de Baillet L. Troye F. J. Drugman
directeur : A. Gendebien, zoon

A.B.Z., NV's, 3491.
TRIOEN, II, p. 149.

De mijnvennootschappen die de concessies van enerzijds Mambourg en Bawette en anderzijds Bellevue uitbaatten, vertoonden de typische structuur van de oude mijnwerkersvennootschappen : een zeer groot aantal aandeelhouders, in honderdsten verdeelde aandelen, uitbating per ader. Gevolg : een lamgelegde administratie, eindeloze conflicten en verspilling van kapitaal en krachten. De mijn van Bellevue was voor het grootste gedeelte in handen van de familie Gendebien [1]. Het is waarschijn-

[1] Voor Bellevue werd een vennootschap opgericht in 1793. Eén der aandeelhouders, Hertog L.E. d'Arenberg schonk J. Fr. Gendebien in 1819 een achtste van de mijn als beloning voor bewezen diensten. In 1822 kocht deze laatste nog vier achtsten van de erfgenamen van de hertog. A.R.A., S.C., 3061. Bijlagen akte 30.12.1836.

lijk onder impuls van J. B. Gendebien, een groot industrieel, dat de Société de Commerce de taak heeft opgenomen om de beide mijnen te verenigen. Het uitkopen van de verschillende fracties van aandelen heeft ongeveer een jaar geduurd. Bellevue zelf leverde geen bijzondere moeilijkheden op. Meeus-Vandermaelen, neef van de gouverneur van de Société Générale en commissaris van de Société de Commerce, kocht in april 1836 2/8 van J. Fr. Gendebien [2]. Hij droeg ze over aan de Société, die in december daaropvolgend de rest van de aandelen der familie Gendebien verwierf [3]. De overige 2/8 waren in handen van de familie Drion, de bekende glasfabrikanten en mijneigenaars uit Charleroi. Zij verkochten hun aandeel in januari 1837 [4].

Ondertussen hadden Jean-Baptiste Gendebien en Ferdinand Drugman, de actieve beheerder van de Société de Commerce, zich ijverig ingezet om beetje bij beetje de aandelen van „Mambourg et Bawette" te vergaren, door ze op te kopen [5], of door de aandeelhouders over te halen hun aandelen in de toekomstige maatschappij in te brengen [6]. Zij slaagden er ten slotte in een ruime meerderheid te bekomen. Het resultaat van hun bemoeiingen werd vastgelegd in een onderhandse akte opgesteld op 12 november 1836. Zij bepaalde dat alle leden van de Société charbonnière de Mambourg et Bawette erin toestemden alle rechten en aandelen over te dragen aan J. B. Gendebien en Drugman. Zij werd ondertekend door meer dan 80 personen, waaronder we leden van de families Rucloux, Cossée, Quinet, Brixhe, Puissant, Cornil enz. herkennen [7]. De lijst was echter nog niet volledig : er waren nog onwilligen. De advokaat G. Nalinnes, tevens burgemeester van Charleroi, werd belast deze laatsten tot betere gevoelens te brengen. Dit was geen gemakkelijke taak, temeer daar, wegens de toenemende concurrentie, de prijzen vlug stegen. De eigenaars profiteerden van deze toestand om hun eisen steeds hoger te stellen. De familie Lefebvre en enkele anderen slaagden er aldus in zich dubbel zoveel als de anderen te laten betalen [8] ! Ten slotte

[2] A.R.A., S.G., S.C., akte van 2.4.1836.
[3] A.R.A., S.G., S.C., 3061, akte van 30.12.1836.
[4] A.R.A., S.G., 3064, akte van 10.1.1837.
[5] „Mambourg" en „Bawette" waren verenigd sedert 1770, aanvraag tot handhaving van de concessies werd ingediend in 1813, 1814 en 1836. A.R.A., S.G., 3053, akte van 13.11.1836.
[6] A.R.A., S.G., S.C., 3053, procuratie.
[7] A.R.A., S.G., S.C., (voorlopige) akte van verkoop, 22.9.1836.
[8] A.R.A., S.G., S.C., brieven Nalinnes aan F. Drugman (tot november 1836); brief Nalinnes aan Drugman van 5.4.1837 en onderhandse akte van 6.6.1837. Dit feit moest natuur-

achtte de Société de Commerce haar aandeel voldoende groot om een N.V. op te richten : de nieuwe maatschappij zal belast worden met de overblijvende opkopen.

„Bellevue", „Mambourg" en „Bawette" had de Société de Commerce respectievelijk 140.000 en 410.000 Fr. gekost. De ondernemingen werden voor 1.000.000 Fr. uitgegeven. De Société de Commerce rekende 10 % commissieloon en leverde nog een bedrag van 375.000 Fr.; 500.000 Fr. zouden later uitgegeven worden [9]. De familie Gendebien behield een ruim aandeel in de nieuwe vennootschap : de politicus Alexander Gendebien werd beheerder, zijn broer Jean-Baptiste commissaris, zijn zoon werd directeur van de onderneming. Al. Gendebien was steeds een heftig tegenstander geweest van de ministeriële inmenging bij de vorming van de naamloze vennootschappen. Hij was van mening dat artikel 37 van het Handelswetboek, dat de goedkeuring van de regering oplegde, werd afgeschaft door het Voorlopig Bewind. Dat had immers volledige vrijheid van vereniging uitgeroepen. Toch besliste de meerderheid van de beheerraad dat het wenselijk was de goedkeuring aan te vragen en Gendebien zwichtte voor die meerderheid. In zijn aanvraag maakte hij echter voorbehoud van zijn persoonlijke overtuiging [10]. De minister liet de aanvraag onderzoeken door ingenieur Gonot, wiens hulp in die periode slechts bij uitzondering werd ingeroepen. Gonot liet zich tamelijk ongunstig uit over de waarde van de aangebrachte mijnen, vooral omdat primo, niet alle aandelen in handen waren van de N.V. en secundo, omdat in de aanbreng delen waren begrepen waarvan het eigendomsrecht betwist werd door de nabijgelegen mijn „La Sablonnière" [11]. Er werd nochtans een accoord bereikt over de wijzigingen, aan te brengen in de opstelling van de statuten waarvan het doel was meer garanties voor de aandeelhouders te bieden [12]. Vóór het besluit werd ondertekend, gebeurde er echter een incident dat het aanzicht van de zaak veranderde. Ondertussen was het reeds december 1838 geworden en door de financiële crisis moest de Banque de Belgique haar deuren sluiten. In de Kamer had een discussie plaats, in geheime com-

lijk geheim blijven : officieel verkochten Lefebvre en Co. dus voor 400.000 Fr., doch in een onderhandse akte werd hen verzekerd dat de werkelijke prijs 800.000 Fr. bedroeg.

[9] A.R.A., S.G., S.C., 3059, nota betreffende „Mambourg et Bellevue".

[10] A.B.Z., NV's, 3491, brief van 9.8.1838.

[11] A.B.Z., NV's, 3491, rapport Gonot, 23.3.1839.

[12] A.B.Z., NV's, 3491, brieven van 24.8, 9.11 en 5.12.1838.

missie, over het verlenen van een subsidie aan de bank. Tijdens de bespreking kwam de kwestie van de noodzaak van het koninklijke besluit voor de vorming van een N.V. ter sprake. De Theux verweet Gendebien, die deze noodzaak in twijfel trok, in strijd met zijn principes te handelen vermits hij zelf voor „Mambourg" de goedkeuring had aangevraagd. Gendebien verzekerde dat hij wel degelijk consequent had gehandeld volgens de beste democratische beginselen. Hij bekritiseerde daarop op felle wijze de goedkeuringspolitiek van de minister. Voor „Mambourg en Bellevue" had deze politieke schermutseling voor gevolg dat zij tot lang na de val van het ministerie De Theux heeft moeten wachten om de goedkeuring te verkrijgen [13]. Er werd door De Theux een nieuw onderzoek bevolen [14] en, zoals te verwachten was, viel dit ongunstiger uit dan het eerste [15]. Ondanks het feit dat alle aandelen in 1840, minus enkele kleinere fracties, door de N.V. waren opgekocht, raadde de Bestendige Deputatie van Henegouwen aan de goedkeuring slechts te verlenen als het publiek zou worden ingelicht over de betwiste waarde van sommige delen van de ingebrachte concessies [16]. Zulk een voorwaarde kon de maatschappij natuurlijk moeilijk aanvaarden [17]. Zij besloot de uitslag van het aanhangig proces af te wachten om opnieuw haar kans te wagen. Eerst in juni 1842 lukte het haar eindelijk de goedkeuring te verkrijgen. Haar statuten werden aangepast volgens de richtlijnen van de Ministeriële Instructie van 1841 [18].

Alle problemen waren hiermee voor de maatschappij nog niet van de baan. Zij deelde immers nog steeds de uitbatingsrechten over bepaalde lagen met hogergenoemde „La Sablonnière" en die toestand bleef een bron van conflicten en eeuwigdurende processen. In 1843 dreigde aldus een nieuw proces uit te breken dat, zoals directeur Gendebien reeds in 1838 had opgemerkt, voor beide partijen niets zou opbrengen. Dit soort conflict kon inderdaad niet voor de rechtbank worden opgelost. De enige uitweg

[13] A.B.Z., NV's, 3491, nota voor de Macar; s.d., (waarschijnlijk na mei 1842 opgesteld).
[14] A.B.Z., NV's, 3491, brief van minister De Theux aan minister van Openbare Werken : beval onderzoek naar waarde van de inbreng, 15.1.1839.
[15] A.B.Z., NV's, 3491, rapport Gonot, 25 mei 1840.
[16] A.B.Z., NV's, 3491, brief van 2.4.1840.
[17] A.B.Z., NV's, 3491, brief van Bestendige Deputatie van de Provincie Henegouwen, 14.8.1842; zie ook brief van minister van 4.9.1840.
[18] A.B.Z., NV's, 3491, akte : 28.7.1842; K.B. : 2.6.1842.

was een overeenkomst, d.i. een fusie tussen beide partijen [19]. Twee jaar later kwam eindelijk zulk een accoord tot stand en werd een nieuwe vennootschap opgericht die de naam van S.A. des charbonnages de Charleroi zal dragen [20].

[19] A.R.A., S.G., S.C., 3071, brief van A. Gendebien aan Soc. Comm., 2.6.1842.
[20] zie p. 103.

S.A. DES CHARBONNAGES REUNIS DU MIDI DU BOIS DE BOUSSU ET DE SAINTE-CROIX SAINTE-CLAIRE (Dour)

Akte : 14.9.1837 en 16.10.1837; K.B. 30.11.1837; (B.O. 1837, 171; Pas. 1837, 904).

Soc. Kap. : 1.900.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Midi du Bois de Boussu (vennootschap van Midi du Bois de Boussu); Sainte-Croix Sainte-Claire (familie Hazard) : 1.900 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.900.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : Fr. Guillochin-Hue F. J. Sacqueleu A. Beaussier Vic. Dessigny Ch. Huet-Colombier
commissarissen : L. Pauris Th. Delattre-Guichard Ch. Guillochin-Defontaine Ch. Dierickx C. Févez

Wijz. : *Akte* : 15.1.1839; K.B. 12.3.1839; (B.O. 1839, 34; Pas. 1839, 308).
Akte : 17.6.1841; K.B. 31.7.1841; (B.O. 1841, 69).

A.B.Z., NV's, 3432.
TRIOEN, II, p. 59.

De koolmijn van Sainte-Croix Sainte-Claire was grotendeels het eigendom van de Henegouwse familie Hazard [1]. „Midi du Bois de Boussu" was een oude uitbating. In 1814 liet de maatschappij van Midi du Bois een stoommachine plaatsen voor de winning van steenkool. Deze machine werd gebouwd door een toen nog weinig bekende mechanicus Clément Dorzée gevestigd te Boussu [2]. De drooglegging van de mijn geschiedde echter reeds

[1] A.B.Z., NV's, 3432, notariële akte van 14.9.1837.
[2] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 151.

lang op mechanische wijze : in 1776 installeerde men een Newcomen-pomp van 90 pk. In 1838 trok deze het water tot op een diepte van 264 m. [3]. De mechanisatie van „Midi du Bois de Boussu" was dus reeds tamelijk ver doorgedreven vóór de oprichting van de N.V. „Midi du Bois de Boussu" en „Sainte-Croix Sainte-Claire" werden opgekocht door dezelfde groep Rijsselse financiers als „Péronnes". Beaussier, directeur van de Banque de Lille, was ook hier de leidende figuur. Zijn vennoten waren allen groothandelaars of eigenaars. In de groep bevonden zich ook enkele Belgen, onder meer Victorien Dessigny, voormalig groothandelaar te St.-Ghislain, toen een opkomend bankier te Bergen en een andere belangrijke figuur in de mijnwereld, namelijk de bankier Guillochin-Defontaine. De twee ondernemingen werden ingebracht voor 1.900.000 Fr. [4].

Na de oprichting van de vennootschap werden belangrijke werken ondernomen. De put van Sainte-Croix Sainte-Claire bereikte in 1838 een diepte van niet minder dan 338 meter. Dit was de diepste put in de Borinage na die van „Longterne-Trichères" (437 m.), „Hornu et Wasmes" (370 m.), en „Les Produits" (370 m.), zoals we weten alle behorende tot maatschappijen van de Société Générale [5]. De vennootschap trachtte de enorme kosten te dekken met een obligatielening [6]. De Banque de Lille kwam echter in moeilijkheden in 1838-1839 en wellicht was ook de waarde van de mijn bij de aankoop overdreven. Dit feit verzwakte de financiële basis van de maatschappij. In elk geval heeft zij de crisis van 1838-1844 niet overleefd. In 1843 werd zij bij gerechtelijk besluit verkocht. De Société de Commerce was de koper. Zij bezat de nabijgelegen mijn van „Nord du Bois de Boussu" die dezelfde aders uitbaatte. Picquet had in 1837 reeds gewezen op de voordelen van een vereniging van deze uitbatingen, maar zij kon toen niet tot de aankoop besluiten [7].

[3] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[4] A.B.Z., NV's, 3432, akte van 14.9.1837.
[5] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 68.
[6] A.B.Z., NV's, 3432, akten van 15.1.1839 en van 17.6.1841 : 200.000 Fr.
[7] A.R.A., S.G., S.C., 3104, brief van Picquet aan Drugman, 28.9.1837.

S.A. DU CHARBONNAGE DE L'ESCOUFFIAUX (Escouffiaux)

Akten : 13.10.1837; 24.3.1838; 3.4.1838; K.B. 30.4.1838; (B.O. 1838, 46; Pas. 1838, 293).

Soc. Kap. : 1.080.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Escouffiaux (et du Midi du Bois de St. Ghislain dit du Grand Bouillon : geschrapt door akte van 3.4.1838) : 1.760 aandelen.
Stichters : 200.000 Fr. - 400 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.080.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : Fl. Richebé Thém. Lestidoudois V. Dessigny L. Guichard Ch. Huet-Colombier
Commissarissen : Al. Beaussier L. J. Defontaine Eug. Loucke-Macartan Ch. Dierickx L. Delcourt-Malfait
Directeur : Ph. J. Colmant

Wijz. : *Akte* : 3.4.1838; K.B. 22.11.1838; (B.O. 1838, 46) : lening van 300.000 Fr.

Akte : 15.10.1839; K.B. 25.11.1839; (B.O. 1839, 87; Pas. 1839, 894).

A.B.Z., NV's, 3416; Dm. I, p. 282.
TRIOEN, II, p. 93.

Deze N.V. kwam in verschillende etappes tot stand. Een eerste vennootschap werd gesticht in october 1837 voor „Escouffiaux" en voor de mijn genaamd „du Midi du Bois de St. Ghislain dit du Grand Bouillon" [1]. Nog voor de maatschappij de koninklijke goedkeuring verwierf, verkocht zij de mijn van „Grand Bouillon".

[1] A.B.Z., NV's, 3416, notariële akte van 13.10.1837.

De akte van 3 april 1838 paste de statuten aan aan deze nieuwe toestand [2]. Over de mijn van Escouffiaux weten we weinig. Zoals de meeste mijnen in de Borinage dateerde de eerste vennootschap reeds van het einde der achttiende eeuw. In 1806 werd een begin gemaakt met de mechanisering van de uitbating door het plaatsen van een Newcomen-pomp van 64 pk die in 1838 het water trok tot op een diepte van 289 meter [3]. De uitbating is waarschijnlijk in handen van de oude eigenaars gebleven tot 1837. In de loop van dit jaar werden haar aandelen beetje bij beetje opgekocht door een groep groothandelaars en eigenaars afkomstig uit Rijssel [4]. Het gaat hier om dezelfde groep die ook „Péronnes", „Midi du Bois de Boussu" en „La Barette" had verworven, namelijk de groep van Beaussier, de directeur van de Munt. Sommige aandeelhouders hadden, vóór de Fransen kwamen opdagen, de mijn aan de Société de Commerce aangeboden. Maar deze maatschappij kocht nog slechts weinig in 1837. Waarschijnlijk ook achtte ze de gevraagde prijs veel te hoog en weigerde zij daarom het aanbod [5].

Vóór de stichting van de maatschappij waren de eigendomsrechten als volgt vertegenwoordigd : er waren 360 aandelen die elk 3.000 Fr. waard waren. Zij waren verdeeld over de 12 stichters van de maatschappij. Elk aandeel werd omgevormd tot 6 nieuwe aandelen van 500 Fr. Het nieuwe sociaal kapitaal bestond dus uit 2.160 aandelen van 500 Fr. Er mochten nog 600 aandelen worden uitgegeven [6]. Deze titels werden ongetwijfeld met een flinke premie te Rijssel geplaatst. In 1839 nam de onderneming een hypotheek op haar inboedel ten bedrage van 300.000 Fr. Dit heeft de maatschappij niet kunnen redden : op 31 januari 1843 werd zij ontbonden op aanvraag van 3/4 der aandeelhouders. Zij besloten de hele onderneming van de hand te doen voor het bedrag van de schulden die erop rustten [7]. We weten niet wie toen de eventuele koper was. Enkele jaren later echter werd de mijn aangekocht door de groep Rothschild en werd een onderdeel van het complex der Compagnie des Charbonnages Belges [8]

[2] A.B.Z., NV's, 3416, memorandum van 11 april 1838 door de stichters; akte van 3.4.1838.
[3] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.
[4] Zie LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 631.
[5] Zie A.R.A., S.G., S.N., nota van 22.12.1837. Aangehaald door LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 631, voetnoot 177.
[6] A.B.Z., NV's, 3416, akte van 13.10.1837.
[7] A.B.Z., NV's, 3416, brief van Sévérin de Reume aan minister, 31.1.1843.
[8] Zie vorming S.A. Compagnie des Charbonnages Belges, p. 98.

S.A. DU CHARBONNAGE DE LA BARETTE (Houdeng-Gougnies)

Akte : 21.10.1837; K.B. 25.12.1837; (B.O. 1837, 165; Pas. 1837, 903).
Soc. Kap. : 1.152.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijn La Barette (Descamps-Richebé, mandataris) : 1.152.000 Fr.
Evolutie : Br., 1838 : 1.152.000 Fr.

1837
beheerders : N. A. Descamps-Richebé A. Beaussier Th. Lestiboudois L. De La Chaussée Ad. Evrard
commissarissen : L. Pauris Th. Delattre-Guichard Nic. Guichard-Evrard

TRIOEN, II, p. 54.

De koolmijn „La Barette" werd gekocht door dezelfde Rijsselse groep die we reeds meermalen ontmoetten. De bekendste persoonlijkheden die deel uitmaakten van deze groep waren Alex. Beaussier, de liberale geleerde en politicus Lestiboudois [1], Leop. De La Chaussée, de familie Guichard-Evrard en Dierickx. We vinden ze terug in de N.V.'s van Péronnes, van Midi du Bois de Boussu en St. Croix St. Claire, in de mijn van Escouffiaux en voor een gedeelte ook in „Grand-et-Petit Tas réunis", „Péronnes", „Escouffiaux" en „Grand et Petit Tas" behoorden oorspronkelijk ook toe aan dezelfde groep eigenaars waaronder voornamelijk de familie Descamps-Richebé. De Richebé's hadden familiebanden in Rijssel. De vrouw van Lestiboudois was een Richebé, misschien is dit feit niet vreemd aan hun zakenrelaties. Descamps, een tamelijk belangrijk groothandelaar, bezat met zijn familie niet alle „parts" van „La Barette" maar waarschijnlijk wel de meerder-

[1] *Dictionnaire des Contemporains*, Paris, 1861, p. 1093.

heid [2]. De aanbreng bestond uit 19 „coupes" die elk verdeeld waren in twaalf aandelen van 1.000 Fr. Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 1.152.000 Fr. [3]. Deze vennootschappen van de groep van Rijssel hebben niet alleen gemeenschappelijke stichters en aanbrengers maar zij hebben ook als kenmerk dat zij allen, met uitzondering van „Péronnes", een kortstondig bestaan hebben gekend. Deze maatschappijen zijn ongetwijfeld het slachtoffer geworden van de speculatiezucht van de stichters. We hebben redenen om aan te nemen dat de aanbrengers van de mijn de waarde van de inbreng flink hebben overdreven. De Henegouwse koolmijnen waren zeer in trek op de Parijse beurs en eveneens bij de kapitalisten van Noord-Frankrijk. De Franse kopers keken daarom niet op de prijs, zeker van het feit hun aandelen voordelig te kunnen afzetten op de Franse markt. De Meeûs en ook Richtenberger waarschuwden Rothschild herhaaldelijk voor deze praktijken [4]. Trouwens, alleen reeds de wedijver, opgewekt door de aankopen van de Société de Commerce, Société Nationale, Banque de Belgique en talloze particulieren hadden kunstmatige stijging der prijzen veroorzaakt die niet meer in verhouding lag met de werkelijke noch de redelijk te verwachten waarde van de uitbatingen [5].

De waarde van de mijn „La Barette" lag dus ongetwijfeld veel lager dan 1.152.000 Fr. Een zeker wantrouwen over deze waarde komt tot uiting in de statuten : 348 aandelen van de inbreng waren onvervreemdbaar en hadden slechts recht op intrest of dividend nadat 5 % intrest en 3 % dividend aan de andere aandelen waren verzekerd. Zij zouden slechts vrijkomen als er gedurende vier opeenvolgende jaren tot 7 % van het sociaal kapitaal aan winst werd geboekt.

Deze voorwaarden werden zeker niet vervuld want na vier jaar werd de maatschappij ontbonden. De uitbating werd openbaar

[2] Een der aandeelhouders die niet verkochten was een zekere M. Dequanter. Hij diende een klacht in bij de minister van Binnenlandse Zaken tegen de goedkeuring van de NV., vermits hij als aandeelhouder nooit had ingestemd met de vorming van de vennootschap. De minister oordeelde deze kwestie geen wettelijke reden om het K.B. in te trekken.
A.B.Z., NV's, 3474, Brief van Dequanter aan minister, 30.7.1840; antwoord minister, 7.8.1840.

[3] A.B.Z., NV's, 3474, akte van 27.10.1837.

[4] GILLE, *Lettres à la Maison Rothschild, op. cit.*, t. I, pp. 4 en 5, brief 14.1.1838.

[5] Zie hierover LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, pp. 631 en 632.

[6] A.B.Z., NV's, 3474, akte van 27.10.1837.

verkocht na een gerechtelijke onteigening wegens schulden (op 8 april 1842) [7]. De koper was de Société du Bois-de-Luc, die we nog zullen ontmoeten [8].

[7] A.B.Z., NV's, 3474, brief van de beheerders aan de minister, 25.1.1856. DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. VIII.
[8] Zie S.A. du charbonnages d'Havré, d'Obourg et Saint-Denis, p. 56.

S.A. DU CHARBONNAGE D'HAVRE, OBOURG ET SAINT-DENIS (Bergen)

Akte : 30.11.1837; K.B. 29.1.1838; (B.O. 1838, 30; Pas. 1838, 249).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : concessie van Havré, Obourg et St.-Denis (Soc. du Bois du Luc et Trivières) : 300 aandelen.
geldschieters : 350.000 Fr. - 350 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : Fr. Defacqz L. P. A. Thomeret Ed. de Patoul-Fieuru Lefèbvre-De Wolff V. Harou *commissarissen :* A. L. A. Letellier Ch. Maelcamp Ch. A. De Gagemon A. J. P. Plunkett-de Rathmore D. Stassin

A.B.Z., NV's, 3456.
TRIOEN, II, p. 69.

Deze concessie strekte zich uit over een oppervlakte van meer dan 3.182 ha., onder de gemeenten van Havré, Obourg en St.-Denis. Een burgerlijke maatschappij, de Société du Bois de Luc et Trivières, die één der grootste ondernemingen in het bekken van het Centrum uitbaatte, had de rechten over deze concessie aangevraagd en bekomen in 1788. In 1827 had de regering de maatschappij in deze rechten gehandhaafd. De eigenaars hadden echter nog nooit stappen ondernomen om de aanwezigheid van exploiteerbare lagen vast te stellen. Waarschijnlijk ontbrak het de maatschappij aan de nodige fondsen en rechtvaardigde de vraag naar steenkool tot hier toe niet de uitbreiding van de uitbating noch de enorme kosten die zulk een operatie meebracht. Misschien

ook twijfelde ze wel te zeer aan de aanwezigheid van deze lagen om het risico te wagen...

De gunst die de industriële vennootschappen in de dertiger jaren genoten, de beursspeculatie waarvan deze titels het voorwerp waren en de weinig kritische houding van de geldschieters schonken „Bois de Luc" een gelegenheid om haar problemen met de concessie van Havré, Obourg en St.-Denis op te lossen. Zij stichtte een naamloze vennootschap met als doel de concessie te prospecteren en eventueel uit te baten. Zij bracht de concessie in voor 300 aandelen. Een groep geldschieters ten getale van 53 gingen de verbintenis aan een som van 350.000 Fr. te leveren waarvoor 350 aandelen van 1.000 Fr. aan hen werden toegekend. Er moest voorlopig slechts 40 % gestort worden.

Het sociaal kapitaal van de vennootschap werd op één miljoen Fr. gesteld, waarvan dus bij de stichting 650.000 werden uitgegeven. Onder de leden van de beheerraad bevonden zich vier vertegenwoordigers van de maatschappij van Bois du Luc. Onder de geldschieters bemerken we leden van de familie Defacqz en Thomeret, talrijke kleine edellieden uit de streek van Bergen, maar ook een 16-tal personen uit Valenciennes, St.-Quentin en Parijs [1]. De meeste ondertekenaars waren, aldus de directeur van „Bois du Luc" ook aandeelhouders in de moeder-maatschappij [2]. Een belangrijke clausule van het contract bepaalde dat, indien geen steenkool werd gevonden, al de concessierechten terug aan de Société du Bois du Luc zouden vervallen.

Na enkele prospecties bleek dat er geen exploiteerbare lagen aanwezig waren. De concessie kwam dus terug bij „Bois du Luc" en de vennootschap werd ontbonden [3]. Dit experiment, verklaarde bitter de directeur van „Bois du Luc", heeft ons 140.000 Fr. gekost. Na 1840 heeft men nog enkele pogingen ondernomen om steenkool te vinden, maar steeds tevergeefs [4]. Met deze 140.000 Fr. bedoelde de directeur ongetwijfeld de 40 % storting op de 350 aandelen. Deze som was het enige wezenlijke kapitaal dat ooit door de vennootschap werd aangewend. Vanaf de stichting, het begin van de prospectiewerken, tot aan de bekendmaking van het

[1] A.B.Z., NV's, 3456, akte van 30.11.1837.
[2] A.B.Z., NV's, 3456, brief van directeur aan de maatschappij van Bois de Luc en Trivières aan minister, 25.6.1856.
[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. VIII.
[4] A.B.Z., NV's, 3456. Brief van directeur aan minister, 25.6.1856.

negatief resultaat verliepen echter verschillende maanden. In die tijd had de Société du Bois de Luc ruimschoots de gelegenheid het pak aandelen die zij zich voor haar waardeloze concessie had toegekend, ten gelde te maken. Hetzelfde gold voor de eerste aandeelhouders. Alhoewel er slechts 40 % op werd gestort, had de regering niet geëist dat zij op naam zouden zijn.

De voorbeelden van zulke praktijken zijn te veelvuldig opdat we niet zeer kritisch tegenover zulk een stichting zouden staan, ook al beschikken we over geen enkel bewijs.

S.A. DES CHARBONNAGES DE BRAY, MAURAGE ET BOUSSOIT (Brussel)

Akten : 30.11.1837, 24.1.1838 en 9.2.1838; K.B. 12.2.1838; (Pas. 1838, 267).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen van Bray, Maurage, Boussoit (Biré, Behr, De Brouckère, Michiels, Bosch, A. Behr) : 96 bevoorrechte aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.

1838
beheerders : Ch. de Brouckère Alb. Behr L. Biré J. Cockerill T. Michiels

A.B.Z., NV's, 3430.
TRIOEN, II, p. 78.

De wijze waarop deze maatschappij werd gesticht, vertoont enkele merkwaardige aspecten. De concessie van Bray, Maurage en Boussoit, gelegen in het bekken van het Centrum, was van zeer recente datum. Zij werd toegekend op 6 augustus 1827 aan burggraaf P. Ch. Desmanet de Biesme en bedroeg een oppervlakte van 1.400 ha. Desmanet de Biesme verkocht zijn rechten aan een groep van de Banque de Belgique. De Franse kolonel-financier, L. Biré, op dat ogenblik commissaris van de bank, nam de helft van de mijn (48/96-sten). De andere kopers waren Dés. en Alb. Behr, die we reeds in andere vennootschappen van de bank als aandeelhouders konden opmerken, (tezamen 19/96-sten), Charles de Brouckère, directeur van de bank (13/96-sten), Tél. Michiels (13/96-sten) en Ad. Bosch (3/96-sten). De inbreng van deze concessie in de N.V. werd vergoed door het toekennen aan de stichters van 96 speciale aandelen, die geen deel uitmaakten van het sociaal kapitaal. Elk aandeel was verdeeld in 10 „coupures". Zij werden slechts definitief overhandigd nadat de maatschappij haar eerste winst had geboekt. De helft van de netto-winst, d.w.z. na aftrek van de intresten, de tantièmes voor de beheerraad en de

voorheffing voor de reserve, ging naar deze aandelen. Zij genoten blijkbaar geen stemvoordeel in de algemene vergadering; 2 1/2 van deze stichtersaandelen of 25 „coupures" telden voor één stem tegen twintig van de normale aandelen. Als laatste voordeel werd bepaald dat zij, in geval van liquidatie, na de volledige terugstorting van het kapitaal, de helft van de resterende winst zouden opstrijken. Het sociaal kapitaal zelf werd vastgesteld op 2.000 aandelen van 1.000 Fr. [1]. De creatie van hogerbeschreven stichtersaandelen vormt één der weinige voorbeelden in deze periode van deze later zo verspreide praktijk.

Het sociaal kapitaal werd door de Banque de Belgique zonder moeite geplaatst [2]. De bank opende een krediet in rekening-courant. In december 1838 vertoonde deze rekening een belangrijk debet ten nadele van de maatschappij [3]. „Actions Réunies" had toen slechts 60 aandelen van de N.V. in haar portefeuille [4] De aandeelhouders lieten de vennootschap na de „krach" van de bank in de steek. Zij weigerden nieuwe stortingen op de aandelen te doen om het werkelijke kapitaal te verhogen. Er bleef niets anders over dan de N.V. te ontbinden. Hetgeen gebeurde op 18 oktober 1841 [5].

[1] A.B.Z., NV's, 3430, notariële akte van 30.11.1837.
[2] A.B.Z., NV's, 3430, akte van 24.1.1838.
[3] A.R.A., Min. Fin. 306, Crédits des Comptes-Courants.
[4] FRERE, *op. cit.*, t. II, p. 32.
[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. VIII. In 1869 werd een nieuwe vennootschap opgericht voor dezelfde uitbating. Zie A.B.Z., 3438 en DEMEUR, *op. cit.*, t. III, d. 1, p. 442.

S.A. DU CHARBONNAGE DE HERVE (Herve)

Akte : 6.12.1837; K.B. 18.12.1837; (B.O. 1837, 173; Pas. 1837, 906).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Herve (J. en James Cockerill, L. De Villers de Pité) : 400 aandelen. Bq. de Belg. : 600.000 Fr. : 600 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 2.000 aandelen - 1.800.000 Fr.

1837	1858	1865
beheerders :		
Ch. de Brouckère	F. Vandevin	Eud. Pirwez
		L. L. G. M. de Villers
G. Fr. Davignon	Ch. Visschers	de Pité
De Villers de Pité	G. de Pitteurs	Gust. Lambinon
Nic. Hanquet		Léon Magis
J. Nagelmackers		J. B. Plumat
commissarissen :		
		F. Vandevin
		Fél. Pirson
		Mod. Lambinon
directeur :		
		Gust. Linon

Wijz. : *Akte* : 2.4.1864; K.B. 22.4.1864; (Mon. 27.4.1864).
Nieuwe statuten. S.A. des Charbonnages de Herve-Wergifosse.
Dm. II, 397 : 2.000 aandelen zonder vermelding van waarde.

A.B.Z., NV's, 3457; Dm. I, p. 276.
TRIOEN, II, p. 66.

Zoals meerdere concessie in het Luikse was deze van Hervé een van recente datum. Zij werd toegekend op 21 november 1829 aan de gebroeders James en John Cockerill en enkele leden van de familie Lamberts. Zij strekte zich uit over een oppervlakte van 763 ha. onder de gemeente Herve. De concessiehouders hadden zich geassocieerd in een vennootschap genaamd : Société charbonnière de Herve, gevormd in augustus 1829. De aandelen van de familie Lamberts werden in 1835 overgekocht door Ridder De Villers de Pité. De Cockerill's en De Villers de Pité verkochten

enkele jaren later de mijn aan de Banque de Belgique [1]. De eerste installatiewerken waren toen, volgens De Brouckère, reeds flink gevorderd. De eerste put had een diepte van 100 meter bereikt. De werken hadden reeds meer dan 300.000 Fr. gekost [2]. Over eventuele afzetgebieden hoefde de mijn zich geen zorgen te maken: zij was gelegen in de nabijheid van een industrieel centrum en de stad Verviers kon door haar op voordelige wijze worden bevoorraad [3].

De Banque de Belgique kende 400 aandelen toe voor de inbreng. De helft van deze aandelen waren gedurende één jaar onvervreemdbaar. De bank leverde zelf een som van 600.000 Fr., waarvoor zij 600 aandelen kreeg. Deze som moest worden aangewend om de werken te voltooien en de exploitatie op gang te brengen. Het sociaal kapitaal bedroeg aldus 1 miljoen Fr. [4].

De S.A. des charbonnages de Herve behoorde tot de enkele ondernemingen van de groep van de Banque de Belgique die in december 1838 niet in moeilijkheden geraakten. Zij had haar krediet in rekening-courant nog niet volledig uitgeput en kon zichzelf bedruipen [5]. De Société des Actions Réunies bezat toen 230 aandelen [6].

In 1843 schreef zij een lening van 80.000 Fr. uit. Op de buitengewone vergadering van 14 januari 1843 waren slechts zes aandeelhouders aanwezig. Zij deponeerden gezamenlijk 551 aandelen. Het waren de leden van de beheerraad en de secretaris van de Banque de Belgique, tevens agent voor de Luikse zaken van de bank : Charles Visschers. Ridder De Villers de Pité had nog steeds 120 aandelen [7].

Bij koninklijk besluit van 13 april 1848 verkreeg de vennootschap een uitbreiding van haar concessie van 222 ha. [8]. De Banque de Belgique bleef de onderneming financieel steunen. In 1864 greep een herstichting plaats : de schulden van de maatschappij

[1] A.B.Z., NV'sa5, 347, notariële akte van 6.12.1837.
[2] A.B.Z., NV's, 3457, brief van De Brouckère aan de minister, 8.12.1837.
[3] L'*Indépendant*, 24.3.1838, Compte Rendu de la Banque de Belgique, exercice 1837,p. 3, k. 1.
[4] A.B.Z., NV's, 3457, akte 6.12.1837.
[5] A.R.A., Min. Fin., 306, Situation des sociétés sous le patronage de la Banque de Belcique en 30 novembre 1838.
[6] FRERE, *op. cit.*, t. II, p. 32. Portefeuille Société des Actions Réunies, 1 janvier 1839.
[7] A.B.Z., NV's, 3457, akte van 14.1.1843.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 276, voetnoot 3.

van Herve werden bij die gelegenheid geconsolideerd en de onderneming werd versmolten met de maatschappij van Wergifosse-Xhendelesse tot de S.A. des charbonnages de Herve-Wergifosse [9].

[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 270.

S.A. DES CHARBONNAGES DES GRAND ET PETIT TAS REUNIS (Warquignies)

Akte : 11.1.1838; K.B. 29.1.1838; (B.O. 1838, 31; Pas. 1838, 250).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen van Grand et Petit Tas réunis (Richebé, Duchateau-Manfroy (mandatarissen) : 850 aandelen.
Geldschieters nemen 650 aandelen : 650.000 Fr. en leveren 150.000 Fr. - 150 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 1.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 1.000 aandelen - 1.000.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
N. A. Descamps-Richebé	Lemyé-Richebé	Lemyé-Richebé
	A. A. Catoire-Richebé	Nic. Descamps
L. Fauvel		
H. De Brouckère	L. Descamps	Laur. Descamps-Fauvel
L. De La Chaussée	R. Descamps	E. Fauvel
V. Dessigny	E. Fauvel	A. Picard-Fauvel
commissarissen :		
A. Prisse	A. Picard-Fauvel	L. De La Chaussée
J. Holler	Pigault-Fauvel	Ch. Delezenne
Ch. Bonnier	Ch. Delezenne	Gigot-Fauvel
directeur :		
	J. Fassiaux	J. Fassiaux

A.B.Z., NV's, 3451; Dm. I, p. 277.
TRIOEN, II, p. 75.

De concessie van Grand et Petit Tas dateerde van de achttiende eeuw. In 1797 werd er een Newcomen-pomp geplaatst die in 1838 een kracht ontwikkelde van 90 pk en reikte tot een diepte van 237 meter [1]. Qua oppervlakte was ze eerder klein te noemen : 131 ha. De onderneming was in handen van een vennootschap. Voorname aandeelhouders waren verschillende leden van de

[1] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 31.

familie Richebé en Descamps verwant met Richebé en Fauvel. We troffen onder hen ook enkele figuren uit andere milieu's, zoals onder meer de Antwerpse bankier en verzekeringsman P. J. De Caters. De concessie werd door de vennootschap ingebracht voor 850.000 Fr. Een aantal geldschieters kochten bij het stichtingscontract 650 van de aandelen die de inbreng vertegenwoordigden. Zij leverden bovendien een som van 150.000 Fr. waarvoor zij 150 aandelen kregen. Aldus was het sociaal kapitaal volledig geplaatst [2]. Deze groep bestond gedeeltelijk uit dezelfde Rijsselse kapitalisten die ook „Péronnes", „Midi du Bois de Boussu" enz... hadden gekocht, doch het aandeel van het Belgisch kapitaal was in deze N.V. veel groter. We vinden terug onder meer L. De La Chaussée, Holler en Bonnier uit Rijssel, we vinden H. De Brouckère en Descamps-Richebé (ditmaal niet alleen als aanbrenger, maar ook als investeerder), generaal Prisse en de bankier-groothandelaar V. Dessigny, een belangrijke figuur in talrijke vennootschappen. De koninklijke goedkeuring werd zonder moeilijkheden verleend [3]. Speculant Prisse, toen adjudant van de koning, zag er iets in de mijn op de Franse markt uit te geven. Zoals we reeds eerder aanstipten waren omstreeks deze periode de Belgische mijnen zeer gegeerd. De generaal spande zijn goede vriend en landgenoot Gréban voor zijn wagen om een goed woordje te doen bij de vertegenwoordiger van Rothschild. Hij wou de mijn voor anderhalf miljoen verkopen. Gréban beweerde dat die prijs zeer voordelig was want Rothschild zou deze onderneming zeker voor twee miljoen op de Parijse beurs kunnen uitgeven [4]. Rothschild was echter toen niet tot industriële participaties te vermurwen zoals de Meeûs al dikwijls had moeten ervaren.

Met deze vennootschap hadden de stichters werkelijk geen geluk. Het eerste jaar van haar bestaan als N.V. was nog niet verlopen of de mijn werd overstroomd. Door dit ongeluk werden elke uitbating en alle werken stilgelegd. Het water was afkomstig van een naburige mijn, uitgebaat door de Société de la Grande Veine. Een proces werd aanhangig gemaakt tegen deze vennoot-

[2] A.B.Z., NV's, 3451, akte van 11.1.1838.

[3] De aanvraag werd op 21 januari 1838 ingediend, op 25 januari werd een ontwerp voor het koninklijk besluit opgesteld dat aan de statuten geen enkele wijziging oplegde. Het K.B. verscheen ten slotte op 31 januari. A.B.Z., NV's, 3451.

[4] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild*, t. I, p. 9.

schap dat oneindig lang bleef aanslepen. In 1855 kwam het eindelijk tot een uitspraak in het geschil; maar zelfs in 1862 waren de werken nog niet hervat [5].

[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 277. A.B.Z., NV's, 3451, brief van directeur Fassiaux aan minister, 18.10.1856.

S.A. DU CHARBONNAGE DE SAINT-ROCH (Auvelais)

Akte : 22.1.1838; K.E. 26.2.1838; (B.O. 1838, 37; Pas. 1838, 282).

Soc. Kap. : 500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn St.-Roch (De Coppin, Carolus, Lejeune, De Brouckère, Rigano) : 250 aandelen. idem : 250.000 Fr. - 250 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 500.000 Fr. uitgegeven.

1838
beheerders : Alb. Prisse J. Eloin

A.B.Z., NV's, 3496.
TRIOEN, II, p. 81.

De concessie van St.-Roch, gelegen aan de Samber te Auvelais, werd toegekend op 21 november 1829. Zij besloeg een oppervlakte van 142 bonniers of ongeveer 140 ha. De concessiehouders vormden een vennootschap op 27 februari 1830. De notaris J. Eloin bezat 2/3 van de aandelen, baron Ultin de Coppin en juffrouw Ida de Coppin 1/3. Zij maakten een begin met de installatiewerken : een eerste mijnschacht kwam tot stand op de plaats die St.-Roch werd genoemd naar een nabijgelegen kapelletje van St.-Rochus [1]. In januari 1836 bood notaris Eloin de concessie aan aan de Société de Commerce [2]. Deze was geïnteresseerd. Zij moet gedurende een zekere tijd het plan hebben gekoesterd aan deze zijde van de Samber een groot complex van steenkoolmijnen op te richten. In december 1835 startten de onderhandelingen. Zij werden gevoerd door ingenieur J. Gernaert, de agent van de Société de Commerce en duurden tot het midden van 1836. Hij kocht toen in naam van de maatschappij de mijn van Moignelée voor 400.000 Fr. (11.6.1836), van Tamines voor 630.000 Fr. (11.7.1836), van Hazard et Valeresse voor 490.000 Fr. (19.6.1836). Ook op „L'Espérance" te Auvelais werd toen een optie genomen. Ten slotte werd „St.-Roch" gekocht, waarvoor Eloin 300.000 Fr.

[1] Association Charbonnière, *op. cit.*, p. 155. A.B.Z., NV's, 3496, akte van 22.1.1838.
[2] A.R.A., S.G., S.C., 3225, brief van Soc. Comm. aan Eloin, 16.1.1836.

kon bedwingen (11.6.1836) [3]. We weten niet wat er verder is gebeurd. Waarschijnlijk heeft de Société de Commerce haar plannen achteraf gewijzigd en heeft ze de voorlopige aankopen geannuleerd. In elk geval is het een feit dat in 1838 de mijn nog steeds in handen was van de eerste eigenaars. Eloin heeft toen een andere koper gevonden in de persoon van generaal Prisse, die omstreeks deze periode nog in andere koolmijnen heeft geïnvesteerd [4]. Prisse associeerde zich met enkele collega's en vrienden : Henri Carolus en Louis Rigano, eveneens beroepsmilitairen woonachtig te Brussel; Henri De Brouckère, wiens broer Charles eertijds minister van Oorlog was en J. Lejeune, een groothandelaar. De concessie en de werken werden ingebracht voor slechts 250.000 Fr., waarvoor de eigenaars 250 aandelen ontvingen. De geldschieters leverden een zelfde bedrag, zodat het sociaal kapitaal een half miljoen bedroeg [5].

De vennootschap wist de steun van de Banque de Belgique te verwerven, waarschijnlijk door bemiddeling van H. De Brouckère. Nochtans mag ze niet gerekend worden bij de groep van de bank, niettegenstaande het feit dat het publiek dit onderscheid niet maakte [6]. Zij verkreeg een krediet in rekening-courant en misschien werd de uitgifte van de aandelen door deze instelling verzorgd, maar de bank zelf, noch de Société des Actions réunies [7] bezat aandelen van de vennootschap in 1838 [8].

De N.V. overleefde de crisis van 1838 niet. In 1839 werden de werken stilgelegd en in 1841 werd de maatschappij ontbonden. De aandelen werden opgekocht door een aantal van de vroegere aandeelhouders [9], waaronder ook Prisse.

Toen in 1845 de toekomst van deze industrietak er hoopvoller uitzag door de aanleg van talrijke nieuwe spoorweglijnen, ondernamen de eigenaars van „St.-Roch" stappen om de concessie ten gelde te maken. De vertegenwoordiger van Rothschild te Antwerpen, Samuel Lambert maakte Rothschild op die pogingen opmerkzaam. Prisse bood de mijn aan voor 500 à 600.000 Fr.,

[3] A.R.A., S.G., S.C., 3225, zie verkoopakten onder voornoemde data.
[4] zie o.m. S.A. des charbonnages des Grand et Petit Tas réunis, p. 64.
[5] A.B.Z., NV's, 3496, akte van 22.1.1838.
[6] zie l'*Indépendant*, 29.1.1838, p. 3, k. 1; de stichting werd op rekening van de bank geschreven; idem *Observateur*, 27.1.1838, p.3, k. 2.
[7] FRERE, *op. cit.*, t. II, p. 32, zie lijst van aandelen in portefeuille van Actions réunies in januari 1839.
[8] A.R.A., Min. Fin., 306, Listes des Comptes courants, 1838.
[9] A.B.Z., NV's, 3496, brief van Bosquet aan de minister, 4.6.1856.

waarbij men nog 200 à 250.000 Fr. investeringen moest rekenen [10] ! Prisse had waarschijnlijk geen succes met dit aanbod want de mijn werd eerst verkocht in 1859 aan een consortium van kapitalisten en industriëlen [11] die de uitbating inbrachten in de S.A. des Charbonnages d'Auvelais et St.-Roch [12].

[10] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 172, voetnoot 1. Gille haalt brief aan van S. Lambert aan Rothschild, 9.12.1845. Paris, Archief Rothschild.

[11] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 155.

[12] A.B.Z., NV's, 3473, notariële akte van de stichting S.A. des Charbonnages d'Auvelais et Saint-Roch, 22.3.1860.

S.A. DES CHARBONNAGES DU BOIS DES HAMANDES (Jumet)

Akte : 13.3.1838; K.B. 31.3.1838; (B.O. 1838, 42; Pas. 1838, 289).

Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Soc. de Grosse Fosse au Bois des Hamandes : 1.900 aandelen.
Bq. de Belg. : 250.000 Fr. - 500 aandelen.

Evolutie : 1.200.000 Fr.

1838
beheerders : J. P. Kok *beheerders :* J. P. Kok H. De Brouckère L. De Dorlodot A. Frison *directeur :* Arm. Dupré

Ontbonden op 6.9.1849, gekocht door S.A. des charbonnages réunis de Charleroi op 10.4.1855.

A.B.Z., NV's, 3422.
TRIOEN, II, p. 90.

De koolmijn van Bois des Hamandes werd uitgebaat door een compagnie genaamd : Société charbonnière de la Grosse-Fosse au bois des Hamandes. Een handhaving van hun concessie werd verleend bij koninklijk besluit van 22 september 1828. Zij strekte zich toen uit over een oppervlakte van 130 ha, 54 a, onder de gemeente Jumet.

Aandeelhouders waren o.m. de burgemeester van Jumet : Hanoteau, God. Goret, de familie Cornil en nog enkele eigenaars van mijnen in de streek van Charleroi. De Banque de Belgique kocht deze mijn en richtte een N.V. op voor de uitbating. Spijtig genoeg kennen we niet de aankoopprijs. De onderneming werd uitgegeven voor 1.200.000 Fr. 1.900 aandelen vertegenwoordigden de inbreng en 250.000 Fr. werden door de Banque de Belgique in

baar geld geleverd. De prijs per aandeel bedroeg 500 Fr. [1]. De statuten werden zonder enige opwerping goedgekeurd [2]. Bij de „krach" van de bank in december 1838 bevond het grootste gedeelte van de aandelen zich nog in handen van de groep van de Banque de Belgique, de investment-trust van de bank en beheerders van deze maatschappijen [3]. De bank opende een ruim krediet in rekening-courant [4]. De N.V. had sterk te lijden onder de crisis die haar trof in haar volle stichtingsperiode. De lange jaren van stagnatie die erop volgden en de tweede crisis van 1847-1848 waren voor haar ten slotte fataal. Op 6 september 1849 besloot de beheerraad de N.V. te ontbinden [5]. De onderneming zelf werd in 1855 opgekocht door de S.A. des charbonnages réunis van de Société Générale-groep [6].

[1] A.B.Z., NV's, 3422, notariële akte van 13.3.1838.

[2] A.B.Z., NV's, 3422, brief van 24.3.1838; K.B. : 31.3.1838.

[3] „Actions réunies", de beleggingsmaatschappij van de Banque de Belgique, bezat op 1 januari 1839, 400 aandelen. Frère, *op. cit.*, t. II, p. 32; de bank zelf bezat er toen 104. Verder bevonden er zich op de bank als onderpand van voorschotten : van L. Biré, 320 aandelen; Ch. De Brouckère, 153 aandelen; H. De Brouckère, 60 aandelen; De Pouhon, 30 aandelen; Hennequin N., 20 aandelen. A.R.A., Min. Fin., 306. Situation des fonds publics A. en courants au 13 décembre 1838.

[4] A.R.A., Min. Fin., 306, Crédits en comptes-courants.

[5] A.R.A., NV's, 3422, acte de dissolution.

[6] A.R.A., S.G., 1867, brief A. Gendebien aan Soc. Gén., 3.3.1855.

S.A. DU CHARBONNAGE DES HOUILLES GRASSES DU LEVANT D'ELOUGES (Elouges)

Akte : 29.3.1838; K.B. 25.5.1838; (B.O. 1838, 52; Pas. 1838, 472).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn : Houilles grasses du Levant d'Elouges (Soc. De la Grande Veine du Bois d'Epinois) : 1.820 aandelen.
Geldschieters nemen daarvan 654 aandelen : 645.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 1.844.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 1.844 aandelen - 1.844.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
Ch. Colmant	Ad. Letellier	H. Willame
Cam. Defrise	A. Hubert	A. Letellier
G. Boulenger	Graaf de Nedonchel	A. Hubert
L. Quevauxvillers	G. Boulenger	Ad. Dufour
J. J. Berlenmont	Hip. Willame	
commissarissen :		
Hip. Harpignies	Am. Piérart	A. Piérard
H. J. Delvaux	Sarton	G. Boulenger
L. P. Ad. Thomeret	A. J. A. Devergnies	Sarton
directeur :		
	Hip. Willame	H. Willame

Wijz. : *Akte* : 17.4.1841; K.B. 15.6.1841; (B.O. 1841, 58).
Akte : 6.7.1868; K.B. 20.7.1868; (Mon. 26.7.1868. Dm. III, d. 1, p. 345).

A.B.Z., NV's, 3492; Dm. I, p. 279.
TRIOEN, II, p. 98.

De oude vennootschap die de mijn genaamd, Les houilles grasses du Levant d'Elouges uitbaatte, bestond uit 83 aandeelhouders. De eigendommen en de rechten van de maatschappij werden vertegenwoordigd door 16 aandelen of „parts", zelf verdeeld in honderden „coupures". De maatschappij werd zelf sinds onheuglijke tijden „Société de la Grande Veine du Bois d'Epinois" genoemd. De aandeelhouders waren meestal in-

woners van de gemeente Dour en afkomstig uit alle lagen van de bevolking. Het is nochtans waarschijnlijk dat een aantal plaatselijke bankiers de uitbating financierden en aldus een overwicht in de vennootschap hadden bekomen. We noemen in dit verband de bankiers Ch. Colmant uit Dour, L. Quevauxvillers uit Doornik en het huis Delvaux-Willame [1].

In 1835 werd in de mijn een moderne machine van Watt geplaatst, gebouwd door B. Harmegnies uit Dour. Het was een krachtige motor van 100 pk, met dubbel effekt, tegelijkertijd dienend voor de afwatering en voor de uitbating. Hij reikte tot een diepte van 195 meter en was in 1880 nog in werking [2]. Het was de tweede machine van dit type in de Borinage. De enorme kosten die deze installatie meebracht waren te zwaar voor de vennootschap. Bij notariële akte van 29 maart 1838 werd de concessie, materiaal en werken ingebracht in een N.V. die de stichters naar de tweede naam van de mijn : Houilles grasses du Levant d'Elouges noemden. Deze inbreng werd gekapitaliseerd voor 1.820.000 Fr., verdeeld in 1.820 aandelen van 1.000 Fr. Een groep financiers, al dan niet aandeelhouders van de oude maatschappij, kocht onmiddellijk 645 van deze aandelen. Werd het bedrag van deze aandelen werkelijk bij de stichting gestort, of is de vorming van de vennootschap een middel geweest om gedane investeringen te consolideren of te mobiliseren ? Gezien de omstandigheden waarin deze maatschappij is tot stand gekomen, d.w.z. na een grote financiële krachtinspanning, mogen deze vragen wel gesteld worden. Uit de statuten is echter, zoals gewoonlijk, niet op te maken welke overeenkomst aan de basis van de oprichting lag.

We willen nog even wijzen op de typische samenstelling van de beheerraad. Naast leden van de vier hogergenoemde bankiers, tellen we onder hen drie notarissen : G. Boulenger, Berlenmont en Thomeret. Deze laatste zat ook in de belangrijke burgerlijke maatschappij van Bois-de-Luc. De rest van de stichters zijn groothandelaars in steenkool, de gebroeders Harpignies uit Bergen en Valenciennes.

Het sociaal kapitaal was bij de statuten vastgesteld op twee

[1] A.B.Z., NV's, 3463, notariële akte van 29.3.1838. Delvaux-Willame behoorde bij de ondertekenaars van de eerste petitie van de Henegouwse industriëlen in september 1830 tegen de opheffing van het disconto te Bergen. A.R.A., S.G., 1497.

[2] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, pp. 27 en 31.

miljoen frank. De 180 resterende aandelen mochten ten voordele van de maatschappij worden geplaatst [3]. Zij werden nooit uitgegeven [4].

Volgens Vitu verging het de N.V. voorspoedig, vooral na 1855. Vanaf dit laatste jaar tot en met 1858 bracht zij niet minder dan gemiddeld 15,5 % op. Van 1859 tot 1862 : gemiddeld 7,2 % [5]. Zij werd ontbonden op 10 december 1877 [6].

[3] A.B.Z., NV's, 3463, akte van 29.3.1838.
[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, p. IX.
[5] VITU, Aug., *Guide financière, Répertoire général des valeurs financières et industrielles...*, Paris, Hachette, 1864, p. 940.
[6] A.B.Z., NV's, 3463.

S.A. CHARBONNIERE DU HAUT-FLENU (Jemappes)

Akte : 23.4.1838 en 20.5.1840; K.B. 12.3.1840; (B.O. 1840, 55; Pas. 1840, 664).

Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel

Inbreng : mijnen Bonnet-et-Veine à mouches, Sidia-Clayaux, Garde-de-Dieu, Auflette, Horiau, Jausquette et Morette (209 aandeelhouders, Soc. Comm.) : 7.776 aandelen.
Soc. Comm. : 112.000 Fr. - 224 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 4.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 4.000.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	H. de Baillet
A. E. Moreau	Ch. A. Picquet	J. de Meeûs
F. J. Drugman	H. de Baillet	H. Doffegnies
Ch. Ad. Picquet	L. Devries	L. Devries
Cas. Anoul	H. Doffegnies	
commissarissen :		
H. de Baillet	Ad. Accarain	L. Veydt
F. Basse	L. Veydt	V. Drugman
		H. G. Van Volxem-
J. Strens	V. Drugman	Marischal
Ach. Mahieu	J. P. Matthieu	Ad. Accarain
A. Accarain	Ch. Moreau	Ch. Moreau
directeur :		
Max. Tillier	Alex. Boty	

A.B.Z., NV's, 3455; Dm. I, p. 284.
TRIOEN, II, p. 176.

De meeste van de tot hier toe besproken koolmijnuitbatingen hadden reeds een modernisatieproces ondergaan vooraleer de stap naar de N.V. werd gezet. De groep mijnen die in de maatschappij van Haut-Flénu werden ingebracht, vormden echter typische voorbeelden van het oude uitbatingssysteem. De zeven betrokken vennootschappen, namelijk deze van „Bonnet-et-Veine-à-Mouches", „Sidia-Clayavx", „Garde-de-Dieu", „Auflette", „Horiau", „Jausquette" en „Morette", exploiteerden lagen die de een

boven de ander liepen, over ongeveer dezelfde oppervlakte. Deze lagen konden allen desnoods door één mijnput bereikt worden. Men was echter nooit tot enige definitieve gezamenlijke overeenkomst gekomen. Een gemeenschappelijke regeling drong zich echter vooral op voor het probleem van de drooglegging van de uitbatingen [1]. In 1752 werd een eerste overeenkomst gesloten tussen enkele van de betrokken maatschappijen betreffende de installatie van een Newcomen-pomp. Deze machine, bekend als „la pompe d'Horiau" werd in Engeland aangekocht en trad in 1752 in werking. Zij werd beschouwd als de meest geperfectioneerde machine uit deze periode [2]. In de Franse Tijd hadden vier van de betrokken maatschappijen een contract afgesloten met de maatschappij van Fosse-du-Bois betreffende de afwateringsproblemen en de gemeenschappelijke verkoop van hun voortbrengst [3]

In de jaren 1834-1835 stortten vele kapitalisten zich op de steenkoolmijnen... en liepen te pletter tegen de inertie van het oude systeem. Enkele kapitaalkrachtige personen konden een min of meer groot pak aandelen in de oude vennootschap verwerven, maar het privé-kapitaal was zelden voldoende om heel de onderneming op te kopen. Deze opmerking gold zeker voor de hoger genoemde mijnen : men moest minstens zeven maatschappijen verenigen voor men enig resultaat kon bereiken. We weten niet wie de eerste stap heeft gezet : zijn het de hogergenoemde kapitalisten zoals bvb. notaris Moreau die zich tot de bank heeft gewend, of ging het idee uit van de Brusselse financiers ? Zeker is dat de Meeûs vlug heeft begrepen dat hier de Société de Commerce en het kapitaal van de Société Générale moest worden achtergezet. Hij kwam overeen met notaris Moreau : deze zou in naam van de Société de Commerce, maar als was het voor zichzelf, zoveel mogelijk aandelen van de kleine maatschappijen opkopen, vooral van deze dan waarin hijzelf reeds aandeelhouder was. Deze mondelinge afspraak werd later in een contract met de Société de Commerce vastgelegd. Moreau verbond er zich toe de aldus verworven aandelen, tezamen met zijn eigen aandelen in een naamloze vennootschap in te brengen [4]. Dit

[1] A.R.A., S.G., 1841, klad van aanvraag voor goedkeuring gericht tot minister van Binnenlandse Zaken, 9.4.1838.

[2] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 22.

[3] A.R.A., S.G., 1841, brief van 9.4.1838.

[4] A.R.A., S.G., S.C., 3226, contract tussen A.E. Moreau enerzijds, F.J. Drugman en Picquet anderzijds voor de Société de Commerce, 2.3.1836.

contract kwam tot stand in 1836. Twee jaar later was het doel nog niet volledig bereikt. De Société de Commerce had ruim 2.300.000 Fr. besteed en Moreau 275.000 Fr. In vier van de zeven maatschappijen had de holding een meerderheid verworven. Zij besloot desondanks de N.V. reeds op te richten, daar de prijzen te sterk waren gestegen wegens wedijver. Het sociaal kapitaal van de nieuwe vennootschap werd op vier miljoen frank gesteld. Dit bedrag vertegenwoordigde de waarde van de zeven maatschappijen. Aan de Société de Commerce werden 4.700 aandelen van 500 frank toegekend en aan Moreau 550 voor hun aanbreng [5]. De overblijvende aandelen zouden op de volgende manier worden aangewend : de oude aandeelhouders van de maatschappijen waarin de Société de Commerce de meerderheid had, mochten hun aandelen inwisselen waardoor zij op de beurs verhandelbaar werden. De holding stelde vervolgens een som ter beschikking ten bedrage van de niet ingewisselde en niet gekochte aandelen. De N.V. moest dit bedrag aanwenden om de delen op te kopen van de drie vennootschappen waarin de holding geen meerderheid had kunnen verwerven [6]. Op de stichtingsakte verschenen, buiten de Société de Commerce en Moreau, 209 oude aandeelhouders. Aan de onwilligen werd nog een maand na de stichting de mogelijkheid gegeven hun aandelen tegen nieuwe uit te wisselen, tegen de door de Société de Commerce vastgelegde prijzen [7]. Op de algemene vergadering van 28 oktober 1839 vertegenwoordigden de oude actionairs 3.022 aandelen. De groep van de Société de Commerce 3.351 aandelen [8]. In 1840 was het percentage in het bezit van de holding reeds hoger : de Société de Commerce deponeerde op de algemene vergadering 3.356 aandelen, de Société Nationale 780 en de beheerders en commissarissen van de groep : 748 aandelen. Op deze vergadering hadden zij dus een meerderheid van 60 % [9].

[5] A.R.A., S.G., 1841, répartition entre la Société de Commerce de Bruxelles et M. le notaire Moreau des actions à lui allouer dans la S.A. du Haut-Flénu pour les apports effectués par lui de ses actions dans la Société ci-dessus désignées et celles appartenant sous nom à la Société de Commerce dans les mêmes sociétés, s.d.

[6] A.R.A., S.G., 1841, brief van Drugman aan Picquet, 9.3.1838.

[7] A.B.Z., NV's, 3455, akte van 23.4.1838.

[8] A.R.A., S.G., 1841, état des personnes qui avant le 28 octobre 1839 ont fait connaître à l'administration le nombre de leurs actions et leurs numéros pour faire partie de l'Assemblée Générale des actionnaires de la Société, 5.11.1839, get. Tillier en Meeus.

[9] A.R.A., S.G., 1841, brief Soc. Comm. aan S.A. Haut-Flénu, 12.3.1840.

Bij koninklijk besluit van 14 april bekwam de N.V. een handhaving van haar concessie die werden verenigd tot één concessie van Haut-Flénu [10]. In 1866 verliep de termijn van het stichtingscontract. Een eventuele verlenging van de duur der vennootschap moest bij koninklijk besluit worden goedgekeurd. De beheerraad wilde van de gelegenheid gebruik maken om enkele lichte wijzigingen aan de statuten aan te brengen. De regering eiste echter dat de maatschappij zich zou voegen naar de reglementering die in 1841 werd ingevoerd [11].

De Société Générale verkoos in die omstandigheden een andere oplossing. Zij ontbond de N.V. van Haut-Flénu en de uitbating werd bij „Levant du Flénu" gevoegd [12].

[10] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, p. 285, voetnoot 1.
[11] A.B.Z., NV's, 3455, correspondentie van 6.6.1866 tot 12.7.1866.
[12] A.B.Z., NV's, 3464, akte 4.3.1868.

S.A. DES CHARBONNAGES DE COURCELLES-NORD (Courcelles)

Akte : 22.5.1838; K.B. 28.5.1838; (B.O. 1838, 54; Pas. 1838, 474).

Akte : 1.3.1840; K.B. 12.3.1840; (B.O. 1840, 52; Pas. 1840, 650).

Soc. Kap. : 2.250.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Courcelles (L. Biré) : 4.100 aandelen. J.C. Leemans, E. De Vijlder, J. Rucloux, A. Behr : 650.000 Fr. - 1.300 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.800.000 Fr.
Dm. I, 1847 : 2.250.000 Fr. (herstichting).
Dm. IV, 1873 : 4.500 aandelen - 2.250.000 Fr.

1838	1840	1858	1865
beheerders :			
J. C. Leemans	J. R. Bisschoffs-heim	L. de Biré	A. S. Costantini
E. De Vijlder	P. L. X. Amet	A. S. Costantini	J. Wautelet
J. Rucloux	L. D. Peron	E. Mercier	H. Davignon
A. Behr	G. F. Davignon	J. Wautelet	J. Rucloux
L. Biré	E. De Vijlder	H. Davignon	V. Pirson
	J. Rucloux	J. Rucloux	E. Mercier
commissarissen :			
	L. Biré	V. Pirson	J. Bisschoffs-heim
	J. C. Leemans	J. R. Bisschoffs-heim	Heyvaert
	J. Wautelet	F. E. Vanderelst	Rod. Coumont
		H. de Baillet	
		Heyvaert	
directeur :			
		Leon. Reul	

Wijz. : *Akte* : 23.11.1840; K.B. 7.12.1840; (B.O. 1840, 99).

Akte : 27.6.1846; K.B. 6.1.1847; (Mon. 11.1.1847) : toelating tot lening; aankopen : deel van concessie van Bascoup : akte van 30.1.1846; concessie van Benne-sans-Fosse, akte van 3.4.1846; bevestigd door K.B. 17.3.1847.

A.B.Z., NV's, 3442; Dm. I, p. 287.
TRIOEN, II, p. 103.

De concessie van Courcelles-Nord dateerde van de Hollandse periode. Zij strekte zich uit over een oppervlakte van 133 ha. Zij werd toegekend op 26 juli 1828 [1]. In mei 1936 werd een eerste naamloze vennootschap opgericht. De stichters waren waarschijnlijk de concessiehouders zelf. We herkennen onder hen onder meer de bouwer van de hoogovens van Hauchis (Marcinelle) : Huart-Chapel en de familie Zoude, eigenaars van glasblazerijen gelegen in de streek tussen Namen en Charleroi. Verder noemen we nog de families Rucloux, Lefebvre en Wautelet.

De Franse financier kolonel Louis Biré, kocht in de loop van 1836 en 1837 beetje bij beetje al de aandelen van de maatschappij op. In maart 1838 was hij de enige eigenaar [2]. Biré, die toen commissaris van de Banque de Belgique was [3], vatte het plan op een nieuwe N.V. te stichten en trachtte aanvankelijk Rothschild voor zijn wagen te spannen. Rothschild, die Biré persoonlijk moet hebben gekend, toonde zich aanvankelijk geïnteresseerd. Biré beweerde dat zijn koolmijn op dat ogenblik 133.000 Fr. per jaar opbracht. Men had een aanvraag tot uitbreiding van de concessie ingediend voor 400 à 600 ha. Er zouden dan verschillende nieuwe schachten kunnen gegraven worden, zodat de uitbating binnen 5 à 6 jaar minstens één miljoen winst zou maken [4]. Ondertussen had Biré eveneens bij de Banque de Belgique stappen ondernomen. Tenslotte vormde hij een N.V. met de ingenieurs J. Rucloux en A. Behr en de Brusselse groothandelaar De Vijlder. De mijn werd ingebracht voor 2.050.000 Fr. [5].

Mijningenieur Gernaert (die voordien voor de Société Générale had gewerkt) stelde tezamen met de stichters Rucloux en Behr een technisch rapport over de mijn op. Dit rapport was volledig gunstig, zoals te verwachten was [6]. De geldschieters onderschreven 650.000 Fr., zodat het sociaal kapitaal — 1.800.000 Fr. — volledig was geplaatst. Een belangrijk artikel van de statuten bepaalde echter dat dit kapitaal door hen slechts zou geleverd

[1] A.B.Z., NV's, 3442, notariële akte van 22.5.1838.
[2] A.B.Z., NV's, 3442, notes et observations sur le charbonnage de Courcelles-Nord, 31.3.1838.
[3] Hij werd verkozen tot commissaris van de Banque de Belgique op 27 maart 1838. L'*Indépendant*, 24.3.1838, p. 2, k. 3. Compte-rendu de la Banque de Belgique (1838).
[4] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. I, p. 43, voetnoot 2 en p. 44, brief 10.4.1838.
[5] A.B.Z., NV's, 3442, akte van 22.5.1838.
[6] A.B.Z., NV's, 3442, notes et observations sur le charbonnage de Courcelles-Nord, 31.3.1838.

worden zodra de aanbrenger, Biré, bewijzen had geleverd dat de aanbreng vrij van schulden en lasten was ingebracht [7].

Biré heeft deze bewijsstukken niet kunnen leveren en enkele onder de geldschieters hadden bijgevolg hun betalingen stopgezet. Het werd anderzijds ook duidelijk dat de aanbreng door de eigenaar flink werd overdreven [8].

Inmiddels werd de vennootschap officieel goedgekeurd [9]. Dit feit onderstreept nogmaals de kritische houding van het ministerie ten opzichte van de waarachtigheid van de stichters van de N.V.'s. Het technisch verslag dat nochtans door twee belanghebbende partijen mede was opgesteld, werd door hen zonder verder onderzoek aanvaard. Zij namen niet de moeite om na te gaan of de voorwaarden waaronder de onderneming was ingebracht werden vervuld.

Biré, die Rothschild weliswaar niet had kunnen vangen, en door zijn geldschieters in de steek werd gelaten, vond toch geld bij de Banque de Belgique. „Courcelles-Nord" was in feite een rijke mijn. In 1834 werden reeds goede resultaten geboekt, naar de installatie-onkosten liepen bij deze uitbating enorm op door de aanwezigheid van veel grondwater. De drainering vergde zeer krachtige, dus dure machines [10]. De Banque de Belgique heeft, in de jaren 1838 en 1839, in deze onderneming meer dan een half miljoen frank geïnvesteerd [11].

Ondertussen had de bank haar betalingen moeten stopzetten, mede wegens het overdrijven van dit soort immobilisaties. De werken van Courcelles-Nord werden tijdelijk stopgezet tot een overeenkomst met Biré werd bereikt en de financiële toestand van de maatschappij ten opzichte van de bank en de andere schuldeisers.

Het resultaat van deze onderhandelingen was de vorming van een nieuwe N.V., de derde, die tot doel had de aangegane schulden te consolideren en de aandelen van de oude N.V. te herwaarderen. Het sociaal kapitaal werd gesteld op 2.250.000 Fr. De concessie en de, tot het jaar 1838, uitgevoerde werken werden

[7] A.B.Z., NV's, 3442, akte van 22.5.1838.
[8] A.B.Z., NV's, 3442, notes et observations sur le charbonnage de Courcelles-Nord, 31.3.1838.
[9] A.B.Z., NV's, 3442, K.B. van 28.5.1838.
[10] A.B.Z., NV's, 3442, notes et observations sur le charbonnage de Courcelles-Nord, 31.3.1838.
[11] A.B.Z., NV's, 3442, brief van Smits aan minister, 18.1.1840.

geschat op 1.650.000 Fr. (in plaats van 2.050.000 Fr., door Biré). Verder vertegenwoordigden 900 aandelen de verbeteringen aangebracht sedert de stichting van de tweede vennootschap. Ten slotte leverden de vroegere stichters Leemans en De Vijlder 150.000 Fr. om de werken te voltooien [12]. Tot zover de nieuwe statuten. Een nota uitgaande van Baron Evain (commissaris van de Banque de Belgique en voorzitter van de beheerraad van de N.V.) licht ons nader in over de schikkingen die betreffende de schulden en de samenstelling van het sociaal kapitaal werden getroffen. Naast de Banque de Belgique waren er nog vier belangrijke schuldeisers. Alle aandelen die Biré nog bezat stond hij af aan zijn schuldeisers. Deze aandelen werden aanvaard aan een prijs berekend naar de waarde van de onderneming zoals die door de laatste expertise werd vastgesteld (dus 1.650.000 Fr.). De aandeelhouders stemden er bovendien in toe dat gedurende zes jaar alle winsten zouden ingehouden worden tot de hypothecaire schulden van de onderneming integraal zouden zijn teruggestort. Ten slotte moest voortaan een reservefonds gevormd worden [13]. Anderzijds verkreeg de vennootschap een belangrijk voordeel : de 900 aandelen die de uitgevoerde werken vertegenwoordigden werden beschouwd als eigendom van de maatschappij die ze als onderpand voor verdere leningen kon aanwenden [14].

Van 1838 tot 1855 heeft de N.V., volgens Vitu, geen winsten uitgekeerd. Eerst in 1856 bracht zij 10 % op. In 1862 was dit percentage gestegen tot 16 % [15]. De gevraagde uitbreiding was ondertussen bekomen : in 1846 verwierf zij een stuk van de concessie van Bascoup (bijna 44 ha.). Zij kocht daarenboven, in datzelfde jaar, de mijn „Benne-sans-Fosse" te Courcelles (70 ha.). Al deze stukken werden bij akte van 17 maart 1847 bij de oorspronkelijke concessie gevoegd [16]. Om deze uitbreidingen te bekostigen ging de maatschappij in 1846 enkele belangrijke

[12] A.B.Z., NV's, 3442, akte van 1.3.1840.

[13] A.B.Z., NV's, 3442, nota van Baron Evain aan minister, 24.1.1840.

[14] A.B.Z., NV's, 3442, akte van 1.3.1840. De twee Franse leden van de nieuwe beheerraad Peron en Amet deponeerden op de algemene vergadering van 14.10.1840 : 1.400 aandelen. De Banque de Belgique 557; Davignon : 50; Bisschoffsheim : 193; Leemans en De Vijlder : 600; L. Biré ten slotte 800 aandelen die werden verpand aan de schuldeisers Wautelet en consorten. Totaal : 3.600 aandelen.
A.B.Z., NV's, 3422, proces-verbaal van de algemene vergadering van de Société du charbonnages de Courcelles-Nord, 14.10.1840.

[15] VITU, *op. cit.*, p. 938.

[16] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 287, voetnoot 2.

leningen aan. In 1856 werden ten slotte 888 nieuwe aandelen uitgegeven. Deze aandelen werden boven pari geplaatst (650 fr. per aandeel) [17]. We vermoeden dat toen de Société Générale er in geslaagd is een belangrijk pak aandelen te verwerven. In de raad der commissarissen van 1858 zetelden twee vertegenwoordigers van deze bank : F.E. Vanderelst en H. de Baillet.

[17] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 288, voetnoot 1.

S.A. DU CHARBONNAGE DE HOULLEUX (Jupille)

Akte : 25.5.1838; K.B. 30.6.1838; (B.O. 1838, 60; Pas. 1838, 480).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Houlleux (Deflandre, Destrivaux, J.N. Waroux) : 700 aandelen.
Groep geldschieters : 300.000 Fr. - 300 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.

1838
beheerders : Alb. Prisse Chr. Dequaita P. J. Dandrimont H. Carolus F. J. Destrivaux
directeurs : L. Deflandre

A.B.Z., NV's, 3459.
TRIOEN, II, p. 107.

De concessie van Houlleux, gelegen in het Luikse Bekken, was van zeer recente datum. Zij werd toegekend in juli 1828 en strekte zich uit over een oppervlakte van ongeveer 123 ha. Deflandre eigenaar en exploitant te Jupille (4/8), P.J. Destriveaux, professor aan de Luikse Universiteit (3/8) en J.N.A. Waroux, eigenaar (4/8) waren de oorspronkelijke concessiehouders. In 1838 sloten ze een accoord met generaal Prisse, adjudant van de koning, die meerdere mijnen aankocht in deze periode [1]. Er werd een N.V. gevormd waarin de concessiehouders de mijn inbrachten voor 700.000 Fr. Generaal Prisse leverde bovendien een som van 300.000 Fr. die als bedrijfskapitaal diende aangewend. Het sociaal kapitaal van 1 miljoen Fr. was aldus geplaatst [2].

[1] Zie S.A. du Charbonnage de St.-Roch, p. 67; S.A. des Charbonnages des Grand et Petit Tas réunis, p. 64.
[2] A.B.Z., NV's, 3459, notariële akte van 25.6.1838.

Het ministerie protesteerde tegen het feit dat slechts 100 aandelen van de aanbreng onvervreemdbaar waren in een poging om meer garantie voor de aandeelhouders te verzekeren. Tevergeefs echter [3]. Prisse had zich geassocieerd met enkele vrienden, o.a. met de militair H. Carolus. Hij heeft zich echter vlug uit deze onderneming teruggetrokken [4]. De overige stichters en hun families hadden in 1841 nog steeds een overwicht in de maatschappij. De uitbating bracht echter zeer slecht op. Van 1840 tot 1843 werkte ze met verlies [5] en schulden werden aangegaan. Ten slotte werd in 1845 de onderneming opgekocht door de rijke Brusselse groothandelaar Guillaume Hoorickx, burgemeester van Anderlecht [6].

[3] A.B.Z., NV's, 3459, brieven van 7.6.1838 en 21.6.1838 : Carolus aan minister.

[4] In december 1840 nam hij ontslag als beheerder in omstandigheden die ons tamelijk ongewoon voorkomen : hij ontleende in 1838, dus enkele maanden na de oprichting van de maatschappij, een bedrag van 100.000 Fr. aan de vennootschap. Als garantie deponeerde hij 120 volstorte aandelen (afkomstig van de stichting) plus nog 20 aandelen. De maatschappij ging zelfs zo ver een hypotheek te nemen op haar bezittingen. Er werden Prisse slechts 60.000 Fr. effectief uitbetaald : waarschijnlijk maakte de crisis een voortijdig eind aan deze overeenkomst. Deze crisis was er ook de oorzaak van dat Prisse zijn schuld niet kon terugbetalen. In december 1840 legde de N.V. beslag op zijn waarborg en zij stemde erin toe deze als betaling te beschouwen. Jammer genoeg waren deze aandelen toen bijna niets meer waard. A.B.Z., NV's, 3459, proces-verbaal algemene vergadering, 12.12.1840.

[5] A.B.Z., NV's, 3459, balansen van 1840 tot 1843.

[6] A.B.Z., NV's, 3459, notariële akte van 3.7.1855, herstichting.

S.A. DU CHARBONNAGE DE SACRE-MADAME (Damprémy)

Akte : 23.6.1838; K.B. 31.6.1838; (B.O. 1838, 80; Pas. 1838, 683).
Soc. Kap. : 3.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijn Sacré-Madame (familie Drion) : 3.200 aandelen.
Evolutie : Br., 1838 : 3.200.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 3.012.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.500 aandelen - 3.500.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
A.D. Drion-Dumont	L. Veydt	L. Veydt
Jos. Dumont	G. Hoorickx	Ed. Cogels
Th. De Cock	A. Ceulemans	Dumercy
Ad. Hochereau	E. Cogels	Ch. Liedts
Ch. Lévêque		
directeur :		
	Ad. Yernaux	Ad. Yernaux

Wijz. : *Akte* : 25.10.1851; K.B. 11.11.1851; (Mon. 18.11.1851).
Akte : 1.6.1864; K.B. 8.6.1864; (Mon. 14.6.1864) : uitbreiding. Dm. II, 401.
Ontbonden op 15.5.1905.

A.B.Z., NV's, 3492; Dm. I, p. 293.
TRIOEN, II, p. 118.

Deze koolmijn, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de metaalindustrie, werd sinds onheuglijke tijden uitgebaat. Bij het begin van de negentiende eeuw was de concessie in handen van de geneesheer Ch. Fr. Delstanche, die de rechten bij testament van Mevrouw Douarière de Bergerand had verkregen. Delstanche verkocht de helft van deze rechten aan François Drion in het jaar 1810. Na de dood van Delstanche verkochten diens erfgenamen op hun beurt de andere helft aan Drion. Drion stierf in 1838. Zijn weduwe, hun kinderen en hun echtgenoten, waren de enige eigenaars op het ogenblik van de vorming van de vennootschap. De concessie besloeg een oppervlakte van 216 ha. Een uitbreiding van 47 ha. werd bekomen in 1819. In 1811 werd op

één der schachten een pomp geplaatst van 46 pk die als de krachtigste machine van de streek van Charleroi bekend stond [1].

Het technisch verslag van hoofdingenieur Gonot wees op de goede staat van het materiaal en vooral op de gunstige ligging van de mijn. Deze omstandigheid was natuurlijk een heel belangrijke factor geworden sedert de enorme uitbreiding van de hoogovenindustrie in de omgeving van Charleroi [2]. De mijn werd door de familie Drion ingebracht voor drie miljoen frank. Een groep geldschieters onderschreven 200 aandelen. Dit kapitaal moest aangewend worden voor de uitbreiding van het bedrijf. Het sociaal kapitaal werd op drieënhalf miljoen gesteld. De resterende 300 aandelen mochten later in het voordeel van de vennootschap door de beheerraad worden geplaatst [3]. Alhoewel de Banque Commerciale d'Anvers [4] niet als stichter in de oprichtingsakte vernoemd werd, was het onder de patronering van deze bank dat de vennootschap tot stand kwam. Als enige aanwijzing vonden we het feit dat Theodoor De Cock, beheerder van de Banque Commerciale, in de nieuwe beheerraad zetelde. Hij werd onder de geldschieters genoemd. Bovendien werd bepaald dat de intresten en dividenden op de zetel van deze bank zouden uitbetaald worden [5]. De Banque Commerciale d'Anvers had nog niet de officiële goedkeuring gekregen en — hetgeen misschien haar officieus optreden verklaart — haar oprichting had felle kritiek teweeggebracht in enkele kranten. Men verweet haar onder meer het feit dat zij zich op het terrein van de industrie begeven had. Om de bank te diskrediteren schreef men dat „Sacré-Madame" voor ver boven de waarde was aangekocht [5]. Deze polemiek heeft voor gunstig gevolg gehad dat eindelijk de minister maatregelen heeft getroffen om een grondiger onderzoek naar de ingebrachte ondernemingen te verzekeren. Inderdaad, de familie Drion achtte zich persoonlijk beledigd door deze beschuldigingen en drong er op aan opdat een officieel expert een onderzoek naar de waarde van „Sacré-Madame" zou in-

[1] *Association charbonnière, op. cit.*, pp. 229-232.
[2] A.B.Z., NV's, 3492, verslag door ingenieur Gonot, 17.8.1838.
[3] A.B.Z., NV's, 3492, notariële akte van 23.6.1838.
[4] Voor de statuten van de Banque Commerciale, zie : TRIOEN L.F.B., *Collection des statuts de toutes les sociétés anonymes et en commandite par actions de la Belgique*; ... Bruxelles, 1830, t. I, p. 102. Zij heeft nooit de officiële goedkeuring aangevraagd.
[5] L'*Indépendant*, 9.9.1838, p. 2, k. 2,3; *Charbonnage de Sacré-Madame*, artikel ondertekend door Ch. Barbaix-Drion voor de familie Drion.

stellen. Het is de eerste maal dat Gonot, verbonden aan het ministerie van Openbare Werken, met zulk een onderzoek belast werd [5]. Het rapport viel gunstig uit voor de familie Drion, zoals te verwachten was en de goedkeuring werd vlot verleend [6]. De tekst van het koninklijk besluit lag trouwens al klaar vóór het rapport van Gonot binnenkwam. Niettemin werd dit geval een precedent. Vanaf 1840 werd deze procedure een gewoonte, nadat de crisis van 1838 nog eens extra de noodzakelijkheid van een grotere controle had aangetoond.

Niettegenstaande dit optimistisch begin bracht de mijn praktisch niets op vanaf haar stichting tot 1848 [7]. Alleen in 1840, 1846 en 1847 betaalde zij, volgens Vitu, de intrest op haar kapitaal uit (5 %) [8]. Er waren toen slechts 2.750 aandelen uitgegeven, in tegenspraak met de bepalingen van de statuten [9]. In 1846 waren alle leden van de familie Drion uit de beheerraad verdwenen. Alle nieuwe leden waren afkomstig uit Antwerpen [10].

De Banque Commerciale d'Anvers werd het slachtoffer van de crisis van 1848 en in 1851 werd de vennootschap ten gevolge van dit feit gereorganiseerd. De nog voorradige 300 aandelen werden uitgegeven in 1857; 266 1/2 aandelen werden genomen door de oude aandeelhouders aan de prijs van 1.500 Fr. [11]. Aan de lijst der aandeelhouders was weinig gewijzigd : we herkennen onder hen al de grote handelaarsfamilies uit het Antwerpse : de Legrelle's, de Geelhand's, de huizen De Caters-De Wolf, Kramp, De Wael-Vermoelen, Cogels... De enige belangrijke niet-Antwerpse aandeelhouder was de Brusselse groothandelaar G. Hoorickx, die we in nog andere koolmijnen ontmoetten [12].

Na de moeilijke veertiger jaren is het de maatschappij voor de wind gegaan : in 1853 werd er op een aandeel van 1.000 Fr. slechts 50 Fr. uitbetaald. In 1854 : 100 Fr. De winstmarge bleef boven de 10 % tot 1862. Het jaar 1856 werd een topjaar : toen werd namelijk 200 Fr. uitbetaald [13] !

[5] L'*Indépendant*, 9.9.1838, p. 2, k. 2, 3; *Charbonnage de Sacré-Madame*, artikel ondertekend door Ch. Barbaix-Drion voor de familie Drion.
[6] A.B.Z., NV's, 3492, K.B. van 23.6.1838.
[7] A.B.Z., NV's, 3492, brief van Veydt aan minister, 22.6.1848.
[8] Vitu, *op. cit.* p. 944.
[9] Demeur, *op. cit.*, t. I, p. 293, voetnoot 2.
[10] A.B.Z., NV's, 3492, verslag van de algemene vergadering, 14.3.1845.
[11] Demeur, *op. cit.*, t. I, p. 293, voetnoot 2.
[12] A.B.Z., NV's, 3492, verslag van de algemene vergadering der aandeelhouders, 23.10.1851.
[13] Vitu, *op. cit.*, p. 944.

S.A. DU CHARBONNAGE DE BONNET-ET-VEINE A MOUCHES (Pâturages)

Akte : 5.7.1838; K.B. 18.7.1838; (B.O. 1838, 70; Pas. 1838, 666).

Soc. Kap. : 1.680.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Bonnet-et-Veine à Mouches (Soc. charb. du Bonnet-et-Veine à Mouches sous Quaregnon) : 1.680 aandelen.

Evolutie : Br. 1838 : 1.680.000 Fr.

1838
bebeerders : J. B. Bareau (Parijs) P. J. Bureau *commissarissen :* V. Dessigny Fl. Delcourt L. Malengreaux (Parijs) Carmelet G. Paulin Chardigny

Wijz. : K.B. 12.11.1838; (B.O. 1838, 90).
K.B. 16.3.1841; (B.O. 1841, 29).
K.B. 26.10.1847; (Mon. 2 en 3.11.1847).
K.B. 30.6.1848; (Mon. 4.7.1848) : hernieuwde statuten.
K.B. 13.3.1850; (Mon. 16.3.1850) : idem.
K.B. 9.8.1853; (Mon. 25.8.1853).

A.B.Z., NV's, 3429.
TRIOEN, II, p. 111.

De vennootschap die de concessie van Bonnet-et-Veine à Mouches uitbaatte was op dezelfde wijze gegroeid als deze van Turlupu die dezelfde mijnaders exploiteerde. Het aantal deelhebbers was met de jaren enorm aangegroeid met het gevolg dat de „parts" versnipperd waren in talrijke coupures en onderdeeltjes van coupures. Er bestond geen geschreven contract en enige rationele organisatie, afgezien van georganiseerde investering, was onmogelijk geworden [1]. De vennootschap had

[1] A.B.Z., NV's, 3429, brief van Bareau en Bureau aan minister, 23.6.1838.

een handhaving van de concessie aangevraagd en bekomen in 1837, voor de steenkoollagen „Bonnet-et-Veine à Mouches" waarvan ze het zuidelijk deel uitmaakt. Deze aders strekten zich uit onder de gemeenten Quaregnon, over een oppervlakte van 263 bonniers. In april 1830 verkreeg zij als uitbreiding het concessierecht over de laag genaamd „Jausquette", eveneens alleen in het zuidelijk gedeelte [2]. De mijn werd in 1838 opgekocht, voor een belangrijk gedeelte althans, door een Franse groep. De vertegenwoordiger van deze groep, Bareau, en de oude directeur Bureau, tezamen met de meerderheid der overige aandeelhouders, besloten een N.V. op te richten [3].

De concessie werd ingebracht voor 1.300.000 Fr., het materiaal enz... voor 200.000 Fr., en 180.000 Fr. diende als bedrijfskapitaal. Het sociaal kapitaal bedroeg dus 1.680.000 Fr. [4]. Niet alle oorspronkelijke aandeelhouders waren accoord met deze stichting, hetgeen verschillende processen veroorzaakte [5]. De administratie van de nieuwe vennootschap werd op een ingewikkelde manier geregeld. Er was een volledige dubbele administratie voorzien : Bareau werd algemeen directeur te Parijs, terwijl Bureau de directie van de mijn te Pâturages behield. Zowel te Parijs als in België werd een rekenplichtige aangesteld. Ten slotte was er een dubbele raad der commissarissen voor de Franse en Belgische aandeelhouders [6]. Bij het afsterven van Bureau werd aan deze toestand verandering gebracht [7]. In 1847 en 1850 werden belangrijke besluiten getroffen. Gedreven door een gebrek aan fondsen wilde de beheerraad een kapitaalsverhoging doorvoeren. De regering eiste echter voor deze fundamentele wijziging een grondige aanpassing van de statuten. Om deze klip te omzeilen verkoos ze over te gaan tot de uitgifte van 560 bevoorrechte aandelen [8]. In 1850 werd dit aantal verhoogd tot 1.120. De 1.680 oude aandelen hadden nog steeds een nominale waarde van 1.000 Fr., maar waren fel in waarde gedaald. Eén nieuw aandeel van 1.000 Fr. was drie oorspronkelijke aandelen waard. In feite

[2] A.B.Z., NV's, 3429, akte van 3.7.1838.
[3] A.B.Z., NV's, 3429, aanbevelingsbrief van Legrand-Gossart aan Smits, 23.6.1838.
[4] A.B.Z., NV's, 3429, akte van 3.7.1838.
[5] A.B.Z., NV's, 3429, brief van aandeelhouder Linard aan minister, 8.8.1840, e.v. briefwisseling.
[6] A.B.Z., NV's, 3429, akte van 3.7.1838.
[7] A.B.Z., NV's, 3429, akte van 11.8.1840; K.B. 16.3.1841.
[8] A.B.Z., NV's, 3429, briefwisseling, 30.6.1847; 6.11.1847. K.B. 26.11.1847.

bleef aldus het eigenlijke nominale kapitaal hetzelfde : het werd voor tweede derden aangevuld door het nieuwe kapitaal [9].

De S.A. de Bonnet-et-Veine à Mouches had nog af te rekenen met een tweede probleem : de naburige mijn van Turlupu bewerkte, zoals gezegd, dezelfde lagen. Deze toestand gaf aanleiding tot eindeloze processen en vooral tot een grote verspilling van kapitaal en krachten. De vorming van een nieuwe N.V. „Les Houillères réunis" bracht hierop een oplossing [10].

[9] A.B.Z., NV's, 3429, K.B. 13.3.1850.
[10] Zie S.A. des Houillères réunis de Quaregnon, p. 133.

S.A. DES CHARBONNAGES DE TURLUPU (Jemappes)

Akten : 19, 20 en 24.1.1839, 3.2.1839 en 30.8.1840; K.B. 2.10.1840; (B.O. 1840, 74; Pas. 1840; 761).

Soc. Kap. : 1.824.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Turlupu (vennootschap van Turlupu) : 1.824.000 Fr. + bedrijfskapitaal : 145.920 Fr. (aandelen van 40 Fr.) idem later uitgegeven.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.520.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.040 aandelen - 1.520.000 Fr.

1839	1865
beheerders :	
A. Pompon-	
Levainville	J. B. Delattre
Goffint-Delrue	Vic. Dessigny
Fr. Sapin	Letoret (vader)
A. Mahieu	Ern. Levainville
Hon. Tillier	Luc. Thauvoye
directeyr :	
Erculisse	J. Thierry

Wijz. : *Akte* : 20.4.1841; K.B. 5.5.1841; (B.O. 1841, 42).
Akte : 28.8.1868; K.B. 10.9.1868; (Mon. 16.9.1868. Dm. III, d. 1, p. 351).

A.B.Z., NV's, 3500; Dm. I, p. 296.

De oude „Compagnie de la Petite Sorcière dite Turlupu" op het grondgebied van Jemappes en Quaregnon exploiteerde gedurende lange jaren, de ader genaamd „Veine-à-Mouches et Bonnet" (over het noordelijk deel; het zuidelijk deel werd door de Société du Bonnet et Veine-à-Mouches uitgebaat) [1]. Deze compagnie was als het ware uit de praktijk tot stand gekomen. Zij bestond tot 1839 zonder enige vorm van geschreven reglement of contract. Vanaf 1835 begon de exploitatie een grotere uitbreiding te nemen en het werd een dringend probleem de administratie een structuur te geven in overeenstemming met de groeiende behoeften van de exploitatie en de eis tot modernisatie [1]. Toen eerst

[1] Zie nota over S.A. du Charbonnage de Bonnet-et-Veine à Mouches, p. 89.
A.B.Z., NV's, 3500, Brief van Goffint-Delrue aan minister, 23.9.1839.

de Société de Commerce en Société Nationale, later de Banque de Belgique en de Franse kapitalisten met tientallen de mijnen kwamen opkopen, trachtten enkele grote aandeelhouders hun delen voor de gunstprijzen van het ogenblik te verkopen. Onder hen bevond zich Goffint-Delrue, aandeelhouder in „Turlupu" en in de nabijgelegen Charbonnages des Vingt-actions. Hij bood deze laatste mijn te koop aan de Société de Commerce in 1836, maar zijn prijs werd te hoog geacht. Ook Rothschild werd deze koolmijn aangeboden, maar Richtenberger waarschuwde ervoor dat de aders van deze mijn praktisch uitgeput waren. Deze zaak zou alleen voordelig zijn als de nabijgelegen „Turlupu" bij de uitbating kon worden gevoegd [2]. Rothschild is niet op het aanbod ingegaan, maar Goffint-Delrue vond een andere koper die een niet minder groot Frans financier was, namelijk Jacques Laffitte. Het was niet de eerste maal dat deze grote bankier investeringen in de Belgische nijverheid deed [3]. Laffitte kocht de Société des Vingt-actions en vormde een burgerlijke vennootschap voor de uitbating : de Compagnie du Centre du Flénu. Deze compagnie kocht vervolgens de helft van de aandelen van „Turlupu". Zij betaalde hiervoor een voor „Turlupu" zeer voordelige prijs, namelijk de helft van het volledig kapitaal van de oude vennootschap (dit was 1.824.000 Fr.), alhoewel de aandelen zeer gedeprecieerd waren. De maatschappij van Centre du Flénu legde zelf alle uitbating stil en werd een soort verkoopscentrale voor de produkten van „Turlupu". Zij deelde met deze laatste de handelswinst die hieruit voortvloeide. Aldus werd, althans voor de commerciële activiteiten van de uitbating, een rationeel beheer ingesteld [4]. De volgende stap was het uitschakelen van de ver doorgedreven verdeling van de „tailles" van „Turlupu" en het verwezenlijken van de eenheid van het beleid van de uitbating. Het kostte ontzaglijk veel moeite en doorzettingsvermogen om al de kleine aandeelhouders te overtuigen hun deeltje in te brengen in de nieuwe maatschappij [5]. Er waren 304 „tailles" waarvan de Compagnie du Centre du Flénu er 188 bezat. De rest was in handen van nog ongeveer 50 aandeelhouders. Merken we terloops op dat

[2] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. I, pp. 4 en 5; Goffint bezat 3/10 van de aandelen.

[3] Zie vorming van S.A. des Charbonnages, Usines et Hauts-Fourneaux de Marcinelle et de Couillet, p. 160.

[4] A.B.Z., NV's, 3500, brief van Goffint-Delrue aan zijn advokaat Bosquet, 25.2.1840.

[5] A.B.Z., NV's, 3500, antwoord van Goffint-Delrue op verslag van Gonot, 6.11.1839.

Ch. Ad. Picquet en Em. Moreau, die we als agenten van de Société de Commerce hebben zien optreden in soortgelijke omstandigheden, respectievelijk 60 en 158 „tailles" bezaten op het ogenblik van de stichting. Alle aandeelhouders gingen ten slotte accoord met de vorming van de N.V., hetgeen uitzonderlijk mag genoemd worden. Het sociaal kapitaal werd in het totaal op 2.115.840 frank gebracht. De uitbating werd vertegenwoordigd door 3.638 „coupons" van 500 frank (1.824.000 Fr.). Om het bedrijfskapitaal te vormen zou op elk aandeel 40 Fr. worden gestort waarvoor eveneens „coupons" zouden worden gegeven. Een tweede storting van hetzelfde bedrag was voorzien. Deze aandelen bezaten geen stemrecht en maakten geen deel uit van het eigenlijke kapitaal. Er werd een regeling getroffen voor een spoedige afschrijving [6]. Deze kunstige en met veel moeite bereikte regeling werd door de oppositie van de regering in de war gestuurd. Het ministerie liet een expert onderzoek van de onderneminguitvoeren. Ingenieur Gonot was van mening dat de waarde overdreven was. Zij kon volgens hem geen 10 % van het geplande kapitaal opbrengen. Dit zou moeten verlaagd worden tot maximum anderhalf miljoen. Dit was, nog steeds volgens Gonot, een milde schatting want, indien hij alleen gesteund had op de mening van de meest ervaren mijnexploitanten van het Bekken van Bergen, dan zou zijn oordeel volledig negatief zijn geweest. De aders die de maatschappij uitbaatte liepen inderdaad zeer onregelmatig en de uitbaters hadden nooit anders dan met verlies gewerkt [7]. De maatschappij, waarschijnlijk mede wegens gebrek aan steun in de regeringskringen, moest zich onderwerpen. Het eigenlijke sociaal kapitaal werd op 1.520.000 Fr. gebracht [8]. Het is wel mogelijk dat de ingenieur hier een berekeningsfout heeft gemaakt, althans indien de feiten zo waren als de stichters ze voorstelden. Zij beweerden inderdaad dat de ingenieur alleen rekening had gehouden met de voortbrengstmogelijkheden van de onderneming, de waarde van het materiaal, enz... Hij verwaarloosde de winsten die voor de maatschappij voortkwamen uit de overeenkomst met de Compagnie du Centre de Flénu. Volgens Goffint-Delrue leverde deze regeling hen een jaarlijkse nettowinst van 36.000 Fr. op. Gerekend aan 10 %, maakte dit een verschil van 360.000 Fr.

[6] A.B.Z., NV's, 3500, akte van 19.1.1839.
[7] A.B.Z., NV's, 3500, verslag van Delneufcourt, ingenieur, 7.12.1839.
[8] A.B.Z., NV's, 3500, akte van 30.8.1840.

in de berekening van het sociaal kapitaal : dus ongeveer het bedrag waarmee de regering het sociaal kapitaal deed verminderen. De stichters hadden nog andere bezwaren. Het ministerie eiste zoals gewoonlijk een beperking van het aantal stemmen tot 5, ongeacht het aantal aandelen dat werd gedeponeerd bij de samenstelling van de algemene vergadering. De stichters verzetten zich tegen deze maatregel : de reden lag voor de hand : de Compagnie du Centre die als het ware de uitbating in leven hield zou slechts een belachelijke vijf stemmen krijgen in de algemene vergadering der aandeelhouders alhoewel zij de meerderheid der aandelen bezat [9].

Ook hier wilde de regering echter van geen wijken weten. Eindelijk, na vier aanvullende akten, werden de statuten goedgekeurd.

De N.V. heeft de mijn uitgebaat tot in augustus 1853. Dan werd de exploitatie overgenomen door de S.A. du Charbonnage du Bonnet-et-Veine à Mouches [10]. In rechte bleef de N.V. echter nog lange tijd bestaan.

[9] A.B.Z., NV's, 3500, brief van Goffint-Delreu, 25.2.1840.
[10] Zie vorming van de S.A. des Houillères réunis de Quaregnon, p. 133.

S.A. DES CHARBONNAGES DU GRAND-CONTI ET SPINOIS (Gosselies)

Akten : 12.2.1839 en 9.8.1842; K.B. 2.6.1842; (B.O. 1842, 64; Pas. 1842, 641).
Soc. Kap. : 600.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijnen van Grand-Conti et Spinois (Soc. Comm., familie Cornil) : 347 aandelen.
Soc. Comm. : 253.000 Fr. - 253 aandelen.
Evolutie : (statuten) : 600.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 600 aandelen - 600.000 Fr.

1839	1857
beheerders :	
F. J. De Munck	F. de Meeûs
graaf Martini	V. Drugman
P. Annemans	Ch. Gréban
G. de Macar	P. Annemans
Ch. Gréban	graaf Martini
commissarissen :	
Aug. De Baillet	H. De Baillet
L. Troye	F. E. Vanderelst
J. Willems	L. Veydt
A. Brixhe	J. P. Matthieu
G. Nalinnes	

A.B.Z., NV's, 3450; Dm. IV, p. 361.

Voor de uitbating van de koolmijnen van Grand-Conti en Spinois was in 1836 een vennootschap opgericht. De grote Brusselse handelaar Annemans maakte er deel van uit, naast de industriëlen Drion en de metaalfabrikant De Cartier. In april 1838 was ook de Société de Commerce actionair geworden door enkele der kleinere aandeelhouders uit te kopen. Er werd besloten een naamloze vennootschap op te richten. De mijn werd ingebracht voor 347 aandelen van 1.000 Fr. De Société de Commerce leverde een kapitaal van 253.000 Fr., waardoor het sociaal kapitaal van 600.000 Fr. volledig werd geplaatst [1].

[1] A.B.Z., NV's, 3450, akte van 12.1.1839.

Slechts 90 % van de aandeelhouders hadden met de stichting van de N.V. ingestemd [1]. Daarenboven bleken de eigendomsrechten van de maatschappij aan betwisting onderhevig. Er waren hieromtrent op het ogenblik van de oprichting verscheidene processen aanhangig [2]. Het aanvragen van een officiële goedkeuring werd dan ook zo lang mogelijk uitgesteld. Na het verschijnen van de Ministeriële Instructie van februari 1841 bleek uitstel echter niet langer wenselijk [3]. Zoals te verwachten was, bracht ingenieur Gonot een ongunstig verslag over de onderneming uit. Het gerecht had zich over de betwistingen nog niet uitgesproken en de ingenieur maakte derhalve bezwaar tegen het feit dat de betwiste stukken bij de inbreng werden gerekend [4]. Ten slotte werd toch de goedkeuring verleend, na meer dan één jaar onderhandelen en nadat talrijke wijzigingen aan de opstelling van de statuten werden aangebracht [5]. De N.V. heeft de mijn slechts uitgebaat tot 1859 [6]. Van 1859 tot 1873 werden voor een bepaalde periode delen van de concessie aan private uitbatersvennootschappen verpacht. Deze pachters kregen slechts het recht dicht bij de oppervlakte uit te baten. Na 14 jaar nam de Société Générale het besluit de exploitatie te herbeginnen [7]. Dit besluit werd goedgekeurd door de algemene vergadering der aandeelhouders, gehouden op 16 januari 1874. De Société Générale vertegenwoordigde 397 aandelen, de beheerders van de groep van de bank tezamen 35. In totaal waren er 429 aandelen vertegenwoordigd [8].

[2] A.B.Z., NV's, 3450, verslag door Gonot, 24.6.1841.
[3] A.B.Z., NV's, 3450, brief van beheerders met aanvraag van 22.2.1841.
[4] A.B.Z., NV's, 3450, verslag Gonot, 24.6.1841.
[5] A.B.Z., NV's, 3450, briefwisseling beheerders/minister; K.B. 2.6.1842.
[6] DEMEUR beweert dat ze reeds in 1857 stillag. DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. IX.
[7] A.B.Z., NV's, 3450, ontwerp voor het K.B., 30.1.1874.
[8] A.B.Z., NV's, 3450, akte van 16.1.1874.

COMPAGNIE DES CHARBONNAGES BELGES (Bergen)

Akte : 28.4.1846; K.B. 6.5.1846; (Mon. 9.5.1846; Pas. 1846, 345).

Soc. Kap. : 15.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen Escouffiaux, Agrappe et Grisœuil; Chemin de fer de St.-Ghislain : 20.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 10.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 21.200 aandelen - 10.600.000 Fr.

1846	1858	1865
beheerders :		
J. de Rothschild	J. de Rothschild	J. de Rothschild
J. Talabot	S. de Rothschild	S. de Rothschild
L. Talabot	J. Talabot	J. Talabot
Is. P. A. Thurneyssen	L. Talabot	L. Talabot
M. Poisat	M. Poisat	M. Poisat
L. J. Gosse	J. B. Gendebien	L. G. A. Imbault
J. B. Gendebien	L. G. A. Imbault	
commissarissen :		
	Ad. Stoclet	Ad. Stoclet
	Sam. Lambert	S. Lambert
	S. V. Fr. Journault	S V. Fr. Journault
	Halbrecq (vader)	Halbrecq (vader)
	L. Constantin	L. Constantin
directeurs :		
		L. G. A. Imbault

Wijz. : 19.1.1855; K.B. 26.1.1855; (Mon. 30.1.1855).

A.B.Z., NV's, 3416; Dm. I, p. 298.

Deze maatschappij neemt een bijzondere plaats in onder de steenkoolmaatschappijen die in deze periode werden opgericht. Het opzet van deze maatschappij was veel grootser dan dit van enige andere vennootschap in deze sector. De omvang van haar sociaal kapitaal, namelijk 15 miljoen frank, wees reeds in deze richting. Er werd slechts 10 miljoen uitgegeven bij de stichting maar niettemin overtrof deze maatschappij ruimschoots de grootste koolmijnen van de Société Générale [1].

[1] Produits au Flénu en Haut-Flénu, de grootste maatschappijen, hadden op dat ogenblik slechts een sociaal kapitaal van vier miljoen.

De mijnen van de bank waren echter alle zuivere steenkoolmaatschappijen; de Compagnie des Charbonnages onderscheidde zich door het feit dat zij tevens een industriële spoorweglijn uitbaatte. Het kapitaalsverschil is hierdoor in niet geringe mate te verklaren. Ten slotte was deze maatschappij in zoverre nog merkwaardig door het feit dat ze een creatie was van James de Rothschild.

De Société Générale onderhield nauwe betrekkingen met het huis Rothschild. De Meeûs trachtte herhaaldelijk in de loop van 1838 James de Rothschild opnieuw voor de Belgische mijnen te interesseren, doch steeds zonder veel succes [2]. De financier verkoos zich te houden aan zijn eigen specifieke bankactiviteiten. Toen hij echter de concessie van de Chemin de fer du Nord verwierf, veranderden echter de omstandigheden.

Deze spoorweg zou een grote verbruiker worden van cokes. De stichters van de spoorweg hadden er dus alle belang bij hun eigen mijnen te bezitten. De uitbating moest aan twee voorwaarden voldoen. Vooreerst moest haar concessie de juiste kwaliteit steenkool bevatten geschikt voor het vervaardigen van cokes. Deze kwaliteit, een vette steenkool, werd voornamelijk in de Borinage aangetroffen. Vervolgens moest er een gemakkelijke en voordelige verbindingsweg bestaan tussen de mijn en de geplande spoorweg [3]. Een der gebroeders Talabot — vennoten van Rothschild, die een belangrijke rol speelden in de industrialisatie van Frankrijk, — werd afgevaardigd om in aanmerking komende mijnen te onderzoeken [4]. Zijn keuze viel op de mijnen „Agrappe et Grisœuil", uitgebaat door een N.V. van de Société Générale. Zij leverde, naast de gewone kwaliteiten, ook de vette steenkool die niet zo veelvuldig werd aangetroffen. De mijn „Escouffiaux", die in de onmiddelijke nabijheid van Agrappe lag, bezat een andere zeer goede eigenschap : zij produceerde een zeer harde soort steenkool die vooral geschikt was voor de bereiding van gas voor verlichting. De vereniging van deze twee uitbatingen verzekerde de beschikking over een volledige gamma van steenkoolprodukten [5].

[2] GILLE B., *Histoire de la maison Rothschild*, Genève, Librairie Droz, 1965, t. I, p. 398 en passim. Zie ook GILLE, *Lettres à la maison Rothschild*, *op. cit.*, t. I, voorbeeld : brieven van 12 en 14 januari 1838, pp. 4 en 5.

[3] A.R.A., S.G., 1785, rapport aan de Algemene Vergadering, 1847 van de Compagnie des Charbonnages belges.

[4] GILLE, *Rothschild*, *op. cit.*, t. I, pp. 394, 395.

[5] A.R.A., S.G., 1785, rapport 1847, Compagnie des Charbonnages belges, pp. 3 en 4.

Wat de ligging betreft : deze ondernemingen exporteerden veel naar Frankrijk langs het kanaal van Bergen naar Condé. De steenkool werd van de putten naar de kanaalboorden gebracht door spoorwegen met een kleine spoorbreedte, meestal door deze lijnen van de S.A. des chemins de fer du Haut- et Bas Flénu. De aanleg van de Chemin de fer du Nord opende echter andere perspectieven : namelijk de mogelijkheid tot vervoer over de gehele lijn langs de spoorweg. De Belgische staatsspoorweg doorkruiste heel de Borinage en zou verbonden worden met de Chemin de fer du Nord. De moeilijkheid bestond erin een verbinding tot stand te brengen van de mijnputten naar de staatsspoorweg. Deze overweging lag aan de basis van de aanleg van de Chemin de fer de St.-Ghislain. Deze lijn, waarvan de sporen dezelfde breedte hadden als de staatsspoorwegen, liep naar het kanaal van Mons naar Condé en ontmoette de staatsspoorweg bij St.-Ghislain. De maatschappij van Escouffiaux had reeds een aanvang gemaakt voor het aanleggen van een verbindingsspoorweg van de mijn naar de lijn van St.-Ghislain [6]. De groep Rothschild besloot dus ook deze onderneming te kopen.

De Société Générale verkocht in januari 1846 haar aandelen van „Agrappe en Grisœuil" aan de prijs van 1.150 Fr., in totaal 1.250 aandelen [7]. Later, in de maand mei verkocht ze nogmaals 448 aandelen, waarvan er 200 aan de Mutualité toebehoorden en 248 aan de bank zelf. Hiervoor aanvaardde de bank 1.030 aandelen in de nieuwe maatschappij [8]. Dit aandeel heeft ze waarschijnlijk ten gelde gemaakt, want in 1850 bezit de Société Générale slechts 20 aandelen van de oude maatschappij van Agrappe en Grisœuil (die in feite nooit wettelijk werd ontbonden). Deze twintig aandelen waren de enige aandelen die niet door de groep van Rothschild waren opgekocht [9].

De maatschappijen die door de groep van de Compagnie des Charbonnages belges werden beheerd, genoten van een zekere onafhankelijkheid ten opzichte van de moedermaat-

[6] A.R.A., S.G., 1785, rapport 1847, Compagnie des Charbonnages belges, pp. 6 e.v.

[7] A.R.A., S.G., 1787, nota van 19.1.1846 en van 26.2.1846.

[8] A.R.A., S.G., 1786, brief van Richtenberger aan Meeus, 28.2.1846; brieven van Rothschild aan Meeus van 5 en 7.5.1846.

[9] In 1850 kon de Société Générale beslag leggen op deze aandelen die eigendom waren van een slechte betaler.
A.R.A., S.G., 1786, brief van Malou aan Compagnie des Charbonnages belges, 18.9.1868.

schappij die dienst deed als een soort holding. Agrappe en Grisœuil enerzijds en Escouffiaux anderzijds, hadden een afzonderlijke comptabiliteit, de winsten van de maatschappij werden niet met deze van de andere noch met deze van de Compagnie zelf versmolten. De jaarlijkse balansen die de maatschappijen opstelden, volgens hun standregelen, werden op de algemene vergaderingen van de Compagnie des Charbonnages belges besproken en de gemeenschappelijke politiek werd door haar bepaald [10]. Dit betrof dan vooral de financiering van de ondernemingen. In februari 1847 waren de twee miljoen frank waarover de maatschappij heeft kunnen beschikken bij de stichting totaal opgeslorpt. „Agrappe" bezat toen vier mijnputten in volle werking. Men voorzag een opbrengst van twee à tweeënhalf miljoen hectoliter per jaar. Voor „Grisœuil" zag de toestand er niet zo rooskleurig uit. De gevolgen van de overstromingen waren nog altijd niet weggewerkt [11]. Om de uitbating op volledige capaciteit te brengen zouden nog minstens één miljoen investeringen noodzakelijk zijn. In de mijn van Escouffiaux verliepen daarentegen de zaken toen zeer vlot en voor 1847 voorzag men een winst van maximum 100.000 Fr. [12].

De ondernemingen, mede door het feit dat zij zeer sterk verbonden waren met de Franse markt, kregen het zwaar te verduren wegens de revolutie en de crisis van 1848. De gevolgen bleven nog lang nawerken. Van 1848 tot 1853 boekten Agrappe en Grisœuil ernstige verliezen. Vanaf 1853 beginnen zij terug te renderen en in de daaropvolgende jaren brachten zij een regelmatige winst op, lopende van 250.000 tot 350.000 frank. Deze werd echter volledig opgeslorpt door de verliezen zodat aan de aandeelhouders vanaf 1848 praktisch niets werd uitgedeeld [13].

In de vijftiger jaren onderging de Compagnie des Charbonnages belges enkele belangrijke wijzigingen. De Chemin de fer de St.-Ghislain werd in 1856 verkocht aan de S.A. Compagnie du chemin de fer de Mons à Hautmont. Deze verkoop was eigenlijk meer een reorganisatie want deze laatste spoorweglijn was eveneens een creatie van Rothschild [14]. In het daaropvolgende jaar

[10] A.R.A., S.G., 1786, verslag van Letoret, 10.3.1857.
[11] Zie nota over Agrappe et Grisœuil, p. 42.
[12] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild*, t. II, brief van 7 2.1846, pp. 225, 226.
[13] A.R.A., S.G., 1786, verslag van Letoret, 10.3.1857.
[14] Zie nota over S.A. du Chemin de fer de Mons à Hautmont, p. 440.

keurde de algemene vergadering der aandeelhouders de aankoop goed van een vierde koolmijn, namelijk„Jolimet et Roinge". Deze mijn werd in 1846 ingebracht in een naamloze vennootschap die failliet ging na de crisis van 1848 [15].

[15] Zie nota over S.A. du Charbonnage de Jolimet et de Roigne, p. 106.

S.A. DES CHARBONNAGES DE CHARLEROI (réunion de Mambourg et Bellevue, Bawette et Sablonnière) (Charleroi)

Akte : 6.5.1846; K.B. 9.6.1846; (Mon. 21.6.1846; Pas. 1846, 427).

Soc. Kap. : 3.200.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen Mambourg en Bellevue (Soc. Comm.) : 2160 aandelen.
mijn Sablonnière (Mallez) : 620 aandelen.

Evolutie : zie S.A. Charbonnages réunis.

1846
beheerders : F. de Macar J. Meeus C. Jacmart G. Nalinnes A. Gendebien
commissarissen : J. Ph. Mallez F. J. De Munck H. de Baillet J. B. Gendebien L. Troye
directeur : A. Gendebien, zoon

Ontbonden in 1851, omgevormd tot Charbonnages réunis à Charleroi.

De stichting van deze vennootschap regelde de fusie tussen „Mambourg en Bellevue" enerzijds en de mijn genaamd „La Sablonnière" anderzijds. De motieven van deze fusie werden reeds eerder uiteengezet [1]. „La Sablonnière" bezat op dat ogenblik vier mijnputten in volle exploitatie en twee moderne rotatieve machines. Haar concessie omvatte twee groepen van steenkooladers gelegen tussen deze van „Mambourg en Bellevue". Zij exploiteerde tevens dezelfde aders als Bellevue tot op een bepaalde diepte. De handhaving van deze rechten werd aangevraagd in 1838. Bovendien beweerde „La Sablonnière" rechten te bezitten

[1] Zie S.A. des Charbonnages de Lodelinsart, p. 24.

over een deel van de koolmijn van „La Serre-et-Margrave", gelegen op het territorium van Montigny-sur-Sambre. Deze aanspraken werden echter door de Compagnie die deze mijnaders uitbaatte, betwist. Bij de overeenkomst tussen de Société Générale en „La Sablonnière", ondertekend op 1 augustus 1845, werd besloten het sociaal kapitaal van de te stichten vennootschap op 3 miljoen te stellen. Het aanzienlijk passief van „Mambourg en Bellevue" zou tot het bedrag van 660.000 Fr. door de nieuwe maatschappij worden vereffend. De aanbreng van „Mambourg en Bellevue" zou door de oorspronkelijke 1.500 aandelen van 1.000 Fr. plus 660.000 Fr. (dus door minstens 2.160 aandelen) moeten vertegenwoordigd worden. Een groot deel van de investeringen zou op deze manier gemobiliseerd worden [2]. De kapitaalsverhoging die eruit voortvloeide werd gerechtvaardigd door het feit dat deze investeringen waren aangewend om de exploitatie uit te breiden waardoor effectief de waarde van de uitbating was gestegen [3]. Hierbij dient echter opgemerkt dat in werkelijkheid alle oorspronkelijke aandelen niet waren geplaatst. Slechts 1.350 werden er uitgegeven. Al deze aandelen waren in handen van de Société Générale-groep [4]. Het kapitaal werd dus eigenlijk met meer dan anderhalf miljoen verhoogd.

Uit een rapport opgesteld op 30 september bleek echter dat zeker 848 aandelen zouden nodig zijn om de schulden te delgen [5]. Dit is misschien de oorzaak van het feit dat, in weerwil van de bepalingen vastgelegd in hogergenoemde overeenkomst met Mallez, het definitieve sociaal kapitaal op 3.200.000 Fr. werd gebracht, verdeeld in 6.400 aandelen van 500 Fr. [6]. De nieuwe statuten werden goedgekeurd op 6 juni 1846. Deze bepaalden uitdrukkelijk dat de aanbreng vrij van enige schulden werd geleverd. Zoals we hoger opmerkten, dekte de kapitaalsverhoging slechts een gedeelte van het bestaande debet van de maatschappij tegenover de Société Générale en haar dochtermaatschappijen. Deze bleven ten laste van de oude S.A. Mambourg et Bellevue in liquidatie en bedroegen ruim één miljoen Fr. [7]. Het afhandelen van deze liquidatie, een ingewikkelde zaak, was in 1849 nog

[2] A.R.A., S.G., S.C., 3069, overeenkomst met Mallez, 1.8.1845.
[3] A.B.Z., NV's, 3491, brief, 27.12.1845, A. Gendebien, zoon, aan minister.
[4] A.R.A., S.G., S.C., 3069.
[5] A.R.A., S.G., 1863, Liste nominative des actionnairs, algemene vergadering, 24 mei 1843.
[6] A.B.Z., NV's, 3491, notariële akte van 6.5.1846.
[7] A.R.A., S.G., 1863, brief A. Gendebien, 11.2.1848.

steeds niet geëindigd [8]. De crisis en de moeilijkheden van de Société Générale, en vooral de liquidatie van de Société de Commerce en de Société Nationale, vergemakkelijkten de toestand niet. In 1850 waren al de aandelen van de S.A. des Charbonnages de Charleroi geplaatst. De bank, de Société de Commerce in liquidatie en de Société de Mutualité hielden meer dan 71 % ervan in portefeuille [9]. Deze titels waren op dat ogenblik niet realiseerbaar, maar zij vertegenwoordigden een goede belegging vermits de toestand van de onderneming, de omstandigheden in acht genomen, zeer goed was.

Hetzelfde kon niet gezegd worden van de nabijgelegen onderneming van de Société Générale-groep Lodelinsart, waarvan de aandelen sterk moesten gedevalueerd worden. Zoals hoger werd uiteengezet besloot de Société Générale één der mijnen van het hoogovenbedrijf van Châtelineau bij Lodelinsart te voegen, waarna beiden werden gefusioneerd met de Charbonnages de Charleroi tot één grote N.V. : de S.A. des Charbonnages réunis [10].

[8] A.R.A., S.G., 1863, brief A. Gendebien, 23)24.8.1849.
[9] A.R.A., S.G., 4267, algemene vergadering van 27.12.1850.
[10] Zie S.A. des Charbonnages réunis, p. 122.

S.A. DES CHARBONNAGES DE JOLIMET ET DE ROINGE (Pâturages)

Akte : 18.10.1846; K.B. 2.12.1846; (Mon. 8.12.1846; Pas. 1846, 874).
Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijn Jolimet et Roinge (stichters) : 1.640 aandelen.

1846
beheerders : P. M. Le Rouxeau de St.-Dridon L. M. M. Janson-Durville A. Merlin J. P. Duplay *commissarissen :* Alex. Grimault H. Cormu Aug. Gillot

Wijz. : *Akte* : 29.11.1850; K.B. 22.12.1850; (Mon. 28.12.1850).
Akte : 22.4.1853; K.B. 9.5.1853; (Mon. 13.5.1853).
A.B.Z., NV's, 3865.

De concessie van „Jolimet et Roinge" was zeer recent. Zij werd toegekend bij koninklijk besluit van 5 juni 1845. Zij strekte zich uit over een oppervlakte van 724 ha. onder de gemeenten Pâturages en Quaregnon. In oktober 1846 werd een naamloze vennootschap opgericht.

Het sociaal kapitaal werd op 1.200.000 Fr. gesteld, maar slechts 1.640 van de 4.200 aandelen werden voorlopig uitgegeven door de stichters. Het grootste deel van de stichters was afkomstig uit Parijs, enkele personen uit Valenciennes en elders in Frankrijk. Ten slotte bevonden zich onder hen ook een drietal personen uit de omgeving van Bergen. Het waren meestal kleine burgers, handelaars, een griffier, een professor, een bediende... [1]. De N.V. verkreeg een uitbreiding van haar concessie in 1848.

[1] A.B.Z., NV's, 3865, akte van 13.7.1846, opgesteld te Parijs.

De eerste installatiewerken slorpten enorme bedragen op. Na enkele pogingen om kredieten te verkrijgen in 1850 en in 1853 ging de N.V. failliet en moet haar inboedel verkopen bij gerechtelijk besluit. Dit gebeurde in 1857 [2]. De koper was de Compagnie des Charbonnages belges, de compagnie van Rothschild [3].

[2] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 258, voetnoot 5.
[3] Zie Compagnie des Charbonnages belges, p. 98.

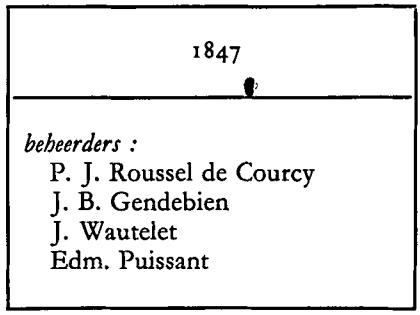
S.A. DES CHARBONNAGES DE OIGNIES-AISEAU

Akte : 18.3.1847; K.B. 6.4.1847; (Mon. 11.4.1847).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Oignies-Aiseau (graaf de Courcy, Gendebien, Wautelet, Puissant) : 1.488 aandelen.

Evolutie : (statuten) 744.000 Fr. uitgegeven.

Wijz. : *Akte* : 2.12.1855; K.B. 12.12.1855; (Mon. 15.12.1855).

A.B.Z., NV's, 3479.

De concessie van Oignies-Aiseau werd toegekend op 30 Thermidor van het jaar dertien [1]. Jean Baptiste Gendebien was in 1839 eigenaar van de helft van de mijn, de andere helft was eigendom van graaf Philippe de Neverlée, eigenaar te Parijs. De Société de Commerce trad toen in onderhandeling met Gendebien voor de aankoop van de onderneming. De voorwaarden werden reeds vastgelegd : de aanbrengers zouden 600.000 Fr. krijgen. De Société de Commerce zou een vennootschap vormen en zou zelf 240.000 Fr. in baar geld storten. Bovendien zou ze 60.000 Fr. commissieloon mogen rekenen. De verkoop ging echter niet door. De Société de Commerce zag af van haar optie in juni 1839 [2]. De eigenaars trachtten daarna andere geldschieters te vinden. Aldus kochten twee belangrijke koolmijnuitbaters uit de streek van Charleroi, Jean Wautelet (24 aandelen) en Edmond Puissant (28 aandelen) een aandeel in de mijn. Ten slotte werden ook Ch. L. Monjot van Bergen (voor 98 aandelen) en de schoonzoon van de graaf, De Courcy, vennoten [3]. Zij vormden een burgerlijke

[1] A.B.Z., NV's, 3479, akte van 18.3.1847.
[2] A.R.A., S.G., 3010. Aangehaald door Levy-Leboyer, *op. cit.*, p. 630, en voetnoot 173.
[3] A.B.Z., NV's, 3479, akte van 18.3.1847.

vennootschap op 7 december 1841. Gerechtelijke handhaving van hun concessie werd verleend in 1844.

Toen de conjonctuur enkele jaren later ten gunste van de industriële waarden keerde, besloten de vennoten over te gaan tot het vormen van een N.V. Dit gaf hen de gelegenheid de geïnvesteerde fondsen te mobiliseren.

De concessie, het materiaal en de uitgevoerde werken werden ingebracht voor 560.000 frank. De stichters leverden zelf een nieuw bedrijfskapitaal van 56.000 frank : tezamen 1.232 aandelen van 500 frank die een bestemming kregen. De stichters kenden zich ten slotte nog 256 aandelen toe. Deze vertegenwoordigden de intresten en dividenden die de maatschappij sedert 1841 had ingehouden. Het sociaal kapitaal werd op één miljoen frank gesteld. De resterende aandelen (512) zou de beheerraad later mogen uitgeven ten voordele van de maatschappij [3].

Het heropflakkeren van de industrie in 1845-1846 bleek echter te kortstondig. Reeds in 1847 begon een nieuwe crisis waarvan de gevolgen tot in 1852 voelbaar bleven. De S.A. des charbonnages d'Oignies-Aiseau heeft deze nieuwe crisis niet overleefd. In 1855 werd de vennootschap ontbonden [4].

[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. XI.

S.A. DU CHARBONNAGE DE PIETON (Piéton)

Akte : 10.4.1847; K.B. 9.5.1847; (Mon. 18.5.1847; Pas. 1847, 306).
Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijn Piéton : (soc. de Piéton) 600 aandelen.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 902.000 Fr. uitgegeven.

1847	1858	1965
beheerders :		
F. De Haussy	P. Brouwet	B. Dewandre
A. Gendebien (zoon)	Cl. Bivort	Alb. Gendebien
P. Brouwet	Em. Drion	Cl. Bivort
God. Goret	Al. Gendebien(zoon)	Em. Drion
Huwart (vader)	God. Goret	God. Goret
commissarissen :		
Gh. Bouly	Fr. Drion	Ch. Mourlon
		G. Coupéry de
Barbaix-Drion	Ch. Mourlon	St.-Georges
A. François	Gh. Bouly	Gh. Bouly
	Gust. Coupéry de	
H. Harpignies	St.-Georges	Al. François
J. Houtart	Al. François	Fr. Drion
directeur :		
	L. Masson	L. Masson

Wijz. : *Akte* : 17.9.1861; K.B. 30.1.1862; (Mon. 12.2.1862. Dm. II, d. 1, p. 217).
Akte : 12.4.1869 en 29.12.1869; K.B. 16.1.1870; (Mon. 29.1.1870. Dm. IV, d. 1, p. 7). Omvorming tot Compagnie du charbonnage du Piéton-Centre.
A.B.Z., NV's, 3487; Dm. I, p. 303.

De concessie van Piéton werd toegekend op 9 september 1843. Zij besloeg een oppervlakte van 392 ha. Er was nog geen aanvang gemaakt met de exploratie. De concessiehouders stichtten een naamloze vennootschap om de eerste installatiekosten te financieren. In juni 1845 werd een eerste ontwerp aan het ministerie voorgelegd. De regering verlangde echter zoveel belangrijke wijzigingen aan de ontworpen statuten aan te brengen dat de

stichters er de voorkeur aan gaven te wachten tot de eerste successen van de onderneming hun onderhandelingspositie zou verstevigen. Het stond op dat ogenblik immers nog niet vast of de concessie een voldoende hoeveelheid steenkool zou bevatten om een succesrijke uitbating te verzekeren [1]. Gelukkig werden er inderdaad belangrijke lagen ontdekt en in februari 1847 kon de woordvoerder van de stichters, De Haussy, melden dat de winning reeds verscheidene maanden effectief aan de gang was [2]. De eisen van de regering betreffende de wijzigingen aan de statuten werden aan de algemene vergadering der aandeelhouders ter goedkeuring voorgelegd. Zij aanvaardden deze eisen en een nieuw contract werd opgesteld. Dit ontwerp werd zonder verdere discussie bij K.B. van 15 mei 1857 goedgekeurd [3].

De concessie en de uitgevoerde werken werden, volgens De Haussy, voor een gematigde waarde ingebracht : namelijk voor 600 aandelen. Deze aandelen werden verdeeld onder de stichters volgens hun aandeel in de concessie en volgens hun bijdrage aan de prospectie en installatiewerken [4]. Deze stichters waren grotendeels mijnuitbaters of eigenaars van mijnen uit de streek van Charleroi. We herkennen onder meer Alex. Gendebien (zoon), (90 aandelen), Godefroid Goret (12 aandelen), de familie Drion, Drion-Dumont, Drion-Barbaix (69 aandelen), De Haussy en ook de Brusselse financier graaf Coghen, commissaris van de Société Générale (48 aandelen). Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 1.200.000 frank. De inbreng vertegenwoordigde dus slechts de helft van het sociaal kapitaal [5].

In 1857 waren er 302 aandelen uitgegeven buiten degene die voor de inbreng werden geschapen [6]. In 1862 waren nog 185 aandelen beschikbaar. De maatschappij werkte toen met verlies [7]. Alles wees erop dat het de vennootschap niet voor de wind ging. De beheerraad verkreeg van de algemene vergadering de toestemming de aandelen te verkopen of te fusioneren met naburige koolmijnen [8]. Dit gebeurde in 1869 : zij fusioneerde met de

[1] A.B.Z., NV's, 3487, akte van 10.4.1847.
[2] A.B.Z., NV's, 3487, brief van De Haussy aan minister, 3.2.1847.
[3] A.B.Z., NV's, 3487, K.B. van 9.5.1847.
[4] A.B.Z., NV's, 3487, brief van De Haussy aan de minister, 3.2.1847. Volgens akte van 16.6.1845 was het sociaal kapitaal eveneens 1.200.000 Fr.
[5] A.B.Z., NV's, 3487, akte van 10.4.1847, lijst van aandeelhouders en verdeling der aandelen.
[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 304.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 107.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 174.

Société du charbonnage des Bois-des-Vallées. Volgens Demeur daalde de waarde van het sociaal kapitaal in sterke mate : het bedroeg inderdaad in 1873 slechts 848.000 Fr. voor 2.544 uitgegeven aandelen [9].

[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, d. 1, p. 7.

S.A. DES CHARBONNAGES DE BELLEVUE, BAISIEUX, DOUR ET THULIN (Elouges)

Akte : 17.5.1847; K.B. 4.8.1847; (Mon. 10.8.1847; Pas. 1847, 2141).

Soc. Kap. : 4.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin (Soc. Nat., Soc. Comm.) : 9.400 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 4.500.000 Fr. uitgegeven.

1847	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	Fr. Corbisier	J. Malou
J. A. Coghen	Ch. Liedts	F. E. Vanderelst
H. de Baillet	L. Veydt	L. Veydt
F. X. Benard	J. Malou	F. de Meeûs
F. Corbisier		F. Corbisier
commissarissen :		
H. G. Schumacher	J. P. Barbanson	A. Piquet
Ch. Ad. Picquet	A. Béquet [1]	J. P. J. Barbanson
C. J. Gréban	H. Doffegnies	J. Sarens
	G. H. Van Volxem-Marischal	J. P. Matthieu
Fr. Rittweger (zoon)	V. Drugman	V. Drugman
directeur :		
	P. Babut	P. Babut

A.B.Z., NV's, 3418; Dm. I, p. 307.

Senator Marc Lefebvre-Meuret liet bij zijn dood in april 1843 aanzienlijke schulden na. In leven was hij eigenaar van verschillende industriële ondernemingen, waaronder de steenkoolmijn van Bellevue. Deze concessie was wellicht één der meest uitgestrekte van de Borinage. Zij liep van Dour en Elouges tot Quiévrain en de Franse grens, over een oppervlakte van 3.939 ha [2]. Zij grensde onder meer aan de concessies van Longterne en van Bois de Boussu beide maatschappijen van de Société Générale. Volgens de

[1] waarschijnlijk verschrijving van A. Picquet.
[2] A.B.Z., NV's, 3418, akte van 17.5.1847.

inlichtingen van Richtenberger bevatte ze één der rijkste mijnen van België. Ook de ligging was zeer voordelig, voornamelijk met het oog op de afzet naar Frankrijk. Zij had tot hier toe gemiddeld 200.000 Fr. opgebracht, maar kon veel meer opleveren mits investeringen [3]. Lefebvre-Meuret zou in 1836 een aanbod van 12 miljoen hebben afgeslagen [4]. Na de dood van de eigenaar werd de onderneming bij gerechtelijk bevel openbaar verkocht. Er kwamen talrijke liefhebbers opdagen. Rothschild overwoog een bod te maken, maar kwam te laat [5]. De Société Nationale, zowel als de Société de Commerce waren belangrijke schuldeisers. Eerstgenoemde maatschappij slaagde erin de concessie te verwerven. Zij werd toegekend voor een hoofdsom van iets meer dan 1.800.000 Fr. [6]. De Société Nationale kreeg verschillende aanbiedingen om de mijn voort te verkopen. Rothschild dacht er nog steeds aan [7], een andere Franse groep, samengesteld uit directeurs van Franse spoorwegmaatschappijen zou 2.700.000 frank hebben aangeboden [8] ! Maar de Société Nationale wachtte op betere tijden en verkocht niet. Toch heeft ze toen getracht een N.V. te vormen. Zij nam voorlopig zelf de leiding van de uitbating op zich.

Het jaar 1845 kondigde eindelijk een ommekeer van de conjonctuur aan. De aanleg van de grote Franse spoorweglijnen deed de vraag naar steenkool fel stijgen. Ook in België kwamen talrijke spoorwegmaatschappijen tot stand. In februari van dat jaar begon de Meeûs met onderhandelingen over de vorming van een naamloze vennootschap voor Bellevue. Hij bood Rothschild aan voor een derde deel te nemen in de stichting, maar ditmaal reageerde de financier negatief [9]. Het plan om de maatschappij op de Parijse markt te lanceren werd ondanks deze weigering niet opgegeven. Wachtend op een gunstige gelegenheid werden reeds met het ministerie onderhandelingen aangevat betreffende de opstelling van de statuten van de nieuwe vennootschap. Een onderzoekscom-

[3] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 27, brief van 18.5.1843.
[4] A.B.Z., NV's, 3418, Note sur le charbonnage de Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin, s.d.
[5] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 27, brief van 18.5.1843.
[6] A.B.Z., NV's, 3418, akte van 17.5.1847; A.R.A., S.G., S.C., 3593 mandement de collocation.
[7] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 30, brief van 7.6.1843; p. 33, brief van 29.6.1843.
[8] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 33, brief van 29.6.1843.
[9] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 146, brief van 12.2.1845.

missie van het betrokken ministerie bracht een verslag uit [10]. Deze besprekingen werden echter afgebroken door de Société Nationale wegens een op handen zijnde verkoop van de onderneming [11]. De maatschappij had inderdaad een mooi aanbod gekregen. Bij akte van 16 juni 1846 kochten een zekere Baron de Nivières, samen met zijn vennoot graaf de Brignola, beiden eigenaars te Parijs, de mijn van Bellevue, Baisieux, enz... voor de som van 4.200.000 Fr. ! Voor 15 juli 1846 moest één miljoen frank in baar geld zijn gestort. Indien deze voorwaarde werd vervuld zou de Société Nationale reeds de leiding van de onderneming aan de nieuwe eigenaars overdragen. Toen de Nivières en Brignola vóór 1 juli 1846 reeds 780.000 frank hadden betaald, achtte de Société Nationale de voorwaarde voldoende vervuld. De directeur van Bellevue werd ervan op de hoogte gesteld dat de onderneming van eigenaars was veranderd [12]. Overtuigd van het feit definitief het eigendomsrecht te hebben verworven ondernamen de kopers stappen om de rest van het nodige kapitaal te vergaren. Zij stichtten te Parijs een vennootschap waarin Bellevue werd ingebracht. Het kapitaal bedroeg 7.800.000 frank. De stichters kenden zich 4.800 aandelen van 1.000 Fr. toe voor de aanbreng, de rest werd het publiek ter onderschrijving aangeboden [13]. Dit mooie plan is echter niet gelukt : De Brignola bleek een oplichter te zijn en liet de Nivières in de steek toen hun vennootschap niet het verwachte succes ontmoette. In ieder geval kon de Nivières zijn verplichtingen tegenover de Société Nationale niet nakomen : meer dan de hogergenoemde 782.000 frank werd nooit gestort. Op 26 november 1846 kwam het tot een nieuwe regeling : de Nivières erkende zijn verplichtingen niet te zijn nagekomen en stemde er in toe de verkoop nietig te verklaren. Over het lot van zijn reeds gestorte kapitaal zou later beslist worden [14]. Op diezelfde dag werd een tweede contract tussen de Nivières en de Société Nationale gesloten. De maatschappij beloofde bij deze akte binnen de zes maand een N.V. te vormen waarvan het sociaal kapitaal 4.500.000 Fr. zou bedragen. de Nivières zou 2.250.000 frank leveren in baar geld en daarvoor 2.250 aandelen krijgen. De andere helft

[10] A.R.A., S.G., S.N., 3538, Rapport de la commission d'enquête sur le charbonnage de Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin sur Elouges, 3.9.1845.
[11] A.R.A., S.G., S.N., 3598, brief minister aan Soc. Nat., 17.6.1846.
[12] A.R.A., S.G., S.N., 3600, note confidentielle, 2.11.1858.
[13] A.R.A., S.G., S.N., 3602, contract opgesteld voor notaris Grandidier, Parijs, 11.7.1846.
[14] A.R.A., S.G., S.N., 3600, note confidentielle, 2.11.1858.

kwam de Société Nationale toe voor de inbreng van Bellevue. Het reeds gestorte kapitaal zou op deze som in mindering worden gebracht. Indien hij echter niet aan zijn verplichtingen kon voldoen voor de eerste juni 1848 verloor hij èn zijn kapitaal èn de rechten op zijn aandelen [15]. De Société Nationale heeft deze, waarschijnlijk onervaren speculant zeer handig weten te manœuvreren. Deze overeenkomst kon niet anders dan in het voordeel van de maatschappij uitdraaien. Indien alles verliep zoals gepland werd, was de vennootschap ruimschoots vergoed voor de aankoopsom van de mijn, de intrest van haar kapitaal en voor de investeringen die ze had verricht sedert 1843. Indien de Nivières zijn verplichtingen niet zou kunnen naleven, kon zij volkomen wettelijk beslag leggen op een niet onaardig kapitaal van 780.000 frank. Op het einde van de vastgestelde termijn werd inderdaad een vennootschap opgericht. Bij akte van 17 mei 1847 bracht de Société Nationale de concessie, werken, materiaal, enz... van de mijn van Bellevue in voor 4.200.000 Fr. of 8.400 aandelen van 500 Fr. Iets meer dan 1/5 van deze aandelen — hetzij 1.500 — bleven onvervreemdbaar gedurende twee jaar. De Société de Commerce leverde 300.000 Fr., waarvoor zij 600 aandelen van 500 Fr. kreeg. Van de Nivières werd geen woord gerept. De eerste beheerraad bestond uitsluitend uit personen behorende tot de groep van de Société de Commerce of de Société Nationale [16].

De beheerraad heeft wel enige moeite gehad om de statuten te doen goedkeuren. De experten van het ministerie vonden de waarde van de inbreng overdreven. Zij raadden aan deze te verminderen tot 3.500.000 Fr. De stichters weigerden zich hierbij neer te leggen. Zij verzekerden dat de mijn 8 % van het sociaal kapitaal kon opbrengen. Ten slotte aanvaardde het ministerie dit percentage, zoals meestal wanneer het een maatschappij van de Société Générale betrof [17]. We zullen even nagaan of hun berekening is uitgekomen. Volgens Vitu bracht Bellevue van 1847 tot 1850 helemaal niets op. Tot 1862 heeft ze ternauwernood de intrest van 5 % kunnen uitkeren [18].

De Nivières heeft zijn verplichtingen niet kunnen nakomen met het gevolg dat de Société Nationale de beloofde 2.250 aandelen

[15] A.R.A., S.G., S.N., 3600, akte van 26.11.1846.
[16] A.B.Z., NV's, 3418, akte van 17.6.1847.
[17] A.B.Z., NV's, 3418, note sur le charbonnage de Bellevue, Baisieux, etc...
[18] Vitu, *op. cit.*, p. 940.

voor zich hield en beslag legde op de reeds gestorte som van 780.000 Fr. [19]. De baron heeft tegen de maatschappij een proces ingespannen om althans zijn kapitaal terug te krijgen, maar hij had weinig kans [20].

Met de geschiedenis van de Nivières is deze ingewikkelde zaak nog niet helemaal uiteengerafeld. Enkele brokstukken van correspondentie die ons zijn overgebleven wijzen op het bestaan van nog een tweede groep Franse financiers die de mijn van Bellevue zouden kopen. Het heeft waarschijnlijk niet in de bedoeling gelegen van de dochtermaatschappijen van de Société Générale zelf de vennootschap op te richten. Zij wilde de mijn wel degelijk volledig van de hand doen. Vóór de twee contracten van november 1846 tot stand kwamen had de Société Nationale van deze Franse groep, waarvan de leidende figuur de Hertog van Mouchy uit Bordeaux was, de verzekering gekregen dat zij in Frankrijk een vennootschap zouden vormen. De Société Nationale zelf zou maar voor een klein deel meedoen. De overeenkomsten met de Nivières werden zelfs buiten de maatschappij door deze groep bedisseld. De Fransen eisten deze verbintenis als conditio sine qua non voor de overname van de mijn [21]. Op 9 december 1846 berichtte de onderhandelaar van de Franse groep, Debray, dat de beheerders van „notre société Franco-Belge" waren benoemd. Hij nodigde de Meeûs uit twee Belgische vertegenwoordigers voor de beheerraad aan te duiden [22]. Van 6 maart dateerde het laatste bericht van deze stichters. Debray bevestigde dat de Hertog van Mouchy nu definitief had besloten de vorming van de N.V. door te drijven [23]. Is deze koop ooit doorgegaan? Zo ja, waarom stichtte de Société Nationale in mei zelf een N.V.? Er zijn ook geen sporen van eventuele overdracht van de onderneming in de jaren na de stichting. Het is ook mogelijk dat de Société Nationale

[19] A.R.A., S.G., S.N., 3600, note confidentielle, 2.11.1858.

[20] A.R.A., S.G., S.C., 3610, uitspraak Rechtbank van Eerste Aanleg Bruxelles, 25.2.1848, in het voordeel van de Nivières. Daarop eist de Société Nationale de achterstallige storting op de 2.250 aandelen, hetgeen deze niet kon opbrengen, akte van 8.3.1848.

[21] A.R.A., S.G., S.N., 3600, brief van 22.10.1846. Debray aan Soc. Nat., „(...) De Nivières, me paraît bien décidé à faire tout ce que nous voudrons. (...) Le préalable nécessaire est un traité entre vous et M. Nivières, qui laisse les choses dans leur *statu quo* pendant un temps plus ou moins long. Cette garantie, pour les efforts que nous allons faire dans le but d'organiser une société solide, cette garantie, dis-je, une fois donnée, nous faisons un traité particulier avec M. Nivières, et ce dernier traité sera immédiatement suivi de la rédaction des statuts de notre compagnie. Toutes les mesures à cet égard sont déjà prises...

[22] A.R.A., S.G., S.N., 3598, brief van 19.12.1846.

[23] A.R.A., S.G., S.N., 3598, brief van 6.3.1847.

deze personen in de steek heeft gelaten. Kortom, het is moeilijk uit te maken wie de bedriegers en wie de bedrogenen waren in deze zaak.

Na 1848 trad de Société Générale zelf in de plaats van haar dochtermaatschappij. Zij beheerde de N.V. tot 1868, waarna zij gefusioneerd werd met „Bois de Boussu" en„Longterne" tot de S.A. des Charbonnages de l'Ouest de Mons [24].

[24] A.B.Z., NV's, 3482.

S.A. CHARBONNAGES DE LA COSSETTE ET DU COUCHANT DU FLENU REUNIS (Quaregnon)

Akte : 4.1.1850; K.B. 30.1.1850; (Mon. 2.2.1850; Pas. 1850, 48).

Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn van Rieu-de-Cœur (Couchant du Flénu) : 2/23 en 1/24 van Grand-Buisson
mijn Cossette.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 6.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 12.000 aandelen - 1.560.000 Fr.

1858	1865
beheerders :	
H. de Baillet	J. P. Barbanson
P. J. Matthieu	G. H. Van Volxem-Marischal
Ch. Picquet	H. de Baillet
Ch. Moreau	Ch. Moreau
F. de Meeûs	
commissarissen :	
F. Delfosse	
V. Drugman	A. Duval de Beaulieu
J. Sarens	F. d'Yve de Bavay
Ch. Taintenier	Ch. Taintenier
F. d'Yve de Bavay	F. Delfosse
directeur :	
A. Quenon	

Wijz. : *Akte* : 26.2.1856; K.B. 7.3.1856; (Mon. 11.3.1856) : nieuwe statuten S.A. du Couchant du Flénu, bijvoeging van „Crachet" en „Ostennes".
Soc. kap. : 6.000.000 Fr.

Akte : 12.5.1870; K.B. 1.6.1870; (Mon. 10.6.1870) : Soc. kap. : 12.000 a. aandelen zonder vermelding van waarde. Dm. IV, d. 1, p. 35.

A.B.Z., NV's, 3441; Dm. I, p. 268.

Deze maatschappij werd gevormd volgens hetzelfde principe als de hoger besproken Société des Charbonnages de Monceau-Fontaine et du Martinet. Ook hier betreft het een fusie van een reeds bestaande maatschappij met een nabijgelegen koolmijn die

door eerstgenoemde werd aangekocht. Ook deze herstichting was in de eerste plaats een financiële transactie met als hoofddoel de consolidatie van een schuld. Hetzelfde procédé werd toegepast : de obligaties uitgegeven door de maatschappij werden omgezet tot een participatie en het sociaal kapitaal werd aldus verhoogd. In 1850 had de Société du Couchant du Flénu bijna 3 miljoen Fr. geïnvesteerd. De aankoop van de mijn Cossette vertegenwoordigde slechts een klein gedeelte hiervan, ongeveer 300.000 Fr. De N.V. had van haar ontstaan in 1837 tot in 1850 een gemiddelde winst van 7 1/2 percent geboekt. De aandeelhouders hadden zich tevreden gesteld met iets minder dan 4 percent. De rest werd geïnvesteerd. Verder hadden de aandeelhouders ook geld gestort voor meer dan anderhalf miljoen frank, waarvoor zij obligaties ontvingen. Deze waarden waren ook niet verhandelbaar op de beurs. De omzetting in aandelen gaf deze titels niet alleen de mogelijkheid de delen in eventuele winsten maar onthief ze tevens van deze onverkoopbaarheid. Het nieuwe kapitaal werd op 4 miljoen gebracht. In tegenstelling met Monceau-Fontaine ondergingen de oude aandelen geen devaluatie [1]. Zij werden aan pari uitgewisseld. In totaal werden er 3.658 nieuwe aandelen gebruikt om de oude aandelen geen ontwaarding [2]. Zij werden aan pari uitgein totaal 28 aandeelhouders. De Société Générale en Mutualité bezaten tezamen 1.341 aandelen van de oude maatschappij. Hun aandeel in de nieuwe N.V. bedroeg 2.550 aandelen. De commissaris van de regering bij de Société Générale, Ista, meende tegen deze praktijk van het omzetten van obligaties in aandelen te moeten protesteren. Na de crisis van 1848 was het de Société Générale namelijk verboden nog nieuw kapitaal te immobiliseren. Hij zag de omvorming tot aandelen van een obligatieschuld, uit juridisch standpunt gezien terecht, als een immobilisatie in plaats van het omgekeerde. Inderdaad, een obligatielening moet in principe teruggestort worden, het aandelenkapitaal niet. De regering had echter de nieuwe maatregelen reeds goedgekeurd en het protest van de commissaris bleef zonder gevolg [3].

[1] A.R.A., S.G., 4245, note sur la Société de la Cossette et du Couchant du Flénu réunis, 11.6.1851.

[2] A.R.A., S.G., 4255, brief 17.2.1851. Directeur Jordan aan de Soc. Gén. — Echange d'actions et obligations de la Soc. du Couchant du Flénu.

[3] A.R.A., S.G., 4245, briefwisseling Ista-Société Générale, 1851.

De S.A. du Couchant du Flénu onderging in 1856 een tweede fundamentele wijziging, ten gevolge van een reorganisatie onder de maatschappijen van de Société Générale. De maatschappij van Levant du Flénu droeg een gedeelte van haar uitbatingen over aan de Société du Couchant, zodat het aantal in volle eigendom uitgebate concessies nogmaals werd verhoogd. Er werden nieuwe statuten opgesteld [4]. De vennootschap bezat nu 5 concessies of delen van concessies, nl. : het deel van Rieu-de-Cœur (ongeveer 272 ha, nog altijd de kern van de onderneming), de concessies van Crachet, van Ostennes en van Cossette en een gedeelte van Grand-Buisson. „Levant du Flénu" bracht tevens een bedrijfskapitaal van 137.000 Fr. in. Het gezamelijke sociaal kapitaal werd op 6 miljoen gebracht. De oude aandelen (4 miljoen) werden aan pari ingewisseld en „Levant du Flénu" kreeg 3.474 nieuwe aandelen voor haar inbreng. 526 resterende aandelen mochten door de beheerraad later worden uitgegeven voor de financiering van de werken aan „Ostennes" en „Crachet". We weten dat er een proces aanhangig was tussen „Levant du Flénu" en „Picquery" betreffende het eigendomsrecht over enkele aders die tussen deze van „Crachet" en „Ostennes" waren gelegen. „Couchant du Flénu" trad in de plaats van „Levant du Flénu" als eiser in het rechtsgeding [5]. In november 1857 werd eindelijk een oplossing bereikt die aanleiding gaf tot het ontstaan van een nieuwe vennootschap. „Crachet", „Ostennes" en „Picquery" fusioneerden tot de S.A. de Crachet et Picquery [6].

[5] A.B.Z., NV's, 3441, akte van 26.2.1856.
[6] A B Z., NV's, 3443, akte van 4.10.1857, zie S.A. du Crachet et Picquery, p. 155.

S.A. DES CHARBONNAGES REUNIS A CHARLEROI

Akte : 1.1.1851; K.B. 11.11.1851; (Mon. 14.11.1851).

Soc. Kap. : 6.700.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen Lodelinsart (Soc. Comm.) en Sacré-Français (S.A. Châtelineau) : 6.525 aandelen, eerste reeks
mijnen Mambourg, Bellevue Bawette en Sablonnière (= S.A. charbonnages de Charleroi - Soc. Comm.) : 6.400 aandelen van 500 Fr., tweede reeks.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 6.700.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 13.400 aandelen - 6.700.000 Fr.

1851	1858	1865
beheerders :		
L. Veydt	L. Veydt	V. Drugman
F. de Meeûs	F. de Meeûs	L. Veydt
A. Gendebien	F. de Macar	H. Doffegnies
F. de Macar	Jos. Dupré	F. de Macar
J. Dupré	J. Lambert	A. Lenglé
J. Lambert	A. Lenglé	
A. Lenglé		
commissarissen :		
J. Malou	J. Malou	Ch. Liedts
F. Spitaels	F. Spitaels	F. Spitaels
Ph. Mallez	Ph. Mallez	V. Lambert
F. J. De Munck	A. A. Brixhe	Ed. Viel
Jos. Willems	Jos. Willems	R. Miot
V. Drugman	V. Drugman	
V. Lambert	V. Lambert	
directeur :		
A. Gendebien, zoon	A. Gendebien, zoon	Aug. De Bal

A.B.Z., NV's, 3491; Dm. I, p. 311.

De S.A. des Charbonnages réunis de Charleroi werd gevormd door de fusie van „Mambourg en Bawette", „Bellevue" en „La Sablonnière" met „Lodelinsart" en „Sacré-Français". „Lodelinsart" verenigde, zoals gezegd, zeven kleinere uitbatingen [1]. Al deze

[1] zie S.A. des charbonnages de Lodelinsart, p. 24.

concessies werden samengesmolten tot één grote. In 1848 bekwam de N.V. een handhaving van deze concessie over een oppervlakte van 390 ha [2]. Sacré-Français maakte deel uit van het complex van Châtelineau (koolmijnen, hoogovens, metaalfabrieken), opgericht in 1836 door de Société Générale. In december 1848 verkreeg de maatschappij de handhaving en uitbreiding van de concessie van Sacré-Français over een oppervlakte van 46 ha op het territorium van de gemeente Lodelinsart [3]. De S.A. des Charbonnages de Charleroi baatte eerstgenoemde vier concessies uit en bezat verder nog rechten over een gedeelte van de mijnen van „Serre et Margrave" [4]. Deze fusie bewerkstelligde de sterkste concentratie van koolmijnen van gans Henegouwen. „Lodelinsart" trad in de nieuwe vennootschap onder de speciale voorwaarden geëist door de Société Générale, haar voornaamste schuldeiser [5]. De aandelen van de maatschappij werden voor de helft gedevalueerd, d.w.z. één aandeel met een nominale prijs van 1.000 Fr. werd uitgewisseld tegen één nieuw aandeel van 500 Fr. Het uitgegeven sociaal kapitaal bedroeg op dat ogenblik 2.165 aandelen : de aandeelhouders (voornamelijk Société Générale en dochtermaatschappijen [6] kregen dus slechts 1.082.500 Fr. Sacré-Français werd voor 850.000 Fr. ingebracht (de inventaris schatte de waarde op 950.000 Fr.). De schulden van de onderneming zouden door Châtelineau gedelgd worden. „Sacré-Français" en „Lodelinsart" werden in de nieuwe maatschappij vertegenwoordigd door drieenhalf miljoen. Het verschil, hetzij 1.330.000 Fr., of 2.660 aandelen, vertegenwoordigde de schuld van „Lodelinsart" tegenover de Société Générale en Mutualité en werd hun uitbetaald als terugstorting van de obligaties. De mijnen van „Mambourg" enz... werden aan pari ingebracht : alle oude aandelen, hetzij 6.400, werden uitgewisseld tegen aandelen van de nieuwe maatschappij [7].

[2] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 311, voetnoot 4.

[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 311, voetnoot 5.

[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 311, voetnoot 3.

[5] A.R.A., S.G., 4267, Projet de fusion „Lodelinsart-Sacré-Français". Algemene vergadering, 8.8.1850.

[6] A.R.A., S.G., 4267, Répartition des actions de la première série (23.10.1853); de aandeelhouders zijn : Soc. Gén. : 710 aandelen; Mutualité : 550; Spitaels : 124 aandelen; A. Lenglé : 150; familie Lambert : 229; erfgenamen Nalinnes : 27; Troye : 20; fam. Drugman : 35; de Macar : 50; Meeus : 50; Matthieu : 20; de Baillet : 20; J. Willems : 10; De Crampagna : 10; J. Wautelet : 20; Veuve Huart : 10; A. Drion : 19; Heernu : 15; erfgenamen Misonne : 50; onbekenden : 46.

[7] A.B.Z., NV's, 3491, notariële akte van 7.7.1851. De aandelen van Mambourg en Bellevue

Deze herstichting, meende directeur Gendebien, saneerde grondig de financiële toestand van de ondernemingen en de toekomst zag er veelbelovend uit. De intrensieke waarde van de geimmobiliseerde passiva was aanmerkelijk hoger dan 6.700.000 Fr., het sociaal kapitaal van de nieuwe maatschappij. Daarbij kon men rekenen op een overschot in de realiseerbare waarden die eveneens niet in dit bedrag verrekend waren [8].

In 1855 kocht de N.V. de mijn „le Bois des Hamandes", exmaatschappij van de Banque de Belgique [9]. Al de concessies werden verenigd bij koninklijk besluit van 12 mei 1858. De nieuwe concessie kreeg de naam van „Mine de houille de Charleroi". Zij strekte zich uit over 717 ha [10]. In weerwil van het optimisme van de directeur kende de onderneming nog een moeilijke tijd gedurende de eerste decennia na de heroprichting. In 1852 bracht zij niets op; in de daaropvolgende tien jaar keerde ze slechts 2,5 à 5 % uit [11]. Tot 1867 steeg de beursprijs van haar aandelen niet boven pari [12].

waren in volgende handen : Soc. Gén. : 3.707 (ook deze van Soc. de Comm.) : Mutualité : 866; A. Gendebien père : 60; erfgenamen Nalinnes : 40; A. Gendebien, zoon : 80; L. Veydt : 20; J. Dupré : 70; De Munck : 20; L. Troye : 20; Mallez : 1.427; E. Drugman : 20; de Macar : 55. A.R.A., S.G., 4267, Répartition des actions de la deuxième série (23.10.1853).

[8] A.B.Z., NV's, 3491, brief met aanvraag tot goedkeuring door A. Gendebien, zoon, 22.8.1851.

[9] Aankoop goedgekeurd bij K.B. van 12 juni 1855.

[10] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 55.

[11] VITU, *op. cit.*

[12] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, III, IV. Tabellen prijs van de aandelen der NV's op de Brusselse beurs.

S.A. DES CHARBONNAGES DE BOUSSU ET DE SAINTE-CROIX SAINTE-CLAIRE (Boussu)

Akte : 14.8.1851; K.B. 5.9.1851; (Mon. 9.9.1851; Pas. 1851, 345).

Soc. Kap. : 3.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Nord du Bois de Boussu en van Midi du Bois de Boussu, Sainte-Croix Sainte-Claire.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.500.000 Fr.

1858	1865
beheerders :	
F. de Meeûs	L. Veydt
Ch. A. Picquet	F. d'Yve de Bavay
De Roest d'Alkemade	d'Overschie de Neeryssche
F. d'Yve de Bavay	G. H. Van Volxem-Marischal
A. J. G. d'Overschie de Neeryssche	Ch. Sainctelette
commissarissen :	
graaf Martini	L. de Marnix
H. de Baillet	Ch. Picquet
L. de Marnix	graaf Martini
A. Duroy de Blicqui	H. de Baillet
L. Veydt	A. Du Roy de Bliqui
directeur :	
J. Boisseau	C. Plumat

Ontbonden op 7.7.1868 (gekocht door S.A. de Charbonnages réunis de l'Ouest de Mons) (Dm. III, d. 1, p. 246).

A.B.Z., NV's, 3432 en 3476; Dm. I, p. 314.

Deze maatschappij is de herstichting van de S.A. du Charbonnage du Nord du Bois de Boussu die in 1843 de mijn van Midi du Bois de Boussu et de St.-Croix St.-Claire had opgekocht. Het voornaamste doel van de herstichting was de financiële situatie van de maatschappij te consolideren. Zij is te beschouwen als een zuivere financiële transactie. Voor obligatieschulden van de maatschappij was geen aflossing in het verschiet, zelfs de intresten

konden niet worden uitbetaald. Wat de intresten op de aandelen van de vennootschap betreft, deze werden uitbetaald onder de vorm van obligaties [1]. Men besloot het sociaal kapitaal op 3.500.000 Fr. te brengen. Het oorspronkelijk kapitaal van de N.V. van Nord du Bois de Boussu was 2.500.000 Fr., dus werden er voor één miljoen frank obligaties omgewisseld tegen aandelen. De aandelen, zowel als de obligaties hadden een nominale waarde van 1.000 Fr. Beiden werden aan pari uitgewisseld. Er was echter meer dan 1 miljoen frank schuld. De obligaties die niet werden omgewisseld zouden teruggestort worden door middel van loting in schijven van 50.000 Fr. Ook de aandeelhouders die hun obligaties niet verkozen om te wisselen werden op die manier vergoed [2]. 1.000 obligaties werden aangeboden, 497 werden teruggestort binnen de daaropvolgende 10 jaar [3]. De Société Générale, die de belangen van de Société de Commerce en de Société Nationale had overgenomen bezat obligaties en aandelen voor niet minder dan 2.320.000 Fr., waarvoor zij 2.305 nieuwe aandelen nam. De Mutualité had voor 880.000 Fr., die ze inwisselde tegen 880 nieuwe aandelen. Tezamen bezaten de financieringsmaatschappijen 3.185 aandelen of 91 % van het sociaal kapitaal. De rest was in handen van de beheerders en commissarissen [4].

[1] A.R.A., S.G., 1871, Echange des actions et obligations de la Société du Nord du Bois de Boussu.
[2] A.B.Z., NV's, 3476, akte van 14.10.1851.
[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 515, voetnoot 3.
[4] A.R.A., S.G., 1871, Echange des actions et obligations de la Société du Nord du Bois de Boussu.

S.A. DES CHARBONNAGES DE MONCEAU-FONTAINE ET DU MARTINET (Monceau-sur-Sambre)

Akte : 7.2.1852; K.B. 23.2.1852; (Mon. 28.2.1852; Pas. 1852, 70).

Soc. Kap. : 2.300.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Monceau-Fontaine (Soc. Gén., Mutualité) : 938 aandelen
mijn Martinet (F. Spitaels) : 500 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 4.500 aandelen - 4.500.000 Fr.

1852	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	J. Malou
J. P. Matthieu	J. P. Matthieu	V. Drugman
F. Spitaels	F. Spitaels	Eug. de Meeûs
J. Malou	J. Malou	F. Spitaels
F. J. De Munck	F. J. De Munck	J. Van Praet
commissarissen :		
L. Veydt	L. Veydt	H. de Baillet
H. de Baillet	H. de Baillet	L. Veydt
F. E. Vander Elst	F. E. Vander Elst	Ad. Dechamps
H. Schumacher	Ad. Dechamps	Ch. Liedts
V. Drugman	Ch. Liedts	E. Drugman
directeur :		
	Cl. Bivort	Cl. Bivort

A.B.Z., NV's, 3472; Dm. I, p. 317.

Deze maatschappij kwam tot stand bij akte van 7 februari 1852 door de fusie van de in 1836 gestichte N.V. voor de koolmijn van Monceau-Fontaine met de nabijgelegen uitbating genaamd „Le Martinet". De concessie van „Le Martinet" strekte zich uit onder Roux en Marchienne-sur-Sambre over een oppervlakte van 348 ha[1]. De oorspronkelijke eigenaars waren dezelfde als deze van „Monceau-Fontaine" : de Prins van Gaver, Mevrouw de Rodoan, geboren de Mérode en waarschijnlijk ook J. F. Gendebien. We kennen niet de verdere evolutie van de eigendoms-

[1] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 318, voetnoot 2.

rechten. Mevr. de Rodoan verkocht in 1826 haar tiende deel van „Martinet" aan hogervernoemde Soetens en A. F. Rouiller. Ook de Prins van Gaver heeft ongetwijfeld zijn aandeel van de hand gedaan [2]. In de vijftiger jaren werd de mijn door de gebroeders Martin uitgebaat [3]. Bij uitspraak van de rechtbank van Charleroi op 10 mei 1851 werd de mijn aan Ferd. Spitaels verkocht. F. Spitaels trad echter als agent van de S.A. de Monceau-Fontaine op [3]. Zoals we weten was de toestand van deze laatste vennootschap fel achteruitgegaan in de periode 1848-1849. De aankoop van Martinet en de herstichting van de maatschappij hadden tot doel de aandelen te herwaarderen, de schulden te consolideren en nieuwe fondsen te bekomen.

Op welke manier is men te werk gegaan? Laten we eerst even nagaan wat de nieuwe statuten bepalen. Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 2.300.000 Fr., vertegenwoordigd door 2.300 aandelen van 1.000 Fr. De Société Générale en haar dochtermaatschappij, de Mutualité, hadden ondertussen alle aandelen van Monceau-Fontaine verworven. Zij brachten respectievelijk in : 1.030 en 200 aandelen van „Monceau-Fontaine". Daarvoor kregen ze 618 en 120 aandelen van „Monceau-Fontaine et Martinet". De oude aandelen van 1.000 Fr. hadden aldus een aanzienlijke devaluatie ondergaan vermits ze werden gerekend aan slechts 600 Fr. De mijn van Martinet werd voor 500.000 Fr. aangekocht : hiervoor werden 500 nieuwe aandelen uitgegeven [4]. We komen nu tot een totaal van 1.238 aandelen waarvan we mogen veronderstellen dat ze de intrensieke waarde van de ondernemingen vertegenwoordigen. Artikel 7 van de statuten bepaalde ten slotte dat de beheerraad 1.062 aandelen zou uitgeven aan pari. Het doel werd nader omschreven : 900 voor het delgen van de obligatieschulden en 162 om een bedrijfskapitaal te vormen. Aldus is het gepland kapitaal volledig uitgegeven. Tot zover de statuten [5].

De archieven van de Société Générale lichtten ons in over de manier waarop het bedrag van de uitgifte werd vastgesteld : de schuld van de maatschappij in obligaties en het debet van haar lopende rekening bij de bank bedroeg namelijk 1.062.000 Fr.

[2] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 189.
[3] A.R.A., S.G., 4261, brief, 19.9.1850; Conventie tussen de Meeûs en Spitaels van 18.9.1850.
[4] De aankoop werd in werkelijkheid gedaan voor 303.000 Fr. — Spitaels kreeg 57.067,22 Fr. commissieloon. De winst bedroeg dus 119.932,78 Fr.
[5] A.B.Z., NV's, 3472, akte van 7.2.1852.

Het volledig bedrag van de uitgifte kwam aldus toe aan de bank. Met de uitwisseling van de oude aandelen, plus de 500 aandelen van „Martinet" kreeg ze 2.180 nieuwe aandelen [6]. De rest van de aandelen werd verdeeld onder de Mutualité en de nieuwe beheerders. Eerstgenoemde kreeg voor haar 150 oude aandelen 90 nieuwe aan 600 Fr. De beheerders mochten echter hun aandelen aan pari inwisselen : 30 voor Drugman, Doffegnies en Spitaels. De Société Générale heeft op 10 juni 1852 nog 20 aandelen uitgedeeld aan Meeûs, de Baillet en De Munck [7].

Na deze reorganisatie nam de onderneming een nieuwe start en kende een snelle uitbreiding. In februari 1854 werden 200 nieuwe aandelen uitgegeven [8]. Bij K.B. van 29 april 1855 werden de concessies van Monceau-Fontaine en Martinet bijeengevoegd. Zij vormden voortaan één concessie met een oppervlakte van 2.066 ha ! [9]. In december 1856 vond er een nieuwe kapitaalsverhoging plaats door middel van een onderschrijving aangeboden aan de aandeelhouders. Deze verhoging bracht het kapitaal op 3.000.000 Fr. [10]. In 1859 werden de aandelen verkocht op de beurs voor een prijs van 1.450 tot 1.600 Fr. [11].

[6] A.R.A., S.G., S.C., 3052, Inventaire des titres payés et liquidés par la Société de Commerce de Bruxelles et la Société Générale pour compte de la Société de Monceau-Fontaine et du Martinet.

[7] A.R.A., S.G., S.C., 3052, Emission des 2.300 actions de Monceau-Fontaine et du Martinet.

[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 318, voetnoot 3.

[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 318, voetnoot 2.

[10] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 318, voetnoot 3.

[11] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 79, p. 111 en p. 147. A.R.A., S.G., 4261, proces-verbaal van 12.3.1859.

S.A. DES CHARBONNAGES DU NORD DE CHARLEROI (Parijs, Sart-les-Moulins-lez-Courcelles)

Akte : 19.10.1853; K.B. 16.11.1853; (Mon. 20.11.1853; Pas. 1853, 582).

Soc. Kap. : 7.200 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : mijnen van Trieu-la-Motte, Sart-les-Moulins, Miaucourt et Gripelotte, deel van concessie van Monceau-Fontaine, deel van société de Trieu-des-Agneaux en de Rochelle et Charnois (Soc. Gén. en Périer, Chagot, Lanjuinais, Lebret, Margueritte, Coste en Pitat) : 4.785 en 2.415 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.600.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 7.200 aandelen - 3.600.000 Fr.

1858	1865
beheerders :	
Jos. Périer	Jos. Périer
God. Goret	J. Chagot
F. E. Vanderelst	God. Goret
J. Lebret	V. Lanjuinais
J. Chagot	J. Lebret
V. Lanjuinais	J. Malou
commissarissen :	
V. Fère	Cas. Périer
V. Drugman	V. Drugman
Cas. Périer	V. Fère
directeur :	
J. Coste	Jouniaux Em.

Wijz. : *Akte* : 3.5.1869; K.B. 17.5.1869; (Mon. 23.5.1869; Dm. III, d. 1, p. 426).

A.B.Z., NV's, 3477; Dm. I, p. 320.

Deze N.V. werd opgericht door een groep Fransen, waaronder enkele bekende persoonlijkheden uit de bankiers- en financierswereld van het tweede Keizerrijk : onder meer de gebroeders Périer (Banque de France en o.m. de mijnen van Anzy), Lanjuinais (oud-minister van Handel, beheerder van talrijke vennootschappen), en de beroemde ingenieur Paul Séguin. De maatschappijen van Anzy (vertegenwoordigd door vennoot en directeur Lebret)

en van Blanzy (vertegenwoordigd door directeur J. Chagot), hadden een belangrijk aandeel in de stichting.

De groep mijnen die door de Société du Nord de Charleroi werden verenigd, omvatte drie uitbatingen, een deel van de concessie van Monceau-Fontaine en twee aandelen in naburige mijnen. De uitbatingen „Trieu-de-la-Motte", „Sart-lez-Moulins" en „Miaucourt et Grippelotte", alsook het deel van Monceau-Fontaine werd gekocht van de Société Générale. Godefroid Goret trad op als bemiddelaar in deze transacties [1]. „Trieu-de-la-Motte" werd door de Société de Commerce gekocht in 1836 van een Mevrouw de Thibaut [2]. De concessie was ongeveer 218 ha groot. „Sart-lez-Moulins" was de belangrijkste onder de ingebrachte maatschappijen (729 ha). De concessie dateerde van 1805. In 1828 werd voor de eerste maal een vennootschap opgericht. De voornaamste stichter en aandeelhouder was Jean François Gendebien. Eerst in 1831 werden de voorbereidende werken voor de bouw van de uitbatingscentra begonnen [3]. Gendebien kocht in de loop van de dertiger jaren enkele van zijn vennoten uit. In 1835 werd Joseph Meeus-Vandermaelen, toen beheerder van de Société de Commerce, eigenaar van een belangrijk deel van de mijn. Deze aandelen belandden in 1843 in de portefeuille van de Société Nationale. Ook Gendebien verkocht aan de Société Nationale. De nabijgelegen mijn „Miaucourt en Gripelotte" kende ongeveer dezelfde geschiedenis. De stichters waren dezelfde personen als bij „Sart-lez-Moulins" en kwamen voor een groot deel op dezelfde manier bij de Société Nationale terecht [4]. De Société Générale en de Mutualité anderzijds, hadden zich bij de stichting van S.A. des Charbonnages de Monceau-Fontaine et du Martinet de concessierechten laten voorbehouden over een terrein van 30 ha. De Société Générale heeft dit alles in 1853 voor 1.095.000 frank van de hand gedaan. Zij verbond er zich toe als aanbrenger op te treden in de N.V. die de kopers wilden vormen [5]. De bank heeft een aandeel in de nieuwe N.V. genomen of behouden, vermits

[1] A.R.A., S.G., S.C., 3224, verslag van de beheerraad, 6.7.1853. Zie ook verkoopakte, 13.8.1853.

[2] A.R.A., S.G., S.C., 3224, verkoopakte, 13.8.1853.

[3] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 201.

[4] A.R.A., S.G., 4272, contrat de Société civile, Sart-les-Moulins, 22.10.1828. Zie ook nota : justification des 38/137èmes dans Sart-les-Moulins et des 40/150èmes appartenant à M. Gendebien, 13.8.1853. A.R.A., S.G., 4267.

[5] A.R.A., S.G., 4267, verkoopakte, 13.8.1853.

een lid van de beheerraad en één lid van de commissarissen tot de groep van de Société Générale behoorden. De andere aandeelhouders, waaronder voornamelijk Alexandre Gendebien traden eveneens als aanbrenger op in de notariële akte van oprichting. Anderzijds werd door de stichters zelf 8/56 van de mijn „Trieules-Agneaux" en 37 1/2 vijftigsten van de Société de Rochelle et Charnois ingebracht. Ten slotte stortten deze laatsten een som van 1.207.500 Fr., waarvoor zij 2.415 aandelen ontvingen. De inbreng van de ondernemingen werd door 4.785 aandelen vertegenwoordigd : een bedrag van bijna 2.400.000 Fr. [6].

Al de concessies, met uitzondering van „Trieu-de-la-Motte", werden verenigd bij koninklijk besluit van 29 april 1858 (918 ha). „Trieu-de-la-Motte" was op dat ogenblik in een proces gewikkeld met de Société des Charbonnages de Courcelles-Nord betreffende het eigendomsrecht over een bepaald deel van haar concessie. In 1856 werd hierover een vonnis uitgesproken door het Hof van Beroep te Brussel in het voordeel van „Nord de Charleroi". Met „Trieu-de-la-Motte" inbegrepen, bedroeg de concessie meer dan 1.000 ha [7].

Van 1854 tot 1857 betaalde de maatschappij regelmatig 4 % winst uit. In 1858 en 1859 daalde dit reeds gering percentage tot slechts 2 1/2 %. Vanaf 1862 betaalde ze echter regelmatig de intrest van 5 %. De aandelen hadden geen koers op de Brusselse beurs. In Parijs stonden ze in juni 1863 gequoteerd aan de koers van 510 Fr. [8].

[6] A.B.Z., NV's, 3477, akte van 19.10.1853.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 321, voetnoot 1.
[8] VITU, *op. cit.*, p. 937.

S.A. DES HOUILLERES REUNIS DE QUAREGNON (Quaregnon)

Akte : 11.4.1854; K.B. 29.4.1854; (Mon. 6.5.1854; Pas. 1854, 177).
Soc. Kap. : 2.280.000 Fr. - 6.720 aandelen van 250 Fr. per aandeel.
Inbreng : mijn Bonnet-et-Veine-à-mouches (volledig).
Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.680.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 6.543 aandelen - 1.635.750 Fr.

1854	1858	1865
beheerders :		
V. Tercelin-Monjot	L. Fascie	E. Levainville
P. Capouillet	V. Tercelin-Monjot	V. Tercelin-Monjot
H. Gautier	B. Bourlard	Wattricq
E. Béchet	Wattricq	B. Bourlard
commissarissen :		
	E. Béchet	Ch. Montagne
	H. Gautier	Tercelin-Goffint
	Ch. Montagne	Défaut
directeur :		
	A. Stoesser	H. Poullain

A.B.Z., NV's, 3866; Dm. I, p. 289.

Deze maatschappij was een herstichting van de Société du charbonnage de Bonnet-et-Veine à Mouches. Zij bevestigde de feitelijke fusie met de maatschappij van Turlupu en bijgevolg ook met de burgerlijke vennootschap, de Compagnie du Centre du Flénu. Tevens bracht zij orde in de financiële toestand van eerstgenoemde vennootschap. De drie concessies hadden betrekking op dezelfde steenkoollagen en voortdurend rezen er betwistingen die eindeloze processen veroorzaakten : de enige oplossing om een eind te maken aan deze verspilling van krachten, tijd en kapitaal was een fusie. Na moeizame onderhandelingen werd de volgende overeenkomst bereikt : „Bonnet-et-Veine à Mouches" zou de uitbating van de aders op zich nemen met al de risico's daaraan verbonden. Zij zou daarvoor aan de Société des charbonnages de Turlupu een vergoeding betalen van 4 1/2 %

van de bruto-produktie. „Turlupu" stond haar rechten af over de uitbating van de ader genaamd „Bonnet-et-Veine à Mouches-Noord" en de laag genaamd „Pucelette". De maatschappij van Centru du Flénu kreeg 3 1/4 % van de bruto-produktie voor het afstaan van „Pucelette-Zuid". Door deze fusie zouden niet alleen de gezamenlijke onkosten worden verminderd, maar zou ook de exploitatie aanzienlijk worden vergemakkelijkt en een grotere opbrengst verzekerd. Deze overeenkomst werd vastgelegd in een contract dat in mei 1853 tot stand kwam [1]. Voor „Bonnet-et-Veine à Mouches" werden door dit contract nieuwe financiële problemen geschapen. Zij moest niet alleen haar eigen geldelijke toestand ontwarren, maar ook voor nieuwe investeringen zorgen om in de financiering van deze nieuwe plannen te voorzien. Vandaar de herstichting van de N.V. De algemene vergadering van aandeelhouders nam betreffende de financiële toestand van de N.V. de volgende beslissing. De oude aandelen (d.z. deze van de eerste reeks) en de nieuwe bevoorrechte aandelen (d.z. deze van de tweede reeks) werden versmolten tot één eenvormige reeks aandelen [2]. Er kwam dus geen werkelijke kapitaalsverhoging. Drie aandelen van de eerste reeks werden uitgewisseld tegen één nieuw aandeel van S.A. des houillères réunis en één aandeel van de tweede reeks tegen één nieuw aandeel. De nieuwe titel werd ten slotte verdeeld in 4 aandelen van 250 Fr. : in totaal dus 6.720 aandelen [3]. Om de nieuwe werken te financieren besloot zij leningen uit te schrijven. Er werden aldus in 1853 en in 1857 leningen geplaatst [4]. De herstichting werd op 29 april 1853 door de regering goedgekeurd.

[1] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 290, voetnoot 3, Conventie van 9 mei 1853.
[2] A.B.Z., NV's, 3866, proces-verbaal van de algemene vergadering, 9.8.1853.
[3] A.B.Z., NV's, 3866, akte van 9.4.1854.
[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 290, voetnoot 4.

S.A. DES CHARBONNAGES REUNIS DE LA VALLEE DU PIETON (Roux)

Akte : 5.10.1854; K.B. 30.10.1854; (Mon. 1.11.1854; Pas. 1854, 530).

Soc. Kap. : 2.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : Soc. de la Caillette et Grosse Fosse en Soc. du Bois d'Heigne et Cabinette : 1.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.900.000 Fr. uitgegeven.

1854	1858	1865
beheerders :		
F. F. Dansaert	J. H. Ambroes	J. H. Ambroes
J. H. Ambroes	Em. Giraud	Fl. Rouillé-Hicquet
Em. Giraud	Aug. Dubois	J. Misonne
Aug. Dubois		P. F. de la Serna
		J. Drion
		Aug. Drion
		J. Cornil
commissarissen :		
J. Coulon	J. Coulon	J. P. Hiérneaux
Flor. Rouillé	Fl. Rouillé	A. Dens
		A. Menne

Wijz. : *Akte* : 7.8.1864; K.B. 20.6.1864; (Mon. 24.6.1864; Dm. III, d. 1, p. 401).

Ontbonden op 2.1.1871.

A.B.Z., NV's, 4503; Dm. I, p. 324.

De N.V. verenigde twee belangrijke maatschappijen : de Société du Bois d'Heigne et Cabinette en deze van „La Caillette, Hermite et Grosse Fosse". Beide waren burgerlijke vennootschappen. De maatschappij van Bois d'Heigne et Cabinette werd gevormd in 1838, nadat zij door Franse kapitalisten was aangekocht[1]. De koolmijn „Bois d'Heigne" bestond reeds in 1806. In 1814 verkocht de weduwe Jacqmain haar rechten op de concessie aan J. B. Wéry (van Bergen) en aan een zekere Coton[2]. In

[1] l'*Indépendant*, 9.1.1838, p. 2, k. 1; *Observateur*, 18.1.1828, p. 3, k. 1 maken deze aankoop en de vorming van de vennootschap van „Bois d'Heigne" bekend. Voor statuten zie TRIOEN L., *Collection des statuts de toutes les sociétés anonymes et en commandité par actions de la Belgique*, Brux., 1839, t. II, p. 157.

[2] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 147.

1828 werd de handhaving van de concessies bekomen over een oppervlakte van 228 ha [3]. De groep die „Bois d'Heigne et Cabinette" aankocht was gemengd Frans-Belgisch. De overgrote meerderheid van de aandeelhouders waren afkomstig uit Saint-Quentin. De belangrijkste Belgische stichter was de Brusselse groothandelaar F. F. Dansaert. Er werd een burgerlijke vennootschap opgericht op 27.12.1837 met een sociaal kapitaal van 1.500.000 Fr., verdeeld in 300 aandelen van 5.000 Fr. [4]. Deze aandelen werden op de Parijse beurs aangeboden [5]. „La Caillette", gevestigd te Gilly, werd op 16 maart 1838 eveneens door een Franse groep aangekocht voor de som van 1 miljoen frank [6]. De concessie strekte zich (in 1854) uit over een oppervlakte van 339 ha. In 1845 werd een handhaving van de rechten bekomen [7]. De meeste aandelen van deze maatschappij waren in handen van inwoners van Douai. Ook hier trad echter een Brusselse kapitalist op het voorplan : namelijk Joseph H. Ambroes, jurist en eigenaar.

Het staat boven twijfel vast dat de beide maatschappijen aanzienlijke schulden hadden op het ogenblik van de oprichting. Het motief voor de vorming van de N.V. ligt aldus voor de hand. Volgende overeenkomst lag aan de basis van het stichtingscontract : er werden 2.000 aandelen geschapen. Hiervan werden er aan elke onderneming 450 verleend. Een groep experten moest vervolgens uitmaken aan wie van de twee maatschappijen nog 100 aandelen zouden worden toegekend. Zij moesten hun oordeel baseren op de respectievelijke waarde van de inbreng. De resterende 1.000 aandelen — het sociaal kapitaal werd op 2.000 aandelen zonder vermelding van waarde vastgesteld — mochten later ten voordele van de maatschappij door de beheerders worden geplaatst. Dit bedrag zou als bedrijfskapitaal dienen, maar tevens zou het mogen aangewend worden voor de aflossing van de overblijvende schulden [8]. Op 31 december 1856 waren deze aandelen reeds volledig uitgegeven. Op de jaarlijkse balans werd toen voor het sociaal kapitaal bijna 2.900.000 Fr. aangerekend [9]. Als we als

[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 325, voetnoot 1.
[4] L'*Indépendant*, 9.1.1838, p. 2, k. 1; *Observateur*, 11.1.1838, p. 3, k. 1.
[5] L'*Indépendant*, 5.2.1838, p. 3, k. 1. De aandelen werden er met een premie van 20 % gequoteerd.
[6] L'*Indépendant*, 20.3.1838, p. 2, k. 3; L'*Indépendant* haalt „Mémorial de la Sambre" aan.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 325, voetnoot 1.
[8] A.B.Z., NV's, 3503, akte van 5.10.1854.
[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 325, voetnoot 3.

uitgangspunt nemen dat de prijs van één aandeel dus ongeveer 1.450 Fr. bedroeg, dan zouden beide mijnen voor ongeveer 725.000 Fr. zijn ingebracht. Voor „Caillette", gekocht voor 1 miljoen in 1838, betekende dit een depreciatie van minstens 25 %. „Bois d'Heigne" werd ingebracht voor 800.000 Fr., dus de waardevermindering was hier blijkbaar niet zo groot.

Het is de N.V. niet voor de wind gegaan. Zij maakte moeilijke jaren door [10]. In 1864 moesten noodmaatregelen getroffen worden om de vennootschap van de ondergang te redden. Er werden 2.000 geprivilegieerde aandelen van 500 Fr. per aandeel geschapen die talrijke voordelen verkregen [11]. Doch dit middel kon de financiële toestand niet klaren. In 1871 werd de maatschappij ontbonden wegens verlies van meer dan de helft van het sociaal kapitaal [12]. De onderneming werd door de beheerders opgekocht [13]. Ondertussen was de meerderheid der aandelen in handen van Henegouwse uitbaters overgegaan [14].

[10] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 147.
[11] A.B.Z., NV's, 3503, akte van 7.6.1864.
[12] A.B.Z., NV's, 3503, akte van 28.1.1871.
[13] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 147.
[14] A.B.Z., NV's, 3503, proces-verbaal van de algemene vergadering van 16.2.1864, akte van 7.6.1864, zie ook samenstelling der beheerraad.

S.A. DES CHARBONNAGES DE BONNE-FIN (Luik)

Akte : 19.6.1855; K.B. 16.7.1855; (Mon. 20.7.1855; Pas. 1855, 412).

Soc. Kap. : 9.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : concessie van Bonne-Fin (familie Orban, enz.) (plus bedrijfskapitaal) : 9.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 4.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 9.000 aandelen - 4.500.000 Fr.

1855	1858	1865
beheerders :		
Em. Jamar	Ch. de Rossius-Orban	Ch. de Rossius-Orban
Ch. de Rossius (vader)	Em. Jamar	W. Frère-Orban
Vict. de Tornaco	Vict. de Tornaco	L. Orban
W. Frère-Orban	W. Frère-Orban	J. Orban-Lamarche
L. Orban	L. Orban	Em. Jamar
J. Orban	J. Orban	A. Magnée-Vankeer
P. J. Moreau	P. J. Moreau	Vict. de Tornaco
commissarissen :		
Eug. Orban	Eug. Orban	Eug. Orban
J. Dawans-Orban	Jules Dawans-Orban	J. Dawans-Orban
J. Jamar (zoon)	L. Pirlot-Jamar	L. Pirlot-Jamar
A. Magnée	Gust. Jamar	Am. Jamar
L. Pirlot	A. Magnée-Vankeer	L. Duvivé-Dubois
directeur :		
	Hipp. Sampermans	Hipp. Sampermans

A.B.Z., NV's, 3428; Dm. I, p. 328.

Deze mijn was eigendom van de familie Orban, vanaf het begin van de negentiende eeuw. De concessie strekte zich uit over een oppervlakte van 565 ha en was gelegen in de onmiddellijke nabijheid van Luik, de aders liepen zelfs voor een groot deel onder het territorium van de stad. De eerste zetel werd „La Plomterie" genoemd en werd voltooid in 1808; een tweede, „St.-Marguerite", in 1818. Deze laatste was in 1855 praktisch uitgeput tot op een diepte van 300 meter. In 1825 werd de put „La Nouvelle Bonne-Fin" aangeboord. In 1855 was deze nog in

werking. De nieuwste uitbatingszetel was toen echter de put benaamd „l'Aumônier". Er werd op deze put een krachtige pomp van niet minder dan 400 pk geïnstalleerd en nog twee motors voor de winning van 40 en 18 pk. De onderneming bezat ten slotte nog de helft van de nabijgelegen mijn van Baneux (1.221 a) [1]. Orban had in 1835 zijn mijn aan de Société de Commerce te koop aangeboden maar zijn prijs interesseerde de holding niet [2]. Bonne-Fin behoorde tot het industrieel complex dat door Henri Joseph Orban werd opgebouwd. Haar produkten dienden voor het grootste gedeelte voor de voeding van de hoogoven- en metaalfabrieken van Grivegnée. De mijnen van Angleur en Kessales waren in hetzelfde geval [3]. De fabriek van Grivegnée zelf werd in 1855 eveneens tot een N.V. omgevormd. De familie Orban was in 1855 nog voor de helft eigenares van Bonne-Fin (20/40sten van de aandelen). De andere helft behoorde toe aan haar vennoten Jamar (9/40sten), Mevrouw de Tornaco (6/40sten), familie Moreau en consorten (2/40sten), de familie Magnée-Van Keer (2/40sten) en aan enkele andere personen (1/40ste). Zij brachten de concessie, de bezittingen en de werken in voor 4.000.000 Fr. Zij namen tevens op zich 500.000 Fr. in contanten te leveren. Deze som moest dienen om de verdere werkzaamheden aan de nieuwe mijnput te financieren [4]. De statuten werden zonder enige moeilijkheid goedgekeurd [5]. In augustus 1863 kocht de N.V. de andere helft van Baneux. Bij koninklijk besluit van 17 februari 1864 werden de concessies verenigd (687 ha) [6]. In 1865 waren al de aandelen nog in handen van dezelfde groep [7].

[1] A.B.Z., NV's, 3428, verslag van hoofdingenieur C. Wellekens, 19.3.1855.
[2] A.R.A., S.G., S.C., 3218, Liste des principaux charbonnages des environs de Liège.
[3] A.B.Z., NV's, 3428, aanvraag van de goedkeuring door J. Orban, 22.1.1854.
[4] A.B.Z., NV's, 3428, akte van 19.6.1855.
[5] A.B.Z., NV's, 3428, K.B. van 16.7.1855.
[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 231.
[7] A.B.Z., NV's, 3428, proces-verbaal algemene vergadering 11.8.1863; zie samenstelling van de beheerraad en raad der commissarissen 1855-1865.

S.A. DU CHARBONNAGE DE HOULLEUX (Jupille)

Akte : 3.9.1855; K.B. 20.9.1855; (Mon. 24.9.1855; Pas. 1855, 557).

Soc. Kap. : 800 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : mijn Houlleux (Hoorickx) : 600 aandelen. Carolus, Lemmé, Delmarmol : 100.000 Fr.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 400.000 Fr. uitgegeven.

1855
beheerders : Guil. Hoorickx H. Carolus J. Delmarmol *directeur :* D. Cornelis

A.B.Z., NV's, 3459; Dm. I, p. 332.

Guillaume Hoorickx had, zoals gezegd, op 13 mei 1845 de mijn van Houlleux opgekocht. In 1854 werd een eerste projekt opgesteld voor een nieuwe vennootschap. Het ontwerp der statuten was echter, na grondig onderzoek door de ingenieur Gonot, door het ministerie verworpen. Het probleem was zoals steeds de betwiste waarde van de inbreng. De industriële waarde van de onderneming werd door de staat gevoelig lager geschat dan door de eigenaars. Ook was de ingenieur niet zo optimistisch betreffende de toekomstige winstmogelijkheden. Hoorickx weigerde echter belangrijke wijzigingen aan de statuten aan te brengen [1].

Twee jaar later kwam hij op deze beslissing terug en stemde er in toe de ontworpen statuten om te werken. Hij aanvaardde de oplossing die in die jaren gebruikelijk waren om de moeilijkheid betreffende de waarde van de mijn te omzeilen : het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 800 aandelen die geen vermelding van enige nominale waarde droegen. Bij het opmaken van de jaarlijkse balans moest rekening gehouden worden met depreciatie of meerwaarde van het materiaal en de uitbating. Voor

[1] A.B.Z., NV's, 3459, briefwisseling minister Hoorickx, 21.6.1853/15.12.1853.

zijn inbreng kreeg Hoorickx 600 aandelen, waarvan er 200 onvervreemdbaar waren gedurende twee jaar [2]. De eerste balans toonde aan dat de concessie en inboedel op 300.000 Fr. werden geschat [3]. Een kleine vergelijking met de som die de eerste eigenaars in 1838 voor hun onderneming wisten te verkrijgen — 700.000 Fr. — geeft ons enig idee in welke mate de waarde van de inbreng bij de eerste stichting werd overdreven !

De tweede partij bij deze nieuwe oprichting waren enkele geldschieters die een som van 100.000 Fr. in contanten stortten. Het zijn enkele zeer belangrijke groothandelaars : Chrétien Lemmé uit Antwerpen, H. J. F. Caroly en Ferdinand Dansaert uit Brussel. Verder vinden we nog enkele oude aandeelhouders terug : Carolus en Jules Delmarmol, schoonzoon van de oorspronkelijke concessiehouder Prof. Destriveaux [4].

Deze herstichting bleek geen waarborg voor een voorspoedige toekomst. Op 17 april 1962 werd ook deze N.V. ontbonden wegens verlies van meer dan de helft van het sociaal kapitaal [5].

[2] A.B.Z., NV's, 3459, akte van 25.10.1855.
[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 353.
[4] A.B.Z., NV's, 3459, akte van 25.10.1855.
[5] A.B.Z., NV's, 3459.

S.A. DES CHARBONNAGES DE BONNE-ESPERANCE (Lambusart of Parijs)

Akte : 25.10.1855; K.B. 4.12.1855; (Mon. 12.12.1855; Pas. 1855, 696).

Soc. Kap. : 1.400 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : mijn Bonne-Espérance (Yernaux, M.J. Cornet) en F. Evette, Goret, Devries : 300.000 Fr. - 1.200 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 600.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 1.400 aandelen - 700.000 Fr.

1855	1858	1865
beheerders :		
F. Evette	God. Goret	L. De Vries
God. Goret	Ch. Bernier	Ch. Bernier
A. J. Yernaux	L. De Vries	Ad. Yernaux
Ch. Bernier	Ad. J. Yernaux	F. Evette
	F. Evette	Jos. Cornez
commissarissen :		
Al. Lefebvre	J. Cornet	Cl. Deneubourg
F. Evette (zoon)	Cl. Deneubourg	Al. Lefebvre
G. Gastaldi	Al. Lefebvre	F. Evette (zoon)
J. M. Cornet	F. Evette (zoon)	G. Gastaldi
(E. Accarain)	G. Gastaldi	J. Cornez
directeur :		
E. Accarain	E. Accarain	E. Accarain

A.B.Z., NV's, 3425; Dm. I, p. 334.

De concessie van La Bonne-Espérance (115 ha) werd oorspronkelijk door een burgerlijke vennootschap uitgebaat. De vennoten waren J. P. Cors, G. J. Quinet en J. F. Masson, allen afkomstig uit Charleroi. Op 29 december 1827 kocht het huis Fontaine-Spitaels, financiers van de hoogovens van Hauchis en Couillet een gedeelte van de aandelen en bij akte van 11 januari 1841 werden deze bankiers eigenaars van de hele onderneming [1]. Van 1837 tot 1844 schijnt het bedrijf goede resultaten te hebben bekomen [1]. In 1845 werd de uitbating echter stopgezet, en

[1] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 132.
[2] A.B.Z., NV's, 3425, verslag van hoofdingenieur Gonot, 24.9.1855.

eerst tien jaar later werd ze terug verkocht door middel van een openbare veiling. M. J. Cornet, directeur van koolmijnen en A. J. Yernaux verwierven de onderneming voor een som van 101.000 Fr. [3]. Enkele maanden later werd door hen een N.V. opgericht. Yernaux en Cornet brachten de mijn in voor 300.000 Fr. Drie geldschieters : de Parijse groothandelaar in ijzer en steenkool, F. Evette, de bekende mijnuitbater G. Goret en L. De Vries, directeur-beheerder van de hoogovens van Châtelineau, stortten een som van 300.000 Fr. De aandelen die het sociaal kapitaal vertegenwoordigden droegen geen vermelding van waarde. Voor de aanbreng werd aan de beide partijen gezamelijk 1.200 aandelen toegekend, die volgens de bestaande conventies onder de komstichters zouden verdeeld worden. De stichters kenden zich daarenboven het recht toe andere koolmijnen of gedeelten van koolmijnen bij de N.V. te voegen. Indien de aankoop de 300.000 Fr. overschreed moest echter de goedkeuring van de regering aangevraagd worden. Tweehonderd aandelen zouden later worden uitgegeven ten voordele van de vennootschap [4]. Dit gebeurde in 1858. Ze werden geplaatst aan de prijs van 525 Fr. [5].

[3] Association charbonnière, *op. cit.*, p. 132.
[4] A.B.Z., NV's, 3425, akte van 25.10.1855.
[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, p. 49.

S.A. DU CHARBONNAGE DE PERONNES (Péronnes)

Akte : 19.7.1856; K.B. 17.10.1856; (Mon. 21.10.1856; Pas. 1856, 841).

Soc. Kap. : 3.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : (Lestiboudois en consorten) : concessie Péronnes; Uitbreiding concessie en werken (Elskamp-Geens en Compagnie); (groep geldschieters) : som van 840.000 Fr. Samen : 3.000 aandelen.

Evolutie : Br., 1857 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Br., 1873 : 8.000 aandelen - 4.000.000 Fr.

1856	1858	1865
beheerders :		
Fr. Elskamp-Geens	Fr. Elskamp-Geens	A. B. Bruneau
J. P. Duvieusart	P. J. Bautier	Baron De Vrière
H. Depaeuw	Aug. Picard	Pr. Schaken
Fays	J. P. Duviesart	J. P. Duvieusart
	H. Depaeuw	Ad. De Bauque
	Ad. De Bauque	Ph. Tacquenier
	J. Chaudron	J. Chaudron
commissarissen :		
Ph. Tacquenier	N. Guichard	N. Guichard-Evrard
P. J. Bautier	Ph. Tacquenier	P. J. Bautier
Ad. De Bauque	Ed. Fauvel	Ermel-Fauvel
Edm. Fauvel	Ch. Ermel	J. Jouret
N. Guichard	C. De Smeth	E. Elskamp
directeur :		
	Fr. Liénard	

Wijz. : *Akte* : 29.3.1859; K.B. 25.5.1859; (Mon. 31.5.1859. Dm. II, d. 1, p. 81) soc. kap. verhoogd tot 4.000 aandelen.
Akte : 3.2.1864; K.B. 16.2.1864; (Mon. 20.2.1864. Dm. II, d. 1, p. 306). Soc. kap. verhoogd tot 8.000 aandelen : 4.000 bevoorrechte aandelen, aanbreng door aandeelhouders.
Akte : 31.3.1868; K.B. 29.4.1868; (Mon. 5.5.1868. Dm. III, d. 1, p. 306). 2.080 nieuwe bevoorrechte aandelen.
Akte : 30.4.1870; K.B. 13.5.1870; (Mon. 24.5.1870. Dm. IV, d. 1, p. 34). Soc. kap. : 12.800 aandelen - 4.800 aandelen in reserve.

A.B.Z., NV's, 3486; Dm. I, p. 347.

Na de liquidatie van de eerste maatschappij werd de uitbating voortgezet door een personenvennootschap. In 1845 brak echter

een onderdeel van de pompinstallatie en de mijn werd totaal overstroomd. Dit ongeluk legde de uitbating volledig stil [1]. Het duurde tot 1853 vóór de werken werden hervat. De toenmalige eigenaars sloten een huurcontract met Dupont van de metaalfabrieken van Fayt. Dupont nam zelf niet de uitbating op zich, maar associeerde zich met een groep groothandelaars, verenigd onder de firma Elskamp-Geens en consorten. François Elskamp-Geens was een zeer belangrijk Antwerps groothandelaar. Zijn voornaamste vennoten waren Egide Dansaert, groothandelaar te Brussel en P. J. Bautier uit Gosselies.

Een vijftigtal personen, onder wie een grote groep Antwerpenaren, vormden de rest van de consorten [2]. Met het door hen geleverde kapitaal werd de uitbating terug op gang gebracht. De nieuwe werken kostten, volgens het rapport-Gonot, ongeveer 1 miljoen Fr. en het resultaat was nog niet helemaal zeker [3]. De groep Elskamp-Geens vroeg bovendien een uitbreiding van de concessie aan, onder de gemeente van St. Vaast.

Het bleek al spoedig dat het oorspronkelijke kapitaal nog niet voldoende zou zijn en men besloot een N.V. te vormen. Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 3.000 aandelen. Deze titels droegen geen vermelding van waarde. De eerste balans van de nieuwe maatschappij gaf hen een waarde van 1.000 Fr. Zoals we reeds uit de hierbovengeschetste evolutie konden afleiden, waren er drie soorten stichters : primo, de eigenlijke eigenaars van de concessie; secundo, Emile Dupont die de concessie had gehuurd; en tertio, de eigenlijke uitbaters : Elskamp-Geens en Co. Onder de eerste groep herkennen we enkele van de allereerste concessiehouders : namelijk de families Descamps-Richebé, Lestiboudois uit Rijssel, Fauvel uit Jemappes en enkele eigenaars uit Rijssel. Elskamp-Geens en Co brachten de eventuele rechten op de uitbreiding van de concessie in en de door hen uitgevoerde werken. Ten slotte beloofden deze personen een bedrag in contanten te leveren van 840.000 Fr. om de nieuwe werken te bekostigen. De drie duizend aandelen werden onder de verschillende aanbrengers verdeeld, naargelang hun respectievelijke bijdragen [4].

[1] A.B.Z., NV's, 3486, brief van de stichters aan minister, 7.4.1856.
[2] A.B.Z., NV's, 3486, notariële akte van 19.9.1856; Liste des actionnaires de la Société de Péronnes.
[3] A.B.Z., NV's, 3486, rapport hoofdingenieur Gonot, zie samenvatting nota Varlet, 19.3.1856.
[4] A.B.Z., NV's, 3486, akte van 19.91856.

De goedkeuring van de regering werd niet zonder moeilijkheden verworven. De experten van de regering lieten zich ongunstig uit over de kansen op welslagen van de onderneming. Na onderhandelingen die elf maanden duurden, werd de goedkeuring toch toegekend [5].

[5] A.B.Z., NV's, 3486, de goedkeuring werd eerst geweigerd, 22.3.1856; protest van de stichters, 7.4.1856; uiteindelijke goedkeuring : K.B. 17.10.1856.

S.A. DE FALNUEE (Courcelles)

Akte : 5.8.1856; K.B. 17.8.1856; (Mon. 21.8.1856; Pas. 1856, 678).

Soc. Kap. : 4.400 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : mijnen van Falnuée en Wartonlieux en 200.000 Fr. (stichters) : 4.400 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.200.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 4.400 aandelen - 476.795 Fr.

1865	1858	1865
beheerders :		
H. Rolin	H. Rolin	H. Rolin
Th. Schilbert	Th. Schilbert	E. Jacquemijns
J. Van Loo	J. Van Loo	Aug. Lippens
Aug. Lippens	Aug. Lippens	J. Van Loo
Rob. Grenier	Rob. Grenier	Th. Schilbert
commissarissen :		
J. Ed. Van Parijs	J. Ed. Van Parijs	Fred. Desmet
Aug. Van Loo-Malfait	A. Van Loo-Malfait	Eug. Lippens
Pr. Verset	P. Verset	Eug. Rolin
directeur :		Vict. Gillion

A.B.Z., NV's, 3446; Dm. I, p. 338.

De concessie van Falnuée onder Courcelles, werd toegekend op 11 januari 1808 aan een vennootschap met de firma „Theys, Lejuste et Cie". Deze concessiehouders hadden met een groep Gentse notabelen een vennootschap opgericht. In 1855 breidde de onderneming zich uit door aankoop van de nabijgelegen concessie van Wartonlieux. Deze bestond eveneens reeds in het jaar 1808 [1]. Bij koninklijk besluit van 11 januari 1856 kreeg zij de toelating de twee concessies samen te voegen. De gezamelijke oppervlakte bedroeg 535 ha [2]. Vóór de opening van het kanaal van Brussel naar Charleroi werkte de uitbating slechts voor lokaal

[1] A.B.Z , NV's, 3446, akte van 5.8.1856.
[2] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 339, voetnoot 1.

verbruik. Zelfs na het openstellen van het kanaal in 1832 kende het bedrijf geen noemenswaardige uitbreiding. Van dat jaar tot 1849 overschreed de produktie slechts éénmaal de 16.000 ton (in 1844). Eerst na 1850, bij het openstellen van de staatsspoorweg, kon men een snelle stijging van de voortbrengst vaststellen. Het jaargemiddelde steeg vlug boven de 22.000 ton. De afzet markt bestreek nu geheel België en Frankrijk (langs de gekanaliseerde Samber verbonden met de Oise en het Parijse Bekken). In 1855 was de omzet verdubbeld [3].

In deze omstandigheden werd door de maatschappij van Falnuée besloten over te gaan tot de vorming van een N.V. om de onkosten van de uitbreiding het hoofd te bieden. De concessie van Falnuée en Wartonlieux werd ingebracht, alsmede een bedrijfskapitaal van 200.000 Fr. De stichters, waarschijnlijk allen leden van de oude vennootschap, kregen hiervoor de 4.400 aandelen van het sociaal kapitaal [4]. De aandelen droegen geen vermelding van enige nominale waarde. Op de eerste balans van de nieuwe vennootschap werden ze echter voor 2.200.000 Fr. aangerekend, of 500 frank per aandeel [5].

Sedert 1838 bezaten we reeds een „Antwerpse" mijn, namelijk de N.V. gesticht door de Banque commerciale d'Anvers, de S.A. des Charbonnages de Sacré-Madame. Nu bezaten we dus ook een „Gentse" koolmijn. Naast een meerderheid van rijke groothandelaars vinden we in de beheerraad en onder de aandeelhouders enkele belangrijke vertegenwoordigers van de Gentse textielindustrie zoals Van Loo, Van Loo-Malfait, De Smet-De Naeyer, Delva... en rijke grootgrondbezitters als Eugène en Auguste Lippens, De Kerckhove-Lippens, enz... Thomas Schilbert van Gosselies vertegenwoordigde de belangen van de eerste concessiehouders (Theys) [6].

[3] A.B.Z., NV's, 3446, verslag van hoofdingenieur Gonot, 3.6.1856.
[4] A.B.Z., NV's, 3446, akte van 5.8.1856.
[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. IX.
[6] A.B.Z., NV's, 3446, akte van 5.8.1856.

S.A. DU CHARBONNAGE DE LONGTERNE-FERRANT SUR ELOUGES (Elouges)

Akte : 16.9.1856; K.B. 30.9.1856; (Mon. 3.10.1856; Pas. 1856, 807).

Soc. Kap. : 3.300 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : uitbatingsrechten op Longterne-Ferrant door enerzijds Stiévenart, Cambier en Harmignies en anderzijds Dessigny : 2.400 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 3.004 aandelen - 1.502.000 Fr. dividendaandelen : 8.320 aandelen.

1856	1858	1856
beheerders :		
V. Dessigny	V. Dessigny	Alb. Vanderstegen
L. R. F. Pitat	L. R. F. Pitat	Fr. Masquelin
H. A. Gérard	H. A. Gérard	A. Gernaert
Alf. Gernaert	A. Gernaert	P. J. De Bruyn
Ars. Déssigny	A. Dessigny	L. R. Fr. Pitat
commissarissen :		
J. Thierry	J. Thierry	G. E. Mellez
Aug. Demaloteau	C. E. Mellez	E. De Limburg-Stirum
G. E. Mellez		Ridder Lejeune
directeur :		
	J. M. Delhomme	Brassart-Gauthier

Wijz. : *Akte* : 27.7.1858; K.B. 14.9.1858; (Mon. 19.9.1858. Dm. II, d. 1, p. 33).
Akte : 29.7.1861; K.B. 23.8.1861; (Mon. 31.8.1861. Dm. IV, d. 1, p. 205).
Akte : 29.5.1863; K.B. 9.6.1863; (Mon. 14.6.1863. Dm. II, d. 1, p. 318) : nieuwe statuten.
Akte : 12.11.1868; K.B. 26.11.1868; (Mon. 3.12.1868. Dm. III, p. 362).

A.B.Z., NV's, 3467; Dm. I, p. 342.

De voornaamste stichter van deze maatschappij was Victorien Dessigny, bankier te Bergen, beheerder in verschillende vennootschappen. Hij kocht de rechten af van de heren Benjamin Harmignies, A. Cambier en H. Stiévenart, die we op de stichtingsakte als tweede partij zien optreden. De Société du Charbonnage de

Longterne-Ferrant sur Elouges, een burgerlijke vennootschap die concessiehoudster was van de mijn, had een gedeelte van deze concessierechten verpacht aan hogergenoemde komparanten. Auguste Divuy van Valenciennes, trad op voor de moedermaatschappij [1]. Auguste Divuy was tevens de oorspronkelijke eigenaar van de nabijgelegen concessie van Longterne, verkocht in 183- aan de Société de Commerce [2]. De pacht werd vastgesteld op 12 % van de winning in natura of in contanten uit te betalen. Aan A. Divuy persoonlijk werd bovendien een speciale gunst toegestaan : hij kreeg namelijk 100 hl. brandstof voor eigen verbruik [1]. Dessigny kocht de rechten af van de eerste pachters en bekwam tevens van de moedermaatschappij de rechten over de rest van de concessie onder dezelfde voorwaarden als het eerst verpachte deel. Bovendien betaalde hij hiervoor persoonlijk 70.000 Fr. aan Divuy. De nieuwe maatschappij nam de verplichting op zich een nieuwe stoommachine te plaatsen [3]. Dessigny associeerde zich vervolgens met enkele Franse en Henegouwse kapitalisten. Samen richtten zij een N.V. op ten einde het hoofd te bieden aan de nieuwe investeringen.

Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 3.300 aandelen van 500 Fr. Voor de aanbreng van de concessierechten betaalde men 2.400 aandelen of 1.200.000 Fr. De garantie was tamelijk hoog : 800 (of 1/3 van de aandelen waren onvervreemdbaar gedurende één jaar, 400 gedurende twee jaar). De reden lag voor de hand : de rest van de stichtersaandelen werden ten gelde gemaakt. Zij dienden om de verplichtingen ten opzichte van Divuy na te komen en als bedrijfskapitaal. 300.000 Fr. werden onmiddellijk geleverd door de geldschieters door onderschrijving van 600 aandelen. De rest zal geplaatst worden naar mate de behoeften van het bedrijf [4].

In 1858 en 1861 werden er wijzigingen aan de pachtprijs aangebracht. In het laatste jaar werd deze prijs verlaagd met bijna 40 %. In dezelfde periode werden door de maatschappij drie obligatieleningen aangegaan [5]. In 1859 stond de prijs van haar

[1] A.B.Z., NV's, 3467, kontrakt van 17.2.1847; zie statuten, akte van 29.5.1863.
[2] Zie vorming van de S.A. des Charbonnages et Hauts-Fourneaux de Longterne, p. 27
[3] A.B.Z., NV's, 3467, overeenkomst van 11.6.1856.
[4] A.B.Z., NV's, 3467, akte van 16.9.1856.
[5] A.B.Z., NV's, 3467, overeenkomsten van 23.1.1858 en 24.6.1861. Zie statuten, 29.5.1863; akten van 27.7.1858 en van 29.7.1861.

aandelen reeds onder pari [6]. In de volgende jaren, niettegenstaande een herstichting in 1863 daalde de koers op schrikwekkende wijze tot 50 Fr. per aandeel van 500 Fr. (oktober 1864) [7]. We vermoeden dat er in die periode een hervorming van de vennootschap of een herwaardering van de aandelen is gebeurd. Bij gebrek aan gegevens kennen we echter niet de ware toedracht van deze wijziging. Inderdaad, in januari 1866 viel een omgekeerde evolutie waar te nemen : toen werden de aandelen aan niet minder dan 870 Fr. op de beurs verhandeld [8] !

[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, pp. 49, 74 en 135.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, d. 2, pp. 79, 147 en 251.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. III, d. 2, p. 147.

S.A. DES CHARBONNAGES DU VAL-BENOÎT (Luik)

Akte : 31.10.1856; K.B. 15.10.1856; (Mon. 20.11.1856; Pas. 1856, 87).

Soc. Kap. : 12.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : mijnen Val-Benoît (Soc. de Sclessin, familie Lesoinne) : 12.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 6.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 12.000 aandelen - 6.000.000 Fr.

1856	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	J. Malou
Ed. Vander Heyden à Hauzeur	E. Vander Heyden à Hauzeur	J. Malou
M. Poisat	M. Poisat	Ch. Lesoinne
Ch. Gréban	Ch. Gréban	Ch. Gréban
L. Elias	L. Elias	M. Poisat
commissarissen :		
F. E. Vander Elst	F. E. Van Der Elst	F. de Macar
F. de Macar	F. de Macar	H. de Meeûs
Ch. Lesoinne	Ch. Lesoinne	G. Dallemagne
J. J. Watrin	J. J. Watrin	
G. Dallemagne	G. Dallemagne	

A.B.Z., NV's, 3502; Dm. I, p. 351.

Op het domein van Val-Benoît, waarvan P. J. A. Lesoinne de eigenaar was, bevond zich een koolmijn. Samen met een zekere heer Piette, begon Lesoinne vanaf juli 1810 met de procedure voor het verkrijgen van de concessie. Piette trok zich na verloop van tijd terug. De zoon van P. J. A. Lesoinne, Maximilien Lesoinne zette — na de dood van zijn vader — diens politiek voort, gesteund door zijn moeder Eleonore J. de Donceel. Hij verwierf uiteindelijk de uitbatingsrechten over de mijn van Val-Benoît. Maximilien Lesoinne is de ware stichter van deze belangrijke onderneming geweest. Om de financiële last te verminderen moest hij echter beroep doen op vreemd kapitaal. Hij richtte zich tot vier vrienden, stuk voor stuk rijke industriëlen of financiers. Op 25 september 1824 werd een vennootschap opgericht waarin

Lesoinne en de geldschieters, in de volgende verhoudingen, deelnamen : John Cockerill en Y. C. D. Suermondt, financier, directeur van de munt te Utrecht : elk 24 %, G. H. David, groothandelaar te Verviers en F. J. Corbesier, mijnexploitant : elk 17 %. Lesoinne behield zelf 18 %. De uitbating werd met veel bekwaamheid en energie door Max. Lesoinne en later door zijn zoon Charles opgebouwd en uitgebreid. Tot 1835 waren er slechts enkele kleine wijzigingen in de verdeling der aandelen aangebracht. In dat jaar kocht de Société de Commerce de naburige mijn van Sclessin. Dit was slechts een kleine en allerminst veelbelovende mijn. De N.V. die voor de uitbating ervan door de holding werd gevormd, had slechts een voorlopig karakter. Zij kreeg de beschikking over een groot bedrag dat diende om andere mijnen in de omgeving aan te kopen. Val-Benoît was één der belangrijkste mijnen in de onmiddellijke omgeving van Sclessin en de Société de Commerce deed dan ook al het mogelijke om deze te verwerven [1]. Cockerill, die zoals meestal in geldnood verkeerde en een aanzienlijke schuld bij de Société Générale had, was bereid te verkopen. Deze mijn was volgens hem tweeënhalf miljoen frank waard [2]. Ook de andere geldschieters waren vlug overtuigd. Bij contract van 21 november 1835 verkochten zij de 82 % van Val-Benoît die zij bezaten voor 1.640.000 Fr., hetzij aan een prijs van 2 miljoen voor de hele onderneming [3]. Lesoinne zelf weigerde echter te verkopen en legde er zich niet bij neer het beheer van de onderneming af te staan. Hij deed de Société de Sclessin een proces aan. Deze was ondertussen gereorganiseerd en omgevormd tot een steenkool- en hoogovenbedrijf. Lesoinne had echter geen kans; daar hij slechts 18 % van de aandelen bezat was hij juridisch gezien volledig verplicht zich aan de meerderheid te onderwerpen. De verkoop was trouwens volkomen wettelijk geschied, alhoewel Lesoinne het tegendeel wilde bewijzen [4]. Aldus maakte de koolmijn van Val-Benoît gedurende meer dan twin-

[1] Zie Mémoire pour M.N. Max. Lesoinne demandeur appelant contre la Société anonyme de Sclessin, demanderesse intimé et J. Cockerill, Pirard, Davignon et consorts, intervenants aussi intimé, Liège, Imprimerie Rosa, 25 octobre 1836. Getekend J.F. Lesoinne, De Longrée (cadet) advocats en Max. Lesoinne, p. 5 e.v. en A.B.Z., NV's, 3622, akte van 3.10.1845. HANSOTTE G., *Une entreprise charbonnière liégeoise du XIX° siècle : le Val-Benoît, Commission communale d'Histoire, Liège*, Vaillant-Carmanne, 1962, t. VI, n° 5.

[2] A.R.A., S.G., S.C., 3219, brief van 14.10.1835.

[3] A.B.Z., NV's, 3622, stichtingsakte van S.A. des Hauts-fourneaux, usines et charbonnages de Sclessin, van 24.2.1837 en van S.A. des Charbonnages de Sclessin van 3.10.1835.

[4] Mémoire pour M.N. Max. Lesoinne..., *op. cit.*, pp. 21-24.

tig jaar deel uit van het complex van Sclessin dat uitgroeide tot het grootste geïntegreerd metaalbedrijf van België, na de S. A. Cockerill.

De concessie van Val-Benoît lag vlak bij Luik. Zij besloeg een oppervlakte van 371 ha in 1828 en verkreeg enkele jaren later een uitbreiding van 134 ha, zodat op het ogenblik van de stichting de totale concessieoppervlakte 505 ha bedroeg. Zij leverde goede steenkool voor de vervaardiging van cokes. Na de aankoop door de Société de Sclessin werden twee nieuwe exploitatiecentra aangeboord : een mijnput genaamd Grand-Bac en een tweede met de naam van Perron. In 1856 is deze laatste nog niet voltooid [5]. De nieuwste mijnput vergde aanzienlijke investeringen. Het was waarschijnlijk de noodzaak tot recruteren van nieuwe fondsen die de Société Générale er toe deed besluiten voor Val-Benoît een zelfstandige N.V. op te richten. De uitbating werd ingebracht voor 12.000 aandelen die op de eerste balans aan 500 Fr. werden gerekend. 9.840 aandelen of 82 % gaan naar de stichters van de Société de Sclessin; 2.160 of 18 % naar de familie Lesoinne [6]. De eerste jaren van haar bestaan waren bepaald niet welvarend : tot 1862 bracht de vennootschap slechts gemiddeld 4 % op [7].

[5] A.B.Z., NV's, 3502, verslag van hoofdingenieur C. Wellekens, 6.10.1856.
[6] A.B.Z., NV's, 3502, akte van 31.10.1856.
[7] Vitu, *op. cit.*, p. 941.

S.A. DES CHARBONNAGES DE CRACHET ET PICQUERY (Frameries)

Akte : 4.10.1857; K.B. 24.11.1857; (Mon. 27.11.1857; Pas. 1857, 487).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijn Crachet et Ostennes (S.A. Couchant du Flénu) : 2.500 aandelen;
mijn Picquery (Soc. de Picquery) : 2.500 aandelen;
Soc. Gén. : 500.000 Fr. - 1.000 aandelen.

Evolutie : Dm. IV, 1873 : 6.000 aandelen - 3.000.000 Fr.

1857-1858	1865
beheerders :	
F. de Meeûs	J. Malou
J. P. Matthieu	H. Doffegnies
J. Malou	Fr. Dolez
Ch. A. Picquet	Ch. Moreau
H. A. J. Destombes	Ch. A. Picquet
commissarissen :	
H. de Baillet	A. Duval de Beaulieu
V. Drugman	G. Hanot
Ch. Moreau	H. de Baillet
A. Duval de Beaulieu	V. Drugman
V. Bouhy	V. Bouhy
directeur :	
Brassart-Gauthier	A. Stoesser

A.B.Z., NV's, 3443; Dm. I, p. 357.

Deze N.V. verenigde de uitbatingen van enerzijds Crachet en Ostennes en anderzijds deze van Picquery. „Crachet en Ostennes" waren eigendom van de groep van de Société Générale. Deze uitbating bezorgde de beheerders van de Société Générale veel hoofdbrekens. Zij werd eerst ingebracht in de S.A. du Levant du Flenu in 1835 en werd samen met de andere mijn van de vennootschap uitgebaat tot 1856. In dit laatste jaar besloot de bank deze concessies bij de S.A. du Couchant du Flénu te voegen [1].

[1] Zie vorming van de S.A. des Charbonnages de la Cossette et du Couchant du Flénu, p. 119 en de nota over de S.A. des charbonnages du Levant du Flénu, p. 11.

Deze vennootschap was eveneens een stichting van de Société de Commerce en haar concessies (van Rieu-du-Cœur) lagen vlak naast deze van „Levant du Flénu", „Crachet en Ostennes" en ook van „Picquery".

De oorzaak van deze maatregel diende gezocht in het feit dat tussen „Crachet en Ostennes" enerzijds en „Picquery" anderzijds reeds jarenlang een proces aanhangig was. De inzet was het eigendomsrecht over twee steenkooladers genaamd „Rouge-Veine" en „Aleas-Patou" die tussen de lagen van „Ostennes" en„Crachet" in lagen [2]. Nog een voorbeeld van de eindeloze betwistingen die voortvloeiden uit het oude systeem van de toekenning van concessierechten per ader. De uitbating was hierdoor in een werkelijke impasse geraakt. De betwisting belette elke rationele exploitatie van „Crachet" en „Ostennes". Anderzijds was het een feit dat indien „Picquery" het pleit won, de afzonderlijke uitbating van deze twee aders voor haar niet de moeite loonde. Desondanks kon niet verwacht worden van „Picquery" dat ze goedschiks afstand zou doen van haar rechten. De toestand werd niet vereenvoudigd door het feit dat de concessie van Picquery blijkbaar niet in haar geheel door de vennootschap werd geexploiteerd, maar door o.a. onder-uitbaters en pachters die rechten op bepaalde delen van de concessie hadden verworven. Een Société de la Bonne Veine baatte bijvoorbeeld de ader genaamd „La Bonne-Veine" uit, tegen betaling van een penning aan de concessiehouders.

De rechten en verplichtingen van deze onder-uitbaters lagen vast in talrijke contracten. Het bleek bovendien uit de statuten dat de zaak tegen „Crachet en Ostennes" niet het enige proces was waarin was gewikkeld. Ook andere delen van haar concessie werden betwist door o.m. „Levant du Flénu" en „Couchant du Flénu" [3]. Voor al deze problemen bestond er slechts één rationele oplossing : namelijk de vorming van een N.V. waarin alle eisende partijen hun rechten, gepretendeerde of niet, zouden inbrengen en aldus de noodzaak tot rechtsvervolging opheffen. De grote moeilijkheid was zoals steeds de talrijke belangengroepen tevreden te stellen. De taktiek was, althans wat betreft de talrijke kleine aandeelhouders van „parts" in zulke vennootschappen, over te halen ofwel hun rechten af te staan aan de vennootschap, ofwel zich te laten uitkopen.

[2] A.B.Z., NV's, 3441, akte van 26.2.1856.
[3] A.B.Z., NV's, 3443, akte van 4.11.1857.

Door bemiddeling van de belangrijke industrieel Destombes uit Bergen, werd uiteindelijk deze oplossing voor Picquery verwezenlijkt. Destombes bood zelf aan in zijn naam, maar voor rekening van de Société Générale, de aandelen van Picquery te verwerven. Een familielid van Destombes, Legrand, was namelijk groot aandeelhouder in deze maatschappij en deze was bereid te verkopen. Een contract met Destombes werd opgesteld in augustus 1856. De Société Générale en de S.A. du Couchant du Flénu deelden elk voor de helft in de kosten [5].

Eens een meerderheid verworven, voornamelijk door de verkoop van Legrand, werd een N.V. gevormd (november 1857). De Société du Couchant du Flénu en de Société de Picquery brachten hun rechten in. Het sociaal kapitaal werd op 6.000 aandelen van 500 Fr. gesteld. De Société du Couchant du Flénu kreeg 2.500 aandelen voor de inbreng van „Crachet", „Ostennes" en de aders „Grande-Veine" en „Aleas-Patou". Het rechtsgeding betreffende deze laatste aders was inderdaad in mei 1857 in haar voordeel uitgesproken. De Société Générale leverde een bedrag van 500.000 Fr., waarvoor zij 1.000 aandelen verwierf. Ten slotte werd Picquery voor 2.500 aandelen of 1.250.000 Fr. ingebracht [6]. Alle oude „parts" waren op het ogenblik van de stichting van de maatschappij nog niet opgekocht. Het was de taak van Destombes om de kleinere aandeelhouders uit te kopen. Dit was een langzaam proces : in oktober 1859 waren nog de allerlaatste delen niet gekocht [7]. Het is misschien wel interessant te vermelden op welke manier agent Destombes werd vergoed voor zijn opdracht. Hij kreeg 50 gratis aandelen van de nieuwe maatschappij en het recht om 600 andere aandelen te kopen met een reductie van 20 % op de nominale prijs [8]. Tevens werd hij opgenomen in de beheerraad [9].

[5] A.R.A., S.G., 4258, brief Soc. Gén. aan Soc. du Couchant du Flénu, 4.12.1857.
[6] A.B.Z., NV's, 3443, akte van 4.11.1857.
[7] A.R.A., S.G., 4258, brieven van Soc. Gén. aan S.A. Couchant du Flénu, 10.1.1859, 28.6.1859 en 14.10.1859.
[8] A.R.A., S.G., 4258, brief Soc. Gén. aan S.A. Couchant du Flénu, afrekening, 14.10.1859.
[9] A.B.Z., NV's, 3443, akte van 4.11.1857.

METALLURGIE

MET OF ZONDER MIJNEN, IJZER EN NON-FERRO-METALEN, METAALBEWERKING EN VERWERKING

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX, USINES ET CHARBONNAGES DE MARCINELLE ET DE COUILLET (Couillet)

Akte : 20.6.1835; K.B. 10.10.1836; (B.O. 1837, 132; Pas. 1837, 723).

Soc. Kap. : 4.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : hoogovens en fabrieken van Couillet; koolmijn van Marcinelle-Nord en „Le Carabinier" te Châtelet; hoogoven en fabriek van Hauchis-Marcinelle; concessierechten op ijzermijnen (Fontaine-Spitaels et Cie) : 2.784 aandelen.
Soc. Comm. : 1.716.000 Fr. - 1.716 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 7.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 12.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 36.500 aandelen - 18.250.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. Spitaels	F. Spitaels
P. F. Huart	F. de Meeûs	Ch. Liedts
F. J. De Munck	Ch. Letoret	J. Vanderstraeten
F. J. Defontaine	Jules Malou	V. Drugman
F. Spitaels	A. A. Brixhe	Ch. Letoret
commissarissen :		
H. de Baillet	A. Houyet	J. Malou
F. de Macar	A. Demanet	Aug. Houyet
Ch. Letoret	Ch. M. F. de Macar	L. de Marnix
Rom. De Mandel	L. Osy	F. de Macar
J. F. Drugman		G. H. Van Volxem-Marischal
directeur :		
P. J. Henrard	Eug. Smits	Eug. Smits

Wijz. : *Akte* : 29.8.1838; K.B. 15.11.1838; B.O. 1838, 94; Pas. 1838, 893. Soc. kap. 7.000.000 Fr.
Akte : 22.12.1842; K.B. 7.6.1843; B.O. 1843, 51.
Akte : 27.3.1846; K.B. 7.4.1846; Mon. 18.4.1846. Soc. kap. : 12.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Akte : 23.11.1864; K.B. 8.12.1864; Mon. 13.12.1864. Dm. II, dl. 1, p. 465. S.A. de Marcinelle et Couillet. Herstichting : Soc. kap. : 24.000 aandelen.
Akte : 5.3.1866; K.B. 14.3.1866; Mon. 20.3.1866. Dm. III, dl. 1, p. 123. Soc. kap. met 12.500 aandelen verhoogd.

Akte : 12.8.1869; K.B. 26.8.1869; Mon. 8.9.1869 : fusie met S.A. des hauts-fourneaux, charbonnages, usines de Châtelineau, zie p. 187.

A.B.Z., NV's, 3614; Dm. I, p. 361.
TRIOEN, II, p. 198.

De stichter van de fabrieken van Marcinelle et Couillet was J. F. Huart-Chapel. Na verschillende brevetten voor vernieuwingen in de metaalsmelting op zijn naam te hebben gebracht, bouwde hij, geholpen door zijn schoonzoon Paul Henrard in 1821-1823 te Hauchis bij Marcinelle een moderne metaalfabriek volgens Engels model. Het bedrijf werd volledig uitgerust voor het gebruik van cokes in de metaalbereiding en gebruikte uitsluitend de stoommachine als drijfkracht. Het bevatte verscheidene puddlerovens, ovens met reflectoren, een wals, een smelterij, hamers, enz... Huart verkreeg ten slotte in 1824 de toelating tot de bouw van een hoogoven die de inrichting vervolledigde. De constructie van deze oven was vooral het werk van Henrard. In tegenstelling met de andere grote pionier van de metallurgie, Cockerill, schijnt Huart geen beroep te hebben gedaan op Engelse specialisten noch arbeiders. Het vuur werd aangestoken in 1827, bijna gelijktijdig met de eerste oven van Cockerill te Seraing [1].

Huart geraakte in financiële moeilijkheden en moest beroep doen op financiers. Het gevolg was dat de onderneming in 1828 werd opgeslorpt door het bankiershuis Fontaine-Spitaels et Cie, groothandelaars in steenkool te Bergen. P. J. Defontaine koesterde reeds lang grootse plannen voor de oprichting van een kapitaalkrachtige vennootschap die de vernieuwingen in de metallurgie zou invoeren. Zijn bedoeling was een volledig geïntegreerde onderneming op te richten zoals er slechts in Engeland voorbeelden te vinden waren. Met dit doel voor ogen had hij een aanvraag ingediend voor het bekomen van de concessierechten van ijzermijnen over een oppervlakte van 11.000 ha. Het huis Fontaine-Spitaels bezat zelf verscheidene koolmijnen. Hij had met Huart reeds in 1825 een overeenkomst gesloten waardoor deze laatste zich er toe verbond zijn hoogoven en fabriek in de vennootschap in te brengen. Het sociaal kapitaal zou 1.500.000 gulden bedragen

[1] WARZEE A. : *Exposé historique et statistique de l'industrie métallurgique dans le Hainaut*, in : *Mémoires et publications de la Société des Sciences, des arts et des lettres du Hainaut*, 2ème série, t. VIII, Mons, 1861, 8°, pp. 43-44 en 94-96.

en zou met 500.000 gulden kunnen verhoogd worden [2]. Defontaine verwierf de steun van enkele belangrijke Franse kapitalisten die bereid waren hem te commanditeren. Het waren o.a. Hubbard, de grote bankier Mallet, Paravey en de Hertog van Dalberg. Deze eerste vennootschap, in 1825 gesticht met een sociaal kapitaal van drieënhalfmiljoen frank moest worden ontbonden ten gevolge van de crisis van 1826 en het faillissement van één der vennoten, Paravey.

Defontaine vond daarop een nieuwe vennoot in de persoon van de vooruitstrevende financier Jacques Laffitte en vormde een nieuwe commanditaire vennootschap op aandelen in september 1828 [3]. Met de aldus verkregen fondsen werd een nieuwe hoogoven opgericht te Couillet die in december 1829 werd aangestoken. Een derde hoogoven kwam klaar in maart 1830 [4]. De crisis, gevolgd door de revoluties in Frankrijk en België en het faillissement van Laffitte, maakten een eind aan deze eerste fase van expansie.

De aandelen van Laffitte werden geheel of gedeeltelijk, naar men veronderstelt, door een andere bekende persoonlijkheid in de Franse industriële wereld overgenomen, namelijk door O. Worms de Romilly [5]. De vennootschap werd voor een derde maal hersticht bij akte van 8 juni 1830, een akte waarin alleen nog leden van de familie Defontaine en Spitaels naast Huart en Henrard optraden [6]. De onderneming had het echter financieel zeer moeilijk : de aanleg van de fabriek te Couillet en de mechanisering van de twee mijnen had enorme bedragen opgeslorpt zodat alle winsten verbruikt werden voor het betalen van de intrest op de geïnvesteerde kapitalen. Het bedrijfskapitaal, dat zeer aanzienlijk was in zulk een bedrijf, werd de uitbaters verschaft door de Société Générale. Deze bank aanvaardde op haar bijkantoor te Bergen de verdiscontering van zogenaamde fictieve handelswissels, getrokken op het bankhuis Fontaine-Spitaels en Co die

[2] A.R.A. Den Haag, papieren Van Gobbelschroy, Buitenlandse Zaken, Volume 6, nota overgemaakt door de gouverneur van de provincie Henegouwen op 21.3.1826.

[3] GILLE B., *Recherches sur la formation de la grande entreprise capitaliste* (1815-1848), Paris, 1959, p. 79.

[4] WARZEE, *op. cit.*, t. II, p. 48.

[5] GILLE, *Recherches...*, *op. cit.*, p. 79.

[6] A.R.A., S.G., 2660, contract van 8.6.1830. Komparanten : P.J. Defontaine (100.000 fl.: 20 aandelen); zijn broer Fr.J. Defontaine; P.Fr. Huart (20.000 fl. : 4 aandelen); Ferd. Fréd. Spitaels (100.000 fl. : 20 aandelen); en diens broer Prosper Spitaels (80.000 fl. : 16 aandelen) en ten slotte de directeur P.J. Henrard (20.000 fl. : 4 aandelen).

om de drie maand werden vernieuwd [7]. Op 31 december 1830 was het totale bedrag van deze wissels opgelopen tot 660.135 gulden of meer dan anderhalf miljoen frank [8] !

De bank, zelf in moeilijkheden door de revolutie, stelde perken aan haar krediet [9] en de hoogovens moesten worden stilgelegd [10]. Door liquidatie van de stocks en de verkoop van de steenkoolproduktie, wist de Société Générale waarschijnlijk voor een groot deel de geleende sommen terug te krijgen.

In 1832 werden de vuren terug aangestoken. De drie hoogovens produceren tesamen 30.000 kg smeltijzer per 24 uur [11]. Deze vernieuwde activiteit betekende nieuwe investeringen en de crisis was nog altijd niet opgelost. Door tussenkomst van de Meeûs, die P. J. Defontaine goed scheen te kennen, bleef de Société Générale de vennootschap steunen [12]. Het voorgeschoten geld werd echter grotendeels opgeslorpt door Fontaine-Spitaels en Co. Het bankhuis verkeerde inderdaad sedert 1830 in moeilijkheden en toen de bezieler van de zaak, P. J. Defontaine vrij onverwacht stierf in mei 1833, besloot de firma met instemming van de schuldeisers te ontbinden. Werden aangesteld tot liquidateurs : Em. Siraut, F. J. Carlier, voor de Société Générale en de bankier Tercelin-Sigart, mede-ondertekenaar van de handelswissels van Fontaine-Spitaels. François Defontaine, broer van Pierre Joseph, nam de leiding over. Hij trachtte een groot deel van de schuld van de bank af te lossen door de schuldeisers aandelen van Marcinelle en Couillet aan te bieden als betaling. De nominale waarde per aandeel was 5.000 gulden of iets meer dan 10.000 Fr. In 1832 werd, volgens Defontaine, ondanks alles, buiten de intrest van 5 % nog een winst van 4 % geboekt en 1833 beloofde beter te worden [14]. Maar de Société Générale had geen vertrouwen in de in-

[7] zie petities van industriëlen van Henegouwen van 6.9.1830, 4.4.1831 en 2.4.1832. A.R.A., S.G., 1498 en 1503.

[8] A.R.A., S.G., 2660, Fontaine-Spitaels aan S.G., 7.9.1832.

[9] Door afkorting te eisen van 10 % à 15 % bij elke vernieuwing van een wissel. Zie S.G. aan gouverneur van de provincie Henegouwen, 9.9.1830 en richtlijnen van de S.G. aan haar bijhuis te Bergen, 12.3.1832.

[10] WARZEE, *op. cit.*, t. II, p. 50.

[11] A.R.A., S.G., 2660, Fontaine-Spitaels aan S.G., 7.9.1832.

[12] Henrard verkreeg o.m. in april 1833 een voorschot van 250.000 Fr. op depot van 3.000 ton smeltijzer, A.R.A., S.G., 1619, Fontaine-Spitaels aan S.G., 17.4.1833, antwoord : 26.4.1833.

[13] A.R.A., S.G., 3021, F.J. Defontaine aan Société Générale, 11.6.1833 en 1.4.1835.

[14] A.R.A., S.G., circulaire van 31.10.1833 : Fontaine-Spitaels et Cie in liquidatie aan schuldeisers.

dustriële waarden en had (nog) geen belangstelling voor het aanbod [15]. Zij zag zich nochtans verplicht 42 aandelen als onderpand te aanvaarden ten einde de afkorting van de wissels te garanderen [16]. Bij de andere schuldeisers bleek het aanbod evenmin veel succes te boeken. De Société Générale bleef het bedrijf echter steunen. In september 1834 verkreeg Henrard een voorschot van 150.000 Fr. op onderpand van een equivalent aantal aandelen [17]. Het doel was de bouw van een vierde hoogoven. De situatie van de metallurgie was ondertussen totaal veranderd door het stemmen van de wet op de aanleg van de spoorwegen. Onder invloed van de Meeûs sloeg de Société Générale radicaal de weg in naar industriële participatie. Het bedrijf van Couillet werd één van haar eerste aankopen. Zij aanvaardde uiteindelijk het aanbod van Defontaine en maakte een eind aan de liquidatie van het huis Defontaine-Spitaels door overname van een aanzienlijk pak aandelen van het hoogovenbedrijf, voornaamste waarde op het actief van de firma. In mei 1835 kwam de verkoop tot stand. De Société Générale nam 150 aandelen van 5.000 gulden of 10.582 Fr. met een vermindering van 7 % op de nominale prijs. Deze transactie werd echter afgesloten op voorwaarde dat alle overige aandeelhouders accoord gingen met de omvorming van de maatschappij tot een naamloze vennootschap [18].

De maatschappij werd gesticht bij akte van 10 juni 1835 onder de auspiciën van de pas opgerichte Société de Commerce. De onderneming werd ingebracht voor een waarde van 2.784.000 Fr. door het huis Fontaine-Spitaels in liquidatie. Er werden hiervoor 2.784 aandelen van 1.000 Fr. toegekend. Een ruime meerderheid, namelijk 1.587 waren, zoals we weten in handen van de Société Générale. De Société de Commerce leverde een som van 1.716.000 Fr. die als bedrijfskapitaal en voor de verdere uitbouw van het bedrijf moesten dienen. Het sociaal kapitaal bedroeg bijgevolg 4.500.000 Fr. [19]. Er dient opgemerkt dat het tot stand komen van het contract met de onderneming uitsluitend het werk van de Meeûs is geweest. Hij kocht deze aandelen in eigen naam. Bij onderhandse akte van 24 juli 1835 (drie maanden na de verkoop)

[15] A.R.A., S.G., 2666, S.G. aan Fontaine-Spitaels, 23.11.1833.
[16] A.R.A., S.G., 2666, briefwisseling Carlier aan S.G., 6.7.1833, 14.7.1833 en 12.11.1833.
[17] A.R.A., S.G., Henrard aan S.G., 12.9.1834. S.G. aan Henrard, 30.9.1834.
[18] A.R.A., S.G., 3027, Soc. Fontaine-Spitaels in liquidatie aan Meeus, 22.5.1835; contract van 22.6.1835.
[19] A.B.Z., NV's, 3614, akte van 20.6.1835.

verklaarde hij niet alleen voor zichzelf te zijn opgetreden, maar ook voor de Société de Commerce en enkele leden van de beheerraad [20]. De Société de Commerce nam op die manier 1.000 aandelen van de aanbreng. Langs de andere kant werden 400 aandelen onderschreven door de financieringsmaatschappij, gekocht door de oude aandeelhouders van de commanditaire vennootschap. Tachtig aandelen werden toebedeeld aan de nieuwe commissarissen, die allen behoorden tot de Société Générale-groep. Er bleven de Société de Commerce in totaal 2.236 aandelen. Daarvan werden 1.800 ter publieke onderschrijving aangeboden. De rest werd door de bank zelf en later door de andere dochtermaatschappijen genomen [21].

Hoe was de toestand van de onderneming op dat ogenblik? Hoewel de eerste hoogoven te Marcinelle werd gebouwd, koos Fontaine-Spitaels voor de drie volgende ovens Couillet als vestigingsplaats uit. De plek was uitzonderlijk goed gelegen aan de Samber door de aanwezigheid in de onmiddellijke nabijheid van èn de steenkoolmijnen èn de ijzermijnen èn de nodige vloeispaatontginningen. De aanvoer van de omvangrijke grondstoffen kon gemakkelijk geschieden over de Maas en de Samber in beide richtingen (Luik-Duitse afzetgebieden enerzijds en Frankrijk en Parijs langs het Samber-Oisekanaal) en naar de hoofdstad en het binnenland langs het pas geopende kanaal van Brussel naar Charleroi. De nabijheid van de grondstoffen was de meest doorwegende factor vermits 10 à 12 ton steenkool, ijzererts en vloeispaat (ter bevordering van het smeltingsproces) nodig waren om 1 ton smeltijzer te bekomen. De steenkool maakte bovendien 5/9 uit van de gebruikte grondstoffen voor het gehele productieproces. De vennootschap beschikte over twee koolmijnen : deze van Marcinelle (738 bonniers) waarvan elke put reeds in 1833 door een spoorlijn met de fabriek te Hauchis was verbonden, en de mijn genaamd Le Carabinier te Châtelet (600 bonniers). De hoogoven te Hauchis produceerde in 1833 regelmatig 7.000 à 8.000 kg smeltijzer per dag [22]. Couillet bestond in 1833-1835 hoofdzakelijk uit de twee nieuwe hoogovens, compleet met hun machinerieën (50 pk) en 100 cokesovens [23]. Eerst na 1835 zal hier met behulp

[20] A.R.A., S.G., 3027, contract van 24.7.1835.
[21] A.R.A., S.G., 3027, nota s.d.
[22] A.R.A., S.G., 2667, note sur les usines à fer de Couillet et Marcinelle, getekend Henrard, 5.11.1833.
[23] A.B.Z., NV's, 3614, akte van 20.6.1835.

van de kapitalen van de Société Générale een nieuwe fabriek voor de bewerking van het smeltijzer verrijzen. De Engelse constructeur Haarodt Smidt bouwde er in 1836 een volledige installatie naar Engels voorbeeld. Bij haar voltooiing werd ze als meest volledige van het Europese vasteland geprezen. Bovendien werden in dezelfde periode nog twee nieuwe hoogovens opgericht. Voortaan zou Couillet alles kunnen vervaardigen van rails en gekloven ijzer tot hoefijzers toe. Enkele cijfers : de produktie bedroeg 4.500 ton in 1836, dubbel zoveel in 1837 en 11.000 ton in 1838. Reeds vóór 1840 leverde Couillet rails aan de Société Rhénane. In 1840-1841 vervaardigde zij 3.350 ton rails, in 1841-1842, 4.620 ton [24]. Couillet werd toen geroemd om de superieure kwaliteit van zijn produkten. In Frankrijk werd haar smeltijzer met volledig succes gebruikt voor de fabrikatie van machines. De Franse mechaniekers verkozen het boven de beste Engelse produkten voor de vervaardiging van spinmolens, mechanische weefgetouwen en dergelijke. Couillet zelf waagde zich toen ook op het gebied van de machinebouw zodat we eerst van dan af kunnen spreken van een volledig geïntegreerd bedrijf [25].

De keerzijde van de medaille en de eeuwige struikelblok vormde de financiering van al deze verwezenlijkingen. Couillet moest in groeiende mate beroep doen op de Société Générale en haar dochtermaatschappijen. Er bestonden globaal vier manieren waarop de maatschappij de nodige fondsen kon verkrijgen : door leningen op korte termijn (voorschotten in rekening-courant, voorschotten op depôt van aandelen, produkten, leveringen, enz...) en op lange termijn door obligatieleningen en ten slotte door een uitgifte van aandelen, dus een kapitaalsverhoging. Het krediet op korte termijn kon nooit betrekking hebben op aanzienlijke bedragen alhoewel het debet in rekening-courant van Couillet bv. in de periode 1840-1850 soms wel tot meer dan een miljoen kon oplopen [26]. Deze kredieten dienden voornamelijk om een ononderbroken activiteit te verzekeren. Voor investeringen diende echter beroep gedaan op de kredieten op lange termijn.

[24] VALERIUS, *Traité théorique et pratique de la fabrication du fer, avec un exposé des améliorations dont elle est susceptible principalement en Belgique.* Bruxelles, A. Mathias, 1843, t. I, p. 49 en 58.

[25] WARZEE, *op. cit.*, t. II, p. 51.

[26] In september 1839 bedroeg het debet in rekening-courant slechts 188.000 Fr., eind december 344.480, januari 1840, 320.000. In oktober 1840 bedroeg het echter 1.254.570 Fr. A.R.A., S.G., 3027. Soc. Comm. aan Soc. de Couillet, 14.5.1840 en 17.10.1840.

In 1838 werd een eerste grondige wijziging aan het sociaal kapitaal van de N.V. aangebracht. Bij besluit getroffen op de algemene vergadering van oktober 1838 werden 5.000 obligaties van 1.000 Fr. gecreëerd. Zij droegen een intrest van 5 % en zouden in jaarlijkse schijven worden afgelost [27]. Deze lening moest gedeeltelijk opgevangen worden door een kapitaalsverhoging van 2.500.000 Fr., doorgevoerd op dezelfde beheerraadvergadering [28]. Het was de bedoeling de obligaties en de nieuwe aandelen aan de aandeelhouders aan te bieden maar de crisis van december 1838 nam deze transactie alle wind uit de zeilen. De Société Générale aanvaardde ten slotte 2.000 obligaties, de Société de Commerce 1.500, evenals de Société de Mutualité. De onuitgegeven aandelen werden bij de Société Générale gedeponeerd als garantie voor de terugbetaling [29]. De toestand van de maatschappij verbeterde er niet op. Terwijl van 1836 tot en met 1838 een winst werd geboekt van 918.0000 Fr., liepen de verliezen van 1839 tot 1842 op tot het astronomisch bedrag van 2.580.000 Fr [30]. Deze moeilijkheden waren te wijten aan diverse factoren waarop we hier niet kunnen ingaan. In de tweede helft van 1842 moesten er dringende maatregelen worden getroffen. De schulden van de Société de Couillet bij de Société Générale waren aangegroeid tot meer dan achtenhalf miljoen, anderhalf miljoen meer dan haar theoretisch uitgegeven kapitaal en op weinig na het dubbel van haar werkelijk geplaatst kapitaal [31] ! De last van de intresten en aflossingen wogen de N.V. te zwaar. De twee andere grote metallurgische bedrijven van de bank, Sclessin en Châtelineau, bevonden zich in een al even benarde positie. Zij besloten tot gezamelijke actie. In een schrijven van 3 oktober 1842 zetten zij deze positie uiteen en stelden aan hun financiers de volgende oplossing voor. De intrest op de obligatieschulden zou moeten verminderd worden tot 3 %. Al de winsten van de maatschappij zouden gebruikt worden om deze te betalen. Indien de winst dit percentage overschreed zou zij worden aange-

[27] A.R.A., S.G., 3027, Extrait du registre des procès-verbaux des séances du conseil d'administration de la S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de Marcinelle et de Couillet, séance, 30.10.1838.

[28] A.R.A., S.G., 3027, akte van 29.10.1838. Zie ook A.B.Z., NV's, 3614 maatregel goedgekeurd bij K.B. van 15.11.1838.

[29] A.R.A., S.G., 1847, Extrait des registres des Procès-Verbaux etc..., 30.10.1838.

[30] A.R.A., S.G., 3028, Soc. de Couillet. Résumé des bilans de la Soc. depuis son origine jusque et y compris l'exercice 1841-1842.

[31] A.R.A., S.G., 3028, Etat des sommes dont les société de Sclessin, de Châtelineau et de Couillet étaient débitrices aux S.G., Mutualité, Soc. Comm. au 30 juin 1842.

wend voor de aflossing van de schuld ten bedrage van nogmaals 5 %. Wanneer op deze manier de helft van de bedragen zou zijn afgelost zou de Société Générale de keuze gelaten worden al dan niet de nog onuitgegeven aandelen van de maatschappijen als aflossing te aanvaarden. Zoniet was het aan hen om verder een manier van liquidatie van de schuld voor te stellen [32]. De directeurs van de Société Générale Basse en Van Volxem bestudeerden de balansen en de financiële toestand van de bedrijven en raadden de aandeelhouders op de algemene vergadering van de Société Générale van 8 november 1842 aan, in te gaan op het voorstel van de vennootschappen. Zij spraken hun vertrouwen uit in de toekomst van de metallurgie. De afzetmarkt van de metaalprodukten moest noodzakelijkerwijze groeien door de vooruitgang van alle takken van de industrie en de buitenlandse markt zou door de ontwikkeling van de handelsbetrekkingen eveneens een grotere uitbreiding nemen. Zij stelden echter enkele voorwaarden : de aandelen die de bank zou kunnen aanvaarden in ruil voor de obligatieschuld moesten aan pari worden aangeboden. De Société Générale mocht een commissaris aanstellen die nauwe controle op de verrichtingen van de N.V. moest uitoefenen. De maatschappijen mochten vanzelfsprekend ook geen leningen bij andere organismen aangaan. Ten slotte moesten Mutualité en Société de Commerce met het plan accoord gaan [33]. De algemene vergadering aanvaardde de stelling van Basse en Van Volxem op aandringen van de Meeûs [34]. Aldus werden de maatschappijen in de mogelijkheid gesteld de moeilijke jaren te overleven [35].

De crisis bleef aanslepen tot einde van het jaar 1845 en de Société de Commerce moest nog dikwijls bijspringen. Slechts drie van de zes hoogovens werkten [36]. Eindelijk kwam er verbetering in de toestand door de bouw van de grote spoorweglijnen in Frankrijk en de hervatting van de aanleg van spoorwegen in België door buitenlandse maatschappijen. Met het oog op de aanleg van de spoorwegen van Noord-Frankrijk, kocht Rothschild

[32] A.R.A., S.G., 3028, Société de Couillet, Châtelineau en Sclessin aan S.G., 3.10.1842.

[33] A.R.A., S.G., 3028, Rapport fait à la direction de la S.G. sur un arrangement proposé par les S.A. de Couillet, Châtelineau et de Sclessin, getekend : Basse en Van Volxem, 26.10.1838.

[34] A.R.A., S.G., 3028, Copie de la lettre par la S.G. le 7 novembre 1842, à chacune des Sociétés de Sclessin, Châtelineau et Couillet.

[35] A.R.A., S.G., 3028, Rapport aan de algemene vergadering van de aandeelhouders van Couillet, 8 november 1842.

[36] GILLE, *Lettres à la maison de Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 138, brief van 5.1.1845.

een groot deel van Sclessin [37]. De Meeûs trachtte hem er toe over te halen zich in Marcinelle en Couillet te interesseren [38], maar Rothschild gaf de voorkeur aan de fabrieken van Anzin [39]. Het vooruitzicht op een verhoogd rendement deed het beheer besluiten over te gaan tot een financiële herwaardering en een sanering van de toestand. De basis van de aanpassing was het omvormen van de obligatieschuld tot deel van het sociaal kapitaal. Het kapitaal werd aldus verhoogd tot 12 miljoen frank. Vierenhalf miljoen hiervan was werkelijk uitgegeven, men dacht binnen afzienbare tijd in bezit te komen van de 2.500 aandelen die verpand waren. Ten slotte bestond de enige kapitaalsverhoging uit de kapitalisatie van de vijf miljoen frank obligaties. De beheerraad koesterde de hoop deze aandelen aan de man te brengen naar het voorbeeld van Sclessin waardoor vijf miljoen vers kapitaal in de kas van de vennootschap zouden stromen. Verder werd besloten ook het bedrijf zelf te saneren door te besluiten tot de verkoop van de hoogoven van Hauchis, die reeds lang inactief was daar het produktiecentrum zich naar Couillet had verplaatst, de koolmijn „Le Carabinier" te Châtelet en de constructiewerkplaatsen. „Le Carabinier" werd eerst in 1860 verkocht [41].

De Société de Couillet slaagde er echter niet in de vijf miljoen nieuwe aandelen te plaatsen en de Société Générale was verplicht deze over te nemen als pand voor de nog steeds onbetaalde leningen van de maatschappij [42]. Na de uitwisseling van de oude aandelen tegen de nieuwe titels waarvan de nominale waarde op 500 Fr. werd gebracht, hadden de Société Générale, Société de Commerce en de Société de Mutualité respectievelijk 5.240, 9.078 en 4.386, of in totaal 78 % van het kapitaal in portefeuille. Naast de patronerende maatschappijen waren er slechts ruim 80 partikuliere aandeelhouders waaronder de meerderheid behoorde tot de Société Générale-groep [43].

[37] zie nota over S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de Sclessin, p. 177.

[38] GILLE, *Lettres à la maison de Rothschild, op. cit.*, t. II, zie o.m. pp. 191 en 192, brieven van 9.3.1846 en 13.3.1846.

[39] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II.

[40] A.R.A., S.G., 1855. Rapport du Président à l'Assemblée Générale du 26.3.1846.

[41] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, cl. 2, p. 108, akte van 26.12.1860 werd aangebracht in S.A. du charbonnage du Carabinier door uitwisseling van aandelen voor 1.900.000 Fr.

[42] A.R.A., S.G., 3028, Soc. de Comm. à Soc. de Couillet, 7.9.1846.

[43] A.R.A., S.G., 1849, Echange des actions de Couillet de frs 1.000 contre des nouvelles actions de 500 Fr.

De crisis van 1847-1848 verplichtte de fabriek opnieuw tot gedeeltelijke inactiviteit. De hoogovens, nu acht in aantal, werkten meestendeels niet in deze periode, noch de wals, noch de machinefabriek. Alleen de koolmijnen produceerden op een normale manier. De fabriek leefde van de liquidatie van haar onverkochte gestockeerde produkten [44]. Eerst in 1854-1855 zal de toestand terug verbeteren [45].

[44] A.R.A., S.G., 1857. Rapport de la direction au conseil d'administration de la Soc. de Couillet, 11.10.1848.

[45] VITU, *op. cit.*, p. 932. In 1847-1848 bracht de N.V. nog 27,75 Fr. op, dan niets meer tot 1854-1855 (10 Fr. per aandeel), tot 1862-1863 : 30 à 25 Fr. (5 à 6 %).

S.A. DES CHARBONNAGES ET HAUTS-FOURNEAUX D'OUGREE (Ougrée)

Akte : 17.9.1835; K.B. 10.10.1835; (B.O. 1837, 64; Pas. 1837, 350).

Soc. Kap. : 1.400.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Soc. charbonnière d'Ougrée (Michiels, Cockerill) : 902 aandelen; Banque de Belgique : 498.000 Fr. - 498 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 2.400.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 3.875.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 11.250 aandelen - 3.875.000 Fr.

1835	1858	1865
beheerders :		
J. Cockerill	J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim
Ch. De Brouckère	L. R. Bisschoffsheim	Ch. Visschers
J. L. Behr	E. Brugmann	L. Trasenster
Fr. Coppens	L. Trasenster	E. H. Brugmann
G. Michels	Ch. Visschers	A. Behr
	A. Behr (directeur)	
commissarissen :		
	L. Koenigswarter	Edw. Montifiore
	Ch. Leclercq	Ch. Leclercq
	J. Delbouille	M. de Hirsch
	J. L. V. Dupré	L. d'Andrimont
	E. H. Montefiore	J. Delbouille
		G. Willmar
directeur :		
G. Michiels		E. Schmidt-Hauzeur

Wijz. : *Akte* : 7.4.1838; K.B. 30.4.1838; (B.O. 1838, 45; Pas. 1838, 292). Soc. kap. : 2.400.000 Fr.

Akte : 6.4.1839; K.B. 27.4.1839; (B.O. 1839, 39; Pas. 1839, 317) : lening van 1.700.000 Fr.

Akte : 1.11.1839; K.B. 27.12.1839; (B.O. 1839, 92; Pas. 1839, 933) : lening 400.000 Fr. K.B. 25.8.1842.

Akte : 3.5.1846; K.B. 17.5.1846; (Mon. 26.5.1846) : Soc. kap. : 4.000.000 Fr.

K.B. : 20.8.1851; (Mon. 24.8.1851) : uitgifte bevoorrechte aandelen.

K.B. : 10.5.1852; (Mon. 13.5.1852).

K.B. : 26.3.1853; (Mon. 30.5.1853) uitgifte van aandelen.

Akte : 18.1.1854; K.B. 31.1.1854; (Mon. 3.2.1854; Dm. I, p. 364) : nieuwe statuten; soc. kap. : 12.000 aandelen, zonder vermelding van waarde.

A.B.Z., NV's, 3481; Dm. I, p. 364.
TRIOEN, II, p. 187

De koolmijn, waarop zich het latere hoogovenbedrijf zal vestigen, werd in begin van de negentiende eeuw ontdekt door twee Luikenaars : Hoto de Hodiamont en Paquo [1]. In 1811 dienden zij een aanvraag tot concessie in. Zonder een goedkeuring af te wachten, begonnen zij de werken. Hoto bracht kapitalen in, Paquo, die landmeter was, de technische kennis. De concessie was nog steeds niet hun eigendom, toen in 1820 James en John Cockerill een aanvraag indienden voor dezelfde mijnaders. Zij verkregen de goedkeuring in juli 1827. Het spreekt vanzelf dat de eerste aanvragers het daarbij niet lieten. Zij tekenden protest aan bij de Staatsraad. Dit document werd mede ondertekend door verscheidene industriëlen uit het Luikse. Deze solidariteit gaf uiting van een vijandige gezindheid van de plaatselijke nijveraars tegenover de al te ondernemende Engelsen. De Cockerill's mochten uiteindelijk de concessie behouden, mits betaling van een schadevergoeding van 3.000 gulden aan de benadeelde partij.

In 1829 verkochten de Cockerill's de helft van de koolmijn aan de gebroeders Behr. Deze laatsten deelden ook in de helft van de schadevergoeding en de onkosten van de reeds uitgevoerde werken. Onder deze voorwaarden werd een vennootschap opgericht bij akte van 3 december 1829. Zij droeg de naam van „La nouvelle fosse d'Ougrée". Deze vennootschap werd het vertrekpunt van het metallurgisch bedrijf.

De uitbating kende geen voorspoedig verloop. In 1833 moesten de werken worden stilgelegd : de revolutie had de mijn beroofd van haar voornaamste afzetgebied : de Hollandse provincies. Er was voorlopig geen hoop deze markt terug te winnen. Het volgend jaar bracht echter totaal nieuwe en veel stoutere verwachtingen. De aanleg van de spoorwegen zou een enorme markt scheppen voor de metaalindustrie. De vraag en dus ook de prijs van het smeltijzer zou stijgen, temeer daar het Luikse op

[1] Behoudens tegenspraak, zijn de gegevens over het ontstaan en de evolutie van de S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux d'Ougrée geput uit de uitstekende verhandeling van MICHEL M., Contribution à l'histoire de l'organisation des entreprises dans la province de Liège. La S.A. d'Ougrée-Marihaye des origines à 1914. (1958) Rijksuniversiteit Luik. Onuitgegeven manuscript.

verre na niet voldoende produceerde om in haar eigen behoeften te voorzien. Cockerill en zijn vennoten besloten bijgevolg voor Ougrée ijzerconcessies te verwerven en hoogovens op te richten. De financiële toestand van Cockerill liet echter geen investeringen toe buiten in zijn eigen bedrijf te Seraing en men besloot een bank aan te spreken. De keuze viel op de pas opgerichte Banque de Belgique, misschien omdat Cockerill niet op al te goede voet stond met de Société Générale. De Brouckère aanvaardde. Er werd een naamloze vennootschap gevormd voor de winning en de verkoop van steenkool, de vervaardiging van smeltijzer en de verwerking ervan tot fijn metaal. „La nouvelle Fosse d'Ougrée" werd ingebracht voor 902.000 Fr. Dit lijkt ons een hoge prijs voor een relatief nieuwe mijn. Een aanwijzing voor mogelijke overdrijving van de aanbreng, geeft ons de abnormaal hoge waarborg die door de bank werd geëist : meer dan 70 % van de stichtersaandelen waren onvervreemdbaar gedurende twee jaar. Een andere verklaring voor deze hoge waarborg kon zijn dat zware schulden op de onderneming drukten. We hebben echter noch voor de ene, noch voor de andere afdoende bewijzen. De bank leverde van haar kant 498.000 Fr., zodat het uitgegeven kapitaal aanvankelijk op 1.400.000 Fr. werd gebracht [2]. Een koninklijk besluit van 10 oktober 1835 keurde de vennootschap goed, maar hiermee was de zaak nog niet afgedaan. De beheerraad van de Banque de Belgique had het principe van de participatie nog niet aanvaard. Dit gebeurde tijdens een tamelijk bewogen vergadering van de aandeelhouders van de bank, waarop De Brouckère een hartstochtelijk pleidooi hield voor de „industriële koers". De Société des hauts-fourneaux d'Ougrée werd de eerste in een lange rij N.V.'s die de groep zal oprichten. De stichting kende een enorm succes bij de investeerders (en de speculanten). De aandelen gingen op een bepaald ogenblik met premies van 6 tot 10 % van de hand [3].

De eerste directeur was Georges Michiels. Hij speelde reeds een rol in de maatschappij vanaf 1829. Alhoewel hij slechts een vijftal jaar het directeurschap waarnam, mag hij toch beschouwd worden als de grondlegger van het bedrijf. Onmiddellijk na de stichting van de vennootschap werd begonnen met de bouw van

[2] A.B.Z., NV's, akte van 17.9.1835.
[3] MERCURE belge, aangehaald in *Journal de Liège*, 18.5.1836, p. 2, k. 3.

twee hoogovens. Zij werden met de meest moderne technieken uitgerust. Ougrée was o.m. het eerste bedrijf dat de gassen, die ontsnappen aan de hoogovens, opving om ze daarna aan te wenden voor de luchtverwarming van de smeltovens. Deze methode liet toe ijzerertsen te bewerken die voordien als onherleidbaar werden beschouwd. Door de bekwaamheden van Michiels kende de maatschappij, ondanks de crisis van 1838 en de ineenstorting van de Banque de Belgique een bloeiperiode tot 1840. De bank had de nodige kapitalen voor de vestiging van het bedrijf voorgeschoten, In april 1838 was het krediet van de N.V. zo goed gevestigd dat ze een poging waagde om een gedeelte van deze leningen te dekken door een kapitaalsverhoging. Er werden 1.000 nieuwe aandelen geschapen [4], maar de crisis was toen reeds voelbaar en alleen de Société des Actions réunies en waarschijnlijk de bank zelf namen nieuwe aandelen. In 1839 was bijgevolg het uitgegeven kapitaal slechts tot 1.826.000 Fr. gestegen en de schuld bij haar financiers was nog even hoog [5]. Na de crisis moest de maatschappij, volgens overeenkomst tussen de bank en de regering, een hypotheek op haar bezittingen aanvaarden. Aanvankelijk betrof het een bedrag van 1.700.000 Fr. [6]. Gezien de gunstige evolutie van de onderneming stemde de bank erin toe deze inschrijving enige maanden later te verzwaren met 400.000 Fr. [7].

In 1840 werd Michiels opgevolgd door Albert Behr. Hij was waarschijnlijk verwant met de oorspronkelijke vennoten van „La nouvelle fosse d'Ougrée". A. Behr moest zeker niet in bekwaamheid onderdoen voor zijn voorganger : hij bleef directeur tot 1864 ! Deze lange ambtsperiode was een waarborg voor succes, stabiliteit en voorspoed van de maatschappij. Tot september 1841 produceerde de N.V. alleen smeltijzer; in 1842 werd begonnen met de fabricatie van rails en andere spoorweguitrusting [8]. De plaatsing van dure pletmachines en puddlerovens vergden nieuwe investeringen die nogmaals door de Banque de Belgique werden gedragen. De inspanningen van directeur Behr richtten zich vooral op de perfectionering van de technische uitrusting van de fabrieken. Hij vond talrijke procédés uit die de produktiekosten ge-

[4] A.B.Z., NV's, 3481. Akte van 7.4.1838.
[5] A.B.Z., NV's, 3481. De Brouckère aan minister, 18.4.1839.
[6] A.B.Z., NV's, 3481. Akte van 6.4.1839.
[7] A.B.Z., NV's, 3481. Akte van 1.11.1839.
[8] Levy-Leboyer, *op. cit.*, p. 367, voetnoot 124.

voelig deden dalen : o.m. een methode om fosforhoudend ijzererts te bewerken. Dit was een belangrijke vooruitgang die, althans voorlopig, enige verlichting bood voor het nijpende probleem van de bevoorrading in ijzererts. Niettemin breidde de vennootschap in grote mate haar bezit van ijzerconcessies uit : zij kocht ondermeer 350 ha te Vézin in de omgeving van Andenne langs de Maas. In 1854 leverden deze mijnen 100.000 kg erts per dag : voldoende om de fabriek te voeden. Met het oog op de toekomst werden nog concessies verworven te Namen, St.-Marc, Champion en Bonnines.

De liquidatie van de vestigingskosten verliep echter niet zo vlot. Alhoewel de N.V. in 1838 slechts een geringe kapitaalsverhoging had kunnen doorvoeren, werd door akte van 3 mei 1846 opnieuw het sociaal kapitaal nominaal verhoogd. De waarde van de onderneming werd nu vertegenwoordigd door 4.000 aandelen van 1.000 Fr., waarvan 1.826 uitgegeven waren. De beheerders koesterden de hoop van de gunstige conjunctuur van 1846 te kunnen gebruik maken om een koper te vinden voor de onuitgegeven aandelen en aldus de schuldenlast voor de N.V. en de bank te verlichten. Bij dezelfde akte werden besparingen van de administratiekosten nagestreefd door een vooruitstrevende, maar jammer genoeg zeldzame maatregel : de „tantièmes" van de beheerders werden namelijk op drastische wijze verlaagd [9].

De hoop op een Franse of Engelse investering ging echter niet in vervulling. Eerst na de crisis van 1848, in 1851, slaagde de Banque de Belgique erin haar geïnvesteerd kapitaal vrij te maken. De totale schuld van de N.V. bedroeg toen vier miljoen Fr., gedeeltelijk vertegenwoordigd door bevoorrechte aandelen. In 1851 was, wegens het falen van een eenvoudige uitgifte, een aanpassing van het kapitaal gebeurd, ongetwijfeld onder druk van de bank. Deze laatste had voor haar schuld 1.862 aandelen aanvaard die bij eventuele liquidatie op volledige terugstorting mochten rekenen. De oude aandelen, 1.826 in aantal, konden tegen bevoorrechte aandelen worden uitgewisseld tegen de volgende voet : één bevoorrecht aandeel tegen vier oude aandelen. Deze waren

[9] A.B.Z., NV's, 3481, akte van 3.5.1846 : de beheerders kregen slechts 14 % van de meerwinst tegen 20 % voordien; in 1835 werd geen maximum voorzien, nu werd afhouding beperkt tot 10.000 frank per aandeel. 10 % moest worden besteed aan amortisatie van de schuld, afgezien van de reserve.

dus tot een vierde van hun oorspronkelijke waarde gedevalueerd [10]. Tenslotte verkocht de Banque de Belgique in 1853 al haar belangen in de vennootschap, met uitzondering van één miljoen. De koper was de groep Bisschoffsheim-Brugmann, die we elders nog zien optreden, in vennootschap met enkele belangrijke Franse bankiers, o.m. Montifiori en Koeningswaerter. Aldus werd drie miljoen vers kapitaal in de vennootschap gepompt [11]. Een herziening van de statuten was noodzakelijk. Bij akte van 18 januari 1854 werden de bepalingen betreffende het sociaal kapitaal aangepast. De passiva van de maatschappij werden voortaan vertegenwoordigd door 12.000 aandelen. De oude aandelen werden volledig tegen nieuwe uitgewisseld en een nieuwe uitgifte plaatste het uitgegeven kapitaal op 11.250 aandelen zonder vermelding van waarde [12]. Op de balans van 1857 werden deze voor 3.875.000 Fr. aangerekend [13].

De onderneming had zich na de crisis van 1848 snel hersteld. De produktie ging vanaf 1850 steeds in stijgende lijn. In 1854 waren drie hoogovens in werking, die ongeveer 22.250.000 kg per dag produceerden. Op het einde van dat jaar werd een vierde eenheid in werking gesteld en de voortbrengst steeg tot meer dan 24 miljoen kg. Het jaar 1854 betekende een hoogtepunt. Een daling in de prijzen van het smeltijzer drukte reeds de winsten op het einde van dat jaar. De Duitse concurrentie begon meer en meer door te wegen. In 1855 verbreedde de N.V. het terrein van haar werkzaamheden. Gezien vanuit modern oogpunt was Ougrée nog steeds een relatief klein bedrijf. Het bezat echter één voor de tijd geperfectioneerde uitrusting en had zich op het gebied van bevoorrading van grondstoffen in een zeer gunstige positie geplaatst.

[10] A.B.Z., NV's, 3481, akte en proces-verbaal van algemene vergadering van 13.8.185 K.B. 20.8.1851.
[11] A.B.Z., NV's, 3481, zie Ch. Visschers aan Bisschoffsheim, 18.12.1853.
[12] A.B.Z., NV's, 3481, K.B. van 26.3.1853 en akte van 18.1.1854, K.B. van 31.1.1854.
[13] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. XV.

S.A. DES CHARBONNAGES DE SCLESSIN (Luik) (a)

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX, USINES ET CHARBONNAGES DE SCLESSIN (Luik) (b)

Akte : 3.10.1835; K.B. 10.10.1836; (B.O. 1837, 128; Pas. 1837, 702) (a).

Akte : 24.2.1837; K.B. 10.8.1841; (B.O. 1841, 75; Pas. 1841, 710) (b).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel (a).
8.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel (b).

Inbreng : (a) koolmijn Sclessin (Elias) : 716 aandelen.
Soc. comm. : 284.000 Fr. : 284 aandelen.
(b) koolmijnen van Couthuin, les Artistes, Sarts-au-Berleur (gedeeltelijk), Val-Benoît (idem), La Batterie, Lahaye, Espérance (Soc. comm.) : 4.175 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 8.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 7.150.000 Fr. - 325 Fr. per aandeel.

1835	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	J. Malou
Fr. Opdenbergh	Ch. Gréban	J. de Rothschild
J. Cockerill	F. de Macar	F. de Macar
Ch. Walthéry	J. de Rothschild	M. Poisat
F. J. Drugman	L. Talabot	Ch. Gréban
	L. Elias	Guill. Dallemagne
commissarissen :		
J. Meeus-Vander Maelen	H. de Baillet	H. de Baillet
H. de Baillet	J. J. Watrin	H. de Meeûs
L. de Laminne	F. E. Van der Elst	H. Doffegnies
F. J. De Munck	H. Doffegnies	
J. P. Jeunehomme	A. de Rothschild	
beheerder-directeur :		
L. Elias	Guil. Dallemagne	

Wijz. : *Akte* : 10.10.1841 legt wijzigingen aangebracht door K.B. vast.
Akte : 12.2.1857; K.B. 28.2.1857; (Mon. 4.3.1857. Dm. I, p. 367).
Akte : 9.11.1859; K.B. 23.12.1859; (Mon. 30.12.1859. Dm. II, dl. 1, p. 111).

A.B.Z., NV's, 3622; Dm. I, p. 367 (b).
TRIOEN, II, p. 13 (a).

In september 1835 was de Société Générale erin geslaagd, dank zij haar positie als schuldeiser in deze bedrijven, de hand te leggen op twee van de rijkste koolmijnen van de Borinage : „Les Produits" en „Hornu et Wasmes". Te Charleroi bezat zij de grootste metallurgische fabriek van Henegouwen : „Marcinelle et Couillet". Zij richtte nu haar aandacht op het Luikse Bekken. De produktie van gietijzer was er verre van voldoende. Cockerill en Orban te Grivegnée konden niet aan de stijgende vraag voldoen.

Koolmijnen lagen er als het ware voor het grijpen. De Luikse uitbatingen waren niet in diezelfde mate gemechaniseerd als de mijnen van de Borinage, maar onder het Hollandse regime hadden verscheidene mijnen een grote bloei gekend door hun gunstige ligging aan de Maas in de onmiddellijke nabijheid van een belangrijke Hollandse afzetmarkt. De revolutie sneed hen echter af van hun voornaamste afnemers. Sindsdien verkwijnde het merendeel van de uitbatingen [1], vooral deze die niet behoorden bij de Cockerill- of Orban-groep.

De aanleg van de spoorwegen veranderde op radicale wijze de marktcondities. Zowel voor de metallurgie als voor de koolmijnen verwachtte men hoge winsten. Helaas waren de meeste bestaande mijncompagnieën niet in staat om zelf de grote investeringen te verrichten, nodig voor de uitbreiding van de produktiemogelijkheden. De meeste uitbaters wilden liever verkopen, profiterend van de hausse. De Banque de Belgique, zowel als de Société Générale stortten zich aldus gretig op het Luikse steenkoolbekken. De Société Générale was aanvankelijk slechts geïnteresseerd in mijnen.

Cockerill was de voornaamste gangmaker voor de verkoop van mijnen in het Luikse : hij was één der grootste eigenaars en tevens moest hij dringend geld vrij maken om zijn schulden aan de Belgische staat en de Société Générale te consolideren. Hij werkte echter zowel met deze laatste bank als met de Banque de Belgique. Daar hij in een groot aantal mijnen de meerderheid bezat, moesten andere aandeelhouders meestal wel volgen, met tegenzin of niet [2].

[1] Zie A.R.A., S.G., 3218. Liste des principaux charbonnages des environs de Liège; en 3219, idem, Renseignements sur les principaux exploitations de mines de houille existant dans la province.

[2] Hij bezat een deel van „Val-Benoît", „Les Artistes", „Wandre", „La Batterie" die allen bij „Sclessin" zullen worden gevoegd. Zie ook nota over S.A. John Cockerill, p. 260.

De mijn „Les Artistes" werd ingebracht in de S.A. de Jemappes et Flémalle (november 1835). „Bois d'Avroy" werd omgevormd tot de Société anonyme des charbonnages de Sclessin (oktober 1835). De aankoop van mijnaandelen was reeds veel vroeger begonnen. Elias, de directeur van Sclessin kocht reeds voor rekening van de Société de Commerce in september 1835 [1]. Men kan dus redelijkerwijze veronderstellen dat reeds in augustus 1835 plannen voor de opkopen zijn ontstaan. Inderdaad bleek de Meeûs met Elias mondeling overeengekomen dat deze laatste, onder grote geheimhouding betreffende de identiteit van de ware kopers, zoveel mogelijk aandelen zou trachten te kopen in mijnen die in aanmerking kwamen om door een naamloze vennootschap te worden uitgebaat [4]. Het succes van Elias was verbijsterend. Iedereen scheen te willen verkopen. „Les houillères pleuvent" schreef Elias [5]. Hij zou zoveel mogelijk zijn aankopen spreiden, zeer selectief te werk gaan. De waarde van de goede mijnen zou ongetwijfeld sterk stijgen en door de spreiding zouden de concurrenten (in casu : de Banque de Belgique) zoveel mogelijk de pas worden afgesneden [6]. De voorwaarden waarop de twee hogergenoemde maatschappijen werden gesticht, geven ons nog meer aanduidingen betreffende de plannen van de Meeûs. De S.A. de Sclessin werd gesticht met een sociaal kapitaal van één miljoen frank. „Sclessin dit Bois d'Avroy" werd ingebracht voor 716 aandelen, de Société de Commerce leverde 284.000 Fr. om de uitbreiding van de onderneming te financieren. Een belangrijke clausule bepaalde echter dat de beheerraad, voor een bedrag van 2.500.000 Fr. (of 2.500 aandelen) andere koolmijnen mocht bijvoegen [7]. Op 20 oktober 1835 (dus een paar weken na de stichting

[3] Elias kocht delen van „Sart-au-Berleur" en „L'Espérance" te Herstal op 1 september 1835. A.R.A., S.G., 3219. Elias aan Soc. comm., 1.9.1835. Elias en Cockerill stelden voor „Sclessin dite du Bois d'Avroy" te kopen op 18 september 1835. A.R.A., S.G., 3219. Elias en Cockerill aan Meeus, 18.9.1835. „Ensuite de notre entretien verbal nous avons l'honneur de vous proposer l'acquisition des houillères de Sclessin dite bois d'Avroy et de La Batterie... afin d'entrer dans la formation d'une société anonyme à créer sous les auspices de la Société de Commerce". (prijs : 650.000 Fr. voor Sclessin en 85.000 Fr. voor La Batterie).

[4] A.R.A., S.G., 3219. Zie Soc. Com. aan Elias, 20.10.1835.

[5] A.R.A., S.G., 3219. Elias aan Meeus, 11.10.1835. „Les houillères pleuvent, je me trouve encombré de plans. L'on commence à comprendre ici, toute l'importance du nouveau mode d'association...".

[6] A.R.A., S.G., 3219. Elias aan Soc. Com., 20.10.1835. „Ne croyez-vous pas utile de suivre la marche projété d'acheter des parts dans les principaux charbonnages pour empêcher les autres d'agir...".

[7] A.B.Z., NV's, 3622. Akte van 3.10.1835.

van de N.V.), kreeg directeur Elias de officiële opdracht van de beheerraad van de Société de Commerce om zijn aankopen voort te zetten in eigen naam of onder die van iemand anders, maar voor rekening van de Société de Commerce [8]. Onnodig te zeggen dat de Société Générale niet direct een aanvraag voor goedkeuring van de statuten van de nieuwe maatschappij indiende. Men kent het standpunt van de Meeûs op het punt van artikel 37 van het Handelswetboek, maar afgezien van dat feit, zou de publicatie van de stichtingsakte van „Sclessin" de plannen van de Société de Commerce in gevaar hebben kunnen brengen. Er was toen nog geen sprake van hoogovens in verband met „Sclessin", maar dat betekende niet dat de Société Générale er niet aan dacht het voorbeeld van de Brouckère te Ougrée te volgen. In november 1835 werd zoals gezegd, de S.A. de Jemappe et Flémalle opgericht. Deze maatschappij werd voorzien van een sociaal kapitaal van anderhalf miljoen frank, dat tot vier miljoen kon verhoogd worden. De kapitaalsverhoging moest enerzijds de aankoop van nieuwe mijnen bekostigen en anderzijds de eventuele bouw van hoogovens met cokes [9] !

Elias, min of meer geleid door de raadgevingen van Cockerill, Henrard en de ingenieur J. Gernaert [10] slaagde erin verschillende voordelige aankopen tot stand te brengen, waarvan enkele der voornaamste reeds dadelijk bij de S.A. de Sclessin werden gevoegd. In de eerste plaats verwierf hij een belangrijke participatie (82 %) in de koolmijn van Val-Benoît. Deze uitbating was één der belangrijkste van het Luikse. Zij was het levenswerk van Max. Lesoinne, een bekende figuur uit de Luikse burgerij. De uitbating was tamelijk ver gevorderd en de concessieoppervlakte was zeer aanzienlijk. De familie Lesoinne heeft haar deel (18 %) nooit

[8] A.R.A., S.G., 3219. Soc. Comm. aan Elias, 20.10.1835. „Nous avons soumis au conseil d'administration de la Société de Commerce la proposition que vous avez faite à l'un de nous d'acheter des parts dans les bons charbonnages de Liège. Le conseil vous remercie, Monsieur, des peines que vous vous donnez et apprécient les avantages que vous avez en vue en suivant cette marche, vous autorise à acquérir en votre nom ou tout autre si vous le jugez nécessaire, mais pour compte de la Société de Commerce, les parts que vous pouvez obtenir à des prix raisonnables dans les bons charbonnages de Liège, que vous jugez susceptibles d'être acquis en entier par la suite".

[9] A.R.A., S.G., 3219. De Société du Charbonnage des Artistes werd gevormd op 1.11.1827; aandeelhouders waren J. Cockerill, Y. Suermondt, P.E. Geurick uit Den Haag. Stichtingsakte van de S.A. : 27.11.1835. Voor deze N.V. werd eveneens geen goedkeuring aangevraagd.

[10] A.R.A., S.G., 3218 en 3219. Listes des principaux charbonnages des environs de Liège (en die voor eventuele verkoop in aanmerking zouden komen) en : Renseignements sur les principaux exploitations de mines de houille existant dans la province. Lijsten opgesteld door Elias, Henrard en Cockerill.

willen verkopen en heeft zich steeds hardnekkig verzet tegen de inmenging van de Société de Sclessin in „haar" uitbating [11]. De 82 % van Val-Benoît werd overgenomen voor 1.640.000 Fr., waarvoor de aandeelhouders van „Val-Benoît" ofwel aandelen, ofwel contracten (o.a. : Cockerill) aanvaardden [12]. Niet minder belangrijk was de mijn „La Haye" [13], waarvan de concessie aan die van Sclessin grensde. Haar rijke aders bevatten vette steenkool van eerste kwaliteit en lagen regelmatiger dan deze van Val-Benoît. Elias slaagde erin iets meer dan vier tienden van de vennootschap te kopen. Op meer kon hij geen beslag leggen, daar hij op georganiseerd verzet stuitte vanwege de overige aandeelhouders [14]. Het verworven deel werd bij besluit van 31 december 1835 bij de S.A. de Sclessin gevoegd en werden er 526 aandelen voor uitgegeven.

Door de toevoeging van „La Haye" en „Val-Benoît" werden aldus 2.166 aandelen geplaatst. De Société de Commerce nam de rest van de voor deze operatie voorziene aandelen, waardoor een bedrag van 334.000 Fr. kon aangewend worden om de nodige werken in de nieuwe aanwinsten te ondernemen [15]. De opkopen gingen ondertussen door tot maart-april 1836. Het projekt voor de oprichting van hoogovens te Flémalle werd afgelast [16]. Men gaf de voorkeur aan Sclessin als vestigingsplaats. In mei 1836 kwamen de directeurs van de Société de Commerce ter plaatse om de mogelijkheden te onderzoeken en de kosten te schatten. Zij besloten al de mijnen, zowel ijzer- als steenkoolmijnen die in de streek waren aangekocht in één kapitaalkrachtige N.V. te verzamelen. Vervolgens besloten zij zes hoogovens te bouwen [17]. Dit besluit werd door de algemene vergadering der aandeelhouders goedgekeurd op 26 september 1836 en vastgelegd bij akte van 24 februari 1837 [18]. De wijziging van de doelstelling en de aanzienlijke kapitaalsverhoging eiste een hervorming van de sta-

[11] Zie nota over vorming van S.A. des Charbonnages de Val-Benoît, p. 152; Mémoire pour M.N. LESOINNE, demandeur appelant contre la Société de Sclessin, *op. cit.*, p. 16 en passim.

[12] A.B.Z., NV's, 3622, akte van 21.11.1835.

[13] Elias kocht de aandelen van Chefnay, Carlier, Hennicourt en J. Gernaert voor 526.000 Fr. A.R.A., S.G., 3219. Brieven van Elias, 10, 13, 15, 17, 20 en 31.12.1835.

[14] De overige aandeelhouders kwamen overeen niet te verkopen onder de prijs van twee miljoen frank. A.R.A., S.G., 3219, Brief van Elias aan Soc. Comm., 20.10.1835.

[15] A.B.Z., NV's, 3622, akte van 24.2.1837.

[16] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 612.

[17] A.R.A., S.G., 1839.

[18] A.B.Z., NV's, 3622, Soc. Comm. aan minister, 8.8.1839.

tuten. De S.A. des charbonnages de Sclessin werd aldus de S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de Sclessin. Het sociaal kapitaal werd voorlopig gebracht op acht miljoen frank, maar het kon verhoogd worden tot twaalf miljoen. De toevoeging van „Val-Benoît" en „La Haye" werd bij dezelfde akte vastgelegd [19]. De Société de Commerce bracht vervolgens in : de koolmijn van Couthuin [20], de rechten op de uitbating van ijzererts onder de gemeenten van Couthuin, Lavoir, Huccorgne, Heson en Landenne, 993 1/4 aandelen van 1.000 Fr. van de S.A. des charbonnages de Jemappe et Flémalle, 18/64sten in de koolmijn „Sarts-au-Berleur" [21]; ten slotte 186 aandelen in de Société charbonnière de l'Espérance te Herstal [22], de koolmijn „La Batterie" [23] en enkele terreinen. Voor dit alles kreeg zij en degenen waarvoor zij optrad, 2.009 aandelen. In totaal waren er dus 5.175 aandelen uitgegeven [24]. De koolmijnen van Wandre en Xhorré zullen later bij het complex worden gevoegd. Ook zullen al de aandelen van Jemeppe et Flémalle worden uitgewisseld tegen aandelen van de nieuwe maatschappij [25]. Door een bepaling in de akte van 24 februari 1837 werd aan de N.V. ook de mogelijkheid geschonken een aantal aandelen te gebruiken als onderpand voor een lening. De aanleg van een aanzienlijk reservefonds werd voorzien : 1/4 van de meerwinst moest hiervoor jaarlijks worden uitgetrok-

[19] A.B.Z., NV's, 3622, akte van 24.2.1837. Zie ook aanbreng.

[20] Houillères de Couthuin, 1.068 ha 53 a, concessie verleend bij K.B. van 21.9.1829. A.B.Z., NV's, 3622, akte 24.2.1837.

[21] Er werd een vennootschap gesticht voor de uitbating van deze mijn op 1 januari 1819, hernieuwd op 21.11.1827 te Montegnée. Aandeelhouders waren Th. Mottart, J. Forgeur, J.C. Bidaut, G. Nagelmackers, J. Mouton, Chefnay etc... De uitbating werd door Regnier-Poncelet gemechaniseerd maar de aankoop van een pompinstallatie was noodzakelijk. De uitbating leed verliezen door het feit dat de eigenaars slecht overeenkwamen. A.R.A., S.G., 3219. Elias aan Soc. Comm., 21.10.1835; Gernaert aan Soc. Comm., 19.2.1836; zie ook nota over „Sarts-au-Berleur" door ingenieur Colson, 15.10.1835.

[22] 395 ha magere steenkool; concessie dateert van 3.2.1828. Société Charbonnière de l'Espérance was verdeeld in 229 aandelen toebehorend aan een groot aantal kleine eigenaars, die voor grote plannen voor uitbreiding terugschrokken; werd door Gernaert als zeer belangrijk beschouwd, maar kon slechts renderen mits doorgedreven mechanisatie. A.R.A., S.G., 3219; J. Gernaert aan Soc. Comm., 16.2.1836.

[23] verkocht door Cockerill en Elias voor 85.000 frank. A.R.A., S.G., 3219, Cockerill en Elias aan Meeus, 18.9.1835.

[24] A.B.Z., NV's, 3622, akte van 24.2.1837.

[25] A.B.Z., NV's, 3662. Soc. Comm. aan minister, 8.8.1839. Tabel : Waarde der koolmijnen van „Sclessin" (waarschijnlijk in 1841 opgesteld) Val-Benoît en Grand-Bac : 2.149.191 Fr.; La Haye : 621.263,29 Fr.; Artistes : 1.613.288,74 Fr., Sarts-au-Berleur : 499.977,33 Fr.; l'Espérance te Herstal : 464.826,21 Fr.; Couthuin : 253.443,79 Fr.; Bois d'Avroy : 1.498.359,65 Fr.; La Batterie : 307.898,73 Fr.; Xhorré : 224.558 Fr.; mines de fer de Couthuin.

ken. Bovendien werd het beheer en de directie aangepast aan de gewijzigde omstandigheden [26].

In de daaropvolgende twee jaar werd er koortsachtig gewerkt aan de bouw van de fabriek en de aanpassing van de mijnen. Verschillende nieuwe putten werden aangeboord, de uitbating gemoderniseerd. De koolmijn Les Artistes werd door een spoorlijn met de Maas verbonden. De zes hoogovens met de nodige bijgebouwen en machines waren in 1839 zo goed als voltooid [27].

De eerste oven werd in begin van dat jaar aangestoken, een tweede in mei 1840 [28]. De beheerraadsvergadering gehouden op 6 mei 1839 stelde vast dat de totale installatie, aankoop van mijnen inbegrepen, tot dan toe iets meer dan 8.800.000 Fr. had gekost. De vennootschap bezat daarnaast een stock van grondstoffen en andere produkten die de waarde van haar activa tot bijna tien miljoen deed stijgen. De Société de Commerce had voorlopig de nodige gelden voor de werken voorgeschoten, maar nu eiste de financiële toestand van deze maatschappij een dringende regeling van de situatie.

Op dat ogenblik waren er slechts 5.591 aandelen werkelijk uitgegeven. Men besloot dus gebruik te maken van de mogelijkheid geboden door de statuten. De Société Générale aanvaardde 4.500 aandelen als onderpand voor een obligatielening ten bedrage van 3.600.000 Fr. Op deze manier werden een groot deel van de voorschotten van de Société de Commerce omgezet tot een vaste lening van 5 % die met annuïteiten in de periode van vijfjaar diende afgekort. Het sociaal kapitaal werd geplaatst op 11 miljoen. De resterende 909 nieuwe aandelen zouden de beheerders aan pari trachten te plaatsen [29]. Slechts ongeveer 300 vonden er kopers [30].

De jaren 1836-1837 en 1837-1838 waren zeer voorspoedig geweest. In het eerste jaar boekte de maatschappij een winst van 227.000 Fr., 164.000 Fr. in het tweede jaar. Dan kwam de crisis. Zoals de andere metaalbedrijven kende „Sclessin" zware verliezen alhoewel deze in vergelijking met hetgeen „Couillet" en „Châtelineau" hadden opgelopen nogal meevielen. Zij boekte van 1838-

[26] A.B.Z., NV's, 3622. Akte van 24.2.1837; zie ook Soc. Comm. aan minister, 8.8.1839.
[27] A.B.Z., NV's, 3622, Soc. Comm. aan minister, 8.8.1839.
[28] A.B.Z., 2067-5. Circulaire Minister van Buitenlandse Zaken, 30.18.1842; aangehaald door LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 367.
[29] A.B.Z., NV's, 3622. Soc. Comm. aan minister 8.8.1839.
[30] In 1842 waren er 5.891 aandelen uitgegeven. A.R.A., S.G., 3028. Etat renseignant le nombre d'actions non émises des sociétés de Sclessin, Châtelineau et Couillet (1842).

39 tot 1841 een totaal verlies van 216.000 Fr. en haar schuld bij de Société Générale was opgelopen tot iets meer dan 4 miljoen frank (Voor „Châtelineau" zowel als voor „Couillet" bedroeg deze meer dan dubbel zoveel) [31]. Bij besluit van de directie van de Société Générale werd haar in november 1842 dezelfde gunstvoorwaarden voor de afkorting van de schuld toegekend. De intrest werd verlaagd tot 3 %, de aandeelhouders deden afstand van hun winst die moest aangewend worden voor de afkorting van de schuld tot 5 %. Wanneer de helft van de schuld was afgelost, moest de Société Générale kiezen of zij de rest in aandelen wilde aanvaarden, zoniet mocht zij andere liquidatiemiddelen voorstellen. De N.V. moest van de commissaris van de bank controle op al haar verrichtingen dulden en mocht aan niemand anders voorrechten verlenen of hypotheken toekennen [32]. De goedkeuring van de stichting van de vennootschap van Sclessin stuitte, zoals te verwachten was, op heel wat moeilijkheden. De toelating voor de eerste steenkoolmaatschappij werd eerst aangevraagd in maart 1836 [33]. Naast enkele wijzigingen aan de bepalingen betreffende de ontbinding e.d., eiste de minister dat de maatschappij haar jaarlijkse balans aan het ministerie zou voorleggen [11]. Men kent de opinie van de Meeûs betreffende deze eis. De Société de Commerce antwoordde eerst op 13 mei 1836. Zij verzette zich uitdrukkelijk tegen elke voorwaarde van de minister, zich beroepend op de vrijheid van vereniging [34]. De vraag rijst hier evenwel of het de vennootschap er niet om te doen was om tijd te winnen. Inderdaad, in mei 1836 viel, zoals we hebben vermeld, de beslissing tot het omvormen van de maatschappij tot een hoogovenbedrijf. Eerst op 3 september stemde zij er schriftelijk in toe de voorwaarden van de minister te aanvaarden na mondeling overleg [35]. Drie weken later werd de uitbreiding en hervorming van de maatschappij door de algemene vergadering gestemd. Op 3 oktober ten slotte ondertekende de koning de goedkeuring van de oude vennootschap, hetgeen eigenlijk geen

[31] A.R.A., S.G., 1835. Résumé des bilans des Soc. de Sclessin, Châtelineau et de Couillet depuis leur origine jusque et y compris l'exercice 1837-1838.

[32] A.R.A., S.G., 3028. Copie de la lettre adressée par la Soc. Générale le 7 novembre 1842 à chacune des Société de Sclessin, de Châtelineau ,de Couillet en Société de Sclessin, 11.11.1842.

[33] A.B.Z., NV's, 3622. Meeus aan minister, 16.3.1836.

[34] A.B.Z., NV's, 3622. Minister aan Opdenbergh, 26.3.1836.

[35] A.B.Z., NV's, 3622. Soc. Com. aan minister, 13.5.1836.

zin meer had. In het koninklijk besluit kwam de clausule voor die de Société Générale kost wat kost wilde vermijden : namelijk dat de N.V. geen nieuwe mijnen of ondernemingen mocht bijvoegen zonder voorafgaandelijke koninklijke goedkeuring [36] ! De Société de Commerce had dus deze klip kunnen omzeilen door handig te manœuvreren, maar helaas moest ook voor de nieuwe vennootschap de goedkeuring verworven worden. Zij heeft deze formaliteit weer zolang mogelijk uitgesteld : tot augustus 1839 [37]. De Theux, wantrouwiger en kitteloriger dan ooit, eiste een strikt nauwkeurig onderzoek naar de waarde van de ingebrachte ondernemingen. Er vielen scherpe woorden langs beide kanten en daarop bleef het onderzoek steken. Eerst in maart 1841 werd het terug opgenomen. Het ministerie De Theux was ondertussen vervangen door het ministerie Lebeau. Het verslag van de staatsingenieur bracht weinig aarde aan de dijk : de toestand van de onderneming zag er inderdaad in 1840 wel anders uit dan in 1836. Op technisch gebied kon de ingenieur niets aanmerken tenzij dat de N.V. tè grootse plannen had gekoesterd, hetgeen in het licht van de „boom" van de jaren 1835-1836 te begrijpen viel. Na verloop van de jaren was gebleken dat „Val-Benoît", „La Haye" en zelfs „Les Artistes" onder de waarde waren ingebracht, terwijl integendeel de andere mijnen te hoog werden aangeslagen. De algemene toestand van de maatschappij zag er vanuit commercieel standpunt gezien, slecht uit vanwege de crisisperiode [38]. Op basis van dit rapport en mits een aanpassing van de statuten volgens de richtlijnen van de Ministeriële Instructie van februari 1841 werd de maatschappij ten slotte door minister Nothomb goedgekeurd.

Gedurende de periode 1842-1845 werkten te Sclessin slechts drie van de zes hoogovens met de enige bedoeling, althans volgens Richtenberger, van maar op gang te blijven en de arbeiders te laten leven [39]. Tegen het eind van het jaar 1845 kwam eindelijk de langverwachte heropleving : de aanleg van nieuwe spoorwegen werd gepland door Engelse maatschappijen. Frankrijk begon met de aanleg van zijn grote verbindingswegen. Engelse (en Franse) kapitalisten zochten niet alleen bestellingen te plaatsen in Belgische fabrieken, maar trachtten ook de hand te leggen op

[36] A.B.Z., NV's, 3622. Soc. Com. aan minister, 3.9.1836.
[37] A.B.Z., NV's, 3622. K.B. van 10.11.1836.
[38] A.B.Z., NV's, 3622. Meeus en Opdenbergh aan minister, 6.11.1839.
[39] A.B.Z., NV's, 3622. Druigman en Meeus aan minister, 4.8.1839.

de produktiebronnen zelf. De waarde van de industriële aandelen steeg vlug. James de Rothschild was één dezer kapitalisten. Hij zocht een metaalbedrijf dat het materiaal voor de aanleg van zijn „Chemin de fer du Nord" kon leveren (de Franse produktie was namelijk onvoldoende). Zijn keuze viel op Sclessin. De Meeûs wist door handige onderhandelingen de prijs van 1.200 Fr. per aandeel te bedingen. Op 19 februari 1846 werd de koop definitief gesloten voor 5.100 aandelen. Dit betekende een premie van in totaal één miljoen frank voor de aandeelhouders. Eindelijk was nu het volledig kapitaal, elf miljoen frank, geplaatst, de obligatieschuld kon worden afgelost en er restte nog genoeg om een vergoeding aan de aandeelhouders, die sedert 1839 niet meer hadden gekregen, uit te keren [40]. James de Rothschild kreeg een beheerderszetel, evenals zijn medewerker Talabot. Anselme de Rothschild werd opgenomen als commissaris. De meerderheid der aandelen en der zetels bleef toch nog bij de Société-Générale-groep [41].

Vóór 1858 onderging de N.V. nog enkele belangrijke wijzigingen. „Val-Benoît", dat op administratief gebied steeds moeilijkheden had gekend wegens de vijandigheid van de familie Lesoinne, werd omgevormd tot een zelfstandige vennootschap. De opbrengst van de verkoop werd in aandelen van de nieuwe vennootschap aan de vroegere aandeelhouders uitbetaald, aan de koers van 525 Fr. pro rato één aandeel van „Val-Benoît" voor drie aandelen „Sclessin". Dit betekende dat de waarde van één aandeel van Sclessin van 500 Fr. op 325 Fr. werd gebracht [42].

De winsten die de maatschappij boekte van 1857-58 tot 1862 zijn in dit perspectief wel heel aanmoedigend te noemen : namelijk een gemiddelde van 7 % [43].

[40] A.B.Z., NV's, 3622. Minister maakte documentatie (balansen, aanvraag e.d.) over aan de minister van Openbare Werken met het verzoek tot instellen van een onderzoek, 14.9.1840.

[41] A.B.Z., NV's, 3622. Verslag van 15 maart 1841, door ingenieur Devaux.

[42] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 138, brief van 5.1.1845.

[43] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, pp. 176-184; brieven van 15, 17.1.1846; 2, 4, 9, 10, 12, 16, 19.2.1846. Onderhandelingen en afsluiten van verkoop door de vertegenwoordiger Richtenberger.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX, USINES ET CHARBONNAGES DE CHATELINEAU (Châtelineau)

Akte : 17.12.1835; K.B. 12.10.1836; (B.O. 1837, 135; Pas. 1837, 726).

Soc. Kap. : 4.300.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : twee hoogovens en de fabrieken (Soc. Willmar et Cie), koolmijn uitgebaat door Soc. du Gouffre, koolmijn Sacré-Français : 3.620 aandelen.
Soc. Comm. : 680.000 Fr. - 680 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 9.000.000 Fr.
fusie met S.A. Marcinelle et Couillet in 1869.

1835	1857	1873
beheerders :		
Fr. Opdenbergh	J. Malou	J. Malou
H. de Baillet	F. de Meeûs	A. Gauchez-Leghait
P. J. Meeus-Vander Maelen	F. E. Van der Elst	V. Drugman
Pr. Willmar	Et. Willmar	H. de Meeûs
J. B. Gendebien	J. B. Gendebien	L. De Vries
commissarissen :		
Ferd. Basse	H. de Baillet	H. de Baillet
John Cockerill	J. P. Matthieu	H. Sarens (zoon)
G. Pastor	E. De Senzeilles	H. Cattoir-Gihoul
F. J. Drugman	V. Drugman	E. de Senzeilles
	J. J. Sarens	L. Veydt
directeur :		
L. Willmar	L. De Vries	

Wijz. : *Akte* : 22.12.1838; K.B. 31.12.1838; (B.O. 1838, 100; Pas. 1838, 1084). Soc. kap. : 8.000.000 Fr.

Akte : 18.11.1840; K.B. 22.12.1840; (B.O. 1840, 105; Pas. 1840, 1235).

Akte : 25.5.1850; K.B. 24.6.1850; Soc. kap. : 12 milj. Fr.

Akte : 11.7.1862; K.B. 30.7.1862; (Mon. 6.8.1862) : verlenging en nieuwe statuten. Soc. kap. : 8.000.000 Fr. Dm. II, dl. 1, p. 240.

Akte : 23.6.1869; K.B. 13.7.1869; (Mon. 22.7.1869) : fusie met S.A. de Marcinelle et de Couillet. Zie p. 175. Dm. III, dl. 1, p. 432.

A.B.Z., NV's, 3619; Dm. I, p. 374.
TRIOEN, II, p. 29.

De hoogovens te Châtelineau werden gebouwd door de gebroeders Willmar. In september 1829 werd een vennootschap gesticht onder firma Léon Willmar et Cie. De familie Willmar (Léon, Pierre, Etienne en Jean-Jacques Willmar) werd gecommanditeerd door een Luikse groep waarvan Cockerill, diens neef Pastor en enkele van zijn Hollandse vennoten (Y. D. Ch. Suermondt en D. J. Van Ewyck) deel uitmaakten. Verder telde de groep nog enkele figuren uit de Luikse industrie- en handelswereld : o.m. Jacques en Frédéric Behr en George Michiels (van de koolmijn van l'Espérance) en Ridder De Villers de Pité [1].

In 1830 kreeg de vennootschap toelating tot de oprichting van drie hoogovens met cokes en vijftig cokesovens [2]. In 1832 werden de twee eerste hoogovens aangestoken. In 1834 kwam de derde klaar [3]. Twee mijnen die rijkelijk de goede steenkoolsoort bevatten, nodig voor de vervaardiging van cokes, bevoorraadden de fabriek. Eén der mijnen was gedeeltelijk sedert 1825 het eigendom van Cockerill en Suermondt. De concessie, die „Sacré-Français" werd genoemd (zij lag naast „Sacré-Madame" !) was oorspronkelijk eigendom van de familie Motte. In 1831 kocht Cockerill en zijn associé ook de rest van de uitbating. De tweede koolmijn was belangrijker. Zij was eigendom van de Société du Gouffre. De stichter was Jean François Gendebien, maar de oorspronkelijke bezitter was de Hertog van Arenberg aan wiens huis Gendebien verbonden was als financieel beheerder. In 1835 waren alle aandelen in handen van één der zonen van Gendebien, Jean Baptiste [4].

Waarschijnlijk bestond er reeds vóór 1835 één of andere overeenkomst tussen het hoogovenbedrijf en de koolmijnen voor de levering van de grondstof, alhoewel dit niet positief uit de beschikbare bronnen is op te maken. De firma Willmar en Co had met financiële moeilijkheden af te rekenen en knoopte onderhandelingen aan met de Société de Commerce voor de vorming van een N.V. De Société de Commerce kocht ten slotte bij onderhandse akte van 19 november 1835, 920 aandelen van de te vormen naam-

[1] A.B.Z., NV's, 3619, akte van 17.12.1835.
[2] WARZEE, *op. cit.*, p. 48.
[3] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366, voetnoot 122.
[4] A.B.Z., NV's, 3619, akte van 17.12.1835. A.R.A., S.G., 3041, Inventaire des pièces composant le dossier de la demande en maintenue de concession de la Société Charbonnière de Sacré-Français.

loze vennootschap [5]. De Société Générale aanvaardde bovendien de aandelen van Cockerill in de onderneming als garantie voor de afbetaling van een hypothecaire lening. Deze lening werd door de bank verschaft op 9 augustus 1834 [6].

De verkopers brachten de ondernemingen aan in de S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de Châtelineau gevormd bij akte van 17 december 1835 door de Société de Commerce. Deze aanbreng werd in zijn geheel vertegenwoordigd door 3.620 aandelen van 1.000 Fr.; 900 hiervan waren onvervreemdbaar gedurende twee jaar; twaalf aandelen moesten door de stichters afgegeven worden als waarborg voor de betaling van een hypotheek. De Société de Commerce bracht 680.000 Fr. aan, kreeg 680 aandelen. Het sociaal kapitaal bedroeg bijgevolg 4.300.000 Fr. en kon verhoogd worden met 1.500.000 Fr. [7].

In de „boom"-jaren volgend op de stichting van de maatschappij kende het bedrijf een snelle groei. De derde hoogoven werd voltooid en drie nieuwe werden bijgebouwd [8]. „Châtelineau" specialiseerde zich na verloop van tijd in het aanzuiveren van smelt- en gietijzer [9]. De uitbreidingswerken vergden enorme kapitalen. De 1.500 aandelen die ter beschikking stonden van de N.V. volgens de statuten werden gebruikt voor de aankoop van de hoogovens van Gougnies. De Société de Commerce verleende het geld voor deze koop en aanvaardde de aandelen als onderpand voor de terugbetaling [10]. Door akte van 22 december 1838 werden 4.000 obligaties van 1.000 Fr. geschapen; 2.000 hiervan werden genomen door de Société de Commerce, 2.000 door de Société Générale zelf. Tegelijkertijd werd het sociaal kapitaal verhoogd met 2.200.000 Fr. tot 8 miljoen [11]. Een uitgifte van deze aandelen waardoor de terugbetaling van een groot gedeelte van de schuld gewaarborgd zou worden, mislukte echter wegens de financiële crisis. Het gevolg was dat de financieringsmaatschappijen deze aandelen namen als waarborg voor de terugstorting van de obligatieschulden. Het was vooral de noodzaak tot verruiming van het

[5] A.R.A., S.G., 3041, J.B. Gendebien aan de Soc. Com., 14.3.1836.
[6] A.R.A., S.G., 311. brieven J. Cockerill — gouverneur S.G., 23.1.1836 en 17.2.1836.
[7] A.B.Z., NV's, 3619, akte van 17.12.1835.
[8] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366, voetnoot 122; DEMEUR, V. I, p. 374, voetnoot 2.
[9] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366.
[10] A.R.A., S.G., 3041, Soc. Châtelineau aan Soc. Com. : 18.12.1838.
[11] A.B.Z., NV's, 3619; akte van 22.12.1838. A.R.A., S.G., 3028, proces-verbaal aan algemene vergadering van de aandeelhouders van 20.12.1838.

bedrijfskapitaal dat aan de basis lag van de kapitaalsverhoging : dit kapitaal moest minstens twee miljoen frank bedragen in overeenstemming met de snelle uitbreiding van de verrichtingen van de maatschappij, „qui ne sont que la conséquence des travaux de développement prévus et jugés indispensables depuis la formation de la société" [12]. De toestand van „Châtelineau" evolueerde dus in grote lijnen op dezelfde manier als van „Sclessin" en „Couillet". Ook voor haar werd de financiële situatie ondraaglijk in het begin der veertiger jaren, na drie crisisjaren. Te samen met de anderen hoogovenbedrijven van de Société Générale richtte zij een noodkreet tot de directie van de bank opdat deze de voorwaarden van hun krediet zou verlichten [13].

„Châtelineau" had in de jaren 1836, 1837 en 1838 zeer aardige winsten geboekt : respectievelijk 332.000, 562.000 en 233.000 Fr., in totaal ruim 1.127.000 Fr. Deze mooie cijfers konden echter de astronomische verliezen van de vier daaropvolgende jaren niet goedmaken : 753.000 Fr. in 1839, 1.134.000 in 1840, 880.000 Fr. in 1841 en 822.000 Fr. in 1842, in totaal bijna 3.600.000 Fr. [14] ! Als men bedenkt dat het werkelijk uitgegeven kapitaal niet meer dan 4.300.000 Fr. bedroeg, betekende dit dat het kapitaal voor meer dan 80 % verloren was. Wettelijk moest een maatschappij ontbinden bij verlies van de helft van het kapitaal. Deze manier van redeneren gaat echter niet op vermits het uitgegeven kapitaal niet meer de werkelijke waarde van het bedrijf weerspiegelde. Deze was door de uitbreidingen gestegen tot iets meer dan 7.800.000 Fr. De Société de Commerce had het leeuwenaandeel van de investeringen gedragen. In 1842 was „Châtelineau" deze maatschappij bijna 6.100.000 Fr. schuldig, aan de Société Générale zelf 2.270.000 Fr. [15] ! De aflossing van de intresten was de zwaarste uitgave van de N.V. en de grootste oorzaak van de deficitaire balansen. We weten reeds dat de Société Générale het verzoek van de maatschappijen van „Sclessin", „Couillet" en „Châtelineau" inwilligde. De intrest werd verlaagd tot 3 %, de rest van

[12] A.R.A., S.G., 3028, proces-verbaal algemene vergadering der aandeelhouder 20.12.1838.

[13] A.R.A., S.G., 3028, Société de Châtelineau, Couillet et Sclessin aan Société Générale, 3.10.1842.

[14] A.R.A., S.G., 3028. Résumé des bilans de la Société depuis son origine jusque et y compris l'exercice 1841-1842.

[15] A.R.A., S.G., 3028. Etat des sommes dont les société de Sclessin, Châtelineau et Couillet étaient débitrices aux Sociétés Générale, de Commerce et de Mutualité, 30 juin 1842.

de winst moest (tot 5 %) worden aangewend voor de afkorting van de leningen. De eventuele rest van de winsten mocht de N.V. behouden. Wanneer op deze manier de helft van de leningen was afgekort, werden aan de bank de onuitgegeven aandelen van de N.V.'s aan pari aangeboden ter aflossing van de andere helft [16].

Na 1842 verliep de toestand van „Châtelineau" niet meer parallel met de andere hoogovenbedrijven van de Société Générale „Couillet" en„Sclessin" zijn er in geslaagd hun verplichtingen na te komen. Zij kenden een nieuwe start in 1845 en ondanks de crisis van 1847-1848 was hun toestand aanzienlijk verbeterd in 1849. „Châtelineau" was er in 1849 nog slechter aan toe dan in 1842 ! Zij had geen intresten betaald omdat haar winsten dit niet toelieten [17]. Inderdaad, de balans die na het afsluiten van het boekjaar 1845-1846, een topjaar voor de andere bedrijven, werd opgesteld, toonde een alarmerend negatief resultaat : haar verplichtingen aan derden liepen op tot meer dan negen miljoen, de verplichtingen tegenover de N.V. zelf (sociaal kapitaal, afschrijvingen, enz...) meer dan 4.350.000 Fr. Daarentegen stond een actief van slechts 11 miljoen frank, waarvan nog geen 1.600.000 Fr. onmiddellijk realiseerbaar was [18] ! De Société Générale drong aan op de betaling van de intresten [19]. Er ging ongetwijfeld iets mis met „Châtelineau" en een beheerder van de Société de Commerce, Joseph Meeus-Vandermaelen, een neef van de gouverneur van de bank, werd erop uitgestuurd om de oorzaak van deze wantoestand op te zoeken. Een eerste verslag van 16 november 1846 wees uit dat de abnormale slechte resultaten van de onderneming in haar geheel te wijten waren aan grove fouten gemaakt door de directie van de mijnen. Het was juist de bloei van de mijnondernemingen die de hoogovenbedrijven van de Société Générale de recessie van 1839-1844 hielp overleven. De mijnen van „Châtelineau" hebben deze rol niet kunnen vervullen tengevolge van wanbeheer. Inderdaad, Joseph Meeus stelde vast dat de koolmijn „Le Gouffre" praktisch onproduktief was geworden door verregaande verwaarlozing van de uitdiepingswerken. Te „Sacré-Français" waren grove fouten gemaakt. Meeus stelde het systeem van onder-

[16] A.R.A., S.G., 3028. Copie de la lettre par la Société Générale; le 7 novembre 1842, à chacune des Sociétés de Sclessin, Châtelineau et Couillet.

[17] A.R.A., S.G., 1858. Zie Société de Châtelineau aan Soc. Gén., 17.10.1846. Verzoek tot verlaging van de intrest tot 1 %. Soc. Gén. weigert, vraagt om balans, 7.12.1846.

[18] A.R.A., S.G., 1858. Balans van boekjaar 1 juli 1845-30 juni 1846. Soc. de Châtelineau.

[19] A.R.A., S.G., 1858. Soc. Gén. aan Soc. de Châtelineau, 7.6.1847.

directeurs aan de kaak en pleitte voor de invoering van een door de Société de Commerce gecontroleerd centraal bureau van ingenieurs die het beleid van al de mijnen van de Société Générale zou voeren [20]. Volgens de richtlijnen van dit verslag werden de administraties der mijnen van „Châtelineau" vervangen. Reeds in 1849 waren de eerste gunstige resultaten zichtbaar : „Ces deux charbonnages ont pris un développement si considérable et si inattendu dans les circonstances actuelles que les bénéfices qu'ils produisent, ont totalement changé la position de Châtelineau" [21]. In 1850 besloot men, in het licht van deze betere omstandigheden de financiële toestand te saneren. Het sociaal kapitaal werd verhoogd tot twaalf miljoen frank, vertegenwoordigd door 30.000 aandelen van 400 Fr. De aandelen werden ondergebracht in twee reeksen : reeks A vertegenwoordigde het oude sociaal kapitaal en zou voortaan bestaan uit 4.300 aandelen van 400 Fr. Dit betekende een devaluatie van 60 %. Al de bestaande obligaties zullen door aandelen van de tweede reeks worden ingewisseld. Het sociaal kapitaal zou slechts voorlopig 12 miljoen bedragen er werd namelijk voorzien in de geleidelijke afschrijving van de: aandelen tot het zou gedaald zijn tot acht miljoen [22]. In 1858 moesten nog ongeveer 800.000 Fr. worden geamortiseerd : dit plan was dus eindelijk volgens het geplande schema kunnen uitgevoerd worden [23]. „Châtelineau" heeft dit resultaat echter slechts kunnen verwezenlijken door de verkoop van „Sacré-Français". De mijn werd in 1852 ingebracht in de S.A. des charbonnages de Charleroi [24]. Het beheer van de N.V. had besloten al haar krachten te wijden aan de uitbouw van de rijkste mijn : Le Gouffre. De sommen die ze anders aan de Société Générale had moeten afstaan voor de delging van haar schuld investeerde ze in de uitbreiding van „Le Gouffre" en betaalde de bank met de aandelen van de S.A. des charbonnages de Charleroi die haar voor „Sacré-Français" werden toegekend [25].

[20] A.R.A., S.G., 3046. Premier rapport au conseil d'administration de la Société de Ccommerce de Bruxelles, 16.11.1846.

[21] A.R.A., S.G., 2990. Soc. Comm. aan Soc. Gén., 5.2.1848 en A.R.A., S.G., 3359. Rapport aan beheer van de Soc. Com., 12.3.1849.

[22] A.R.A., S.G., 1859. Soc. de Châtelineau aan S.G., 28.5.1850. A.B.Z., NV's, 3619. Akte van 25.5.1850. K.B. : 24.6.1850.

[23] DEMEUR, *op. cit.*, v. I, p. 375, voetnoot 1.

[24] Zie vorming S.A. des charbonnages réunis de Charleroi, p. 122.

[25] A.R.A., S.G., 1859. Soc. de Châtelineau aan Soc. Gén., 13.10.1852.

„Châtelineau" bezat tot 1854 geen wals noch puddlerovens. In dat jaar werd aan De Vries, directeur, en Godefroid Goret toelating verleend in de gemeente Châtelineau een wals voor ijzerbewerking, uitgerust met 12 puddlerovens en vier verwarmingsovens enz..., op te richten. De N.V. bezat 5/12 van de aandelen, de rest werd genomen door de Société Générale. In 1860 werd deze fabriek bij „Châtelineau" gevoegd [27]. De N.V. bezat bovendien een aandeel van 2/3 in een constructiewerkplaats eveneens in Châtelineau opgericht [28]. In feite mochten we toen ook „Châtelineau" tot de volledig geïntegreerde bedrijven rekenen. Ten slotte fusionneerde de maatschappij in 1869 met de hoogovens van Marcinelle et Couillet [29].

[26] DEMEUR, *op. cit.*, v. I, p. 374, voetnoot 1. WARZEE, *op. cit.*, p. 101.
[27] DEMEUR, *op. cit.*, v. II, d. 1, p. 240.
[28] DEMEUR, *op. cit.*, v. I, p. 374, voetnoot 1.
[29] A.B.Z., NV's, 3619. K.B. 13.7.1869, waardoor fusie met andere vennootschap of eventuele ontbinding werd goedgekeurd en DEMEUR, *op. cit.*, v. II, dl. 2, p. 432.

S.A. DU HAUT-FOURNEAU ET FONDERIE DE VENNES (Vennes en Luik)

Akte : 23.12.1835; K.B. 31.1.1836; (B.O. 1837, 89; Pas. 1837, 557).

Soc. Kap. : 650.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Fabriek van Vennes (Delloye en Vandermaesen) : 651 aandelen.
Banque de Belgique : 89.000 Fr. - 89 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 650.000 Fr. uitgegeven.

1835
beheerders : H. Delloye G. F. Davignon Ch. Desoer Em. Vandermaesen (ook directeur) N. Hennequin

Wijz. : *Akte* : 18.12.1840; K.B. 25.12.1840; (B.O. 1840; Pas. 1840, p. 1186).
Akte : 13.6.1843; K.B. 27.6.1843; (B.O. 1843, 60; Pas. 1843, p. 573).

Ontbonden op 27.6.1843.

A.B.Z., NV's, 3624.
TRIOEN, II, p. 191.

De fabriek van Vennes was een onderneming die sinds eeuwen befaamd was [1]. Zij werd waarschijnlijk gesticht in de 16de eeuw. Gedurende heel de achttiende en het begin van de negentiende eeuw was zij in handen van een echte dynastie van ijzersmelters : de familie Posson. Zij brachten de onderneming tot grote bloei, niet alleen door de kwaliteit van de produkten die zij afleverden, maar tevens door het feit dat zij door verschillende kleinere fabriekjes op te slorpen een monopolie over een bepaalde tak van deze produktie, namelijk het gietijzeren vaatwerk, konden vestigen. In de woelige tijden onder de Franse bezetting kende Vennes haar grootste bloei. De uitbaters wisten de mogelijkheden die de

[1] De meeste gegevens die werden gebruikt in deze nota werden overgenomen uit de uitstekende monografie over de fabriek van Vennes : namelijk deze van EVRARD, R. DESCY, A. : *Histoire de l'usine de Vennes, suivie de considérations sur les fontes anciennes (1548-1948)*, Liège, Soledi, 1948, in-8°, 381 p., pp. 99-126 voor onze periode.

oorlogsomstandigheden boden, ten volle uit te baten door over te schakelen op de oorlogsproduktie. Zij leverden gietijzeren onderdelen voor militair materieel, zowel aan de Hollandse als aan de Franse legers. Thomassin vermeldde de volgende bijzonderheden over het bedrijf : het verbruikte jaarlijks 500 ton ijzererts en 900 ton houtskool; 100 arbeiders produceerden 600 ton gegoten stukken per jaar. Dit produktiecijfer plaatste Vennes op de eerste plaats onder de hoogovenbedrijven van het departement van de Ourthe en op de eerste plaats wat betreft het aantal arbeiders.

Het laatste actieve lid van de familie Posson had zich in 1798 geassocieerd met Conrard Grisard, procureur en ijzerhandelaar. Zij deden een poging om de nieuwe methodes in te voeren. In januari 1808 werd hen toelating verleend tot de bouw van twee ovens met reflectoren die reeds aanzienlijke verbeteringen aanbrachten in het smeltingsproces. De ovens werden gebouwd, maar kort daarop trof de onderneming een zware slag. Guillaume-Henri Posson stierf voortijdig op dertigjarige leeftijd. Zijn enige zoon was slechts negen jaar oud en bovendien ziekelijk. Grisard, na een mislukte poging om de onderneming alleen te leiden, verhuurde de fabriek aan de heren Thomas en De Pauw. De firma Thomas en Co had erg te lijden onder de crisis van 1810 en vooral van de politieke gebeurtenissen in 1814-1815. Ten slotte stierf de laatste Posson in 1820 op twintigjarige leeftijd. Zijn bezittingen, waaronder Vennes, werden verkocht. Op deze manier kwamen de hoogovens in het bezit van Guillaume Hyacinthe Vandermaesen, die sinds de dood van G. H. Posson voogd van de jonge erfgenaam was geweest.

De familie Vandermaesen was een familie van advokaten en magistraten : zogenaamde toga-adel. Hyac. Vandermaesen beheerde de fabriek tot 1826 en gaf toen de leiding in handen van zijn oudste zoon Emile, evenmin een industrieel. De onderneming had tot dusver op marginale kracht gewerkt. In 1826 begon de herleving van de metallurgie dit tot 1829 zal aanhouden. Cockerill bouwde te Seraing op slechts enkele kilometers afstand van Vennes, zijn eerste hoogoven met cokes. Vandermaesen slaagde er echter niet in zijn kans te grijpen en ook de definitieve stap naar de omschakeling te doen. Ondanks de gunstige conjunctuur, die nochtans ook voordeel bracht voor de traditionele smelterijen, moest hij in het topjaar 1829 één der twee hoogovens van Vennes uitdoven.

In 1834, met de aanleg van de spoorwegen kwam de tweede kans. Ditmaal ontstonden definitieve plannen. Vandermaesen kreeg de financiële steun die hem waarschijnlijk tot hiertoe had ontbroken. Hyacinthe Delloye, een zeer belangrijk fabrikant van blik te Hoei en Charles Desoer waren bereid als geldschieters op te treden. Charles Desoer was eigenlijk geneesheer maar was geboren uit een familie van bekende drukkers en industriëlen. Er werd een vennootschap opgericht, waarin Delloye en Desoer elk 2/5 van het kapitaal leverden en Vandermaesen 1/5. Deze laatste bleef directeur, Desoer nam de administratie op zich. Hun plan was de oude, vermaarde hoogoven van Vennes om te bouwen voor het gebruik van cokes, een stoommachine van 40 pk in te richten voor de aandrijving van de blaasbalg en een nieuwe koepeloven te installeren.

Zij zouden zich houden bij de oude specialiteit van Vennes : het vervaardigen van gegoten stukken. Om de bevoorrading in steenkool van de hoogoven te verzekeren, werden aandelen in negen verschillende koolmijnen verworven, gelegen in de provincie Luik en Namen. De hand werd aan het werk geslagen.

In de tweede helft van 1835 begonnen de Banque de Belgique en de Société Générale echter met het opkopen van mijnen in het Luikse, onder meer van enkele mijnen die steenkool aan Vennes leverden. De uitbaters van Vennes vreesden enerzijds moeilijkheden in de bevoorrading en anderzijds meenden zij verpletterd te worden door de concurrentie toen de bouw van een reuzencomplex van hoogovens te Ougrée werd aangekondigd. Zij verkozen ook van de partij te zijn en boden Vennes te koop aan de Banque de Belgique voor de som van 500.000 Fr. In plaats van een eenvoudige verkoop stelde de bank echter voor een naamloze vennootschap te vormen. De bank zou een kapitaal leveren om de uitbreiding van de fabriek te financieren. Twee maanden later werd de S.A. de hauts-fourneaux et fonderies de Vennes opgericht. De eigenaars kregen voor hun fabriek 561 aandelen of 561.000 Fr., de Banque de Belgique rondde de som af door 89.000 Fr. te storten, zodat het sociaal kapitaal op 650.000 Fr. werd gebracht. G. F. Davignon werd benoemd tot beheerder als vertegenwoordiger van de bank. Naast hem zetelden de drie voormalige vennoten en de advokaat van het bedrijf Néocles Hennequin. Em. Vandermaesen bleef technisch directeur. Door deze stichting waren de eigenaars in staat alle hypotheekschulden af te

lossen die reeds op de onderneming drukten sinds Hyac. Vandermaesen ze aan zijn zoon verkocht in 1826 [2].

Het aantal cokesovens werd van 14 op 22 gebracht. De maatschappij bleek in 1836 of in 1837 uitzonderlijk hoge winsten te hebben uitbetaald. Naast de 5 % intrest zouden nog 25 % aan dividenden zijn uitgekeerd [3] ! Indien deze inlichtingen juist zijn, kwamen deze winsten waarschijnlijk voort uit de premies op de uitgifte van de aandelen. De eerste resultaten van de voortbrengst waren inderdaad niet zeer aanmoedigend. In 1836 werd niet het voorziene produktieritme van 7.000 kg per 24 uur bereikt. De hoogoven leverde slechts 3.000 kg smeltijzer van mindere kwaliteit. In 1837 werd de produktiecapaciteit verdubbeld en de kwaliteit aanzienlijk verbeterd. De eigen smelterij kon al dat smeltijzer niet verwerken; de overschot werd aan andere metaalfabrieken verkocht die in de omgeving waren gevestigd, o.m. aan Orban te Grivegnée. Qua spoorwegmateriaal vervaardigde Vennes alleen maar railkussens [4].

Na dit moeizaam debuut werd de maatschappij dubbel zwaar getroffen door de opschorting van betalingen door de Banque de Belgique in december 1838. Zij werd tevens een der eerste slachtoffers van de overproduktie in de metallurgie. In de eerste negen maanden na de crisis verkocht de maatschappij slechts 300 ton gegoten stukken, aan belachelijk lage prijzen. De balans van 1839 toonde een deficiet van 181.000 Fr., één vierde van het sociaal kapitaal ! De schuld van de N.V. bij de Banque de Belgique onder de vorm van voorschotten in rekening-courant bedroeg 300.000 Fr. [5]. Vermelden we ten slotte nog dat op dat ogenblik de Société des actions réunies 369 aandelen of iets minder dan 57 % van het sociaal kapitaal in portefeuille had [6]. Het voor de hand liggende besluit werd getroffen : de hoogoven werd gedoofd. Volgens de overeenkomsten tussen de Banque de Belgique en de minister van financiën moest de onderneming een hypothecaire inschrijving ten voordele van de bank aanvaarden als waarborg voor de terugbetaling van de voorgeschoten gelden [7].

[2] Deze hypotheeklasten bedroegen meer dan 47.000 frank.
[3] A.B.Z., NV's, 3624.
[4] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 367, voetnoot 124.
[5] zie A.R.A., Min. Fin., 306. Visschers aan Dujardin, 5.3.1840.
[6] L'*Indépendant*, 2.2.1838, p. 4, k. 2. Sociétés des actions réunies. Etat des diverses actions faisant partie de son avoir.
[7] A.B.Z., NV's, 3624. Akte van 18.12.1840.

Indien de maatschappij een bekwame leiding had gehad, had zij wellicht nog de moeilijke tijden kunnen doorstaan. De directeur Emile Vandermaesen bleek echter in vele opzichten te kort te schieten. Ch. Desoer eiste in 1840 diens ontslag op grond van verregaande zorgeloosheid en slordigheid. Hij zou regelmatig hebben verzuimd verslag uit te brengen over zijn werkzaamheden tegenover de beheerraad en zou gekant zijn tegen elke verbetering of verandering in de produktiemethoden. Achter deze beschuldigingen, die ongetwijfeld niet ongegrond waren, stak echter een bedoeling. Desoer was er namelijk zeer op gesteld Vandermaesen te doen ontslaan door de algemene vergadering. Vandermaesen was reeds lang bereid zich uit de zaak terug te trekken maar had als voorwaarden gesteld dat zijn vroegere vennoten zijn aandelen zouden overnemen. Wegens de grote depreciatie van de industriële waarden en de hachelijke toestand van de onderneming waren deze laatsten helemaal niet geestdriftig over dit voorstel. Zij weigerden er op in te gaan met gevolg dat Vandermaesen zich minder en minder van de zaak aantrok. In november 1840 werd hij ten slotte ontslagen. Er werd geen nieuwe directeur aangesteld : feitelijk begon toen reeds de maatschappij haar zaken te liquideren. Om de schuld bij de Banque de Belgique af te lossen verkocht zij geleidelijk al hetgeen realiseerbaar was van haar activa [8]. Haar definitieve liquidatie en ontbinding van de vennootschap werd bevestigd bij koninklijk besluit van 27 juni 1843 [9].

De machines en de gebouwen van de fabriek bleven gedurende dertien jaar ongebruikt. Eerst in 1857 werden inboedel verkocht aan een vennootschap die de fabriek omschakelde tot een werkhuis voor het vervaardigen van gasleidingen en apparaten voor gasverlichting. Deze nieuwe industrie ging een schitterende toekomst tegemoet.

[8] A.R.A., Min. Fin., 306. Verslag van de regeringscommissaris Zoude, 19.7.1839.
[9] A.B.Z., NV's, 3624. Akte van 13.6.1843.

S.A. DE SAINT-LEONARD POUR LA FABRICATION DE MACHINES ET MECANIQUES (Luik)

Akte : 13.2.1836; K.B. 29.2.1836; (B.O. 1837, 93; Pas. 1837, 563).

Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabriek van Saint-Léonard (Regnier Poncelet) : 600 aandelen.
Banque de Belgique : 600.000 Fr. : 600 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.200.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 2.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 2.000 aandelen - 2.000.000 Fr.

1836	1858
beheerders :	
Ch. De Brouckère	Ch. J. G. de Rodes
J. H. Regnier-Poncelet	E. Van Hoorebeke
graaf Vilain XIIII	J. Le Boulengé
Ch. Dubois	Ch. Dubois
	F. H. Richard-Lamarche
J. B. Kauffman	
commissarissen :	
	M. Franck
	F. Pirson
directeur :	
J. H. Regnier-Poncelet	

Wijz. : *Akte* : 8.4.1839; K.B. 19.4.1839; (B.O. 1839, 38; Pas. 1839, 316). Obligatielening van 600.000 Fr. Soc. kap. : kan op 1.600.000 Fr. gebracht worden.

Akte : 17.7.1856; K.B. 27.7.1856; (Mon. 1.8.1856) uitgifte van 400 aandelen.

Akte : 17.11.1859; K.B. 28.11.1859; (Mon. 2.12.1859; Dm. II, dl. 1, p. 106).

A.B.Z., NV's, 3642; Dm. I, p. 379.
TRIOEN, II, p. 195.

De gebroeders Poncelet, van Franse oorsprong, stichtten in 1802 te St.-Léonard bij Luik een werkplaats voor de vervaardiging van stalen werktuigen en fijne metalen woorwerpen. St.-Léonard bezat gedurende het Keizerrijk een monopolie van de staalpro-

duktie volgens de cementatiemethode. De stichters associeerden zich met Jamain, vader en zoon, die in 1791 een brevet voor de bouw van walsmachines hadden verworven. In 1821 nam Regnier-Poncelet de directie van de fabriek op zich. Onder zijn leiding verwierf de onderneming een grote reputatie door de kwaliteit van haar produkten, haar walsmachines en uitrusting voor smelterijen [1].

Regnier-Poncelet sloot in oktober 1835 een contract met de Banque de Belgique. De bank besloot 600.000 Fr. in de onderneming te investeren, d.w.z. ruim het dubbele van de waarde van de fabriek [2]. De bedoeling was dat de produktie zou uitgebreid worden tot spoorwegmaterieel en stoommachines. De vroegere activiteiten zouden worden voortgezet en uitgebreid zoals de produktie van voorwerpen in gesmolten staal en de constructie van machines voor de lakennijverheid. De bank was echter voornamelijk geïnteresseerd in de vervaardiging van locomotieven [3].

Een naamloze vennootschap kwam tot stand in februari 1836. Aan Regnier-Poncelet en enkele associés werden 600 aandelen toegekend. De industrieel kreeg als zaakvoerend beheerder een ruime toelage en had een uitgebreide verantwoordelijkheid [4]. Hij speelde een belangrijke rol in de verder evolutie van de onderneming. De eerste locomotief verliet de werkplaatsen in januari 1840 [5]. De N.V. wist belangrijke bestellingen te verwerven in Duitsland met het gevolg dat, in de nabijheid van Aken, een bijhuis werd opgericht waar de in Luik vervaardigde stukken werden ineengezet en afgewerkt [6]. Tot 1847 was St.-Léonard, na de mislukking van de Renard te Brussel, met Cockerill de énige fabriek in België die locomotieven vervaardigde. In de veertiger jaren produceerde zij gemiddeld 12 eenheden per jaar (tegen 50 bij Cockerill) [7].

Het geld voor de uitbreidingswerken werd door de Banque de Belgique voorgeschoten. In november 1838 bedroeg haar debet in rekening-courant 566.000 Fr. Zij had bovendien 139.000

[1] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 359 en voetnoot 96; p. 609 en voetnoot 9.
[2] A.B.Z., NV's, 3642. Akte van 13.2.1836.
[3] *Le Politique*, aangehaald in L'*Independant*, 17.2.1836, p. 2, k. 2.
[4] A.B.Z., NV's, 3642. Akte van 13.2.1836.
[5] *Le Politique*, aangehaald in L'*Indépendant*, 18.1.1840, p. 2, k. 2.
[6] A.B.Z., NV's, 3642. Regnier-Poncelet aan minister, 21.6.1841.
[7] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 683, voetnoot 77. Zie nota over S.A. de Bruxelles, pour la fabrication de machines et de mécaniques genaamd Le Renard, p. 240.

Fr. geleend op depot van aandelen [8]. Zoals al de bedrijven van de Banque de Belgique moest zij in 1839 een hypothecaire inschrijving op haar inboedel aanvaarden. De lening liep voor St.-Léonard over een bedrag van 600.000 Fr. [9]. De maatschappij heeft aan haar verplichtingen kunnen voldoen. De sector van de machineconstructie werd niet zo fel als de andere takken van de metaalnijverheid door de crisis van 1839-1844 getroffen. Naar het voorbeeld van de andere maatschappijen trachtte zij niettemin een kapitaalsverhoging door te voeren. Door akte van 8 april 1839 werden 400 nieuwe aandelen geschapen. Het kapitaal werd bijgevolg van 1.200.000 op 1.600.000 Fr. gebracht [10]. Slechts zestig aandelen werden geplaatst : de rest werd beleend om de vestiging van het hogergenoemd bijhuis te Aken te financieren [11]. Zij werden eerst in 1856 definitief uitgegeven [12]. Behalve in het jaar 1859-1960 toen er geen winst was, hebben de aandeelhouders regelmatig tot 1863, 7,5 % aan intrest en dividenden ontvangen [13].

[8] L'*Indépendant*, 7.12.1844, p. 2, k. 3.
[9] A.R.A., Min. Fin., 307. Situation des sociétés sous le patronage de la Banque, 3.11.1838.
[10] A.B.Z., NV's, 3642. Akte van 8.4.1839.
[11] A.B.Z., NV's, 3642. Regnier-Poncelet aan minister, 21.6.1841.
[12] A.B.Z., NV's, 3642. Akte van 17.7.1856.
[13] Vitu, *op. cit.*, p. 927.

S.A. DES CHARBONNAGES ET HAUTS-FOURNEAUX DE L'ESPERANCE (Seraing)

Akte : 27.7.1836; K.B. 31.10.1836; (B.O. 1837, 136; Pas. 1837, 728).

Soc. Kap. : 2.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : koolmijn l'Espérance (Behr) : 1.550 aandelen.
Banque de Belgique : 950.000 Fr. - 950 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 4.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 4.800.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 15.000 aandelen - 7.500.000 Fr.

1836	1858	1865
beheerders :		
Ch. De Brouckère	L. Deswert	Eud. Pirmez
J. Cockerill	Ch. Visschers	F. Moncheur
Ch. Marcellis	Ch. Marcellis	F. Vandevin
Ch. Visschers	J. R. Bisschoffsheim	Ch. Visschers
	F. Lebeau	A. Euchëne
	F. L. Behr	
commissarissen :		
Ph. L. Vilain XIII	F. Moncheur	V. Pirson
G. F. Davignon	H. Davignon	H. Davignon
A. A. Delacourt	A. Euchène	A. Vilain XIIII
L. Simonis	V. Pirson	Ch. Lebeau
A. Moncheur	A. Vilain XIIII	Eug. Anspach
	J. Homberg	
beheerder-directeur :		
Fr. L. Behr	F. L. Behr	Ch. Borgnet

Wijz. : *Akte* : 10.12.1838; K.B. 22.12.1838; (B.O. 1838, 115; Pas. 1838, 959). Obligatielening van 500.000 Fr.

Akte : 6.4.1839; K.B. 19.4.1839; (B.O. 1839, 40). Soc. kap. verhoogd tot 4.000.000 Fr.

Akte : 4.4.1846; K.B. 22.4.1846; (Mon. 28.4.1846).

Akte : 12.11.1856; K.B. 25.11.1856; (Mon. 30.11.1856). Uitgifte van 2.000 aandelen van 1.000 Fr. waarvan 800 onmiddellijk.

Akte : 3.6.1863; K.B. 26.7.1863; (Mon. 31.7.1863. Dm. II, dl. 1, p. 332). Aankoop van fabriek te Longdoz. Naamwijziging : S.A. des charbonnages, hauts-fourneaux et laminoirs de l'Espérance-Longdoz.

Akte : 11.2.1867; K.B. 9.2.1867; (Mon. 23.2.1867. Dm. III, p. 218). Nieuwe statuten. Soc. kap. : 10.000 gewone aandelen en 5.000 bevoorrechte aandelen.

Akte : 11.3.1873; K.B. 20.3.1873; (Mon. 23.3.1873. Dm. IV, dl. 1, p. 290).

A.B.Z., NV's, 3345; Dm. I, p. 381. TRIOEN, II, p. 36.

De uitbating van „la fosse de l'Espérance" klimt op tot de 16de eeuw [1]. De onderneming kende een grote bloei in de achttiende eeuw. Bij het uitbreken van de Franse revolutie werd l'Espérance met de mijn Val-St.-Lambert genoemd onder de belangrijke koolmijnuitbatingen in het Luikse. De komst van de Fransen veroorzaakte aanzienlijke moeilijkheden. Er ontstonden conflicten met de arbeiders (zij weigerden de assignaten als betaling te aanvaarden), de voornaamste aandeelhouder moest uitwijken, hetgeen van weeromstuit leidde tot conflicten in het beheer. Het contract, afgesloten onder de „comparchonniers", vijf in aantal, werd herzien en de uitbating kende een nieuwe start in 1811, nadat de wetgeving op de mijnconcessies was gewijzigd. In „l'Espérance" werkten toen 70 à 80 arbeiders. De maatschappij kende een tweede bloeiperiode onder het Hollandse regime. Zij was namelijk uiterst gunstig gelegen, vlak bij de Maas, die gemakkelijk toegang verleende tot de Hollandse markt. Talrijke vernieuwingen werden toen ingevoerd, onder meer het gebruik van paarden in de galerijen. Haar concessie werd in 1827 vastgelegd op 219 ha 33 a. Zij bevatte verscheidene rijke lagen van de beste kwaliteit steenkool waarvan de winning nochtans hoge onkosten vergde [2].

Na 1830 had de maatschappij sterk te lijden onder het verlies van de Hollandse afzetmarkt. Om haar stocks te liquideren begonnen de toenmalige eigenaars met de bouw van cokesovens. Aldus zetten zij de eerste stap naar het integrale bedrijf. De initiatiefnemer van deze beslissing was ongetwijfeld Frédéric L. Behr, de

[1] De meeste gegevens werden geput uit de inleiding van de inventaris op de archieven van de maatschappij opgesteld door COLLE-MICHEL, M. : *„Les archives de la S.A. métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours", Centre inter-universitaire d'histoire contemporaine,* Cahiers, 24, Louvain-Paris, 1962. M. Colle-Michel steunde op haar beurt voornamelijk op de veelvuldige publikaties van L. en S. WILLEM in *„Espérance", journal de l'Entreprise,* 1956-1961.

[2] A.R.A., S.G., 3218 en 3219. Renseignements sur les principaux exploitations de mines de houille existant dans le province de Liège en Liste des principaux charbonnages des environs de Liège.

latere dynamische directeur van „l'Espérance". Behr en zijn broers : Charles en Jacques, zoons van een Duitse generaal, kochten in associatie met de gebroeders Michiels in 1828 een belangrijk aandeel in de Société charbonnière de l'Espérance. Fréd. L. Behr had zich reeds vóór 1830 in de leiding van de onderneming gemengd. Tot 1834 bleef het echter bij raadgevingen. In dat jaar verhoogde hij zijn aandeel in de uitbating zodat hij 16/96 bezat [3].

Fr. Behr was ongetwijfeld de drijvende kracht achter de oprichting van de S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux de l'Espérance. De Banque de Belgique kocht 8/96 van de aandelen en verschafte 950.000 Fr. om de bouw van hoogovens te financieren. De koolmijn werd voor 1.550 aandelen ingebracht. Slechts 350 aandelen werden ter openbare onderschrijving aangeboden aan de aandeelhouders van de Banque de Belgique, Société des Actions réunies en andere maatschappijen van de Banque de Belgique [4].

Bij de stichting van de vennootschap bezat de onderneming 12 cokesovens [5]. F. L. Behr ondernam een studiereis naar Engeland om de nieuwste technieken te bestuderen. Eén hoogoven werd aangestoken in oktober 1838, een tweede in december 1839. Zij konden 7.400 ton smeltijzer per jaar produceren [6]. „L'Espérance" voerde zeer veel uit naar Nederland langs Maastricht en naar de Duitse staten.

De crisis van 1838 trof haar in volle expansieperiode. In 1841 werd de bouw van een derde en een vierde hoogoven uitgesteld [7]. De Banque de Belgique had de vennootschap in rekening-courant een bedrag van meer dan anderhalf miljoen voorgeschoten. Daarnaast had zij nog 766.000 Fr. geleend op onderpand van aandelen van de maatschappij, zodat het bedrag van haar schulden bijna even groot was als haar sociaal kapitaal [8]. Na een eerste regeling stabiliseerde zich deze schuld op ongeveer 1.850.000 Fr. [9]. In overleg met de Banque de Belgique en de regeringscommissie aan-

[3] A.B.Z., NV's, 3445. Akte van 27.7.1836.
[4] *Journal de Liège*, 16.8.1836, p. 2, k. 2.
[5] A.B.Z., NV's, 3445. Akte van 27.7.1836.
[6] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 367, voetnoot 124.
[7] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 387.
[8] A.R.A., Min. Fin., 307. Situation des sociétés sous le patronage de la Banque de Belgique, 30.11.1838.
[9] A.R.A., Min. Fin., 307. Termes de paiements pour les sociétés sous le patronage de la Banque de Belgique, débit au 31.5.1839.

vaardde „l'Espérance" een hypothecaire inschrijving van 1.151.000 Fr. [10]. De N.V. kreeg de toelating een lening van twee miljoen aan te gaan, tot het sociaal kapitaal met 1.500.000 Fr. zou kunnen verhoogd worden. Men zou op de volgende manier te werk gaan. De winst zou in obligaties worden uitbetaald. Wanneer het bedrag van 100 Fr. zou bereikt zijn, zouden deze obligaties omgezet worden in aandelen. Het maximum aandelen dat op deze manier mocht geplaatst worden was 810 waardoor het aantal uitgegeven aandelen zou stijgen tot 3.310. De rest van de verhoging van het sociaal kapitaal zou worden verwezenlijkt door een kapitalisatie van het reservefonds (690.000 Fr.). Aldus zou het bedrag van vier miljoen bereikt worden [11]. Dit plan, goedgekeurd bij K.B. van 19.4.1839 kon niet uitgevoerd worden. Inderdaad eerst in 1846 slaagde de N.V. erin, zoals vele grote metaalbedrijven, door een uitgave op de Franse kapitaalmarkt haar liquide middelen te verhogen en haar schulden af te lossen. Ondanks de crisis had ,'Espérance" een zekere reputatie kunnen opbouwen en vanaf 1844 stroomden opnieuw de bestellingen binnen [12]. Er werd besloten een derde hoogoven te bouwen en, toen ook de Duitse afzetmarkt voor haar openging, het aantal af te ronden tot vier.

Zoals gezegd, brachten Franse kapitalisten een oplossing voor de financiële moeilijkheden. De bankier Bisschoffsheim, die in deze periode meer en meer een belangrijke rol gaat spelen in de Belgische financiën en meer in het bijzonder in de Banque de Belgique, zetelde in de beheerraad van „l'Espérance". Door zijn bemiddeling werd de uitgifte van 1.500 aandelen op de Parijse markt verzekerd. Zijn groep, waarvan de grote bankiers Hottinguer en Fould deel uitmaakten, kochten de aandelen voor 1.150 Fr. zodat ook de oude aandeelhouders voor hun opofferingen konden beloond worden [13].

De periode van hoogconjunctuur duurde echter niet lang. Vanaf 1847 had de N.V. te lijden onder een tweede crisis die heel de metaalindustrie trof. De toestand werd verergerd door tegenslagen in de koolmijnexploitatie. Twee hoogovens werden gedoofd en men trachtte de produktie-onkosten te verminderen.

[10] A.R.A., S.G., Min. Fin. 307. Montant des cédules hypothécaires proposées en nantissement au gouvernement.

[11] A.B.Z., NV's, 3445. Akte 6.4.1839.

[12] o.m. 700 ton balken in smeltijzer voor de bouw van een stapelplaats in de Brusselse haven. COLLE-MICHEL, *op. cit.*, p. 8.

[13] GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. II, p. 193, 13.3.1846.

Ten gevolge van de opzoekingen in dit verband vond men voor het eerst een gebruik voor het gas dat tijdens de cokesbereiding vrijkwam. Het slechte getij keerde in 1850. Het probleem van de bevoorrading in steenkool werd opgelost door een uitbreiding van de concessie (8.2.1851) en een nieuw uitbatingscentrum werd geopend, waar rijke dieperliggende lagen zouden worden aangeboord. Ook het systeem van de bevoorrading in ijzererts werd verbeterd. „L'Espérance" bezat verschillende uitbatingen in de vallei van de Maas. Bovendien legde zij contacten met verschillende uitbatingen in de valleien van de Ourthe, Amblève, Vesder en de streek van Hoei. Reeds sedert 1850 stuurde Behr erop aan de fabriek te „integreren", d.w.z. ze uit te rusten met het complement van een metallurgisch bedrijf : een wals en puddlerovens. In 1856 liet Behr de statuten in die zin veranderen. Voortaan zou „l'Espérance" ook het smeltijzer mogen verwerken tot gewalst, geslagen en getrokken ijzer en de verkoop van deze produkten [14]. Dit plan zou echter eerst in 1863 worden verwezenlijkt toen de fabriek van Dothée te Longdoz werd aangekocht.

Het was de laatste grote verwezenlijking van Fr. L. Behr. Voortaan zouden de hoogovens en koolmijnen van l'Espérance als S.A. métallurgique de l'Espérance-Longdoz de toekomst ingaan [15].

[14] A.B.Z., NV's, 3445. Akte van 12.11.1856.

[15] De vennootschap betaalde in 1846 95 frank uit; in 1847 : 50; in 1848, 1849 en 1850 tesamen : 142,50 Fr.; in 1851 en 1852 : 25; 1853 : 50; 1854 : 50; 1855 : 75; 1856 : 100; 1857 : 60; 1858 : 80; 1859 : 50; 1860 : 56; 1861 : 15; 1862 : 50. Virtu, *op. cit.*, pp. 923-924.

S.A. FABRIQUE DE FER D'OUGREE (Ougrée)

Akte : 24.10.1836; K.B. 31.1.1837; (B.O. 1837, 116; Pas. 879).

Soc. Kap. : 3.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabriek van Ougrée (familie Lamarche) : 2.625 aandelen.
Banque de Belgique : 870.000 Fr. - 875 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 3.500.000 Fr.
Dm. I, 1857 : 3.500.000 Fr.
Dm. IV, 1857 : 3.500 aandelen - 3.500.000 Fr.

1836	1858	1865
beheerders :		
G. F. Davignon	G. A. Lamarche	G. A. Lamarche
F. Drugman	F. Vandevin	H. Davignon
J. H. Demonceau	H. Davignon	L. Emérique
V. Lamarche	L. Trasenster	L. Trasenster
Markies de Rodes	L. Emérique	F. Vandevin
commissarissen :		
J. G. Mettenius	Ch. Del Marmol	Ch. Del Marmol
J. Cockerill	Ph. Defrance	Ph. Defrance
N. Hennequin	H. Richard-Lamarche	N. Hennequin
Ad. Oppenheim	Ch. Lamarche	Ch. Lamarche
H. Richard-Lamarche	N. Hennequin	H. Richard-Lamarche
directeur :		
G. A. Lamarche	F. A. Mockel	A. Mockel

Wijz. : *Akte* : 1.6.1839; K.B. 25.6.1839; (B.O. 1839, 49) : uitgifte van 1.500.000 Fr. in obligaties.
Akte : 7.9.1850; K.B. 17.10.1840; (Mon. 22.10.1850).
Akte : 29.10.1846; K.B. 13.11.1856; (Mon. 19.10.1856).
Akte : 29.6.1867; K.B. 12.7.1867; (Mon. 19.7.1867; Dm. III, dl. 1, p. 248).

A.B.Z., NV's, 3641; Dm. I, p. 384.
TRIOEN, II, p. 204.

De plaats waar de ijzersmelterij van Ougrée werd opgericht, was een vestigingsplaats voor hoogovens sinds de zestiende eeuw [1]. Op het einde van de achttiende eeuw hadden de ovens

[1] Om herhalingen te vermijden : de gegevens werden, behalve voor deze waarvan de bron afzonderlijk werd aangegeven, allen geput uit de uitstekende licentiaatsverhandeling

echter plaats gemaakt voor een houtzagerij. Het riviertje Cornillon leverde de nodige drijfkracht. In het begin der negentiende eeuw kocht Charles Quirini-Goreux de fabriek en de omliggende terreinen. Zijn plan was hier opnieuw een smelterij te vestigen. Tijdens de Franse periode heeft Quirini niet de vereiste concessie verkregen. Dit belette hem niet reeds een werkplaats in te richten. De politieke gebeurtenissen verhinderden hem echter de vruchten van zijn werk te plukken. Inderdaad in 1814 was hij verplicht alle activiteiten stop te zetten. Op 27 maart 1820 hernieuwde Quirini zijn aanvraag tot concessie bij de gouverneur van de provincie Luik. Ditmaal bekwam hij genoegdoening maar hijzelf hield zich toen niet meer persoonlijk met de onderneming bezig. Vanaf 1819 had hij de fabriek verhuurd aan een vennootschap bestaande uit twee ondernemende Engelse arbeiders Hope en Brain en een zekere Ista, die als geldschieter optrad. Brain was een voormalig arbeider van Cockerill. Waarschijnlijk was het kapitaal van Ista te gering en werd de zaak niet goed aangepakt want einde 1820 ging de vennootschap failliet. Richard Brain gaf de moed echter niet op en richtte kort daarop een tweede vennootschap in associatie met David en Watrin. De firma droeg de naam „Atelier d'Ougrée à Seraing" en bleef bestaan tot in 1829. Deze vennootschap was ook niet voorspoedig en had met financiële moeilijkheden te kampen. Quirini-Goreux verkocht op 1 juli 1829 de fabriek voor 7.595,50 gulden aan Gilles Antoine Lamarche. Lamarche was een zeer rijke groothandelaar in koloniale waren en tevens een succesrijk tabaksfabrikant. Hij stichtte een vennootschap waarin R. Brain en zijn broers Vincent en Charles Guillaume werden opgenomen. De Engelsman nam de technische leiding op zich en verbond zich er toe een vierde van de aankoopprijs aan Lamarche terug te storten binnen een periode van vijf jaar.

De combinatie van het kapitaal en de handelskwaliteiten van de Lamarches met de technische kennis van Brain wierp ditmaal goede vruchten af. De fabriek legde zich toe op het vervaardigen van stoommachines. De uitrusting werd gemoderniseerd en uitgebreid.

In 1834 veroorzaakte de aanleg van de spoorwegen een algemene opbloei van de metaalnijverheid. Lamarche maakte van de

van MICHEL M. : Contribution à l'histoire de l'organisation des entreprises dans la province de Liège. La Société anonyme d'Ougrée-Marihaye des origines à 1914 (1957). Universiteit Luik. Onuitgegeven manuscript.

gunstige omstandigheden gebruik om zijn produktiemiddelen op radicale wijze te vermeerderen. Hij vroeg toelating tot de oprichting van twee hoogovens, verscheidene puddler-ovens en verwarmingsovens, een walsmachine en een nieuwe smelterij, met de nodige bijbehorigheden. Deze aanvraag was slechts een formaliteit want reeds in 1833 was een aanvang gemaakt met de bouw van cokesovens. De walsmachine en nog enkele andere moderne machines, o.m. voor het splijten van ijzer, werden uit Engeland ingevoerd. Er zijn trouwens aanwijzingen dat de vennootschap regelmatige contacten onderhield met belangrijke Engelse constructeurs. Met het oog op een vergroot gebruik van brandstof, kocht G. A. Lamarche een vierde deel in de mijn „Six-Bonniers" [2] die vlak bij de onderneming was gelegen. In 1835 verhoogde hij zijn participatie tot 5/8 van de aandelen. Dit kocht hij tesamen met zijn broers.

De onderneming verkeerde in volle expansie toen op 27 mei 1836 de termijn van de vennootschap met Brain ten einde liep. De Lamarches behielden de fabriek. Brain verkocht hen zijn deel (een vierde deel van de onroerende goederen en derde deel in de activa en passiva van de onderneming). Van hun kant verbonden de gebroeders Lamarche zich de schulden en verplichtingen van de maatschappij over te nemen. Brain bleef nog als loontrekkend directeur aan de fabriek verbonden gedurende drie jaar. Bij zijn ontslag zou hij nog 25.000 Fr. ontvangen. De oude firmanaam bleef ongewijzigd tot de omvorming van de maatschappij tot naamloze vennootschap.

De uitbreiding die de Lamarches aan het bedrijf wensten te geven, eiste een aanzienlijk bedrijfskapitaal. De ononderbroken aanvoer ervan kon niet door het familiebedrijf van de Lamarches worden verzekerd. Bijgevolg achtten de eigenaars het ogenblik gekomen om beroep te doen op het publiek door bemiddeling van een financieringsmaatschappij. Met de hulp van J. H. Demonceau, beheerder van de Banque Liégeoise en N. Hennequin, de advokaat van de firma, werd contact opgenomen met de Banque de Belgique. De bank besloot 875.000 Fr. te investeren. In de naamloze vennootschap werd de fabriek, de 5/8 van „Six-Bonniers" en diverse rechten op ijzermijnen (300 ha door de Lamar-

[2] Six-Bonniers : 160 ha toegekend bij K.B. van 13.3.1827, gesticht in 1806. Uitgebreid bij K.B. van 15.5.1839 (B.O., 1839, 47) met 2 ha 31 a. 60 ca. A.B.Z., NV's, 3641, akte van 24.10.1836.

ches aangebracht voor 2.625.000 Fr. Dit betekende een premie van 13 % op de waarde van de onderneming [3]. Het sociaal kapitaal van de N.V. bedroeg 3.500 aandelen van 1.000 Fr. Het kon met 500 aandelen worden verhoogd. Het doel van de N.V. werd als volgt omschreven : de fabricatie en verkoop van gietijzer, ijzer en machines. Als bijkomstige activiteiten deed zij aan winning van steenkool en ijzererts. Ook mocht zij koper en zinkerts verwerken (art. 4). De Banque Liégeoise deed alle verrichtingen van de vennootschap te Luik. G. A. Lamarche werd zaakvoerend directeur en Vincent beheerder. Een schoonbroer, Hyacinthe Richard-Lamarche en J. Cockerill maakten deel uit van de raad der commissarissen [4]. Na de stichting kochten Demonceau en Hennequin 500 aandelen van de aanbreng.

Bij de eerste beheerraadsvergadering werden de inrichtingen geïnspecteerd. Men besloot een nieuwe ketelmakerij te bouwen en een spoorweg aan te leggen die de fabriek met de Maas zou verbinden. Ten slotte moest het fabricatieproces verbeterd worden ten einde de produktie van rails op te voeren. De bouw van de hoogovens werd uitgesteld. Het eerste boekjaar liep slechts over zes maanden die echter een dividend van 17,34 frank per aandeel opbrachten.

De gunstige evolutie zette zich echter niet voort. De N.V. leed zeer erg onder de crisis van 1838. De Banque de Belgique had voor de vennootschap een krediet in rekening-courant geopend. Op 30 november 1838 had de N.V. meer dan één miljoen frank opgenomen. Bovendien had de bank nog 64.000 frank voorgeschoten op depot van aandelen [5]. Midden 1839 was het debet gestegen tot boven de 1.200.000 Fr. [6]. De N.V. besloot een lening van 1.500.000 Fr. aan te gaan door het scheppen van 1.500 obligaties van 1.000 Fr. Als garantie voor de afbetaling moest de maatschappij een hypotheek op haar inboedel nemen [7]. G.A. Lamarche nam in mei 1838 ontslag als directeur. Hij verving zijn broer Vincent als beheerder. Van dan af nam hij gedurende 25 jaar het voorzitterschap van de raad van beheer waar.

[3] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 615, voetnoot 86. Volgens De Brouckère zou deze premie worden gecompenseerd door de winsten op de verkoop van de voorraden van de fabriek
[4] A.B.Z., NV's, 3641. Akte van 24.10.1836.
[5] A.R.A., Min. Fin., 307. Situation des sociétés anonymes sous le patronage de la Banque de Belgique, 30.5.1838.
[6] A.R.A., Min. Fin., 307. Termes de payements pour les sociétés sous le patronage de la Banque, débit au 31.5.1839.
[7] A.B.Z., NV's, 3641. Akte van 1.6.1839.

De N.V. herstelde zich slechts langzaam. Tot 1857 bleef het succes van de onderneming onzeker. Van 1836 tot 1857 volgden niet minder dan vijf directeurs elkaar op. Bicheroux, die Lamarche had opgevolgd, slaagde er niet in de maatschappij door de crisis te helpen. Hij nam ontslag in april 1839. Télémaque Michiels nam zijn taak over. Onder zijn leiding kwam het accoord met de Banque de Belgique tot stand. Deze zeer dynamische directeur, die deel had genomen in de stichting van de hoogovens van „l'Espérance", trachtte tevergeefs in Duitsland afzetgebieden te vinden voor de produkten van de „Fabrique d'Ougrée". Hij zorgde er voor dat de N.V. toetrad tot de „Union des charbonnages Liégeois", die ijverde voor de verbetering van de vervoermiddelen in de mijnen en voor de liquidatie van de stocks. De crisistoestand duurde echter voort en de maatschappij moest nogmaals op bankiers beroep doen om in leven te kunnen blijven. Zo werd o.m. de bank Cerfontaine en Nagelmackers aangesproken. Michiels nam ontslag in 1841. Zijn opvolger A. Hochereau behaalde geen betere resultaten en werd vervangen door A. Lucq in 1844. De toestand van de vennootschap was nog steeds stationair toen haar de crisis van 1847-1848 trof. Misschien juist door deze omstandigheid zette deze tegenslag haar niet in dezelfde mate achteruit als de andere metaalbedrijven. In de periode 1850-1857 kende de maatschappij een zekere vorm van vooruitgang. In plaats van dieper en dieper in de schuld te geraken handhaafde ze een zeker status-quo. In 1853 bedroeg de hypothecaire schuld nog altijd 1.220.000 Fr. en het debet in rekening-courant bij de Banque de Belgique was terug opgeklommen tot 1.280.668 Fr. In 1856 was de hypotheek niet vergroot, maar het debet in rekening-courant was gestegen tot meer dan anderhalf miljoen. De winst- en verliesrekening van 1856 toonde een deficitair saldo van 658.000 frank ! Dit was het dieptepunt. In 1857 werd Lucq vervangen door A. Mockel. Deze man was een industrieel van uitzonderlijke kwaliteit en hij slaagde erin de „Fabrique de fer" in een persoonlijke, succesvolle richting te stuwen. Hij had begrepen dat de fabriek niet kon concurreren met de grote metaalfabrieken in de gewone artikelen. Met veel energie en doorzettingsvermogen schakelde hij de produktie over op de fabricage van een moderne specialiteit : metalen wielbanden zonder naad.

In een periode waarin de metallurgie worstelde met de ge-

volgen van een wereldcrisis en een zeer ongunstige markttoestand, ging de „Fabrique de fer" met reuzesprongen vooruit...

De kwaal die de onderneming van 1839 tot 1857 had ondermijnd, had vele oorzaken. In de eerste plaats moet hier de crisis verantwoordelijk gesteld worden, de moeilijkheden voor het vinden van afzetgebieden wegens de overproduktie en de douanebarrières. Anderzijds miste de onderneming die sterke persoonlijkheid die haar door de eerste moeilijke jaren moest loodsen. De belangrijkste oorzaak was echter het gebrek aan kapitalen. Maar, vragen we ons af, werd de „Fabrique de fer" dan minder begiftigd met krediet dan de andere maatschappijen van de Banque de Belgique, minder dan bijvoorbeeld de hoogovens van Ougrée die een groot succes kenden in dezelfde periode ? Misschien was een deel van „het gebrek aan elan" van de N.V. het gevolg van het feit dat zij langer dan de hoogovens van Ougrée het karakter van een privé-onderneming heeft bewaard. De Lamarches bleven lange tijd een overwegende rol spelen. De biograaf van G.A. Lamarche, J. Puraye, die de papieren van de familie heeft kunnen raadplegen, wijst op de nauwe financiële banden die er bestonden tussen het metaalbedrijf en de familiale tabakfabriek [8]. Verschillende malen moest deze laatste inspringen om de fabriek van Ougrée uit de nood te helpen. De evolutie van de grootindustrie leert ons echter dat in de periode 1840-1850 de grote bedrijven het karakter verliezen van „zaken waarin de kapitalist zijn overtollige geld investeerde", maar meer en meer evolueren naar echte kapitaalsvennootschappen die drijven op het openbaar krediet.

[8] PURAYE, J. : *Gilles-Antoine Lamarche (1785-1865). Notes pour servir à l'histoire industrielle du pays de Liège*, in : *Bulletin de l'Institut archéologique liégeois*, t. LXXV. Liège, 1962, p. 127.

S.A. HAUTS-FOURNEAUX DE MONCEAU (Monceau)

Akte : 8.11.1836; K.B. 7.2.1837; (B.O. 1837; Pas. 1837, 880).

Soc. Kap. : 3.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : hoogovens van Monceau (Goffart) : 3.000 aandelen.
Banque de Belgique : 500.000 Fr. - 500 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 3.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 5.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 5.000 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel - 5.000.000 Fr.

1836	1858	1865
beheerders :		
Ph. Vilain XIIII	Ch. De Brouckère	G. Sabatier
H. De Brouckère	Aug. Goffart	H. Goffart
A. Goffart	H. Goffart	A. Graviez
Ch. Lefebvre	A. Graviez	A. Goffart
Fr. Maskens (vader)	H. Textoris	H. Textoris
commissarissen :		
J. P. Kok	F. Landon	Ch. Lefebvre
F. Coppens	Ch. Lefebvre	Malibran
L. De Dorlodot	Perpigna	V. Pirson
Gh. Piérard	G. Piérard	A. Vilain XIIII
A. Warocqué (zoon)	A. Vilain XIIII	F. Landon
directeur :		
H. Goffart	G. Sabatier	

Wijz. : *Akte* : 2.8.1838; K.B. 10.8.1838; (B.O. 1838, 75; Pas. 1838, 671). Soc. kap. : 5.200.000 Fr.

Akte : 22.4.1839; K.B. : 13.5.1839 (B.O. 1839, 50; Pas. 1838, 53). Obligatielening van 1.700.000 Fr.

Akte : 26.4.1847; K.B. 10.5.1847; (Mon. 22.6.1847). Nieuwe statuten. Soc. kap. : 3.500.000 Fr. mag verhogen tot 5.000.000 Fr.

Akte : 28.7.1856; K.B. 2.10.1856; (Mon. 7.10.1856. Dm. I, p. 388).

A.B.Z., NV's, 3615; Dm. I, p. 388.
TRIOEN, II, p. 208.

De hoogovens van Monceau zijn het levenswerk van Auguste Goffart van Marchienne-au-Pont. De bouw van de eerste twee hoogovens, die voor het gebruik van cokes waren bestemd, werd

aangevangen in 1835 [1]. De toestemming voor de oprichting werd officieel verleend aan Goffart in juli 1836 [2]. Hij werd financieel gesteund door twee Franse kapitalisten : de notaris Ch. Lefebvre en de eigenaar A.L.J. Pierard, beiden uit Valenciennes. Alhoewel de eerste reeks nog niet voltooid was werden reeds plannen op touw gezet voor een derde en een vierde hoogoven [3]. De financiële middelen van Goffart en zijn vennoten volstonden echter in dit stadium niet meer. De bouwer richtte zich tot de Banque de Belgique die zich bereid verklaarde 500.000 Fr. te leveren voor de vorming van een bedrijfskapitaal en de verdere voltooiing van de werken. De bedoeling was dat „Monceau" niet alleen smelt- en gietijzer zou voortbrengen, maar dat zij tevens zou worden uitgerust met een wals en smelterijen, met het oog op de produktie van spoorwegmaterieel. De inbreng van Goffart, waaronder naast de metallurgische installaties ook de koolmijn van Bayemont-Docherie [4] en concessies van ijzermijnen en vloeispaat begrepen waren, werd op 3 miljoen geschat. Er waren echter enkele bepalingen in de statuten die het grote risico die de financiers liepen, moesten dekken : 1.500 aandelen moesten bij de Banque de Belgique worden gedeponeerd als garantie voor de afwerking van de smelterijen en de hoogovens. Indien er op dit punt aanmerkingen konden gemaakt worden, kon de bank een aantal aandelen achterhouden in verhouding met de waardevermindering die hiervan het gevolg was [5]. Voor één maal zien we de Banque de Belgique zeer voorzichtig optreden. Volgens De Brouckère werd op die manier de waarde van de fabriek onderschat, maar anderzijds konden de stichters genieten van de premie op de uitgifte van de aandelen [6].

Het sociaal kapitaal bedroeg dus 3.500.000 Fr. Er werden slechts 200 aandelen door de bank ter openbare onderschrijving aangeboden. De operatie was, zoals De Brouckère had voorzien, een enorm succes. Voor de 200.000 Fr. die werden aangeboden werd 155 miljoen onderschreven, zodat aan elke 765.000 frank één

[1] STAINIER, *op. cit.*, p. 15.
[2] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 388, voetnoot 3.
[3] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 388, voetnoot 3. K.B. van 7 september 1837.
[4] A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 8.11.1836. Bayemont-Docherie had een concessie van 160 ha, 10 a, toegekend bij K.B. 22.5.1750, handhaving door K.B. 18.10.1827, uitbreiding van 8.11.1827.
[5] A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 8.11.1836.
[6] A.B.Z., NV's, 3314. De Brouckère aan minister, 5.12.1836, aangehaald door LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 616, voetnoot 87.

aandeel werd toegekend [7]. Een flinke premie op de voortverkoop van aandelen was ongetwijfeld verzekerd.

De hoogovens werden in 1838 aangestoken en begonnen te produceren met een ritme van 4.500 ton per jaar [8]. Voor de bouw van de wals werd beroep gedaan op een Engels constructeur Grenville-Whithers [9]. Na haar voltooiing in 1838 werd zij genoemd onder de grootste van het land na deze van Seraing en Couillet. „Monceau" vervaardigde ijzeren produkten van allerlei allooi, maar vooral rails [10].

Bij de opschorting van de Banque de Belgique in december 1838 was „Monceau" haar meer dan 1.700.000 frank schuldig [11]. Daarnaast had Goffart persoonlijk voor bijna één miljoen frank voorschotten gekregen op pand van 1.243 aandelen van de vennootschap [12]. In mei 1839 werd een regeling getroffen. Zoals de andere ondernemingen van de bank, moest Goffart een hypothecaire inschrijving op zijn fabriek aanvaarden. Een schema van aflossingen werd opgesteld en de N.V. mocht een obligatielening aangaan. Er werd een poging gedaan, om de financiële middelen te verhogen door een kapitaalsverhoging door te voeren. Er werd aan de vennootschap toegestaan 1.000 nieuwe aandelen uit te geven. Dit opzet mislukte echter door het diskrediet van de industriële waarden in het algemeen en deze van de Banque de Belgique in het bijzonder. Vermits er opmerkingen te maken waren op de afwerking van zekere delen van de uitrusting werden de bepalingen van de statuten toegepast. Goffart stond 500 stichtersaandelen af die aan pari mochten uitgegeven worden ten voordele van de Banque de Belgique [13]. Deze aandelen werden waarschijnlijk door de bank zelf genomen. De holding Société des actions réunies bezat op 1 januari 1839, 289 aandelen van Monceau [14]. De groep van de bank op de N.V. werd dus ten gevolge van de crisis verstevigd : een verschijnsel dat we ook bij de Société Générale meemaken.

[7] *Journal de Liège*, 1.12.1836, p. 3, k. 1.
[8] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366.
[9] WARZEE, *op. cit.*, pp. 89-90. Hij bezit 30 aandelen in 1839. A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 8.8.1839.
[10] WARZEE, *op. cit.*, pp. 89-90.
[11] A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 8.8.1839.
[12] A.R.A., Min. Fin., 306. Dépouillement du compte de fonds Publics A en Compte-courant.
[13] A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 8.8.1839.
[14] FRERE, *op. cit.*, t. I, p. 32.

Eerst in 1845 heeft de N.V. zich voor een groot deel van haar schuld kunnen bevrijden door tussenkomst van de Franse kapitaalmarkt. We kennen niet de omstandigheden van deze speculatie. De Banque de Belgique is er in elk geval in geslaagd een aanzienlijk pak aandelen op de Parijse Beurs te lanceren. De uitgifte kende zulk een opmerkelijk succes, dat de Belgische kranten er over schreven. De prijs van een aandeel van Monceau steeg er in september 1845 tot 2.000 frank per aandeel van 1.000 frank. Tegen het eind van die maand daalden de koersen, omdat volgens L'Indépendant, enkele grote aandeelhouders nu besloten hadden te verkopen, waar ze te voren hadden gewacht tot de koers tot 2.000 Fr. zou stijgen [15]. De koers daalde nochtans niet onder de 1.600 Fr. gedurende dat jaar en in 1846 stegen ze nog meer. De hoogst gequoteerde prijs was niet minder dan 2.700 frank ! De vroegere aandeelhouders deden toen ongetwijfeld goede zaken! De winsten die de maatschappij in deze jaren van „spoorwegmania" boekte schenen de speculaties te rechtvaardigen : van 1845 tot 1848 werd gemiddeld 15,5 % per aandeel uitgekeerd. Het grote crisisjaar 1848 overleefde Monceau zonder grote moeilijkheden. De koers daalde slechts tot 850 Fr. en er werd nog 7 % winst uitbetaald. Tot 1862 bracht de N.V. regelmatig winsten van 12,2 tot 9 % op en de prijs van de aandelen schommelde rond 1.500 Fr. [16].

Monceau had haar relatief sterke positie te danken aan de waarde van haar koolmijn waarvan de produktie in de moeilijke jaren de deficitaire uitbating van de metaalsector compenseerde [17]. De onderneming was vrijwel geheel in Franse handen overgegaan. In 1847 domineerden de Parijse aandeelhouders met 2.187 aandelen. Tachtig aandelen behoorden aan eigenaars uit Valenciennes, en slechts 436 aan Belgische aandeelhouders (Banque de Belgique) [18]. Het uitgegeven sociaal kapitaal bedroeg nog altijd drieënhalf miljoen. In 1856 werden nog 1.500 aandelen uitgegeven [19]. Toen was, volgens zeggen van een Franse aandeelhouder 15/16 van de belangen in handen van de Fransen [20].

[15] L'*Indépendant*, 20.9.1845, p. 2, k. 3.
[16] VITU, *op. cit.*, p. 923.
[17] Zie GILLE, *Lettres à la maison Rothschild*, *op. cit.*, t. II, p. 183, brief van 17.2.1846. In 1850 vergrootte de N.V. haar koolmijnbezit door de aankoop van de mijn van Chauw-à-Roch. De concessie werd gehandhaafd bij K.B. van 17.4.1850 op 34 ha; uitgebreid bij K.B. van 20.12.1850 met 1 ha 68 a. DEMEUR, NV's, *op. cit.*, t. I, p. 388, voetnoot 4.
[18] A.B.Z., NV's, 3615. Akte van 26.4.1847.
[19] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 388, voetnoot 5.
[20] A.B.Z., NV's, 3615.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX DE BORINAGE (Bergen)

Akte : 24.1.1837; K.B. 8.3.1837; (B.O. 1837, 153; Pas. 1837, 886).

Soc. Kap. : 1.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : terreinen en ijzerconcessies (Dumon-Mortier en Lefebvre) : 450 aandelen.
Banque de Belgique : 1.050.000 Fr. - 1.050 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.650.000 Fr. uitgegeven. 150.000 obligaties.

1837
beheerders : J. P. Kok L. Lefebvre M. Lefebvre-Meuret Tél. Michiels L. Quevauxvillers
commissarissen : Ph. Vilain XIII graaf Aug. de Jonghe Ed. De Vijlder Aug. Dumon-Dumortier Ch. Visschers
directeur : Ad. Hocherau

Wijz. : *Akte* : 27.1.1838; K.B. 7.3.1838; (B.O. 1838, 39; Pas. 1838, 284) : verkoop van de mijn van St.-Ghislain.
Akte : 10.12.1838; K.B. 22.12.1838; (B.O. 1838, 115; Pas. 1838, 959).
Akte : 30.3.1839; K.B. 19.4.1839 : obligatielening van 300.000 Fr. en hypotheek van 550.000 Fr. (B.O., 1839, 40).

Ontbonden 31.3.1845 : opgekocht door Banque de Belgique. Nieuwe N.V. : S.A. des Hauts-fourneaux de Pommerœuil, zie p. 276.

A.B.Z., NV's, 3617.
TRIOEN, II, p. 212.

Auguste Dumon-Dumortier en baron Lefebvre, beide grootgrondeigenaars en industriëlen uit het Doornikse, hadden in 1837 ijzererts op hun bezittingen aangetroffen. Het ijzererts werd fel gezocht wegens het toenemend verbruik door de nieuw opgerichte

hoogovenbedrijven. Aan de andere kant werd voor het smeltijzer hoge prijzen betaald. Deze laatste overweging was voor de eigenaars doorslaggevend : zij besloten zelf een hoogovenbedrijf op te richten [1]. De familie Lefebvre had immers aandelen in verschillende koolmijnen in de Borinage zodat ook het tweede belangrijke probleem, namelijk de beschikking over een voldoende hoeveelheid steenkool, niet moeilijk op te lossen bleek. De ligging van deze koolmijnen was bepalend in de keuze van de vestigingsplaats : het plaatsje Pommerœuil in het hart van de Borinage. Deze plaats voldeed bovendien aan een derde essentiële voorwaarde : deze van de verbindingswegen. Er moest namelijk zowel met het Doornikse als met de belangrijke verbruikscentra gemakkelijke transportmogelijkheid aanwezig zijn. Pommerœuil voldeed aan beide eisen; het lag namelijk op de hoek, gevormd door het kanaal van Bergen naar Condé enerzijds en dit naar Antoing anderzijds. Bovendien bood deze streek het niet geringe voordeel dat de arbeidskrachten er goedkoper waren dan te Charleroi [2].

De Banque de Belgique interesseerde zich voor het plan. Haar commissarissen maakten een schatting van de waarde der eigendommen en onderzochten de financiële toestand van de eigenaars. Na enkele onderhandelingen, kwam men tot de volgende overeenkomst : er zou een N.V. opgericht worden met een sociaal kapitaal van anderhalf miljoen frank. De aanbrengers kregen 450.000 frank voor hun concessierechten en eigendommen die gedeeltelijk werden uitbetaald in specie, gedeeltelijk in aandelen [3]. De bank leverde van haar kant 1.050.000 frank, om de bouw van twee hoogovens te financieren en een bedrijfskapitaal te vormen.

De aanbreng bestond voornamelijk uit ijzermijnen gelegen te Clerq, Vaulx, Ramecroix bij Doornik en verscheidene kalk- en steengroeven die voornamelijk aan Dumon-Dumortier toebehoorden [4]. Uit het feit dat de Banque de Belgique dit laatste deel van de aanbreng aanvaardde blijkt, ons inziens, nogmaals haar onervarendheid of is het onvoorzichtigheid ? Kalk- en steengroeven zijn niet op directe wijze noodzakelijk voor de

[1] A.B.Z., NV's, 3621. A. Dumon-Dumortier aan minister, 29.7.1845.
[2] WARZEE, *op. cit.*, p. 120; LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366, voetnoot 121.
[3] A.B.Z., NV's, 3621. A. Dumon-Dumortier aan minister, 19.7.1845.
[4] A.B.Z., NV's, 3617. Akte van 24.1.1837.

uitbating van hoogovens en door deze te aanvaarden, ongetwijfeld tot groot voordeel van de eigenaars, laadde zij op de vennootschap een supplementaire last waarvan de voordelen nooit konden opwegen tegen de nadelen. Bij de inbreng behoorden ten slotte ook een kleine koolmijn (33 ha) genaamd : „La Grande Veine du Bois de St.-Ghislain". De directeur van de Banque de Belgique J.P. Kok werd voorzitter van de beheerraad. Verder bestond de raad uit enkele leden van de familie Lefebvre (waaronder senator Marc Lefebvre-Meuret, houder van meer dan 500 aandelen in 1839 [5], Télémaque Michiels (van de hoogovens van Ougrée en l'Espérance) en de Doornikse bankier Louis Quevauxvillers. Als commissarissen werden drie leden van de Banque de Belgique verkozen (graaf Vilain XIIII, graaf A. De Jonghe, Ch. Visschers), de Brusselse groothandelaar Ed. de Vijlder en ten slotte A. Dumon-Dumortier [6].

In 1838 begon men met de bouw van de hoogovens. Een groot probleem werd echter gesteld door de bevoorrading van de ovens met de 20 noodzakelijke steenkool. De mijn van St.-Ghislain was veel te klein en al spoedig bleek dat de investeringen nodig om de uitbating renderend te maken niet in verhouding zouden zijn met de te verwachten opbrengst. Nog een misrekening van de Banque de Belgique ? De mijn werd verkocht in 1838, waarschijnlijk aan de Lefebvres [7]. Deze familie bezat, zoals gezegd verscheidene grote uitbatingen in de Borinage. Met één hiervan sloot de N.V. een contract voor de levering van alle brandstof nodig voor de fabriek, namelijk met de mijn van Bellevue, die M. Lefebvre-Meuret gekocht had bij de liquidatie van het huis Fontaine-Spitaels [8]. De concessie van Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin was één der grootste concessies in België (3.939 ha). Zij werd geacht zeer rijk te zijn aan bruikbare steenkool, maar er moesten kostelijke werken worden uitgevoerd. Dit belangrijke contract gaf haar de gelegenheid de nodige werken te verrichten [9].

De Banque de Belgique investeerde in de bouw van de hoog-

[5] A.B.Z., NV's, 3617. Akte van 30.3.1839.
[6] A.B.Z., NV's, 3617. Akte van 24.6.1837.
[7] A.B.Z., NV's, 3617. Directeur Hochereau aan minister, 30.1.1838; akte van 27.1.1838.
[8] A.B.Z., NV's, 3621. Deswert aan minister, 30.7.1845.
[9] voor Bellevue, zie nota over vorming van de S.A. des charbonnages de Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin, p. 113.

ovens op verschillende manieren ongeveer één miljoen frank [10]. Op het einde van 1839 werden de vuren aangestoken, maar na 18 maanden activiteit werden zij terug gedoofd (juni 1841). Zij zullen werkeloos blijven tot in 1845. Welk waren de oorzaken van deze moeilijkheden ? Een voorname verklaring van dit gebrek aan succes was ongetwijfeld te vinden in de ekonomische omstandigheden. De prijzen van het smeltijzer daalden sterk in 1838, in 1841 stonden zij op de helft van het peil van 1837 [11]. De oorzaken van deze evolutie zijn bekend : overproduktie, inflatie van het aantal hoogovens, wegvallen van de belangrijkste afnemer wegens de voltooiing van de voornaamste lijnen van het Belgisch spoorwegnet, gebrek aan andere afzetgebieden, ten slotte de politieke spanning en de financiële crisis die vooral tot uiting kwam in de stopzetting van de Banque de Belgique. De beperking van het krediet die hieruit voortvloeide trof zeer sterk de S.A. du Borinage, waarvan de elementaire inrichting nog niet eens voltooid was. Volgens de overeenkomst tussen de regering en de Banque de Belgique werd ook deze onderneming gehypothekeerd voor de som van 550.000 Fr. [12]. De N.V. had dringend fondsen nodig om de produktie op gang te brengen. Zij berekende hiervoor 100.000 frank nodig te hebben. Een kapitaalsverhoging was uitgesloten in deze omstandigheden en naar het voorbeeld van de meeste andere maatschappijen probeerde zij het met een obligatielening. Bij de algemene vergadering van 16 februari 1839 besloot de beheerraad 1.500 obligaties van 200 frank of 300.000 Fr. uit te geven die aan elke aandeelhouder werden aangeboden. Het enthousiasme was blijkbaar niet groot want de bank moest haar toevlucht nemen tot een barre maatregel : elke aandeelhouder werd verplicht een obligatie te nemen op straffen van verlies van intrest en dividend op zijn aandeel [13]. Er rees protest bij verscheidene aandeelhouders en het ministerie deed deze bepaling annuleren omdat zij juridisch niet in orde zou zijn. Op een volgende algemene vergadering (30 maart 1839) werd de uitgifte toch doorgevoerd en de meeste aanwezige aandeelhouders bleken toen bereid tot het nemen van

[10] A.R.A., Min. Fin., 307. Situation des sociétés sous le patronage de la Banque au 30 novembre 1838. Soc. kap. : 1.500.000 Fr.; solde débiteur pour compte-courant : 382.000 Fr.; avances sur actions : 685.000 Fr. Total des avances : 1.067.000 Fr.

[11] A.B.Z., NV's, 3621. Deswert aan minister, 30.7.1845.

[12] A.B.Z., NV's, 3617. Akte van 30.3.1839.

[13] A.B.Z., NV's, 3617. Proces-verbaal van de algemene vergadering der aandeelhouders van 16.2.1839.

de obligaties. De Société des Actions réunies had toen 386 aandelen, Lefebvre-Meuret deponeerde 546 aandelen [14]. De beloften werden blijkbaar toch niet volledig uitgevoerd want er werden obligaties gebruikt voor de betalingen van leveringen van steenkool door de mijn van Bellevue [15]. Ten slotte moest de Banque de Belgique ondanks haar hachelijke toestand toch nog enige voorschotten verlenen om de maatschappij te redden [16].

De hoogovens werden zoals vermeld aangestoken rond oktober 1839 en de fabriek kon eindelijk iets produceren. De balans, opgesteld op 7 april 1840, toonde echter een aanzienlijk verlies aan van meer dan 75.000 frank. Het aansteken van een hoogoven was een kostelijke zaak. Tevens experimenteerde de N.V. met een nieuw soort ijzererts met het gevolg dat de uiteindelijke produktie in deze eerste maanden nog geen derde van de normale capaciteit van een hoogoven bereikte [17]. Bovendien kreeg de N.V. af te rekenen met moeilijkheden betreffende de bevoorrading in steenkool. Lefebvre-Meuret schoot tekort in de naleving van het contract. Wat er juist gebeurd is weten we niet. Uit alles bleek evenwel dat de zaken van de senator, die stierf in 1843, hem de laatste jaren van zijn leven uit de hand liepen. „Les idées de Lefebvre-Meuret", beweerde Deswert, „se brouillèrent de plus en plus, ses affaires dépérirent..." „Dès l'origine, ce contract, qui loyalement exécuté, n'eut rien offert de désavantageux pour la société, fut la source de difficultés si nombreuses, d'entraves si fréquentes, qu'après une marche de 18 mois seulement il fallut prendre la partie extrême d'éteindre les hauts-fourneaux et d'attendre que M. Lefebvre-Meuret revint de lui même à une exécution plus franche et plus loyale du contrat. C'était trop espérer de lui...". Na zijn dood werd de koolmijn van Bellevue aangeslagen en gerechtelijk verkocht. De S.A. du Borinage werd daardoor niet alleen beroofd van haar bron van grondstof, maar bovendien stond zij bloot aan gerechtelijke vervolging die de erfgenamen van Lefebvre-Meuret tegen haar inspanden, wegens zogezegde contractbreuk [18].

[14] A.B.Z., NV's, 3617. Akte en proces-verbaal van de algemene vergadering der aandeelhouders van 30.3.1839.

[15] A.B.Z., NV's, 3621. Succession bénéficiaire Lefebvre-Meuret. Note sur la position de la Banque de Belgique vis-à-vis des actionnaires et des créanciers des Hauts-fourneaux de Pommeroeuil, 25.9.1845.

[16] Volgens Deswert, A.B.Z., NV's, 3621, 30.7.1845.

[17] A.B.Z., NV's, 3617. Directeur aan minister, 7.4.1840.

[18] A.B.Z., NV's, 3621. Deswert aan minister, 30.7.1845. Bellevue werd eveneens verkocht en toegewezen aan de Société Nationale.

Op een algemene vergadering van 31.3.1845 werd de ontbinding van de N.V. uitgesproken [19]. De onderneming werd op haar beurt verkocht en aan de Banque de Belgique toegewezen. Zij vormde kort daarop een nieuwe N.V. de S.A. des hauts-fourneaux de Pommerœuil [20].

[19] A.B.Z., NV's, 3617. Akte van 31.3.1845.
[20] zie vorming van S.A. de Pommerœuil, p. 276.

S.A. FABRIQUE DE FER DU HOYOUX

Akte : 3.3.1837; K.B. 31.3.1837; (Mon. 9.4.1837).

Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabriek van de Hoyoux (Delloye, Dautrebande) : 395 aandelen en 35 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.200.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : H. Lhonneux-Detru H. Delloye F. J. Dautrebande C. Moxhon Cl. Delloye *commissarissen :* J. Cockerill J. Horgeur M. Tiberghien J. F. Ouwerx

Wijz. : *Akte* : 25.6.1839; K.B. 9.8.1839; (B.O. 1839, 59; Pas. 1839, 594). Lening van 700.000 Fr.

A.B.Z., NV's, 3693.
TRIOEN, II, p. 216.

De fabriek van Clement Delloye en zijn associés Ferdinand Delloye en Dautrebande bestond eigenlijk uit vier smederijen gelegen in de omgeving van Marche op de Hoyoux. Eén ervan was tamelijk belangrijk. Zij bestond uit o.m. vier puddlerovens van het moderne type. Tesamen met de bankiers Lhonneux-Detru en Tiberghien en de industrieel Cockerill werd een naamloze vennootschap opgericht. Aan Cl. Delloye werden 395 aandelen van 1.000 Fr. toegewezen en aan Dautrebande en F. Delloye 35. Het sociaal kapitaal werd op 1.200.000 frank vastgesteld maar slechts 1.000 aandelen zouden bij de stichting worden geplaatst [1].

[1] A.B.Z., NV's, 3693. Akte van 3.3.1837.

De fabriek moest worden gemoderniseerd : de opbrengst van de uitgiften der kapitaalsaandelen die door bemiddeling van de stichters-bankiers zou gebeuren, moest dienen om de bouw van een pletmachine en bijbehorende machines te bekostigen. De uitgifte werd echter geen succes. Zij bracht slechts 440.000 frank op. Honderdzesenvijftig aandelen vonden geen kopers. Een groot gedeelte van de stichtersaandelen waren bovendien geïmmobiliseerd. Zij dienden als garantie voor de afbetaling van schulden die reeds voor de stichting op de onderneming rustten. Gebrek aan fondsen maakten de uitvoering van de werken onmogelijk. In juli 1839 besloot daarom de algemene vergadering een lening aan te gaan van 700.000 frank met hypothecaire belasting op de inboedel van de vennootschap [2]. Deze maatregel heeft niet mogen baten. In 1842 werd de maatschappij failliet verklaard en openbaar verkocht. De drie hoogovenbedrijven van de Société Générale : „Sclessin", „Châtelineau" en „Couillet" behoorden tot de voornaamste schuldeisers. De fabriek werd door hen gezamelijk opgekocht voor de prijs van 186.224 frank [3].

[2] A.B.Z., NV's, 3693. Cl. Delloye aan minister, 1.8.1839; akte van 25.6.1839.
[3] A.R.A., S.G., 1835. Nota, s.d. en A.R.A., S.G., 1832. Elias aan Soc. Gén., 24.2.1845.

S.A. DES MINES ET FONDERIES DE ZINC DE LA VIEILLE-MONTAGNE (Luik)

Akte : 24.5.1837; K.B. 23.6.1837; (B.O. 1837, 157; Pas. 1837, 890).

Soc. Kap. : 5.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen te Moresnet, fabrieken te Luik, Valcanville, Hon (Frankrijk), te Darford (Engeland) : 4.200 aandelen.
Banque de Belgique : 800.000 Fr. - 800 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 6.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 7.200.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 112.500 aandelen - 80 Fr. per aandeel - 9.000.000 Fr.

1837	1858	1865
beheerders :		
F. A. Mosselman	Ch. Lehon	Ch. Lehon
Ch. Lehon	J. Périer	J. Périer
Ch. De Brouckère	Ch. Vilain XIIII	Ch. Vilain XIIII
Ph. Vilain XIIII	A. Mosselman	A. Mosselman
G. F. Davignon	J. Nagelmackers	J. Nagelmackers
Aug. de Morny	L. Lehon	L. Lehon
	H. Biesta	H. Biesta
	Markies d'Audiffret-Pasquier	Markies d'Audiffret-Pasquier
	Ch. Mussard	Ch. Mussard
commissarissen :		
J. P. Kok	L. Courvoisier	L. Courvoisier
G. de Jonghe	G. F. Davignon	J. Forgeur
Markies de Rodes	F. De la Rousselière	F. De la Rousselière
Trubert	Flury-Hérard	Flury-Hérard
J. Nagelmackers	A. S. Costantini	A. S. Costantini
	Pécoul	Pécoul
directeur :		
B. Lambelin	L. A. Saint-Paul de Sinçay	L. A. Saint-Paul de Sinçay

Wijz. : *Akte* : 19.4.1838; K.B. 26.5.1838; (B.O. 1838, 53).
Akte : 20.4.1847; K.B. 22.6.1847; (Mon. 7.7.1847).
Akte : 29.4.1848; K.B. 6.5.1848; (Mon. 13.5.1848).
Akte : 30.4.1852; K.B. 11.8.1852; (Mon. 20.8.1852).
Akten : 1.3 en 11.4.1853; K.B. 15.4.1853; (Mon. 20.4.1853).

A.B.Z., NV's, 3676; Dm. I, p. 390, TRIOEN, II, p. 221.

De geschiedenis van de maatschappij van de „Vieille-Montagne" verdient te worden behandeld in een volwaardige monografie. Dit werd mogelijk gemaakt door de openstelling van de quasi volledig bewaarde archieven van de onderneming [1]. Onze bedoeling is hier slechts een zeer korte schets te geven van de evolutie voor de vorming van de N.V. en erna tot ongeveer het midden van de negentiende eeuw.

Het zinkerts, kalamijn genaamd, werd sinds de twaalfde eeuw ontgonnen in de streek ten westen van Aken. Het diende als basisprodukt voor de vervaardiging van de beroemde „dinanderie", het geelkoperen vaatwerk. Het zink als metaal was reeds lang bekend maar een procédé dat de produktie op industriële basis mogelijk maakte, moest nog uitgevonden worden. Deze eer — dit feit is algemeen gekend — viel te beurt aan de Luikse kanunnik Jean-Jacques Dony. Bij besluit van de prefekt van het departement van de Ourthe werd aan Dony, op 14 december 1805 het uitbatingsrecht van de mijn toegewezen voor de duur van 50 jaar. Als tegenprestatie moest hij twee cijnzen betalen. Eén ervan was een vaste som van 40.500 frank per jaar. Deze schatting zal Dony in de toekomst zeer zwaar wegen. Rond dezelfde tijd stichtte hij in het gehucht St.-Léonard bij Luik een kleine fabriek die lange tijd als smelterij voor de zinkmijn zal dienst doen. In deze fabriek deed Dony zijn beroemde ontdekking, waarvan hij onmiddellijk de draagwijdte begreep. Hij breidde zijn fabriek uit en slaagde erin een zeker cliënteel te verwerven. Maar de gebruiksmogelijkheden van het zink waren nog te weinig gekend en reeds vanaf 1811 stapelden zich de stocks op in zijn magazijnen bij gebrek aan afzetmogelijkheden. Vanaf 1813 werden de financiële lasten verpletterend. Om de zware cijns te kunnen betalen moest Dony geldschieters zoeken. Eerst was een zekere Chaulet bereid 300.000 frank in de zaak te steken. Deze som was vlug opgeslorpt. In augustus 1813 associeerde hij zich ten slotte met de schatrijke groothandelaar François Dominique Mosselman. Mosselman was van Brusselse oorsprong maar sedert het begin van de Franse overheersing was hij naar Parijs

[1] Een inventaris van deze archieven werd opgesteld door Madame COLLE-MICHEL, M. : „*Les archives de la Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille-Montagne*", Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine, *Cahiers*, 46, Paris-Louvain, 1966, 95 p. We hebben ons voor de opstelling van deze nota gebaseerd op de historische inleiding op de inventaris. Om herhalingen te vermijden verwezen we slechts indien onze gegevens uit andere bronnen afkomstig waren.

uitgeweken. Hij kocht drie vierde van de zaak voor 250.000 Fr. Na de dood van Dony, in 1824, nam hij ook het laatste deel van de weduwe over.

Mosselman blies de onderneming nieuw leven in. Hij betaalde de schulden, kocht enkele bedrijven aan in Frankrijk en Engeland die later tot zinkfabrieken werden omgebouwd. Door zijn zakenrelaties in de Parijse wereld slaagde hij erin een cliënteel voor zinkprodukten op te bouwen. Een politiek-juridisch probleem kwam echter vanaf 1825 de hemel verduisteren. Wanneer in 1815 de grenzen van Nederland en Pruisen moesten worden vastgelegd, ontstond er een betwisting tussen de mogendheden over de streek van Moresnet waar de mijnconcessie van „La Vieille-Montagne" was gelegen. Na veel over en weer gepraat werd het gebied neutraal verklaard. Dat belette niet dat Pruisen aanspraak maakte op de cijns die in 1805 aan Dony werd opgelegd. De processen die hieruit voortvloeiden achtervolgden Mosselman zodanig dat hij er ten slotte zelfs toe kwam aan Willem I voor te stellen de mijn aan te kopen. De koning toonde zeer veel belangstelling maar vóór het tot een verkoop kwam stak de revolutie stokken in de wielen. De onderhandelingen in dit verband werden gevoerd door Charles Lehon, de jonge politicus, die in 1827 één der dochters van Mosselman had gehuwd. Wegens de omwenteling moest het probleem van het statuut van „Vieille Montagne" ten opzichte van Pruisen en ten opzichte van de Belgische staat terug van de grond af aangepakt worden. In 1835 kwam het eindelijk tot een regeling met de Belgische Staat die zeer ten gunste van de onderneming uitviel : voortaan zouden de eigenaars van de mijn slechts een vaste rente van 7.500 frank moeten betalen. Dat deze regeling vooral te danken was aan het prestige van Lehon die in de revolutie een grote rol had gespeeld, hoeft geen betoog. De betwisting met Pruisen bleef nog vele jaren hangende.

Twee jaar later stierf F.D. Mosselman. Om de erfenis te kunnen verdelen onder de talrijke erfgenamen en tevens de financiële mogelijkheden uit te breiden, werd een naamloze vennootschap opgericht, met de deelname van de Banque de Belgique. Het sociaal kapitaal van de maatschappij werd op vijf miljoen frank geplaatst en vertegenwoordigd door 5.000 aandelen van 1.000 frank. De bank onderschreef 800 aandelen. De clan Mosselman ontving de overblijvende 4.200 aandelen of

4.2000.000 frank. Het loont de moeite even de ingebrachte goederen op te sommen zodat we een beter idee krijgen van de omvang van de onderneming op dat ogenblik. Naast de mijnen te Moresnet en de fabriek te St.-Léonard werden ingebracht : 50 aandelen van de steenkoolmijn van Petite-Flémalle, 4 ha terreinen en een nieuwe smelterij te Angleur die nog in aanbouw was; een fabriek voor het walsen van zink „Aux Houx" genaamd te Valcanville (Frankrijk, arrondissement Valognes, departement van de Eure), een bestelling ten bedrage van 48.000 frank geplaatst bij Engelse technici voor vier nieuwe pletmachines; een fabriek voor het walsen van zink, naar Mosselman genaamd en gelegen te Darford (graafschap Kent, Groot-Britannië); verder nog stocks, materieel, enz... Aangezien een groot gedeelte van het cliënteel uit Fransen bestond werd een algemene directie opgericht te Parijs. Enkele maanden na de stichting werden nog twee fabrieken aangekocht : één te Bray in Frankrijk en één te Tilff bij Luik. Zij waren uitgerust voor het walsen van zink. Van 1837 tot 1840 verdubbelde de zinkproductie : zij steeg van ruim 1800 ton tot 3631 ton. De grootste sprong werd gemaakt in 1838-1839. Toen vermeerderde de voortbrengst met meer dan 800 ton [2]. Toch bedroeg de winst in dat jaar slechts 10.750 frank (of 0,2 % van het geïnvesteerde kapitaal !). In het daaropvolgende boekjaar overschreed de winstmarge echter de 5 %.

Het „abnormaal" slechte financieel resultaat van 1839 hield wellicht verband met enerzijds de grote investeringen die het opvoeren van de productie hadden gevergd en anderzijds met de gevolgen van de financiële crisis van 1838. De „Vieille-Montagne" was in november 1838 veruit de grootste schuldenaar van de Banque de Belgique. Haar debet in rekening-courant was opgelopen tot 4.257.000 frank. Bovendien had de bank op depot van aandelen 1.485.000 frank voorgeschoten [3]. Toen haar liquiditeiten in de eerste dagen van december schrikbarend begonnen te dalen en de toestand er zorgwekkend begon uit te zien, reisde de beheerder Davignon persoonlijk naar Parijs, o.m. om bij de directie van de „Vieille-Montagne" op onmiddellijke terug-

[2] Industrie du zinc-Société de la Vieille-Montagne, 1837-1905. Exposition universelle de Liège, p. 21.
[3] A.R.A., Min. Fin., 307. Situation des sociétés sous le patronage de la Banque, 30.11.1838.

storting van haar voorschotten aan te dringen [4]. De N.V. slaagde erin op korte tijd ongeveer twee miljoen frank vrij te maken, vermits wij vaststellen dat het debet op 31 juni 1839 verminderd was tot ruim drieënhalf miljoen frank [5]. Hoe de N.V. zich deze kapitalen heeft kunnen verschaffen, weten we niet met zekerheid. We kunnen veronderstellen dat de beheerders een lening hebben aangegaan ofwel een deel van het aandelenkapitaal dat quasi volledig in handen van de familie Mosselman was gebleven, hebben gerealiseerd. Een aanwijzing in deze richting levert ons de briefwisseling van de vertegenwoordiger van Rothschild. Door bemiddeling van de Meeûs trachtte Lehon van Rothschild een voorschot te verkrijgen op depot van 4.000 aandelen van de maatschappij. Hij vroeg hem 2.200.000 frank te verlenen tegen 5 % intrest. Hij stelde voor binnen de zes maanden 1.200.000 frank terug te storten en het overblijvende miljoen later in Parijs aan pari uit te geven. Rothschild is op dat voorstel, niettegenstaande herhaald aandringen van Lehon, niet ingegaan [6].

In 1841 werd de voormalige directeur van de Banque de Belgique, Charles De Brouckère, tot zaakvoerend directeur van de „Vieille-Montagne" benoemd. Onder diens beleid kende de produktie een gestadige groei. In 1845 was de totale voortbrengst tot bijna 6.000 ton gestegen [7]. De Brouckère werd in 1846 opgevolgd door de man die de basis zal leggen van de verbazingwekkende expansie en internationale reputatie van de onderneming, namelijk Alexandre Saint-Paul de Sinçay. Hoezeer de winning en de produktie ook werden opgevoerd, ze volstonden niet om aan de bestellingen te voldoen. Vandaar dat in deze periode de N.V. deelnam aan de stichting van een zink-

[4] Verslag van Charles de Brouckère aan de buitengewone vergadering van 28.2.1839. aangehaald door CHLEPNER, B.S., *La Banque en Belgique*, Bruxelles, 1926, p. 158. Davignon was naar Parijs vertrokken vóór 15 december 1838. „M. Davignon annonçait (cependant) l'envoi successif de plusieurs cent mille francs que lui versait le directeur du zinc à Paris, tandis que le directeur de la même Société à Liège remettait de son côté 125.000 francs sur Londres et promettait un second envoi de la même importance".

[5] A.R.A., Min. Fin., 307. Termes de paiements pour les sociétés sous le patronage de la Banque, débit des sociétés a.r 31.5.1839.

[6] op 19 december reeds waarschuwde Richtenberger: „Sans doute que M. Lehon sera venu vous voir, car je puis vous dire confidentiellement qu'il a deux millions à rembourser à la Banque de Belgique, pour une affaire de houillère qui appartient à sa famille". Het betreft hier naar alle waarschijnlijkheid de Société de la Vieille-Montagne. GILLE, *Lettres à la maison Rothschild, op. cit.*, t. I, p. 86 en verder p. 100 en p. 105.

[7] Industrie du zinc-Société de la Vieille-Montagne, 1837-1905. Exposition Universelle de Liège, p. 39. Zie ook FRERE, *op. cit.*, t. I, p. 34.

fabriek van Valentin-Coq [8]. De financiële middelen dienden uitgebreid : in 1845 kocht de belangrijke Parijse groep Fould-Oppenheim een aanzienlijk aandeel in de maatschappij en het sociaal kapitaal werd verhoogd tot zeven miljoen frank. Bovendien werden de aandelen verdeeld in coupures van 200 Fr. [9]. Door deze maatregel werd de deelname van kleinere spaarders aan de N.V. mogelijk gemaakt. De beslissende stap van familiebedrijf naar zuivere kapitaalsvennootschap werd toen gezet. Deze uitgifte en waarschijnlijk de manupulaties van de bankiers die ermede gepaard gingen, veroorzaakten een geweldige hausse van de titels op de Parijse beurs. De oude aandelen waren reeds sedert de stichting verdriedubbeld in waarde, wegens de welvaart van de onderneming. In 1843 werd bv. uit de winst geboekt voor het jaar 1842, een dividend en intrest van 15 % uitgekeerd ! In 1845 werd als hoogste koers voor een aandeel van 1.000 frank niet minder dan 7.900 frank genoteerd en de prijs daalde in de loop van dat jaar niet onder de 4.450 frank. Deze hausse bleef ook in 1846 en 1847 aanhouden. De koers schommelde in deze jaren tussen respectievelijk 7.200 — 5.550 en 6.500 — 5.600 frank. Ten gevolge van de politieke gebeurtenissen stortten de koersen ineen om zich tamelijk snel te herstellen [12]. Noteren we dat alle titels van zinkmaatschappijen in deze jaren fel werden gegeerd. Er werden trouwens in ons land talrijke nieuwe maatschappijen opgericht. Aan de basis van al deze verschijnselen lag een sterke stijging van de zinkprijzen.

Na de crisis lanceerde de nieuwe directeur de grote expansieplannen. Het centrum van de activiteiten van de N.V. buiten België verplaatste zich van Frankrijk naar Duitsland. De tussenkomst van de Vieille-Montagne werd in zekere mate uitgelokt door de zinkfabrikanten van Silezië en Pruisen zelf. Ten gevolge van de politieke woelingen heerste een diepe crisis in de metallurgische bedrijven van deze gewesten. De uitbaters deden beroep op de „Vieille-Montagne" om de crisis te overwinnen. Aldus kwam een soort consortium tot stand onder de naam : „Société des mines et fonderies de zinc de Silézie" met een kapitaal van

[8] Zie nota over de vorming van de Société des charbonnages et fonderies de Valentin-Coq, p. 290.
[9] Zie akte van 20.4.1847; K.B. : 22.6.1847; (Mon. 7.7.1847).
[10] L'*Indépendant*, 24.7.1845, p. 2, k. 3.
[11] L'*Indépendant*, 25.6.1843, p. 2, k. 3.
[12] Vitu, *op. cit.*, p. 916.

18.750.000 frank [13]. De machtspositie die de „Vieille-Montagne" door deze associatie had verworven, gebruikte ze om zich stevig in de Duitse gebieden in te planten. Zij kocht twee ondernemingen op die op de rand van het faillissement stonden. Zij smolt ze samen tot één vennootschap onder de firma „Société Saint-Paul de Sinçay et Cie". Een clausule van het contract bepaalde dat al de produktie naar de „Vieille-Montagne" zou gaan. De fabrieken die in deze fusie waren betrokken waren gelegen in Mulheim-sur-Ruhr en Borbeck en de mijnen te Bensberg, Uckerath en Mayer. Rond deze tijd evolueerde ook de toestand van de Belgische ondernemingen waarin de N.V. belangen had verworven. Een reeks aankopen en fusies werden doorgevoerd. De „Société de la Grande-Montagne", een concurrent van de N.V., die in 1851 was ontbonden wegens financiële moeilijkheden [14], werd aangekocht. In associatie met de Franse bankiers Douay, Aubry en Gauthier stichtte de N.V. een nieuwe maatschappij onder de naam „Société des mines et fonderies de la Meuse", met een kapitaal van 1.750.000 frank. „Vieille-Montagne" bekwam 4.000 van de 7.000 uitgegeven aandelen, en de toelating voor de winning van lood, ijzer en steenkool onder de gemeenten van Amay, Flône, Saint-Georges en Hermalle. Ten slotte werd in 1853-54 een punt gezet achter al deze fusies door de samensmelting van de verworven maatschappijen. De vier vennootschappen van de Maas, deze van de Rijnstreek (Muhlheim, Borbeck enz...) van Valentin-Coq en die van de zinkwitfabriek die de N.V. had gesticht te Levallois bij Parijs en te Luik [15], werden verenigd met de moedermaatschappij.

Wegens de belangrijke bezittingen van de N.V. in Pruisen moest dit land uiteindelijk wel de juridische persoonlijkheid van de maatschappij erkennen. Hiermee werd op 26 april 1854 na verloop van tientallen jaren het probleem van het gerechtelijk statuut van de „Vieille-Montagne" volledig opgelost.

Nu stond niets meer de volle bloei en groei van de onderneming in de weg.

[13] *Centenaire de la Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille-Montagne.* Liège, 1937, p. 28.
[14] Zie nota over de „Société de la Grande-Montagne", p. 280.
[15] Zie nota over de „Société anonyme du blanc de zinc et des couleurs à base de zinc", p. 301.

S.A. DU PHENIX, POUR LA FABRICATION DE MACHINES ET DE MECANIQUES (Gent)

Akten : 25.5.1837 en 24.8.1837; K.B. 25.9.1837; (B.O. 1837, 164; Pas. 1837 897).

Soc. Kap. : 500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabriek van Phénix (Soc. Nat.) : 300 aandelen.
D. Bell : 200 aandelen (brevetten en bekwaamheden).

Evolutie : Br., 1838 : 500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 650.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 650 aandelen - 650.000 Fr.

1837	1858	1865
beheerders :		
De Bast-De Hert	Z. Ippersiel	Z. Ippersiel
A. Th. Dael	F. E. Van der Elst	A. Th. Dael
Z. Ippersiel	Th. De Villegas	Ch. Liedts
commissarissen :		
G. Bossaert	J. A. Coghen	Aug. Verhaeghe
J. Van den Broeck	Aug. Verhaeghe	Fl. Delebecque
J. G. Themmen	Fl. Delebecque	J. A. Coghen
directeur-beheerder :		
D. Bell	A. Th. Dael	Is. Vermandel

Wijz. : *Akte* : 30.7.1838; K.B. 16.8.1838; (B.O. 1838, 77; Pas. 1838, 673).
Akte : 4.4.1840; K.B. 16.4.1840; (B.O. 1840, 682).
Akte : 16.12.1850; K.B. 27.12.1850; (Mon. 23.1.1851; Dm. I, p. 398).
Akte : 4.8.1863; K.B. 16.8.1863; (Mon. 20.8.1863; Dm. II, dl. 1, p. 341).

A.B.Z., NV's, 3689; Dm. I, p. 395.
TRIOEN, II, p. 226.

Voor 1815 was Parijs de voornaamste leverancier van weef- en spinmachines voor de Gentse katoenindustrie. Het verbreken van de banden met Frankrijk gaf ondernemende Belgische industriëlen de kans deze delicate en zeer gespecialiseerde industrie in ons land in te voeren. De Engelsen waren de grootmeesters op dit gebied en de geïmmigreerde Engelse mechanici en arbeiders waren onbetwistbaar een belangrijke factor in de Belgische successen.

Huyttens-Kerremans was in 1821 te Gent met de bouw van een constructiewerkplaats begonnen. Enkele jaren later stelde hij de Engelse mechanicus David Bell aan tot technisch directeur. De onderneming verwierf vlug een goede faam in de Gentse industrie en ook in het buitenland. In 1862 werkten er 230 arbeiders. De voornaamste produktie bestond tot 1837 uit spinmolens voor de katoenfabrikatie [1].

In het begin van het jaar 1837 stierf Huyttens-Kerremans op een ogenblik dat de machineconstructie voor de textielindustrie een omwenteling onderging : rond deze tijd werd immers het mechanisch spinnen van vlas veralgemeend. Deze tak opende een geheel nieuwe afzetmarkt. De Société Générale was daarom zeer geïnteresseerd in de Phénix-fabriek. Haar dochtermaatschappij : de Société Nationale hield zich in het bijzonder bezig met beleggingen in deze sector. Zij kocht de fabriek van de erfgenamen van Huyttens voor 386.000 frank. Zij sloot vervolgens een contract met de directeur David Bell [2], die een plan voor de verbesloten een naamloze vennootschap op te richten.

Het sociaal kapitaal, een half miljoen frank, werd op de volgende wijze samengesteld : de Société Nationale kreeg 300 aandelen voor haar inbreng van de fabriek. Bell nam de overige aandelen [3]. Een gedeelte hiervan werd hem gratis verleend tegen de inbreng van enkele brevetten [4]. De Société Nationale heeft er aan gedacht de „Phénix" in te richten voor de bouw van locomotieven doch dit plan liet zij varen [5]. De Bast-De Hert, een bekend Gents katoenfabrikant werd voorzitter van de beheerraad.

Na zekere tijd bleek dat Bell zijn verplichtingen niet kon nakomen en hij nam ontslag [6]. Hij werd vervangen door een ander Engels technicus : J. Smith [7]. De fabriek richtte zich volledig op de constructie van machines voor het spinnen van vlas. De produktie nam een zodanige uitbreiding dat het sociaal

[1] BRIAVOINNE, N., „*De l'industrie en Belgique. Causes de décadence et de prospérité. Sa situation actuelle*". Bruxelles, 1839, t. II, p. 57.

[2] A.R.A., S.G., 3476. Verkoopsakten van 9.2.1837 en 31.5.1837.

[3] A.R.A., S.G., 3476. Soc. du Phénix aan Soc. Nat., 6.6.1837. A.B.Z., NV's, 3689. Akte van 25.5.1837.

[4] A.B.Z., NV's, 3689. Akte van 25.5.1837.

[5] A.R.A., S.G., 3489. Het ontwerp werd voorgesteld op 22.9.1837 door de Soc. Nat. en aanvaard door „Phénix" op 9.2.1838.

[6] A.B.Z., NV's, 3689. Akte van 30.7.1838.

[7] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 363, voetnoot 97.

kapitaal vlug onvoldoende bleek. In 1839, een jaar dat voor de overige takken van de metaalindustrie een crisisjaar was, kreeg de N.V. met een kapitaal van 500.000 frank, een reeks bestellingen te verwerken voor een bedrag van 2 miljoen frank. Het bedrijfskapitaal, nodig om de grondstoffen aan te kopen, nieuwe machines te plaatsen of arbeiders aan te werven, moest dringend worden uitgebreid. De factor arbeiders was niet te verwaarlozen : in 1839 werkten er namelijk dubbel zoveel arbeiders in de fabriek als in 1826 : 400 à 450 [9]. De Société Nationale schoot aanvankelijk de nodige sommen voor. Ze oefende echter grote druk uit om spoedig te worden terugbetaald gezien de gunstige toestand van de maatschappij in vergelijking met de andere stichtingen van de bank. In maart 1840 werden bijgevolg de voorschotten omgezet tot een vaste lening van 1.200.000 Fr. Dit bedrag vertegenwoordigde de meerwaarde die de onderneming sedert de stichting door diverse uitbreidingen had verworven. De industriële waarde van de gebouwen, machinerieën enz... was inderdaad gestegen tot ruim 885.000 frank. Om aan de bestellingen te kunnen voldoen en een ononderbroken produktie te verzekeren moest de fabriek bovendien constant over een hoeveelheid grondstoffen ter waarde van ongeveer 300.000 frank kunnen beschikken [10]. De Société Générale aanvaardde 753 van de obligaties.

De gunstige evolutie bleef echter niet aanhouden. In 1843 maakte de N.V. moeilijke ogenblikken door wegens de opheffing door Engeland van het verbod op de uitvoer van machines. Vanaf dat jaar boekte de vennootschap slechts middelmatige winsten en het produktietempo van de jaren 1837-1842 werd voor 1850 niet meer bereikt [11]. In deze omstandigheden kon zij de amortisatie van haar schulden niet volledig verzekeren, tot groot ongenoegen van de Société Générale. In 1845 leidde dit punt tot vinnige schermutselingen met de bank daar de N.V., om haar faam en krediet niet aan te tasten, intresten en dividenden bleef uitbetalen maar haar schulden niet afloste [12]. In

[8] A.B.Z., NV's, 3689. Proces-verbaal van de algemene vergadering der aandeelhouders, 6.3.1840.

[9] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 358, voetnoot 72.

[10] A.B.Z., NV's, 3689. Proces-verbaal van algemene vergadering, 6.3.1840.

[11] A.R.A., S.G., 3663, Soc. du Phénix aan S.G., 13.10.1845 en A.B.Z., NV's, 3689, Soc. du Phénix aan minister, 3.12.1850.

[12] A.R.A., S.G., 3663. Zie S.G. aan Phénix, 25.9.1845, 31.10.1854 en 20.11.1845.

1850 was de wettelijke termijn voor de afkorting verstreken en er bleef nog 440.000 frank te betalen. De bank stemde er in toe 150 nieuwe aandelen te aanvaarden. De rest van de schuld zou binnen een termijn van tien jaar worden afgelost. De kapitaalsverhoging en de verlenging van de duur van de vennootschap voor een periode van twintig jaar werd goedgekeurd bij K.B. van 31 december 1850[13].

[13] A.B.Z., NV's, 3689. Akte van 16.12.1850. K.B. van 31.12.1850.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX, FORGES ET USINES DE LUXEMBOURG

Akten : 9.10.1837 en 26.12.1840; K.B. 31.3.1841; (B.O. 1841, 46; Pas. 1841, 395).
Soc. Kap. : 6.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : door Garnier, Closset etc. : 1.379 en 805 aandelen.
Soc. Nat. : 816.000 Fr. - 816 aandelen.
Evolutie : Br., 1838 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.

1837
beheerders : V. Zoude F. de Macar F. X. Benard F. de Meeûs J. A. Coghen
commissarissen : F. de Sauvage A. A. De Vauthier J. J. Lefebvre H. Biver J. Martini

TRIOEN, II, p. 255.

Over deze maatschappij, een stichting van de Société Nationale, bezitten we weinig concrete gegevens. De bedoeling die van de Société Générale met de oprichting van deze vennootschap heeft gehad, is niet zeer duidelijk. Het dossier van het regeringsonderzoek betreffende de vorming is verdwenen en de archieven van de bank zijn zeer zwijgzaam over de stichting. Ten slotte heeft de maatschappij slechts een kort bestaan gekend. Zij werd gesticht in oktober 1837. Na vijf jaar activiteit werd zij wegens verlies van een essentieel deel van haar sociaal kapitaal ontbonden [1].

De N.V. was, wat het algemeen opzet betreft, een buitenbeentje onder de maatschappijen in de mijn- en metallurgiesector

[1] B.O., 1842, nr. 108.

wegens de veelzijdigheid van haar activiteiten. Er was hier niet alleen sprake van integratie van de verschillende etappes van de ijzerbereiding maar tevens van spreiding over andere sectoren dan de metallurgie. De stichting werd in de Luxemburgse pers begroet als een lofwaardig initiatief ter begunstiging van de kwijnende Luxemburgse industrie. In september 1837 liet de Société Nationale talrijke prospecties uitvoeren in de provincie, voornamelijk in de omgeving van Marche. Volgens de correspondent van „l'Indépendant", werd er ijzer, koper en lood gevonden te Jemelle, Agimont en On. Het grote probleem van het vervoer van de zware en omvangrijke materie zou opgelost worden door het oprichten van smelterijen in de streek zelf [2]. Enkele dagen voor de stichting van de N.V. werd meer bekend gemaakt over de uiteindelijke plannen van de stichters : zij kochten namelijk een spijkerfabriek te Luik. De Luxemburgse ijzerertsen waren speciaal geschikt voor de vervaardiging van deze specialiteit. Er werden in ons land op dat ogenblik pogingen ondernomen om deze industrie te mechaniseren. „L'Echo de Luxembourg" meende te weten dat de fabrikatie van spijkers op grote schaal met het oog op de export naar het buitenland, het uiteindelijk doel van de S.A. des Hauts-Fourneaux du Luxembourg zou zijn [3].

Het sociaal kapitaal van de N.V. werd zeer ruim op zes miljoen frank geplaatst. Drieduizend aandelen van 1.000 frank werden er bij de stichting uitgegeven. Garnier, de agent van de Société Générale te Aarlen bracht de fabrieken in van Fischbach en van St.-Hubert. H.F. Closset trad op voor de families Closset en Geoffroy. Deze twee families waren samen met J. Lefebvre eigenaar van een spijkerfabriek te Luik. Deze fabriek werd gesticht in 1830 en werd eerst door de firma Closset et Geoffroy en later door Closset, Geoffroy et Lefebvre uitgebaat. Uit de statuten bleek tevens dat de N.V. zich niet tot de metallurgie zou beperken. Garnier, die, naar we mogen aannemen ook voor de Société Générale of Nationale optrad, verkocht ook de papierfabrieken van Pont d'Oye, le Prince en Châtelet. Verder was er nog sprake van houtzagerijen en een kalksteengroef. Garnier kreeg 1.379 aandelen, Closset 805. De Société Nationale onderschreef 816.000 frank en kreeg 816 aandelen [4].

[2] L'*Indépendant*, 6.9.1837, p. 3, k. 3.
[3] L'*Echo du Luxembourg*, aangehaald door *l'Indépendant*, 3.10.1837, p. 2, k. 3.
[4] B.O., 1841, nr. 46. Akte van 9.10.1837.

De uitgifte van de aandelen was een groot financieel succes voor de Société Nationale [5]. Wij zijn geneigd te denken dat de Société Générale deze stichting overwegend als een financiële speculatie en gedeeltelijk als een soort propagandastunt heeft gezien. Haar rivale, de Banque de Belgique, stichtte in het begin van 1837 een veelgeprezen „Société d'Industrie Luxembourgeoise". Deze investeringsmaatschappij commanditeerde verschillende bedrijven die voornamelijk in het latere Groothertogdom waren gelegen [6]. De Société Générale, die openlijk van orangisme werd beschuldigd ,sprak zich in 1838, althans in het openbaar, uit voor het behoud van de betwiste Luxemburgse gebieden. Zij moest echter, zoals de Banque de Belgique, daden tegenover deze woorden stellen. We weten niet in hoeverre een blad als „l'Echo du Luxembourg" ten dienste stond van de Société Générale. In ieder geval was deze krant vol lof over de S.A. des Hauts-Fourneaux de Luxembourg. De prijs van de ertsen zou door haar actie zijn gestegen, de N.V. zou er aan denken „à pousser la forgerie avec une vigueur inconnue chez nous" [7]. We twijfelen er sterk aan of in 1837 de Société Générale nog geloofde in de verouderde Luxemburgse metallurgie, zij die het grootste gedeelte van haar kapitaal geplaatst had in de hoogovenbedrijven met cokes in de koolmijnbekkens. Ze was ongetwijfeld geïnteresseerd in de ijzermijnen met het oog op de bevoorrading van haar hoogovens. De papiernijverheid en de mechanische spijkerfabrikatie waren anderzijds sectoren met toekomst waarin de investeringen ontbraken.

De evolutie van de vennootschap is moeilijk te achterhalen. Zij had sterk te lijden onder de crisis van 1838 en het verlies van de Oostelijke provincies door de aanvaarding van het verdrag der vierentwintig artikelen. Het faillissement van Garnier, groot aandeelhouder en directeur van Fischbach, stortte de vennootschap in eindeloze processen [8]. Misschien oefenden ook de beperkende maatregelen die door de regering werden opgelegd een invloed uit op de bekomen resultaten. Eerst in 1840 legden de beheerders de statuten ter goedkeuring voor aan het be-

[5] Zie LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 612, voetnoot 67.

[6] Zie FRERE, *op. cit.*, t. I, p. 32. Geeft lijst van deze bedrijven. Statuten : A.B.Z., NV's, 3906. Akten van 15.2.1837 en 21.3.1837.

[7] L'*Echo du Luxembourg*, aangehaald door l'*Indépendant*, 25.11.1837, p. 2, k. 3.

[8] A.R.A., S.G., 3643. Procès : S.A. des Hauts-Fourneaux du Luxembourg contre les syndics faillite Garnier (tot 1859).

trokken departement van Binnenlandse Zaken. We kennen geen reden voor dit uitstel. Vreesde de Société Générale een onderzoek naar de waarde van de ingebrachte ondernemingen of meende zij dat De Theux bezwaren zou maken tegen de veelzijdigheid van haar activiteiten? De minister eiste inderdaad dat de vennootschap zich uitsluitend zou beperken tot de metallurgie. De spijkerfabriek mocht slechts 150.000 kg spijkers per jaar voortbrengen, mechanisch of met de hand gesmeed. De houtzagerijen en de kalksteengroef mochten slechts worden geëxploiteerd voor zoverre dit nodig was in het kader van de hoogovenuitbatingen. Ze mocht de papierfabrieken niet uitbaten [9]!

De vennootschap was echter toen reeds ten dode opgeschreven. De balans, opgesteld op 30 juni 1840 toonde aan dat het kapitaal was aangetast. Dit feit was het gevolg van het uitbetalen van intresten ondanks de afwezigheid van winst [10]. De N.V. werd definitief ontbonden op 18 november 1842 [11].

[9] B.O., 1841, nr. 46. Akte van 26.12.1840.
[10] B.O., 1841, nr. 46. K.B. van 31.3.1841.
[11] B.O., 1842, nr. 108. Besluit werd genomen op de algemene vergadering van 18.11.1842 en goedgekeurd bij K.B. van 9.12.1842.

S.A. DE BRUXELLES, POUR LA FABRICATION DE MACHINES ET MECANIQUES (Brussel)

Akte : 23.10.1837; 15.5.1839 en 1.8.1842; K.B. 4.6.1842; (Mon. 1842, 54; Pas. 1842, 555).

Soc. Kap. : 700.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : gebouwen (Meeus) : 211 aandelen.
brevetten en machines (Cochaux) : 70 aandelen.
geldschieters : 419.000 Fr. - 419 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 700.000 Fr. uitgegeven.

1839
beheerders : H. de Baillet P. Meeus V. Drugman *commissarissen :* F. Opdenbergh J. Gréban Th. De Cock *directeur :* F. Cochaux

Ontbonden 6.5.1844.

A.B.Z., NV's, 3686.
TRIOEN, II, p. 239.

Er ontbrak nog één schakel in de reeks van metallurgische bedrijven die de Société Générale had opgebouwd : zij bezat namelijk nog geen fabriek voor stoommachines. Haar hoogovenbedrijven en koolmijnen waren grote verbruikers van allerlei machines. Het moet bovendien de Société Générale niet aangenaam zijn geweest voor de uitrusting van haar fabrieken praktische afhankelijk te moeten zijn van constructeurs als Cockerill en Regnier-Poncelet die behoorden bij de groep van haar rivale, de Banque de Belgique. Deze beide fabrikanten waren ook de enige constructeurs van locomotieven in België. De bank heeft er een tijdlang aan gedacht de fabriek van de "Phénix"

te Gent, die door de Société Nationale werd aangekocht, voor deze specialiteit in te richten [1].

De „Phénix" was echter gespecialiseerd in textielwerktuigen. Het lag bovendien te ver van de verbruikscentra. Er was geen andere keuze dan een nieuwe fabriek op te richten. De bank aarzelde lang tussen Brussel of Couillet als vestigingsplaats. Couillet had het enorme voordeel dat men daar alle grondstoffen bij de hand had. Trouwens ook de voornaamste afnemers van de machines, met uitzondering van de locomotieven, waren in deze streek gevestigd. Voor Brussel pleitte de centrale ligging van deze stad, in het centrum van het spoorwegnet, met gemak van internationaal vervoer. Zij vormde tevens een aantrekkelijker verblijfplaats voor arbeiders die uit Luik en uit Engeland zouden moeten overkomen [2]. De keuze viel ten slotte op Brussel. De Société de Commerce sloot een akkoord met de constructeur Félix Cochaux, die in Brussel een kleine werkplaats bezat. Cochaux was naar Brussel uitgeweken na de mislukking van zijn onderneming te Marcinelle. Hij wilde terug starten in de hoofdstad en was op zoek naar het nodige kapitaal [3]. Een groot probleem was het vinden van de geschikte terreinen of lokalen. Meeus bracht hier zelf de oplossing door de gebouwen van een oude zeepfabriek die hij in 1828 in de Renardstraat te Brussel had gekocht, in te brengen. Bij akte van 23 oktober 1837 werd een vennootschap opgericht met een sociaal kapitaal van 700.000 frank. Meeus vroeg 211.000 frank voor de inbreng van zijn eigendommen of 1/3 van het sociaal kapitaal. De grond was immers duur in Brussel. F. Cochaux kreeg 70 aandelen voor de inbreng van diverse werktuigen, modellen en brevetten. De komparanten F. Meeus, H. de Baillet en V. Drugman leverden de resterende 419.000 frank om het sociaal kapitaal te vervolledigen [4]. Koning Leopold betuigde zijn steun aan het initiatief door het nemen van 25 aandelen. De Société Générale, Société Nationale, Société de Commerce en La Mutualité namen respectievelijk 75, 60, 74 en 75 aandelen [5].

[1] A.R.A., S.G., 3476. Het ontwerp werd op 22.9.1837 door de Société Nationale voorgelegd en in 9.2.1838 door Phénix aanvaard.

[2] Zie mening van Henrard, directeur van Marcinelle et Couillet. A.R.A., S.G., 3092, verslag van 3.11.1836.

[3] A.R.A., S.G., 308 en 3090 aangehaald door LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 363, voetnoot 100.

[4] A.B.Z., NV's, 3686. Akte van 23.10.1837.

[5] A.R.A., S.G., 3698. Proces-verbaal van de algemene vergadering der aandeelhouders gehouden op 26.4.1839.

Reeds gedurende de eerste jaren van het bestaan van de maatschappij bleek dat de stichters in velerlei opzichten de onkosten van de inrichting en de moeilijkheden hadden onderschat. In Brussel waren niet de arbeiders en zeker niet de specialisten op dit gebied te vinden. Directeur F. Cochaux, Fr. Meeus-Brion en Th. De Cock van de Société de Commerce trokken naar Engeland om vijf mechaniekers en één werkleider aan te werven en anderzijds om het nodige materiaal te bestellen dat niet in België te vinden was. De Engelse arbeiders en ook de inlandse die uit Luik moesten overkomen, liet zich duur betalen. De transportkosten van de grondstoffen die uit het Henegouwse moesten aangevoerd worden wogen eveneens zwaar door [6]. Ondanks het mislukken van de plannen van Meeus in verband met de concessie van de spoorweg Brussel-Parijs kon in de lente van 1839 worden gestart met het afwerken van een indrukwekkende lijst bestellingen : 10 machines voor de opdelving van steenkool, één machine voor uitpomping van het mijnwater (allen voor maatschappijen van de Société Générale-groep), één stoomboot, 10 locomotieven en 10 tenders voor Belgische staatsspoorwegen... [7]. De uitrusting bleek niet voldoende en niet alleen in 1838 maar gedurende heel de eerste helft van 1839 worden alle winsten opgeslorpt door investeringen in bijkomende machinerieën. Deze winsten waren vanzelfsprekend niet hoog genoeg en de beheerders moesten in groeiende mate beroep doen op de financieringsmaatschappijen, niettegenstaande het feit dat het sociaal kapitaal op het einde van 1839 op 1.200.000 frank werd gebracht. Het praktisch resultaat van deze maatregel was gering vermits door de depreciatie van de industriële waarden slechts 200.000 frank kon worden geplaatst. Op het einde van 1842 had de vennootschap nog geen enkele afkorting op de bij de bank geleende kapitalen kunnen verrichten en de balansrekening werd gesloten met een verlies van 563.290 frank. De te grote immobilisering en de onvoldoende omvang van het sociaal kapitaal waren echter niet de enige oorzaken van de geleden verliezen. De fabrikatie van spoorwegmateriaal en zeker van locomotieven stond in België nog in de kinderschoenen en veel energie en geld ging verloren door gezoek, vergissingen, aanleren en bemeesteren

[6] A.R.A., S.G., 3080 en 3090, aangehaald door LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 406, voetnoot 134
[7] A.R.A., S.G., 3692-3693. Verslag van F. Cochaux, 1.10.1838.

van technieken, aanschaffen van modellen e.d. Tot overmaat van ramp werd in 1843 de Engelse concurrentie verpletterend doordat het verbod op de uitvoer van machinerieën uit dit land werd opgeheven. De adjunct-directeur van de Renard ondernam vergeefse reizen naar Frankfort, Dusseldorf, Keulen, Berlijn... om bestellingen te verwerven. Castillon, de nieuwe directeur begaf zich zelfs naar Rusland om mee te dingen bij de aanneming voor de grote spoorlijn van Moskou naar Petersburg. Overal werd de buit weggekaapt door Engelse en zelfs Amerikaanse constructeurs. Eind 1843 bereikte het deficiet 680.000 frank of 75 % van het werkelijk uitgegeven kapitaal. Het arbeiderseffectief was gedaald van 800 tot op 150 eenheden. De algemene vergadering van 6 mei 1844 besloot de N.V. te ontbinden [8].

De Société Générale en de Société de Commerce mochten over de procedure van de liquidatie beslissen. Zij krijgen de beschikking over de fabriek; zij mochten op eigen risico voortwerken of mochten de activa verkopen [9].

Op aandringen van Castillon werd de definitieve liquidatie uitgesteld tot 1853 [10]. In 1847 nam Couillet de fabrikatie van locomotieven en spoorwegmateriaal over. Zij leverde in 1849 haar eerste werkstuk aan de staatsspoorwegen [11].

[8] A.R.A., S.G., 3698. Verslag van de algemene vergadering 6.5.1844. Getekend Gréban en De Munck.

[9] A.R.A., S.G., 3698. Besluiten van de algemene vergadering van 23.5.1844. Beheer aan de Soc. Gén., 3.9.1844.

[10] A.R.A., S.G., 3698. Algemene vergadering, 13.7.1853.

[11] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 406 en voetnoot 134.

S.A. DES LAMINOIRS, HAUTS-FOURNEAUX, FORGES, FONDERIE ET USINES DE LA PROVIDENCE (Marchienne-au-Pont)

Akten : 21.2.1838 en 4.5.1838; K.B. 11.6.1838; (B.O. 1838, 57; Pas. 1838, 477).

Soc. Kap. : 1.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabrieken „La Providence" (Puissant frères en Bonehill) : 1.016 aandelen; stock : 227 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 1.500.000 Fr. en 400.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 5.500.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 6.650 aandelen - 6.650.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
Ch. Biourge	Ch. Biourge	Ch. Biourge
G. Dumont	Hip. Tremouroux	H. De Haussy
L. Hennekinne-Briard	Edm. Puissant	L. de Paul de Barchifontaine
Edm. Puissant	Xav. Dumont	X. Dumont
M. Licot	Em. Van Hoorebeke	E. Puissant
	Leop. De Paul de Barchifontaine	V. Tesch
	H. De Haussy	H. Tremouroux
commissarissen :		
	J. Prud'homme	G. Bauchau
	G. Bauchau	A. François
	A. Licot	A. Licot
	A. François	J. Piret
	J. Piret	J. Prud'homme
directeur (+ beheerder) :		
Th. Bonehill	Théoph. Ziane	Th. Ziane
A. Bauchau		

Wijz. : *Akte* : 7.11.1838; K.B. 7.12.1838; (B.O. 1838, 109; Pas. 1838, 933).
Akte : 3.8.1846; K.B. 18.8.1846; (Mon. 26.8.1846; Pas. 1846, 641). Nieuwe statuten : sociaal kap. : 4 miljoen Fr.
Akte : 10.4.1849; K.B. 29.4.1849; (Mon. 5.5.1849).
Akte : 16.3.1851; K.B. 2.4.1851; (Mon. 6.4.1851; Pas. 1851, 111). Nieuwe statuten : soc. kap. : 4.000.000 Fr., kan verhoogd worden tot 5.500.000 Fr.

Akte : 17.11.1862; K.B. 1.12.1862; (Mon. 7.12.1862; Pas. 1862, 712).
Dm. II, p. 273. Nieuwe statuten.
A.B.Z., NV's, 3639; Dm. I, p. 398.
TRIOEN, II, p. 235.

Het vertrekpunt van „La Providence" was niet, zoals bij de meeste siderurgische bedrijven in het Luikse, een steenkoolmijn, noch, zoals bij vele Henegouwse bedrijven een of meer hoogovens, maar wel een onderneming gespecialiseerd in het walsen van ijzer. De reden voor dit verschil was niet ver te zoeken. De onderneming werd namelijk gesticht door de familie Puissant. De leden van deze familie, zowel als deze van de weduwe Puissant (een Licot de Nismes) waren sedert generaties uitbaters en eigenaars van smeltovens in de streek van Samber en Maas [1]. Het ligt dus voor de hand dat de fabriek van „La Providence" aanvankelijk het smeltijzer afkomstig van de familiale hoogovens verwerkte [2]. De walsmachine, gebouwd door de bekende Engelse werktuigkundige Thomas Bonehill [3], werd in de lente van 1836 in werking gesteld [4]. Bij de inrichting behoorden verschillende puddlerovens. Zij kreeg vlug een grote reputatie als één der meest geperfectioneerde, moderne en meest ekonomisch ingerichte installatie van deze specialiteit [5]. Zij kon 6.500 ton afgewerkte produkten per jaar vervaardigen [6].

Bij de aanvang van 1838 liepen er geruchten als zou de weduwe Puissant de fabriek hebben verkocht [7]. Anderzijds is er sprake van een akkoord met een Franse groep omtrent de huur van de fabrieken van Charles de Cartier te Zône [8]. Er werden inderdaad op dat ogenblik plannen gesmeed door de gebroeders en zuster Puissant die de leiding van de fabriek van hun moeder hadden overgenomen. Zij zochten naar middelen om het bedrijf uit te

[1] MAIGRET DE PRICHES G. : „*Nos familles de maîtres de forges*", Bruxelles, 1937, pp. 33 en 35.
[2] Zij beschikte o.m. over de produktie van de hoogoven met houtskool opgericht in 1830 te Gougnies door Ferdinand Puissant. A.R.A., S.G., verslag Willmar, 12.7.1836.
[3] WARZEE, *op. cit.*, p. 55.
[4] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366.
[5] *Mémorial de la Sambre*, aangehaald door l'*Indépendant*, 20.2.1838, p. 3, k. 2 en l'*Observateur*, 21.2.1838, p. 2, k. 3, zie ook l'*Observateur*, 27.2.1838, p. 2, k. 4.
[6] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366. De *Mémorial de la Sambre* noemde als produktiecijfer : 60.000 ponden per uur, aangehaald door l'*Indépendant*, 20.2.1838, p. 3, k. 1.
[7] *Journal de Liège*, aangehaald door l'*Indépendant*, 18.2.1838, p. 2, k. 3, namelijk aan de S.A. des hauts-fourneaux de Châtelineau.
[8] *Mémorial de la Sambre*, aangehaald door l'*Indépendant*, 20.2.1838, p. 3, k. 1. Zij zouden de wals van Ch. de Cartier te Zône bij Marchienne willen huren om aan de overstelpende vraag te voldoen. Op die manier zouden ze hun produktie tot 80.000 ponden per uur kunnen opvoeren.

breiden en wilden zelf een hoogoven oprichten [9]. Dit besluit wijst op de vooruitziende blik van deze traditionele uitbaters : in tegenstelling met vele van hun collega's hadden zij tijdig begrepen dat de smelterij met houtskool tot de ondergang was gedoemd. Zij vonden het nodige kapitaal bij enkele van hun familieleden die blijkbaar dachten zoals zij : Michel Licot, de familie Bauchau (verwant met Licot de Nismes en rijke eigenaars van smelterijen in het Naamse) en Joseph de Cartier. Verder trad de bouwer van de fabriek, Bonehill, toe tot de associatie en verscheidene kapitalisten uit Bergen. We vernoemen hier in de eerste plaats de bekende bankier van de koolmijn- en metaalindustrie Hennekinne-Briard. De associés stichtten een naamloze vennootschap : de S.A. des laminoirs, hauts-fourneaux, forges, fonderie et usines de la Providence kwam tot stand bij akte van 21 februari 1838, aangevuld door deze van 4 mei 1838. De fabriek werd gekapitaliseerd voor 1.010 aandelen van 1.000 frank. Zij bestond voornamelijk uit de grote walsmachine geschikt voor de vervaardiging van rails, twee krachtige stoommachines van 50 en 80 pk, twee grote hamers, vier reeksen speciale walsen voor de vervaardiging van plaatijzer, een smelterij, een zuiveringsoven voor fijn metaal, 10 puddlerovens, zeven verwarmingsovens, enz... Vijfhonderd aandelen bleven onvervreemdbaar gedurende zes jaar. Verder brachten Puissant, frères et sœur en Bonehill de voorraden van de zaak aan, ter waarde van 227.447 Fr., waarvoor zij 227 aandelen aanvaardden. Edm. Puissant en M. Licot namen de technische leiding waar, terwijl de advokaat van de firma, Charles Biourge, de leiding van het administratieve beheer op zich nam [11], Het sociaal kapitaal, ten bedrage van 1.500.000 Fr. bleek zeer vlug onvoldoende. Echter, naarmate het jaar vorderde, werd de naderende crisis reeds merkbaar en in plaats van aan te vangen met de bouw van een nieuwe hoogoven, besloot de algemene vergadering in november 1838 tot de aankoop van het hoogovenbedrijf van Charles de Cartier te Couillet. Deze ovens werkten nog met houtskool. Interessanter lijkt ons het feit

[9] A.B.Z., NV's, 3639, 10.3.1838. Puissant en Bonehill aan de koning.

[10] A.B.Z., NV's, 3639, akte van 4.10.1838 en 4.5.1838. Op de algemene vergadering van 4.10.1838 deponeerden Th. Bonehill 353 aandelen; Edm. Puissant : 306; A. Bauchau : 250; Ch. Biourge; 194; Hennekinne-Briard : 25; G. Bauchau : 20; J. Dandoy : 15; H. Noël : 10; C. Koëhl : 10; A. Monfort : 10; G. Dumont : 80; J. De Cartier : 10; F. Bauchau : 10; Ch. Amand : 3.

[11] A.B.Z., NV's, 3639, akte van 7.11.1838. Algemene vergadering, 4.10.1838.

dat in deze koop het uitbatingsrecht in verscheidene ijzermijnen in de omgeving van Charleroi begrepen was. Samen met een stock ijzererts kostte dit alles 205.000 Fr. De N.V. besloot de gelegenheid aan te grijpen om haar bedrijfskapitaal te verhogen. Bij akte van 7 november werd het sociaal kapitaal vermeerderd met 400.000 Fr. [12]. De crisis verhinderde echter de plaatsing van dit kapitaal : slechts 189 aandelen vonden kopers. In 1841 hadden de zaken van de N.V. zulke uitbreiding genomen dat men het nodig achtte zelf het smeltijzer te fabriceren. Om de onkosten voor de bouw van de hoogoven te dekken mocht de beheerraad de 211 overblijvende aandelen uitgeven ofwel, indien dit niet mogelijk was, de nodige gelden ontlenen. De hoogoven met cokes werd gebouwd en in 1842 aangestoken.

Een jaar later stemde de Franse regering de wet op de aanleg van de grote spoorweglijnen, die voor de Belgische metallurgie grote vooruitzichten opende. De voorzichtige politiek van „La Providence" stelde haar in de mogelijkheid een gedurfd initiatief te nemen. Terwijl de Franse kapitalisten zich meester maakten van een groot deel van de Belgische industrie, ging „La Providence" de Franse industriëlen concurrentie aandoen op eigen bodem. Zij richtte inderdaad een dochterbedrijf op te Hautmont. Dit plaatsje was gunstig gelegen aan de Samber, de gemakkelijkste verbindingsweg met het Bekken van Charleroi. Dit gold in de eerste plaats voor het vervoer van omvangrijke stoffen als ijzer en steenkool. Het familiaal karakter van deze vennootschap bood het voordeel dat de aandeelhouders meer dan in een andere N.V. bereid waren tot opofferingen. Zij stemden er unaniem in toe alle intrest en dividenden te reïnvesteren om de onkosten te dekken, en gaven tevens toestemming om eventueel beroep te doen op krediet.

Het werd spoedig duidelijk dat het voordeliger zou zijn om ook het smeltijzer zelf in Frankrijk te vervaardigen ten einde de douanerechten op de invoer hiervan te omzeilen. Het mislukken van de plannen voor een douane-unie met Frankrijk heeft bij deze beslissing zeker een rol gespeeld. In 1846 werd een eerste hoogoven te Hautmont voltooid. Een sanering en aanpassing van de financiële situatie van de onderneming drong zich

[12] A.B.Z., NV's, 3639, Avant-projet de modification à rapporter aux statuts de la S.A. des laminoirs, forges, fonderies et usines de la Providence à Marchienne-au-Pont (1846) en akte van 3.8.1846. Zie ook Beheer aan Koning, 25.5.1846.

op. De fabriek was in omvang en waarde meer dan verdubbeld, het sociaal kapitaal dat een uitdrukking van deze waarde moest zijn, was niet in dezelfde mate verhoogd. Bovendien gingen de plannen van de fabrikanten nog verder : er was behoefte aan een tweede hoogoven te Marchienne om continuïteit in de produktie te verzekeren. De walsmachine te Hautmont moest verder worden uitgebouwd, voor de vervaardiging van plaatijzer, een zeer gegeerd produkt, dat de fabrikant een grote winstmarge verzekerde.

De maatschappij trof volgende maatregelen : het sociaal kapitaal werd op 4 miljoen gebracht door uitgifte van 2.100 nieuwe aandelen. Het produkt van 788 van deze aandelen zou worden uitgedeeld aan de oude aandeelhouders als vergoeding voor de afhouding van intresten en dividenden gedurende vijf jaar. Het bedrag opgebracht door uitgifte van 570 aandelen zou dienen voor de terugstorting van geleende gelden. Ten slotte zouden de overblijvende 242 aandelen aangewend worden ter verhoging van het bedrijfskapitaal [13]. (Dit bedroeg toen 1.300.000 Fr.). Op dat ogenblik is nog steeds dezelfde groep stichters, op enkele uitzonderingen na, meester over de N.V. [14].

In 1849 werd het kapitaal nogmaals verhoogd met 1.500.000 Fr. De totale bouwkosten van de fabriek bedroegen 3.300.000 frank, zodat het bedrijfskapitaal te klein was geworden (700.000 Fr.) en de fabriek te veel van krediet moest gebruik maken. Deze toestand was uiterst ongunstig in een periode van crisis, zoals de N.V. tot haar schade had moeten ervaren in 1848 [15]. In 1851 werden de nieuwe aandelen geplaatst en de statuten hernieuwd [16]. „La Providence" ging aldus uitgerust een schitterende toekomst tegemoet.

[13] A.B.Z., NV's, 3639, zie akte van 3.8.1846. Onder de nieuwe aandeelhouders herkennen we o.m. De Haussy : 20 aandelen.

[14] A.B.Z., NV's, 3639, akte van 10.4.1849. De beheerraad bestond op dat ogenblik uit : Ch. Biourge, G. Dumont, E. Puissant, L. de Paul de Barchifontaine (verwant met De Cartier) en P. Fr. Huart-Chapel (234 aandelen).

[15] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 398, voetnoot 3.

[16] Door akte van 16.3.1851, bekrachtigd bij K.B. van 2.4.1851. A.B.Z., NV's, 3639.

S.A. DES FORGES, USINES ET FONDERIE DE HAINE-SAINT-PIERRE (Haine-St.-Pierre)

Akten : 26.7.1838 en 31.10.1839; (K.B. 25.6.1840; B.O. 1840, 63; Pas. 1840, 695).

Soc. Kap. : 500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Smelterijen te Haine-St.-Pierre, Flâche... (Parmentier) : 156 aandelen.
Geldschieters : 334.000 Fr. - 334 aandelen.

Evolutie : Br., 1838 : 500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 600.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 600 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel - 550.372 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
J. A. Coghen	A. Warocqué	Ch. Liedts
A. Warocqué	X. Benard	graaf Fr. Coghen
graaf Ch. de Marnix	Ch. Maskens	V. Harou
Fr. Houtart-Cossée	L. de Marnix	graaf L. de Marnix
Ar. Dufrène		A. Warocqué
commissarissen :		
L. Maskens	L. Warocqué	P. Brouwet
J. Boudousquié	A. De La Roche	J. B. Hervy
		V. Limnander de Nieuwenhove
V. Harou	V. Harou	
Nic. Defer	graaf Ch. de Marnix	L. Maskens
G. Visart de Bocarmé	P. Brouwet	L. Warocqué
directeur :		
	Ad. Hochereau	Ad. Hochereau

Wijz. : *Akte* : 11.4.1868; K.B. 23.4.1868; (Mon. 3.5.1858. Dm. III, dl. 1, p. 400).
Akte : 13.6.1868; K.B. 26.6.1868; (Mon. 1.6.1868. Dm. III, dl. 1, p. 338). Verlenging.

A.B.Z., NV's, 3627; Dm. I, p. 400.

De stichters van de fabriek van Haine-St.-Pierre waren de gebroeders Parmentier : Marc, Modeste en Nicolas. Het bedrijf bestond uit twee delen : enerzijds een smelterij aangedreven door een stoommachine te Haine-St.-Pierre zelf en anderzijds een

constructiewerkplaats met een smederij, gelegen op een terrein van circa 93 a te St.-Vaast. De gebroeders Parmentier verkochten de fabriekjes voor 156.000 frank (156 aandelen) aan een groep kapitalisten uit Brussel en uit de streek van Charleroi. Onder de Brusselaars herkennen we J.A. Coghen, graaf de Marnix en de eigenaar Maskens [1]. Eerstgenoemde was commissaris van de Société Générale. Alle drie waren zij belangrijke aandeelhouders van de bank [2]. Voorts noemen we Houtart-Cossée, glasfabrikant te Mariemont, grootindustrieel Warocqué en baron Visart de Bocarmé. Het sociaal kapitaal bedroeg 500.000 frank en kon met hetzelfde bedrag verhoogd worden. De geldschieters stortten bij de stichting een som van 334.000 frank, zodat praktisch alle aandelen werden geplaatst [3].

De fabriek verwierf een zekere bekendheid door haar machines en door zekere specialiteiten, zoals spijkers, geslagen ijzer en landbouwwerktuigen [4].

[1] A.B.Z., NV's, 3627, akte van 26.7.1838.
[1] A.R.A., S.G., 1350. Listes des 60 plus forts actionnaires, 1828-1846.
[1] A.B.Z., NV's, 3627, akte van 26.7.1838.
[1] WARZEE, *op. cit.*, p. 115.

S.A. DES ATELIERS DE CONSTRUCTION DE MACHINES ET MECANIQUES DE BOUSSU (Boussu)

Akten : 8, 9 en 10.5.1839 en 7.3, 1.7.1840; K.B. 17.7.1840; (B.O. 1840, 691; Pas. 1840, 696).

Soc. Kap. : 500.000 Fr.

Inbreng : werkplaats van Boussu (Dorzée) : 440 aandelen.

1839
beheerders : I. Montegnie A. Plétain V. Maas P. J. Van Miert *commissarissen :* D. Wéry Finet Cam. Wins *directeur :* H. Dorzée

De stichters van de constructiewerkplaatsen van Boussu waren Clement en Henri Dorzée. De speciale aard van de familie Dorzée dient even onderstreept. De Dorzées waren mechanici in de Borinage vanaf het ogenblik dat de eerste stoompompen hun intrede deden in de koolmijnen. Inderdaad, één der eerste Newcomen-machines werd geplaatst rond 1753 in de mijn genaamd Fosse du Bois, in de Borinage. Om ze in werking te stellen deed men beroep op een mechanicus-expert uit Namen : een zekere Francois Derosée of Dorzée [1]. De Dorzées zijn in de Borinage gebleven. Zij richtten er een werkplaats op te Boussu en leverden gedurende driekwart eeuw een groot aantal „vuurmachines" aan de Henegouwse mijnen [2]. De „boom" van de jaren 1834-1837 deed Cl. Dorzée besluiten zijn activiteiten op een grotere schaal in te richten.

[1] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 22.
[2] DESCAMPS, *op. cit.*, t. II, p. 151.

Een groot aantal leden van de plaatselijke burgerij waren bereid zijn onderneming te commanditeren. Op 8 augustus 1837 kwam „Dorzée père et fils, et Cie" tot stand met een kapitaal van 400.000 frank. M. Lefebvre-Meuret stortte 10.000 Fr., Carion-Delmotte 5.000 Fr., de bankier Hennekinne-Briard werd kassier van de vennootschap. De Dorzée's kregen 60 aandelen van 2.000 frank [3]. In 1839 werd de commanditaire vennootschap voor een ons onbekende reden omgevormd tot een naamloze vennootschap. De aandelen van Dorzée et C° werden voor 440.000 frank ingebracht. Het sociaal kapitaal bedroeg 500.000 frank [4].

We bezitten geen inlichtingen over de geschiedenis van deze kleine vennootschap. Zij werd naar alle waarschijnlijkheid geen succes. In 1857 bestond ze niet meer [5].

[1] TRIOEN L.F.B., *Collection des statuts de toutes les sociétés anonymes et en commandite par actions de la Belgique...*, Bruxelles, 1839, t. II, p. 247.
[1] Bulletin officiel, *op. cit.*, 1840, nr. 69.
[1] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. IX.

S.A. DE COUVIN (Couvin)

Akte : 8.11.1839; K.B. 25.11.1839; (B.O. 1839, 87; Pas. 1839, 895).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 4.000 Fr .per aandeel.

Inbreng : hoogovens en fabrieken van Couvin (Morel, Van Gobbelschroy, Lebon, Levêque) : 100 aandelen.
Stichters : 79 aandelen.

Evolutie : ontbonden in 1848.

1839
beheerders : Ch. Morel L. Van Gobbelschroy G. E. M. Lebon Ch. Levêque L. De Liagre

A.B.Z., NV's, 3648.

De fabriek werd in de periode 1822-1829 gebouwd door de ijzersmelter Hannonet-Gendarme. Ze bestond uit zes onderling tamelijk onafhankelijke werkplaatsen, verspreid over een grote oppervlakte : de fabriek van St.-Roch, St.-Barbe, een staalfabriek, Grand en Petit Pernelle en ten slotte de smelterij genaamd Le forge du Prince. Het geheel vormde een volledige metallurgische onderneming ingericht volgens de Engelse methodes : St.-Roch bevatte twee hoogovens (waaronder één met cokes), St.-Barbe en Grand Pernelle elk één oven. De laatstgenoemde fabriek bezat ook een wals en een constructiewerkplaats. Petit Pernelle ten slotte bestond uit vier puddlerovens, één „maka" en hamer, en Forge du Prince uit twee zuiveringsovens. De drijfkracht was niet gemoderniseerd : de diverse bedrijven werden gevoed door een aantal kleine riviertjes die de bezitting doorstroomden. Couvin was het meest uitgebreide industriële complex van het land. Haar pletmachine was één der eerste die in ons land werd gebouwd[1]. Hannonet-Gendarme bekleedt om

[1] VALERIUS, *op. cit.*, t. I, p. 66.

deze reden een eervolle plaats onder de andere grote pioniers van onze metallurgie : Cockerill, Huart, Dupont en Orban.

Een grote fout van de ontwerper van de fabriek was echter de keuze van de vestigingsplaats. Couvin ligt bij Philippeville en de steenkool moest aangevoerd worden uit Charleroi. Er bestonden weinig goede verbindingswegen. Couvin lag daarentegen in de onmiddellijke nabijheid van enkele der rijkste en beste ijzermijnen van het ganse land. De geschiedenis heeft uitgewezen dat de metallurgische bedrijven die dicht bij de koolmijnen lagen de grootste kansen op succes hadden en dat de hoogovens met houtskool gedoemd waren te verdwijnen. De berekeningsfout lijkt ons nu evident. In 1822 was het echter moeilijk te voorzien dat de metallurgie een dusdanige uitbreiding zou nemen dat de bebossing er door zou worden bedreigd en dat anderzijds de bereiding met cokes zulke perfectie zou bereiken dat zij het houtskoolijzer zou verdringen. Daarenboven had Hannonet-Gendarme in 1822 helemaal geen concurrentie te vrezen. Evenals Cockerill heeft hij kunnen genieten van een ruime steun van de Hollandse regering voor de bouw van de diverse onderdelen van zijn fabrieken. In totaal verschafte het Fonds voor de Nijverheid 450.000 gulden, gegarandeerd door een hypotheek op de inboedel. De regering plaatste vele bestellingen bij Couvin daar deze fabriek gespecialiseerd was in uitrusting van de marine : zij vervaardigde ankers, kettingen, waterreservoirs enz... Hannonet-Gendarme kon zijn schuld nauwelijks afkorten, maar door middel van leveringen had hij ze in 1830 kunnen terugbrengen tot 320.000 fl. [2].

De opbrengstmogelijkheden van Couvin rechtvaardigden echter niet de mate van expansie die de fabriek vóór 1829 kende. Hannonet-Gendarme overschreed de grenzen der voorzichtigheid. Hij moest beroep doen op geldschieters. Op 1 juli 1829 vormde hij met een groep Franse kapitalisten een commanditaire vennootschap. Het hele complex werd, met instemming van al de geïnteresseerden, geschat op de buitensporige waarde van zes miljoen frank. De commanditairs zouden twee miljoen storten

[2] A.R.A., S.G., 1668. Contrat entre le gouvernement de S.M. le Roi des Pays-Bas d'une part et M.Cl.J.B. Hannonet-Gendarme, propriétaire, et maître de forges à Couvin d'autre part, 17.12.1823. Zie ook A.B.Z., NV's, 3648. Note sur le projet de transaction entre l'ancienne Société de Couvin et le domaine, s.d.

om de verdere uitbreiding te realiseren [3]. De Société Générale verleende haar steun aan de vennootschap door het verdisconteren van de handelswissels die Hannonet-Gendarme trok op de bekende bankier uit Bergen : Isidoor Warocqué. De industrieel kon echter de afkortingen die de bank eiste tijdens de crisis in 1830 niet opbrengen en ten overmate van ramp ging I. Warocqué failliet. Hannonet moest alle betalingen opschorten in november 1830 [4]. Hij en Warocqué waren solidair de Société Générale een peulschilletje van 939.000 gulden of bijna twee miljoen frank schuldig [5] ! Daar Warocqué geen baar geld op tafel kon leggen, aanvaardde de bank als onderpand voor betaling 2.010 aandelen van de Société de Couvin en een hypothecaire inschrijving op de inboedel [6].

De bank wenste haar participatie (meer dan 1/3 van de aandelen) te zien opbrengen, en besloot het nodige geld te leveren om het bedrijf, dat sedert de moeilijkheden van Warocqué stillag, terug op gang te brengen.

Zij was echter wantrouwig geworden ten opzichte van de persoon van Hannonet en stelde als voorwaarde dat deze zijn machten als zaakvoerder zou overdragen aan een commissie die door de commanditairs en door de Société Générale zelf zou worden aangeduid [7]. Al spoedig bleek dat Hannonet-Gendarme zijn vennoten op schandelijke wijze had bedrogen. Niet alleen had hij de waarde van zijn ondernemingen op een onwaarschijnlijke manier overdreven, maar ook had hij misbruik gemaakt van zijn machten als zaakvoerder, geknoeid met de uitgifte van aandelen, enz...

De nieuwe beheerraad slaagde er niet in de moeilijkheden op te lossen : de lasten die op de onderneming drukten waren te zwaar, de wanorde in de zaken veel te groot, de afzetmogelijkheden te beperkt. Bovendien bleek de uitrusting van de fabrieken, die nog als de zekerste waarde van de vennootschap werd be-

[3] A.R.A., S.G., 1657, Société en commandite par actions; Société des Hauts-Fourneaux et forges de Couvin, 1.7.1829.

[4] A.R.A., S.G., 1687. Copie par Hannonet-Gendarme du jugement lui accordant un sursis de 4 mois pour le payement de ses dettes. Liège, 27.11.1830.

[5] A.R.A., S.G., 2692. Faillite Warocqué. Petitie gericht tot Koning Leopold met het verzoek een tweede uitstel van betaling aan Hannonet te weigeren, s.d.

[6] A.R.A., S.G., 1687. Contract met Warocqué, 29.10 en 2.12.1830.

[7] A.R.A., S.G., 1659. Acte par lequel Hannonet-Gendarme substitue M. Lucq aux pouvoirs qui lui ont été conférés par l'acte constitutif de la Société des Hauts-fourneaux et forges de Couvin, et prend diverses mesures pour assurer le contrôle des affaires, 14.4.1831.

schouwd, niet zo solied en doeltreffend als was aangenomen. Ten slotte droeg de houding van Hannonet, die op alle manieren stokken in de wielen trachtte te steken, niet bij tot het bereiken van een oplossing [8]. De fabriek moest terug stilgelegd worden. De regering en de andere schuldeisers, het wachten op hun geld beu, legden beslag op de goederen van de maatschappij en lokten een gerechtelijke verkoop uit. De formaliteiten begonnen in januari 1835 [9]. De Société Générale trachtte nog tot een vergelijk te komen maar, na talrijke incidenten, ging de verkoop toch door. De onderneming werd op 11 augustus 1837 toegewezen aan de regering voor 700.000 Fr. ! [10] Deze zeer lage prijs was niet alleen te verklaren door de zware schuldenlast die op de vennootschap rustte, noch door de staat van verwaarlozing waarin de gebouwen, gronden en uitrusting verkeerden. Een groot deel van de kopers werd ongetwijfeld afgeschrikt door de processen waarin de eigenaars nog steeds waren verwikkeld en men dacht dat de Société Générale er op zou staan de fabrieken te kopen. Doch de Société Générale deed dat niet (alhoewel ze achteraf de toewijzing aan de regering bevocht) waarschijnlijk omdat zij, zoals de meeste amateur-kopers, niet meer geloofde in het succes van de onderneming. Inderdaad, de bossen in de omgeving van Couvin werden schaars, de mogelijkheid tot het gebruik van cokes was uitgesloten wegens de afstand die het bedrijf scheidde van de koolmijnen en de concurrentie van Charleroi was, in 1837, verpletterend [11].

Het probleem van de hoge transportkosten scheen in juli 1838 eindelijk te zullen worden opgelost door de aanleg van de spoorweg van Samber naar Maas, een initiatief van de Banque de

[8] A.R.A., S.G., 1668. Verslagen van Borrekens L., rekenplichtige van de beheerraadscommissie en agent van de Société Générale, vanaf 1831 gericht tot Gréban, secretaris van de bank. Zie ook A.R.A., S.G., 1662. Copie de la lettre des gérans de Couvin à M. le gouverneur de la Banque. Paris, 17.3.1834.

[9] A.R.A., S.G., 1668. Borrekens aan Meeus, 27.9.1834. Zie ook : Extrait de saisie immobilière à vendre par expropriation forcée. De eerste zitting voor de voorbereidingen zal plaats hebben op 30.1.1835.

[10] A.R.A., S.G., 1680. Cahier de charges et conditions de la vente et de l'adjudication sur expropriation forcée des biens immobiliers saisies sur Hannonet-Gendarme, 13.1.1837. Idem, 1668, Barton aan Meeus, 27.7.1838. A.B.Z., NV's, 3648. Akte van 8.11.1839.

[11] A.R.A., S.G., 1668. Van Aken aan Soc. Gén., 21.8.1837. „La crainte des procès, la rareté du bois qui se fait de plus en plus sentir dans le pays de Couvin, l'impossibilité de travailler au coak, vû l'éloignement du charbon de terre et de soutenir la concurrence avec Charleroi, ont été autant de causes, fondées ou non fondées pour dégouter et éloigner tout spéculateur".

Belgique [12]. Een vertakking zou Couvin met de hoofdlijn verbinden. De prijzen van het smeltijzer bereikten anderzijds in deze periode nog steeds ongekende hoogten.

Deze omstandigheden zetten een groep kapitalisten er toe aan een bod te doen op Couvin. De samenstelling van deze groep was op zijn minst merkwaardig te noemen : de voornaamste geïnteresseerden waren namelijk Charles Morel, ex-directeur van de Société Générale die wegens zijn orangisme in 1830 werd ontslagen en de gewezen minister van Binnenlandse Zaken onder het Hollands regime en ex-commissaris van dezelfde bank, Van Gobbelschroy. Op 12 oktober 1838 kochten zij de onderneming voor de som van 1.200.000 frank, een goede zaak dus voor de regering. Zij stichtten een naamloze vennootschap zodra het Verbrekingshof een uitspraak had gedaan in het proces dat de Société Générale had aanhangig gemaakt. Het Hof bevestigde de toewijzing van de onderneming aan de regering, zodat het eigendomsrecht niet meer kon aangevochten worden [13].

De stopzetting van de Banque de Belgique, de financiële crisis en de opschorting van de bouw van de spoorweg van Samber en Maas die er het gevolg van waren, betekenden een ramp voor de stichters [14]. Het verkoopcontract was echter getekend en zij zetten de vorming van de vennootschap door. In november 1839 werd zij door de regering goedgekeurd. De Banque commerciale d'Anvers stemde er in toe als kassier voor de maatschappij op te treden. Merken we terloops op dat één der kopers, Ch. Levêque beheerder was van „Sacré Madame", een koolmijn die door hogergenoemde bank werd gepatroneerd. De meeste geldschieters-aandeelhouders waren bovendien afkomstig uit de Antwerpse bezittende klasse : o.m. de familie Geelhand (10 aandelen); De Caters (18 aandelen), De Liagre (10 aandelen). Zij waren ook meestal aandeelhouders in de Soc. de Sacré-Madame. Het sociaal kapitaal werd op 3 miljoen frank vastgesteld, een bedrag dat de stichters in verhouding achtten met de omvang van de onderneming. Slechts 200 aandelen van 4.000 frank werden bij de stichting uitgegeven. De eigenaars : Morel,

[12] Zie nota over S.A. du chemin de fer de la Sambre à la Meuse, p. 369.
[13] A.B.Z., NV's, 3648. Akte van 8.11.1839; contract van verkoop, 12.10.1838.
[14] A.B.Z., NV's, 3648. Société de Couvin. Administration. Mémoire sur l'achat et l'exploitation des établissements de Couvin par la S.A. de ce nom, 31.7.1842; getekend Van Gobbelschroy en Levêque.

Van Gobbelschroy, Levêque en Lebon (een eigenaar uit Marchienne-au-Pont) namen elk 25 aandelen. De aankoopprijs van de onderneming zou door de N.V. worden betaald [15].

De stichters gelukten er niet in nog meer aandelen te plaatsen. De 800.000 frank waarover de N.V. kon beschikken volstonden niet om de talrijke reparaties te bekostigen, de intresten af te betalen en een bedrijfskapitaal te vormen om de activiteiten van de fabriek te onderhouden [16]. In september 1840 besloten Morel en Van Gobbelschroy zich te wenden, onder strenge geheimhouding, tot de persoon waarvan ze sedert 1830 de belangen in België behartigden, namelijk Willem I. Zij boden hem aan ofwel eenvoudigweg 100 aandelen te kopen ofwel een lening van 400.000 frank te verlenen op depot van 200 aandelen. „Chacun de nous a trouvé d'ailleurs dans ses souvenirs personnels assez de motifs pour espérer que Votre Majesté daignera examiner avec bienveillance, une proposition dont l'acceuil ou le rejet va décider la continuation des travaux, ou la fermeture des établissements de Couvin, et porter ainsi au crédit, à la position morale des soussignés, un secours sauveur ou un coup mortel" [17].

Willem I nam in totaal 135 aandelen of meer dan 1/2 van het uitgegeven kapitaal [18]. Ondanks deze machtige steun bleef een gunstige wending uit. Het gebrek aan afzetmogelijkheden dat heel de metallurgie teisterde, de hardnekkige wedijver ook vanwege de buitenlandse fabrikanten, waren hiervoor de voornaamste oorzaken. De onderneming had zich toegelegd op enkele specialiteiten, zoals de vervaardiging van een bepaalde kwaliteit staal, ijzerdraad en gietijzeren gebruiksartikelen. Jammer genoeg waren deze produkten niet door invoerrechten beschermd [19].

In 1843 werd de financiële toestand werkelijk kritiek. Vele van de onderschreven aandelen waren niet volstort en het beschikbaar kapitaal was onvoldoende voor de produktie op gang te houden. Het gevolg was dat na één kleine storting de N.V.

[15] A.B.Z., NV's, 3648. Akte van 8.11.1839.
[16] A.B.Z., NV's, 3648. Mémoire sur l'achat enz..., 31.7.1842.
[17] Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3. L. De Liagre, Ch. Morel en L. Van Gobbelschroy aan Willem I, 12.9.1840.
[18] Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3, nota s.d. De koning gaf opdracht de aandelen te betalen met gelden die bij Morel berustten.
[19] A.B.Z., NV's, 3648. Mémoire sur l'achat enz..., 31.7.1842.
Zie ook nota aan de hand van Varlet. Société de Couvin. Arrangement entre elle et les concessionaires du chemin de fer d'Entre Sambre et Meuse, 15.2.1845.

alle afbetalingen van de aankoopprijs had stopgezet [20]. De regering eiste voldoening. Het kwam ten slotte tot onderhandelingen die jaren lang aansleepten terwijl het met de onderneming steeds meer bergafwaarts ging. In 1845 flakkerde de hoop op redding op door het afsluiten van een contract met de Engelse compagnie, Richards en Cie, die het plan voor de aanleg van de spoorweg van Samber naar Maas terug opnam [21]. De verbinding met Couvin was nog altijd in dit plan begrepen en het verwezenlijken van een aansluiting met het koolmijnbekken van Charleroi zou de overschakeling naar het gebruik van cokes mogelijk maken. De onderneming van Couvin zou volgens het contract a.h.w. gekoppeld worden aan de spoorwegmaatschappij. Op haar terreinen en werkplaatsen zou alle materiaal voor de aanleg en de herstellingswerken aan de lijn zo niet vervaardigd dan toch ineengezet worden [11]. Het contract scheen inderdaad te zijn ondertekend maar de verwachtingen van de beheerders van Couvin werden geen werkelijkheid. De Engelse compagnie hield zich niet aan de overeenkomst, plaatste geen bestellingen bij de N.V. maar stuurde af en toe wat fondsen die de onderneming voorlopig rechthielden. De financiële toestand werd ten slotte zo slecht dat de N.V. helemaal aan de steun van de spoorwegmaatschappij was overgeleverd. De beheerders wisten echter maar al te goed dat indien het zou duidelijk worden dat de onderhandelingen met de regering ten nadele van de N.V. zouden uitvallen, de Engelse vennoten hen in de steek zouden laten [23].

In een poging om hun onafhankelijkheid te herstellen waren Van Gobbelschroy en De Liagre nogmaals bij het Hollandse vorstenhuis, bij Prins Frederik, gaan aankloppen. Deze leende hen 50.000 Fr. die echter slechts een klein putje konden vullen. Toen de onderhandelingen met de Belgische regering in een crisis belandden, gebeurde hetgeen vooral Morel had gevreesd : de Engelse Compagnie trok zich terug en kort daarop, in het begin van 1848 werd de vennootschap voorgoed ontbonden.

[20] Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3 — Soc. de Couvin — Administration-Rapport du conseil d'administration à l'Assemblée Générale des actionnaires du 16 avril 1844 sur les operations de l'exercice 1843.

[21] zie nota over Compagnie du chemin de fer d'Entre Sambre et Meuse, p. 384.

[22] A.B.Z., NV's, 3648. Nota Varlet. Arrangement entre elle et les concessionnaires du chemin de fer d'Entre Sambre et Meuse, 15.2.1845. — Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3. Morel aan Ragay, 2.9.1845 en 15.9.1846.

[23] Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3, Morel aan Ragay, 8.11.1847.

[24] Koninklijk Huisarchief Den Haag, A40 XX3, Morel aan Ragay, 21.1.1848.

S.A. POUR L'EXPLOITATION DES ETABLISSEMENTS DE JOHN COCKERILL (Seraing)

Akte : 10.2.1842; K.B. 20.3.1843; (B.O. 1842, 161; Pas. 1842, 161).

Soc. Kap. : 12.500.000 Fr. - 12.200 aandelen van 1.000 Fr. - 400 coupons van 250 Fr. - 400 coupons van 500 Fr.

Inbreng : fabrieken te Seraing en te Luik (erfgenamen Cockerill en schuldeisers) : de totaliteit van de aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 9.714.750 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 15.000 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel - 15.000.000 Fr.

1858	1865
beheerders :	
V. Bellefroid	G. C. Pastor
M. Closset	V. Bellefroid
A. S. Costantini	M. Closset
F. Piercot	F. Piercot
V. Terwangne	V. Terwangne
commissarissen :	
J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim
F. Vandevin	J. J. Cadot
L. C. Varlet	A. S. Costantini
J. J. T. Cadot	Ch. D. Soyez
Ch. D. Soyez	B. Suermondt
B. Suermondt	F. Vandevin
H. Textoris	L. C. Varlet
directeur :	
Gust. Pastor	

Wijz. : *Akte* : 29.2.1844; K.B. 11.3.1844; (Mon. 18.3.1844. Dm. I, p. 404).
Akte : 9.10.1847; K.B. 15.10.1847; (Mon. 27.10.1847. Dm. I, p. 404).
Akte : 20.3.1862; K.B., 7.4.1862; (Mon. 13.4.1862. Dm. II, dl. 1, p. 231).
Akte : 10.7.1866; K.B. 16.7.1866; (Mon. 19.7.1866. Dm. III, dl. 1, p. 153).
Akte : 25.10.1871; K.B. 6.11.1871; (Mon. 10.11.1871 : Soc. kap. : 15.000.000 Fr. Dm. IV, dl. 1, p. 114).

A.B.Z., NV's, 3646; Dm. I, p. 404.

De geschiedenis van de familie Cockerill is voldoende bekend. Wij geven hier slechts een korte schets van de gebeurtenissen die geleid hebben tot de stichting van de naamloze vennootschap John Cockerill na de dood van de stichter der ondernemingen.

In 1814 kochten de gebroeders Charles-James en John Cockerill het kasteel van de Luikse Prinsbisschoppen te Seraing. Met de steun van Willem I bouwden zij daar één der meest moderne, grote en volledige metallurgische fabrieken die er op het hele continent te vinden was. Charles-James trok zich terug in 1823 en John werd de enige eigenaar. De constructiewerkplaatsen voor machines, de specialiteit der Cockerill's, kwamen het eerst tot stand (1819), dan werd een smelterij bijgevoegd (1820-1822), vervolgens een inrichting voor de bewerking van het ijzer volgens de Engelse methode (een „fabrique de fer à l'anglaise" met wals, puddlerovens, enz...). In 1826 werd ten slotte als kroon op het werk, de eerste hoogoven met cokes aangestoken. Cockerill kocht ook in deze periode alleen of in vennootschap, een zevental koolmijnen. De integratie was aldus volledig [1]. In 1833 schatte een expert de waarde van de bedrijven op 4.090.000 frank [2].

Willem I en de Nederlandse regering waren de eersten in de reeks geldschieters die dit reuzecomplex en de niet geringe rest van de Cockerill-ondernemingen hielpen opbouwen. Het Fonds van de Nijverheid verleende hem oorspronkelijk 300.000 gulden die vlug waren opgebruikt. Cockerill vatte toen het plan op, de Staat zelf in zijn bedrijf te interesseren. Seraing werd aldus bij contract van 24 mei 1825 voor de helft het eigendom van de Nederlandse Staat (prijs : 500.000 gulden) [3]. Enkele jaren later zit de industrieel echter weer in geldnood. Hij verkreeg een nieuwe lening van 500.000 gulden van de Société Générale : een maatregel die tegen de wil van de beheerders door Willem I aan de bank werd opgedrongen.

Cockerill's helft van Seraing werd belast met een hypotheek [4]. Hij investeerde onmiddellijk de op deze wijze bekomen fondsen

[1] zie HANSOTTE, G., *La sidérurgie belge du XIX*ème *siècle avant l'acier*, in *Revue d'histoire de la sidérurgie*, t. VII, 1966, 4, p. 215.

[2] BRIAVOINNE, N., *De l'industrie en Belgique. Causes de décadence et de prospérité. Sa situation actuelle*, Bruxelles, 1839, t. II, p. 132.

[3] COLLE-MICHEL, M., *Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée, des origines à nos jours, Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine*, cahiers Paris-Louvain, 1959, p. 5.

[4] A.R.A., S.G., 3668. Betwiste Zaken aan directie, 21.7.1834. LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 635

in industriële ondernemingen o.a. in de koolmijn „Sacré-Français" en in de „Société Willmar et Cie" (hoogoven van Châtelineau). Cockerill bezat toen reeds een belangrijk pak aandelen in de koolmijnen van Sclessin, Les Artistes, Ougrée, Wandre en Val-Benoît [5]. Deze ondernemingen waren in volle expansie en vergden uiteindelijk zo veel investeringen dat Cockerill moeilijk de intresten op de aangegane leningen kon afbetalen. De septemberrevolutie die, begrijpelijkerwijze, de industrieel zeer onwelkom was, sneed hem af van zijn Hollandse vennoten. De revolutie verscherpte bovendien de ekonomische crisis die reeds in begin van het jaar 1830 voelbaar was. In januari 1831 moest Cockerill alle betalingen stopzetten. Hij kon zijn ondernemingen echter op gang houden met allerlei lapmiddelen.

Eerst in 1834 was de industrieel in staat zijn schulden te consolideren. Hij sloot een overeenkomst met de Belgische staat (die in de plaats van de Nederlandse regering was getreden), waardoor hij terug in het bezit kwam van zijn voornaamste bedrijf, mits een tweede hypotheek op de inboedel van Seraing en van enkele andere ondernemingen. Ook met zijn tweede grote schuldeiser, de Société Générale kwam het tot een regeling [6].

Na 1834 specialiseerde Cockerill zich te Seraing vooral op de vervaardiging van zwaardere machines. Vóór 1838 bestond de hoofdbrok van zijn produktie uit textielmachines, volgens de traditie van de Cockerill's. Na 1830 fabriceerde hij meer en meer stoommachines van zwaar kaliber (100 tot 250 pk) voor de uitrusting van hoogovenbedrijven, smelterijen, pompinstallaties alsook talrijke locomotieven en motoren voor schepen [7].

De produktie van smeltijzer in het Luikse bleek vlug onvoldoende en Charleroi ging meer en meer zelf zijn produktie verbruiken. Anderzijds moesten er, nu door de revolutie de Hollandse markt voor de Luikse steenkoolmijnen was weggevallen, nieuwe afzetmogelijkheden voor de steenkool geschapen worden. Bijgevolg besloot Cockerill, in samenwerking met de Société Géné-

[5] zie Memorandum van het ministerie van Openbare Werken, 7.2.1839, o.m. geciteerd door HENDERSON W.O., *Britain and Industrial Europe* (1750-1850), *Studies in British influence on the industrial revolution in Western Europe*, Liverpool, 1954, in 8°, p. 129.

[6] zie LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 606. Ten voordele van de Société Générale werd een nieuwe hypotheek genomen op bezittingen van de industrieel (o.m. op zijn aandelen in Willmar et Cie en de mijn Sacré-Français in de omgeving van Charleroi, contract van 7.8.1834).

[7] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 361.

rale enerzijds en de Banque de Belgique anderzijds, hoogovens te bouwen te Sclessin en te Ougrée. Hij nam deel aan de stichting van de naamloze vennootschappen die de bouw van de inrichtingen zo zouden financieren en verkocht aan hen een groot deel van zijn mijnen in het Luikse [8]. „Sclessin", „Val-Benoît", „Les Artistes" en „Wandre" werden in 1837 bij Sclessin gevoegd [9]. De nood aan liquide middelen dwong Cockerill ook zijn participaties in Charleroi ten gelde te maken. Hij verkocht aldus zijn aandelen in Willmar et Cie en „Sacré-Français" aan de Société de Commerce die de ondernemingen verenigde in de S.A. des Hauts-Fourneaux, Charbonnages et usines de Châtelineau [10]. Cockerill speelde als beheerder nog een belangrijke rol in deze vennootschappen.

In januari 1836 besloot de Société Générale haar kapitaal, dat nog steeds in Seraing was geïnvesteerd, vrij te maken : zij liet Cockerill weten dat hij zich moest richten naar één der instellingen voor hypothecaire leningen en dat zij van haar kant wilde betaald worden. Cockerill, steeds geniaal in het afbetalen van één schuld door het aangaan van een andere, wendde zich tot de rivale van de Société Générale : de Banque de Belgique. Deze laatste was bereid de schuld over te nemen en regelde alle betalingen [11]. In vennootschap met deze bank nam hij deel aan de stichting van de S.A. Fabrique de fer d'Ougrée [12], de S.A. des hauts-fourneaux, charbonnages et usines de l'Espérance [13] en Le fabrique de fer du Hoyoux [14].

Cockerill beperkte zich niet tot de metallurgische sector, zijn politiek was zich te interesseren in elke sector die de produktie van zijn fabrieken te Luik en te Seraing verbruikte : textielfabrieken, transportmaatschappijen, papiermolens, zelfs in een brouwerij (te Leuven). Ook de lijst van zijn creaties en participaties in het buitenland is indrukwekkend [15].

[8] zie nota over vorming van S.A. des charbonnages, hauts-fourneaux et usines d'Ougrée, p. 171 en van Sclessin, p. 177.

[9] zie nota over vorming van S.A. des charbonnages, hauts-fourneaux et usines de Sclessin, p. 177.

[10] zie nota over vorming van S.A. des hauts-fourneaux, charbonnages et usines de Châtelineau, p. 187.

[11] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366.

[12] zie nota over Fabrique de fer d'Ougrée, p. 207.

[13] zie nota over S.A. des charbonnages, hauts-fourneaux et usines des Châtelineau, p. 187.

[14] Zie nota over S.A. de la fabrique de fer du Hoyoux, p. 223.

[15] Zie hogeraangehaalde lijst uit het memorandum van het ministerie in 1839; geciteerd door HENDERSON, *op. cit.*, p. 129.

Alhoewel Seraing en Luik in deze periode voor 1840 nooit gekende winsten opbrachten [16], werkte Cockerill zich meer en meer in de schulden. „Depuis plusieurs années", zegde Nothomb in 1839, „il ne travaillait qu'en escomptant le crédit de son nom; les capitaux, les bénéfices, toutes les ressources positives étaient incessamment versées dans des nouvelles spéculations; les banquiers qui se disputaient le bénéfice si lucratif de faire ses comptes fournissaient à tous les besoins... Il s'était trop étendue pour ne pas être vulnérable de tous les côtés" [17].

Na de krach van de Banque de Belgique in december 1838 hield hij het nog enkele maanden vol, voornamelijk door de steun van de regering [18]. In maart 1839 moest hij zich echter gewonnen geven en legde zijn balans neer : tenzij hij onmiddellijk over vijf miljoen kon beschikken voor het einde van de maand moest hij alles stopzetten. Hij was toen reeds begonnen met het afdanken van arbeiders. Men rekende dat indien Cockerill volledig stillag, ongeveer 30.000 mensen rechtstreeks werden gebrood-roofd en dat onrechtstreeks nog een 10.000 personen een belangrijk deel van hun inkomsten zouden moeten missen [19]. Nothomb karakteriseerde deze toestand aldus: „Si Cockerill saute, Liège saute et Dieu sait où cela peut mener" [20].

De stad Luik, de deputatie van de Provincie, de Kamer van Koophandel van Luik begonnen een campagne bij de minister van Openbare Werken opdat de regering Seraing zou redden. Onder deze druk verleenden zijn schuldeisers uitstel van betaling. De onderhandelingen die hierop volgden duurden zeer lang. De minister drong aan op de stichting van een naamloze vennootschap maar stuitte op een hardnekkige weigering van Cockerill. In afwachting liet hij een grondig onderzoek instellen naar de toestand van de ondernemingen. Cockerill trachtte van zijn kant op alle manieren tijd te winnen, hopend op een omkering van de conjonctuur. Ten

[16] Seraing bracht van 13.3.1835 tot 30.12.1838, 2.317.000 frank op en Luik 763.000 frank van 1.4.1835 tot 28.2.1839. LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 656.

[17] De S.A. La Caisse hypothécaire te Brussel leende hem 2.430.000 Fr. op 30 mei en op 9.6.1838. Verschillende bankiers te Luik, Wenen, Parijs, Keulen verleenden hem uitgebreide kredieten. De voorschotten verleend door de Banque de Belgique bedroegen op een bepaald ogenblik meer dan twee miljoen frank. A.B.Z., NV's, 3646, rapport Minister van Openbare Werken, 7.2.1839 en brief van Ch. De Brouckère aan de ministerraad, 3.8.1839.

[18] Nothomb verleende hem een krediet van 1.200.000 frank en plaatste enkele belangrijke bestellingen. LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, 657.

[19] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 657.

[20] A.B.Z., Correspondance politique, Légation France, depêche van 10.1.1839.

slotte stemde hij er in toe Seraing te verkopen. Ondertussen kreeg hij, in oktober 1839, een nieuwe lening om de bedrijven terug op gang te brengen. Kort daarop vertrok hij naar Rusland om nieuwe fabrieken op te richten... De dood verraste hem op de terugweg te Warschau op 19 juni 1840. Zijn onverwacht overlijden vergemakkelijkte, paradoxaal genoeg, de liquidatie van de zaken van de grote industrieel en de redding van Seraing.

De zes commissarissen die de schuldeisers vertegenwoordigden enerzijds en de erfgenamen anderzijds, kwamen tot een akkoord over de vorming van een N.V. Alle pogingen tot verkoop waren immers mislukt wegens gebrek aan kopers [21]. De statuten, opgesteld door een gemengde commissie van erfgenamen, schuldeisers en officiële autoriteiten werden goedgekeurd op 21 februari 1841. De fabrieken van Luik en Seraing werden ingebracht voor twaalfenhalf miljoen door de erfgenamen en de schuldeisers kregen een gedeelte van hun leningen in aandelen uitbetaald (tot 65 %). De Banque de Belgique zorgde voor een nieuw bedrijfskapitaal. Ook zij heeft aandelen als betaling van haar voorschotten moeten aanvaarden. De eigenlijke fabrieken en het materiaal werden geschat op een som van 9.330.000 frank. Verder werden de voorraden grondstoffen die opgestapeld lagen in de diverse magzijnen gerekend voor 3.200.000 frank. De totale hypothecaire schulden ten voordele van de staat, de Caisse hypothécaire en diverse andere schuldeisers was opgelopen tot bijna vijf miljoen frank (Staat : 3.775.000 Fr.). De regering verkreeg het recht een commissaris te benoemen die over haar belangen moest waken [22]. Veel van de participaties van Cockerill werden verkocht [23].

De financiële toestand van de onderneming was voortaan op stevige basis gegrondvest. De eerste directeur was de neef van de stichter en sinds lang diens medewerker : Gustave Pastor [24].

[21] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, pp. 657-658.
[22] A.B.Z., NV's, akte van 10.2.1842. Zie ook LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 658.
[23] HENDERSON, *op. cit.*, p. 129.
[24] COLLE-MICHEL, *op. cit.*, p. 7.

S.A. DES FORGES ET LAMINOIRS DE L'HEURE (Zône-Marchienne-au-Pont)

Akte : 27.9.1842; K.B. 26.11.1842; (B.O. 1842, 107; Pas. 1842, 1072).

Soc. Kap. : 250.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabrieken van Zône (zie beh.) : 198 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 1.000 aandelen - 1.000.000 Fr.

1858	1865
beheerders :	
baron Eug. de Coppin	Léop. de Paul de Barchifontaine
L. De Paul de Barchifontaine	Eug. de Coppin
Dés. Melot	Dés. Melot
commissarissen :	
A. de Paul de Barchifontaine	F. de Coppin
N. Robert	Al. de Paul
P. Ricard	Fél. De Cartier
F. de Coppin	Paul Ricard
Jos. Amand	J. Amand
directeur :	
Ch. Nice	Ch. Nice

Wijz. : *Akte* : 8.1.1868; K.B. 16.4.1856; (Mon. 20.4.1856; Dm. I, p. 411). Soc. kap. : 500.000 Fr.

Akte : 17.9.1863; K.B. 25.10.1863; (Mon. 31.10.1863; Dm. II, dl. 1, p. 352) nieuwe statuten, verlenging, naamverandering : S.A. des forges de Zône, Soc. kap. : 1.000.000 Fr.

A.B.Z., NV's, 3631; Dm. I, p. 411.

In 1838 beschreef „le Journal de Charleroi" de stoomwals van Zône bij Marchienne-au-Pont, als een „bel établissement, dont la construction indique l'ordre et l'entente parfaite de la division du travail" [1]. Ook Valerius sprak vol lof in zijn „Traité de la fabrica-

[1] *Le journal de Charleroi*, 21.6.1838, aangehaald door *L'Indépendant*, 24.6.1838, p. 2, k. 2 en l'*Observateur*, 24.6.1838, p. 3, k. 3.

tion du fer" over de volmaakte constructie : „un petit chef d'œuvre de construction". Dezelfde auteur wees tevens op de uitstekende vestigingsplaats van de fabriek : gemakkelijke verbindingswegen, gelegen te midden van een talrijke, bekwame industriële bevolking. In de onmiddellijke nabijheid van de hoogovens en mijnuitbatingen die de nodige grondstoffen moesten leveren [2]. Deze zo veel geroemde pletmachine werd gebouwd door de Engelse mechanicus Thomas Bonehill [3]. De eigenaar van de oorspronkelijke smederij was Charles De Cartier, een telg van een geslacht van „maîtres de forges" [4]. Zijn smelterij te Zône was in 1830 fel verouderd, en De Cartier begreep dat hij niet kon wedijveren met de nieuwe ondernemingen. Hij vroeg in 1833 toelating om zijn oude smeltovens te moderniseren naar Engels model [5].

Enkele jaren na de voltooiing moest echter alle activiteit stilgelegd worden, ondanks de „boom"-periode, wegens de liquidatie van de goederen van De Cartier [6]. De fabriek te Zône werd in 1838 aangekocht door de bankier J. Capouillet en een groep ijzersmelters uit de omgeving voor de som van 250.000 frank [7]. Zij vormden een N.V. bij akte van 22 februari 1839, onder de naam : S.A. des laminoirs et usines du Zône. Het sociaal kapitaal werd op 550.000 frank geplaatst. De stichters namen 392 aandelen van 1.000 frank. J.J. Capouillet en J.J.L. Schohier-Lottin, eigenaar van smelterijen te Marchienne-au-Pont, hielden tesamen 217 aandelen. De onderneming bestond op dat ogenblik uit hogergenoemde walsinstallatie uitgerust met 6 puddlerovens en drie verwarmingsovens [8]. De „Journal de Charleroi" voorspelde de maatschappij een schitterende toekomst. De fabriek werd gepland voor een hoge produktiecapaciteit. Zij zou, volgens deze krant, 500 kg gewalst ijzer per uur kunnen vervaardigen. Haar produkten werden in Frankrijk zeer erg gegeerd. Men zou zelfs denken aan het bouwen van een tweede wals [9].

[2] VALERIUS, J.B., *Traité théorique et pratique de la fabrication du fer, avec un exposé des améliorations dont elle est susceptible principalement en Belgique*, Paris-Bruxelles, 1843, 8°, 2 Vol., v. I, p. 64.

[3] WARZEE, *op. cit.*, v. II, p. 51.

[4] MAIGRET DE PRICHES, *op. cit.*, p. 42.

[5] WARZEE, *op. cit.*, v. II, p. 51.

[6] *Le journal de Charleroi*, 21.6.1838, aangehaald door l'*Indépendant*, 24.6.1838, p. 2, k. 2 en l'*Observateur*, 24.6.1838, p. 3, k. 3.

[7] *L'Indépendant*, 23.6.1838, p. 2, k. 1.

[8] A.B.Z., NV's, 3640, akte van 22.2.1839.

[9] *Le journal de Charleroi*, 21.6.1838, aangehaald door l'*Indépendant*, 24.6.1838, p. 2, k. 2 en l'*Observateur*, 24.6.1838, p. 3, k. 3.

Deze verwachtingen zullen in de eerstkomende jaren niet bewaarheid worden. De vennootschap werd een volledige mislukking. Dit resultaat was niet geheel te wijten aan de ekonomische crisis en de overproduktie in de metallurgie. De ondergang van de maatschappij, die overigens nooit door de regering werd goedgekeurd, was in grote mate toe te schrijven aan wanbeheer. De beheerders gaven blijk van een verregaande zorgeloosheid in de administratie en onbekwaamheid in het beleid van de onderneming. Het bedrijfskapitaal was bovendien ontoereikend en er werden geen middelen gevonden om het te vergroten, voornamelijk wegens het feit dat één der voornaamste vennoten (waarschijnlijk J.J. Capouillet), failliet ging [10]. Valérius zocht een technisch-commerciële verklaring voor het gebrek aan succes van de onderneming. De struktuur van het bedrijf was namelijk zo gepland dat het een grote verscheidenheid van produkten kon voortbrengen, maar op kleine schaal. Dit systeem had zijn voor- en nadelen. Het trok enerzijds de kopers aan, die bij één fabriek verschillende produkten naar hun gading willen vinden, maar anderzijds was meestal de prijs de overwegende factor. In dit opzicht kon de fabriek van Zône niet concurreren tegen grote reuzen als „Couillet", „La Providence", „Châtelineau" omdat deze door arbeidsverdeling en concentratie op één bepaalde specialiteit de prijzenschalen naar omlaag konden drukken [11].

In juli 1842 werd de inboedel openbaar verkocht en toegewezen aan een groep eigenaars uit de streek van Charleroi, voor de prijs van 120.000 Fr. Deze groep bood een meer soliede achtergrond. De voornaamste aandeelhouders waren leden van de rijke adellijke familie de Coppin (5/9 of 110 aandelen) en de met hen verwante eigenaar van hoogovens Joseph Amand. Ook de grote „meester" P.F. Huart-Chapel investeerde in de nieuwe vennootschap (22 aandelen of 1/9) en de familie De Paul de Barchifontaine, eveneens bekende industriëlen uit Marchienne-au-Pont (22 aandelen of 1/9).

De fabriek werd in een N.V. ingebracht voor 198 aandelen van 1.000 frank. Hierin was een klein bedrijfskapitaal van een 55.000 frank begrepen. Het sociaal kapitaal bedroeg 250.000 frank maar kon tot een half miljoen verhoogd worden [12].

[10] A.B.Z., NV's, 3631, Brochure : *Notice sur les usines de Zône*, Charleroi, 1842, 32 p., p. 29.
[11] VALERIUS, *op. cit.*, t. I, p. 65.
[12] A.B.Z., NV's, 3631, akte van 27.9.1842.

Na deze herstichting kende de onderneming een definitieve start. Men schakelde over naar de stoommachine als drijfkracht (in 1863 : 250 pk). De produktie werd uitgebreid tot gietijzeren en smeedijzeren voorwerpen. De vennootschap werd echter nooit een groot bedrijf. In 1863 werd de duur van de vennootschap verlengd en de verhoging tot een half miljoen werd eindelijk doorgevoerd. De nieuwe aandelen werden grotendeels door de oude aandeelhouders genomen [13].

[13] A.B.Z., NV's, 3631, akte van 17.9.1863. De vennootschap veranderde haar naam in : S.A. des forges de Zône. Een poging tot kapitaalsverhoging werd reeds gedaan in 1856 (akte van 8.1.1856), waarschijnlijk zonder succes.

S.A. LA NOUVELLE MONTAGNE (Verviers)

Akte : 12.2.1845 ; K.B. 6.3.1845 ; (Mon.*v* 12.3.1845 ; Pas. 1845, 75).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Concessie van zink en lood van Engis, van Nouvelle-Montagne en fabriek te Prayon : 1.800 aandelen.
Geldschieters : 1.200.000 Fr. - 1.200 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 3.000 aandelen - 3.000.000 Fr.

1845	1885	1865
beheerders :		
A. Simonis	A. Simonis	Arm. Simonis
Dubois de Nehaut L.	Dubois de Nehaut L.	Dubois de Nehaut L.
A. De Grand-Ry	A. Michelet	A. Michelet
Ch. W. Graham	J. Lavit	F. de Macar
V. Th. Kysaeus	Ch. Nagelmackers	Ch. Nagelmackers
	J. Mali	J. Mali
	F. Toché	F. Toché
		V. Simon
commissarissen :		
A. Simonis	Ad. Simonis	Ad. Simonis
J. Wyld	A. Dupin	A. Dupin
P. F. Meyniac	L. Masson	Ed. Hennessy
F. De Tastet	Ed. Hennessy	F. De Pinto
Ch. L. A. Denis de Dambremont	F. De Pinto	
directeur :		
Victor Simon	V. Simon	V. Bouhy

Wijz. : *Akte* : 30.4.1847 ; K.B. 25.5.1847 ; (Mon. 1.6.1847).

A.B.Z., NV's, 3668 ; Dm. I, p. 414.

Deze N.V. verenigde drie zelfstandige ondernemingen : de Société de métallurgie d'Engis, de uitbating van La Nouvelle Montagne en de smelterij van Prayon genaamd : la Blanche Plomterie. De gebroeders Simonis, van de lakenfabrieken Simonis Iwan et Cie te Verviers, hadden geleidelijk alle aandeelhouders van de twee eerstgenoemde ondernemingen uitgekocht. De Société métallurgique d'Engis was gesticht in 1828. Eén der voornaamste

aandeelhouders was toen de Prins van Arenberg. De ingenieur V. Simon, medestichter van de N.V., kocht in 1837 en 1838 10 5/6 van de aandelen. De rest (791/6) kwam zoals gezegd in handen van het huis Iwan Simonis. Deze laatsten voegden hierbij de 10 aandelen van de concessiehouders van la Nouvelle Montagne en de fabriek te Prayon. Volgens een contract, afgesloten op 21 oktober 1844, brachten zij deze bezittingen aan in een N.V. die zij naar de naam van de concessie „La Nouvelle Montagne" noemden.

In de aanbreng waren ook terreinen en een aanvraag voor een steenkoolconcessie begrepen. De stichters kregen 1.800 aandelen van 1.000 frank. Het sociaal kapitaal werd op drie miljoen frank gesteld. De resterende 1.200.000 frank werd onderschreven door een gemengde groep Franse en Engelse financiers. De voornaamste waren : Ch. William Graham, hoofd van het bankiershuis Ch. Graham en C° in Londen, het huis Kysaeus junior et Cie te Parijs en L. Debois de Nehaut, eigenaar te Parijs [1].

De vennootschap werd goedgekeurd op 6 maart 1845 [2].

[1] A.B.Z., NV's, 3668. Akte van 12.2.1845.
[2] A.B.Z., NV's, 3668. K.B. van 6.3.1845.

S.A. DES MINES DE ZINC ET DE PLOMB DE MEMBACH (Brussel)

Akte : 28.8.1845; K.B. 30.12.1845; (Mon. 14.1.1846).

Soc. Kap. : 500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Concessie rechten van Membach (Stembert, Thimus et Cie) : 50 stichtersaandelen.
Soc. Nat. : 500.000 Fr. - 500 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 500.000 Fr. uitgegeven.

1845	1858
beheerders :	
F. de Meeûs	F. E. Vander Elst
J. A. Coghen	F. de Meeûs
F. X. Benard	J. Malou
F. Prové	V. Drugman
L. E. Renard	L. Veydt
commissarissen :	
J. Martini	J. P. Matthieu
F. Rittweger	J. Martini
Ed. Guinotte	
directeur :	
	Luc. Renard

A.B.Z., NV's, 3666; Dm. I, p. 420.

Voor de eerste prospectie- en exploratiewerken te Membach moeten we opklimmen tot in de Spaanse tijd. Later, in de Franse en Hollandse periode lieten verscheidene families, o.m. Scheen en Romer, Vieutems en Stembert, verkenningswerken uitvoeren [1]. De resultaten waren voldoende aanmoedigend om een concessie-aanvraag te rechtvaardigen. De rechten werden op 13 augustus 1824 aan Stembert, een lakenfabrikant te Dolhain en zijn schoonzoon Mathieu Thimus toegewezen. De rechten hadden slechts betrekking op het kalamijn. De concessiehouders vroegen nog

[1] A.B.Z., NV's, 3666. Verslag van hoofdingenieur derde mijndistrict C. Wellekens; 6.11.1845.

voor 1830 een uitbreiding van de toelating voor de ontginning van het looderts [2]. Waarschijnlijk wegens de hoge kosten die, bij nader inzien, de uitbatingswerken zouden meebrengen, bleven de activiteiten van de familie Stembert bij deze aanvraag beperkt. Zij verrichtten nooit enig werkelijk ontginningswerk en lieten aldus na de verplichtingen van het lastkohier van de concessie na te leven. Zij liepen gevaar van hun rechten vervallen te worden verklaard [3]. Tot deze stap werd van officiële zijde slechts overgegaan als andere liefhebbers de taak wilden overnemen. In de jaren 1837-1838, toen de conjonctuur zeer gunstig was voor de metaalnijverheid, waren de belangstellenden voor deze concessies zeer talrijk. De prospector Vieutems-Ernon trad in 1837 in dienst van de Société Nationale. Hij deed afstand van al zijn rechten op de mijnen die door hem in de valleien van de Vesder tussen Membach, Baelen, Limbourg en Nevremont ontdekt waren en van deze die hij verder in de provincie Luik zou ontdekken [4]. Het is waarschijnlijk dat hij prospecties verrichtte op het gebied van de concessie van Membach. In 1839 werd deze zaak groter aangepakt, toen bleek door de opzoekingen van Vieutems dat in de zaak muziek stak. Er werd een vennootschap opgericht onder de naam : „Association pour les recherches de mines dans la province de Liège". Er werd een som van 40.000 frank opgebracht door de vennoten in de volgende verhoudingen : 7/10 of 28.000 frank door de Société Nationale; 1/10 (of 4.000 frank) door Théophile Fallon, 1/10 door Kemlin (van de glasfabrieken van Mariemont); 1/20 (of 2.000 frank) door de bankier Rittweger zoon en eenzelfde bedrag door Z. Ippersiel. Vieutems leidde de opzoekingswerken.

De eerste prospectiewerken op Membach werden in het daaropvolgende jaar uitgebreid en grondig aangepakt [5]. De prospector, die zelf mededinger was voor het bekomen van de concessie, was van haar waarde overtuigd en raadde de financieringsmaatschappij aan te trachten de rechten van Stembert en Thimus af te kopen ofwel de werken voort te zetten, zodat zij de rechten zou kunnen opeisen op grond van verworven

[2] A.B.Z., NV's, 3666. Akte van 28.8.1845. Bijlage : Extrait des minutes du Greffe de la justice de paix du canton de Limbourg, arrondissement Verviers, province Liège, 1.5.1845.
[3] A.R.A., S.G., 3469. J.J. Vieutems-Ernon aan de Société Nationale, 28.2.1843.
[4] A.R.A., S.G., 3469. Onderhandse akte van 20.12.1837.
[5] A.R.A., S.G., 3469. Rapport sur les travaux de recherches de Liège, faits par la Société Nationale, 28.2.1844.

prioriteit. Er was een geduchte mededinger : de Société de la Vieille-Montagne, wier concessie gedeeltelijk aan deze van Membach grensde. Deze wilde de concessie in de wacht slepen, niet, zo beweerde Vieutems, omwille van het erts, „puisqu'il est prouvé, qu'elle en a encore pour deux siècles dans son siège d'exploitation, mais empêcher un établissement rival est pour le présent ce qu'il fût pour le passé son véritable principe du monopole de cette industrie" [6]. De burgemeester en het gemeentebestuur van de gemeente Membach ondernamen stappen bij de koning om de concessiehouders hun rechten te ontnemen en aan een andere maatschappij toe te kennen opdat door de ontginning meer werkgelegenheid zou worden geschapen [7]. Maar de onderneming leek de Société Nationale nog steeds gewaagd : er moesten inderdaad veel hindernissen worden overwonnen. Het insijpelende water van de Vesder bemoeilijkte o.m. in niet geringe mate de werken. Zij gaf Vieutems opdracht een systeem te vinden om de mijn te draineren zonder grote sommen voor een pompinstallatie te moeten aanwenden [8].

De werken werden na 1843 vermoedelijk voor een tijdje in de steek gelaten. In mei 1845 werd een contract gesloten waardoor de concessiehouders hun rechten afstonden aan de Société Nationale. Stembert en Consorten kregen 50 aandelen die geen deel van het kapitaal zouden uitmaken, geen verplichting tot storting e.d. zouden dragen en waaraan 10 % van de winst zou worden uitgekeerd. De financieringsmaatschappij hervatte daarop de verkenningswerken in de concessie en in augustus van dat jaar werden de statuten van de S.A. des mines de zinc et de plomb de Membach opgesteld.

De Société Nationale stelde 500.000 frank ter beschikking die voorlopig het sociaal kapitaal van de N.V. zouden uitmaken. Het werd verdeeld in 500 aandelen van 1.000 frank [9]. Hoofdingenieur Wellekens meende dat de gok te wagen was alhoewel, in het stadium waarin de opzoekingen zich bevonden, de toekomst van de mijn absoluut niet te voorspellen was [10]. In september 1845 kon Vieutems eindelijk aan de financieringsmaatschappij de

[6] A.R.A., S.G., 3469. J.J. Vieutems-Ernon aan Société Nationale, 28.2.1843.
[7] A.R.A., S.G., 3469. Vieutems aan Société Nationale, 6.4.1843.
[8] Zie A.R.A., S.G., 3505. Verslag Vieutems aan Société Nationale, 6.4.1843.
[9] A.B.Z., NV's, 3666. Akte van 28.8.1845.
[10] A.B.Z., NV's, 3666. Verslag C. Wellekens, 6.11.1845.

eerste aanmoedigende resultaten melden : er werd kalamijn en loodhoudend gesteente gevonden in een mate die een renderende uitbating mogelijk maakte. Daarop werd in december de vennootschap door de regering goedgekeurd [11].

De Société Nationale en na 1849 de Société Générale zelf, moesten nog jarenlang investeren vóór de mijn en de bijbehorende smelterijen winsten opleverde [12]. In 1853 bedroegen de voorschotten van de bank 787.845 frank. Deze voorschotten werden omgezet in een obligatielening. Eerst in de jaren 1858-1859 begon de onderneming vruchten af te werpen. Afgezien van de jaren 1859 en 1860 bleven de winsten echter zeer gering [13]. Toen in 1865 de termijn van twintig jaar afgelopen was, verkoos men de vennootschap te ontbinden [14]. Een jaar later werd een nieuwe maatschappij met groter sociaal kapitaal en een andere structuur opgericht [15].

[11] A.R.A., S.G., 3505. Vieutems aan Société Nationale, 11.9.1845.

[12] De concessierechten voor de ontginning van lood werden uiteindelijk aan de N.V. toegekend door K.B. van 15.4.1851 over dezelfde oppervlakte en onder dezelfde voorwaarden als deze voor het zinkerts. Op 30.7.1845 werd de bouw van een fabriek voor de bewerking van het looderts goedgekeurd.
DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 421, voetnoten 1, 3 en 4.

[13] A.B.Z., NV's, 3666. Balansen 1850-1864.

[14] A.B.Z., NV's, 3666. Balansen 1850-1864.

[15] DEMEUR, *op. cit.*, t. III, dl. 1, p. 201.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX DE POMMERŒUIL (Pommerœuil)

Akte : 4.10.1845; K.B. 4.11.1845; (Mon. 19.11.1845; Pas. 1845, 826).

Soc. Kap. : 1.100.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : fabriek van Pommerœuil (Banque de Belg.) : 765 aandelen.
Soc. des actions réunies : 275.000 Fr. - 275 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.100.000 Fr.

1845	1858	1865
beheerders :		
J. P. Kok	F. Vandevin	F. Vandevin
F. L. Anspach	J. P. Kok	J. P. Kok
Ferd. Vandevin	H. Schuster	H. Schuster
commissarissen :		
Fr. Coppens	Aug. Vandevin	F. Fortamps
L. Hennekinne-Briand	F. Fortamps	Aug. Vandevin
Hr. Ehrlich	H. Erhlich	H. Erhlich
directeur :		
Ad. Grandmange		

Wijz. : *Akte* : 4.4.1846; K.B. 22.4.1846; (Mon. 28.4.1846).
Akte : 12.11.1856; K.B. 25.11.1856; (Mon. 30.11.1856).

Ontbonden op 22.9.1866. Dm. III, dl. 2, p. 130.

A.B.Z., NV's, 3631; Dm. I, p. 418.

De N.V. van Pommerœuil hernam de uitbating van de hoogovens die gebouwd werden door de S.A. de hauts-fourneaux du Borinage. Op een algemene vergadering in maart 1845, werd de ontbinding van deze laatste maatschappij uitgesproken [1]. De hoogovens waren reeds werkeloos sedert juni 1841. De Banque de Belgique was de grootste schuldeiser en bij de openbare verkoop werd haar de onroerende goederen toegewezen aan de prijs van haar hypothecaire inschrijving op de onderneming. Ze verwierf tevens de voorraad grondstoffen en de roerende goederen, voor de totale prijs van 650.000 frank. In oktober 1845

[1] Zie nota over S.A. des hauts-fourneaux du Borinage, p. 217.

komt een nieuwe N.V. tot stand, de bank bracht de onderneming in en kreeg hiervoor 765 aandelen. De holding van de bank, de S.A. des actions réunies, leverde 275.000 Fr. waarvoor zij 275 aandelen kreeg. Ten slotte zouden nog 60 aandelen worden uitgegeven waardoor het eigenlijke sociaal kapitaal op 1.100.000 frank werd vastgelegd. Er werd voorzien in de geleidelijke afschrijving van dit kapitaal. Elk jaar moest van de meerwinst maximum 50 frank per aandeel als intrest op het kapitaal worden afgehouden, maar de rest moest, ten bedrage van 45 % van de meerwinst, aangewend worden voor de amortisatie van een aantal aandelen. Onafhankelijk van het eigenlijke kapitaal werd een ander fonds geschapen van 1.100 titels van 1.000 frank, die slechts bewijzen van deelgerechtigheid zouden zijn („actions de jouissance"). De titels hadden recht op 40 % van de meerwinst na aftrek van hogergenoemd eerste dividend en de 45 %. Na de volledige terugstorting van het sociaal kapitaal zouden ze 70 % van de meerwinst krijgen [2].

De Banque de Belgique stootte op felle weerstand tegen de stichting vanwege senator Dumon-Dumortier en vanwege de erfgenamen van Lefebvre-Meuret. Dumon-Dumortier eiste schadevergoeding voor de verliezen geleden door de oorspronkelijke aandeelhouders. Deze verliezen, aldus de senator, waren hoofdzakelijk te wijten aan het slechte beleid van de bank, en haar overdreven financiële eisen. De eigenaars hadden onder meer bij de stichting een steekpenning van 50.000 frank moeten betalen zogenaamd als vergoeding voor de onkosten die de stichting hadden meegebracht. Men moest niet uit het oog verliezen dat het de bank zelf was die het rampspoedig contract met Lefebvre-Meuret had afgesloten. Het was tevens door haar weigering nog verder voorschotten te doen dat men de werken niet heeft kunnen hervatten. Ten slotte kocht zij de uitbating voor iets meer dan een vierde van de kostprijs van de bouw der hoogovens en bracht ze voor deze prijs aan in een vennootschap die onder deze voorwaarden alle mogelijkheden tot succes in zich droeg. Maar de waarden die zij aldus in handen kreeg volstonden slechts om haar eigen leningen aan de vroegere maatschappij te delgen en de oorspronkelijke aandeelhouders kregen niets. De bank zou alleen van alle voordelen van deze nieuwe stichting genieten [3].

[2] A.B.Z., NV's, 3621, akte van 4.10.1845.
[3] A.B.Z., 3621. Dumon-Dumortier aan minister, 29.7.1845.

De erfgenamen van Lefebvre-Meuret van hun kant eisten schadevergoeding voor de verliezen die zij hadden geleden door de uitdoving van de hoogovens en met als gevolg daarvan het verbreken van het contract voor de levering van steenkool. Zij eisten een schadevergoeding van drie miljoen, d.i. het bedrag waarover het contract liep. Het failliet van Lefebvre-Meuret was immers volgens hen te wijten aan de grote investeringen die hij aan de koolmijn had moeten verrichten om de vereiste hoeveelheden steenkool te kunnen voortbrengen [4].

De Banque de Belgique wees alle morele schuld van de mislukking van de S.A. des Hauts-Fourneaux du Borinage van de hand. Deze was te wijten in de eerste plaats aan de crisis en vervolgens aan het feit dat Lefebvre-Meuret zijn verplichtingen niet was nagekomen. De eisen van de erfgenamen waren gewoonweg bespottelijk. Ten slotte rekende de bank voor, dat zij bij de stichting op twee manieren een opoffering deed. Enerzijds liet zij 375.000 frank van haar schuldeis vallen en anderzijds deed zij afstand van een bevoorrechte positie als schuldeiser voor die van een gewoon aandeelhouder, zonder de minste privilegies [5].

Het ministerie was bereid voor de oorspronkelijke aandeelhouders op te komen [6], te meer daar Dumon-Dumortier, een invloedrijk persoon, blijkbaar ernst van de zaak wilde maken. Na veel over en weer gepraat, stelde de senator zich tevreden met een aantal aandelen van de tweede soort. Wat de erfgenamen van Lefebvre-Meuret betreft, het was door hun actie dat artikel 6 aan de statuten werd bijgevoegd, zeer tegen de zin van de bank. Artikel zes bepaalde dat de bank rechtsbescherming waarborgde tegen mogelijke onteigening of andere moeilijkheden betreffende het eigendomsrecht over de bezittingen van de maatschappij [7].

De bank rekende erop de aandelen van de nieuwe maatschappij voor een groot deel in Frankrijk te kunnen afzetten, gezien enerzijds de grote belangstelling van de Franse kapitalisten voor de Belgische metallurgie en anderzijds de gunstige ligging van de

[4] A.B.Z., 3621. Succession bénéficiaire Lefebvre-Meuret. Note sur la position de la Banque de Belgique vis-à-vis des actionnaires et des créanciers des hauts-fourneaux de Pommerœuil, 25.9.1845.

[5] A.B.Z., NV's, 3621. Deswert aan minister, 30.7.1845.

[6] A.B.Z., NV's, 3621. Minister aan J.P. Kok, 23.7.1845. „Le patronage de la Banque a dû être à leurs yeux une sorte de garantie de nature à les déterminer à prendre dans cette dernière affaire, un intérêt qui a produit pour eux de désastreux résultats".

[7] A.B.Z., NV's, 3621. Minister aan Deswert, 29.9.1845; Deswert aan minister, 4.9.1845.

hoogovens met het oog op de uitvoer naar dit land. Dit manœuver is waarschijnlijk niet gelukt. De 1.100 „actions de jouissance" werden genomen door de Banque de Belgique zelf en de Société des actions réunies. In september 1866 werd de vennootschap ontbonden [8].

Sedert 1848 werkte het bedrijf met verlies met uitzondering van de jaren 1852-53 en 1853-54 [9]. Het gevolg was dat in 1855 de hoogovens voor de tweede maal werden uitgedoofd [10]. In 1862-1863 waren de verliezen opgelopen tot bijna 600.000 frank, d.w.z. tot meer dan de helft van het sociaal kapitaal [11]. Volgens de statuten moest de vennootschap in zulke omstandigheden worden ontbonden.

[8] A.B.Z., NV's, 3621. Akte van 29.91866. De Banque de Belgique en de Société des actions réunies bezaten tesamen 818 aandelen op de 900 die werden uitgegeven en 978 titels van de tweede soort (op 1.100).

[9] A.B.Z., NV's, 3621. Bilan clos et arrêté au 30.6.1863.

[10] DEMEUR, *op. cit.*, v. I, p. 418, voetnoot 2.

[11] A.B.Z., NV's, 3621. Balans, 30.6.1863.

S.A. LA GRANDE MONTAGNE (Luik)

Akte : 14.12.1845 en 14.4.1846; K.B. 22.4.1846; (Mon. 24.4.1846; Pas. 1846, 300).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : concessie van Flône (zink) en van Flône, Auray, Jehay, Bodegnée, concessierechten voor lood, kalamijn, ijzer; Amay, Hermalle, Clermont en Ehein : steenkool (Bronne) : 1.500 aandelen.
Geldschieters : 1.400 aandelen : 1.400.000 Fr.

1845
beheerders : graaf de Monthion burggraaf Borelli A. Leclerc L. Van Gobbelschroy H. Chainaye Mellet A. Henry P. de Terwagne F. de la Ferronnays
commissarissen : J. Gernaert Cortey A. S. Costantini H. Carolus Pinto d'Arauso

A.B.Z., NV's, 3667.

De vennootschap die „La Grande Montagne" werd genoemd bezat een rijke concessie van zink, lood en ijzermijnen, gelegen onder de gemeenten Amay, Flóne, St.-Georges en Hermalle-sous-Huy. J.T.F. Paquo, in associatie met graaf De Geloes, kamerheer van Willem I, verwierf de rechten in 1829. Na de revolutie werd Paquo volledig eigenaar van de concessie. Bij koninklijk besluit van 31 juli 1841 verwierf hij tevens als waardevol complement, een koolmijnconcessie over een oppervlakte van 200 ha onder Flóne, Amay, Jehay en Bodegnée. Alle factoren voor de oprichting van een metaalfabriek waren dus aanwezig. Paquo liet bij zijn dood al

zijn bezittingen na aan zijn vrouw Emérence de Warnant. Deze hertrouwde met een zekere Louis Bronne, inspecteur der posterijen. In december 1845 brachten zij hogergenoemde mijnen aan in een naamloze vennootschap, volgens contract afgesloten tussen hen en een groep geldschieters. Deze groep was hoofdzakelijk uit Parijzenaars samengesteld. Een voornaam Belgisch vennoot was Prosper de Terwagne, bankier te Antwerpen en Van Gobbelschroy, oud minister van Willem I, die na de revolutie naar Parijs was uitgeweken. Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op drie miljoen frank, verdeeld in 3.000 aandelen van 1.000 frank. Louis Bronne en zijn vrouw kregen 1.600 aandelen toegewezen. De geldschieters onderschreven de overblijvende 1.400.000 frank [1].

Aanvankelijk achtten de ingenieurs, die voor het ministerie de waarde van de aanbreng onderzochten, de prijs overdreven met minstens 350.000 Fr. [2]. Bronne verzette zich echter hardnekkig tegen deze aantijgingen en weigerde zijn prijs te verlagen [3]. Hij slaagde er in een aanvullende expertise uit te lokken. De ingenieur herzag zijn mening toen te Flône nieuwe ertsaders werden ontdekt die de meerwaarde van de concessie bewezen [4]. Het hoofddoel van de vennootschap was de ertswinning. Daarnaast nam zij zich voor smelterijen voor zink, lood en koper op te richten. De plannen reikten zelfs tot de bouw van hoogovens voor de bereiding van ijzeren staven [5]. De maatschappij bekwam in 1848 een uitbreiding van de mijnconcessie met 208 ha [6].

Door de crisis geraakte de onderneming echter in het slop en verscheidene aandeelhouders lieten haar in de steek. In 1849 hadden zelfs enkele beheerders de vijfentwintig aandelen die zij als wettelijke waarborg moesten bezitten niet volstort ! De N.V. verkreeg uitstel van betaling. De ontbinding werd uitgesproken op 27 februari 1850. Er was een tijdlang hoop dat het met de schuldeisers tot een akkoord zou komen [7], maar ten slotte werd de ontbinding wettelijk bevestigd door akte van 12 juli 1851 [8]. De con-

[1] A.B.Z., NV's, 3667. Akten van 14.12.1845 en 14.4.1846.
[2] A.B.Z., NV's, 3667. Zie Varlet aan Bronne, 26.3.1846.
[3] A.B.Z., NV's, 3667. Zie Bronne aan Varlet, 26.3.1846, 31.3.1846 en 14.4.1846.
[4] A.B.Z., NV's, 3667. Wellekens aan minister van Openbare Werken, 13.4.1846.
[5] A.B.Z., NV's, 3667. Akte van 14.4.1846.
[6] COLLE-MICHEL, *Inventaris Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 64. K.B. van 23.11.1848.
[7] A.B.Z., NV's, 3667. Beheerders en commissarissen van dit uitstel aan de minister, 4.7.1851.
[8] A.B.Z., NV's, 3667.

cessie werd opgekocht door „Vieille-Montagne" [9]. Zij vormde in 1852 een nieuwe vennootschap in associatie met drie Franse bankiers : Aubry, Douai en Gauthier, onder de naam van Société des mines et fonderies de zinc de la Meuse met een kapitaal van 1.750.000 frank. „La Vieille-Montagne" bezat 4.000 van de 7.000 uitgegeven aandelen. Deze vennootschap heeft nog een korter bestaan gekend. Een jaar na de stichting besloot de moedermaatschappij de onafhankelijkheid van de dochteronderneming op te heffen [10]. Flône werd uitgebouwd tot één der grootste centra van de Vieille-Montagne van zink en loodproduktie [11].

[9] COLLE-MICHEL, *Inventaris Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 64, dossier van de verkoop en p. 65, verkoopakte.
[10] COLLE-MICHEL, *Inventaris Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 13.
[11] COLLE-MICHEL, *Inventaris Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 16.

S.A. COMPAGNIE DES MINES ET FONDERIES DU BLEYBERG (Montzen)

Akte : 8.7.1846; K.B. 20.7.1846; (Mon. 26.7.1846; Pas. 1846, p. 535).

Soc. Kap. : 4.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : concessie en werkplaatsen Bleyberg (Suermondt et Cie) : 8.000 aandelen.
Oppenheim en Laffitte, Blount et Cie : 500.000 Fr. - 1.000 aandelen.

Evolutie : zie S.A. de Bleyberg-ès-Montzen, p. 306.

1846
beheerders :
Ch. Laffitte
graaf de Grammont d'Aster
graaf d'Alton Thée
Calley Saint Paul
A. Oppenheim
F. Pirlot
Ritz
markies de Sassenay
B. Suermondt
commissarissen :
S. Oppenheim
D. Leiden
P. de Terwagne
N. Schleicher
Ch. Nellesson
Ch. J. Cockerill
Ch. H. Suermondt

Wijz. : *Akte* : 1.4.1848; K.B. 3.4.1848; (Mon. 6.4.1848).

A.B.Z., NV's, 3656

De concessie van Bleyberg werd in juni 1828 verworven door James Cockerill, die zich in Aken had gevestigd. Hij had vijf vennoten die echter in 1825 hun rechten aan hem hadden afgestaan tegen een deelname in de winst. Cockerill zou alleen de kosten van de exploitatie dragen[1]. Dit bleek geen geringe op-

[1] A.B.Z., NV's, 3656, I. Akte van 8.7.1846.

offering want een reeks technische moeilijkheden kwamen de ontginning belemmeren. Het grootste probleem was het water : de drooglegging van de betrokken mijnader bleek zeer moeilijk uit te voeren met de traditionele middelen. Een eerste aanpak van het probleem liep uit op een mislukking en de werken werden een tijdlang stilgelegd [2]. Na de dood van Cockerill in 1836 opende Meeus-Vandermaelen, die als agent voor de Société Nationale optrad, onderhandelingen met de erfgenamen met het oog op een deelname van de financieringsmaatschappij. De maatschappij zou het geld voorschieten om de werken te hervatten. De erfgenamen zouden de concessie in een N.V. inbrengen. Men kon het echter niet eens worden over de bijdrage van de Société Nationale. Charles James Cockerill junior eiste 250.000 frank en de maatschappij wilde maar 140.000 frank investeren [3]. De besprekingen werden nog een tijdje voortgezet maar ze leidden tot niets. De dochter van Cockerill, Amélie was gehuwd met Barthold Suermondt, waarschijnlijk een familielid van de compagnon van John Cockerill Ywan Suermondt, directeur van de munt te Utrecht. Suermondt hernam de werken aan de mijn en pakte het probleem van de drooglegging aan met een andere methode. Hij behaalde betere resultaten en een regelmatige exploitatie bleek mogelijk.

In 1841 werd derhalve een commanditaire vennootschap opgericht met Suermondt als zaakvoerder en voornamelijk de kinderen Cockerill als commanditairs.

Bij de „boom" van 1846 zocht ook deze onderneming de steun van het Frans kapitaal, met de bedoeling een naamloze vennootschap op te richten. De aandeelhouders verlangden deze omschakeling, daar de uitbating en het betrokken kapitaal een zodanige uitbreiding hadden genomen dat deze ondernemingsvorm zich opdrong. Deze vennootschap vergemakkelijkte tevens de overdracht en verhandeling der aandelen en maakte de gewenste associatie met de Franse financiers mogelijk. Deze financiers waren niet de eersten de besten : het waren namelijk de bankiers Laffitte, Blount et Cie en Salomon Oppenheim junior et Cie. Zij stelden als voorwaarde tot deelname in de stichting van de N.V., dat hen vooraf 400 aandelen in de commanditaire vennootschap zouden worden verleend. Zij zouden intrest en dividend dragen met terug-

[2] A.B.Z., NV's, 3656, I.
[3] A.R.A., S.G., 3452. Meeus-Vander Maelen aan Soc. Nat., 2.5.1836.

werkende kracht vanaf 1 september 1845 (we zijn midden 1846). Een algemene vergadering van B. Suermondt et Cie keurde deze voorwaarde goed en schiep 400 nieuwe aandelen die door de bankiers werden onderschreven. Ten slotte werd de ontbinding van de commanditaire en de oprichting van de N.V. goedgekeurd. De geldschieters leverden 500.000 frank. De onderneming werd ingebracht voor vier miljoen frank. Zij omvatte toen de concessie voor de ontginning van looderts onder de gemeenten Montzen, Hombourg en Gemmericht (arrondissement Verviers). Deze strekte zich uit over een oppervlakte van ruim 285 ha. Er was verder een smelterij, verscheidene werkplaatsen voor het wassen en het toebereiden van het erst, magazijnen e.d. in de gemeente Hombourg. Ten slotte werden door de families Lampson en Cockerill een groot aantal boerderijen, terreinen en andere eigendommen ingebracht. De vennootschap Suermondt en C° en anderzijds Barthold en Robert Suermondt hadden de belangen van de vroegere vennoten van James Cockerill afgekocht. De familie Lampson kreeg 617 aandelen (38.500 Fr.), Laffitte en Oppenheim onderschreven elk de helft van 1.000 aandelen zodat het uitgegeven sociaal kapitaal op 4.500.000 frank werd gebracht [4].

De inspecteur vond de prijs van de aanbreng gematigd [5] en de N.V. werd zonder moeilijkheden goedgekeurd.

De maatschappij liet grote werken uitvoeren welke echter aanzienlijke kapitalen opslorpten. In maart 1838 werd besloten tot het afsluiten van een lening ten bedrage van 1.500.000 Fr. Inderdaad, men voorzag dat de onkosten zouden oplopen tot een bedrag van 2.196.000 Fr. Men had besloten tot het aanwenden van de grote middelen om het probleem van de drooglegging van de mijn definitief op te lossen : namelijk door het plaatsen van krachtige en dure machines. Verder voorzag de vennootschap een aanzienlijke uitbreiding van haar werkplaatsen voor het voorbereiden en onderhoud van de mechanische uitrusting [6]. Er werden obligaties uitgegeven voor een bedrag van 1.200.000 Fr. [7].

[4] A.B.Z., NV's, 3656, I. Akte van 8.7.1846. Zie Extrait de l'assemblée générale des actionnaires de la Soc. en commandite B. Suermondt et Cie.

[5] A.B.Z., NV's, 3656, I. Verslag Devaux, 27.6.1846.

[6] A.B.Z., NV's, 3656 I. Compagnie du Bleyberg : Copie du rapport du conseil d'administration à l'Assemblée générale extraordinaire du 9 mars 1848 à Bleyberg.

[7] A.B.Z., NV's, 3656 I. F. Spitaels aan minister, 29.6.1853.

De crisis van 1848 en de periode van zeer lage prijzen voor de metalen die er op volgde, betekenden een zware klap voor deze onderneming in volle expansie. In februari moest een aanvraag tot uitstel van betaling ingediend worden. In juli 1852 bevond de maatschappij zich nog steeds in deze voorlopige toestand. De schuldeisers hadden tot dan toe de hoop gekoesterd hun geleende geld terug te kunnen winnen door zich de produktie van de mijn toe te eigenen. De exploitatie had echter af te rekenen met tegenslag : één der pompen viel uit wegens defect en het water overstroomde de mijn, zodat de winning moest worden stopgezet. Onderhandelingen begonnen om tot een minnelijke schikking met de schuldeisers te komen. Indien deze mislukten was een faillissement en de schande onvermijdelijk. De schulden bedroegen 2.400.000 frank, bedrijfskapitaal inbegrepen. De helft van het kapitaal kon dus als verloren worden beschouwd, en de ontbinding wettelijk verplicht. De schuldeisers achtten het veiliger de ontbinding te laten goedkeuren door een koninklijk besluit, alhoewel dit niet nodig was in deze omstandigheden. Zij planden namelijk een herstructurering van de maatschappij en dit plan moest uitgewerkt worden zonder dat er ook maar enige stof tot betwisting zou kunnen ontstaan betreffende de ontbinding van de vorige maatschappij [8]. De regering gaf toe en ondertekende een koninklijk besluit op 11 augustus 1852 [9]. Een nieuwe N.V. voor Bleyberg kwam tot stand in november van dat jaar [10].

[8] A.B.Z., NV's, 3656 I. F. Spitaels aan minister, 3.8.1852 en Algemene Vergadering van 29.6.1852.
[9] A.B.Z., NV's, 3656 I. K.B. van 11.8.1852.
[10] Zie nota over de vorming van S.A. de Bleyberg-ès-Montzen, p. 306.

S.A. COMPAGNIE DES HAUTS-FOURNEAUX DE HOURPES-SUR-SAMBRE (Hourpes)

Akte : 21.7.1846; K.B. 9.8.1846; (Mon. 18.8.1846; Pas. 1846, 610).

Soc. Kap. : 720.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : hoogovens van Hourpes (Destombes et Cie) : 1.440 aandelen.

Evolutie : zie S.A. Compagnie des mines, hauts-fourneaux, forges et laminoirs de la Sambre, p. 327.

1846
beheerders : A. M. J. Destombes J. Fr. Laveissière E. David *commissarissen :* A. Robert P. Labrousse

A.B.Z., NV's, 3613.

In het begin van de achttiende eeuw vermeldde men het bestaan van een hoogoven in het plaatsje Hourpes. In 1802 kocht Lejeune, een handelaar en fabrikant van spijkers te Fontaine-l'Evêque, de fabriek op. Hij vervaardigde er voornamelijk blokken gietijzer en cilinders voor stoommachines, bestemd voor de mijnen. Lejeune was één der weinige traditionele smelters die hun uitbating hebben kunnen redden door tijdig over te schakelen naar de bewerking met cokes. In 1826 kreeg hij toelating voor de oprichting van een hoogoven met cokes. Twee jaar later werd het vuur aangestoken. Een boormachine werd toen eveneens aan het complex toegevoegd. Lejeune verkocht kort nadien de gehele onderneming aan twee financiers uit Bergen : Isidore Warocqué, handelaar en industrieel, maar vooral bankier en J. Destombes, eigenaar en industrieel.

Er werd een vennootschap gevormd onder firma I. Warocqué et Cie [1]. De hoogoven is niet lang in werking gebleven. Waroc-

[1] WARZEE, *op. cit.*, t.II, p. 81.

qué, te zeer verstrikt geraakt in industriële participaties en krediet, ging failliet in 1830. De Société Générale, die één der voornaamste schuldeisers was, kreeg 22 aandelen van de maatschappij van Gougnies in handen. Vermoedelijk kocht Destombes deze aandelen op, want in 1834 hernam de fabriek haar activiteiten onder de firma Société Destombes et Cie [3]. De hoogoven werd terug aangestoken en in 1837 werden plannen gemaakt voor een tweede eenheid. Hij werd waarschijnlijk in de loop van 1838 gebouwd [4]. De crisis legde de onderneming jarenlang stil. Destombes verkeerde in financiële moeilijkheden [5].

In 1845 zag hij een kans om zijn lasten te verminderen. Een groep handelaars en fabrikanten van metalen uit de omgeving van Parijs kocht 5/9 of 80 van de 144 aandelen van Destombes en Cº. J. Destombes was toen enige eigenaar van de aandelen. Na lang uitstellen werd ten slotte een N.V. gevormd waarin Destombes en zijn nieuwe vennoten hun delen inbrachten (juli 1846). De fabriek omvatte drie hoogovens (één met houtskool, twee met cokes); bijbehorende werktuigen en ovens (o.m. 60 cokesovens), twee reflectorovens, boormachines. Er behoorde een ijzerconcessie bij en enkele delen van een ijzerconcessie gelegen te Thy-le-Château, Berzée en Gourdines. De Franse stichters verbonden zich er toe een som van 150.000 frank te storten als bedrijfskapitaal, echter slechts ten titel van lening. Het sociaal kapitaal werd op 720.000 frank geplaatst, welk bedrag de waarde van de onderneming vertegenwoordigde [6].

De vennootschap werd geen succes. De uitrusting van de fabriek was nochtans zeer goed. Er kunnen slechts drie factoren de mislukking van de onderneming verklaren : een slecht beheer, een gebrek aan bedrijfskapitaal (dit fonds moest 280.000 Fr. bedragen maar is nooit boven de oorspronkelijke 150.000 Fr. gestegen. Op dit bedrag moesten nog intresten aan de geldschieters worden betaald). Ten slotte nam de toestand een dramatische wending aan onder de invloed van de ekonomische crisis en de politieke gebeurtenissen van 1848.

[3] A.R.A., S.G., 2696. Nota betreffende failliet van Warocqué.
[4] *L'Indépendant*, 16.7.1837, p. 2, k. 3.
[5] WARZEE, *op. cit.*, t. II, p. 82. Zie ook A.B.Z., NV's, 3613. Akte van 21.7.1846.
[6] Destombes was „frappé des circonstances calamiteuses et inattendues", verplicht geweest een uitstel van gerechtelijke vervolging aan te vragen. Het blijkt echter wel dat hij binnen de vastgestelde termijn aan zijn verplichtingen heeft kunnen voldoen. A.B.Z., NV's, 3613. Destombes aan minister, 8.4.1846.
[6] A.B.Z., NV's, 3613. Akte van 21.7.1846.

De onderneming werd door een andere Franse groep opgekocht en werd, tesamen met de fabriek van De Dorlodot te Maubeuge ingebracht in de S.A. La Compagnie des mines, fourneaux, forges et laminoirs de la Sambre [7].

[7] Zie nota over de vorming van de S.A. Compagnie des mines, fourneaux, forges et laminoirs de la Sambre, p. 327.

S.A. MINES ET FONDERIES DE ZINC DE VALENTIN-COQ (Luik)

Akte : 2.10.1846; K.B. 19.10.1846; (Mon. 29.10.1846; Pas. 1846, 779).

Soc. Kap. : 1.200.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : koolmijn van Valentin-Coq (Lombard) : 1.000 aandelen.
A. Mosselman : 700.000 Fr. - 1.400 aandelen.

1846
beheerders : F. A. Mosselman L. Materne Lombard G. Lambinon Ch. Digneffe Ch. A. Lehon Aug. de Morny

Wijz. : *Akte* : 29.4.1853; K.B. 20.5.1853 (ontbinding).

A.B.Z., NV's, 3867.

De smeltings- en aanzuiveringsprocessen van het zinkerts (kalamijn) vergden grote hoeveelheden steenkool. Het was dan ook een belangrijk punt voor de S.A. de la Vieille-Montagne voor de nodige bevoorrading te zorgen. De steenkoolmijn van Valentin-Coq was vlak naast de concessie van Colladios gelegen. Alfred Mosselman bood 600.000 frank voor de zuivere en eenvoudige verkoop van de gehele uitbating [1]. Maar, alhoewel sommige aandeelhouders van de burgerlijke vennootschap die de mijn uitbaatte, wilden verkopen [2], verkoos de meerderheid onder hen een associatie boven volledige afstand van alle rechten. Er werd besloten over te gaan tot de vorming van een naamloze vennootschap en onder contractuele voorwaarden met „Vieille-Montagne" samen te werken. De mijn werd in vennootschap gebracht voor 500.000 Fr. Het sociaal kapitaal bedroeg 1.200.000

[1] A.B.Z., NV's, 3867. Beheerders aan minister, ontvangen op 17.7.1846.

[2] A.B.Z., NV's, 3867. Aankoop van 1/24ste van de gebroeders Renson in koolmijn van Valentin-Coq. COLLE-MICHEL, M., *Les archives de la Société des mines et fonderie de zinc de la Vieille-Montagne, Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine*, Louvain-Paris, Cahier 46, 1966, p. 66.

frank. A. Mosselman zou 700.000 Fr. leveren. Deze som moest worden aangewend voor het bouwen van ovens voor het herleiden van het zinkerts tot zink in de verschillende vormen waarin dit metaal in de handel werd gebracht. Het zinkerts werd door „Vieille-Montagne" geleverd. De N.V. stond er op haar onafhankelijkheid te beklemtonen : indien de S.A. de la Vieille-Montagne wegens één of andere omstandigheid de leveringen zou stopzetten of indien het contract was afgelopen, dan mocht de vennootschap ook elders haar bevoorrading zoeken.

Alhoewel we niet nader zijn ingelicht over de voorwaarden van het contract, mogen we veronderstellen dat de koolmijn van haar kant zich verplichtte steenkool aan „Vieille-Montagne" te leveren [3]. De associatie wierp goede vruchten af, althans voor Valentin-Coq. De winsten schommelden in de eerste jaren rond 30.000 Fr. Zij werden gedrukt door de kosten van de bouw der smelterijen. Vanaf 1849 echter lag het gemiddelde rond de 100.000 Fr. [4]. De fabriek verwierf de officiële toelating tot de bouw van een inrichting voor de produktie van zinkwit op 11 december 1850 en voor de oprichting van veertig smeltovens op 20 januari 1851.

De verstandhouding tussen de twee maatschappijen was echter verre van ideaal. De S.A. de la Vieille-Montagne was te machtig om de concurrentie van dit kleine fabriekje te vrezen. Toch leed ze niet graag verliezen. Het contract nu, bleek in haar nadeel uit te werken. Het was zo opgesteld dat hoe meer pogingen de vennootschap van Valentin-Coq ondernam om haar rendement op te drijven bij het versmelten van het zinkerts, hoe meer de winst van „Vieille-Montagne" verminderde. Deze uiteenlopende belangen leidden tot touwtrekkerijen langs beide kanten, die een slechte invloed hadden op de resultaten van de onderneming. In 1852 produceerde de fabriek twee miljoen kg. zink en maakte op de smelterij een winst van 100.000 Fr. Deze winst daalde in 1853 tot 60.000 Fr., waarschijnlijk omdat „Vieille-Montagne" een lagere kwaliteit erts leverde. De produktie van „Valentin-Coq" zou toen ongeveer een vijfde uitmaken van het verkoopscijfer van „Vieille-Montagne".

De N.V. van Valentin-Coq vocht om haar onafhankelijkheid te bewaren. Zij berekende haar kansen. Er stonden in 1853 twee

[3] A.B.Z., NV's, 3867. Akte van 2.10.1846.
[4] A.B.Z., NV's, 3867. Uittreksel van balansen 1849-1852.

alternatieven open : ofwel het zinkerts van een andere mijnuitbating betrekken ofwel zelf een concessie verwerven. Al de andere zinkuitbatingen produceerden echter ternauwernood genoeg voor hun eigen smelterijen. Een concessie aanvragen en eens de aanvraag aanvaard, een uitbating inrichten en winstgevend maken, was een procedure die enorm veel geld en tijd opslorpte en die zeer grote risico's meebracht. De hernieuwing van het contract, het derde alternatief, zou zeker ditmaal in het nadeel van de maatschappij uitvallen. De S.A. de la Vieille-Montagne had immers in 1853 zulke uitbreiding genomen dat zij haar voorwaarden naar believen kon stellen. Er bleef Valentin-Coq dus niets meer over dan het aanbod tot fusie met deze maatschappij te aanvaarden. De fusie zou gebeuren door uitwisseling van aandelen op de voet van 2/5 van één aandeel van de S.A. de la Vieille-Montagne tegen drie aandelen van Valentin-Coq. Deze prijs lag lager dan de beursquotering van Vieille-Montagne. Er wachtte de verkopers dus een premie indien zij hun aandelen op de markt van de hand wilden doen.

[1] COLLE-MICHEL, *Archives Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 65.

[1] A.B.Z., NV's, 3867. Rapport adressé au conseil d'administration sur un projet de fusion avec la Société de la Vieille-Montagne (maart 1853).

S.A. DE CORPHALIE (Corphalie-Antheit, Luik)

Akte : 30.10.1846; K.B. 15.11.1846; (Mon. 25.11.1846; Pas. 1846, 836).

Soc. Kap. : 5.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : Concessie van kalamijn, lood en ijzer van Corphalie, concessie van steenkool onder Statte, fabriek van Corphalie (Delloye, Morsomme, Smal, Jacobs) : 4.000 aandelen.
Geldschieters : 1.500.000 Fr. - 1.500 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.300.000 Fr.

1846	1858
beheerders :	
H. A. Morsomme	H. A. Morsomme
Ed. Nagelmackers	H. Lhonneux-Detru
Aug. Castillon de Portail	E. Nagelmackers-Orban
Jos. Zaman	J. T'Kint-Vander Kun
J. F. Laveissière	J. A. N. Simons
Ch. Chaudoir-Van Melle	J. Lejeune
J. Lejeune	D. Dothée-Kersten
G. Laveissière	
commissarissen :	
Rob. de Cornelissen	Aug. de Contreras
graaf de Seyssel d'Aix	Jos. Forgeur
F. De Cock	U. Burnenville
H. David	F. De Cock-Bauwens
	Jos. Delbouille
directeur :	
Dufrenoy	E. Brixhe

A.B.Z., NV's, 3647; Dm. I, p. 424.

De mijnen van Corphalie, rijk aan kalamijn of zinkerts, lood en ijzer, werden ontdekt door N. Deffet en P. Boveroux. Haar aders strekten zich uit onder de gemeenten Hoei, Antheit en Wanzé. De ontdekkers stonden in 1826 hun aanspraken op de concessierechten af aan Jos. Francotte, advokaat te Hoei en aan de gebroeders Mahy uit Statte. Hun voorwaarde bestond

hierin dat zij voor een derde zouden deelnemen in de geplande vennootschap voor de uitbating van de mijnen. Deze vennootschap kwam tot stand in 1826.

De heren Francotte en consorten vroegen vervolgens de concessie aan. Zij werd hun verleend door koninklijk besluit van 7 juni 1829 over een oppervlakte van 194 ha, 52 a. Nog vóór 1830 traden Al. Smal en de gebroeders Behr in de vennootschap. In 1831 sloten de stichters een contract af met een fabrikant uit Luik voor de oprichting van een zinkfabriek. A.H. Morsomme trad in 1835 tot de vennootschap toe door de delen van F., J. en L. Behr op te kopen. Delloye ging er eveneens deel van uitmaken door een bijdrage in baar geld te leveren. In de periode 1835-1845 kwamen geleidelijk alle aandelen in handen van de vijf personen die Corphalie in een N.V. zullen inbrengen, namelijk : hogergenoemde Morsomme, Delloye, Th. en A. Smal en Marie J.J. Jacobs, weduwe van F.N. Burnenville [1].

De uitbating was toen reeds tot een grootbedrijf uitgegroeid. Zij bestond uit drie concessies : hogergenoemde metaalmijnen (de rechten op de winning van aluin en andere substanties die zich in de mijnen mochten bevinden werden eveneens verworven), en een concessie van steenkool te Statte over een oppervlakte van 251 ha; twee zestiende in de koolmijn van Sart d'Avette aux Awirs, die in volle exploitatie verkeerde. Ten slotte bestond de aanbreng ook uit een loodconcessie te Sclayn over 216 ha (in 1840 toegekend) en een aanvraag voor een dergelijke concessie over 803 ha te Seilles en Landenne sur Meuse. Deze mijnen leverden de grondstof voor de fabrieken van Corphalie die uitgerust waren met twaalf ovens voor het herleiden van zinkerts; vier ovens voor het verschroeien van kalamein en blende en het aanzuiveren van het looderts, zes ovens voor het roosteren van blende en diverse werkplaatsen. Het geheel werd geschat op vier miljoen frank [2].

Mijninspecteur Devaux vond de prijs van de inbreng niet overdreven : de staat van de mijnuitbating was de laatste jaren zeer voordelig geëvolueerd voor wat betrof de industriële mogelijkheden. De onderneming stond er vooral gunstig voor door de

[1] A.B.Z., NV's, 3647. Akte van 10.10.1845. Etablissement de la propriété des Etablissements métallurgiques, appendices, dépendances et annexes de Corphalie, appartenant à MM. H.A. Morsomme, H. Delloye, Th. Smal, A. Smal et Mad. J.V. Jacobs, Vv Nic. Fr. De Burnenville, tous industriels, Huy. Zie ook annex van akte van 30.10.1846.

[2] A.B.Z., NV's, 3647. Akte van 30.10.1846.

grote verscheidenheid van haar voortbrengselen. De ondergrondse werken waren nochtans uitgevoerd met weinig zin voor orde en planning. Ook de fabrieken waren geen model van metaalbewerkerskunst. Zij waren bovendien gedeeltelijk vervallen bij gebrek aan onderhoud [3]. In 1846 werd de uitbating opgekocht door een groep eigenaars en groothandelaars in metalen, afkomstig uit Brussel (o.m. Robert de Cornelissen), Luik (Nagelmackers-Orban), Gent (Zaman, De Cock), Antwerpen (Lejeune) en Parijs (Laveissière). Zij zorgden voor een bedrijfskapitaal van 500.000 frank zodat aanvankelijk het uitgegeven kapitaal 4.000.000 frank bedroeg [4]. Gedurende de eerste jaren van haar bestaan had de vennootschap af te rekenen met ernstige moeilijkheden. Op het einde van 1847 was al het bedrijfskapitaal en een deel van de winst opgeslorpt door de uitbreiding van de mijnuitbating. Daarop wilde men de helft van de overblijvende aandelen uitgeven, maar de crisis maakte de uitvoering van zulk een maatregel onmogelijk. Kort daarna moest het huis Bourdon et Cie, die de kas van de maatschappij hield te Parijs, zijn betalingen stopzetten en een gedeelte van de gelden van de Société de Corphalie gingen volledig verloren. Er restte niets anders dan te trachten een lening aan te gaan [5]. Bij akte van 19 juli 1848 verleenden de Société Générale en de Banque de Belgique te samen een som van 50.000 frank in contanten [6]. Dit was echter verre van voldoende. Zij vond gehoor bij de bankiers Nagelmackers en Cerfontaine, die voor haar een krediet van 2 miljoen frank openden tegen een hypothecaire inschrijving. Waarschijnlijk leende de Société Générale ook afzonderlijk aan de N.V. tegen een hypotheek [7].

In 1853 slaagde de maatschappij er eindelijk in haar lasten te verminderen door de uitgifte van 500 aandelen die grotendeels door de oude aandeelhouders werden onderschreven. In 1855 werden nogmaals 200 titels geplaatst [8]. Van 1847 tot 1851 verdubbelden de winsten van de maatschappij; van 1851 tot 1853

[3] A.B.Z., NV's, 3647. Verslag A. Devaux, 12.11.1846.
[4] A.B.Z., NV's, 3647. Akte van 30.10.1846.
[5] A.B.Z., NV's, 3647. Castillon du Portail tot Koning Leopold, 13.7.1848.
[6] A.R.A., S.G., 1887. Akte van 19.7.1848. Dit bedrag werd toegekend in het kader van het krediet van 8 miljoen bij de Diskontokas volgens de wet van 20 maart 1848.
[7] A.R.A., S.G., 1887. Etat des inscriptions prises depuis le 12.9.1838, inclus le 12.9.1848, contre la S.A. dite de Corphalie, établie à Corphalie, commune d'Antheit, province de Liège.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 426, voetnoot 1 en A.R.A., S.G., 1887, S.A. de Corphalie. Répartition des 500 actions souscrites par les actionnaires ci-après.

verhoogden ze met 275 %[9]. In 1862 werd de N.V. door fusie omgevormd tot de S.A. Métallurgique Austro-belge[10].

[9] A.B.Z., NV's, 3647. Balansen, 1847-1853.
[10] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 1, p. 294.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX ET FONDERIES DE GOUGNIES (Gougnies)

Akte : 3.3.1847; K.B. 12.3.1847; (Mon. 16.3.1847; Pas. 1847, 167).
Soc. Kap. : 1.800 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : Fabriek van Gougnies (stichters) : 1.800 aandelen.
Evolutie : ontbonden in 1852.

1847
beheerders : L. M. D. Hennekinne-Briard A. Daugneaux J. G. Chevalier *directeur :* M. D. Henvaux

A.B.Z., NV's, 3612.

De hoogoven van Gougnies werd reeds in de achttiende eeuw uitgebaat. Gougnies ligt in de onmiddellijke omgeving van Charleroi. Tot 1827, wanneer de hoogoven met cokes te Hauchis door Huart werd aangestoken, was Gougnies het enige bedrijf van deze aard in de streek [1]. Hij werd waarschijnlijk door de plaatselijke landheer uitgebaat. In 1791 verkocht deze de hele zaak aan Joseph Puissant. Tot in 1838 bleef de familie Puissant of de aanverwante familie De Cartier eigenares van de onderneming. Beide families bezaten nog verschillende andere smelterijen in de Samber en Maasstreek. In 1812 werd de fabriek het eigendom van Francois De Cartier. Ferdinand Puissant, burgemeester van Charleroi en echtgenoot van Adelaïde Licot de Nismes, kocht haar in 1829 van de weduwe De Cartier. F. Puissant bracht aanzienlijke verbeteringen aan en bouwde een nieuwe hoogoven in 1830. Gougnies leverde smeltijzer aan de nieuwe wals van La Providence die de weduwe en de kinderen van F. Puissant bouwden te Marchienne-au-Pont (1835). Op hun beurt verkochten deze het bedrijf in 1838 aan de S.A. des char-

[1] WARZEE, *op. cit.*, p. 6.

bonnages, hauts-fourneaux et usines de Châtelineau [2]. Deze maatschappij van de Société Générale-groep heeft het bedrijf tot 1847 uitgebaat. Er werd een nieuwe hoogoven gebouwd te Biesmes. Hij werkte met cokes en werd door één stoommachine aangedreven. De twee hoogovens en drie smelterijen (waarvan één uitgerust met een puddler-oven en een kleine walsmachine) vormden de basis van de onderneming zoals ze op 10 februari 1847 werd overgenomen door de stichters van de S.A. des hauts-fourneaux et fonderies de Gougnies.

Deze groep bestond uit vijf personen waarvan één welbekende in de naamloze vennootschappen, namelijk de bankier Hennekinne-Briard uit Bergen. Zijn associés ontmoetten wij voor de eerste maal. Het waren Daugneaux, een groothandelaar uit Charleroi, een zekere Hincke, eigenaar te Gougnies en J.M. Chevalier, handelaar uit Parijs. Ten slotte was ook de toenmalige directeur van de onderneming, M.D. Henvaux tot de associatie toegetreden. Zij brachten verscheidene ijzerconcessies in de nieuwe vennootschap aan. Deze waren gelegen in de gemeenten Gougnies, Presles, Gerpinnes, Biesmes, Oret en Mettet en strekten zich uit over een oppervlakte van ongeveer 3.000 ha. Ten slotte beloofden de stichters te zorgen voor een bedrijfskapitaal (200.000 Fr.) en een voorraad grondstoffen. Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 1.800.000 Fr. Elk der stichters kreeg 360 aandelen [3].

De waarde van de inbreng en de mogelijke kansen op succes voor de N.V. werden met veel ijver door het departement onderzocht. De ingenieur die met het onderzoek werd belast bracht een gunstig verslag uit. Volgens zijn berekeningen was het bedrijfskapitaal voldoende, het sociaal kapitaal niet overdreven [4]. Zijn superieuren toonden zich echter minder optimistisch. Delvaux, de algemene mijninspecteur, legde er de nadruk op dat in de schatting te veel onbekende factoren aanwezig waren. Het bedrijf had namelijk nooit op volle kracht geproduceerd, belangrijke onderdelen ervan waren nog in aanbouw of bestonden nog slechts in planvorm [5]. Overwegend dat het succes van de onderneming

[2] WARZEE, *op. cit.*, p. 106.
[3] A.B.Z., NV's, 3612. Akte van 3.3.1847.
[4] A.B.Z., NV's, 3612. Verslag van 2/4.2.1847 door Jochams.
[5] A.B.Z., NV's, 3612. Verslag Delvaux, 24.2.1847. Zie ook het commentaar van hoofdingenieur Gonot in diezelfde zin, 6.2.1847.

toch in de eerste plaats van de ekonomische conjunctuur afhing, keurde de minister de vennootschap goed [6].

De conjunctuur was in begin 1847 inderdaad gunstig, maar in de loop van dat jaar verslechterde de toestand snel. De metallurgie ging een tweede zware crisis tegemoet. De pas opgerichte N.V. van Gougnies ging hierin ten onder. De crisis verklaarde echter slechts gedeeltelijk de moeilijkheden van de maatschappij. De werkzaamheden werden inderdaad reeds van in het begin gesaboteerd door de stichters zelf die op allerlei manieren, uit persoonlijk winstbejag, de standregelen met de voeten traden. Alleen directeur Henvaux scheen niet mee te doen. Hij werd vlug uit de beheerraad en uit de directie verwijderd. Hij laakte in naam van de aandeelhouders, de praktijken van het beheer bij het departement, opdat dit zou optreden [7]. De misbruiken die hij aanhaalde waren zo talrijk dat we hier slechts enkele ervan kunnen vernoemen. Hennekinne-Briard's zaken stonden er in 1847 uiterst slecht voor. In de loop van dat jaar moest hij uitstel van gerechterlijke vervolging aanvragen. Hij kon de aangegane verplichtingen tegenover de maatschappij niet nakomen. Het bedrijfskapitaal van 200.000 Fr. dat door de stichters in zijn kas werd gestort, gebruikte hij gedeeltelijk om zijn eigen stortingen op de onderschreven aandelen te voldoen. Het gevolg was dat er geen geld was om bestellingen, arbeiders e.d. te betalen zodat de maatschappij in diskrediet geraakte. De beheerders Daugneaux en Chevalier speelden met hem onder één hoedje. Hennekinne-Briard en Daugneaux waren beiden ook groothandelaar in kolen en misbruikten hun hoedanigheid als beheerder van Gougnies om aan de maatschappij steenkool en cokes aan hoge prijzen te verkopen. Er was immers in de statuten vastgelegd dat de beheerraad de aankoop- en verkoopprijzen van de grondstoffen en produkten mocht vaststellen. Chevalier maakte zich aan iets dergelijks schuldig : hij was ijzerhandelaar. Hij kocht van de fabriek dus aan een zeer lage prijs partijen smeltijzer, die hij in Frankrijk aan de normale prijzen verkocht, hetgeen natuurlijk een aantrekkelijke winst opleverde. Hij slaagde erin Henvaux te verwijderen en zichzelf tot directeur aan te stellen, waarna hij het

[6] A.B.Z., NV's, 3612. Zie nota Varlet, 26.3.1847.

[7] A.B.Z., NV's, 3612. Rapport sur la violation et l'inéxécution des statuts de la S.A. des hauts-fourneaux de Gougnies par la majorité du conseil d'administration à vérifier et constater par Messieurs les commissaires du Gouvernement, opgesteld door Henvaux, 7.11.1848.

salaris buitensporig deed verhogen. Hij had zulke dingen nooit kunnen doen zonder de steun van andere leden van het beheer. Inderdaad, Hennekinne-Briard schijnt hem de hand boven het hoofd te hebben gehouden omdat Chevalier een van zijn schuldenaars zou zijn geweest. Om al deze praktijken te kunnen verdoezelen werd er geknoeid met de samenroepingsprocedure van de algemene vergadering, zodat deze werd verdaagd, wegens onvoltalligheid. Er werd bovendien een vervalste balans opgesteld enz...

Onder druk van haar schuldeisers moest de maatschappij zelf een uitstel van gerechterlijke vervolging aanvragen. Henvaux bekwam dat twee commissarissen van de regering werden belast om de zaak te onderzoeken [8]. Zij vonden de klachten van Henvaux gerechtvaardigd en begonnen een actie tegen de beheerders. Chevalier ging failliet. Hennekinne-Briard en de commissarissen, belast met de regeling van zijn zaken brachten de zaak voor het gerecht [9]. De regeringsactie heeft de onderneming niet kunnen redden. Alle pogingen tot herstructurering van de maatschappij bleven zonder resultaat door de onwil van Hennekinne-Briard en zijn schuldeisers. Op 18 mei 1852 verklaarde het Hof van Beroep van Brussel de S.A. des hauts-fourneaux en fonderies van Gougnies eveneens failliet.

De inboedel werd verkocht en toegewezen aan Victor Pirwez, eigenaar van smelterijen voor de prijs van 301.000 Fr. [10].

[8] A.B.Z., NV's, 3612. Namelijk ingenieur Jochams, 2.11.1848. en De Longpré le Cadet, 4.11.1848.

[9] A.B.Z., NV's, 3612. De Longpré aan minister, 28.3.1849.

[10] WARZEE, *op. cit.*, p. 106.

S.A. DU BLANC DE ZINC ET DES COULEURS A BASE DE ZINC (Luik)

Akte : 8.10.1847; K.B. 21.10.1847; (Mon. 24.10.1847; Pas. 1847, 801).
Soc. Kap. : 6.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Inbreng : Brevetten en kapitaal : 600 aandelen voorwaardelijk (Leclaire).

1847
beheerders :
A. d'Eichthal
Ch. E. Pasteur
A. Mosselman
Aug. de Morny
E. J. Leclaire
A. De la Hante
A. Stoclet
commissarissen :
Ph. L. M. Gh. Vilain XIV
Ch. A. Lehon
De Waru
H. Textoris
G. Desarts

Wijz. : *Akte* : 31.1.1847; K.B. 11.1.1848; (Mon. 15.1.1848).
Akte : 6.3.1850; K.B. 18.2.1850; (Mon. 10.3.1850).
Akte : 24.2.1851; K.B. 4.3.1851; (Mon. 9.3.1851).

A.B.Z., NV's, 3385.

De meeste verven werden vroeger vervaardigd op basis van loodwit. Deze stof was zeer giftig en zeer gevaarlijk om te hanteren. De uitvinding van de verfbereiding op basis van zinkwit bracht een omwenteling te weeg in deze tak van de chemische nijverheid. Niet alleen was zinkwit ongevaarlijk, maar de bereiding was ook goedkoper, de kwaliteit beter. Deze uitvinding hebben we te danken aan een Parijse ondernemer van schilderwerken, Leclaire, die bovendien een middel vond om de verf gemakkelijk te doen opdrogen. Leclaire deed o.m. de schilderwerken van de ministeries. Het is daar dat hij voor het eerst zijn uitvinding toepaste die op deze manier ook vlug

bekendheid verwierf in politieke kringen [1]. Het is niet moeilijk te begrijpen dat graaf Lehon en de familie Mosselman, de bezitters van één der rijkste zinkuitbatingen in Europa, zich voor deze produktie interesseerden. Zij sloten een overeenkomst met de uitvinder om in België, in de nabijheid van de mijnen, een fabriek te bouwen. Er zou een naamloze vennootschap worden opgericht waaraan Leclaire zijn brevetten zou afstaan. De maatschappij van „Vieille-Montagne" sloot met hem een contract voor de levering van 147 miljoen kg zink in staven. Hij bezat tevens een overeenkomst met een Franse compagnie voor de levering van 130.000 kg grijze zinkoxyde. Voor dit alles kreeg de stichter onmiddellijk bij de stichting 600 aandelen van 500 Fr. Eenzelfde bedrag zou hem worden ter hand gesteld zodra de vennootschap een meerwinst van 15 % zou hebben opgebracht, en nogmaals 800 aandelen zodra de winst 15 % bedroeg. Het sociaal kapitaal werd eerst op vijf, later op zes miljoen geplaatst. Leclaire beloofde één miljoen te leveren. Lehon, de Morny, Mosselman en de andere vennoten w.o. de bankier De la Hante zouden de overige drie miljoen onderschrijven [2]. De vennootschap werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 21 oktober 1847 [3].

De N.V. kon, dank zij de internationale relaties van de familie Mosselman, aanzienlijke bestellingen in Engeland, Spanje, Polen en zelfs Rusland verwerven. De enorme winstmogelijkheden die deze bestellingen voorspiegelden, maakten verder volstorten van de onderschreven aandelen overbodig [4]. De statuten van de maatschappij ondergingen in de eerstvolgende jaren verscheidene kleine wijzigingen. Het beheer werd o.m. uitgebreid tot negen leden [5]. Alhoewel we niet over positieve gegevens beschikken is het duidelijk dat de N.V. meer en meer op de produktie van de Vieille-Montagne was aangewezen. Deze afhankelijkheid werd fel in de hand gewerkt door de technische vooruitgang. Inderdaad, de fabriek vond o.m. een procédé uit waardoor het zinkwit direct uit het zinkerts kon worden afgeleid waardoor het produktieproces sterk werd vereenvoudigd.

[1] A.B.Z., NV's, 3385. Mémoire explicatif, 1.8.1847 door Stoclet.
[2] A.B.Z., NV's, 3385. Voorontwerp van statuten, s.d. en akte van 8.10.1847.
[3] A.B.Z., NV's, 3385. Moniteur, 24.10.1847.
[4] A.B.Z., NV's, 3385. Akte van 31.12.1847 en „Explications des modifications proposées". De bevoorrechte stichtersaandelen van Leclaire werden geassimileerd met de kapitaalsaandelen en de verdeling werd aangepast zodat de volgestorte aandelen van deze laatste, het enige werkelijke kapitaal, niet op onbillijke wijze zouden bevoordeligd worden.
[5] A.B.Z., NV's, 3385. Zie akte van 27.4.1849.

Anderzijds moest voortaan het zware en omvangrijke zinkerts naar de fabriek worden vervoerd in plaats van de staven en het verbruik van steenkool nam aanzienlijk toe [6].

Deze feiten hebben o.m. de ondergang van de S.A. du blanc de zinc als zodanig betekend vermits het voor La Vieille-Montagne veel voordeliger was de fabrikatie van zinkwit in de onmiddellijke nabijheid van haar eigen fabrieken en onder haar directe leiding in te richten. Er werd met de S.A. La Vieille-Montagne „un traité mutuellement avantageux" ondertekend, waarvan we de inhoud niet kennen maar waardoor fundamentaire wijzigingen in de statuten noodzakelijk waren [6]. Door de nieuwe bepalingen werden aan alle verplichtingen tegenover Leclaire voldaan, d.w.z. alle hem beloofde aandelen werden hem definitief toegewezen, zodat de N.V. tevens de vrije beschikking had over de brevetten. Bij dezelfde akte werd vervolgens bepaald dat de N.V. deze brevetten geheel of gedeeltelijk mocht verkopen aan andere maatschappijen. Het is duidelijk dat de Vieille-Montagne de koper was [7]. Dit werd bevestigd in een brief die beheerder Stoclet richtte tot de minister : „la société a eu le plus grand intérêt à s'associér avec la Vieille-Montagne pour la fabrication et la vente de ses produits, l'achat des matières premières etc... En outre, elle possède divers brevets pour la fabrication des couleurs qu'elle ne peut faire elle-même à cause des détails et des soins de sorte qu'elle a intérêt à en confier la fabrication à des tiers"... [8]. In dit licht is ook de overplaatsing van de zetel van de maatschappij naar St.-Jans-Molenbeek te verklaren [9]. De volgende logische stap was de volledige fusie en de beëindiging van de juridische zelfstandigheid van de N.V. De ontbinding en de vereniging met de S.A. de la Vieille-Montagne werd bekrachtigd door de algemene vergadering der aandeelhouders op 18 juni 1853 [10].

[6] A.B.Z., NV's, 3385. Stoclet aan minister, 28.1.1851.
[7] A.B.Z., NV's, 3385. Akte van 24.2.1852.
[8] A.B.Z., NV's, 3385. Stoclet aan minister, 28.1.1851.
[9] A.B.Z., NV's, 3395. Akte van 18.2.1850.
[10] A.B.Z., NV's, 3385. Akte van 25.6.1853. K.B. van 29.6.1853.

S.A. DES MINES ET USINES DE ZINC ET DE PLOMB DE PHILIPPEVILLE (Philippeville)

Akte : 8.3.1851; K.B. 20.3.1851; (Mon. 22.3.1851; Pas. 1851, 689).
Soc. Kap. : 600.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Inbreng : Concessie van Philippeville (Piérard en Ellis) : 400 aandelen.

1851
beheerders : A. De Camp Thiernesse *directeur :* Masquillier

A.B.Z., NV's, 3663.

In augustus 1850 richtten de handelaren L.F. Piérard en Ed. K. Ellis uit St.-Jans-Molenbeek tot het ministerie een verzoek tot goedkeuring van een naamloze vennootschap voor de uitbating van zink- en loodmijnen te Philippeville. Zij hadden in 1848 een commanditaire maatschappij opgericht onder de firma Piérard et C°. Deze vennootschap had in april 1850 de concessierechten over een oppervlakte van 143 ha verkregen. Zij wilden, naast de ontginning van de ertsen, ook de fabricage van lood en zink en het pletten van zink ondernemen [1].

De waarde van de onderneming werd door verschillende ingenieurs die het ministerie met een onderzoek belastte, fel bediscussieerd. De Crassier, ingenieur van het derde mijndistrict, geloofde niet in de mogelijkheden van de N.V. : de uitbatingskosten zouden zeer hoog oplopen omdat men waarschijnlijk zeer diep zou moeten graven vooraleer exploiteerbare lagen aan te treffen. De aanwezigheid van deze lagen was nog niet met volledige zekerheid vastgesteld vermits de prospectiewerken nog niet zeer ver waren gevorderd. Deze werken hadden bovendien aangetoond dat de lagen zeer onregelmatig liepen. De ingenieur wees ten slotte op het grote nadeel van de afgelegen ligging van

[1] A.B.Z., NV's, 3663. Akte van 8.3.1851. Piérard en Ellis aan De Crassier, 19.11.1850.

de mijnen ten opzichte van de steenkoolbekkens [2]. Hoofdingenieur Wellekens was meer optimistisch maar durfde toch niet beweren dat het succes van de N.V. verzekerd was [3]. Ondertussen hadden de eigenaars een optie genomen op een fabriek te Zône bij Mont-sur-Marchienne, hadden een stoommachine gekocht voor de ontginning (van 40 à 50 pk) en waren zij gestart met de bouw van magazijnen en dergelijke, nodig voor een exploitatie op grote schaal. Al deze zaken hadden zij reeds gefinancierd met het onderschreven kapitaal. Een weigering van de regering van de goedkeuring zou in dit stadium zeker fataal zijn [4]. Het ministerie gaf toe aan de druk die aldus werd uitgeoefend en verleende de goedkeuring mits aanpassing van de statuten aan de geldende regels. De concessie werd ingebracht voor 400.000 frank door Piérard en Co. Een vijftiental personen waarvan de meeste uit Brussel afkomstig waren, onderschreven nog 200 aandelen zodat het sociaal kapitaal van 600.000 frank volledig werd geplaatst [5].

De N.V. richtte de fabriek te Zône in voor de behandeling van looderts. In 1851 werden de eerste produkten op de markt gebracht. Er werkten van 1851 tot 1857 regelmatig 6 à 10 arbeiders. De voortbrengst bereikte in dezelfde periode gemiddeld 350 ton per jaar. Hoogtepunten noteerde men in 1853 : 503 ton, in 1854 : 575 ton en in 1857 : 555 ton [6]. Niettegenstaande deze tamelijk gunstige cijfers voor een kleine fabriek stelden de balansen steeds een deficiet vast [7]. In 1857 werd de vennootschap ontbonden [8].

[2] A.B.Z., NV's, 3663. Verslag P. De Crassier, mijningenieur van het derde district, 29.11.1850.

[3] A.B.Z., NV's, 3663. Verslag Ch. Wellekens, hoofdingenieur tweede mijndistrict, 10.12.1850. Wellekens stuurde ook de ingenieurs Gautier, Rucloux en Geoffroy.

[4] A.B.Z., NV's, 3663. Piérard en Ellis aan P. De Crassier, 19.11.1850.

[5] A.B.Z., NV's, 3663. Akte van 8.3.1851. K.B. van 20.3.1851.

[6] WARZEE, *op. cit.*, p. 131-132.

[7] A.B.Z., NV's, 3663. Balansen, 1851-1855.

[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. XI.

S.A. DE BLEYBERG-ES-MONTZEN (Montzen)

Akten : 5.11.1852 en 4.8.1853; K.B. 13.8.1853; (Mon. 17.8.1853; Pas. 1853, 394).

Soc. Kap. : 2.750.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : concessie van Bleyberg (J. Demonceau, Frésart) : 4.020 aandelen.
Geldschieters (Spitaels, Oppenheim, Franck, De Geradon-Coune) : 250.000 Fr.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.750.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 5.500 aandelen - 500 Fr. per aandeel - 2.750.000 Fr.

1852	1858	1865
beheerders :		
S. Oppenheim	S. Oppenheim	F. Spitaels
J. Zacheroni	J. Zacheroni	S. Oppenheim
F. Spitaels	F. Spitaels	M. Franck
M. Franck	M. Franck	E. Frésart
J. H. Demonceau	J. H. Demonceau	O. Frésart
J. B. de Geradon-Coune	J. B. de Geradon-Coune	E. Closset
Os. Frésart	Os. Frésart	J. B. de Geradon-Coune
commissarissen :		
R. de Grady de Pinto	R. de Grady de Pinto	G. Biar
G. Biar	G. Biar	G. Lambinon
		F. de Rossius de Robaulx
D. Leyden	D. Leyden	H. Richard-Lamarche
A. Rautenstrauch	A. Rautenstrauch	L. de Terwangne
P. de Terwangne	P. de Terwangne	
directeur :		
	E. Charles	E. Paquot

Wijz. : *Akte* : 29.9.1863; K.B. 11.11.1863; (Mon. 17.11.1863; Dm. II, dl. 1' p. 361).

A.B.Z., NV's, 3656; Dm. I, p. 448.

Deze maatschappij is een herstichting van de Compagnie des mines et fonderies du Bleyberg en kwam tot stand in overeenkomst met de schuldeisers van de oude maatschappij. Het principe van het contract bestond hierin dat de N.V. van haar schulden zou worden bevrijd door middel van een deelname van de schuldeisers

zelf in de stichting van een nieuwe N.V. Op een algemene vergadering gehouden te Luik, op 22 mei 1852, aanvaardden de aandeelhouders dit principe dat op de volgende basis zou worden uitgewerkt : de oude vennootschap zou dus worden ontbonden en de inboedel geliquideerd. Het actief van Bleyberg zou te koop worden geboden en opgekocht worden door de schuldeisers. Deze zouden het inbrengen in de nieuwe vennootschap waarvan het sociaal kapitaal 2.750.000 frank zou bedragen, verdeeld in 5.500 aandelen van 500 frank. Drieduizend aandelen zouden aan de oude aandeelhouders worden toebedeeld mits storting van 250.000 frank, dat als bedrijfskapitaal zou moeten dienen. Vijfhonderd aandelen zouden ter beschikking worden gehouden om uitgegeven te worden aan pari, naargelang behoefte van de maatschappij [1]. Het sociaal kapitaal zou aldus worden teruggebracht tot op 60 % van zijn oorspronkelijke waarde, niettegenstaande de onmiskenbare groei van de onderneming sedert de stichting in 1846.

Wat was de berekening van de schuldeisers ? Zij zagen ervan af in baar geld uitbetaald te worden en namen het risico waarden te aanvaarden die gedaald waren, waarden van een industrie die aan grote schommelingen onderhevig was. Maar, zoals we reeds eerder konden opmerken, het succes van een onderneming is zeer afhankelijk van de conjonctuur. In dit opzicht was de speculatie van de schuldeisers van Bleyberg zeker niet slecht berekend : door het sociaal kapitaal ver beneden de werkelijke waarde van de onderneming te houden was een hausse zo goed als verzekerd zodra de aandelen op de markt werden geworpen. Bovendien waren er op het einde van 1852 tekenen van heropleving in de metaalindustrie waar te nemen waardoor een stijging van alle waarden te verwachten was [2].

De statuten van de nieuwe N.V., opgesteld op 5 november 1852 laten als gewoonlijk weinig van de onderlinge overeenkomst uitschijnen. Jean-Henri Demonceau, sedert 1835 direkteur van de Banque Liégeoise, en Oscar Frésart, ingenieur en aandeelhouder van de ontbonden compagnie, brachten de bezittingen van Bley-

[1] A.B.Z., NV's, 3656 I. Proces-verbal de l'Assemblée générale des actionnaires du Bleyberg, tenue à Liège, 22.5.1852.

[2] Zie opmerkingen van een ontevreden aandeelhouder Ch. De France aan minister, 1.4.1853. De schuldeisers hebben controle over de maatschappij verworven, kochten de aandelen aan zeer lage prijs tot groot nadeel van de oorspronkelijke aandeelhouders. A.B.Z., NV's, 3656 II.

berg in. Traden zij respectievelijk op voor de schuldeisers en voor de oude aandeelhouders ? Het werd niet vermeld. Demonceau kreeg in elk geval 3.580 aandelen voor zijn aanbreng en Frésart 440. Welke delen zij elk aanbrengen, werd niet vermeld. Anderzijds traden op : Ferdinand Spitaels, Simon Oppenheim, Mathieu Franck en J.B. Geradon-Coune, die een kapitaal van 250.000 frank leverden, waarvoor hen 500 aandelen werden toebedeeld [3]. Er restten nog 980 aandelen. F. Spitaels bezat in juli 1852 150 titels [4]. Hij vertegenwoordigde ongetwijfeld de Société de Marcinelle et Couillet waarvan hij sedert lang voorzitter was. Hij werd niet als zodanig genoemd maar het is een vaststaand feit dat deze maatschappij aandelen van Bleyberg aanvaardde als betaling voor leveringen. Spitaels speelde een belangrijke rol in de nieuwe maatschappij. Eén der grootste schuldeisers was Laffitte, Blount et Cie (namelijk voor 600.000 frank). Dit bankhuis was sedert 1843 in liquidatie en werd vertegenwoordigd door Zacheroni (beheerder in de nieuwe vennootschap) [5].

De regering, die wantrouwig stond tegenover deze stichting heeft na lang over en weer gepraat kunnen bekomen dat het deel dat aan de schuldeisers werd toegewezen, werd verminderd en dat het bedrijfskapitaal werd uitgebreid. De akte van 4 augustus 1853 bepaalde o.m. dat 3.428 aandelen aan Demonceau zouden worden toegewezen (in plaats van 3.580). Anderzijds verbond Zacheroni er zich toe 500 aandelen te onderschrijven. Er restten toen nog 632 aandelen. Deze moesten worden aangewend om de verdere schulden af te lossen en de aankoopsom van de nieuwe machines te betalen [6].

De onderneming was, dank zij de zware investeringen die de ondergang van de eerste Compagnie hadden bewerkt, aanzienlijk gegroeid. In 1851 werden de exploitatierechten uitgebreid tot zinkblende. Een uitbreiding in oppervlakte van de concessie werd in 1848 aangevraagd. Het nieuwe pompsysteem, „Epuisement Guillaume" genaamd, was praktisch voltooid. Naast de oude loodsmelterij, waarvan de bouw in 1848 werd goedgekeurd, was een nieuwe fabriek in aanbouw. Zij zou tevens worden ingericht voor het roosteren van de blende. De N.V. bezat verder nog steeds

[3] A.B.Z., NV's, 3656 II. Akte van 5.11.1852.
[4] A.B.Z., NV's, 3656 I. Proces-verbaal der algemene vergadering, 22.6.1852.
[5] A.B.Z., NV's, 3656 II. F. Spitaels aan minister, 29.6.1853.
[6] A.B.Z., NV's, 3656 II. Akte van 4.8.1853.

een groot aantal onroerende goederen (gronden, hoeven, enz...) waarop gedeeltelijk de fabrieksgebouwen waren gevestigd, maar die voor de rest werd verpacht [7].

Na de herstichting scheen het succes van de onderneming verzekerd. In de eerste jaren werd aan de aandeelhouders slechts 5 % uitbetaald. In 1855 en 1856 kregen zij helemaal niets. Na 1857 groeiden echter de winsten gestadig : in 1862 bedroeg deze niet minder dan 23 % ! De schuldeisers hebben dus wel zeker hun gok niet betreurd : de aandelen werden in juli van 1863 tegen 2.250 frank verkocht [8] ! Wellicht lag aan de basis van deze hoge winsten het succes van de nieuwe afdeling van de fabriek, namelijk de zinkproduktie. In 1856 werd de nieuwe fabriek voor het roosteren van blende in gebruik genomen. Zij kende een snelle groei [9]. In 1855 en 1856 werden tevens belangrijke concessieuitbreidingen toegestaan over een gezamenlijke oppervlakte van 645 ha [10].

[7] A.B.Z., NV's, 3656 II. Akte van 5.11.1852.

[8] VITU, *op. cit.*, p. 000.

[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, pp. 449 en 450, voetnoot 6 door K.B. van 14 oktober 1857 werd de constructie goedgekeurd van 14 nieuwe ovens voor het roosteren van blende en 12 ovens voor de reductie van het zinkerts.

[10] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 445, voetnoot 4.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX ET FONDERIES DE DOLHAIN (Dolhain)

Akten : 17 en 26.3.1853; K.B. 4.4.1853; (Mon. 7.4.1853; Pas. 1863, 113).

Soc. Kap. : 1.400.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : zink, ijzer, koper en pyrietmijnen van Grunhaut, La Reid, Theux, Andoumont, Welkenraedt en Oneux (aanvraag) (Hansey) : 300 aandelen - hoogoven van Dolhain en 1/2 concessie Grunhaut : 500 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.300.000 Fr. uitgegeven.
Ontbonden in 1861.

1853	1858
beheerders :	
Ch. E. Nagelmackers-Orban	E. Nagelmackers-Orban
L. Orban	L. Orban
Ad. David	A. David
A. Nagelmackers	A. Nagelmackers
J. A. N. Simons	J. A. N. Simons
commissarissen :	
Jos. Forgeur	J. Forgeur
A. G. Robert	A. G. Robert
L. Simons	L. Simons
directeur :	
E. Accarain	E. Accarain

Wijz. : *Akte* : 20.11.1858; K.B. 6.11.1858; (Mon. 10.12.1858. Dm. II, dl. 1, p. 41).
Akte : 17.8.1861; K.B. 9.9.1861; (Mon. 17.9.1861. Dm. II, dl. 1, p. 208).

A.B.Z., NV's, 3611; Dm. I, p. 428

In mei 1847 stichtten de gebroeders David (Pierre, Adolphe en Jules), grote lakenfabrikanten uit Stavelot, een vennootschap voor de bouw van een hoogoven te Dolhain. Zij associeerden zich met een zekere Zurhelle, een eigenaar uit Aken. Het sociaal kapitaal bedroeg 350.000 Fr. Ieder vennoot bracht 1/4 van dit bedrag in. De vennootschap moest terreinen aankopen, de hoogoven door

een constructeur laten bouwen, ijzerconcessies verwerven, enz... De oorspronkelijke inleg bleek vlug onvoldoende om deze onkosten te dekken zodat de vennoten herhaalde malen geld moesten bijleggen. Het bedrijf werd voltooid in 1849 maar in 1853 was de hoogoven nog steeds niet aangestoken.

Het produktief maken van zulk een oven vergde immers nogmaals een investering van minstens 100.000 Fr. Pierre David en Zurhelle waren ondertussen gestorven en de overige associés toonden zich niet meer bereid nog verder te investeren. Er moest dus een andere oplossing gevonden worden : door de werkloosheid verminderde dag na dag de waarde van de inrichting, de vennootschap ontbinden en het bedrijf verkopen kon niet anders dan in het nadeel van de eigenaars uitvallen. Men kwam ten slotte tot een akkoord over de volgende combinatie : enerzijds werd een overeenkomst gesloten met een grote eigenaar en uitbater van ijzer, lood en zinkmijnen in de omgeving, T.J. Hansez. Anderzijds werden enige bankiers bereid gevonden voor het nodige bedrijfskapitaal te zorgen [1]. De oprichting van een naamloze maatschappij drong zich op.

Het sociaal kapitaal werd aanvankelijk door de aanbrengers op 1.700.000 frank gesteld, waarvan 1.400.000 frank de waarde van de inbreng zou vertegenwoordigen [2]. Het ministerie vermoedde dat deze waarde door de aanbrenger overdreven werd en liet een grondig onderzoek instellen [3]. Het onderzoek bevestigde deze vermoedens en de eigenaar werd verplicht zijn prijs tot ongeveer 900.000 frank te verlagen. Onder de ingebrachte mijnen waren inderdaad meerdere concessies meegerekend voor hun vermoedelijke waarde terwijl de aanspraken op deze concessies nog steeds door de betrokken instanties werden onderzocht. Eén van deze concessies was Oneux. Deze mijn beloofde zeer rijk te worden. Indien de aanvraag in het voordeel van Hansez uitviel (er was inderdaad nog een andere mededinger), dan mochten er nog aandelen ter waarde van 300 à 400.000 frank aan de stichter uitgedeeld worden [4]. In het geheel werden 1.400 aandelen geschapen zonder

[1] A.B.Z., NV's, 3611. Akte van 4.6.1851, vôôr de vrederechter van het kanton van Stavelot van de familieraad van Weduwe David en kinderen, waardoor aan deze laatste toelating werd verleend deel te nemen aan de vorming van de N.V.

[2] A.B.Z., NV's, 3611. Zie dossier van het onderzoek en akte van 30.11.1852.

[3] A.B.Z., NV's, 3611. Zie dossier van het onderzoek, verslag van hoofdingenieur C. Wellekens, 18.2.1853.

[4] A.B.Z., NV's, 3611. Zie dossier van het onderzoek, verslag van C. Wellekens en Mueseler, 18.2.1853; akte van 4.3.1853.

vermelding van waarde, waarvan er 900 aan de aanbrengers van de immobilia werden verleend, (600 aan de families David en Zurhelle en 300 aan Hansez) en 500 aan de geldschieters. Door deze laatsten werd onmiddellijk 250.000 frank gestort [5]. De ingenieurs die de aanbreng onderzochten gaven het bedrijf niet veel kans op succes : de voornaamste reden was dat Dolhain te ver van de koolmijnen lag [6].

Aanvankelijk ging het tamelijk goed. De concessie van Oneux viel aan de maatschappij ten deel [7]. De uitbating ervan bleek aan de verwachtingen te voldoen, alhoewel de winsten in de beginperiode zeer middelmatig waren [8]. De aanleg van een tweede hoogoven werd gepland [9]. In 1859-1860 trad echter een malaise in en de maatschappij bleef met onverkochte stocks zitten. In november 1860 werd een verlies van meer dan een half miljoen geconstateerd. De hoogoven werd stilgelegd. Alleen de uitbating van Oneux bracht nog winst op [11]. Toen in het volgende half jaar nogmaals een verlies van 450.000 frank werd vastgesteld [12], besloot de beheerraad de mijn van Oneux te verkopen aan de maatschappij van Rocheux en Oneux [13] en in ontbinding te treden [14].

De overige bezittingen van de maatschappij werden gekocht door de grootste schuldeisers, namelijk de groep Nagelmackers-Orban die ze in 1863 inbracht in de S.A. des mines et hauts-fourneaux de la Vesdre [15].

[5] A.B.Z., NV's, 3611. Akte van 4.3.1853.

[6] A.B.Z., NV's, 3611. Verslag van ingenieur C. Wellekens, 18.2.1853.

[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 429, voetnoot 3, K.B. : 13.4.1856.

[8] A.B.Z., NV's, 3611. Balansen : 1854-1855 : verlies 10.579 Fr.; 1855-1856 : 91.642 Fr.; winst : 1857-1858 : 58.209 Fr. winst; juli 1859 : 104.478 Fr. winst.

[9] A.B.Z., NV's, 3611. Akte van 17.9.1858. Het sociaal kapitaal werd verhoogd tot 1.900 aandelen. De N.V. heeft de supplementaire aandelen niet kunnen plaatsen en moest een lening aangaan bij Nagelmackers (300.000 Fr.).

[10] A.B.Z., NV's, 3611. Balans opgemaakt in november 1860. Zie verklaring van Hansez vóór de griffier van het Verbrekingshof, 29.7.1861. Hij verzette zich tegen de verkoop van Oneux.

[11] A.B.Z., NV's, 3611. Balans van boekjaar 1859-1860.

[12] A.B.Z., NV's, 3611. Balans april 1861.

[13] A.B.Z., NV's, 3611. Akte van 20.7.1861. De mijn van Oneux bracht koper, lood, zinkerts en zwavelpyriet voort. De S.A. de Rocheux en Oneux was een stichting van de S.A. La Vieille-Montagne. Voor statuten zie DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 1, p. 7.

[14] A.B.Z., NV's, 3611. De ontbinding werd uitgesproken door de algemene vergadering van 17.12.1861, en bevestigd bij K.B. van 31.12.1861.

[15] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 1, p. 363. Statuten S.A. des mines et hauts-fourneaux de la Vesdre.

S.A. DES HAUTS-FOURNEAUX ET LAMINOIRS DE MONTIGNIE-SUR-SAMBRE (Montignie-sur-Sambre)

Akte : 28.4.1853; K.B. 17.5.1853; (Mon. 22.5.1853; Pas. 1853, 200).

Soc. Kap. : 2.600.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : hoogovens van Montignie (Champeaux-Chapel) : 4.400 aandelen.
Brugmann en Delloye : 200.000 Fr. - 400 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 6.000 aandelen - 3.000.000 Fr.

1853	1858	1865
beheerders :		
A. S. H. de Liedekerke-Beaufort	Ern. Brugmann	E. Brugmann
C. J. Delloye	J. Delloye-Tiberghien	J. Delloye-Tiberghien
J. V. Dupré	Ch. Delloye-Matthieu	J. Dupré
J. L. Trasenster	H. de Liedekerke-Beaufort	L. Trasenster
Ch. Delloye-Matthieu	L. Trasenster	H. de Liederkerke-Beaufort
commissarissen :		
Ch. De Brouckère	A. De Brouckère	E. Mercier
E. J. Mercier	E. J. Mercier	Ch. De Brouckère
V. Pirson	A. Watteeu	V. Pirson
J. Jacobs	J. Jacobs	A. J. Watteeu
A. J. Watteeu	V. Pirson	J. Jacobs
beheerder-voorzitter :		
J. P. Champeaux-Chapel		*Directeur :* A. Gendebien
beheerder-vice-voorzitter : Ern. Brugmann		

Wijz. : *Akte* : 15.9.1863; K.B. 4.10.1863; (Mon. 9.10.1863). Lening van 1.000.000 Fr.

A.B.Z., NV's, 3620; Dm. I, p. 433.

De stichtingsgeschiedenis van de hoogoven en metaalfabrieken van Montignie-sur-Sambre is het verhaal van de volharding, de werkkracht en de bekwaamheid van één man : namelijk Jean-

Pierre Champeaux-Chapel. Heel alleen, blijkbaar zonder financiële hulp van buitenstaanders slaagde hij erin een modern metallurgisch bedrijf op te richten en, zonder zware verliezen, te loodsen door de crisissen van 1839-1843 en 1847-1849 waarin vele bedrijven, die door kapitaalkrachtige banken werden gesteund, ten onder gingen.

Het begon tamelijk eenvoudig in 1831. Champeaux-Chapel bouwde een hoogoven die volgens traditionele wijze met houtskool werkte [1]. Wanneer met de plannen voor de aanleg van het Belgische spoorwegnet de vraag naar smeltijzer de hoogte in ging, wist Champeaux de kans te grijpen, om zijn deeltje van de winst op te strijken. Hij bouwde een tweede hoogoven met cokes in 1835 (goedgekeurd in april 1836) [2]. Champeaux-Chapel liet zich niet meeslepen door de inflatoire tendensen die de periode 1836-1838 kenmerkten. Hij hield het bij zijn twee hoogovens. Hierdoor was het waarschijnlijk te verklaren dat Champeaux het aandurfde om in 1841, toen de inzinking van de prijzen in de metaalsektor nog algemeen was, toen de grote kolossen in zijn omgeving, Couillet, La Providence, Châtelineau volgestopt zaten met onverkochte stocks, aan te vangen met de uitbouw van zijn bedrijfje tot een volwaardige metaalfabriek. In dat jaar bouwde inderdaad de bekende Engelse constructeur Bonehill voor „Montignie" een moderne wals, volledig uitgerust met een motor van 70 pk, 10 puddler-ovens, verscheidene cokesovens, enz...

Champeaux slaagde erin het hoofd boven water te houden en met succes de strijd aan te binden tegen het verpletterend overwicht van de grote bedrijven. Valerius, een opmerkzaam waarnemer die we reeds eerder aanhaalden, stelde met verwondering vast dat alle onderdelen van de fabriek van Champeaux op volle toeren draaiden terwijl zovele machtiger bedrijven slechts op halve kracht werkten (we zijn in 1843). Hij weet dit succes aan een juiste berekening van de graad van uitbreiding van de onderneming in verhouding enerzijds tot de mogelijkheden voor afzet en anderzijds tot de bevoorradingsmogelijkheden. Champeaux-Chapel scheen zeer gunstige voorwaarden voor zijn bevoorrading in grondstoffen te hebben verworven. Het was ongetwijfeld een feit dat hoe gigantischer de onderneming, hoe

[1] STAINIER, *op. cit.*, p. 17.
[2] LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 366, voetnoot 121.

meer ze te lijden had onder deze toestand van gedeeltelijke werkloosheid [3].

Van 1845 af tot 1852 bracht de onderneming een zeer behoorlijke winst voort : gemiddeld 325.500 frank per jaar. In aanmerking nemend dat de bouw van de nieuwe werken in totaal niet meer dan 1.200.000 frank had gekost (waarde in 1853) betekende dit een winstmarge van meer dan 27 % ! Vernoemen we nog enkele produktiecijfers. Gedurende deze periode verbruikten de hoogovens gemiddeld per jaar 13.713 m^3 ijzererts, 4.719 m^3 vloeispaat en 10.335 ton steenkool. Zij produceerde gemiddeld 8.151 ton smeltijzer waarvan 5.063 werden gebruikt om 4.006 ton ijzerprodukten van verschillend allooi op te leveren. In de metaalbewerking werd eveneens 9.859 ton steenkool aangewend [4].

Het bleek echter dat Champeaux, zoals we dikwijls bij evolutieprocessen kunnen vaststellen, na deze gewaagde sprong voorwaarts, ter plaatse is blijven trappelen en dat in 1853 de inrichting van de fabriek enigszins verouderd kon genoemd worden [5]. In deze toestand werd de onderneming aangekocht door een consortium van enkele belangrijke bankiers. Het huis Brugmann zoon en het huis Tiberghien-Delloye en Cº waren de voornaamsten onder de aankopers. Naast leden van deze rijke bankiers en industriële families (Ernest en Alfred Brugmann, Clement Jules Delloye-Tiberghien, Ch. Delloye-Matthieu), bevond zich Victor Pirson, op dat ogenblik directeur van de Banque de Belgique. Hij trad bij de stichting niet op in deze hoedanigheid. Toch mogen we veronderstellen dat de bank bij de stichting wel degelijk was betrokken. We treffen onder de lijst van commissarissen immers ook nog andere bekenden aan van deze groep, o.m. Ch. De Brouckère en E.J. Mercier. Anderzijds behoorde commissaris Hadelin De Liedekerke-Beaufort bij de Société Générale-groep. Jacques Jacobs ten slotte, was een bankier en groothandelaar die aan de stichting van talrijke N.V.'s deelnam.

Champeaux-Chapel bracht zijn onderneming in voor 1.650.000 frank waaronder begrepen was de concessies van negen ijzermijnen, drie hoogovens, de walsen en bijbehorende machines en

[3] VALERIUS, *op. cit.*, p. 63.

[4] A.B.Z., NV's, 3620, verslag J. Gonot, hoofdingenieur van de eerste mijnafdeling, 21.4.1853.

[5] A.B.Z., NV's, 3620, verslag ingenieur Jochams, ingenieur tweede mijndistrict, 15/17.4.1853.

ovens en 6.470 ha terreinen. Verder kreeg hij nog 1.100 aandelen voor de inbreng van voorraden grondstoffen. Brugmann en Delloye leverden een bedrijfskapitaal in specie van 500.000 frank (elk voor de helft) waarvoor zij dus 800 aandelen kregen [6].

In juli 1856 werd het sociaal kapitaal op 3 miljoen Fr. geplaatst [7]. In 1861 werden de financiële middelen nogmaals uitgebreid door een lening van 600.000 frank die vlot kon afgelost worden.

Enkele jaren later in 1863 werd echter een belangrijker stap genomen. De algemene vergadering van de aandeelhouders keurde een lening van één miljoen frank goed, gepaard aan een kapitaalsverhoging van hetzelfde bedrag [8]. Dit plan werd waarschijnlijk niet tot uitvoer gebracht vermits in 1873 het sociaal kapitaal nog steeds drie miljoen bedroeg. De winsten waren sedert 1857 fel teruggelopen (gemiddeld 4 % in 1858-1863 tegenover 8,4 % in 1853-1857).

[6] A.B.Z., NV's, 3620. Akte van 28.4.1853.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, p. XI.
[8] VITU, *op. cit.*, p. 928.

S.A. COMPAGNIE ROYALE ASTURIENNE DES MINES (Brussel)

Akte : 30.5.1853; K.B. 9.6.1853; (Mon. 16.6.1853; Pas. 1853, 285).

Soc. Kap. : 2.500 aandelen (zonder vermelding van enige waarde).

Inbreng : concessies van Arnao en Santa Maria del mar (Aviles); concessie van blende van San Joaquin in Guipuzcoa; idem van Santa Emilia van kalmijn enz... te La Montana Vieja de Guipuzcoa; van Santo-Domingo; van lood, zilver enz... van Nicolas et San Maximiliano te Irun, allen gelegen in Asturie, Spanje (Lesoinne en consorten) : 1.250 aandelen.
J.R. Bisschoffsheim : 1.000.000 Fr. - 1.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 20.000 aandelen - 6.000.000 Fr.

1853	1858	1865
beheerders :		
V. Alvarès	J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim
L. R. Bisschoffsheim	Ch. Visschers	Ch. Visschers
A. L. M. P. Guerrero	V. Alvarès	V. Alvarès
P. A. Lesoinne	L. R. Bisschoffsheim	F. Guerrero
M. Ternaux	Ch, Lesoinne	Ch. Lesoinne
A. A. Vanderheyden à Hauzeur	F. Guerrero	A. Mon
Ch. Visschers	E. Pereire	E. Pereire
E. Pereire	M. Ternaux	M. Ternaux
	Ed. Vanderheyden à Hauzeur	
commissarissen :		
V. Cibiel	V. Cibiel	V. Cibiel
L. Godin	M. de Hirsch	M. de Hirsch
Ch. Digneffe	E. Godin	E. Godin
J. Lebeau	Ad. Hauzeur	Ad. Hauzeur
J. R. Zavala	A. Visschers	A. Visschers
directeur :		
	J. Vanderheyden à Hauzeur	J. Vanderheyden à Hauzeur

Wijz. : *Akte* : 22.6.1854; K.B. 11.7.1854; (Mon. 14.7.1854).
Akte : 28.7.1856; K.B. 11.8.1856; (Mon. 15.8.1856).
Akte : 14.6.1859; K.B. 10.7.1859; (Mon. 13.7.1859. Dm. II, dl. 1, p. 93).

Akte : 1.7.1868; K.B. 23.7.1868; (Mon. 30.7.1858. Dm. III, dl. 1, p. 345).

Dm. I, p. 439.

De compagnie royale asturienne des mines is een der belangrijkste maatschappijen die door Belgen in het buitenland werden opgericht. De geschiedenis van deze onderneming begon reeds voor onze onafhankelijkheid [1].

Na de royalistische overwinning in de revolutie die Spanje sedert 1820 teisterde, kwamen vele liberaalgezinde politieke persoonlijkheden een toevlucht zoeken in ons land. Onder hen bevond zich een gewezen koloniale ambtenaar, Don Joachim Maria Ferrer en de erudiet Don Martin de los Heros. Deze laatste knoopte vriendschappelijke betrekkingen aan met Maximilien Lesoinne, de Luikse industrieel die met Don Martin een grote literaire belangstelling deelde. Hij werd een graag geziene gast van de familie. Don Joachim Ferrer was een vriend van Don Martin. Hij was, meer dan deze laatste, in contact gebleven met zijn vaderland en onderhield nog relaties met diverse politieke personaliteiten. Op een dag werd hij aangesproken door een afgevaardigde van de Spaanse minister van Marine, Don Louis Salazar. Alhoewel Salazar zich had kunnen handhaven onder het conservatief royalistische regime, was hij een man met liberale vooruitstrevende ideeën. Hij leed er onder dat Spanje, dat zo rijk was aan ertsen, steenkool en andere grondstoffen, voor de wapenuitrusting van het leger en de vloot praktisch helemaal aangewezen was op buitenlandse fabrikanten. Daarom stuurde hij de direkteur van de koninklijke smelterijen naar België met de opdracht contacten tot stand te brengen met Belgische fabrikanten om de mogelijkheden voor de vestiging van een volwaardige metaalindustrie in Spanje te onderzoeken. Don Martin introduceerde Ferrer en de gezant bij de familie Lesoinne, die onmiddellijk voor de idee waren gewonnen.

Lesoinne zelf was een vooruitstrevend koolmijnuitbater (Val-Benoît) en had belangen in de wapenindustrie. Zijn zoon Adolphe was een bekend ingenieur en professor in de metallurgie te Luik.

[1] De gegevens voor deze nota werden geput uit de uitgebreide monografie die ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de stichting door de directie werd uitgegeven. *Compagnie asturienne des mines* — 1853-1953, Bruxelles-Paris-Madrid. De archieven van vennootschap bevinden zich nog steeds op de zetel van de vennootschap te Brussel.

Lesoinne kon echter een onderneming van zulke omvang niet alleen aanpakken. In maart 1829 werd bijgevolg een vergadering belegd waarop verschillende Luikse industriëlen waren uitgenodigd, o.m. de grootste onder hen, John Cockerill. Naast de gezant en Ferrer waren er nog twee invloedrijke Spaanse hidalgo's aanwezig : de markies de Pontejos en Don Felipe Riera y Rosas. Op deze vergadering besloot men tot de vorming van een voorlopige vennootschap met een nominaal kapitaal van één miljoen frank. Het doel van deze vennootschap was de mogelijkheden voor een metaalindustrie ter plaatse te onderzoeken en de nodige voorbereidende werkzaamheden te ondernemen. In dit kader ondernam Adolphe Lesoinne, begeleid door een ingenieur van Cockerill, een verkenningsreis naar het Noorden van Spanje. In het Baskenland kochten zij verschillende aandelen in lood- en ijzermijnen die op primitieve wijze door kleine maatschappijen werden uitgebaat. Als vestigingsplaats voor de toekomstige metaalfabriek kozen zij de provincie Asturië, waar overvloedig steenkool te vinden was. Concessies betreffende honderden ha werden reeds afgebakend. Eens deze stap gezet, begonnen echter de moeilijkheden. Het verwerven van de concessie vergde een tijdrovende, ingewikkelde procedure bij de Spaanse autoriteiten. Immers, het betrof hier geen gewone concessie. De minister had speciale voordelen beloofd vermits het hier ging om de inplanting van een nieuwe industrie in een onderontwikkeld gebied. Eén der belangrijkste eisen van de stichters was een wijziging van de heersende mijnwetgeving. Deze viel namelijk zeer in het nadeel uit van mijnen die grote hoeveelheden produceerden. Deze eis stuitte op groot verzet in de regeringskringen. Eindeloze discussies volgden, memorandum na memorandum werd op het logge Spaanse administratieve apparaat afgestuurd. Vele van de oorspronkelijke vennoten trokken zich ontmoedigd terug. Ook Cockerill verloor elke belangstelling maar aanvankelijk leende hij nog zijn naam om de eisen van de stichters meer kracht bij te zetten. Maar toen in september 1833 eindelijk genoegdoening werd verkregen liet hij de zaak volledig in de steek. Dit is wellicht een van de weinige keren dat de grote industrieel zich vergiste. Zonder zijn medewerking was het niet mogelijk aan de vestiging van een metaalindustrie in de nabije toekomst te denken. De Lesoinne's verloren echter de moed niet maar beperkten hun concessieaanvragen tot twee steenkoolmijnen

te Arnao en Santa Maria del Mar ten Oosten van het haventje Avilès aan de Cantabrische kust. Bij koninklijk besluit van 14 november 1833 en een bilateraal ministrieel contract dat enkele dagen later werd ondertekend, verwierven zij eindelijk hun concessies. De concessiehouders genoten de speciale protectie van het Hof. Bovendien werden hen zeer speciale gunsten verleend, o.m. de vrijstelling van douanerechten op de invoer van machines, andere uitrusting of materiaal nodig voor de winning, vrijstelling van belasting tot 5 % op de brutowaarde van de produkten enz... De overgebleven vennoten richtten hier een definitieve maatschappij om met een kapitaal van 450.000 „reales de vellon" of ongeveer 115.000 frank, verdeeld in gelijke delen onder Maximilien en Adolphe Lesoinne, Ferrer en de Markies de la Casa Riera. De vennootschap kreeg de naam van „Real compania Asturiana de minas de carbon" en mocht het wapenschild van de Spaanse koning dragen.

In de periode 1834 tot 1849 werd, ondanks de inspanningen van directeur Adolphe Lesoinne geen noemenswaardige vooruitgang geboekt. De mijnen werder beter uitgerust, nieuwe putten werden aangeboord. De expansie en de bloei van de onderneming werd fel gehinderd door het gebrek aan afzetmogelijkheden. Inderdaad, er was geen industrieel verbruik van steenkool in de streek, er was slechts vraag naar huisbrandkolen en dan nog in geringe mate. Deze soort steenkool was trouwens niet zeer geschikt voor huisbrand, noch voor cokes. In 1849 volgde de jonge neef van Lesoinne, Jules Vanderheyden à Hauzeur, kortweg Jules Hauzeur genoemd, zijn oom op. Hauzeur was een man die alle kwaliteiten van een echte manager bezat : technische kennis, gecombineerd met zakentalent, initiatief en dynamisme, geestdrift en mensenkennis. Daarbij was hij opgevoed in de liefde voor Spanje en sprak vloeiend Castilliaans. Hij had zich tijdens zijn ingenieursstudies te Luik sterk geïnteresseerd voor de zinkbereiding. Het was waarschijnlijk dat in Noord-Spanje kalmijn of blende te vinden was vermits het meestal in combinatie met lood en ijzer voorkwam. Het invoeren van de zinkindustrie was dè oplossing voor het probleem van de afzet. Hauzeur vond inderdaad kalmijn in de oude Baskische lood- en ijzermijnen waarin tientallen jaren tevoren zijn grootvader en oom aandelen hadden verworven. Deze mijnen waren eveneens aan de kust gelegen en het zinkerts kon gemakkelijk over zee naar Avilès

worden verscheept. Daar moest een smelterij worden opgericht. Doch eerst moest de waarde van het zinkerts worden getest en een aangepaste metallurgische behandeling worden uitgedacht. De modern denkende Jules Hauzeur deed voor deze taak beroep op een specialist : Bernard Emile Schmidt, doctor in de fysische scheikunde uit Dresden. Deze uitmuntende geleerde was na Hauzeur de belangrijkste grondlegger van het succes van de onderneming.

In 1850 waren reeds negen mijnputten in werking op acht verschillende plaatsen in de Baskische provincie en Asturië. San Sebastian was de ertshaven. Maar om een smelterij te kunnen oprichten had Hauzeur nieuwe en ruime kapitalen nodig. De Spaanse vennoten waren niet zeer geestdriftig over het plan en de familie Lesoinne was niet kapitaalkrachtig genoeg. J. Hauzeur wendde zich tot de grote bankier Jonathan Rafaël Bisschoffsheim. Het was geen gemakkelijke taak deze te overtuigen maar het enthousiasme van Hauzeur kon bergen verzetten. Hij stemde ten slotte erin toe één miljoen frank beschikbaar te stellen. Met behulp van Adolphe Lesoinne, die als politieke figuur uitgebreide relaties bezat en de zakenkring van Bisschoffsheim werd een keur van belangrijke personaliteiten aangetrokken om de beheerraad en raad der commissarissen luister bij te zetten. Van Spaanse zijde noemen we Guerrero, een geëerd zakenman en gepensioneerd hoog ambtenaar van financiën, en de eigenaar Vincent Alvarès. De commissaris Zavala was een ijzersmelter uit Tolosa die medeeigenaar was in enkele mijnen die deel uitmaakten van de aanbreng. De Franse personaliteiten waren nog meer uitmuntend : de grote industriële vernieuwer en ex-deputé Mortimer Ternaux, Vincent Cibiel, ex-député en beheerder van vennootschappen van de groep Pereire-„Crédit Mobilier" en ten slotte Emile Pereire, zoon van één der stichters van de „Crédit Mobilier" die zich vooral voor de Spaanse ondernemingen bezighield. Ook de broer van Bisschoffsheim, Louis-Rafaël die bankier te Parijs was, maakte deel uit van het beheer. Wat de Belgische persoonlijkheden betreft, was de meest bekende Joseph Lebeau. Het is mogelijk dat Charles Visschers, vice-voorzitter van de beheerraad en zoals Bisschoffsheim zelf, beheerder van de Banque de Belgique, deze bank vertegenwoordigde. Bisschoffsheim trad echter persoonlijk op in de stichtingsakte en als officiële bankier werd Bisschoffsheim, Goldschmidt en C° aangeduid.

Het sociaal kapitaal bedroeg 2.500 aandelen die geen vermelding van enige waarde droegen. De concessies van de „Real Compania Asturiana de minas de carbon" en de zinkmijnen werden ingebracht voor 1.250 aandelen, waarvan 500 onvervreemdbaar moesten blijven gedurende twee jaar. Bisschoffsheim kreeg de overige aandelen tegen één miljoen frank inbreng. Eenmaal de vennootschap opgericht, kon de uitbouw van de onderneming werkelijk worden aangepakt. Onder de dynamische leiding van Hauzeur werd de comptabiliteit gerationaliseerd, de ertswinning opgedreven, spoorlijnen aangelegd van de mijnen naar de havens en naar de plaats van de toekomstige fabriek, de haven van Avilès uitgebreid en aangepast. Schmidt beëindigde ondertussen zijn opzoekingen : het is hij die de oprichting van de smelterij leidde. De Belgische stichters hadden oorspronkelijk op zakelijk burgerlijke manier de N.V. „Société pour la production du zinc en Espagne" gedoopt. Maar de Spanjaarden, die meer op decorum waren ingesteld, wilden de N.V. niet goedkeuren tenzij zij de oude benaming behield : vandaar de naam „Compagnie royale asturienne des mines".

De fabriek in Avilès was de eerste in de rij van smelterijen, zinkverwerkende fabrieken, roosterijen van blende enz... die de vennootschap heeft opgericht in verscheidene Europese landen. Naar het voorbeeld van haar grote concurrente de „Société de la Vieille-Montagne", zocht zij grondstoffen in de Skandinavische landen (Noorwegen) en Afrika (Algerië).

S.A. ZINC, BLANC DE ZINC ET CHARBONNAGE DE COLLADIOS (Mons bij Luik)

Akte : 1.7.1853; K.B. 14.7.1853; (Mon. 17.7.1853; Pas. 1853, 348).

Soc. Kap. : 1.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : koolmijn Coune en Colladios + brevet fabr. zinkwit (Lamarche) : 2.200 a.
V. Lange : 400.000 Fr. - 800 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.112.500 Fr. uitgegeven.

1853	1858
beheerders :	
G. A. Lamarche	A. Clermont
J. Fr. Delheid	N. Elias
V. Lamarche	C. Del Marmol
N. Elias	G. A. Lamarche
A. De La Jonckaire	J. F. Delheid
commissarissen :	
A. Clermont	P. F. Rahier
L. Delheid	F. Braconnier
P. F. Rahier	B. Delville
	A. Lamarche
	L. Delheid
directeur :	
	N. J. Dor

A.B.Z., NV's, 3657; Dm. I, p. 444.

Toen G.A. Lamarche in 1828 toelating verkreeg voor de oprichting van een metaalfabriek te Ougrée, werd hem ook de bereiding van zink toegestaan. Lamarche besloot echter zich te Ougrée te beperken tot de ijzerbewerking en verkoos de zinkfabriek op te richten bij één zijner koolmijnen, die van Colladios te Mons bij Luik. Het reduceren van zinkerts eiste immers grote hoeveelheden steenkool : ongeveer 3 ton steenkool voor de behandeling van één ton kalamijn [1].

[1] PURAYE, *op. cit.*, p. 137.

Vele jaren verstreken er echter vóór dit plan een uitvoering kreeg. Eerst in 1853 werd een aanvang gemaakt met de bouw van een zinksmelterij. De kleine mijn van Colladios was ondertussen uitgegroeid tot een volwaardige uitbating die op ruim 1.600.000 Fr. werd geschat [2]. In 1828 kende de concessie een eerste uitbreiding door fusie met een nabijgelegen uitbating, eigendom van M. De Coune en P.A. Bourdon. De maatschappij van Coune en Colladios vroeg in 1838 een uitbreiding van haar concessie over circa 60 ha onder de gemeente Hollogne-aux-pierres. Deze uitbreiding werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 19 maart 1841. Een tweede aanvraag tot uitbreiding met 618 ha werd echter verworpen.

In 1853 viel, zoals gezegd, de beslissing tot de oprichting van een zinkfabriek. De omstandigheden waren nochtans op dat ogenblik voor de zinkindustrie niet zo rooskleurig te noemen. Zij had fel geleden onder de crisis van 1848. In de periode 1848-1852 waren de zinkprijzen constant zeer laag gebleven. Anderzijds was er de dreigende aanwezigheid van de Vieille-Montagne die er naar streefde een monopolie over de zinkconcessies, zo niet over de zinkproduktie te verwerven. Het zwakke punt van het plan van Lamarche was immers, dat de onderneming niet over zinkconcessies beschikte en dus helemaal in dit opzicht afhankelijk was van de vrije markt van het zinkerts, waarover de „Vieille-Montagne" praktisch heer en meester was [4]. Inderdaad, indien men niet bij deze maatschappij wilde terechtkomen voor de levering van de grondstoffen, waren er op dat ogenblik slechts twee uitbatingen die hiervoor in aanmerking kwamen : de mijnen van „La Nouvelle-Montagne" (gesteund door het kapitaal van de Simonis) en „Membach" van de Société Générale. De N.V. van Corphalie had zelf tamelijk belangrijke smelterijen, „Bleyberg" verkeerde in ernstige moeilijkheden. De mijnen van „Grande-Montagne" waren opgeslorpt door de „Vieille-Montagne". De koolmijn van Valentin-Coq, waarvan de concessie aan deze van Colladios grensde, had dezelfde combinatie koolmijn-zinkfabriek beproefd, maar was door haar afhankelijkheid van de „Vieille Montagne" ten gronde gericht. De eigenaars van Colladios sloten bijgevolg een contract met „Membach" voor de levering

[2] A.B.Z., NV's, 3657. Inventaris van de koolmijn Coune en Colladios (s.d.).
[3] PURAYE, *op. cit.*, p. 137.
[4] Zie verslag van ingenieur C. Wellekens, 28.5.1853. A.B.Z., NV's, 3657.

van erts. Het liep over een periode van tien jaar. Ook met „La Nouvelle-Montagne" had zij banden gesmeed : zij bezaten namelijk tesamen een brevet voor de fabrikatie van zinkwit. De Parijse bankier Lange zou voor een bedrijfskapitaal van 400.000 Fr. zorgen. De koolmijn werd ingebracht voor 1.100.000 frank [5].

De ingenieurs die de onderneming inspecteerden vonden dit geen overdreven prijs, rekening houdend met de goede staat van het materiaal en de uitrusting. De opbrengstmogelijkheden van een mijn als Colladios was echter moeilijk vast te stellen. Gezien de mijn magere steenkool voortbracht, die niet geschikt was voor cokesbereiding, werden de afzetmogelijkheden van de mijn sterk beïnvloed door haar topografische ligging. In feite was de oprichting van een steenkoolverwerkende nijverheid als de zinkbewerking op de concessie zelf het beste middel om een regelmatige afzet te verzekeren [6]. De N.V. werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 14 juli 1853.

Bijna onmiddellijk kreeg de vennootschap af te rekenen met ernstige moeilijkheden : de geldschieter Lange ging failliet en kon zijn verplichtingen niet nakomen. Ondanks deze tegenslag slaagde de maatschappij erin de bouw van twaalf zinkovens te voltooien en de uitbating van de koolmijn te reorganiseren. Maar het bedrijfskapitaal, dat in de eerste plaats de werking en de produktiviteit van de fabriek moest voeden, ontbrak. Toen in 1857 zich een nieuwe crisis aankondigde, stond het faillissement voor de deur. Alleen de naam van de Lamarche's weerhield de schuldeisers ervan, gerechtelijke vervolging in te stellen. Deze laatsten behoorden zelf tot de schuldeisers. Zij bleken niet meer in de redding van de maatschappij te geloven. Zij wilden de ontbinding uitspreken en liquideren vóór dat de goederen van de vennootschap zo zwaar waren belast dat de opbrengst van de liquidatie de schulden niet meer zou dekken [7]. Een algemene vergadering van 28 december 1857 sprak met 35 tegen 21 stemmen de ontbinding uit. De familie Lamarche was door vijf leden vertegenwoordigd en had 11 stemmen. De tegenstemmers dienden bij het ministerie protest in tegen deze uitspraak. Zij gaven toe dat de maatschappij

[5] A.B.Z., NV's, 3657. Akte van 1.7.1853.
[6] A.B.Z., NV's, 3657. Verslag C. Wellekens, 28.5.1853.
[7] A.B.Z., NV's, 3657. Nota s.d.; en G.A. Lamarche aan minister, 28.12.1857. Procesverbaal der algemene vergadering der aandeelhouders, 19.12.1857.

er slecht voorstond en dat faillissement nakend was, maar, zo beweerden zij, het ogenblik voor een ontbinding was niet gunstig, omwille van de economische crisis. Zij beweerden dat de stemming niet geldig was, vermits de familie als schuldeiser van de N.V. en dus als belanghebbende partij zich van stemmen had moeten onthouden. Het was bovendien niet waar hetgeen de Lamarche's beweerden als zou hun familiebedrijf (de tabakfabriek te Luik) de vennootschap in leven houden : hun voorschot bedroeg slechts 50.000 frank en was van zeer recente datum [8]. Het ministerie gaf de minderheid gelijk en de ontbinding werd uitgesteld.

Het probleem van de bevoorrading in zinkerts stelde zich in zijn volle omvang toen de fabriek eindelijk in werking trad. Door bemiddeling van de schoonzoon van Gilles A. Lamarche, J. Vander Heyden à Hauzeur, één der stichters van de grote Compagnie asturienne des mines, kon Colladios uit Spanje ertsen betrekken. Het werd langs de Antwerpse haven en de spoorweg naar Luik gevoerd. Alle pogingen om een eigen zinkconcessie te verwerven liepen echter spaak. Zo was Lamarche mededinger voor de rijke mijnconcessie van Ammeberg in Zweden die door de Vieille-Montagne in de wacht werd gesleept [9]. Tot 1864 bleef de maatschappij voortvechten tegen het verpletterend overwicht van deze laatste onderneming met haar rijke mijnen, haar grote produktiemiddelen en haar technische superioriteit [10]. Elk boekjaar toonden de balansen een groter deficiet aan [11]. Ten slotte werd in november 1864 de ontbinding uitgesproken [12]. De mijn en de fabriek werden opgekocht door haar concurrente op 24 juli 1865 [13].

[8] A.R.A., NV's, 3657. Zeven aandeelhouders aan minister, (o.m. Delheid, De Coune Clermont, G. Dejaer, in totaal 272 aandelen), 21.12.1857.

[9] A.B.Z., NV's, 3657. Nota s.d.; en G.A. Lamarche aan minister, 28.12.1857. Procesverbaal der algemene vergadering der aandeelhouders, 19-12-1857.

[10] PURAYE, *op. cit.*, pp. 144-145.

[11] A.B.Z., NV's, 3657. Balansen, 1854-1864.

[12] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 2, p. 272. K.B. van 4.12.1864.

[13] COLLE-MICHEL M., *Archives Vieille-Montagne*, *op. cit.*, p. 66.

S.A. COMPAGNIE DES MINES, FOURNEAUX, FORGES ET LAMINOIRS DE LA SAMBRE

Akte : 26.9.1853; K.B. 12.10.1853; (Mon. 16.10.1853; Pas. 1853, 534).
Soc. Kap. : 5.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Inbreng : hoogovens van Hourpes (Mouton et Lorentz) : 1.240 aandelen.
smelterijen en wals van Bois-le-Tilleul (Leclercq) : 2.140 aandelen.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.000.000 Fr.

1853	1858
beheerders :	
W. Straham	P. Misson
De Dorlodot	L. Mouton
M. Leclercq	L. Letrange
A. Arnold	A. W. Arnold
P. Misson	A. Bouly
Ch. Sarchi	M. Leclercq
L. Mouton	G. Milliet
commissarissen :	
	A. Alquier
	L. Wiener
directeur :	
A. Lucq	A. Lucq

Wijz. : *Akte* : 5.12.1856; K.B. 23.12.1856; (Mon. 28.12.1856).
Akte : 15.12.1863; K.B. 3.1.1864; (Mon. 8.1.1864. Dm. II, dl. 1, p. 369).

A.B.Z., NV's, 3669; Dm. I, p. 454.

De crisis in de metallurgie, waarvan de voortekenen zich reeds aftekenden in de loop van 1838 zette zich voort tot de jaren 1842-1843 en verliep voor de meeste sectoren van deze industrie van kwaad tot erger. Onder druk van deze omstandigheden sloot de industrieel De Dorlodot-Hoyoux zijn fabriek te Acoz en vertrok met al zijn arbeiders om een nieuwe fabriek op te richten op Frans territorium dicht bij Maubeuge, in een plaatsje genaamd Bois-Le-Tilleul aan de Samber. Hij berekende dat hier de vooruitzichten op succes veel gunstiger zouden zijn dan in België. Deze berekening was vooral gebaseerd op het feit dat op dat ogenblik de

prijzen die in Frankrijk voor spoorwegrails werden betaald, veel voordeliger waren voor de fabrikant dan in ons land, de omvang van de afzetmarkt nog buiten beschouwing gelaten. De fabriek van Acoz was gespecialiseerd in het vervaardigen van rails, waarvoor de voornaamste uitrusting bestaat uit een walsmachine. De Dorlodot begon met de bouw van een dergelijke machine te Maubeuge in 1843. Zij werd verder afgewerkt onder leiding van zijn schoonzoon Martial Leclercq. Deze laatste werd eigenaar van de fabriek in 1849. Hij breidde ze in belangrijke mate uit en voorzag ze met de meest moderne technieken, voornamelijk wat de smelterij betrof [2]. Het jaar 1853 bracht de aanleg van talrijke nieuwe spoorlijnen in het industriegebeid van het Noorden van Frankrijk en het Henegouwse. Leclercq vatte nieuwe plannen op tot expansie van zijn produktiemogelijkheden. Hij wilde tevens onafhankelijkheid ten opzichte van de leveranciers van smeltijzer bewerkstelligen en zocht daarom de controle over een hoogovenbedrijf te verwerven. De hoogovens van Hourpes-sur-Sambre boden voor hem vele voordelen. De Samber vormde een rechtstreekse en relatief goedkope verbinding met Maubeuge. Bovendien bevonden beide ondernemingen zich op kleine afstand van de nieuwe spoorweg van Erquelinnes naar St.-Quentin en konden door een kleine vertakking ermee worden verbonden [4]. Ten slotte waren ze voor een redelijke prijs te koop gezien financiële moeilijkheden de oorzaak waren van de liquidatie van de maatschappij van Hourpes. Van hun kant hadden de eigenaars van Hourpes alle baat bij deze fusie : haar afzet werd aldus verzekerd [5].

De stichting van de Compagnie des mines, fourneaux, forges et laminoirs de la Sambre stond helemaal in het teken van de hernieuwde spoorwegrage in de vijftiger jaren [6]. Louis Mouton, één der nieuwe eigenaars van de hoogovens van Hourpes was directeur van hogergenoemde spoorweg van Erquelinnes. Hij zetelde in de beheerraad van de nieuwe maatschappij. Zijn collega's waren o.m. William Straham, voorzitter o.m. van de beheerraad van de spoorweg van Charleroi naar de Franse grens, A. Arnold, beheerder van dezelfde maatschappij, en Ch. Sarchi, algemeen secretaris

[1] STAINIER, *op. cit.*, p. 45.
[3] A.B.Z., NV's, 3669. Verslag van ingenieur Jochams, 25/26.8.1853.
[3] A.B.Z., NV's, 3669. Mouton en Leclercq aan minister, 1.8.1853.
[4] A.B.Z., NV's, 3669. Verslag van ingenieur Jochams, 25/26.8.1853.
[5] A.B.Z., NV's, 3669. Mouton en Leclercq aan minister, 1.8.1853.
[6] de eerste rage vond plaats in de jaren 1845-1846.

van de spoorweg van Blaine en St.-Didier te Gray in Frankrijk [7]. De chemin du fer du Nord, de l'Est en van St.-Germain behoorden volgens de stichters onder het klienteel van Maubeuge [8].

Het sociaal kapitaal van de vennootschap werd op vijf miljoen frank geplaatst. Het kon met 600.000 Fr. worden verhoogd en was verdeeld in 10.000 aandelen van 500 Fr. De aanbrengers van Hourpes kregen 1240 aandelen die volledig volstort waren (620.000 Fr.) en 2.140 aandelen die slechts voor de helft waren volstort en waarvan de stichters bereid waren de andere helft in specie te betalen (535.000 Fr.). Dit maakte dat totaal voor Hourpes 1.155.000 Fr. werd betaald : de ijzerfabriek van Maubeuge was meer waard : M. Leclercq en zijn vrouw kregen 3.260 geheel volstorte aandelen (1.630.000 Fr.) en 400 voor de helft volstorte aandelen (100.000 Fr.). In totaal kregen ze dus 1.730.000 Fr. Door de stichters werd een bedrijfskapitaal opgebracht van 635.000 Fr. Van de 10.000 aandelen werden er 7.040 bij de stichting geplaatst. De overblijvende aandelen zouden worden uitgegeven om het bedrijfskapitaal moest volgens de statuten 1.600.000 Fr. bedragen. Anderzijds moesten ze tevens dienen om de bouw van een nieuwe hoogoven te Hourpes en een nieuwe reeks walsen te Maubeuge te bekostigen [9].

Ondanks deze indrukwekkende start is ook deze maatschappij geen succes geworden. Het eerste jaar van haar bestaan bracht de N.V. een mooie winst van bijna 10 % op (waarschijnlijk verdiend op de uitgifte ?). Het daaropvolgende jaar werd niets uitgekeerd. In 1855-1856 nauwelijks 2,8 % en daarna niets meer zodat in 1863 de onderneming de produktie stillegde en de directie toelating kreeg één of meer onderdelen van de fabriek te verkopen of te verhuren [11]. In 1866 werd ten slotte de ontbinding uitgesproken (K.B. van 12 februari 1866) waarop liquidatie volgde.

[7] A.B.Z., NV's, 3669. Akte van 26.9.1853.
[8] A.B.Z., NV's, 3669. Mouton en Leclercq aan minister, 1.8.1853.
[9] A.B.Z., NV's, 3669. Akte van 26.9.1853.
[10] VITU, *op. cit.*, p. 924. De koers van de aandelen was in 1863-1864 gemiddeld 125 Fr.
[11] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, dl. 1, 369.
[12] DEMEUR, *op. cit.*, t. III, dl. 1, p. 131.

S.A. DE GRIVEGNEE (Grivegnée of Luik)

Akte : 24.7.1854; K.B. 9.8.1854; (Mon. 11.8.1854; Pas. 1854, 404).

Soc. Kap. : 7.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : de metallurgische fabrieken te Grivegnée (Orban) : 7.000 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 7.390 aandelen - 3.695.000 Fr.

1854	1858	1865
beheerders :		
Ch. de Rossius	Ch. de Rossius	Ch. de Rossius
W. Frère-Orban	W. Frère-Orban	W. Frère-Orban
Eug. Orban	Eug. Orban	L. Orban
Edm. Nagelmackers	L. Orban	Eug. Orban
	Edm. J. Nagelmackers-Orban	Edm. Nagelmackers-Orban
commissarissen :		
H. Orban	H. Orban	Gust. Orban
J. Orban	J. Orban	J. Orban
Eug. Simonis	Eug. Simonis	Eug. Simonis-Orban
directeur :		
Gilb. Fréson	Gilb. Fréson	Gilb. Fréson

A.B.Z., NV's, 3505; Dm. I, p. 460.

De grondlegger van de fabrieken van Grivegnée was Henri-Joseph Orban, één der glorierijke namen uit ons industrieel verleden. Zijn vader, geboren in een landbouwersgezin, was rijk geworden in de handel, de fabrikatie van chicoree in de periode van de kontinentale blokkade en met speculaties op de assignaten. Hij investeerde zijn geld in nationale goederen en kwam aldus in het bezit van de smelterijen van St.-Ode en Prelle (provincie Luxemburg). Zijn enige zoon volgde vaders voetsporen, maar ging zich vlug voor de steenkoolindustrie interesseren. In 1821 kochten zij samen een klein fabriekje te Grivegnée bij Luik en bouwden daar voor de eerste maal in België een pletmachine en een puddleroven naar de moderste Engelse modellen. In de loop der jaren kwam een volledig geïntegreerd metaalbedrijf tot stand.

De eerste „trap" van de reeks vormde geen probleem. J. H. Orban was één der grootste mijneigenaars geworden in het Luikse, het bezat o.m. de mijnen van La nouvelle-Bonnefin van Angleur en deze van Romain-Kessales te Jemeppe. Hij mocht tevens aanspraak maken op talrijke concessierechten, zowel van steenkool- als van ijzermijnen. In het begin werd de fabriek te Grivegnée in smeltijzer bevoorraad door de hoogovens en smelterijen van Buzenol in de provincie Luxemburg. Maar spoedig bleek dat die produktie niet volstond en men besloot een hoogoven met cokes te Grivegnée zelf op te richten. Nog vóór 1830 werd de fabriek uitgerust met verscheidene constructiewerkplaatsen : H. J. Orban was o.a. één der eerste industriëlen die experimenteerden met de constructie van schepen in ijzer [1].

Grivegnée was één der weinige grote metallurgische bedrijven die een familieonderneming waren en die zich onder deze vorm hebben kunnen ontplooien en de financiële crisissen, die zich opvolgden in de eerste helft van de negentiende eeuw, hebben kunnen overwinnen, zonder tot de naamloze vorm over te gaan. En zelfs wanneer de erfgenamen van H. J. Orban er in 1854 toe besloten Grivegnée en enkele van hun voornaamste koolmijnuitbatingen in een naamloze vennootschap aan te brengen, was er niets dat er op duidde dat zij er door gebrek aan financiële middelen toe werden gedwongen. Inderdaad, het voornaamste probleem vormde de onverdeelbaarheid van hun bezittingen. J. H. Orban huwde tweemaal en liet bij zijn dood in 1846 niet minder dan 15 kinderen na. In 1853 hadden deze op hun beurt talloze nazaten. Hoe de erfenis te verdelen ? De naamloze vennootschap bood hiervoor de meest eenvoudige oplossing : de waarde van de voornaamste bezittingen die niet konden verdeeld worden werd aldus vertegenwoordigd door een aantal aandelen, die men naar verhouding over de familieleden kon verdelen [2]. De beheerraad van de maatschappijen verenigde de meest bekwame of meest geïntereseerde leden van de familie [3].

[1] De meeste gegevens werden overgenomen uit een biografische nota over H.J. Orban door CAPITAINE, F., *Essai biographique sur H.J. Orban*, Liège, 1858, 8°, p. 5.

[2] A.B.Z., NV's, 3505. Zie verslag van ingenieur C. Wellekens.

[3] De Orban-clan bracht grote figuren voort zowel op industrieel als op politiek gebied. De kinderen van Henri-Joseph huwden o.m. in de families Lamarche, Nagelmackers, Simonis. Zijn beroemdste schoonzoon werd ongetwijfeld W. Frère-Orban, vice-voorzitter van S.A. de Grivegnée.

In de S.A. de Grivegnée werden al de metallurgische bedrijven van de familie Orban ingebracht : de hoogoven, ijzerfabriek, de smelterij, de constructiewerkplaatsen, de scheepsbouwwerf en bijbehorende werkplaatsen, de gasfabriek, terreinen, huizen enz... Vervolgens werden hierbij gevoegd 50/110sten van de koolmijn genaamd Bon-Buveur en Romain-Kessales. De integrale waarde werd vertegenwoordigd door 7.000 aandelen die geen vermelding van waarde droegen [4]. Op de balans werden zij voor 3.500.000 Fr. aangerekend [5].

[4] A.B.Z., NV's, 3505. Akte van 24.7.1854.
[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 461, voetnoot I.

S.A. METALLURGIQUE DES SARTS-DE-SEILLES (Seilles-Hoei)

Akte : 4.1.1855; K.B. 31.1.1855; (Mon. 7.2.1855; Pas. 1855, 54).

Soc. Kap. : 1.800 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : concessie mijnen zink, lood en ijzerpyriet (Lombard) en geldschieters : 500.000 Fr. - 1.800 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.800.000 Fr.

1855	1858
beheerders :	
Th. de Villegas	Th. de Villegas
Ch. Dubois	M. Franck
M. Franck	J. Gernaert
J. Gernaert	L. M. Lombard
L. M. Lombard	H. Rolin
H. Rolin	F. Vanderaey
commissarissen :	
G. Bauchau-Maurissens	G. Bauchau-Maurissens
V. Debbaut	V. Debbaut
A. Moreau	A. Moreau
D. Renty	D. Renty
O. Delva-Waterloos	O. Delva-Waterloos

A.B.Z., NV's, Dm. I, p. 464.

De concessie van Sarts-de-Seilles die zink, ijzer en lood bevatte, werd toegekend bij koninklijk besluit van 11.2.1853. Zij strekte zich uit over een oppervlakte van 103 ha, uitgebreid in 1854 tot 162 ha onder de gemeenten Seilles en Sclain in de provincie Luik. De concessierechten werden aangevraagd en verworven door een burgerlijke vennootschap die te Luik in augustus 1852 werd opgericht. Professor Lombard van de Luikse universiteit was één der voornaamste vennoten. In januari 1855 stichtten de concessiehouders een naamloze vennootschap. Een groep van geldschieters zou 500.000 Fr. leveren.

Deze groep was enerzijds samengesteld uit een belangrijk aantal Gentse financiers, dezelfde groep die we in Niederfischbach

zullen zien optreden. Onder hen behoorden enkelen tot de groep van de Banque des Flandres (H. Rolin, Th. de Villegas). Anderzijds herkennen we Waalse industriëlen die belangen hadden in de zink- en koperfabrikatie, zoals Bauchau-Maurissens, groot koperfabrikant en Victor Debbaut, fabrikant van loodwit, en enkele financiers zoals de Luikse bankier Ch. Dubois [1]. De concessie en het bedrijfskapitaal werden vertegenwoordigd door 1.800 aandelen die geen vermelding van enige waarde droegen. Op de balans opgesteld in december 1857, werden zij voor 1.800.000 Fr. aangerekend [3].

De N.V. is nooit van de grond geraakt. In 1858 ging zij een lening aan om onkosten te betalen die onvoorziene werken hadden meegebracht [4]. Het boekjaar 1860 werd afgesloten met een deficiet van bijna 60.000 Fr. [5]. In mei 1861 werd de vennootschap door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hoei failliet verklaard [6].

[1] A.B.Z., NV's, 3652. Akte van 4.1.1855.
[2] Zie nota over S.A. des mines et fonderies de Niederfischbach, p. 335.
[3] A.B.Z., NV's, 3652. Akte van 4.1.1855.
[4] A.B.Z., NV's, 3652. Piercot, beheerder aan minister, 2.12.1858.
[5] A.B.Z., NV's, 3652. Balansen 1856-1861.
[6] A.B.Z., NV's, 3662. Kopie van uittreksel uit de *Moniteur*, 2.6.1861.

S.A. DES MINES ET FONDERIES DE NIEDERFISCHBACH (Brussel)

Akte : 1.10.1855; K.B. 10.10.1855; (Mon. 14.10.1855; Pas. 1855, 606).

Soc. Kap. : 3.200 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : smelterij en mijnen van Niederfischbach (Soc. V. De Cock et cie) : 3.200 aandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.400.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1865 : 3.200 aandelen - 2.400.000 Fr.

1855	1858	1865
beheerders :		
L. M. d'Ursel	M. Franck	M. Franck
J. Lejeune	Th. de Villegas	A. Cruyt
P. A. de Contreras	J. Lejeune	E. Cambier
M. Franck	F. Vanderaey	E. Herry
F. Vanderaey	V. De Cock	A. B. Devaux
Th. de Villegas	J. Gernaert	H. Vande Woestijne
V. De Cock	H. Vandewoestijne	
commissarissen :		
Rob. de Cornelissen	A. Verhaeghe	P. F. Fierens
E. Godin-Gillard	A. Loof	J. Grenon
A. Verhaeghe	P. F. Fierens	Van Nieuwenhuyse
Everard-Closset	A. Cruyt	
A. Loof	H. Mersch	
directeur :		
G. Soetemans	G. Soetemans	G. Soetemans

A.B.Z., NV's, 3661; Dm. I, p. 468.

De mijnen en smelterijen van Niederfischbach gelegen bij Siegen in het Rijnland (Pruisen) werden uitgebaat door een commanditaire vennootschap. De verantwoordelijke zaakvoerder was V. De Cock, waarschijnlijk een telg uit de familie van Gentse industriëlen. De concessie bestond uit twee groepen mijnen die naast koper, lood en zink, ook nog zilvererts bevatten. Zij werden als zeer rijk beschouwd [1]. De fabriek, waar de ertsen werden herleid en gezuiverd, moest worden uitgebreid en vernieuwd.

[1] A.B.Z., NV's, 3661. Verslag van mijningenieur Geoffroy, 8 augustus 1855.

Daarom besloot men beroep te doen op het openbaar krediet door de commanditaire om te vormen tot een naamloze vennootschap [2].

De groep van commanditairs bestond bijna volledig uit Gentse kapitalisten (groothandelaars en bankiers, advokaten). Meerderen behoorden tot de groep van de Banque des Flandres (Th. de Villegas, Verhaeghe de Naeyer) en anderen zetelden in de beheerraden van soortgelijke bedrijven. M. Franck was beheerder van de Société de Bleyberg en van Sarts-de-Seilles, graaf Robert de Cornelissen was commissaris van de Société de Corphalie; Lejeune was beheerder van dezelfde maatschappij; Everard-Closset, idem van de Société de Bleyberg.

Het sociaal kapitaal werd vastgesteld op 3.200 aandelen zonder vermelding van enige waarde. De commanditairs brachten een som van 500.000 Fr. in. Op de balans van 1856 werd aan het sociaal kapitaal een waarde van 2.400.000 Fr. toegekend [3]. Na een moeilijke periode in 1857-1858, toen de metaalertsen zeer lage prijzen boekten, gingen de winsten van de N.V. in stijgende lijn [4].

[2] A.B.Z., NV's, 3661. Stichters aan minister, 18.7.1855. Zie ook verslag van o.m. M. Franck over de toestand van de onderneming, 10.5.1854.

[3] A.B.Z., NV's, 3661. Akte van 1.10.1855.

[4] A.B.Z., NV's, 3661. Balansen 1856 tot 1863. In 1863 bedroeg de nettowinst 206.739 en waren de inrichtingskosten grotendeels afgeschreven.

I. S.A. POUR LA FABRICATION DE L'ACIER PAR LE PROCEDE CHENOT (Charleroi)

Akte : 23.4.1856 en 20.5.1856; K.B. 8.6.1856; (Mon. 11.6.1856; Pas. 1856, 350).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : brevetten Chenot (Bagary, Chenot) : 2.000 stichtersaandelen.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.
1858 : fusie met S.A. pour la fabrication etc. en France. (zie II)

1856 1858 idem
beheerders : Ch. Biourge Edm. Puissant d'Agimont Ch. A. Hennequin, graaf de Villermont H. Dumon J. B. Bagary
commissarissen : graaf E. N. De Sauvage A. Chenot Aug. Licot de Nismes

A.B.Z., NV's, 3313; Dm. I, p. 473.

II. S.A. POUR LA FABRICATION DE L'ACIER PAR LES PROCEDES CHENOT EN FRANCE (Brussel)

Akte : 9.9.1857; K.B. 26.9.1857; (Mon. 10.10.1857; Pas. 1857, 402).

Soc. Kap. : 2.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : idem als 1)

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.500.000 Fr. uitgegeven.
1858 : fusie met 1) tot S.A. pour la fabrication de l'acier par les procédés Chenot.

1857-1858
beheerders : Ch. Biourge Ed. Puissant d'Agimont graaf Ch. Hennequin de Villermont H. Dumon J. B. Bagary
commissarissen : graaf E. N. De Sauvage A. Chenot Aug. Licot de Nismes

A.B.Z., NV's, 3313; Dm. I, p. 491.

De produktiemethode van staal genaamd naar de uitvinder, de Franse ingenieur Chenot, bestond erin dit gegeerd metaal te vervaardigen door middel van een natuurlijke of rechtstreekse behandeling van het ijzererts [1]. Alfred Chenot, zoon van de uitvinder, paste deze methode toe in zijn fabriek te Clichy bij Parijs, waar hij tevens experimenten uitvoerde om de bereiding te perfectioneren. Een Parijs bankier, J. B. Bagary verwierf de invoerrechten van het procédé voor België [2]. Charles Biourge en Edmond Puissant d'Agimont van „La Providence" hadden de produkten van Chenot opgemerkt op de wereldtentoonstelling van Parijs en hadden, geïnteresseerd, contact opgenomen met de eigenaar van de brevetten. Zij besloten de exploitatie ervan in België te lanceren. Vanwege het risico en de omvang van het kapitaal dat met zulk een onderneming was gemoeid, verkoos men een naamloze vennootschap op te richten [3]. Het probleem van de vestigingsplaats werd door de Belgische stichters opgelost. „La Providence" verhuurde aan de nieuwe vennootschap de oude fabriek van Char-

[1] FRÈRE, *op. cit.*, t. I, p. 71.
[2] A.B.Z., NV's, 3313. Akte van 20.5.1856.
[3] A.B.Z., NV's, 3313. Stichters aan minister, 23.4.1856.

les de Cartier te Couillet, die zij in 1838 had gekocht [4]. Bagary bracht de invoerrechten van de brevetten aan. Ten slotte verbond Chenot er zich toe enerzijds de plannen van zijn fabriek in Frankrijk, zijn modellen van machines, e.d. te leveren en anderzijds persoonlijk de bouwers van de Belgische fabriek met raad en daad bij te staan. Hij werd commissaris van de vennootschap en kreeg 25 aandelen. Hij zou elke vernieuwing of verbetering van de produktiemethodes die hij mocht uitvinden aan de Belgische fabriek meedelen. Gezien de bijzondere aard van de aanbreng werden er twee soorten aandelen geschapen : gewone kapitaalsaandelen en eenvoudige bewijzen van deelgerechtigheid („actions de jouissance"). Deze laatste aandelen zouden, na aftrek van 5 % per aandeel voor de gewone aandelen, genieten van 57 % van de meerwinst. Het sociaal kapitaal bedroeg één miljoen frank, vertegenwoordigd door 2.000 aandelen van 500 Fr. Daarnaast waren er 4.000 aandelen van de tweede soort waarvan er 2.000 aan Bagary werden toegekend. De statuten getuigden dat minstens 1.615 van de gewone aandelen werden geplaatst. We herkennen onder de onderschrijvers talrijke leden van de belangrijke industriële families die ook in „La Providence" een overwegende rol speelden : de Puissant's, de Bauchau's, de Licot de Nismes, de Wasseiges, Cossée, enz... [5].

Alfred Chenot profiteerde van deze Belgische belangstelling om de exploitatie van brevetten voor Frankrijk, die in zijn bezit waren, te lanceren. Tesamen met één der stichters van de N.V. voor de exploitatie van de brevetten Chenot in België, J. A. Cossée, stichtte hij op 13 oktober 1856 een burgerlijke vennootschap voor de exploitatie van de brevetten in Frankrijk. Precies een jaar later werd ook voor Frankrijk een naamloze vennootschap opgericht. De stichters waren nagenoeg dezelfde personen als bij de eerste vennootschap. Het sociaal kapitaal van deze maatschappij bedroeg 2.500.000 Fr. vertegenwoordigd door 5.000 bevoorrechte aandelen van 500 Fr. die volgens de statuten volledig werden onderschreven. Daarenboven werden er 10.000 gewone aandelen geschapen die recht hadden op intrest. Zij

[4] A.B.Z., NV's, 3313. Akte van 20.5.1856. Zie DEMEUR, *op. cit.*, t. I, pp. 398-399, voetnoot 5.
[5] A.B.Z., NV's, 3313. Akte van 20.5.1856.

droegen geen vermelding van enige nominale waarde, 5.000 hiervan werden aan de aandeelhouders voorbehouden en de andere 5.000 kregen de inbrengers van de brevetten Chenot. De gebroeders Chenot kregen de leiding van de bouw der fabrieken en het toezicht op de produktie [6].

De twee vennootschappen versmolten een jaar later tot de S.A. pour la fabrication de l'acier par les procédés Chenot, waardoor we vernemen dat de laatstgestichte maatschappij een fabriek te Clichy (waarschijnlijk de vroegere fabriek van Chenot) en een bedrijf te Maubeuge had aangekocht. Het sociaal kapitaal van de nieuwe vennootschap bedroeg 3.500.000 Fr. [7].

De oprichting van een staalfabriek te Couillet werd door de staat goedgekeurd bij koninklijk besluit van 31 augustus 1857 en 28 januari 1859. In dit laatste jaar naderde de inrichting van het bedrijf de voltooiing. Het bestond uit drie ovens voor versmelting en cementering, 5 verhittingshaarden, 40 gewone smeltovens, 2 puddlerovens, herverwarmingsovens enz... Francquoy schreef in 1859 lovende woorden over de kwaliteit van het staal dat volgens deze methode werd vervaardigd : het onderscheidde zich door de lage prijs van het Engelse staal. Maar, voegde deze auteur eraan toe, de fabrikanten hebben de belangrijkheid van hun afzetmogelijkheden op dit ogenblik overschat. Zij hadden de fabrieken opgevat en gebouwd op een schaal die niet in verhouding was met het verbruik [8].

Het verwachte succes bleef inderdaad uit. De fabrikatiemethode bleek tevens veel kostelijker dan was voorzien. Fouten en verspilling tastten het kapitaal aan. Winsten op de verkoop werden niet verwezenlijkt. Daarnaast, en wellicht ten gevolge daarvan, hadden vele aandeelhouders hun verplichtingen niet willen nakomen : 1.800 van de aandelen van de eerste vennootschap die als onderschreven werden gemeld, werden achteraf niet genomen. Een groot deel van de overige aandelen werden niet volstort [9]. De methode van Chenot eiste daarenboven een hoge kwaliteit

[6] A.B.Z., NV's, 3313. Akte van 9.9.1857.
[7] A.B.Z., NV's, 3313. Akte van 8.12.1858.
[8] Aangehaald door De Nimal, H., *La métallurgie à l'Exposition de Charleroir, Notes historiques sur l'industrie dans le Hainaut*..., Charleroi, 1913, pp. 93-94.
[9] A.B.Z., NV's, 3313. Minister aan beheerders Société de la fabrication de l'acier par les procédés Chenot, 9.2.1856.

ijzererts. De prijs van de grondstof joeg de kostprijs de hoogte in [10].

De fusie van 1858 van de twee maatschappijen kon geen redding brengen. In 1865 werd de ontbinding uitgesproken wegens verlies van de helft van het sociaal kapitaal [11].

[10] FRÈRE, *op. cit.*, v. I, p. 71.
[11] DEMEUR, *op. cit.*, v. III, dl. 2, p. 61, 18.5.1865.

COMPAGNIE GENERALE DE MATERIELS DE CHEMINS DE FER (Brussel)

Akte : 29.7.1856; K.B. 11.8.1856; (Mon. 14.8.1856; Pas. 1856, 646).
Soc. Kap. : 10.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Inbreng : fabriek te St.-Jans-Molenbeek (Pauwels en C°) en materiaal : 4.000 aandelen.
Brugmann fils : 4.000.000 Fr. - 8.000 aandelen.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 10.000.000 Fr. uitgegeven.
Ontbonden op 5.12.1866.

1856	1858	1865
beheerders :		
E. H. Brugmann	E. H. Brugmann	G. Sabatier
Ch. De Brouckère	Ch. De Brouckère	J. L. V. Dupré
J. L. V. Dupré	J. L. V. Dupré	L. Emérique
J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim	baron Ch. Goethals
L. Emérique	L. Emérique	A. Orban
baron A. Ch. L. Goethals	baron A. Ch. L. Goethals	Fr. Pauwels
Em. Van Hoorebeke	Em. Van Hoorebeke	Ridder Ed. Parthon de Von
commissarissen :		
G. E. Brugmann	G. E. Brugmann	A. De Brouckère
Had. St. de Liedekerke-Beaufort	Had. St. de Liedekerke-Beaufort	Had. de Liedekerke-Beaufort
L. Maskens	L. Maskens	markies de Rodes
V. Pirson	V. Pirson	Fr. Herry de Cocqeau
markies Th. de Rodes	markies Th. de Rodes	L. Maskens
J. D. T'Kint-Vanderkun	J. D. T'Kint-Vanderkun	Aug. Poncelet
B. Parent	B. Parent	J. D. T'Kint-Vanderkun
algemeen directeur :		
Fr. Pauwels	Fr. Pauwels	

Wijz. : *Akte* : 29.11.1859; K.B. 30.11.1859; (Mon. 7.12.1859. Dm. II, dl. 1, p. 106).
Akte : 2.10.1862; K.B. 14.10.1862; (Mon. 17.10.1862. Dm. II, dl. 1, p. 262).
Akte : 9.11.1863; K.B. 27.11.1863; (Mon. 2.12.1863. Dm. II, dl. 1, p. 367).

Akte : 7.6.1865; K.B. 3.7.1856; (Mon. 11.7.1865. Dm. III, dl. 1, p. 31).
Akte : 18.11.1865; K.B. 29.12.1865; (Mon. 6.1.1866. Dm. III, dl. 1, p. 90).
A.B.Z., NV's, 3531; Dm. I, p. 477.

Deze compagnie valt enigszins buiten het kader van de zuiver metallurgische fabrieken. De opzet van de vennootschap was zeer breed genomen : een combinatie tussen een constructiewerkplaats en een ondernemersmaatschappij voor alle soorten metaal- en houtconstructies en het algemeen en spoorwegwerken in het bijzonder. Het was haar toegestaan zelf spoorwegen uit te baten, spoorwegmateriaal te verhuren of de onderhoudswerken ervan op zich te nemen. De N.V. werd op een indernationale leest geschoeid, begiftigd met een ruim kapitaal van 10 miljoen frank dat de verwezenlijking of deelname in grote buitenlandse projekten mogelijk maakte. Van opzet en activiteiten behoorde deze N.V. volledig tot de tweede helft van de negentiende eeuw.

De stichters waren een groep belangrijke bankiers die op internationaal vlak werkten en enkele kapitalisten waaronder een meerderheid nauwe banden onderhield met de Banque de Belgique zonder dat we echter kunnen besluiten dat deze bank achter de N.V. stond. De hoofdfiguur was ongetwijfeld Ernest Brugmann, voorzitter van de beheerraad en tevens kassier van de nieuwe maatschappij.

De basis van de vennootschap werd gevormd door de constructiewerkplaatsen voor spoorwegmateriaal te St.-Jans-Molenbeek die voordien werden uitgebaat door de commanditaire vennootschap François Pauwels en Cº. Een belangrijk onderdeel van de aanbreng was een stock hout en ijzer en een bedrijfskapitaal voor de som van 1.200.000 Fr. François Pauwels en consorten kregen voor hun aanbreng 4.000 aandelen van 500 Fr. De supplementaire vier miljoen werd geleverd door het hogergenoemde consortium van bankiers .[1]

De vennootschap kende een schitterende start. Zij kreeg bestellingen voor spoorwegcompagnieën in Rusland, Nederland, Zwitserland, Portugal, Italië en Spanje. Er werden werkplaatsen opgericht te Parijs, Maubeuge en Milaan. In België zelf verwierf zij de aanbesteding voor een openbaar werk van reusachtige om-

[1] A.B.Z., NV's, 3531. Akte van 2.9.1856.

vang : de aanleg van de versterkingen rond de stad Antwerpen. Dit laatste werk heeft de vennootschap echter geruïneerd. Haar aanbestedingsprijs lag 35 % lager dan de andere mededingers. De bouwers stuitten op onvoorziene moeilijkheden die de kostprijs in aanzienlijke mate boven de aanbestedingsprijs deed uitstijgen. De compagnie kon deze extra lasten niet dragen niettegenstaande haar uitgebreid kapitaal : de spoorwegmaatschappijen betaalden inderdaad hun bestellingen voor een groot deel in obligaties met het gevolg dat het sociaal kapitaal voor een te groot gedeelte was geblokkeerd. Na talrijke processen tegen de regering werd in 1867 het faillissement van de Compagnie générale uitgesproken [2].

[2] FRÈRE, *op. cit.*, t. I, p. 71.

S.A. DES MINES ET FONDERIES DE PLOMB, CUIVRE ET ZINC DES SEPT-MONTAGNES (Luik)

Akte : 7.3.1857; K.B. 5.4.1857; (Mon. 8.4.1857; Pas. 1857, 163).

Soc. Kap. : 1.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : concessies Sept-Montagnes, smelterijen en fabrieken (Fischbach-Malacord, Lonhienne...) + bedrijfskapitaal : 500 aandelen.

1857	1858	1865
beheerders :		
L. Lonhienne	A. Fetis	L. Lonhienne
A. Fétis	E. Wellens	E. Wellens
H. F. Fischbach-Malacord	A. Godin	A. Godin
A. Godin	H. F. Fischbach-Malacord	E. Piérard
	L. Lonhienne	Ch. Payen-Allard
commissarissen :		
G. Lonhienne-David	Ch. Payen-Allard	G. Lonhienne
J. Bégasse	G. Lonhienne	De Schumachers
F. Ganneron	J. Bégasse	Ch. Henkart
directeur :		
		A. De Grady

A.B.Z., NV's, 3672; Dm. I, p. 482.

De concessies van Sept-Montagnes bestonden uit twee metaaladers die Bonheur d'Elisa en Bergenstadt werden genoemd. De eerste bevatte zilvererts, koperpyriet en blende en werd toegekend op 7 december 1850. Bergenstadt werd in 1852 aan dezelfde concessiehouders toegewezen. Zij waren gelegen op Pruisisch grondgebied in de gemeente Honnef (district Niederberg). De eigenaars hadden ten slotte ook de toelating verkregen tot de oprichting van een smelterij, diverse pletterijen en werkplaatsen voor het vervaardigen en het onderhoud van de mechanische uitrusting [1]. Er werd in principe reeds een N.V. opgericht op 30 juni 1855, bij onderhandse akte onder de concessiehouders. Bij deze akte werden

[1] A.B.Z., NV's, 3672. Akte van 7.3.1857.

aan de aanbrengers 300 aandelen toegewezen [2]. Op een latere akte van 7 maart die deze van 30 juni bevestigde, verschenen meer komparanten dan op de eerste : duidt dit op onenigheid onder de stichters ? Ondertussen was ook de prijs van de aanbreng gewijzigd. In 1857 werden 400 aandelen aan de inbrengers toegekend in plaats van 300, honderd andere aandelen zouden worden uitgegeven om een bedrijfskapitaal te vormen. In 1855 waren het er tweehonderd. Het sociaal kapitaal bedroeg in totaal 1000 aandelen. De 500 overblijvende aandelen werden ter beschikking gehouden voor het aankopen van nieuwe concessies, voor de uitbating ervan of de bouw van nieuwe werkplaatsen zo de oude niet meer zouden volstaan. De aandelen droegen geen vermelding van enige nominale waarde. De prijs van de uitgifte moest door de algemene vergadering der aandeelhouders worden vastgesteld [3].

In 1858 moest de N.V. een lening van 100.000 Fr. aangaan na vruchteloos te hebben gepoogd een kapitaalsuitgifte door et voeren [4]. De N.V. werd ontbonden in mei 1867 bij beslissing van de algemene vergadering [5].

[2] A.B.Z., NV's, 3672. Onderhandse akte van 30.6.1855.
[3] A.B.Z., NV's, 3672. Akte van 7.3.1857.
[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 2, p. 50. Akte van 10.2.1858.
[5] DEMEUR, *op. cit.*, t. III, dl. 2, p. 199. K.B. 10.6.1867, Mon. 14.6.1867.

S.A. DES MINES ET USINES DE SAMBRE ET MEUSE (Philippeville)

Akte : 1.6.1857; K.B. 14.7.1857; (Mon. 17.7.1857; Pas. 1857, 299).
Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Inbreng : concessie van pyriet (Soc. civile de Philippeville).
Evolutie : Dm. I, 1857 : 3.700.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 7.200 aandelen - 3.600.000 Fr.

1857	1865
beheerders :	
J. Lebeau	Ch. Vincart
Ch. A. Vincart	Ch. Lesobre
Ch. N. A. Lesobre	A. De Cock
A. Grégoire	A. Moreau
A. De Cock	J. Closon
A. Moreau	A. Grégoire
	Zoude
commissarissen :	
H. DeLhonneux-Detru	E. Godin
F. Vanderaey	Ch. Lebeau
Th. de Villegas	
E. Godin	
directeur :	
Baron Rousseaux	

Wijz. : *Akte* : 25.5.1867; K.B. 10.6.1867; (Mon. 14.6.1867. Dm. III, dl. 1, p. 246).

A.B.Z., NV's, 3670; Dm. I, p. 487.

De stichting van deze vennootschap was het werk van dezelfde groep die in 1846 Corphalie kocht en in 1855 de N.V.'s van Sarts-de-Seilles en Niederfischbach oprichtte. De nieuwe maatschappij bleef in diezelfde industriesector : exploitatie, verkoop en bewerking van zink- en looderts. Het hoofddoel ging echter veel verder dan de vorige maatschappijen : namelijk de produktie van chemische produkten op basis van ijzerpyriet. Men had in Duitsland ontdekt dat men vanuit dit erts eveneens zwavel kon bereiden. Zwavel was onontbeerlijk voor de vervaardiging van allerlei

zuren, en moest tot dan toe uit het buitenland, vooral uit Sicilië, worden ingevoerd [1]. De Société civile de Philippeville, waarvan Ch. Vincart de voornaamste eigenaar was, bezat een uitgestrekte concessie van ijzerpyriet in de gemeenten Philippeville, Vodecées, Villers-le-Gambon en Sautour.

De stichters hadden reeds een overeenkomst gesloten met deze maatschappij voor de aankoop van de concessie en de uitbating. De chemische fabriek zou echter niet ter plaatse maar over de grens in Frankrijk worden opgericht, ten einde geen concurrentie te scheppen voor de bestaande Belgische fabrieken in deze sector. Zij zou ongeveer 6.000 à 7.000 ton pyriet per jaar verwerken. Daar men verwachtte dat de concessie van Philippeville 30.000 ton per jaar zou kunnen voortbrengen zou de rest van de produktie in België in de handen worden gebracht [2]. Daarnaast waren de stichters vooral in lood geïnteresseerd. Ze zouden nog andere concessies van zink en lood aankopen — deze van Philippeville bezat eveneens deze metalen —. Het zinkerts zouden ze niet verwerken maar de oprichting van een loodsmelterij werd gepland [3]. Om hun stichting luister bij te zetten, werd een aantal bekende persoonlijkheden aangetrokken zoals de politicus Joseph Lebeau, en ex-minister Rolin en de Prins van Chimay. Een gedeelte van het sociaal kapitaal zou in Frankrijk worden geplaatst [4].

Het onderzoek naar de aanbreng nam veel tijd en onderhandelingen in beslag door twee omstandigheden. Ten eerste verwarde de ingenieur die een oordeel over de zaak moest geven de Société civile de Philippeville met de S.A. des mines de Philippeville die reeds jaren met deficiet werkte [5]. Ten tweede stonden de beheerders erop het sociaal kapitaal te verdelen in aandelen van 500 Fr. Sedert jaren was het de politiek van de regering te eisen dat aan de aandelen van dergelijke produktiemaatschappijen geen nominale waarde zou worden toegekend. De waarde van de concessies en zelfs van een fabriek was inderdaad moeilijk uit te drukken door een bepaald bedrag. In Frankrijk was dit systeem echter niet in voege en aandelen zonder vermelding van waarde werden door de Franse kapitalisten niet erg geapprecieerd. Daarom stond de ven-

[1] A.B.Z., NV's, 3670. Stichters aan minister, 9.10.1856.
[2] A.B.Z., NV's, 3670. De Cock aan minister, 14.10.1856.
[3] A.B.Z., NV's, 3670. Verslag van ingenieur P. De Crassier, s.d.
[4] A.B.Z., NV's, 3670. Stichters aan minister, 9.10.1856. Zie ook akte van 1.6.1857.
[5] A.B.Z., NV's, 3670. Verslag ingenieur De Crassier, s.d., en De Cock aan minister 14.10.1856.

nootschap erop dat de aandelen de prijs van 500 Fr. zouden krijgen [6]. In juli 1857 werden de statuten ten slotte goedgekeurd [7]. De vennootschap kreeg haar zin.

[6] A.B.Z., NV's, 3670. Moreau aan De Crassier, 9.12.1856.
[7] A.B.Z., NV's, 3670. K.B. van 14.7.1857.

S.A. USINE VANDENBRANDE (Schaarbeek)

Akte : 7.10.1857; K.B. 23.10.1857; (Mon. 28.10.1857; Pas. 1857, 422).
Soc. Kap. : 400 aandelen (zonder vermelding van enige waarde).
Inbreng : Fabriek Vandenbrande (Vandenbrande et Cie) : 500 aandelen.
Evolutie : Dm. IV, 1873 : 500 aandelen - 250.000 Fr.

1857	1865
beheerders :	
H. De Brouckère	H. De Brouckère
L. Caillet	P. Nijpels
Pr. Nijpels	A. Poncelet
directeur :	
A. De la Tour	A. De la Tour

A.B.Z., NV's, 3681; Dm. I, p. 495.

De fabrieken Vandenbrande werden vóór 1837 door Ch. A. Vandenbrande gesticht. Hij vervaardigde licht materieel voor spoorwegen zoals platvorms, wielen, enz..., verwarmingstoestellen, allerlei ijzerwerk voor huis en tuin zoals balkons, trappen, hekken, bedden..., kortom alles wat maar in gietijzer, geslagen en gesmeed ijzer kon worden vervaardigd [1]. In 1837 werd de stichter gecommanditeerd door een groep kapitalisten, waaronder we Henri De Brouckère en François Coppens, de architect, herkennen als de voornaamste aandeelhouders. Zij bezaten in 1856, tesamen met de weduwe Vandenbrande en de directeur A. De la Tour, 434 van de 500 aandelen. Ook de Société Générale had aandelen [1]. Gedurende de twintig jaar van haar bestaan deed de maatschappij uitstekende zaken. Op het einde van de termijn van de vennootschap was praktisch heel het geïnvesteerde kapitaal aan de geldschieters teruggestort door systematische afhoudingen op de winst. Een omschakeling naar een naamloze vennootschap werd dus niet opgedrongen als een uitweg voor financiële moeilijkheden. De aanleiding was het feit dat de geldschieters niet meer bereid waren verder mee te werken onder commanditaire vorm, waar-

[1] Zie briefhoofd van correspondentie van de commanditaire vennootschap Vandenbrande et Cie : geeft opsommingen van de voortgebrachte produkten. A.B.Z., NV's, 3681.

schijnlijk omdat de aandelen van een N.V. gemakkelijker over te dragen waren. Een ontbinding en eventuele verkoop werd overwogen maar verworpen wegens de grote verliezen die de liquidatie zou opleveren [2]. De vennoten waren bereid onder naamloze vorm nieuwe bijdragen te storten om de uitbreiding van de fabriek te financieren. Daarom zouden de aandelen geen vermelding van waarde dragen zodat ze zouden stijgen met de waarde van het bedrijf [3].

De reputatie van deze fabriek was zo groot dat een nader onderzoek naar de waarde van de aanbreng door het ministerie onnodig werd geacht [4]. Zij werd goedgekeurd bij K.B. van 3.10.1857 [5].

[2] A.B.Z., NV's, 3681. Vanden Brande en C° aan minister, 31.8.1857.

[3] A.B.Z., NV's, 3681. Akte van 7.10.1857. Volgens DEMEUR, *op. cit.*, p. XV bedroeg de waarde op de balans in 1857 : 250.000 Fr.

[4] A.B.Z., NV's, 3681. Extrait du proces-verbal de la séance du 4.9.1857 du Comité consultatif pour les sociétés.

[5] A.B.Z., NV's, 3681. K.B. van 23.10.1857.

S.A. DES MINES ET PRODUITS CHIMIQUES DE VEDRIN (Risles-Namen)

Akte : 4.12.1857; K.B. 27.12.1857; (Mon. 30.12.1857; Pas. 1857, 834).

Soc. Kap. : 4.000 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Inbreng : concessie lood, en van pyriet; fabriek van solferzuur, zwavelzuur, zout enz... : 4.000 aandelen (Del Marmol).

Evolutie : Dm. IV, 1873 : 5.106 aandelen - 4.106.000 Fr. uitgegeven.

1837	1865
beheerders :	
F. Del Marmol	F. Del Marmol
Br. Baux	H. Logé
	J. Bethenod
commissarissen :	
P. Del Marmol	P. Del Marmol
B. Péricaud	B. Péricaud
C. de Montpellier	C. de Montpellier
directeur :	
A. Federmeyer	A. Federmeyer

A.B.Z., NV's, 3673; Dm. I, p. 498.

De mijnen en fabrieken van Védrin vormden een belangrijk industrieel complex. De loodmijn strekte zich uit over een oppervlakte van ruim 3.103,5 ha toegekend in 1840. Daarnaast was er nog een concessie van pyriet over 650 ha. De fabriek produceerde voornamelijk zwavelzuur en sodasulfaat, zout, verven en natuurlijk ook lood. De verschillende bewerkingen die hiervoor moesten uitgevoerd worden vergden een uitgebreid aantal gebouwen en materiaal. De rest van de inboedel van de fabriek bestond uit diverse onroerende goederen (huizen, gronden...) en een som van 500.000 Fr., het bedrijfskapitaal. Het sociaal kapitaal van de N.V. werd vertegenwoordigd door 4.000 aandelen, de waarde van de ingebrachte goederen en kapitalen. Er werd geen nieuw kapitaal geïnvesteerd, hetgeen eerder een uitzonderlijke procedure was. Er werd weliswaar een mogelijkheid tot verhoging van het sociaal kapitaal van 2.000 aandelen in het vooruitzicht gesteld.

Van deze mogelijkheid werd geen volledig gebruik gemaakt vermits vijftien jaar later, in 1873, slechts 106 nieuwe aandelen waren geplaatst.

De mijnen en fabrieken van Védrin waren in 1857 het eigendom van twee vrouwen. Wellicht verklaart dit feit het waarom van de stichting van een N.V. De ene, Louise Thérèse Legros de Marche, was weduwe van J. Ch. Al. Delmarmol, een gewezen grondeigenaar en industrieel; de tweede, Madame Aimée Em. Mathey, gehuwd met een zekere J. A. Berthenod de Montbressieu. Deze laatste woonde te Montbressieu in de gemeente St.-Martin La Plaine in Frankrijk. Beheerder Bruno Baux, grondeigenaar te Lyon, was haar schoonzoon [1].

De koninklijke goedkeuring werd vlot verleend : de vroegere vennootschap had steeds mooie winsten geboekt, de twee mijnen waren nog lang niet uitgeput. De fabrieken bevonden zich eveneens in een zeer voorspoedige toestand [2].

De onderneming bleef een familiaal karakter behouden. Voor zover we dit konden volgen, bleven de aandelen overwegend in handen van de families Delmarmol en Berthenod. Ferdinand, Prosper Eugène en Emmanuel Del Marmol hielden in 1860 1.580 aandelen en Péricaud, die Madame Berthenod vertegenwoordigde, deponeerde 1.940 aandelen op de algemene vergadering die in dat jaar werd gehouden [3]. Ook in 1865 beheersten de twee families de beheerdersraad en het commissariaat [4].

[1] A.B.Z., NV's, 3673. Akte van 4.12.1857. Er is omstreeks de jaren dertig sprake van een vennootschap voor de ontginning van de loodmijnen van Védrin. De „Mines de plomb de Védrin", zou een lening van 40.000 gulden hebben gekregen van de Société Générale voor 1830. LEVY-LEBOYER, *op. cit.*, p. 600, voetnoot 3. Zie ook DEMOULIN, *Guillaume Ier et la transformation économique des Provinces belges* (0000-0000), Paris, Droz, 1938, p. 233. De Hertog van Arenberg was één der belangrijkste aandeelhouders. Op 24.11.1835 kocht hij zijn vennoten uit. DE NIMAL, *op. cit.*, p. 84. We konden geen sporen vinden die zouden wijzen op een relatie van deze oude maatschappij met de hierboven besproken vennootschap.

[2] A.B.Z., NV's, 3673. K.B. van 27.12.1857 en Verslag van ingenieur De Crassier, 24/26.8.1857.

[3] A.B.Z., NV's, 3673. Extrait du Proces-verbal de la séance de l'Assemblée Générale du 28.3.1860. De directeur bezat 30 aandelen, Logé 50 en Constant de Montpellier 30 (Zie lijst der beheerders).

[4] DEMEUR, *op. cit.*, t. II, beheerderslijst, dl. 2, p. 27.

S.A. COMPAGNIE DES MINES ET USINES DU LAVOIR (Hoei)

Akte : 23.12.1857; K.B. 4.1.1858; (Mon. 7.1.1858; Pas. 1858, 4).

Soc. Kap. : 3.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : mijnen van lood en andere metalen onder Lavoir en Couthuin : 500 aandelen - 2.500.000 Fr.
Geldschieters : 500.000 Fr. - 1.000 aandelen.

1857
beheerders : F. Capitaine E. Cogels L. de Lhonneux J. H. Kissing E. Willems
commissarissen : H. D'Andrimont N. Cl. de Wael L. Veydt
directeur : E. Kennedy Ellis

Wijz. : *Akte* : 17.8.1861; K.B. 9.9.1861; (Mon. 12.9.1861. Dm. II, dl. 1, p. 207).

A.B.Z., NV's, 3659; Dm. II, dl. 1, p. 1.

De concessies van Lavoir en Couthuin werden ontdekt en geëxploreerd door Jean Herman Kissing, een groothandelaar uit Brussel en Ed. K. Ellis, een prospector en mijndirecteur (zie S.A. des Sept-Montagnes). Zij werd aan de vennoten toegekend bij koninklijk besluit van 21 december 1857 [1]. Ingenieur Geoffroy had de werken gevolgd. Hij achtte de metaalader, die te Hoei werd ontdekt, van een uitzonderlijke rijkdom. Men mocht, volgens zijn schatting, op een winst van 360.000 Fr. per jaar rekenen [2]. Alhoewel de inrichting van de uitbating nog zeer rudimentair mocht worden genoemd — het enige waardevolle stuk was de

[1] A.B.Z., NV's, 3659. Akte van 23.12.1857.
[2] A.B.Z., NV's, 3659. Verslag van Geoffroy en C. Wellekens, 9/10 en 12.10.1857.

pompinstallatie (100 pk) — werd voor de aanbreng 2.500.000 Fr. betaald. Twaalfhonderd aandelen van 500 Fr. werden weliswaar als waarborg voor een jaar vastgelegd en nog 1.400 aandelen waren onvervreemdbaar gedurende twee jaren. Een groep geldschieters bracht 500.000 Fr. aan. Deze groep was bijna uitsluitend samengesteld uit Antwerpse groothandelaars, industrieëlen, grondeigenaars en renteniers. De regering vroeg nog een tweede waarborg : de aanstelling van een regeringscommissaris die toezicht moest houden op de verrichtingen van de N.V. [3]. Het doel van de vennootschap was de uitbating van loodmijnen en andere metalen, indien in de concessie aanwezig, en de oprichting van een loodfabriek.

In 1861, na drie jaar activiteit, was er nog steeds geen balans opgesteld : een zeker teken dat het de ontginning niet voor de wind ging. Er werden, in augustus van dat jaar, een belangrijk aantal wijzigingen aan de statuten aangebracht. Er werden o.m. 1.000 bevoorrechte aandelen geschapen die het sociaal kapitaal moesten aanvullen [4]. Deze maatregel werd ofwel geen succes, ofwel was hij niet afdoende om de maatschappij uit haar moeilijkheden te helpen. In ieder geval verkreeg de N.V. een jaar later uitstel van gerechtsvervolging en werd de ontbinding van de associatie uitgesproken [5]. De inboedel en de concessie werd waarschijnlijk door een gedeelte der oude aandeelhouders opgekocht in 1863 ingebracht in een tweede N.V. de S.A. des mines et usines du Lavoir et du Blanc-Misseron [6].

[3] A.B.Z., NV's, 3659. Akte van 23.12.1857.
[4] A.B.Z., NV's, 3659. Akte van 17.8.1861.
[5] Moniteur, 31.10.1862. Uitstel van 30.7.1862. Ontbinding uitgesproken algemene vergadering van 19.7.1862. K.B. van 27.10.1862.
[6] Zie statuten DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 1, p. 313.

VERKEERSWEGEN

SPOORWEGEN, KANALEN, WEGEN.

S.A. DES CHEMINS DE FER DU HAUT ET DU BAS FLENU (Jemappes)

Akte (1) : 3.6.1834; K.B. 13.8.1834; (B.O. 1837, 29; Pas. 1837, 100).

Akte (2) : 20.11.1835; K.B. 10.10.1836; (B.O. 1837, 130; Pas. 1837, 718).

Soc. Kap. : (1) 2.600.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
(2) 3.500.000 Fr. - idem.

Evolutie : Br., 1838 : 2.600.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 4.000 aandelen - 4.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 4.000 kapitaalsaandelen - 4.000.000 Fr. - 4.000 dividendsaandelen waarvan 3.863 teruggestort.

Concessie : aanvraag 1.4.1832; K.B. 26.4.1833; (Mon. 28.4.1833).
Wijz. : K.B. 23.7.1833; (Mon. 27.7.1833).
Toewijzing : *akte* : 31.7.1833; 23.8.1833; K.B. 4.9.1833.
LOISEL, 1867, p. 392.

1834	1835	1858	1865
beheerders :			
A. E. Moreau	F. de Meeûs	C. Picquet	Liedts
Al. Legrand-Gossart	J. A. Coghen	J. Coghen	F. Corbisier
Ch. A. Picquet	F. Basse	A. Dechamps	C. Martini
A. Vifquain	Ch. Legrand-Bachy	F. de Meeûs	A. Dechamps
Ch. L. Legrand-Bachy	Ch. Ad. Picquet	F. Vander Elst	
A. H. J. Destombes			
commissarissen :			
	F. Opdenbergh	F. X. Benard	H. Doffegnies
	X. Benard	H. Doffegnies	C. H. de Baillet
	A. H. J. Destombes	A. Letellier	H. de Brouckère
	A. Legrand-Gossart	H. de Baillet	L. Veydt
	Al. Moreau	H. Martini	A. Letellier
regisseur :			
F. Corbisier	A. Vifquain	P. Ladrier	A. Quenon

Eerste N.V. ontbonden bij *akte* : 30.6.1834; K.B. 13.8.1834; (Mon. 20.8.1834).

Wijz. : K.B. : 19.11.1840; (Mon. 23.11.1840); uitgifte van 212 aandelen.

Akte : 9.4.1862; K.B. 27.4.1862; (Mon. 3.5.1862); zetel te Quaregnon. Dm. II, dl. 1, p. 231.
Akte : 23.8.1866; K.B. 7.9.1866; (Mon. 12.11.1866. Dm. III, dl. 1, p. 166).
Akte : 12.11.1866; K.B. 18.11.1866; (Mon. 23.11.1866. Dm. III, dl. 1, p. 177).

A.B.Z., NV's, 3550; Dm. I, p. 148 (2).

De spoorweg van Haut et Bas Flénu was de eerste lijn in België die door middel van privaat kapitaal werd aangelegd en uitgebaat. Zij was niet voor reizigersverkeer bestemd maar diende uitsluitend voor het vervoer van steenkool van de rijke mijnen van het Bekken van Flénu in de Borinage naar de boorden van het kanaal van Bergen naar Condé. Alhoewel het net aanvankelijk slechts een klein aantal kilometers bedroeg betekende de verwezenlijking ervan een zeer belangrijke stap voorwaarts op de weg naar de industrialisatie. Het gebruik van spoorwegen in de mijnen was in Engeland reeds sedert tientallen jaren algemeen. In ons land werden de eerste lijnen voor inwendig gebruik in de mijnen vóór 1830 ingevoerd. De mijn van „Bois-du-Luc" in het centrale Bekken en deze van „La Boule" te Quaregnon waren pioniers op dit gebied. De grote industrieel De Gorge-Legrand was de eerste die zijn koolmijn, „le Grand-Hornu" door een spoorweg verbond met het kanaal van Bergen naar Condé. Zijn initiatief, zoals ook het geval was bij de plaatsing van de eerste stoommachine, gaf aanleiding tot een oproer onder de arbeiders, in het bijzonder onder de karrevoerders. Deze weg was slechts 1,8 km lang. Hij werd ingehuldigd in mei 1830[1]. Omstreeks die tijd werd ook in de mijnen van Anzin in Frankrijk, — geduchte concurrenten van de uitbaters van de Borinage — een spoorwegsysteem aangelegd[2]. Onze mijnen konden niet achterblijven. Na de revolutie ontstonden verscheidene plannen.

Ingenieur De Ridder, die later één der ontwerpers van de staatsspoorwegen zal worden, ontwierp in 1831 een net dat de mijnen van het Centrum met het kanaal van Bergen naar Condé zou verbinden. Het plan werd door de vennootschap van „Bois-du-Luc" reeds goedgekeurd en een aantal aandelen werd door haar onderschreven. De politieke gebeurtenissen en de tegenkanting

[1] LAMALLE, U., *Histoire des chemins de fer belges*. Bruxelles, 1953, pp. 14-15.
[2] A.R.A., S.G., 1790. Corbisier en Picquet aan Meeus, 19.8.1834.

van rivaliserende koolmijnuitbatingen beletten echter de verwezenlijking ervan [3].

Het plan voor de verbinding van de mijnen van het Flénubekken ten zuiden van Bergen gelegen, met hetzelfde kanaal, werd ontworpen door een ander befaamd ingenieur, Alexander Vifquain die zijn naam schreef onder talrijke kanaal- en wegenprojekten. Op 1 april 1831 werd de aanvraag voor het bekomen van de concessie en de goedkeuring van het lastkohier bij de regering aanhangig gemaakt [4]. De ingenieur slaagde erin een vijftal personen voor zijn plan te interesseren. Toen hem in 1833 de concessie werd toegewezen vormde hij met zijn associés een naamloze vennootschap met een sociaal kapitaal van 2.600.000 Fr., vertegenwoordigd door 2.600 aandelen van 1.000 Fr. Deze aandelen werden allen door de vennoten onderschreven [5]. De vennootschap werd in augustus 1834 zonder moeilijkheden goedgekeurd [6].

Op dat ogenblik hadden zich echter zodanige wijzigingen voorgedaan in de financiële toestand van de vennootschap dat het voortbestaan ervan onder haar eerste vorm alle zin had verloren. Na enkele maanden werd ze dan ook bij besluit van de algemene vergadering der aandeelhouders ontbonden [7]. Deze evolutie was te wijten aan de tussenkomst van de Société Générale.

Vooraleer we deze evolutie analyseren, moeten we even stilstaan bij de persoonlijkheid van de promotors van deze belangrijke onderneming. Het waren de notaris Albert Emile Moreau, de advokaat Charles Adolphe Picquet, de industrieel A. H. J. Destombes, de mijnuitbater Fréderic Corbisier en de groothandelaars Legrand-Gossart en Legrand-Bachy. Wij hadden reeds gelegenheid kennis te maken met Moreau, Picquet en Destombes, enerzijds als eigenaars van aandelen in verscheidene belangrijke koolmijnen in de Borinage en in de omgeving van Charleroi en anderzijds als promotors van talrijke naamloze vennootschappen voor koolmijnen en metaalbedrijven. Zij traden op in eigen naam maar tevens waren het de belangrijkste agenten van de Société Générale. Het begin van hun relatie met de bank dateerde naar alle waarschijnlijkheid sinds de oprichting van de

[3] LAMALLE, *op. cit.*, p. 15.
[4] LOISEL, F., *Annuaire spécial des chemins de fer belges (période de 1835 à 1865 inclus)*. Bruxelles-Paris, 1867, p. 392.
[5] A.B.Z., NV's, 3550. Akte van 3.6.1834.
[6] A.B.Z., NV's, 3550. K.B. van 13.8.1834.
[7] LOISEL, *op. cit.*, p. 393.

spoorweg van Flénu. Ook Corbisier hoeven we niet meer voor te stellen. De Legrand's waren, naast belangrijke mijneigenaars, de koningen van de vervoerdienst van de steenkool in de Borinage en het Centrum. Hun belangstelling voor deze vernieuwing getuigde eens te meer van hun progressieve ideeën.

Reeds vóór de N.V. tot stand kwam zochten de stichters contact met de Société Générale [8]. Deze stemde er in toe, waarschijnlijk onder impuls van de Meeûs, de vennootschap voorschotten te verlenen. Aanvankelijk gebeurde dit onder de vorm van betalingsbeloften die door de aandeelhouders persoonlijk werden gewaarborgd naargelang hun respectievelijk belang in de onderneming [9]. Deze kredietvorm is geleidelijk geëvolueerd naar een participatie van de bank. Inderdaad, toen de eerste fondsen die 500.000 fr. bedroegen, uitgeput waren, vroeg de maatschappij een nieuw krediet open te stellen ten bedrage van 500.000 à 900.000 Fr. onder dezelfde voorwaarden [10]. De bank eiste echter dat, als bijkomende waarborg, een aantal aandelen gelijk aan de geleende sommen bij haar zouden worden gedeponeerd [11]. De N.V. besloot bijgevolg op een algemene vergadering tot uitgifte van 900 nieuwe aandelen die ter beschikking van de bank werden gesteld [12]. Dit was een eerste stap naar participatie want het was niet meer dan natuurlijk dat de Société Générale ook een vorm van controle of beheer over een bedrijf zou willen uitoefenen waarin zij aanzienlijke bedragen investeerde. Een uitbreiding van de beheerraad veronderstelde echter een wijziging in de statuten. De wettelijke aktering van de hervorming werd om twee redenen nog niet dadelijk uitgevoerd : ten eerste moesten de werken zo ver gevorderd zijn dat men zich een beter idee kon vormen over de totale onkosten van de aanleg; ten tweede wilde de Société Générale zelf niet de lasten van een industriële investering dragen : zij wenste deze taak aan een dochtermaatschappij toe te vertrouwen. Intussen waren alvast de Meeûs en Coghen als associés in de vennootschap opgenomen [13].

De Société de Commerce werd opgericht in februari 1835 en de Société Nationale in september van dat jaar. Er werd besloten

[8] A.R.A., S.G., 1789. Zie nota van Gréban aan Raad der Betwiste Zaken (raadgevers : Barbanson en F. Drugman), 2.9.1833.
[9] A.R.A., S.G., 1790. Akte door notaris Plétain, 30.6.1834.
[10] A.R.A., S.G., 1790. Soc. Gén. aan Corbisier, 23.8.1834.
[11] A.R.A., S.G., 1790. Soc. Gén. aan Corbisier, 23.8.1834.
[12] A.R.A., S.G., 1790. Proces-verbaal algemene vergadering der aandeelhouders, 20.9.1834.
[13] A.R.A., S.G., 1790. Meeus en Coghen hadden elk een aandeel van 5 %.

dat eerstgenoemde maatschappij de S.A. des chemins de fer du Haut et Bas Flénu onder haar hoede zou nemen. In november, toen het einde van de werken eindelijk in het zicht kwam, werd de nieuwe akte opgesteld. Het sociaal kapitaal werd, zoals voorzien tot 3.500.000 Fr. verhoogd. De 900 nieuwe aandelen zouden door de Société de Commerce worden onderschreven. De Meeûs, Coghen, en Basse werden in de beheerraad opgenomen en Opdenberg en Benard werden commissarissen [14].

De financieringsmaatschappij zou de schuld van de oude N.V. bij de bank overnemen. Eer deze zaak echter definitief werd geregeld zouden nog verscheidene maanden verlopen. Eerst in februari 1836, vlak voor de opening van de lijn, kwam het akkoord tot stand. Eerst dan kon de rekening met de bank worden afgesloten. In totaal had de bank aan de N.V. 800.000 Fr. geleend. De Société de Commerce betaalde dit bedrag voor de vennootschap en kreeg in ruil 800 nieuwe aandelen [15]. Ongeveer een maand later werd de spoorweg voor het vervoer opengesteld [16] en de goedkeuring van de nieuwe vennootschap werd aangevraagd [17].

De uitvoering van het oorspronkelijk plan van de spoorweg ging met heel wat moeilijkheden gepaard, die vertraging in de verwezenlijking en verhoogde onkosten tot gevolg hadden. De problemen waren niet alleen van technische aard maar lagen ook op het sociaal en organisatorisch gebied. Zoals Degorge enkele jaren vroeger had moeten ondervinden, stuitte de aanleg van dit moderne vervoersysteem op het verzet van de arbeidersklasse die hierin een bedreiging voor haar bestaansmogelijkheden zag. Herhaaldelijk werden de werken onderbroken door opstootjes en samenscholingen van arbeiders [18]. De organisatorische problemen veroorzaakten de beheerders echter meer hoofdbrekens. We wezen reeds herhaaldelijk op de ingewikkelde structuur van de oude mijnvennootschappen. Het was voldoende dat enkele onder de talrijke aandeelhouders b.v. belangen had in de traditionele vervoerdiensten van de mijnen om zich te verzetten tegen de aansluiting van hun mijn bij het spoorwegnet. Bovendien moeten we niet

[14] A.B.Z., NV's, 3550. Akte van 2.11.1835.
[15] A.R.A., S.G., 1790. Corbisier aan S.G., 9.2.1836.
[16] A.B.Z., NV's, 3550. Corbisier en Piquet aan Soc. Gén., 31.10.1836. Opening op 7.3.1836.
[17] A.B.Z., NV's, 3550. Meeus aan minister, 16.3.1836.
[18] A.R.A., S.G., 3210. Chemin de fer du Haut- et Bas Flénu aan Soc. Comm. 31.12.1836.

vergeten dat het gebruik van de spoorweg een revolutionaire vernieuwing betekende waarvan het nut niet door iedereen zonder slag of stoot werd aanvaard. Er was tevens veel discussie mogelijk over de manier en de voorwaarden waarop de aansluiting zou worden verwezenlijkt. Met elk van de verschillende maatschappijen moest afzonderlijk onderhandeld worden. We zijn weinig ingelicht over het verloop van deze discussies en de resultaten ervan. Met vier uitbatingen werd van in het begin een akkoord gesloten : de maatschappijen van „Les Produits", „Hornu et Wasmes", „Levant du Flénu" en de „Société des douze actions" (later Couchant du Flénu) [19]. De N.V. bouwde zelf de vertakkingen die de verschillende putten van de uitbatingen met de hoofdlijn verbond. Deze mijnen hadden drie kenmerken gemeen : het eigendomsrecht was reeds geconcentreerd in de handen van een klein aantal aandeelhouders. Vier onder de stichters van de spoorwegmaatschappij hadden grote belangen in een aantal van deze maatschappijen : Corbisier (Hornu et Wasmes), Moreau (douze actions), Legrand-Gossart (Hornu et Wasmes) en Picquet (douze actions). Ten slotte heeft de Société de Commerce in de loop van 1835 en 1836 de controle over elk van deze vennootschappen verworven en ze omgevormd tot naamloze vennootschappen. Er bestaan ongetwijfeld een verband tussen het aanleggen van de spoorweg en de vorming van de vennootschappen.

Bij de opening op 7 maart 1836 waren slechts twaalf putten aangesloten, waaronder 8 van de maatschappijen van Hornu et Wasmes en Les Produits. Zeven andere volgden in de loop van 1836. In oktober 1837 waren eindelijk, alle geplande vertakkingen aangelegd. De maatschappij van Couchant du Flénu en de „Société des 24 actions" bouwden zelf hun aansluitingen. Als algemene regel gold dat de mijnen zelf de wagons moesten leveren. Het voorttrekken geschiedde door paarden. Gedurende de eerste maanden werden paarden gehuurd van de enkele der grote mijnen en van een ondernemer. Dit systeem viel echter te duur uit. Tevens bleek dat de dienst zwaar was voor de dieren en de verhuurders weigerden de hunne aan het risico bloot te stellen. Er bleef de maatschappij niets anders over dan zelf de nodige lastdieren, met uitrustingen, stallen e.d. aan te schaffen. De winst van het boek-

[19] A.R.A., S.G., 3210. Zie Tableau des sociétés dont les charbons pourront être transportés par des chemins de fer. Indication des sociétés (s.d.).

jaar 1836 slonk door deze aanzienlijke uitgave tot een te verwaarlozen bedrag. De winstmogelijkheden voor 1837 gaven geen reden tot optimisme. Naargelang de maanden verstreken werd het duidelijk welke fouten er door de constructeurs werden gemaakt, en welke nadelen aan het systeem waren verbonden.

Om een volledige, ononderbroken vervoerdienst te verzekeren waren een zeer groot aantal paarden nodig. Op een bepaald ogenblik bevatten de stallen 241 stuks ! Als zij allen werden gebruikt was een evenredige winst te verwachten, maar dit was helaas meestal niet het geval. Het gebeurde zeer veelvuldig dat de produktie in een of andere mijnput stilviel door ongeval, defect, of, hetgeen meermaals gebeurde, wegens werkonwilligheid en ongeregeldheden onder de arbeiders. Regelmatig waren aldus een twintig- à dertigtal paarden werkloos. Zij moesten niettemin gevoed en verzorgd worden. Een groter probleem was echter het groter aantal ziekte- en sterfgevallen onder de dieren. Het voorttrekken bleek inderdaad hun krachten te zeer uit te putten. Dit feit was het gevolg van fouten in de aanleg en opvatting van de spoorweg. Op het tracé kwamen inderdaad te steile hellingen voor, te veel en te scherpe bochten, het spoor was bovendien te smal (1,20 m) en de doormeter van de wielen te klein. Het materieel, in bijzonder de wagons die door de maatschappijen werd geleverd, was van zeer ongelijke kwaliteit en bouw. De verliezen onder de paarden nam zulke omvang aan dat de toestand onhoudbaar werd. Ontmoedigd zocht de spoorwegmaatschappij tot een akkoord te komen met de mijnen opdat deze zelf zich met het vervoer zouden bezighouden. De meeste vennootschappen weigerden botweg of stelden onmogelijke eisen.

Toen moest de N.V. wel de stap overwegen waarvoor ze eigenlijk terugschrok : namelijk het vervangen van de paarden door locomotieven. Zij wendde zich tot een constructeur die, bij wijze van proef, één locomotief zou vervaardigen. Toen de machine voltooid was, bleek ze niet te werken. De N.V. probeerde bij enkele grote constructeurs een bestelling te plaatsen. Deze vroegen echter prijzen die de N.V. zich niet kon veroorloven en verlangden bovendien slechts een groot aantal stuks tegelijkertijd te leveren. Intussen had de maatschappij de tijd zich te bezinnen over het probleem. Zij besloot ten slotte het aanschaffen van locomotieven uit te stellen want zij realiseerde zich dat ook al besteedde ze 400 à 500.000 Fr. aan de aanschaf van deze tuigen, het succes van de

onderneming nog niet verzekerd was. Inderdaad, het spoor was evenmin geschikt voor voorttrekking door locomotieven als door paarden ! Eerst en vooral diende men het spoor in aanzienlijke mate te verbeteren : vele bochten vergroten, de rails verstevigen, de hellingen verminderen. Aldus zou voorlopig de taak voor de paarden worden verlicht in afwachting dat de aanschaf van locomotieven kon overwogen worden.

Het aanleggen van de vertakkingen, die, zoals gezegd, eerst eind 1837 werden voltooid, de verdubbeling van vele sporen, onderhoudskosten en de hogergenoemde verbeteringen, wogen zwaar op het budget van 1837 en stelden bovendien de maatschappij voor bijkomende financiële problemen. In 1836 nog, besloot de beheerraad een lening van 100 à 110.000 Fr. aan te gaan. De Société de Commerce leverde aanvankelijk 50.000 Fr. De mate waarop deze som wegsmolt overtuigde de maatschappij ervan dat ze haar onkostenraming moest herzien en moest beroep doen op meer afdoende middelen. De nieuwe schatting voorzag kosten ten bedrage van 212.000 Fr. De beheerraad sloot een akkoord met de Société Générale. Eerstgenoemde zou 212 nieuwe aandelen scheppen. De bank stemde er in toe op depot van deze waarden de nodige bedragen voor te schieten tot 90 % van hun nominale waarde [20].

Deze werd voorlopig niet ter goedkeuring voorgelegd. De stichting van de tweede vennootschap was immers door de regering met veel wantrouwen ontvangen. De aanvraag voor de goedkeuring van de gewijzigde statuten werd eerst na de opening, dus meer dan vier maand na de oprichting ingediend. In het koninklijk besluit werden talrijke beperkende bepalingen geformuleerd, o.m. de eis dat de jaarlijkse balans aan het departement moest worden kenbaar gemaakt. Deze maatregel, die voor alle maatschappijen geldig was, was de S.A. des chemins de fer du Haut et Bas Flénu zeer onwelkom, gezien het geringe succes van de onderneming. De regeringsbepalingen werden niet op de eerstvolgende algemene vergadering besproken en dus ook niet aanvaard door de aandeelhouders en niet in de statuten opgenomen. De N.V. stuurde vóór 1839 nooit een kopie van haar balans.

Deze balans vertoonde, zoals gezegd, een zeer gering winst voor 1836 en ook voor 1837. Het bedrag volstond niet om 5 %

[20] A.B.Z., NV's, 3550. Beheerders aan minister, 30.8.1839.

intrest op het kapitaal uit te betalen. De Société de Commerce vulde de som aan. In december 1838 bleek de winst nog kleiner te zijn dan in de voorafgaande jaren. De Société de Commerce was echter wegens de crisis niet in staat de gelden voor de intrest voor te schieten en de aandeelhouders ontvingen dus niets. Toch betekende 1838 een keerpunt in de evolutie van de onderneming. Voor het eerst werkte de lijn op volle capaciteit, het nut van het systeem werd algemeen erkend. Er dient bovendien op gewezen dat in dat jaar de Société Générale er in was geslaagd praktisch heel de kolenproduktie van Flénu onder haar controle te plaatsen ! De lage winst was alleen te wijten aan de zware financiële lasten en de hoge prijzen van het voer voor de lastdieren. Tevens dienden een groot aantal paarden uit de omloop genomen die volledig waren uitgeput na twee jaar dienst

De gunstige ontwikkeling versterkte niettemin het vertrouwen van de stichters en financiers in het succes van de onderneming. Zij waagden het nieuwe plannen op touw te zetten. Verscheidene sporen dienden te worden verdubbeld. Verder besloot men een nieuwe lijn aan te leggen van het hoofdspoor naar de put van St.-Joseph van de maatschappij Les Produits. Deze lijn zou een groot hellend vlak bevatten en twee viaducten. De aanleg ervan was niet voorzien in het lastkohier van de concessie, dus moest dit plan door de regering afzonderlijk goedgekeurd worden. Nu was de N.V. wel verplicht haar toestand ten opzichte van de regering in het reine te trekken. Zij stuurde dus vlug een (elementaire) samenvatting van haar balansen van 1836, 1837 en 1838 met de nodige verontschuldigingen en uitleg voor de onverschilligheid die ze tot hiertoe tegenover de autoriteiten had aan de dag gelegd [21]. Vervolgens verzocht ze de hogervermelde uitgifte van 212 nieuwe aandelen en de nieuwe werken goed te keuren. Als tegenprestatie verklaarde de vennootschap zich bereid de bepalingen van het koninklijk besluit aan de aandeelhouders voor te leggen en in de statuten op te nemen [22]. Het onderzoek sleepte een jaar lang aan. Uiteindelijk werd de uitgifte op 19 november 1840 goedgekeurd [23]. Eigenlijk was hier geen sprake van een echte kapitaalsverhoging : de aandelen waren geschapen met als doel een krediet te ondersteunen. Zij bleven bij de Société Générale

[21] A.B.Z., NV's, 3550. Beheerders aan minister, 30.8.1839 en 9.10.1839.
[22] Idem, beheerders aan minister, 30.8.1839.
[23] A.B.Z., NV's, 3550. K.B. van 19.8.1840.

gedeponeerd als onderpand voor leningen. De aandeelhouders waren nu ook bereid tot opofferingen : de winst van 1838, 1839 en 1840 werd aangewend om de schulden af te lossen en de intrest werd uitgedeeld onder de vorm van obligaties die 4 % intrest droegen [24]. Eerst toen de investeringen voor de verbeteringen aan het spoor waren afgeschreven, kon de N.V. denken aan de omschakeling naar de tractie met locomotieven. In 1846 werden machines ingevoerd over een belangrijk deel van de spoorweg. De enorme uitgave werd gedekt door een nieuwe lening door de Société Générale op de 212 aandelen [25]. De groep van de bank bezat in 1848 in totaal 1.555 aandelen van de N.V. [26].

De ontvangsten van de lijn gingen na 1848 in steeds stijgende lijn [27]. In 1866 werd het systeem verhuurd aan een overkoepelende uitbatingsmaatschappij die onder bescherming van de Banque de Belgique in dat jaar werd opgericht : de S.A. des chemins de fer des bassins houillers du Hainaut [28].

[24] A.R.A., S.G., 1792. N.V. aan Soc. Gén., 26.8.1840.

[25] A.R.A., S.G., 1790. Corbisier en Picquet aan Soc. Gén., 11.9.1846.

[26] A.R.A., S.G., 1790. Gréban aan Corbisier, 30.9.1848. Soc. Gén. bezat 629 aandelen. Zie ook een nota (s.d.).

[27] A.R.A., S.G., 3359. Zie rapport van de Soc. Comm., 12.3.1849 en LOISEL, *op. cit.*, 397. Cijfers vanaf 1856. 1856 : 443.500 Fr. 1865 : 637.305 Fr. nettowinst.

[28] LOISEL, *op. cit.*, p. 395. Voor statuten van deze compagnie, zie DEMEUR, *op. cit.*, t. III, dl. 1, p. 106.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE LA SAMBRE A LA MEUSE (Brussel)

Akte : 16.8.1836 en 29.3.1838; K.B. 9.4.1838; (B.O. 1838, 44; Pas. 1838, 291).

Soc. Kap. : 12.700.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 12.000.000 Fr. uitgegeven.

Concessie : toegekend bij K.B. 13.6.1846; (Mon. 16.6.1836); herroepen bij K.B. 28.12.1837; (Mon. 4.1.1838); Overeenkomst : 10.3.1837; (Mon. 14.4.1838); K.B. 12.4.1837.

1836
beheerders : H. De Brouckère F. Anspach A. H. De Crampagna G. B. de Limburg-Stirum N. Roget
commissarissen : F. C. Prisse A. M. G. Van Hoobroeck de Fiennes Aug. Goffart Ch. Blargnies F. Vernes L. Dehuber F. Heernu F. J. Carion-Delmotte A. de Cartier

Wijz. : *Akte* : 31.12.1838; K.B. 6.1.1839; (B.O. 1839, 6; Pas. 1839, 10).

A.B.Z., NV's, 3573.

Deze spoorweg was waarschijnlijk één der eerste waarover sprake was in ons land. In 1825 bood een Engelse compagnie aan vijf en twintig miljoen te besteden om het gebied tussen Samber-en-Maas open te stellen door middel van kanalen en spoorlijnen. In ruil voor dit gulle aanbod vroegen zij de concessierechten over alle ijzermijnen in deze streek. Begrijpelijkerwijze kon de Nederlandse regering hierop niet ingaan. In 1829 startte een andere

compagnie met de studie van een kanaalprojekt. Ten gevolge van de revolutie werd dit plan opgegeven [1].

Uit het voorgaande blijkt dat het voornaamste motief voor de aanleg van een of ander communicatiesysteem, aanvankelijk voortkwam uit de aanwezigheid van ijzererts. Inderdaad, de Samber- en Maasstreek bevatte de rijkste ijzer- en loodmijnen van ons land. Zij was daarom ook de belangrijkste vestigingsplaats van onze traditionele hoogovenindustrie. De twee andere noodzakelijke elementen voor de leefbaarheid van deze nijverheid vond men ook ter plaatse : namelijk een dichte bebossing en talrijke snelstromende riviertjes. In de Hollandse periode stelde men een stijgende vraag naar smeltijzer vast. De hoogovenindustrie met cokes stond vóór 1837 nog in de kinderschoenen. Het waren dus de hoogovens met houtskool die het eerst aan deze stijgende vraag moesten beantwoorden. Dit stelde de bedrijven in de Samber-en-Maasstreek voor twee grote problemen : de snelle vermindering van de bebossing en de hiermee gepaard gaande stijging van de prijs van de houtskool, en het vervoerprobleem. Een vermindering van de transportkosten door de aanleg van de spoorlijn zou de kostprijs van de houtskool kunnen drukken. De vooruitstrevenden onder de uitbaters zagen reeds de mogelijkheid onder ogen dat zij binnen afzienbare tijd op de cokes zouden moeten overschakelen : een direkte spoorwegverbinding met Charleroi was in dit geval de enige manier om zich op relatief goedkope wijze deze grondstof te verschaffen. Ten slotte zou door deze spoorweg grotere afzetgebieden voor hen opengaan : namelijk de Noordoostelijke provincies van Frankrijk die voornamelijk ijzerverwerkende nijverheden bezaten. De toegang tot de traditionele afnemers : de spijkermakers, wapenfabrikanten, de ijzersmelters en -gieters van de Maasvallei enz... zou worden vergemakkelijkt. In de dertiger jaren verplaatsten zich de accenten enigszins. De cokeshoogovens rond Charleroi en Luik en de steenkoolwinning in de streek van Charleroi namen een snelle uitbreiding. Het projekt voor de spoorweg van Samber-en-Maas won door deze ontwikkeling nog aan belangrijkheid. Een spoorweg werd voor de hoogovenuitbater van die streek een condition sine qua non van hun voortbestaan. In de nieuwe hoogovencentra te Charleroi en Luik steeg anderzijds het ver-

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 311 e.v.

ruik van ijzererts in een snel tempo. Een derde belangengroep werd ten slotte de steenkooluitbaters van Charleroi. Na 1830 werden de mijnen van dit Bekken gemoderniseerd en mede door het invoeren van de naamloze vennootschappen steeg de produktie snel maar de afzetmogelijkheden waren niet in dezelfde mate gegroeid. De hoogovenmaatschappijen bezaten hun eigen mijnen. De meeste mijnen waren aangewezen op de gewone afzetmarkten. De kanalisatie van de Samber en de aanleg van het Samber-en-Oise-kanaal had in dit opzicht niet de verwachte resultaten opgeleverd. De verschepingsrechten waren zeer hoog en de concurrentie op de markt was te scherp. Het Noord-Westen van Frankrijk was ook immers het afzetgebied van de Borinage en het Centrum. Er ontstonden tevens nieuwe mijnen over de grens op de voortzetting van de lagen van de Borinage in Frankrijk. Anderzijds werden over het Kanaal en langs de Seine- en Sommemondingen grote hoeveelheden goedkope steenkool aangevoerd uit de Engelse kuststreken. In het Noord-Oosten van Frankrijk daarentegen, in de departementen van de Ardennen, van de Maas, en zelfs in dat van de Aisne, Marne, Aube en van de Haute-Marne, had men slechts de concurrentie van de mijnen van Saarbrücken te vrezen [2]. Een directe spoorwegverbinding zou de vervoerprijs met bijna de helft doen dalen [3]. De ijzerverwerkende nijverheden in deze departementen, vooral in deze van de Ardennen en de Maas, waren geleidelijk op het gebruik van steenkool aan het overschakelen. De grootste afnemer zou voorlopig nog de Champagne-streek blijven : de steenkool werd daar niet voor industriële doeleinden gebruikt maar voor de landbouw. Steenkool werd verbrand met krijt en in die vorm als meststof gebruikt. In omgekeerde richting zou de spoorweg moeten dienen om ijzererts voor de hoogovens, hout voor de mijnen, marmer- en leisteen uit de talloze groeven van de Samber-en-Maasstreek aan te voeren [4].

Reeds sinds 1834 werd een nieuw projekt bestudeerd. In maart 1835 dienden Perwez en consorten een voorontwerp in bij het ministerie. Het werd gunstig ontvangen en de spoorweg werd

[2] A.R.A., S.G., 1829. Adresse des concessionnaires du chemin de fer d'Entre Sambre et Meuse à tous les intéressés, exploitants et propriétaires des houillères du district de Charleroi, s.d., (waarschijnlijk 1839).
[3] LOISEL, *op. cit.*, p. 311.
[4] A.B.Z., NV's, 3673. Akte van 16.8.1836.

erkend als een werk van openbaar nut. De goedkeuring voor de aanleg ervan werd in april 1836 verleend. Een openbare verkoop bij toewijzing werd ingericht en de concessie werd verworven door De Puydt, Perwez en Lebon. Ingenieur Remy De Puydt was de ontwerper van het tracé [5]. Zij sloten een overeenkomst met de Banque de Belgique : zij brachten de concessie aan in de naamloze vennootschap [6]. Dit was echter niet het einde van de voorgeschiedenis van de stichting. Vóór dat zij haar verrichtingen kon beginnen, had de vennootschap nog met verschillende moeilijkheden af te rekenen. De concessiehouders wensten enkele wijzigingen aan het tracé aan te brengen en de bepalingen van het lastkohier te wijzigen. Deze maatregelen vielen echter niet in de smaak van de regering met het resultaat dat het koninklijk besluit van 13 juni 1836 werd herroepen, en het oorspronkelijk project werd opnieuw ter verkoop aangeboden. De concessie viel opnieuw ten deel aan de oorspronkelijke aanvragers. Het kwam tot een overeenkomst met het ministerie op 10 maart 1837 waardoor o.m. het principe van de stichting een naamloze vennootschap door het ministerie werd aanvaard [7]. De Samber- en -Maasspoorweg was de tweede uitzondering op de algemene regel die in ons land op het gebied van de aanleg van spoorwegen werd gevolgd. Het verschil met de S.A. des chemins de fer du Haut- et Bas Flénu was echter groot en we begrijpen de aarzelingen van de minister : het betrof hier een compagnie met een sociaal kapitaal van 12.700.000 Fr., verdeeld in aandelen van 500 Fr. [8]. Afgezien van financiële vennootschappen was dit qua kapitaal de belangrijkste vennootschap die sedert de onafhankelijkheid werd opgericht. De stichters moesten beroep doen op buitenlands kapitaal. De Banque de Belgique, wier aandelen zich voor een groot deel in buitenlandse handen bevonden, slaagde erin, na heel wat onderhandelen, een akoord te sluiten met de grote bankier Vernes en compagnie te Parijs [9]. Een tweede akte werd opgesteld en eindelijk, een jaar na het definitief toekennen van de concessie konden de onderschrijvingen worden geopend, het kapitaal verzameld en de werken begonnen. Naast vertegenwoordigers van de Banque

[5] LOISEL, *op. cit.*, p. 311.
[6] A.B.Z., NV's, 3573. Akte van 16.8.1836.
[7] LOISEL, *op. cit.*, p. 311.
[8] A.B.Z., NV's, 3573. Akte van 16.8.1836 en 29.3.1838.
[9] A.B.Z., NV's, 3573. Aanvraag voor goedkeuring door H. De Brouckère aan minister, 30.3.1838.

de Belgique (Henri De Brouckère, broer van de directeur, F. Anspach, F. Heerma) en de Franse bankiers (F. Vernes, L. Dehuber) zetelden in de beheerraad en in de raad der commissarissen enkele belangrijke vertegenwoordigers van de traditionele hoogovenindustrie (A. De Cartier, Aug. Goffart, waarschijnlijk ook G.B. De Limburg-Stirum, Carion-Delmotte) [10].

De onderschrijving kende een geweldig succes. Een derde van het kapitaal werd te Frankfurt aangeboden, een derde te Parijs en het laatste derde te Brussel. In Brussel overschreed de vraag honderd maal het aangeboden bedrag in aandelen [11]. Korte tijd na de opening werden de aandelen verhandeld met een premie van 2 tot 4,5 %. In Frankfurt steeg de premie tot 12 % boven de nominale prijs [12].

Het tot stand komen van de maatschappij bleek een geweldige stimulans voor de ondernemingslust van de Henegouwse en Brusselse kapitalisten. De „Mémorial de la Sambre" beschreef hoe naar aanleiding van de stichting drie belangrijke vennootschappen werden gevormd voor de uitbating van de rijke marmerbanken die langs de riviertjes Eau d'Heure, Yves en Thyria werden aangetroffen. Verscheidene watermolens op deze riviertjes zouden worden omgebouwd tot marmerzagerijen. Brusselse kapitalisten zouden een grote exploratiemaatschappij hebben gevormd tot het vinden van ijzer, zink, koper en lood [13].

Jammer dat de N.V. er niet in slaagde haar doel te verwezenlijken. De beheerders hadden met de ondernemer Lebon een contract afgesloten. Lebon zou de spoorweg aanleggen voor een forfaitaire prijs van twaalf miljoen frank, binnen de tijdspanne van vier jaar. De aannemer werd gesteund door de Banque commerciale d'Anvers en het huis Decock. Zij leverden de waarborg van de ondernemer, verzorgden zijn financiële verrichtingen enz... [14]. Ondanks deze goede waarborgen ontplooiden de bouwers in de eerste maanden geen grote activiteit. In plaats van bij Charleroi van wal te steken begonnen zij eerst met de aanleg van een zijtak... [15]. Terwijl de werken voortsukkelden, begonnen de in-

[10] A.B.Z., NV's, 3573. Akte van 29.3.1838.

[11] FRÈRE, *op. cit.*, t. I, p. 37.

[12] A.R.A., S.G., 1829. Extrait du procès-verbal de la séance du conseil générale de la S.A. du chemin de fer de la Sambre à la Meuse, tenue à Bruxelles, 23 août 1838.

[13] Le *Mémorial de la Sambre*, aangehaald door *L'Indépendant*, 23.6.1838, p. 2, k. 2.

[14] A.R.A., S.G., 1829. Extrait du proces-verbal, 23.8.1838.

[15] A.B.Z., NV's, 3573. Nothomb, minister van Openbare Werken aan minister van Binnenlandse Zaken, 31.10.1838.

dustriële waarden op de Parijse beurs op angstwekkende wijze te dalen. De spoorwegaandelen werden het eerst getroffen door de depreciatie. „Sambre à la Meuse" daalde van 525 tot 475 Fr., later tot 450 Fr., d.w.z. zij hadden praktisch alle waarde verloren vermits slechts 20 % op de aandelen was gestort. Bij het naderen van de tweede termijn voor de storting deden wilde geruchten de ronde over de mogelijke ontbinding van de maatschappij. Het resultaat was dat een groot deel van de aandeelhouders de tweede storting weigerden. Slechts op 17.600 van de 24.000 titels werd gestort. Vooral de buitenlandse investeerders lieten de onderneming in de steek [16]. Door kapitaalsgebrek gedwongen vroegen de beheerders een wijziging in het lastkohier die tot doel had de onkosten te drukken [17]. Vooraleer het ministerie echter hierover een uitspraak had gedaan, kwamen andere gebeurtenissen de ondergang van de maatschappij bespoedigen. De „krach" van de Banque de Belgique beroofde haar van financiële bescherming en bracht de onderneming nog meer in diskrediet. Op 22 januari 1839 werd de ontbinding uitgesproken. Het koninklijk besluit dat dit feit bekrachtigde, bepaalde dat de concessieverlening zonder gevolg zou blijven indien zij binnen de 18 maanden niet door de regering opnieuw zou bevestigd worden [18]. In september 1839 was er sprake van dat de oorspronkelijke concessiehouders de studie van hun projekt opnieuw hadden opgenomen. Zij slaagden er waarschijnlijk niet in de nodige steun te vinden [19]. Eerst in 1845 zullen Engelsen zich opnieuw voor de Samber-en-Maasspoorweg interesseren [20].

[16] A.R.A., S.G., 1829. Extrait du procès-verbal, 23.8.1838.

[17] A.R.A., S.G., 1829. Rapport du Conseil général du Chemin de fer de la Sambre à la Meuse à l'Assemblée Générale, 3.11.1838.

[18] LOISEL, *op. cit.*, p. 311. A.B.Z., NV's, 3573. K.B. van 22.1.1839.

[19] *L'Indépendant*, 19.9.1839, p. 1, k. 1.

[20] Zie nota over S.A. du chemin de fer de l'Entre Sambre et Meuse, p. 384.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE SAINT-GHISLAIN

Akte : 9.12.1842; K.B. 6.2.1843; (B.O. 1843, 16; Pas. 1843, 130).
Soc. Kap. : 1.200 aandelen zonder vermelding van waarde.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.700.000 Fr.
Concessie : K.B. 19.5.1836; (Mon. 21.5.1836) en 9.7.1836; (Mon. 14.7.1836).
Toewijzing : (Dessigny) 28.6.1836; (Mon. 17.2.1843). LOISEL, 1867, pp. 505-506.

1842
beheerders : J. A. Coghen V. Dessigny Fréd. Corbisier *commissarissen :* Fr. Prové Al. Legrand-Gossart F. X. Benard

A.B.Z., NV's, 3416.

De spoorweg van St.Ghislain was eveneens bestemd voor het vervoer van steenkool. Zij zou een deel van de mijnen gelegen ten Westen van Bergen, verbinden met het stadje St.-Ghislain. Dit plaatsje is gelegen op het kanaal van Mons naar Condé en was voor de uitbatingen in de omgeving van Dour en Warquignies de meest nabijgelegen haven. De ontwerper van het net was dezelfde als deze van Flénu : namelijk Alexandre Vifquain. De voornaamste promotor was de bankier en groothandelaar in steenkool Victorien Dessigny uit St.-Ghislain. Deze Dessigny bezat tevens belangrijke aandelen in steenkooluitbatingen in de streek van Boussu, o.m. in de koolmijn van Escouffiaux en van Midi du Bois de Boussu. Onder zijn vennoten herkennen we de grote industrieel F. Corbisier en Alexandre Legrand-Gossart, die we eveneens in Flénu zagen optreden. Ch. Lecocq, de vooruitstrevende Doornikzaan, grootgrondbezitter maar zeer geïnteresseerd in de industrie, maakte er eveneens deel van uit, alsook zijn stadsgenoot de groothandelaar en eignaar François Sacqueleu. De belangen werden in zeven delen gesplitst. Vifquain kreeg

2/7, de overige vijf personen namen 1/7. De ingenieur zou tot opzichter van de werken worden aangesteld en V. Dessigny tot loontrekkend algemeen agent. De andere vennoten zouden beheerders worden in de naamloze vennootschap die zou worden opgericht zodra de concessie in het bezit van de maatschappij zou zijn. Het sociaal kapitaal zou 1.500.000 Fr. bedragen. De oorspronkelijke overeenkomst bevatte een clausule die bepaalde dat, door bemiddeling van Ch. Lecocq, de Société de Commerce zou worden aangesproken om de vennootschap financieel bij te staan [1].

De provinciale raad van Henegouwen wees de concessie toe aan Dessigny in mei 1835. Dit besluit werd bevestigd door een koninklijk besluit van 9 juli 1836 [2]. Het lastenkohier bepaalde dat de lijn ongeveer 6 km. lang zou worden en een dubble spoor zou vertonen. Drie vertakkingen van drie km en tweemaal 500 m zouden leiden naar Dour en Warquignies. Op deze lijnen zouden de koolmijnen aansluiten [3]. Vooraleer met de constructie aan te vangen moest de steun van een financieringsmaatschappij verworven worden. Niet de Société de Commerce, maar de Société Nationale zal uiteindelijk deze steun bieden. De broer van de gouverneur van de Société Générale, François Meeus-Brion hield zich persoonlijk met de zaak bezig. De stichters namen hem op in de vennootschap. In december 1836 kwam ten slotte een akkoord tot stand. Er werd geen naamloze vennootschap, maar een burgerlijke maatschappij opgericht. De stichters en Meeus-Brion stonden in voor de storting van de borgsom die 50.000 Fr. bedroeg. Zij zouden voor een derde in de onkosten tussenkomen. De Société Nationale zou van haar kant twee derde leveren. Voorts werd overeengekomen dat de maatschappij het deel van de stichters zou voorschieten tot de constructie voltooid was. De geleende sommen moesten echter in de eerste twee jaar na de opening teruggestort worden. Binnen deze tijd moest een naamloze vennootschap worden opgericht die de uitbating van de lijn op zich zou nemen. Op deze manier zouden de stichters hun investeringen kunnen afschrijven [4].

[1] A.R.A., S.G., 3585. Convention, 21.8.1835.

[2] De Lavaleye, A., *Histoire des vingt-cinq premières années des chemins de fer belges*, Bruxelles-Paris, 1862, p. 128.

[3] A.R.A., S.G., 3577. Chemin à ornières de fer à construire par voie de concession de péages entre les rivages de St.-Ghislain et une partie des houillères du Couchant des Mons. Devis et Cahier de charges.

[4] A.R.A., S.G., 3589. Conventie van 24.12.1836.

De aanleg van de spoorweg leverde talrijke moeilijkheden op. Het tracé werd tweemaal gewijzigd [5]. Eerst na vier jaar, op twee juni 1840, konden de lijnen voor het verkeer worden opengesteld [6]. Naar de oorzaken van deze vertraging kunnen we slechts gissen (de onderneming miste een bekwaam directeur). Vele van de koolmijnmaatschappijen die de spoorweg zou bedienen waren kleiner dan die van Flénu, niet zo rijk en vooral zeer slecht georganiseerd. Slechts vier van de in aanmerking komende maatschappijen behoorden tot de Société Générale-groep : „Agrappe en Grisœuil", „Nord du Bois de Boussu", „Longterne" en gedeeltelijk de burgerlijke vennootschap van „Grand Buisson", „Escouffiaux" en „Midi du Bois de Boussu" waren in handen van de Banque de Belgique, maar, zoals gezegd, had Dessigny in deze N.V. een belangrijk aandeel. Beide maatschappijen gingen trouwens ten onder in de crisis van 1838. „Midi du Bois de Boussu" werd aangekocht door „Nord du Bois de Boussu". Deze laatste maatschappijen weigerden aanvankelijk zich aan te sluiten. Zij waren ervan overtuigd dat hun traditioneel vervoernet veel voordeliger was. Hun zetel was gevestigd te Dour. Vandaar werden de kolen vervoerd naar Boussu waar zij werden overgeladen op boten die de Haine afvoeren. Dit stuk van de Haine stond in verbinding met het kanaal van Bergen naar Condé door een klein kanaal. Dit werd gebouwd door de firma Caraman et Cie. De beide betrokken maatschappijen waren eigenaar van de helft van dit kanaal.

Het gebruik van de spoorweg zou betekenen dat dit kanaal zijn zin verloor, en dat de maatschappij volledig nieuwe installaties, magazijnen e.d. moest bouwen te St.-Ghislain. Trouwens, de af te leggen afstand was ook groter. Eén der aanstokers van het verzet was de bankier Colmant van Boussu. Hij koesterde het plan om, samen met de Baron van Mecklenbourg, eigenaar van de mijn „la machine de Dour", een spoorweg aan te leggen van de mijnen van Dour naar de kaden te Boussu. Als voornaamste argument voerde hij aan dat de weg langs Boussu de sluis van Herbières op het kanaal van Bergen naar Condé vermeed. Hier ontstonden namelijk doorlopend opstoppingen. Hiertegen kon de maatschappij van St.-Ghislain inbrengen dat de scheepvaart

[5] A.B.Z., NV's, 3416. In 1836 en 1839, zie akte van 9.12.1842. Bijlagen 5 en 6.
[6] A.R.A., S.G., 3589. Soc. Nat. aan Corbisier en Dessigny, 30.6.1840.
[7] A.R.A., S.G., 3586. Verslagen van 20.11.1837 en 6.9.1837.

op de Haine niet toeliet grote vrachten over te brengen, dat de vaart dikwijls werd onderbroken door natuurlijke oorzaken.

Het probleem werd grondig onderzocht, het voor en tegen afgewogen, onkostenramingen opgesteld [8]. Bij de opening van de spoorweg waren de putten van de maatschappij van Nord du Bois de Boussu nog niet aangesloten. Eerst op 24 november 1841 kwam het tot een overeenkomst. De mijn verklaarde zich in principe akkoord met de aansluiting op voorwaarde dat de spoorwegmaatschappij haar de waarborg gaf dat het vervoer voor haar niet duurder zou worden [9]. In de loop van 1842 werden twee putten door de maatschappij op kosten van de mijn op de spoorweg aangesloten [10].

Ondertussen werd de oprichting van de naamloze vennootschap voorbereid. De stichting werd niet binnen de bij kontrakt vastgelegde termijn verwezenlijkt. De voornaamste oorzaak van deze vertraging lag waarschijnlijk in het feit dat de eerste twee jaar exploitatie de vennootschap geen cent hadden opgebracht. De onkosten van de aanleg hadden nochtans het bedrag dat in het bestek was voorzien, niet overschreden. Zij bedroegen in het totaal 1.202.000 Fr. [11].

Waaraan dit gering resultaat te wijten was weten we niet. Indien we Vifquain mogen geloven werd de gehele zaak door de Société Nationale met weinig zorg omringd. Slordigheid was er oorzaak van de slechte resultaten werden geboekt en een goede zaak werd verknoeid. Vifquain deed de N.V. een proces aan wegens kontraktbreuk [12].

Uiteindelijk werd op 9 december 1842 de stichtingsakte opgesteld. Het sociaal kapitaal bestond uit 1.200 aandelen volgens de bestaande overeenkomsten kwam een derde (400 aandelen) de stichters toe en twee derden (800) de Société Nationale [13].

De Société Nationale heeft de uitbating van de spoorweg niet lang behouden. In 1846 kocht de Compagnie des charbon-

[8] A.R.A., S.G., 3586. Zie o.m. Devis estimatif de la branche partant du pied des plans inclinés se dirigeant directement sur les rivages du Nord à Boussu.

[9] A.R.A., S.G., 3570. Akte van 24.11.1841.

[10] A.R.A., S.G., 3570. Zie akte van 4.2.1842.

[11] A.R.A., S.G., 3570. Coût général du chemin de fer, y compris les intérêts jusqu'au 30 juin 1841, en : Compte général de toutes les dépenses pour la construction du chemin de fer de St.-Ghislain. Verlies op 29 maanden exploitatie : 5.783,65 Fr.

[12] A.R.A., S.G., 3571. Zie o.m. zijn brief aan Soc. Nat. van 8.8.1842.

[13] A.B.Z., NV's, 3416. Akte van 9.12.1842.

nages belges van Rothschild alle aandelen op [14]. Tien jaar later bracht deze maatschappij de spoorweg aan in een nieuwe N.V. : de S.A. des chemins de fer de Mons à Hautmont, die door Rothschild in associatie met de Société Générale werd opgericht. Toen eerst werd de oorspronkelijke N.V. van 1842 ontbonden en geliquideerd [15].

[14] Zie nota over de vorming Compagnie des charbonnages belges, p. 98.
[15] Zie nota over S.A. des chemins de fer de Mons à Hautmont et de St.-Ghislain, p. 440.

S.A. COMPAGNIE DU CHEMIN DE FER D'ANVERS A GAND, PAR SAINT-NICOLAS ET LOKEREN (Brussel)

Akten : 25.2.1845 en 22.3.1845; K.B. 31.3.1845; (Mon. 12.4.1845; Pas. 1845, 171).

Soc. Kap. : 4.700.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 4.100.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : bevoorrechte aandelen : 8.623 aandelen.
gewone aandelen : 9.000, totaal : 4.700.000 Fr.

Concessie : voorontwerp : ministerieel besluit : 8.10.1841; (Mon. 10.10.1841) Openbare toewijzing : idem 29.9.1842; (Mon. 1.10.1842) - Voorlopige concessie (De Ridder) : K.B. 16.11.1842; (Mon. 19.11.1842). Definitieve concessie : K.B. 16.6.1843; (Mon. 17.6.1843).

1845	1858	1865
beheerders :		
Ph. L. M. Gh. Vilain XIIII	J. Oppenheim	J. Oppenheim
Const. d'Hoffschmidt	A. Boeyé	A. Boeyé
		Ch. F. Roels-Dammekens
J. B. Vifquain	H. Lavallée	H. E. Lavallée
J. Oppenheim	S. Emden	S. Emden
A. Boeyé	A. Dubois d'Aissche	
commissarissen :		
Ch. F. Roels	A. Vilain XIIII	G. F. M. Grosfils
H. Ed. Lavallée	St. Verwilghen	A. Dubois d'Aissche
S. Emden	A. Koenigswarter	A. Vilain XIIII
A. Oppenheim-Emden	E. Boeckaert	J. B. Van Heuvel
G. F. M. Grosfils	P. Oppenheim	A. Koenigswarter
directeur :		
G. J. De Ridder	Ed. Prisse	E. Prisse

Wijz. : *Akte* : 4.6.1847; K.B. 28.6.1847; (Mon. 6.7.1847. Dm. I, p. 151).
Akte : 29.3.1853; K.B. 11.4.1853; (Mon. 19.4.1853. Dm. I, p. 155).
A.B.Z., NV's, 3509; Dm. I, p. 151.

Deze eerste Belgische spoorlijn voor reizigersvervoer die door een particulier ondernemer werd aangelegd en door een N.V. uitgebaat, vertoonde een aantal eigenaardigheden die haar tot een

uitzonderingsgeval onder de spoorwegmaatschappijen bestempelden. De afwijkende kenmerken waren vooral van technische en financiële aard, maar ook de persoonlijkheid van de promotor van deze lijn droeg bij tot haar eigenaardig karakter. De ontwerper was namelijk ingenieur De Ridder, samen met Simons de bouwer van het Belgische staatsspoorwegnet. Na zijn ontslag bij de staatslijnen ontwierp De Ridder een lijn met rails die slechts op een afstand van 1,15 m van elkaar liepen. De staatslijnen hadden allen 1,50 m. Hij bracht tevens talrijke verbeteringen aan het gebruikelijke type van locomotief aan en rekende uit dat met dit systeem veel goedkopere spoorwegen konden worden gebouwd. Hij zou de juistheid van zijn systeem bewijzen met de verwezenlijking van de lijn Antwerpen-Gent. De keuze van dit tracé was in technisch opzicht en van het standpunt van De Ridder uit gezien zeer geschikt : er moesten praktisch geen ernstige terreinmoeilijkheden worden overwonnen in aanmerking genomen dat de lijn aan de linkeroever van de Schelde zou beginnen. Slechts één bouwwerk van enige omvang moest worden uitgevoerd : namelijk een brug over de Durme te Lokeren. De Ridder moest sterke weerstand overwinnen vooraleer hij zijn zin kreeg. Ten eerste waren de tegenstanders van het concessiesysteem nog steeds zeer talrijk en anderzijds bestond er reeds een verbinding met Gent langs de staatsspoorweg, via Mechelen. De Waaslanders, vrijwel afgezonderd van de rest van België — er was slechts één brug over de Schelde — drongen echter sterk aan op de verwezenlijking van deze spoorlijn. De regering besloot uiteindelijk de wet van 19 juli 1832 toe te passen die haar de macht gaf concessies aan particulieren te verlenen. Het projekt in openbare veiling aangeboden en verworven door De Ridder op 16 november 1842.

Hij zette zich aanstonds aan het werk en bouwde met eigen geld de sectie St.-Niklaas-Antwerpen : een trajekt van 18 km. Hij liet een locomotief volgens zijn model vervaardigen, alsook een aantal rijtuigen en lastwagens. De sectie werd voor openbaar vervoer opengesteld op 3 november 1844. Ondertussen werd ook reeds met de aanleg van de tweede sectie St.-Niklaas-Gent aangevangen. In begin 1845 besloot De Ridder zijn concessie aan een naamloze vennootschap over te dragen. Hij bleef zaakvoerend directeur, zowel van de aanleg als van de uitbating en één der grootste aandeelhouders. Het sociaal kapitaal van de vennoot-

schap bedroeg 4.700.000 Fr. : een zeer gering bedrag voor een spoorwegcompagnie. De gehele lijn — 50 km lang — was klaar op 9 augustus 1847 en kon worden voltooid zonder dat de onkostenraming werd overschreden. Het sociaal kapitaal, verhoogd door afhouding op de winst van de uitbating, volstond, niet alleen voor de aanleg van de lijn, voor de bouw van de stations e.d., maar tevens voor de uitbreidingswerken aan de lijn, de stations, voor de bouw van werkplaatsen voor het onderhoud van het materieel, magazijnen enz... enz... De onkosten per km bedroegen in totaal 94.000 Fr. Dit is een record van zuinigheid dat nooit meer bereikt zal worden. De prijs is ook niet gestegen in de loop van de uitvoering van de werken in tegenstelling met hetgeen gebeurde bij vele compagnieën.

Het reizen op deze lijn bood nochtans vele ongemakken. De Schelde werd overgestoken per stoomboot door de reizigers, per roei- of zeilboot voor de goederen. Dit was in wintertijd de oorzaak van vele vertragingen. De lijn had buiten de stations slechts één spoor dat, door haar geringere spoorwijdte niet in verbinding stond met de staatsspoorwegen. Toch was de lijn een groot succes te noemen, niet alleen wegens de zuinige aanleg en het exploitatietalent van De Ridder maar ook door de talloze technische snufjes die de ingenieur liet aanbrengen. Een voorbeeld : de goederenwagens waren veel lager dan deze die tot hiertoe gebruikelijk waren. Zij lagen daardoor vaster op de baan, bevorderden de snelheid en vergemakkelijkten het lossen en laden. De opbrengsten stegen gestadig : van 1,35 % van het gebruikte kapitaal in 1848 tot 4,18 % in 1850 tot 8,87 % in 1861. Zij was voor de aandeelhouders de meest voordelige maatschappij.

In 1853 werd een belangrijke beslissing getroffen op financieel vlak. De oorspronkelijke statuten bepaalden dat de afschrijving van het kapitaal zou gebeuren pro ratio van 9.500 Fr. per jaar vanaf 1850. Elk jaar zouden 19 aandelen aan pari worden teruggestort en vervangen door eenvoudige bewijzen van deelgerechtigheid, die slechts een dividend zouden krijgen nadat 25 Fr. aan de gewone aandelen was uitbetaald. Door akte van 11 april 1853 werden al de aandelen en de bewijzen van deelgerechtigheid vervangen door ten eerste 9.400 bevoorrechte aandelen van 500 Fr. die intrest droegen van 3 % en waarvan de afschrijving aan pari zou gebeuren. De beschikbare som hiervoor werd van 9.400 op 12.500 Fr. gebracht. Ten tweede werden 9.400 aandelen aan de

aandeelhouders ter hand gesteld die de actieve rechten van de aandeelhouders vertegenwoordigden en die de winsten ontvingen na afhouding van 3 % voor de bevoorrechte aandelen. Deze ontwikkeling van het aandelenkapitaal bewees des te meer het succes van de maatschappij [1].

[1] De La Valleye, A., *Histoire des vingt-cinq premières années de chemins de fer Belges*, Bruxelles-Paris, 1862, pp. 55-61.
Loisel, F., *Annuaire spécial des chemins de fer belges (période de 1835 à 1865 inclus)*, Bruxelles-Paris, 1867, pp. 213-225.

S.A. DU CHEMIN DE L'ENTRE-SAMBRE-ET-MEUSE (Jardinet-les-Walcourt, Namen)

Akte : 3.4.1845; K.B. 12.4.1845; (Mon. 17.4.1845).

Soc. Kap. : 15.500.000 Fr. - 620.000 pond sterling - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 19.750.000 Fr. - 8.516.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 29.377 : 14.688.500 Fr.
bevoorrechte aandelen : 19.991 : 4.997.750 Fr.

Concessie : wet 7.3.1845; overeenkomst : 27.3.1845; K.B. 28.3.1845 (Richards et Cie).

1845	1858	1865
beheerder :		
W. P. Richards	W. P. Richards	W. Austin
directeur :		
J. P. Fearon	G. Sheward	Th. Brassey
beheerders :		
W. Goodenough-Hayter	R. Williamson	H. Hawison
A. Tercelin-Sigart	W. Crake	G. Sheward
W. Betts	C. Lyall	H. T. Taylor
J. Anderson	*Directeur :* J. W. Hill	
Thomson-Hankey		

Wijz. : *Akte* : 9.10.1849; K.B. 25.10.1849; (Mon. 29.10.1849).
Akte : 30.4.1853; K.B. 30.5.1853; (Mon. 4.6.1853).
Akte : 27.10.1864; K.B. 22.11.1864; (Mon. 28.11.1864. Dm. II, dl. 1, p. 465).

A.B.Z., NV's, 3538; Dm. I, p. 156.

Het projekt van Remy De Puydt voor een spoorweg die de minerale rijkdommen van de Samber-en-Maasstreek zou openstellen voor het bekken van Charleroi, werd in 1845 terug opgenomen door een groep Engelse spoorwegfinanciers. Zij zonden de ingenieur W. Cubitt om de technische uitvoering van het plan in België te onderzoeken. Cubitt kon niet veel verbeteringen aan-

brengen aan het nieuwe tracé dat de staatsingenieur Masui enkele maanden tevoren in opdracht van de regering op basis van het oude projekt had ontworpen [1]. De groep Richards en C° steunden zich op zijn verslag om hun aanvraag voor de concessie in te dienen. Nog andere groepen interesseerden zich aan deze in industrieel opzicht zo belangrijke lijn [2]. Zo kwam ook de beroemde Stephenson een onderzoek instellen naar de mogelijkheden van de spoorweg. Uiteindelijk werd, door een wet van 7 maart 1845 de concessie aan Richards en C° toegekend. Zij stichtten een N.V.: de eerste uit de „Engelse periode" van onze spoorwegen [3].
Het sociaal kapitaal bedroeg 620.000 pond Sterling of 15.500.000 Belgische frank, verdeeld in 31.000 aandelen van 20 pond of 500 frank. Het kapitaal werd volledig in Engeland geplaatst.

Het vertrekpunt van de hoofdlijn was de staatsspoorweg in de omgeving van Marchienne-au-Pont. Het spoor volgde de Samber tot de monding van de Heure, klom langs de rivier op tot bij Walcourt en draaide vervolgens af naar Mariembourg. Vandaar zou het voortgetrokken worden tot aan het Franse plaatsje Vireux op de Maas. Van groot industrieel belang waren de talrijke vertakkingen. Een eerste zijtak liep van Berzée, langs de hoogovens van Thy-le-Château tot de fabrieken in de omgeving van Laneffe. Een tweede vertrok van Walcourt en liep langs de rijke ijzermijnen van Morialmé, Fraire en Vogecée. Een derde begon op de vorige vertakking op hoogte van Fairoul en bediende de hoogovens van Yves-Gomezée en Froidmont. Ten slotte werd Couvin met de hoofdlijn verbonden door een zijlijn die vertrok uit Mariembourg. In 1846 werd uitbreiding van de concessie verkregen voor een meer Noordelijke lijn, die, met als middelpunt Florennes, een tweede verbinding tussen Samber en Maas tot stand zou brengen. Het spoor zou dezelfde breedte hebben als de staatsspoorwegen en de aanleg van een dubbel spoor moest wor-

[1] Zie de brochure van DELAVALEYE, A., *Chemin de fer de l'Entre-Sambre-et-Meuse. Ligne centrale, mémoire à consulter*. Bruxelles, Demat et Cie, 1844. 32 pp. Delavalleye verdedigde een afwijkend tracé dat meer oostelijk zou lopen.
LAMALLE, *op. cit.*, p. 45, voetnoot 1.

[2] Voor het industrieel belang zie ook de brochure van BORQUET, H. : Examen du résultat que va produire la construction d'un chemin de fer d' l'Entre-Sambre-et-Meuse pour le bassin houillier de Liège et recherche des moyens qu'il conviendrait d'employer pour prévenir la ruine totale de ce dernier. Liège, Oudart, 1844, 15 pp. Borquet meende dat de concurrentie van Charleroi de mijnen van Luik zou ruineren en bepleitte de aanleg van een spoorweg van Namen naar Luik.

[3] L'*Indépendant*, 7.3.1845, p. 1, k. 3.

den voorzien. De werken werden aan de ondernemer Riche en Co toevertrouwd [4]. Zij moesten binnen de vier jaar worden beeindigd. Ten slotte opende de Société Générale voor de maatschappij een krediet in rekening-courant [5].

Bij de aanvang van 1847 waren 3.000 arbeiders aan het werk op de sectie Marchienne-Walcourt. Op de algemene vergadering werd nog ernstig overwogen of men voor het voorttrekken van de wagons geen gebruik zou maken van paarden in plaats van locomotieven ! Het idee werd echter verworpen wegens de te grote hoeveelheden zware materialen die men vermoedelijk zou moeten vervoeren [6]. In tegenstelling met hetgeen andere onfortuinlijke Engelse compagnieën overkwam, bleven de meeste aandeelhouders tijdens de crisis van 1847-1848 de N.V. trouw. Toch had de maatschappij met grote financiële moeilijkheden te kampen. In 1848 was reeds heel het gestort kapitaal, ten bedrage van 15.302.447 Fr. opgeslorpt, en de werken waren nog lang niet voltooid. Bij gebrek aan fondsen moesten zij ten slotte worden stilgelegd. Het einde van de termijn voor de voltooiing naderde. De directeurs slaagden erin uitstel te verkrijgen maar deze maatregel bracht nog geen geld in het laadje. Om de N.V. in staat te stellen obligatieleningen uit te geven verleende zij een gewaarborgde minimum intrest van 4 % op een bedrag van vijf miljoen frank. Deze som werd voldoende geacht om de aanleg van de geplande vertakkingen tot een goed einde te brengen.

Uiteindelijk kon de lijn eerst op 14 november 1854 voor het verkeer worden geopend : tien jaar na het begin van de werken en twintig jaar na de goedkeuring van het projekt ! De verwezenlijking van de spoorweg had 250 à 160.000 Fr. per kilometer gekost. Na haar voltooiing bedroeg de totale spoorlengte 104 km waarvan 2 op Frans grondgebied. Het dubbel spoor liep slechts over 12 km. De hoofdlijn was 65 km lang. De oorspronkelijke financiële middelen van de N.V. moesten bijna verdubbeld worden door het uitgeven van titels van allerlei soort : bevoorrechte

[4] A.R.A., S.G., 1830. Directeurs aan Meeus, 22.3.1845.

[5] A.R.A., S.G., 1830. Proces-verbal de la troisième Assemblée Générale trimestrielle des actionnaires de la S.A. du chemin de fer de l'Entre-Sambre-et-Meuse, tenue au siège de la Société, 74, Montagne de la Cour, Bruxelles, 18.1.1847, sous la Présidence de Lewis Cubitt, administrateur résidant. Waren tegenwoordig : vier aandeelhouders met 675 aandelen, 32 anderen die tesamen 6.364 aandelen bezaten, lieten zich vertegenwoordigen.

[6] Voor deze betekenis zie onze nota over de S.A. du chemin de fer de la Sambre à la Meuse, p. 369.

aandelen, door de staat gegarandeerde obligaties van 4 % en gewone obligaties van 5 en 5 1/2 % intrest.

De opbrengsten van de spoorweg waren de eerste tien jaar zeer mager in vergelijking met de andere compagnieën : gemiddeld slechts 1 1/2 % van het geïnvesteerde kapitaal. De aandelen werden dan ook zeer weinig gegeerd op de Londense beurs. De prijs van een oorspronkelijk aandeel van 20 pond bedroeg in 1862 welgeteld 60 shillings ! Het geringe succes van de onderneming is te verklaren door het afnemen van de ekonomische betekenis van de hoogovenindustrie in de Samber-en-Maasstreek. De aanleg van de spoorweg heeft inderdaad de traditionele smelterij niet van de ondergang kunnen redden. De een na de andere oven werd gedoofd. Anderzijds kreeg de verkeersweg voor de steenkooluitbaters van Charleroi slechts betekenis indien de aansluiting bij het Franse spoorwegnet werd verwezenlijkt [7]. Dit gebeurde eerst in 1862. Daarna herstelden zich vlug de opbrengsten van de maatschappij maar toch heeft de onderneming nooit het succes gekend waarvan de ontwerpers en de promotors van de dertiger en de veertiger jaren hadden gedroomd [7].

[7] Zie LOISEL, *op. cit.*, p. 311. DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 63-67.

S.A. DES CHEMINS DE FER DE LA FLANDRE OCCIDENTALE (Brugge)

Akte : 30.5.1845; K.B. 4.6.1845; (Mon. 7.6.1845).

Soc. Kap. : 21.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 11.621.818 Fr. - 5.000.000 Fr. obligaties uitgegeven.

Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 26.757 - 8.121.818 Fr.

bevoorrechte aandelen : 14.000 - 3.500.000 Fr.

obligaties : 1ste uitgifte 3 % : 9.378 : 4.689.000 Fr.

2de uitgifte : 29.244 : 14.622.000 Fr.

Concessie : wet 18.5.1845; overeenkomst : 19.5.1845; K.B. 21.5.1845; (Mon. 22.5.1845). LOISEL, 1867, p. 343.

1845	1858	1865
beheerders :		
W. P. Richards	W. P. Richards	R. Temple Frere
W. Goodenough-Hayter	J. P. Fearon	S. J. Blunt
Sir E. Ryan	S. J. Blunt	E. V. Richards
J. P. Fearon	A. Greig	A. Greig
L. Cubitt	R. Till	R. Till
Guil. Chantrell		
secretaris :	M. Chubb	
directeur :	Aug. Chantrell	Aug. Chantrell

Wijz. : *Akte* : 10.3.1852; K.B. 2.4.1852; (Mon. 7.6.1845).
Akte : 15.7.1854; K.B. 22.7.1754; (Mon. 25.7.1854).
Akte : 12.7.1865; K.B. 26.7.1865; (Mon. 2.8.1865. Dm. III, dl. 1, p. 37).

A.B.Z., NV's, 3541; Dm. I, p. 160.

Gelet op het vlakke landschap dat weinig hoofdbrekens opleverde voor de aanleg van een spoorlijn en de grote bevolkingsdichtheid van het Westvlaamse land, hoeft het ons niet te verwonderen dat de aandacht van de Engelse financiers zich naar deze

provincie richtte. De armoede en de geringe mobiliteit van een bijna uitsluitende boerenbevolking waren nadelige punten, maar de aanleg van de spoorweg moest juist in deze toestanden verandering brengen. De lijn, die globaal van Kortrijk, Ieper en Poperinge naar Brugge zou lopen zou de verspreiding van de industriële en andere grondstoffen (steenkool bv.) van Henegouwen vergemakkelijken. Het lastkohier van de concessie voorzag bovendien de aanleg van drie vertakkingen : één naar Tielt en naar Diksmuide en één van Tielt naar Deinze. Deze moesten binnen de drie jaar worden voltooid. Bij koninklijk besluit van 21 mei 1845 werd de concessie toegekend aan W. P. Richards en C°, die in juni van dat jaar een N.V. oprichtten. Het sociaal kapitaal bedroeg 21 miljoen frank, vertegenwoordigd in aandelen van 500 Fr. De Brugse groothandelaars Guillaume en Auguste Chantrell traden tot de vennootschap toe.

De maatschappij concentreerde vooreerst haar inspanningen op de aanleg van de hoofdlijn van Brugge naar Kortrijk, vermits deze het meeste verkeer zou trekken. De weg werd in 1847 voltooid. Hierbij bleven echter voor een lange tijd de activiteiten van de compagnie beperkt. Ondertussen waren inderdaad in Engeland, zoals trouwens ook in ons land moeilijkheden op financieel gebied ontstaan en vele aandeelhouders weigerden verdere stortingen op de aandelen uit te voeren. De regering verlengde de termijn voor de voltooiing der constructie tot 18 mei 1851. De vennootschap maakte verder echter geen aanstalten om de werken te hervatten. Liever dan het verval van de concessie uit te spreken deed de regering een financiële opoffering : volgens een overeenkomst van 28 januari 1852 verzekerde de staat aan alle aandeelhouders gedurende 50 jaar een minimumwinst van 4 % op 10 miljoen frank. Dit bedrag werd noodzakelijk geacht om de sectie Kortrijk-Poperingen en de vertakkingen naar Tielt aan te leggen. De vennootschap werd ontheven van de verplichting de vertakking naar Veurne aan te leggen. De staat eiste echter van haar kant dat de financiële toestand van de maatschappij zou worden gesaneerd. De titelhouders van 15.343 aandelen werden bijgevolg van hun rechten vervallen verklaard. De overblijvende 26.757 aandelen vertegenwoordigden het werkelijke sociaal kapitaal, dat amper 8.121.812 Fr. bedroeg. Anderzijds kreeg de vennootschap de toelating dit kapitaal te verhogen door het uitgeven van bevoorrechte aandelen of/en door een obligatielening.

In 1854 werd het sociaal kapitaal definitief vastgelegd. Er waren toen voor 3.500.000 Fr. bevoorrechte aandelen geplaatst en de uitgifte van 5 miljoen frank obligaties werd gepland.

Ondanks deze krachtige financiële steun van de Belgische regering werd er nog geen spoed achter de werken gezet. In 1851 werd de vervaltermijn voor de concessie nogmaals uitgesteld. Uiteindelijk kwam het laatste stuk van het geplande net van 121 km klaar in december 1855. De constructie had bijna elf jaar in plaats van de voorziene drie jaar geduurd ! De totale onkosten voor dit eenvoudige net met enkel spoor beliepen gemiddeld 124.000 Fr. per km. Deze prijs mag als zeer goedkoop worden beschouwd.

De lijn bracht aanvankelijk weinig op : gemiddeld 0,3 % in de periode 1853-1855 toen de constructie nog aan gang was. Na 1855 tot 1861 stegen de winsten tot gemiddeld 2,3 % van het kapitaal. De regering moest dus regelmatig voor de helft bijpassen. De reden van deze lage winsten moest gezocht worden in het geringe verkeer op de lijnen. Dit verkeer nam slechts zeer geleidelijk maar gestadig in omvang toe [1].

In 1864 bekwam de N.V. de concessie van twee nieuwe lijnen : namelijk van Poperingen naar Hazebroek (Frankrijk) en van Roeselare naar Ieper. Enige tijd later verkocht ze echter haar exploitatierechten aan de S.A. de construction de Tubize, die ze datzelfde jaar nog inbracht in de S.A. d'exploitation des chemins de fer [2]. Auguste Chantrell was toen directeur van de lijnen. Alle beheerderszetels waren echter nog volledig in handen van de Engelse kapitalisten.

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 342-355. DE LAVALEYE, *op. cit.*, pp. 68-72.
[2] Zie DEMEUR, *op. cit.*, t. II, dl. 2, pp. 267 en 268.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE CHARLEROI A LA FRONTIERE DE FRANCE (Brussel of Charleroi)

Akte : 28.6.1845; K.B. 10.8.1845; (Mon. 22.8.1845; Pas. 1845, 645).

Soc. Kap. : 13.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 8.709.000 Fr. - 2.000.000 Fr. obligaties uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 16.365 aandelen - 8.182.500 Fr.

Concessie : overeenkomst en 23.5.1845; wet 21.5.1845; K.B. 28.5.1845; (Mon. 29.5.1845). S.A. M. Neville et Cie.

1850	1858	1865
beheerders :		
W. Straham	A. W. Arnold	L. L. Mouton
H. Hope	G. Bentinck	G. Bentinck
Fr. Mills	L. L. Mouton	A. W. Arnold
J. D. Barry		
A. W. Arnold		
Dr. Bureau-Rioffrey		
L. Mouton		
A. Godart		

Wijz. : *Akte* : 2.3.1849; K.B. 23.4.1849; (Mon. 29.4.1849).
Akte : 17.11.1853; K.B. 20.11.1854; (Mon. 25.11.1853).
Akte : 29.8.1857; K.B. 26.8.1857; K.B. 26.9.1857; (Mon. 8.10.1857).
A.B.Z., NV's, 3524; Dm. I, p. 161.

De spoorweg die door de S.A. du chemin de fer de Charleroi à la frontière de France werd aangelegd liep van Marchienne-au-Pont (waar hij de staatsspoorweg vervoegde) door de vallei van de Samber naar Erquelinnes op de Franse grens. Daar sloot hij aan op een vertakking van de Franse „Chemin de fer du Nord". De afstand bedroeg 26 1/2 km. De constructie werd fel gehinderd door het feit dat de lijn niet minder dan vijftien maal de rivier moest kruisen. De concessie werd verworven bij overeenkomst van 5 en 23 mei, bekrachtigd door koninklijk besluit van 28 mei 1845 door A. H. Neville en C°.

De samenstelling van de oorspronkelijke beheerraad is ons niet bekend. Vijf jaar later behoorden de bankier W. Straham van P. Straham en C° uit Londen, H. Hope, lid van het Parlement en

nog enkele belangrijke figuren uit de wereld der Engelse spoorwegondernemers tot de directie. De compagnie had, zoals alle compagnieën die voor 1848 tot stand kwamen, met grote moeilijkheden te kampen wegens de opeenvolgende crisissen in de periode 1846-1848. Zij kon slechts in oktober 1852 haar lijn voor het verkeer openstellen : zeven volle jaren werken voor een afstand van 26 1/2 km !

De N.V. werd gesticht met een kapitaal van 13 miljoen frank, verdeeld in 26.000 aandelen van 500 Fr. Er werden slechts 18.993 titels geplaatst. De houders van 1.575 aandelen werden bovendien van hun rechten vervallen verklaard wegens weigering tot storting Er bleven dus nog 17.418 waarop een kapitaal van 8.709.000 Fr. werd gestort. Onder deze omstandigheden konden de werken niet binnen de voorziene termijn worden voltooid. Een eerste uitstel tot 21 mei 1850 werd verleend in 1848. Dit uitstel kon echter de stopzetting van de werken bij de crisis niet beletten. De N.V. moest haar statuten wijzigen, haar kapitaal verminderen en de voorwaarden haar door de lastkohier werden opgelegd veranderen ten einde de onkosten te drukken. Hierop vroeg de maatschappij een nieuw uitstel aan dat hen verleend werd. Dit werd voor de derde maal verlengd tot mei 1852. Nog waren de werken niet voltooid vóór oktober van dat jaar.

Ondertussen had de N.V. tevens de financiële steun van de regering gevraagd en verworven : door een wet van 20 december 1851 werd haar een waarborg verleend van 90.000 Fr., hetzij 5 % op een som van 1.800.000 Fr., geldig over een periode van tien jaar. Deze maatregel werd door omstandigheden nooit toegepast. Het gebaar had echter onmiddellijk een gunstig gevolg op het moreel van de aandeelhouders. Dank zij dit herwonnen vertrouwen slaagde de N.V. erin een lening van twee miljoen frank in obligaties van 500 Fr. aan de man te brengen. De lening kon echter de onkosten niet dekken en de onderneming moest haar schuldenlast met meer dan één miljoen frank verzwaren. De onkostenrekening per kilometer steeg hierdoor tot bijna 460.000 Fr. Bij de opening in oktober 1852 was de weg nog verre van volmaakt te noemen en het ontbrak de maatschappij aan het noodzakelijke materieel. De volledige voltooiing van deze lijn was een dwingende noodzaak, niet alleen omwille van de belangen van de industriëlen uit de streek van Charleroi en uit het Noord-Oosten van Frankrijk, ook de financiers van de Compagnie de chemins de fer

du Nord, en in het bijzonder Rothschild, hadden er alles bij te winnen dat deze lijn functioneerde. Charleroi-Erquelinnes vormde immers een belangrijk onderdeel van de meest rechtstreekse spoorlijn tussen Parijs en Keulen. Deze Compagnie du Nord wierp zich derhalve op als redder in de nood. In 1854 pachtte zij de lijn van de N.V. Deze stond haar uitbatingsrechten af. De Compagnie du Nord nam de verplichting op zich de weg te voltooien, de schulden van de maatschappij te vereffenen en de afschrijving van de obligatieschuld te bewerken, pro ratio 562,50 Fr. per obligatie. Ten slotte moest zij een vast dividend van 16,86 1/2 Fr. aan de aandeelhouders uitbetalen.

De investeringen van de Compagnie du Nord meegerekend bedroeg de prijs per km voor de aanleg van de lijn meer dan 500.000 Fr. ! Betreffende de opbrengst zijn vóór 1858 geen cijfergegevens bekend. Het is echter duidelijk dat de lijn een steeds groeiend succes kende, zowel wat het goederen- als het reizigersverkeer betreft. Van 1858 tot 1860 werd gemiddeld 6,20 % van het geïnvesteerde kapitaal aan de aandeelhouders uitgekeerd [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 275-283. DELAVALEYE, *op. cit.*, pp. 73-78. Zie ook A.B.Z., NV's, 3524. Akten van 28.6.1845 en andere officiële stukken.

S.A. DES CHEMINS DE FER DE TOURNAY A JURBISE ET DE LANDEN A HASSELT (Brussel)

Akte : 2.7.1845; K.B. 21.7.1845; (Mon. 6.8.1845; Pas. 1845, 604).

Soc. Kap. : 12.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 12.500.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 24.063 } 12.500.000 Fr.
dividend-aandelen : 25.000 }

Concessie : wet 16.5.1845; overeenkomst : 17.5.1845; K.B. 9.5.1835; (Mon. 21.5.1845).

1845	1858	1865
beheerders :		
R. W. Kennard	R. W. Kennard	R. W. Kennard
R. Paterson	R. Paterson	A. B. Bruneau
W. Gladstone	W. Gladstone	Th. Brassey
L. Mozley	Th. Brassey	W. Gladstone
W. Mackensie	L. Mozley	G. Bailey
Barry	J. P. Kennard	H. Dolez-Bruneau
Bullot	J. Bayley	J. P. Kennard
A. Tercelin-Sigart	Dr. Burnett	Th. Westwood
A. B. Bruneau	A. B. Bruneau	
Th. Brassey		

Wijz. : *Akte* : 2.9.1864; K.B. 16.9.1864; (Mon. 21.9.1864; Dm. II, dl. 1, p. 441).

A.B.Z., NV's, 3577; Dm. I, p. 174.

De twee lijnen, die door deze compagnie werden aangelegd, hadden niets met elkaar gemeen. De lijn van Doornik naar Jurbise, langs Aat, werd ontworpen door de ingenieur van Bruggen en Wegen, Desart. Mackensie en C° verwierven de concessie in mei 1845. Zij vormde een verbinding tussen het westelijk en zuidelijk net van de staatsspoorwegen. Zij bezat een fundamenteel industrieel belang vermits zij een eerste spoorwegverbinding verwezenlijkte tussen het kolenbekken van Bergen en de beide Vlaanderen. Het tweede deel van het plan van de maatschappij had tot doel een onafgewerkt projekt van de staatsspoorwegen tot een goed einde te brengen. Inderdaad, de regering had ge-

meend dat de provincie Limburg die reeds zo weinig handelsactiviteit kende, niet van een spoorlijn mocht verstoken blijven. Zij besloot in 1834 dan ook de hoofdstad Hasselt in verbinding te stellen met de hoofdlijn Antwerpen-Luik. De eerste sectie Landen-St.-Truiden, een afstand van 10 km, werd op 6 oktober 1839 ingehuldigd. De aanleg van de volgende en laatste sectie : St.-Truiden-Hasselt werd echter uitgesteld. Half voltooid betekende deze lijn een last voor de Staat en hij nam de eerste gelegenheid te baat om zich ervan te bevrijden. Mackensie en Cº kregen de concessie van de spoorweg van Landen naar Hasselt toegewezen. Het contract hield in dat, dat zij de reeds aangelegde 10 km die de Staat 1.336.353 Fr. had gekost ten geschenke kregen, op voorwaarde dat zij de lijn doortrokken over 18 km tot Hasselt. De concessie had echter, zowel voor de spoorweg van Doornik naar Jurbise als voor deze van Landen naar Hasselt, slechts betrekking op de aanleg van de lijnen, niet op de uitbating ervan. Eens de bouw beëindigd nam de Staat de exploitatie op zich. De ontvangsten werden in twee verdeeld : de helft ging naar de aandeelhouders van de oude aandeelhouders en de rest naar de Staat.

Hoe is de constructie verlopen ? De maatschappij had een sociaal kapitaal van 12.500.000 Fr., verdeeld in aandelen van 500 Fr. De compagnie was niet uitsluitend Engels : de bankier was Tercelin-Sigart van Bergen, en één der belangrijkste figuren in de beheerraad was de Aalstenaar A. B. Bruneau. Misschien was daardoor een betere controle mogelijk. In ieder geval konden de lijnen voltooid worden zonder dat het oorspronkelijk kapitaal door leningen moest aangevuld worden. Dit wilde echter niet zeggen dat er geen beroep op andere hulpmiddelen moest gedaan worden. De sectie St.-Truiden-Hasselt werd in december 1847 ingehuldigd. De voltooiing van de tweede lijn liep echter vertraging op ten gevolge van de crisis. De bankier Tercelin-Sigart ging failliet. Daarop sloot de compagnie een overeenkomst met de Compagnie du chemin de fer de la Vallée de la Dendre. Deze vennootschap verkeerde in de onmogelijkheid de constructie van haar spoorlijn aan te vangen. Zij had echter de vereiste borgsom van twee miljoen gestort, die in deze omstandigheden rechtens toekwam aan de Staat. Het hogergenoemde verdrag bepaalde dat de Compagnie van de spoorweg naar Jurbise dit bedrag zou mogen gebruiken op voorwaarde dat zij ofwel de geplande lijn in de vallei van de Dender zou aanleggen, ofwel de borgsom achteraf

volledig aan de Staat zou terugstorten. Dit laatste gebeurde. Ondertussen had de regering een uitstel van achttien maanden moeten verlenen. Dank zij de geleende gelden en de toewijding van de directeur werd de constructie tot een goed einde gebracht binnen deze termijn.

De oorspronkelijke wet van 16 mei verleende de mogelijkheid de concessie uit te breiden tot een lijn die van Hasselt naar de Nederlandse grens zou lopen. Deze constructie werd in 1853 echter toegekend aan de S.A. du chemin de fer de Maastricht à Aix-la-Chapelle. Na de voltooiing van deze weg werd ook de exploitatie van Landen-Hasselt aan laatstgenoemde compagnie overgedragen (1 oktober 1856). De verplichtingen ten opzichte van de Compagnie de Tournai à Jurbise bleven gehandhaafd.

In 1864 ondergingen de statuten in financieel opzicht een belangrijke wijziging : de aandelen werden namelijk gesplitst in 25.000 bevoorrechte aandelen van 500 Fr. die 15 Fr. (3 %) per jaar opbrachten en die aan pari zouden worden teruggestort. Anderzijds werden 25.000 dividendaandelen geschapen waarover de rest van de meerwinst zou worden verdeeld. Deze aandelen zouden geleidelijk worden afgeschreven.

De Compagnie hoefde zich voortaan met niets anders bezig te houden dan met haar centrale administratie. De overeenkomst is voor haar aanvankelijk veel voordeliger uitgevallen dan voor de staat. De exploitatiekosten bedroegen in het begin méér dan de helft van de ontvangsten. Na verloop van tijd verbeterde dit echter. De aandelen brachten in 1849 slechts 2 % op. In 1855 was dit percentage verdubbeld. In 1861, na dertien jaar exploitatie betaalde de N.V. een mooie winst van 6 1/2 % aan zijn aandeelhouders [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 566-576; DELAVALEYE, *op. cit.*, p. 87, p. 102; Voor de officiële stukken, zie A.B.Z., NV's, 3577.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE LOUVAIN A JEMEPPE-SUR-SAMBRE (Brussel)

Akte : 26.7.1845; K.B. 27.8.1845; (Mon. 4.9.1845; Pas. 1845, 661).

Soc. Kap. : 19.250.000 Fr. (770.000 pond Sterling).

Coficessie : wet 21.5.1845; overeenkomst : 29.3.1845; K.B. 27.5.1845 (X. Tarte et Cie) (Mon. 29.5.1845).

1845
beheerders : E. Sherman J. Barnes S. J. Capper J. Castendieck H. Lewis-Smale Xav. Tarte

A.B.Z., NV's, 3558.

Ingenieur Tarte had reeds in 1829 een plan voorgedragen voor de aanleg van een kanaal van Leuven naar de Samber. In combinatie met het kanaal van Leuven naar Mechelen en de Schelde zou aldus een verbinding worden tot stand gebracht tussen het industriebekken van de Samber en de Noordzee. Nog breder gezien zou het een verbindingsteken vormen tussen het Franse kanaalsysteem (langs gekanaliseerde Belgische en Franse Samber en het Samber-Oise-kanaal) en de Nederlandse waterwegen. Dit plan werd echter de wind uit de zeilen genomen door twee omstandigheden : ten eerste wegens de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi en vervolgens door verlies aan belangstelling voor de kanaalprojekten ten voordele van de spoorwegen.

Tarte verving bijgevolg zijn kanaalplan door een concessie-aanvraag voor een spoorweg. Het tracé liep rechtstreeks van Leuven naar Jemeppe op de Samber. Zijn aanvraag werd ingewilligd door het Parlement en de toekenning van de concessie bekrachtigd door koninklijk besluit van 24 mei 1845. Onmiddellijk werd een naamloze vennootschap opgericht met een sociaal kapitaal van meer dan 19 miljoen frank. Al de stichters, met uitzondering van Tarte zelf, en al de aandeelhouders waren Engelsen.

Na enkele maanden voorbereidingswerk besloten de beheerders een wijziging aan te brengen in het tracé. De weg zou niet rechtstreeks op Jemeppe lopen maar zou eerst Gembloers aandoen en vervolgens splitsen in de richting van Namen en van Charleroi. Men wachtte op de goedkeuring van deze wijziging om de handen aan het werk te slaan. Het koninklijk besluit verscheen in maart 1846 en kort daarop werden inderdaad de werken aangevat. Na een tijdje verslapte echter het aanvankelijk tempo en ten slotte werd elke activiteit stopgezet. Ondanks sterk aandringen van regeringswege, ondanks dreigingen met vervallenverklaring werden ze niet hervat. Ten slotte moest de regering de compagnie de concessie ontnemen, de vennootschap ontbinden en beslag leggen op de uitgevoerde werken en de gestorte waarborgsom.

Op 20 december 1851 werd aan de regering de mogelijkheid verleend door het Parlement om de in beslag genomen concessie opnieuw aan een maatschappij te verlenen. Ditmaal verkregen de toekomstige aandeelhouders echter meer waarborgen : de regering verzekerde een minimum intrest van 4 % op een kapitaal van acht en half miljoen frank. De concessie werd toegekend aan F. Spitaels, Dupont, Demanet et Stoclet die een nieuwe vennootschap oprichtten : de S.A. des chemins de fer de Charleroi à Louvain [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 323, 324, 329 en 330; DELAVALLEYE, *op. cit.*, pp. 150-151; zie nota over S.A. des chemins de fer de Charleroi à Louvain, p. 416. Voor de officiële stukken, zie A.B.Z., NV's, 3558.

S.A. DES CHEMINS DE FER DE NAMUR A LIEGE ET DE MONS A MANAGE (Brussel)

Akte : 2.8.1845; K.B. 12.8.1845; (Mon. 21.8.1845; Pas. 1845, 641).

Soc. Kap. : 25.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Concessie : wet 21.5.1845; overeenkomst : 19.6.1845; K.B. 20.6.1845 (Spottiswood et Cie); (Mon. 21.6.1845).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 18.297.500 Fr. - 30.750.000 Fr. obligaties uitgegeven.

Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 26.595 - 13.297.500 Fr.
bevoorrechte aandelen : 10.000 - 5.000.000 Fr.
obligaties : 1855 (3 %) : 57.872 - 28.936.000 Fr.
1859 (3 %) : 48.673 - 24.336.500 Fr.

1858	1865
beheerders :	
Al. Poppe	F. J. S. Parry
H. Richard-Lamarche	A. Poppe
Fr. J. S. Parry	G. Blagden
J. Cary	G. Barrow
G. Blagden	H. Richard-Lamarche

Wijz. : *Akte* : 21.10.1854; K.B. 29.10.1854; (Mon. 31.10.1854) : nieuwe statuten.

Akte : 5.4.1859; K.B. 17.4.1849; (Mon. 20.4.1859. Dm. II, dl. 1, p. 75).

A.B.Z., NV's, 3564; Dm. I, p. 169.

De industriëlen in het Maasdal vroegen sedert 1836 een spoorweg [1], vooral de hoogovenuitbaters te Ougrée en Seraing : zij voerden veel uit naar de streek van Namen en Charleroi en naar het Noord-Oosten van Frankrijk. Hun enig vervoermiddel was de Maas die regelmatig gedurende een aantal maanden van het jaar niet bevaarbaar was. Bovendien stelde de Boven-Maas grote navigatieproblemen. In 1836 ontstonden drie ontwerpen voor de aanleg van een spoorweg in het Maasdal. Door Magis en Engels werd een concessie aangevraagd voor een spoorweg van Seraing

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 426-444; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 79-86. Voor de officiële stukken, zie ook A.B.Z., NV's, 3564.

naar Luik. Een tweede plan van Seraing naar de Franse grens werd ontworpen door de bekende ingenieur Remy De Puydt. De onmiddellijke voorloper van het projekt dat door de tweede naamloze vennootschap zal uitgevoerd worden, was dit van Bénard en consorten voor een spoorweg van Luik naar Namen. Al deze aanvragen werden echter door de regering ter zijde gelegd. Toen de tijd van de concessies was gekomen, behoorde de lijn Luik-Namen bij de eersttoegekende. Zoals praktisch alle maatschappijen in deze periode waren de concessiehouders, de directeuren van de maatschappijen en de aandeelhouders bijna uitsluitend Engelsen. We vonden onder de stichters één belangrijke vertegenwoordiger van de Luikse industrie, namelijk Hyacinthe Richard-Lamarche van de „Fabrique de fer d'Ougrée" en talrijke andere ondernemingen. Het tracé volgde de linkeroever van de Maas. Buiten Seraing splitste het spoor zich. Een tak leidde naar het station van Longdoz en een ander naar het station van Guillemins te Luik. Over de gehele lengte was het spoor dubbel. Een belangrijke bepaling van de overeenkomst luidde ten slotte dat de regering de maatschappij kon verplichten de lijn door te trekken naar de Franse grens, indien binnen de tien jaar na het toekennen van de concessie de Franse regering zou besluiten een lijn aan te leggen naar de Belgische grens. De maatschappij mocht de lijn ook doortrekken tot aan de Hollandse grens.

Tegelijkertijd met de concessie van Namen-Luik verkreeg dezelfde maatschappij de rechten op de lijn Manage-Bergen. Dit spoor was weliswaar slechts 25 km lang maar van een uitzonderlijke betekenis voor de mijnindustrie van het Centrum. De staatsspoorweg verbond Bergen met Brussel langs Braine-le-Comte en Soignies. Braine-le-Comte was op haar beurt vertrekpunt voor een lijn die liep naar Namen en Gosselies. Manage was gelegen aan de rand van het bekken van het Centrum. De mijnen van dit bekken verscheepten hun steenkool langs Bergen en het kanaal naar Condé. Sedert jaren, om precies te zijn sedert 1831, was er sprake van een verbinding tussen het Centrum en Bergen. Het eerste plan voor een industriële spoorweg werd inderdaad in dat jaar ontworpen door ingenieur De Ridder [2]. Het nieuwe, moderne projekt dat waarschijnlijk door de Engelse compagnie werd overgenomen, werd sedert lange tijd voorbereid en uitgewerkt

[2] Zie nota over S.A. des chemins de fer du Haut et Bas Flénu, p. 359.

door de betrokken mijnmaatschappijen. Ongetwijfeld dachten zij eraan zelf de werken uit te voeren tot de Engelse compagnie met groot kapitaal een aanlokkelijke voorwaarden voor de dag kwam. De lijn zou alle belangrijke mijnen van het Centrum aandoen : zij liep van Manage naar Bois d'Haine, La Louvière, La Paix, Bois-du-Luc, Strépy-Bracquenies, Havré, Obourg, Nimy naar Bergen. Verder liepen er vertakkingen naar Mariemont, en Bascoup. De naamloze vennootschap had een sociaal kapitaal van 25 miljoen frank. In november 1845 bekwamen de bankiers Bisschoffsheim en Oppenheim de concessie voor een spoorweg die van de Manage-Bergen lijn zou vertrekken en zou uitmonden te Erquelinnes aan de Franse grens en aan de Samber. Deze lijn zou het openstellen voor de Parijse markt. We weten niet wanneer deze vertakking tot stand kwam en of zij door de maatschappij of door Bisschoffsheim werd aangelegd. In elk geval was deze lijn in 1862 nog niet verwezenlijkt.

Ook deze N.V. kende moeilijkheden bij de crisis van 1847-1848. Daar de weg niet binnen de vastgestelde termijn voltooid werd stond de regering een eerste verlenging toe tot juli 1850. In mei 1850 was het einde van de werken nog lang niet in het zicht en de financiële toestand van de N.V. was zo hopeloos dat de regering besloot haar ter hulp te komen. Zij leende een som van 3 miljoen frank die de N.V. in staat stelde de aansluiting met Luik langs de twee stations tot een goed einde te brengen. Slechts vanaf 1851 kon de volledige lijn voor het verkeer worden opengesteld. De Engelse compagnie heeft niet lang voor de uitbating ingestaan. In 1854 werd een contract gesloten met de Compagnie du Chemin de fer du Nord van Rothschild. Zij huurde de sectie Namen-Luik. De financiële toestand van de maatschappij werd door deze overeenkomst opgeklaard. De Compagnie du Nord nam haar schulden over. Haar sociaal kapitaal werd op de volgende manier vastgelegd : de N.V. had nog slechts 26.595 oorspronkelijke aandelen van 500 Fr. : 13.297.500 Fr. Zij had in 1852 10.000 bevoorrechte aandelen geschapen, die recht gaven op 6 % intrest : 5.000.000 Fr. Ten slotte werd het sociaal fonds aangevuld met 61.500 obligaties die 15 Fr. intrest droegen en die voor 18.450.000 Fr. werden gerealiseerd. In totaal had de aanleg van de lijn aan de oorspronkelijk compagnie dus 36.747.500 Fr. gekost hetgeen 346.674 Fr. per km betekende. De pachting van Namen-Luik geschiedde voor een forfaitaire prijs van één miljoen frank per jaar voor de duur van

de concessie. Het rollend materiaal en de inboedel van de stations werd afzonderlijk aangekocht. De Compagnie du Nord heeft nog talrijke verbeteringen aan het spoor aangebracht, zodat de kostprijs per km boven de 440.00 Fr. steeg.

In 1858, 1859 en 1860 bracht de lijn respectievelijk 5,6 %, 4,8 % en 4,2 % van het geïnvesteerde kapitaal op. De Compagnie du Nord wenste ook de sectie Manage-Bergen te huren. Een overeenkomst werd reeds gesloten maar de regering stak er een stokje voor. Zij weigerde het contract goed te keuren daar zij van plan was deze sectie bij de staatsspoorwegen te voegen. Dit gebeurde uiteindelijk bij contract van 16-17 februari 1857. Eerst in 1858 keurde het Parlement deze maatregel g ed. De Staat betaalde een jaarlijkse rente van 672.330 Fr. aan de aandeelhouders tot het einde van de concessie.

Door deze verpachting kende de maatschappij een soort liquidatie : de aandeelhouders werden van hun verantwoordelijkheden ontheven, de schulden van de compagnie afgelost, de titels kregen het karakter van een obligatie met vaste intrest.

In 1857 realiseerde zich de mogelijkheid die de concessieakte voorzag : een Keizerlijk decreet van 10 juni gaf de concessie voor een spoorlijn van Charleville naar de Belgische grens langs Givet. De Compagnie du Nord nam de constructie van de sectie Namen-Givet op zich. Zij werd voltooid in 1863.

Deze Compagnie controleerde in dat jaar drie belangrijke verbindingswegen in België : namelijk Charleroi-Erquelinnes, Luik-Namen Givet en Bergen-Hautmont. Elk van deze spoorwegen had een onschatbare industriële waarde. Zij verbonden de voornaamste exportcentra van industriële produkten met het Noord-Oosten en Noord-Westen van Frankrijk en met Parijs. Verder waren deze wegen etappes van de grote internationale lijnen. Erquelinnes-Charleroi en Namen-Luik waren secties van de meest direkte verbinding tussen Parijs en Keulen.

S.A. DU CHEMIN DE FER ET CANAL DE LA VALLEE DE LA DENDRE (Brussel)

Akte : 22.7.1846; K.B. 26.7.1846; (Mon. 31.7.1846; Pas. 1846, 558).

Soc. Kap. : 45.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Concessie : wet 12.6.1845; overeenkomst : 16 en 20.6.1845; K.B. 21.6.1845 (J. Richard en C°); (Mon. 23.6.1845).

1846
beheerders : J. Mac. Taggart R. Jenkins V. Knight A. Moore W. Shadbolt

A.B.Z., NV's, 3579.

Henegouwen produceerde hoofdzakelijk grondstoffen : steenkool, ijzer, allerhande steensoorten voor bouwwerken enz. Vlaanderen was één der voornaamste afnemers van deze stoffen. Het was natuurlijk dat de promotors van onze verkeerswegen veel belangstelling toonden voor een rechtstreekse verbinding van de industriële bekkens van Wallonië met het hart van Vlaanderen. De staatsspoorweg, voltooid in 1841, verbond weliswaar Bergen met Gent en Oostende, maar maakte een lange omweg langs Brussel en Mechelen enerzijds en langs Doornik anderzijds. Hij liet daarbij een groot aantal dichtbevolkte Vlaamse verbruikscentra als Ninove, Geraardsbergen en vooral Aalst ongemoeid. De regering toonde zich dan ook gunstig gezind tegenover een projekt van Dubois-Nihoul. Dit project voorzag de aanleg van een kanaal dat zou vertrekken in Jemappes bij Bergen. De Staten van Henegouwen verzochten reeds in 1817 om de aanleg van dit kanaal [1]. Het zou verder de loop van de Dender volgen tot Aalst. Vandaar zou het zich voortzetten langs de gekanaliseerde Dender zelf tot aan Dendermonde. Op 18 juni 1842 werd aan de ontwerper een voorlopige concessie toegekend. Deze zou definitief worden na

[1] A.R.A., K. Kh Bergen, 619. Verzoek tot Koning (1817).

storting van een borgsom van 500.000 Fr. De promotor moest tevens bewijzen dat hij de helft van het noodzakelijke kapitaal had bijeengebracht. Dubois-Nihoul kon deze voorwaarden helaas niet vervullen. Er bestonden nog verschillende andere kanaalprojekten [2]. In 1845 ontstond ten slotte een plan voor de aanleg van een spoorlijn die zou lopen van Ath naar Dendermonde en Gent. Het tracé van deze lijn zou praktisch parallel lopen met het ontworpen kanaal. Het kwam tot een akkoord tussen de concurrerende maatschappijen. De promotors van de spoorweg verbonden zich er toe zowel het kanaal als de spoorlijn aan te leggen. Deze oplossing werd aanvaard door de wet van 12 juni 1845. Een koninklijk besluit van 21 juni verleende de concessie aan d'Harourt, Hoorickx en Carolus. Voor de uitvoering zou een Engelse groep zorgen : deze stichtte op 22 juli 1846 een N.V. De borgsom geëist door de regering bedroeg twee miljoen frank : één miljoen voor het kanaal en één voor de spoorweg. Een werk van dergelijke omvang vergde een aanzienlijk kapitaal; het sociaal fonds werd op 45.000.000 Fr. geplaatst waarvan 30 miljoen onmiddellijk zou worden uitgegeven. De belangstelling voor het projekt bij de investeerders bleek echter niet zo groot als verwacht. Er ontstonden twijfels betreffende de uitvoerbaarheid van de plannen. Na de eerste storting weigerden de oorspronkelijke onderschrijvers van de uitgegeven aandelen zich verder te engageren. Nog voor de werken begonnen bloedde de zaak dood.

In 1848 bekwam de Engelse compagnie des chemins de fer de Tournai à Jurbise et de Landen à Hasselt, die in moeilijkheden verkeerde, het gebruik van de borgsom van twee miljoen frank die de maatschappij volledig had gestort. Deze som werd haar ter beschikking gesteld op voorwaarde dat zij de som integraal aan de staat zou terugstorten ofwel de geplande spoorlijn van de Dender zou aanleggen. De N.V. verkoos de som terug te storten, zodat deze kans voor de ongelukkige maatschappij verloren ging [3].

De regering overwoog daarop, na enkele maanden geduld te hebben geoefend, de vennootschap voor het gerecht te dagen wegens het niet nakomen van haar verplichtingen. Het is, gelukkig voor de maatschappij, nooit tot een proces gekomen. De N.V. slaagde erin haar verworven rechten en verplichtingen te ver-

[2] A.R.A., K. Kh. Bergen, 638. Brief K. Kh. Aalst aan K. Kh. Bergen, 9.11.1843.
[3] Zie nota over S.A. des chemins de fer de Tournay à Jurbise, p. 394.

kopen aan een nieuwe groep financiers. Deze groep legde de regering een andere oplossing voor. Hun plan behelsde niet alleen de aanleg van een spoorweg van Ath naar Lokeren, maar ook van een verbinding van Aalst met Brussel en Gent. Van een kanaal was geen sprake meer. Deze groep kreeg de steun van de Société Générale : en stichtte de S.A. des chemins de fer de Dendre-et-Waes et de Bruxelles vers Gand par Alost in 1852 [4].

[4] LOISEL, *op. cit.*, pp. 295-298; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 95-96-97 en A.B.Z., NV's, 3579. Zie vorming van de S.A. des chemins de fer de Dendre-et-Waes et de Bruxelles vers Gand par Alost, p. 420.

S.A. GRANDE COMPAGNIE DU LUXEMBOURG (Brussel)

Akte : 11.9.1846; K.B. 1.10.1846; (Mon. 10.10.1846; Pas. 760, 807).

Soc. Kap. : 75.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 50.000.000 Fr. en 30.000.000 Fr. obligaties.

Concessie : wet 18.6.1846; overeenkomst : 13 en 20.2.1846; K.B. 18.6.1846 (F.F. De Clossmann et consorts); (Mon. 19.6.1846 en 10.10.1846).

1846	1858	1865
beheerders :		
F. F. de Clossmann	F. Scott	F. Scott
W. Magnay	W. Reed	Th. Close
J. Masterman	Th. Close	V. Tesch
Th. H. Bluck	M. Uzielli	J. Brasseur
R. Heaviside	V. Tesch	B. Reed
H. Simonds	J. Brasseur	Demoor
W. Simonds	B. Reed	W. Fenton
W. Evands		Ch. Holland
Ch. Lyall		J. Aikin
J. H. Attwood		Hutchinson

Wijz. : *Akte* : 19.6.1863; K.B. 1.7.1863; (Mon. 7.7.1863; Dm. II, dl. 1, p. 324).

A.B.Z., NV's, 3571; Dm. I, p. 178.

Het plateau tussen Maas en Moesel is dicht bebost en in de negentiende eeuw, rijk aan allerlei soorten metalen : ijzer, lood, zink en andere noodzakelijke grondstoffen als kalk, leisteen, marmer, enz... Aan de randen lagen enkele der belangrijkste Europese steenkoolbekkens. In het Westen de bekkens van Luik en Henegouwen, in het Noord-Oosten deze van de Ruhr en in het Zuid-Oosten deze van Saarbrücken. Het massief vormde tevens de kortste verbindingsweg tussen Nederland, Duitsland, Zwitserland, Frankrijk en België. De geografische gesteldheid legde echter vele hindernissen in de weg voor de aanleg van gemakkelijke verkeerswegen. Bovendien waren grote gedeelten van dat gebied in de eerste helft van de negentiende eeuw nog totaal ongerept, onontgonnen en bijna niet bevolkt, zonder verharde wegen.

De idee om een verkeersader door het massief te trekken was niet nieuw. Onder Willem I ontstond een projekt voor de aanleg van een kanaal van de Maas naar de Moesel. Voor de uitvoering van dit reuzewerk vormde men in 1828 de „Société de Luxembourg" één der eerste industriële vennootschappen in België. De politieke gebeurtenissen beroofden de promotors echter van hun financiële en politieke steun, zodat de werken werden onderbroken [1]. Toen de spoorwegen werden gepland, dacht men ook aan een lijn Brussel-Aarlen. De Engelse financiers maakten zich in 1846 meester van de concessie. Het enthousiasme van de Londense beurslui was aanvankelijk zeer groot : zij zagen deze lijn als een sectie van de spoorweg van Londen naar Triëste. Zij zou zelfs dienen voor het vervoer van de befaamde „Indian mail" de officiële postdienst van het Britse Imperium ! De betrekkingen met Frankrijk waren in deze periode niet zeer goed. De kortste weg naar Indië liep over dit land (de post werd namelijk verscheept te Marseille). Vandaar dat men dacht aan de mogelijkheid langs België en Duitsland [2].

De concessiehouders waren De Clossman en compagnie. De eigenlijke concessie bestond uit twee delen : de sectie Brussel-Namen en deze van Namen-Aarlen. Betreffende de eerste sectie werd een akkoord gesloten met de „S.A. du chemin de fer de Louvain à Jemeppe-sur-Sambre". Vanaf Waver zou de maatschappij van de Luxembourg-lijn het spoor van deze laatste vennootschap gebruiken. Vanaf Namen liep het tracé over Ciney, Rochefort, Recogne om aldus in Aarlen te belanden. Van daaruit kon de lijn, mits overeenkomsten met de betrokken compagnieën in twee richtingen worden verlengd : tot aan de Franse grens (richting Longwy) en tot de Luxemburgse grens (richting Luxemburgstad). De stichters hadden, waarschijnlijk om hun concessieaanvraag meer kracht bij te zetten, in 1845 al de aandelen van de oorspronkelijke Société du Luxembourg opgekocht. De concessierechten van deze maatschappij beperkten zich echter niet tot de aanleg van het kanaal van Maas naar Moesel maar verleende ook toelating tot de exploitatie en exploratie van mijnen en steengroeven in het Groothertogdom Luxemburg, de provincie Luxemburg en een gedeelte van de provincie Namen. Bovendien

[1] Zie nota over S.A. du Luxembourg, p. 457.
[2] LAMALLE, *op. cit.*, p. 49.

mocht ze metaalfabrieken oprichten. Deze aankoop, die de nieuwe compagnie belastte met een onproduktieve uitgave van 6.500.000 Fr., legde haar tevens de verplichting op de kanaalwerken voort te zetten. Het tracé werd echter beperkt tot de kanalisatie van de Ourthe tot Laroche. Aan de lijn Brussel-Aarlen moest een zijtak worden aangelegd naar de Ourthe zodat op die manier Luik met Aarlen werd verbonden.

Als waarborg voor de uitvoering van al deze werken moest de maatschappij een som van vijf miljoen frank in de staatskas storten. Met zulk een uitgebreid programma en zulke zware lasten moest de compagnie over een ruim aanvangskapitaal kunnen beschikken. Het sociaal kapitaal werd bijgevolg op 75 miljoen geplaatst, verdeeld in 150.000 aandelen van 500 Fr. De werken moesten binnen de vijf jaar voltooid zijn.

Onmiddellijk na de stichting werd met de aanleg van de sectie Brussel-Waver een aanvang gemaakt. De werken vorderden echter langzaam want de compagnie had na enkele maanden reeds te kampen met gebrek aan kapitaal. De financiële crisis bracht alle spoorwegwaarden in diskrediet en, zoals alle Engelse compagnieën slaagde zij er niet in haar oorspronkelijk onderschreven kapitaal bijeen te krijgen. De Grande Compagnie du Luxembourg werd bijzonder zwaar getroffen. Van de oorspronkelijke 142.436 uitgegeven aandelen bleven er na twee oproepen tot storting slechts ongeveer 37.000 over. De rest werd nietig verklaard wegens het uitblijven van betaling. In 1847 verlengde de regering de termijn van de voltooiing van de lijn met vijf jaar. In 1848 stemde zij erin toe drie vijfden van de waarborgsom terug te storten. Ondanks deze gunstmaatregel kwam de maatschappij nog niet op gang. De directeurs verkozen zich van de concessie te ontdoen. Het falen van de „S.A. du chemin de fer de Louvain à Jemeppe zur Sambre" gaf hun een goed argument in handen : zij eisten de vernietiging van hun concessie op grond van het feit dat een belangrijke voorwaarde van de overeenkomst niet werd vervuld : namelijk de uitvoering van de sectie Waver-Namen door de Compagnie du chemin de fer de Louvain à Jemeppe-sur-Sambre. De regering aanvaardde echter deze redenering niet en deed de N.V. een proces aan. Een eerste uitspraak van 28 juli 1849 verklaarde de concessie van 1846 vervallen. De regering werd echter in het gelijk gesteld bij arrest van het Beroepshof te Brussel. Dus was de compagnie verplicht de werken voort te zetten.

Ondertussen was, door de pogingen van de directeurs om kost wat kost aan geld te komen, de financiële toestand van de N.V. meer en meer ingewikkeld geworden. Zij lanceerden „bonus-shares", een soort premie aandelen, creëerden aandelen van tien pond die ze verkochten aan eender welke prijs die ze er voor konden krijgen (Het gemiddelde aanbod bleek 36 s. 6 d. !). Zij deelden vervolgens de oorspronkelijke aandelen in drie delen. Elk deeltje kreeg een verschillende waarde en genoot verschillende voordelen. De werken lagen echter in 1851 nog altijd stil. Ten slotte besloot de regering opnieuw ter hulp te komen. De wet van 20 december 1851 duidde de Grande compagnie du Luxembourg aan als enige concessiehouder over de lijn Brussel-Namen. Als compensatie garandeerde de staat een minimumintrest van 4 %, gedurende vijftig jaar op 22.500.000 Fr. die nodig werden geacht voor de aanleg van de lijn Namen-Aarlen, met twee vertakkingen naar de Ourthe en naar Bastogne. In 1852 werden dan de werken hervat.

Om een einde te maken aan de verwarring in de financiële toestand, die het krediet van de maatschappij niet bevorderde, werd in 1854 door de algemene vergadering der aandeelhouders besloten vier verschillende soorten titels door één enkele te vervangen. Deze aandelen werden „consolidated shares" genoemd. In feite keerde men terug naar het oude systeem. Zoals de oorspronkelijke aandelen waren de „consolidated" twintig pond sterling waard. Zij waren voor de helft volstort. Verder mocht de vennootschap obligaties van 100 Fr. aan 5 % uitgeven naargelang behoefte.

In plaats van nu alle middelen aan te wenden om haar eigenlijke doel te verwezenlijken, zich uitsluitend te wijden aan het voortzetten van de werken en profijt te trekken uit de door de regering toegekende gunsten, verspilde de directie enorme sommen aan zaken die niets hiermee te maken hadden. Zo kocht ze voor de buitensporige som van 650.000 pond sterling de concessie die „la Grande Jonction" werd geheten. Zij bestond uit een lijn van Groenendael naar Nijvel, langs Waterloo. Er moest bovendien een waarborg van 20.000 pond worden gestort. Toevallig was de fortuinlijke verkoper van deze concessie de voorzitter van de beheerraad van de Grande Compagnie zelf, Sir William Magnay ! De aankoop was evenwel niet gebeurd met instemming van alle directeuren, alhoewel het zo aan de aandeelhouders werd

voorgesteld. Eén der actieve directeurs, Lyall had geen formele goedkeuring gegeven. Dit was niet de eerste onregelmatigheid die door Lyall werd geconstateerd. Deze aankoop deed hem ertoe besluiten de misbruiken van het beheer aan het klokzeel te hangen [3]. De grootste schuldigen waren de voorzitter Magnay, John Masterman junior en James Ashwell. Hen werden voornamelijk vijf zaken verweten : gedurende de periode 1848-1850, toen de werken stillagen werden toch intresten op de aandelen uitbetaald. De nieuwe aandelen waarvan hoger sprake, werden gecreëerd met als enig doel deze intresten te kunnen betalen. De prijs waaraan deze aandelen werden weggegeven was belachelijk laag en niet verantwoord uit commercieel standpunt. Een groot aantal van deze aandelen, die 6 % intrest droegen, werden verder besteed aan — zo luidde het in de visie van de verantwoordelijke directeuren — „geheime diensten" die zogenaamd geleverd waren door onbekende vooraanstaande persoonlijkheden in België. Deze personen zouden de vennootschap hebben gesteund in hun streven naar het verkrijgen van financiële voordelen van de Belgische Staat. Anderzijds werden door de compagnie op depot van een groot aantal aandelen een som van 58.000 pond sterling voorgeschoten aan een zekere heer Stewart. Dit voorschot werd verleend aan een koers die veel hoger lag dan de marktprijs van deze aandelen op het ogenblik van de transactie. Er liepen geruchten, die echter moeilijk konden bevestigd worden, dat Masterman, wiens vader een belangrijk bankhuis leidde, zich had gecompromitteerd in speculaties die slecht waren afgelopen. Hij zou uit de firma Masterman en C° zijn gesloten ten gevolge hiervan. Stewart zou zijn compagnon en stroman in deze dubieuze zaken zijn geweest. Men vermoedde dus dat Masterman door deze voorschotten aan Stewart te verlenen, eenvoudig zichzelf een belangrijke som had geleend om uit zijn benarde situatie te geraken. Hijzelf beweerde dat deze transactie gebeurde met het doel de quotering van de aandelen op de Parijse beurs te verkrijgen, een verklaring die zeer weinig steek hield. Verder was er nog de aankoop van de „Grande Jonction" die tot groot voordeel van Magnay was geschied en ten nadele van de aandeelhouders, hoezeer de voorzitter ook het tegendeel beweerde. Ten slotte be-

[3] Documents parlementaires, 1854-1855, nr. 102, pp. 15-17. Appendice B. To the directors of the Great Luxembourg company, 18.7.1854.

schuldigde Lyall de meerderheid der directeurs ervan zich steeds kategoriek te hebben verzet tegen een enquête door afgevaardigden van de aandeelhouders. Lyall werd gedwongen ontslag te nemen, maar hij stelde in een open brief de aandeelhouders op de hoogte [4]. Op een zeer woelige vergadering gehouden op 19 december 1854 werd een „motie van wantrouwen" gestemd tegen de directeurs en er werd een commissie benoemd die de waarheid van de beschuldigingen van Lyall moest nagaan en de toestand van de maatschappij moest onderzoeken. Het bleek uit hun rapport dat op een totale uitgave van 1.355.397 pond sterling er slechts 612.345 konden worden beschouwd als besteed aan produktieve uitgaven. De rest, of 738.953 pond sterling of 18.473.825 Fr. (!) mocht worden beschouwd als een „dead weight", met andere woorden als verloren. Er waren geen gelden meer om de werken voort te zetten, de aannemers moesten worden betaald, de bankiers verlangden terugbetaling van hun voorschotten, kortom : de maatschappij stond op de rand van het faillissement.

Magnay, Masterman en Ashwell werden afgezet. Het Belgische gerecht kreeg lucht van de zaak en stelde een vervolging tegen hen in. Zij werden schuldig bevonden aan frauduleuse praktijken en veroordeeld tot gevangenisstraffen en zware boeten. De opstellers van het rapport werden tot nieuwe directeurs aangesteld. Het waren Wiliam Reed, James Hutchinson, Thomas Close en Mathew Uzielli. Later werd tijdens een algemene vergadering te Brussel, het beheer aangevuld met Victor Tesch, Francis Scott, Benjamin Reed en Jean Brasseur. Tesch, B. Reed en Brasseur vormden voortaan een permanente raad in België die nauw toezicht zou houden op de vooruitgang van de werken. De nieuwe directie had geen gemakkelijke taak. Het herstel van het krediet van de maatschappij, de herneming van de werken werd door hen met veel voorzichtigheid en energie aangepakt. Er werden geen intresten uitbetaald; alle beschikbare middelen werden geconcentreerd op de voltooiing van de hoofdlijn Brussel-Aarlen. Een verlenging van de termijn voor de opening werd aangevraagd. Zij ontdeed zich vervolgens van de concessie „de Grande Jonction". Ten slotte vergrootte de N.V. haar financiële mogelijkheden door een uitgifte van 21.665 aandelen, zodat het totaal aantal aandelen

[4] Documents parlementaires , 1854-1855, nr. 102, pp. 1-4. A letter to the shareholders of the Great Luxembourg railway company by Ch. LYALL, one of the Directors.

100.000 bedroeg. In de loop van de volgende jaren werden ze allen volstort. Naast de 100.000 aandelen werden drie reeksen obligaties geplaatst (in 1855 door de oude administratie, in 1858 en in 1859). Zij brachten in totaal 33.636.400 Fr. op.

In 1858 werd eindelijk de lijn Brussel-Aarlen over haar gehele lengte voor het verkeer opengesteld. Een jaar later kwam de sectie Aarlen-Sterpenich klaar. Deze sectie sloot aan op de Guillaume-Luxembourg-lijn. In 1861 werd door deze spoorwegmaatschappij de aansluiting met Trier verwezenlijkt, waardoor de verbinding Oostende naar de Moesel en de Sûre werd vervolledigd. In 1862 waren door de Grande Compagnie in totaal 207 km aangelegd aan een prijs van 344.462 Fr. per km. Zonder de verspillingen van het eerste beheer zou de aanleg zeer goedkoop zijn uitgevallen.

De staatsgarantie voor de sectie Namen-Aarlen moest slechts gedurende twee jaar worden toegepast, namelijk in 1858 en in 1859. Tijdens de volgende jaren overschreed de opbrengst 4 % van het kapitaal. Het vervoer op de lijn steeg inderdaad zeer vlug nadat de verbinding met de Franse en Luxemburgse netten werd verwezenlijkt [5].

[5] LOISEL, *op. cit.*, pp. 480-499; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 103-118. Zie ook A.B.Z., NV's, 3571.

S.A. DES CHEMINS DE FER BELGES DE LA JONCTION DE L'EST (Brussel)

Akte : 16.7.1847; K.B. 2.8.1847; (Mon. 6.8.1847; Pas. 1847, 641).

Soc. Kap. : 21.250.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.312.500 Fr. en 4.500.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : 42.500 aandelen - 5.312.500 Fr.
obligaties : 4 % : 3.980 - 3.989.000 Fr.
3 % : 5.776 - 2.888.000 Fr.

Concessie : wet 18.7.1846; overeenkomst : 19.2.1846; K.B. 18.7.1846 (J.M.F. Smith en co); (Mon. 23.7.1846).

1847	1858	1865
beheerders :		
J. M. F. Smith	Ch. Waring	Ch. Waring
Burggraaf Barrington	E. Perrot	W. Waring
Markies van Conyngham	J. Wheeler	E. Perrot
W. Ashley	H. Davignon	J. Wheeler
M. Ch. Seton	M. Waring	H. Davignon
directeur :		
	Ch. Gréban	Ch. Gréban

Wijz. : *Akte* : 2.7.1852; K.B. 31.8.1852; (Mon. 14.9.1852; Dm. I, p. 186).
Akte : 2.2.1869; K.B. 16.2.1869; (Mon. 21.2.1869; Dm. III, dl. 1, p. 392).
Akte : 10.5.1873; K.B. 5.6.1873; (Mon. 11.6.1873; Dm. IV, dl. 1, p. 360).

A.B.Z., NV's, 3552; Dm. I, p. 182.

Deze maatschappij was de laatste in de reeks Engelse compagnieën. Op 18 juli 1846 werd een wet gestemd die de aanleg van een spoorweg van Manage naar Waver goedkeurde. Talrijke uitbreidingsmogelijkheden van de weg werden door de overeenkomsten voorzien. Zij zou vanuit Waver mogen voortgezet worden tot de lijn Brussel-Leuven, en nog verder tot de weg die Hasselt met Diest zou verbinden. De concessiehouders zouden de voorkeur genieten bij de toekenningen van de concessie van een lijn van Manage naar de Franse grens in de richting van Chimay.

Van al deze plannen is zeer weinig verwezenlijkt. Slechts de aanleg van de kleine lijn van Manage naar Waver werd met veel moeite tot een goed einde gebracht. Nadat J. M. F. Smith en consorten in juli 1846 de concessie verwierven, werd reeds een voorlopige vennootschap opgericht en aandelen uitgegeven. De aandelen verschenen echter op de markt toen de „spoorwegmanie" in Engeland reeds grotendeels was bedaard en langs alle kanten schandalen losbarstten. Men kon zeer moeilijk kopers vinden. Dit verklaart waarom de vennootschap eerst ruim één jaar later definitief werd gesticht. Kort daarop brak de financiële crisis los die niet alleen de spoorwegwaarden deed ineenstorten. Het gevolg was dat verscheidene aandeelhouders weigerden nog verder stortingen op de onderschreven aandelen uit te voeren. De werken konden niet opschieten bij gebrek aan geld en de compagnie zou de concessierechten verloren hebben indien de regering geen uitstel had verleend. Door een conventie van 28-30 augustus 1852 werden talrijke wijzigingen aan de oorspronkelijke voorwaarden aangebracht. De verplichtingen van de vennootschap werden hierdoor aanzienlijk verminderd. De regering verleende bovendien een gewaarborgde intrest van 4 % op het kapitaal dat aan de aanleg van de sectie Manage-Waver zou worden besteed. De maatschappij paste haar statuten bij de gewijzigde omstandigheden aan. Het sociaal kapitaal werd officieel beperkt tot 5.312.500 Fr., vertegenwoordigd door 42.500 aandelen van 125 Fr. Dit kapitaal kon door de uitgifte van bevoorrechte aandelen worden aangevuld. De N.V. gaf echter de voorkeur aan het uitgeven van een obligatielening. In 1852 en 1858 werden achtereenvolgens 3.370.000 en 900.000 Fr. geplaatst. Met dit kapitaal heeft de maatschappij eindelijk de spoorweg kunnen voltooien.

De lijn was 41 km lang, had slechts één enkelvoudig spoor. Vanaf Court-St.-Etienne liep haar spoor echter naast dit van de Compagnie van de spoorweg van Charleroi naar Leuven, zodat de twee vennootschappen samen over een dubbel spoor konden beschikken. De kostprijs van de lijn bedroeg 233.841 Fr. per km. Van 1854 tot 1863 werd geen enkel dividend uitbetaald. De aandeelhouders ontvingen slechts de gewaarborgde intrest van 4 %. De lijn bracht dus zeer weinig op. Al de winsten werden door onderhoudskosten en afschrijvingen op de leningen opgeslorpt.

Er valt op te merken dat in 1858 enkele leden van de beheer-

raad Belgen zijn, waar bij de stichting de beheerraad slechts uit Engelsen was samengesteld. Dit wijst ongetwijfeld op een verschuiving in het korps van de aandeelhouders. Twee andere leden van de directie, Marc en Charles Waring, ondernemers van openbare werken, waren Engelsen van geboorte maar zij waren reeds geruime tijd in Brussel gevestigd [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 404-414; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 145-149. Zie ook A.B.Z., NV's, 3552.

S.A. DES CHEMINS DE FER DE CHARLEROI A LOUVAIN (Brussel)

Akte : 26.3.1852; K.B. 31.3.1852; (Mon. 6.4.1852; Pas. 1852, 119, 242 en 571).

Soc. Kap. : 9.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 6.500.000 Fr. - 11.800.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : gewone aandelen : 40.260 - 20.130.000 Fr.
bevoorrechte aandelen : 330 - 165.000 Fr.
obligaties : 41/2 % : 861 - 861.000 Fr.
4 % : 3.038 - 1.519.000 Fr.
3 % : 58.207 - 29.103.500 Fr.

Concessie : wet van 20.12.1851; overeenkomst : 1.2.1852; K.B. 24.3.1852 (F. Spitaels en C°); (Mon. 27.3.1852).

1852	1858	1865
beheerders :		
J. Malou	J. Malou	J. Malou
L. Gihoul	J. P. Matthieu	Graaf Foy
F. E. Van der Elst	F. E. Van der Elst	H. Galos
A. Demanet	A. Demanet	F. Spitaels
J. J. Sarens	F. Spitaels	A. Stoclet
A. Stoclet	V. Drugman	V. Drugman
	A. Stoclet	Ch. Liedts
commissarissen :		
F. Spitaels	L. Veydt	L. Veydt
E. Dupont	A. A. Brixhe	Ch. Letoret
A. J. G. d'Overschie de Neeryssche	idem	A. Gauchez
A. Gauchez-Leghait	A. Gauchez-Leghait	H. Doffegnies
V. Drugman	H. Doffegnies	A. d'Overschie de Neeryssche
	J. Van Volxem-Stock	A. T'Kint-De Naeyer

Wijz. : *Akte* : 13.10.1856; K.B. 29.10i856; (Mon. 1.11.1856).
Akte : 23.3.1859; K.B. 31.3.1859; (Mon. 3.4.1859) : vorming „S.A. des chemins de fer de l'Est-belge"; nieuwe statuten (Dm. II, dl. 1, p. 62).
Akte : 7.5.1862; K.B. 23.5.1862; (Mon. 29.5.1862); S.K. 60.000 aandelen van 500 Fr. Dm. II, dl. 1, p. 289.
Akte : 22.4.1864; K.B. 1.6.1864; (Mon. 8.6.1864. Dm. II, dl. 1, p. 401).

Akte : 23.4.1866; K.B. 7.5.1866; (Mon. 13.5.1866. Dm. III, dl. 1, p. 137).
Akte : 5.8.1872; K.B. 23.8.1872; (Mon. 31.8.1872. Dm. IV, dl. 1, p. 204).

A.B.Z., NV's, 3539; Dm. I, p. 186.

De spoorweg van Leuven naar de Samber had reeds in 1845 het voorwerp van een concessie uitgemaakt. De naamloze vennootschap die de concessiewerken moest uitvoeren had echter niet het nodige kapitaal kunnen verzamelen. Zij diende de werken voortijdig stop te zetten en werd uiteindelijk van haar rechten vervallen verklaard bij uitspraak van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel van 8 mei 1848 [1]. In de daaropvolgende jaren werd de concessie tot twee maal toe ter openbare veiling aangeboden. Ten slotte werd zij toegewezen aan F. Spitaels en compagnie door koninklijk besluit van 24 maart 1852. De regering droeg aan de nieuwe concessiehouders de aangeslagen goederen van de voormalige „Compagnie du chemin de fer de Louvain à Jemeppe-sur-Sambre" over. Dit hield onder meer in : een deel van de door de compagnie gestorte waarborgsom, de reeds uitgevoerde werken, de aangekochte terreinen, de plannen enz... Bovendien verleende de staat de waarborg van een minimum intrest van 4 % op een kapitaal van 8.500.000 Fr. (of 340.000 Fr. per jaar). Anderzijds moesten de concessiehouders 600.000 Fr. schuld van de oude compagnie inlossen. Het oude tracé werd vereenvoudigd : het liep nu rechtstreeks van Leuven langs de kortste weg, namelijk langs Waver naar Charleroi. Het was ongeveer 64 km lang, met enkelvoudig spoor. De groep Spitaels, waartoe de advokaat Stoclet, de financier Demanet, de industrieel Dupont en de spoorwegfinancier Gihoul behoorden, sloot een akkoord met de Société Générale voor de stichting van de N.V.

Het sociaal kapitaal van de vennootschap bedroeg negen miljoen frank. Het was samengesteld uit 9.000 aandelen van 500 Fr. waarop de gewaarborgde intrest van toepassing was (4 1/2 %). Verder werden 4.000 aandelen geschapen van 500 Fr. zonder waarborg en 2.500 obligaties van 1.000 Fr. met gegarandeerde intrest van 1 1/2 %. Het kon met 4.500.000 Fr. worden verhoogd, indien men er zou toe besluiten het spoor te verdubbelen of zijtakken voor industriële doeleinden aan te leggen. De concessie-

[1] Zie nota over S.A. du chemin de fer de Louvain à Jemeppe, p. 397.

houders brachten hun verworven rechten in. Hiervoor kregen zij de 4.000 kapitaalsaandelen die volledig volstort waren maar die slechts in de meerwinst deelden na aftrek van de intrest op de obligaties en op de gewaarborgde aandelen. Bij hun aanbreng hoorde ook de aangegane verbintenissen met E. Dupont voor de aanleg van de lijn. De N.V. kon deze voorlopige kontrakten aanvaarden of niet. Van haar kant stond de Société Générale borg voor de uitgifte van de aandelen. Zij schoot de waarborgsom van 500.000 Fr. voor, en zorgde voor de uitkering van de intresten op de bevoorrechte aandelen en op de obligaties die binnen een periode van twee en half jaar zouden worden uitgegeven. Zij ontving in ruil voor deze diensten 800 bevoorrechte aandelen van 500 Fr. en de netto-opbrengst van de reeds geëxploiteerde secties zolang zij de 4 1/2 % zou uitbetalen.

Reeds vanaf de stichting van de vennootschap werd door de beheerders de noodzaak voor de aanleg van zijvertakkingen voor industriële doeleinden erkend. Door koninklijk besluit van 23 december 1852 werd haar de concessies toegekend voor twee takken die zouden aansluiting geven op de voornaamste koolmijnen en fabrieken in het Bekken van Charleroi. Ze zouden vertrekken vanuit Lodelinsart op de hoofdlijn naar Gilly en Damprémy enerzijds en naar Jumet anderzijds. Op deze manier zouden de fabrieken en koolmijnen niet alleen onderling worden verbonden, maar tevens zou de lijn hierdoor aansluiting verkrijgen op de staatsspoorweg van Braine-le-Comte naar Charleroi, op de lijn van Charleroi naar Erquelinnes (en het Franse net) en op het net van de Samber- en Maasspoorweg.

De hoofdlijn werd voltooid in augustus 1855. Het uitgegeven kapitaal was niet voldoende gebleken om de onkosten te dekken. Op het einde van 1854 moest zij nieuwe middelen zoeken om haar kapitaal uit te breiden. Zij gaf een premielening uit ten bedrage van 2.400.000 Fr. tegen 4 %. Een koninklijk besluit van 29 oktober 1856 keurde ten slotte een nieuwe kapitaalsverhoging goed en de conversie van een deel van de oude aandelen. In 1857 was het kapitaal tot 17 à 18 miljoen gestegen. De volledige lijn was 74 km lang en had dus ongeveer 240.000 Fr. per km gekost.

De balansen van de Compagnie toonden een snelle stijging van de opbrengst aan. Het gebruik van de lijn werd sterk geïnvloed door de stijgende industriële activiteit in het bekken van Charleroi. De lijn was immers de meest directe verbindingsweg tussen dit

bekken en de haven van Antwerpen. Leuven was verbonden met de haven én door de staatsspoorweg én door het kanaal van Leuven naar Mechelen en de Schelde. Deze poort op de Noordzee en de internationale in- en uitvoerhandel kon zij slechts volledig doen renderen wanneer de compagnie ofwel haar lijn zelf kon doortrekken tot aan het Franse net ofwel een verbond sluiten met compagnieën die deze aansluiting reeds bezaten. Na vruchteloze pogingen om tot een bevredigend akkoord te komen met de Compagnie de l'Entre-Sambre-et-Meuse besloot zij over te gaan tot een fusie met de kleine compagnie du chemin de fer de Châtelineau à Morialmé. Een voorwaarde bestond hierin dat deze compagnie de concessie zou verkrijgen voor de voortzetting van haar lijn naar de Franse grens in de richting Givet. De compagnie verkreeg de concessie in januari 1859. In maart werd de fusie doorgevoerd. Een nieuwe maatschappij werd opgericht met de naam van S.A. des chemins de fer de l'Est-belge met een sociaal kapitaal van ruim 32 miljoen frank, bestaande uit aandelen en obligaties. Ten slotte pachtte de Compagnie de lijn Leuven-Herentals van de eigenares : de Compagnie du Nord de la Belgique. In 1863-1864 fusioneerde de compagnie du chemin de fer d'Anvers à Rotterdam de l'Est-belge en Entre-Sambre-et-Meuse tot één grote compagnie : Le Grand-Central belge. In 1867 sloot ook de Compagnie de fer d'Aix-en-Chapelle à Maastricht zich bij deze groep aan [2].

[2] LOISEL, *op. cit.*, pp. 322-331; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 350-357. Voor officiële stukken zie A.B.Z., NV's, 3539.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE DENDRE-ET-WAES ET DE BRUXELLES VERS GAND, PAR ALOST (Brussel)

Akte : 8.5.1852; K.B. 13.5.1852; (Mon. 14.5.1852; Pas. 1852, 209 en 200).
Soc. Kap. : 22.000.000 Fr.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 15.000.000 Fr. - 7.000.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : 30.000 aandelen - 5.000.000 Fr.
obligaties : 5.099 - 5.099.000 Fr.
5 % : 107 - 53.500 Fr.
Concessie : wet : 20.12.1851; K.B. 1.5.1852 (J.A. Demot en J.B. Gendebien); (Mon. 4.5.1852).

1852	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	J. A. De Mot
		G. Van Volxem-Marischal
J. P. Matthieu	J. P. Matthieu	H. Doffegnies
J. Malou	J. Malou	L. Veydt
H. G. Schumacher	J. J. H. Doffegnies	Ch. Liedts
L. Veydt	L. Veydt	J. Malou
J. A. De Mot	J. A. De Mot	J. B. Gendebien
J. B. Gendebien	J. B. Gendebien	
commissarissen :		
F. D'Yve	F. d'Yve	F. Houyet
	G. Van Volxem-Marischal	
F. N. J. Houyet	A. Duval de Beaulieu	A. Duval de Beaulieu
Ch. T'Kint-Stevens		V. Drugman
G. H. Van Volxem-Marischal	J. N. Paquet	J. N. Paquet
	F. N. J. Houyet	F. d'Yve
	Ch. T'Kint-Stevens	Jean du Monceau
	V. Drugman	A. B. Bruneau

A.B.Z., NV's, 3525; Dm. I, p. 190.

Het nut van deze spoorweg hebben wij reeds naar voor gebracht in onze nota over het mislukte projekt van het kanaal en de spoorweg van de Dendervallei [1]. De nieuwe compagnie kocht de concessierechten van de spoorweg van Ath naar Lokeren

[1] Zie nota over S.A. du canal et chemin de fer de la vallée de la Dendre, p. 403.

over. Zij werd ontslagen van de verplichting tot het aanleggen van een gelijklopend kanaal. Zij zou bovendien een verbinding tot stand brengen tussen Brussel, Aalst en Gent. De twee lijnen van de N.V. zouden dus een soort kruis vormen in het centrum van het nationale net. Zij verbonden de zuidelijke lijnen rechtstreeks met het westelijk net, met de Schelde en met de Waaslandse spoorweg van Antwerpen naar Gent. Het trajekt Brussel-Aalst-Gent was bovendien korter dan de staatslijn Brussel-Mechelen-Gent. Zij doorkruisten één der dichtstbevolkte en rijkste streken van het land.

De concessie werd toegekend aan Demot en Gendebien die een naamloze vennootschap oprichtten op basis van een kontrakt met de Société Générale. De bank nam de aanleg van de spoorweg op zich voor een forfaitaire prijs van 22 miljoen frank. De bank kreeg al de titels aan pari en plaatste ze voor haar rekening. De weg moest binnen de vijf jaar voltooid zijn. De opbrengsten van de exploitatie van de reeds voltooide secties kwamen eveneens de bank toe. Na de opening van de volledige baan nam de Staat de exploitatie over. Van dan af werden de lijnen onder dezelfde voorwaarden als de staatsspoorwegen uitgebaat. De stations op de lijn Lokeren-Aat bleven eigendom van de concessiehouders. De Staat stond aan de compagnie drie vierde af van de opbrengst van het transport dat vertrok van of aankwam op deze stations. Deze bepalingen gaven aanleiding tot hevige discussies in het Parlement en in de pers. Zij werden ten slotte goedgekeurd door de wet van 20 december 1851.

Op 1 mei 1856 werden de spoorwegen plechtig geopend : één jaar vroeger dan in het lastkohier was voorzien. De totale lengte bedroeg 108 km. De overname van de exploitatie door de Staat gaf nog aanleiding tot talrijke schermutselingen en processen. De winsten voor de aandeelhouders stegen zeer vlug van 2 % per aandeel van 500 Fr. in 1856 tot 5,8 % in 1861 [2].

[2] LOISEL, *op. cit.*, pp. 295-304; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 95-102. Zie officiële stukken A.B.Z., NV's, 3525.

S.A. DES CHEMINS DE FER D'ANVERS A ROTTERDAM (Brussel)

Akte : 18.11.1852; K.B. 30.11.1852; (Mon. 8.12.1852; Pas. 1853, 371).

Soc. Kap. : 12.500.000 Fr. - 250 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 12.500.000 Fr. - 2.000.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : gewone aandelen : 64.148 o
o 16.037.000 Fr.
winstaandelen : 23.460 o
obligaties : 5 % : 327 - 327.000 Fr.
3 % : 72.244 - 36.122.000 Fr.

Concessie : overeenkomst met Belgische regering : 9-14.7.1852; met Nederlandse regering : 9-21.7.1852; voorlopige concessie (L. Gihoul); wet van 10.12.1852; K.B. 1.2.1852; K.B. 1.2.1853 : definitieve concessie; (Mon. 5.2.1853).

1852	1858	1865
beheerders :		
J. P. Matthieu	J. P. Matthieu	A. Stoclet
L. Gihoul	S. Laing	C. de Caters
J. Masterman	W. Mackensie-Shaw	H. Catoir
S. Laing	A. Stoclet	W. Mackensie-Shaw
J. Ashwell	P. J. de Caters	D. Blankenheim
	E. Dresden	
	D. Blankenheim	
commissarissen :		
Ad. Dechamps	Jones	H. Schuster
		T'Hooft van
A. Demanet	H. Schuster	Benthuysen
Ch. Drouet	J. Matthieu	J. Matthieu
	A. Dechamps	
	T'Hooft vanBenthuysen	

Wijz. : *Akte* : 6.6.1860; K.B. 23.6.1860; (Mon. 29.6.1860; Dm. II, dl. 1, p. 143).
Akte : 23.4.1866; K.B. 7.5.1866; (Mon. 13.5.1866; Dm. III, dl. 1, p. 137).
Akte : 14.1.1870; K.B. 25.1.1870; (Mon. 2.2.1870).
Akte : 3.5.1872; K.B. 20.5.1872; (Mon. 25.5.1872; Dm. IV, dl. 1, p. 167).
Akte : 2.5.1873; K.B. 18.5.1873; (Mon. 22.5.1873; Dm. IV, dl. 1, p. 331).

A.B.Z., NV's, 3510; Dm. I, p. 195.

Nederland was na Frankrijk, het land waarmee België de grootste handelsbetrekkingen onderhield. Toch bezat ons land in 1852 geen enkele spoorwegverbinding met zijn Noordelijke buur. De zware goederen werden verscheept langs de Schelde en de Hollandse binnenwateren. De tocht van Antwerpen naar Rotterdam langs deze weg duurde ongeveer elf uur. De navigatie op de rivier was zeer langzaam, moeilijk en onderhevig aan onderbrekingen. Daarenboven moesten de goederen in transito verscheidene malen worden overgeladen. De aanvraag voor een spoorwegconcessie werd dan ook door beide regeringen met enthousiasme begroet.

De hoofdlijn van de concessie zou in rechte lijn lopen van Antwerpen over Essen en Roosendaal tot aan het Hollands diep. Vandaar ging het per boot verder langs de Maas- en Rijnvertakkingen naar Dordrecht en Rotterdam. Op deze manier zou de tocht vier uren duren en de goederen zouden slechts éénmaal moeten overgeladen worden. Er werd ook reeds gesproken over een viaduct over de Moerdijk [1]. De concessie werd reeds in 1845 aangevraagd door de groep L. Gihoul-Matthieu. De groep Bisschoffsheim scheen toen ook op de concessie uit te zijn [2]. Het plan werd slechts veel later verwezenlijkt. Gihoul kreeg een voorlopige concessie toegewezen in juli 1852. De groep ondernam zelf niet de uitvoering van de spoorweg. Zij sloot een akkoord met een Engelse groep, samengesteld uit Masterman junior, J. Ashwell en S. Laing. Deze personen waren bekende spoorwegfinanciers [3]. Zij zouden de lijn aanleggen voor een forfaitaire prijs van 12.300.000 Fr. Zij zouden tevens gedurende drie jaar de intrest op dit kapitaal uitbetalen. Waarschijnlijk werd een groot gedeelte van het aandelenkapitaal door de Engelse vennoten op de Londense beurs geplaatst. Onder deze contractuele voorwaarden werd een naamloze vennootschap opgericht die in november 1852 werd goedgekeurd. Door een wet van 10 december 1852 werd ten slotte de concessie definitief aan L. Gihoul toegekend. Het sociaal kapitaal van de N.V. werd op twaalf en half miljoen geplaatst en verdeeld in 50.000 aandelen van 250 Fr. De

[1] FRÈRE, *op. cit.*, t. I, pp. 62-63.

[2] GILLE, B., *Lettres à la maison de Rothschild*, *op. cit.*, t. II, pp. 154-155, brief van 24.3.1845.

[3] Masterman en Ashwell waren o.m. directeurs van de „Grande Compagnie de Luxembourg". Zij werden in 1855 afgezet wegens wanbeheer en bedrog. Zij werden door het Belgisch gerecht veroordeeld tot gevangenisstraf en boete. Zie nota over de Grande Compagnie du Luxembourg, p. 406.

compagnie mocht haar financiële middelen uitbreiden door kapitaalsverhoging en/of door uitgifte van obligaties. Het was de beheerraad toegelaten andere lijnen of vertakkingen aan te leggen of te exploiteren. Ook mocht de spoorweg geheel of gedeeltelijk in een andere maatschappij aangebracht worden. In het stichtingskontrakt werd de aanleg van één vertakking voorzien, namelijk van Roosendaal naar Breda.

Masterman, Ashwell en Laing maakten deel uit van de beheerraad. Als commissarissen werden Charles Drouet, kolonel Demanet (die gewoonlijk met de groep Matthieu samenwerkte) en de politicus Adolphe Dechamps benoemd.

De werken werden zeer energiek doorgevoerd met het gevolg dat de spoorlijn reeds in mei 1855 volledig voor het verkeer kon worden opengesteld. De weg was 81 km lang, het trajekt per boot 37 km. Er werden vier stoomboten aangekocht voor het passagiersvervoer. Het goederentransport gebeurde per zeilschip. Er lag nog slechts een enkel spoor maar de bruggen, dijken en dergelijke waren gebouwd voor een dubbel spoor. De N.V. heeft in 1855 en in 1859 obligaties uitgegeven zodat haar financiële mogelijkheden waren uitgebreid tot 14.827.740 Fr. De aanleg van de lijn had globaal genomen 183.000 Fr. per kilometer gekost.

Het goederenverkeer over deze lijn nam zeer snel toe, vooral dit van steenkool en metaalprodukten die van het Bekken van Charleroi (langs de spoorweg Leuven-Charleroi en de staatslijn Leuven-Antwerpen) werden aangevoerd. Zij trok tevens de internationale transitohandel aan tussen N.V. en gedeeltelijk ook N.O.-Frankrijk naar Nederland langs de lijn Charleroi-Erquelinnes, de Tussen-Samber-en-Maaslijn (Vireux) en de Châtelineau-Givet-spoorweg. Uiteindelijk leidden gemeenschappelijk belangen van de drie betrokken maatschappijen naar een fusie. Charleroi-Leuven was reeds samengesmolten met Châtelineau-Morialmé-Givet (1859) tot de Compagnie des chemins de fer de l'Est-Belge. De compagnie des chemins de fer d'Anvers à Rotterdam fusioneerde vervolgens met deze laatste in 1863. Een jaar later sloot de Compagnie de l'Entre-Sambre-et-Meuse zich bij de groep aan. Deze combinatie werd „Le Grand-Central Belge" genoemd [4]. De compagnie pachtte vervolgens verscheidene secties die de

[4] Zie nota over de „Grand-Central belge", LOISEL, *op. cit.*, pp. 365-380. Zie ook onze nota's over de betrokken compagnieën.

toegang tot de Duitse markt en Nederlandse markt nog moest uitbreiden. Zo huurde ze in 1865 de lijn Hasselt-Antwerpen van de concessiehouder de Compagnie du Nord de la Belgique en de lijn Lier-Turnhout.

Tot en met 1861 bracht de exploitatie gemiddeld 3,2 % van het geïnvesteerde kapitaal op. In 1861 steeg het percentage boven de 4 % en het zal zo blijven in de volgende jaren [5].

[5] LOISEL, *op. cit.*, pp. 226-227; DELAVALEYE, *op. cit.*, pp. 119-123. Officiële stukken zie A.B.Z., NV's, 3510.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE PEPINSTER A SPA (Brussel)

Akte : 12.2.1853; K.B. 21.2.1853; (Mon. 25.2.1853; Pas. 1853, 120) (concessie).

Soc. Kap. : 1.825.000 Fr. - 250 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.825.000 Fr. - 1.023.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : oude aandelen : 1.593 } 1.825.000 Fr.
nieuwe aandelen : 7.300 }
obligaties : 5 % : 320 - 80.000 Fr.
3 % : 2.605 - 1.302.500 Fr.

1853	1858	1865
beheerders :		
L. Gihoul	Em. Van Hoorebeke	A. Stoclet
R. de Cornelissen	A. Demanet	Ch. Liedts
F. Spitaels	E. Davelouis	Fr. de Pinto
Nicolay-Massange	R. de Cornelissen	E. Davelouis
A. Demanet	Fr. de Pinto	J. Matthieu
E. Davelouis	J. Matthieu	Nicolay-Massange
	Nicolay-Massange	Ch. Demanet
commissarissen :		
J. Matthieu	L. Orban	L. Orban
Y. de Biolley	A. de Grand'Ry	J. Van Volxem
J. Forgeur	Dagly	J. Forgeur
Orban-Massange	Everard-Goffin	A. de Grand'Ry
Dagly	J. Van Volxem	Everard-Goffin
Lahay	J. Forgeur	A. Delaveleye

Wijz. : *Akte* : 13.2.1856; K.B. 18.2.1856; (Mon. 20.2.1856).
Akte : 27.6.1862; K.B. 11.7.1862; (Mon. 21 en 22.7.1862. Dm. II, dl. 1, p. 239).

A.B.Z., NV's, 3570; Dm. I, p. 128.

Deze lijn werd in de eerste plaats gepland met het oog op het reizigersverkeer. Spa was een internationaal gevierd kuur- en speeloord. Het lag slechts op 12 km van de internationale spoorweg van Brussel en van Parijs naar Keulen. De verbinding werd tot hiertoe verzorgd door regelmatige diligencediensten vanuit het station van Pepinster. Bovendien voorzag men grote winstmogelijkheden in het vervoer van metaalertsen die in deze streek werden gewonnen.

Op 27 november 1852 werd een voorlopige conventie gesloten tussen de minister van Openbare Werken en de aanvragers L. Gihoul en Demanet. In deze overeenkomst werd o.m. voorzien in een schadeloosstelling van 150.000 Fr. te betalen aan de concessiehouders van de weg van Pepinster naar Spa. De wet van 16 maart 1853 keurde de aanleg en de akkoorden goed. Er werd een naamloze vennootschap opgericht met een sociaal kapitaal van 1.850.000 Fr., verdeeld in 7.300 aandelen van 250 Fr. In dit bedrag waren 200 stichtersaandelen begrepen die de concessiehouders ontvingen in ruil voor hun inbreng. Bovendien waren 1.900 obligaties van eveneens 250 Fr. geplaatst. In de statuten werd de mogelijkheid tot de uitgifte van een nieuwe reeks obligaties voorzien (maximum : 2.333).

De lijn werd aangelegd door de industrieel Emile Dupont van Fayt. Deze metallurgist werkte wel meer samen met de groep spoorwegfinanciers Gihoul-Matthieu-Demanet. Spitaels was ook bij deze zaak betrokken. De werken werden binnen de voorziene termijn voltooid en op 17 februari werd de weg voor de gebruikers opengesteld.

De aanleg had ongeveer 215 à 220.000 Fr. per km gekost. De lijn werd op zeer ekonomische wijze geëxploiteerd en kende een groot succes. Zij bracht vanaf 1859 regelmatig 4 à 5 % van het geïnvesteerde kapitaal op. In 1856 werden 1.192 obligaties geplaatst tegen een minimumprijs van 275 Fr. Deze lening moest dienen om eventueel een tweede spoor aan te leggen, het materieel aan te vullen en het bedrijfskapitaal te verhogen. De rest van de obligaties diende om onvoorziene onkosten te dekken.

Een belangrijke beslissing werd getroffen in 1861. De compagnie verpachtte toen de exploitatie aan de Luxemburgse Société du Guillaume-Luxembourg. Zij stond tevens haar voorkeursrecht af op de concessie van de verlenging van de spoorweg van Spa naar de Luxemburgse grens. In 1863 trad een Franse compagnie op haar beurt in de plaats van de Société de Guillaume-Luxembourg, namelijk de Compagnie du chemin de fer de l'Est-Français, die al de aangegane verplichtingen overnam [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 542-553; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 133-136; A.B.Z., NV's, 3570.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE TURNHOUT (Brussel)

Akte : 13.7.1853; K.B. 30.7.1853; (Mon. 2.8.1853; Pas. 1853, 373).

Soc. Kap. : 4.300.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Concessie : overeenkomst : 18.1.1853; wet 25.4.1853; (Mon. 1.5.1864) (Bisschoffsheim, Matthyssens en Leysen).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 4.300.000 Fr.

Dm. IV, 1873 : oude aandelen : 1.593
nieuwe aandelen : 5.784
bewijzen van deelgerechtigheid : 6.000
} totaal : 3.688.500 Fr.

1853	1858	1865
beheerders :		
L. Gihoul	S. Laing	V. Drugman
J. Masterman	H. F. Matthyssens	J. Malou
S. Laing	J. Matthieu	J. Matthieu
J. Ashwell	J. Paxton	A. Stoclet
H. F. Matthijssens	A. Stoclet	
commissarissen :		
J. Matthieu	J. R. Bisschoffsheim	W. Mackensie-Shaw
J. R. Bisschoffsheim	Th. Leysen	J. R. Bisschoffsheim
Th. Leysen	R. Scheppard	F. Spitaels
R. Scheppard	F. Spitaels	Th. Leysen
F. Spitaels	V. Drugman	

A.B.Z., NV's, 3578; Dm. I, p. 201.

Een spoorweg naar Turnhout had in de negentiende eeuw praktisch geen enkele industriële betekenis. De enige reden waarom de regering op de aanleg ervan aandrong, was de wens de reeds zo schaars aan rijkdommen bedeelde Kempen niet ten achter te stellen tegenover de andere provincies. De staat zelf had reeds een aanvang gemaakt met de aanleg van een kleine sectie van Kontich naar Lier. De bedoeling was dat een maatschappij deze lijn zou doortrekken langs Herentals, dwars door de Kempen naar Turnhout en de Hollandse grens toe. De concessie zou nooit liefhebbers hebben gevonden, indien de staat vooraf niet de waarborg van een minimum intrest op de aandelen had verleend. Een conventie van beloofde Bisschoffsheim en C° een

intrest van 4 % op een som van 5 miljoen frank. Later werd het bedrag verminderd tot 4.300.000 Fr. (dus 172.000 Fr.). De staat behield zich het recht voor de concessiehouders op te leggen de exploitatie van de spoorweg van Kontich naar Lier over te nemen. Indien hij daartoe zou overgaan zou de waarborg met 28.000 Fr. per jaar worden verhoogd. Bisschoffsheim en consorten zouden bovendien de voorkeur krijgen voor de toekenning van de concessie van de voortzetting van de lijn van Turnhout tot aan de Hollandse grens en van een vertakking van Herentals naar Geel en het militair kamp van Beverlo.

Op basis van dit verdrag sloten de concessiehouders een overeenkomst met de Engelse spoorwegfinanciers Masterman, Ashwell en Laing voor de aanleg van de lijn en de uitgifte van de aandelen. Deze groep ondernam eveneens de werken van de lijn Antwerpen-Rotterdam. De aannemers namen zelf de plaatsing van de aandelen op zich. Er werd een naamloze vennootschap opgericht met een sociaal kapitaal van 4.300.000 Fr., verdeeld in 8.600 aandelen van 500 Fr.

De lijn was voltooid in april 1855. Zij was 37 km lang. Bij uitzondering was het sociaal kapitaal voldoende gebleken om de constructieonkosten te dekken. Deze waren dan ook bijzonder laag : ruim 116.000 Fr. per km. De opbrengsten in de periode 1856-1861 waren echter ternauwernood voldoende om de uitgaven te dekken. De door de staat gewaarborgde intrest was het enige dividend dat de aandeelhouders ontvingen. Nog voor de lijn was voltooid werd een overeenkomst gesloten met de S.A. des chemins de fer d'Anvers à Rotterdam voor de verpachting van de exploitatie. Dit kontrakt was echter opzegbaar op het eind van elk jaar en had dus een zeer voorlopig karakter.

De N.V. zag af van haar voorkeursrecht op de concessie voor de aanleg van de verlenging van het spoor tot aan de Hollandse grens ten voordele van de Compagnie des chemins de fer du Nord de la Belgique (1865). De sectie Kontich-Lier weigerde zij over te kopen toen de staat de bepalingen betreffende de bijkomende gewaarborgde intrest afschafte (wet van 25 mei 1856) [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 467-476; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 124-127. A.B.Z., NV's, 3578.

COMPAGNIE DU CHEMIN DE FER DU CENTRE (Brussel)

Akte : 25.8.1853; K.B. 3.9.1853; (Mon. 7.9.1853).

Soc. Kap. : 10.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.500.000 Fr. - 5.302.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : 11.000 aandelen - 5.500.000 Fr.
obligaties : 3 % : 90.100 - 45.050.000 Fr.
3 % : 11.663 - 1.831.500 Fr.
(lijn Baume-Marchienne).

Concessie : wetten van 20.12.1851 en 15.6.1853; overeenkomst : 23.5.1853; definitieve concessie : K.B. 27.9.1853 (A.E. de l'Espine); (Mon. 1.10.1853).

1853	1858	1865
beheerders :		
Prins van Chimay	Prins van Chimay	L. de Robiano
L. de Robiano	L. de Robiano	L. Emérique
A. Faignart	J. Delloye	G. Wanderpepen
G. Wanderpepen	L. Emérique	A. Poncelet
H. Place	A. Desmanet	A. Sainctelette
J. Delloye	F. A. Faignart	A. Duval de Beaulieu
	M. Ternaux	M. Ternaux
	H. Ansiau	
	A. Bailleux de Marisy	H. Ansiau
		Eug. Derbaix
		A. Desmanet de Boutonville

Wijz. : *Akte* : 20.9.1856; K.B. 18.10.1856; (Mon. 22.10.1856).

Akte : 6.3.1860; K.B. 2.4.1860; (Mon. 7.4.1860. Dm. II, dl. 1, p. 124).

Akte : 12.7.1861; K.B. 12.8.1861; (Mon. 23.8.1861. Dm. II, dl. 1, p. 205).

Akte : 28.7.1863; K.B. 24.8.1863; (Mon. 30.8.1863. Dm. II, dl. 1, p. 342).

Akte : 23.8.1865; K.B. 12.9.1865; (Mon. 16.9.1865. Dm. III, dl. 1, p. 51).

Akte : 28.8.1866; K.B. 16.9.1866; (Mon. 22.9.1866. Dm. III, dl. 1, p. 166).

Akte : 13.4.1869; K.B. 20.4.1869; (Mon. 28.4.1869. Dm. III, dl. 1, p. 415).

Akte : 3.5.1871; K.B. 21.3.1872; (Mon. 29.3.1872. Dm. IV, dl. 1, p. 149).

A.B.Z., NV's, 3521; Dm. I, p. 205.

De aanleg van deze spoorweg, die de mijnen van het Centrumbekken met de Samber verbindt, werd reeds in principe goedgekeurd door een wet van 21 mei 1845. De concessie ervan werd toegekend aan J. R. Bisschoffsheim en J. Oppenheim. De bankiers zagen echter van hun rechten af om redenen die niet helemaal duidelijk zijn. Loisel beweert dat de lijn haar bestaansreden had verloren vermits dezelfde wet aan een andere compagnie de concessie van de spoorweg van Luik naar Namen en van de Manage naar Bergen verleende. We zien niet in hoe de spoorweg haar industrieel nut kon verliezen door de toekenning van de andere lijnen. Vanuit financieel standpunt gezien lijkt ons de handelswijze van de bankiers meer begrijpelijk. Zij waren concurrenten van de Engelsen voor het bekomen van de andere concessie en zij waren waarschijnlijk slechts geïnteresseerd in het hele net.

In 1853 boden zich nieuwe kandidaten aan en een wet van 15 juni met dezelfde inhoud als die van 1845 stelde de concessie opnieuw open. De aanvrager was burggraaf A. E. de l'Espine, die waarschijnlijk een Franse groep vertegenwoordigde. Er werd een N.V. opgericht waarin o.m. de Prins van Chimay, Joseph Ricquet de Caraman en graaf Ludovic de Robiano zetelden. De concessie werd daarop definitief aan de l'Espine toegekend die ze aanbracht in de vennootschap. De maatschappij aanvaardde ook een mondeling kontrakt afgesloten tussen de concessiehouder en de aannemers Lamie-Murray en Masuizy de Aguirre uit Parijs. Deze firma zou de spoorweg aanleggen, terreinen aankopen, het eerste rollend materiaal leveren, enz... voor een forfaitaire prijs gelijk aan het sociaal kapitaal van de N.V. Zij moesten tevens, zoals gebruikelijk was, de intresten op dit kapitaal uitbetalen zolang de aanleg duurde. Het sociaal kapitaal werd op 7.500.000 Fr. geplaatst, verdeeld in 11.000 aandelen van 500 Fr. en 5.792 obligaties van 500 Fr. aan 3 %. Zij zouden aan 345,30 Fr; worden uitgegeven, en aan pari worden teruggestort.

In 1856 werd door de regering beslist dat de spoorweg zou vertrekken uit Ecaussines in plaats van uit Manage. De afstand ten opzichte van Brussel werd hierdoor verkort maar de aan te leggen spoorlengte en de onkosten van de aanleg verhoogden

voor de N.V. Een uitbreiding van het sociaal kapitaal was dus aangewezen. De oude obligaties werden vervangen door 16.666 van 500 Fr., uitgegeven aan 300 Fr. Zij vertegenwoordigden een kapitaal van 4.999.800 Fr. of ongeveer drie miljoen meer dan het oude kapitaal. Later werd nog 1.700.000 Fr. in obligaties geplaatst, zodat de Compagnie in het totaal kon beschikken over 12.200.000 Fr.

In november 1857 werd een belangrijk verdrag met de Staat afgesloten. De compagnie verkreeg de concessie voor de aanleg van een vertakking die vertrok vanuit Baume op de hoofdlijn van de maatschappij en liep over Morlanwelz en Piéton naar Fontaine-l'Evêque en Marchienne-au-Pont. De Bekkens van het Centrum en Charleroi werden op deze manier onderling verbonden en talrijke belangrijke mijnen (zoals bv. deze van Monceau-Fontaine en Monceau-sur-Sambre) werden aangesloten. De uitvoering van dit trajekt, zowel als van de hoofdlijn ondervond echter aanzienlijke vertraging. De eerste tegenslag waarmee de onderneming had te kampen was kontraktbreuk vanwege de ondernemersfirma, waaruit langdurige processen volgden. Vervolgens ontstond er grote onenigheid onder de leden van het beheer. Dit leidde tot het aftreden van verscheidene leden van de directie en nieuwe processen, o.m. van de N.V. tegen de voormalige voorzitter, de Prins van Chimay. Het nieuwe bestuur had een lastige taak te dragen. Zij pakten de werken opnieuw aan met veel voorzichtigheid en energie. Zij konden echter niet verhinderen dat de kostprijs per kilometer opliep tot meer dan 345.000 Fr. !

In 1859 werd de concessie van de lijn Baume-Marchienne definitief aan de Compagnie du chemin de fer du Centre toegekend. Zij bracht ze in 1863 aan in een afzonderlijke vennootschap. In 1867 bracht deze lijn meer op dan ooit een spoorweg uitgebaat door een maatschappij had opgebracht. De opbrangsten van de Centrumspoorweg zelf gingen eveneens zeer snel in opwaartse lijn [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 261-274; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 137-140. A.B.Z., NV's, 3521.

S.A. DU CHEMIN DE FER DE MORIALME A CHATELINEAU PAR LA VALLEE D'ACOZ (Brussel)

Akte : 31.8.1853; K.B. 10.9.1853; (Mon. 13.9.1853; Pas. 1853, 480).

Soc. Kap. : 2.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 2.500.000 Fr. - 500.000 Fr. obligaties.

Concessie : wet van 7.3.1845; overeenkomst : 23.6.1853; K.B. 6.7.1853 (E. Dorlodot en F. Spitaels); (Mon. 8.7.1853).

1853	1858
beheerders :	
F. Spitaels	F. Spitaels
E. de Dorlodot-Hoyoux	E. de Dorlodot-Hoyoux
F. E. Van der Elst	J. Malou
J. Malou	F. E. Van der Elst
H. G. Schumacher	V. Drugman
commissarissen :	
G. H. Van Volxem-Marischal	G. H. Van Volxem-Marischal
Ch. T'Kint	Ch. L. T'Kint
A. Gauchez	A. Gauchez
L. Gihoul	J. P. Matthieu
F. L. J. Winssinger	F. L. J. Winssinger

1859 : fusie met S.A. Charleroi-Louvain tot S.A. chemin de fer de l'Est-belge.
A.B.Z., NV's, 3539.

In 1845 werden voor de spoorweg van Entre-Sambre-et-Meuse twee projekten opgesteld. Het tracé van het eerste projekt liep langs de fabrieken van de vallei van de Heure en mondde uit aan de Maas in Frankrijk. Er waren vertakkingen naar de ijzermijnen van Fraire, Morialmé en Couvin. Het tweede ontwerp was van de hand van een zekere Splinglard. Zijn spoor liep langs de meer oostelijk gelegen mijnen en hoogovens. Het vertrok vanuit Châtelineau, liep langs de vallei van de Acoz en deed rechtstreeks Morialmé aan. Het was slechts een twintigtal kilometer lang en alleen voor industriële doeleinden geschikt. De Engelse compagnie die de Entre-Sambre-et-Meuse-lijn aanlegde, gaf de voorkeur aan het eerste projekt. Niettemin bleven er

vele voorstanders van de Châtelineau-Morialmé-lijn. Om mogelijke concurrentie uit te schakelen sloot zij een akkoord met de ontwerper. Voor een ons ongekende prijs kocht zij het ontwerp op en verkreeg bij koninklijk besluit van 1 maart 1846 de concessierechten voor de aanleg van een lijn vertrekkend vanuit Florennes naar de Maas en van Oret naar de Samber. De laatste sectie bevatte het trajekt uitgestippeld door Splinglard. De compagnie dacht er echter niet aan de lijn werkelijk aan te leggen. Trouwens, we weten dat zij er ternauwernood in slaagde haar hoofdlijnen te voltooien. De regering aanvaardde in 1852 het feit dat de maatschappij afstand had gedaan van de concessierechten. Het plan voor de aanleg werd echter opnieuw opgenomen door de industriëlen De Dorlodot en F. Spitaels. De één zowel als de ander had groot voordeel te verwachten van de spoorweg. De fabrieken van De Dorlodot waren gelegen in de vallei van de Acoz. We kennen voldoende de belangen van Spitaels en de maatschappijen die hij vertegenwoordigde : namelijk deze van de metaal- en steenkoolbedrijven van de Société Générale in het Bekken van Charleroi. De bank verleende dan ook haar steun aan de oprichting van de vennootschap die de aanleg zou financieren. De N.V. kwam tot stand bij akte van 31 augustus 1853. De concessiehouders brachten hun rechten in tegen 400 stichtersaandelen. Deze titels genoten slechts van de meerwinst na aftrek van 5 % intrest op de kapitaalsaandelen en de obligaties en het bedrag van de afschrijvingen.

Om deze voordelen te verkrijgen moesten de vennoten tevens de verbintenis aangaan 660 gewone aandelen te onderschrijven. De bank verbond er zich van haar kant toe de aanleg van de weg te laten uitvoeren onder de voorwaarden van een forfaitair kontrakt. Bovendien moest zij het nodige materieel leveren en de weg voor exploitatie klaar maken. Zij kreeg hiervoor de beschikking over de opbrengst van het aandelenkapitaal. Dit was samengesteld uit 5.000 aandelen van 500 frank. Vanzelfsprekend trad zij ook op als bankier voor de vennootschap die in dit verband genoot van de speciale voorwaarden waarop enkel maatschappijen van de groep konden aanspraak maken[1]. De

[1] A.R.A., S.G., 4271. S.G. aan de S.A. de Châtelineau à Morialmé, 25.10.1853 : zij kregen een intrest van 2 % op het kapitaal gestort in rekening-courant.

maatschappij mocht nieuwe aandelen of obligaties uitgeven tot de som van een half miljoen frank voor de aanleg van vertakkingen.

Een kapitaalsverhoging werd in 1856 doorgevoerd. In 1859 bedroeg haar totaal kapitaal 3.276.801 frank. De lijn werd op 14 juli 1855 voor het verkeer opengesteld. De aanleg had gemiddeld 164.000 frank per kilometer gekost. Alhoewel het spoor zeer kort was en het alleen voor industriële doeleinden werd gebruikt bracht zij in 1859 een flinke winst van ongeveer 4 % op.

De Châtelineau-Morialmé-lijn kreeg echter een grote belangrijkheid door de fusie met de S.A. du chemin de fer de Charleroi à Louvain die in 1859 werd verwezenlijkt. De nieuwe compagnie werd „Compagnie des chemins de fer de l'Est-belge" genoemd. De produkten van de Samber-en-Maasstreek verkregen door de aansluiting op de Leuven-Charleroi-lijn langs Antwerpen toegang tot de internationale markt. De betekenis van de lijn werd nog verhoogd door de aansluiting op het Franse spoorwegnet door de voortzetting van de lijn van Morialmé naar Givet. De concessierechten voor de aanleg van deze sectie werden in 1859 aangevraagd door de Compagnie van de spoorweg van Châtelineau naar Morialmé en bevestigd in 1860 [2].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 325-338; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 157-167. A.B.Z., NV's, 3539.

S.A. COMPAGNIE DU CHEMIN DE FER D'AIX-EN-CHAPELLE A MAESTRICHT (Maastricht en Brussel)

Akte : 22.9.1853; K.B. 17.10.1853; (Mon. 20.10.1853; Pas. 1853, 550).

Soc. Kap. : 4.840.000 gulden of 10.648.000 Fr. (obligaties).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 10.500.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : obligaties 5 % : 15.745 - 13.426.594 Fr.

Concessie : Hasselt - grens hertogdom Limburg, wetten van 16.5.1845 en 24.6.1853; overeenkomst : 3.5.1853; K.B. 10.9.1853 (S.A. du chemin de fer d'Aix-en-Chapelle à Maestricht); (Mon. 13 en 22.9.1853).

1858	1865	
directeurs :		
W. Clermond	A. Lamberts	J. Fierens
		P. Vandermaesen de Sombreff
J. M. Swarts	E. Wagner	
R. O. Sandberg	E. Houben	
H. Seylitz	E. Van Gulpen	
A. Lamberts	F. G. Hasenclever	
Ch. De Syjo	W. Clermond	
Ch. Bohme	J. M. Swarts	
M. Sommer	H. Seylitz	

Wijz. : *Akte* : 29.6.1867; K.B. 22.7.1867; (Mon. 26.7.1867. Dm. III, dl. 1, p. 476). Overeenkomst van 19 en 29.4.1867 : overname door Grand-Central belge. Dm. III, dl. 2, p. 158.

A.B.Z., NV's, 3507; Dm. I, p. 214.

Toen de regering in 1845 de concessie van de spoorweg van Doornik naar Jurbise en van Landen naar Hasselt toekende aan een Engelse compagnie werd tegelijkertijd vastgelegd dat deze compagnie bij voorkeur de concessie van de voortzetting van de lijn St.-Truiden-Hasselt naar de Belgisch-Nederlandse grens zou verkrijgen. Enkele jaren later werden aan de regering verscheidene voorstellen voorgelegd die tot doel hadden de Rijnstreek langs de kortste weg met Antwerpen in verbinding te stellen. Er was een projekt van een spoorweg van Mechelen naar Maastricht. Door de aanleg van deze sectie zou de meest directe verbinding tussen Oostende en de Rijnstreek worden verwezenlijkt. Een tweede projekt ging uit van de Aken-Maastrichtse

spoorwegmaatschappij. Zij stelde voor haar spoor van Aken naar Maastricht door te trekken tot Antwerpen, langs Diest en Aarschot, d.w.z. langs de meest logische, meest rechtstreekse lijn. Het economisch nut van deze weg hoeft geen betoog. Aan de basis lag dezelfde behoefte als deze die ontstaan heeft gegeven aan de eerste staatsspoorweg : namelijk het aantrekken van de internationale transitohandel tussen het Rijnland en Antwerpen. De regering vreesde echter te zeer de concurrentie voor haar lijn Antwerpen-Mechelen-Luik en weigerde de concessie toe te kennen. Het trajekt langs Maastricht was inderdaad ongeveer 30 km korter. Tot 1853 waren immers de ontvangsten op de staatsspoorwegen zeer laag. Tegenover deze houding van de Belgische regering kon de compagnie niets anders dan een compromisoplossing voorstellen. Een voorlopig akkoord kwam tot stand op 3 mei 1853 tussen de minister van Openbare Werken de Compagnie des chemins de fer de Tournai à Jurbise et de Hasselt à Landen, en de Aken-Maastrichtse spoorwegmaatschappij. Deze Nederlands-Pruisische vennootschap zou de exploitatie en het onderhoud van de lijn van Landen-Hasselt overnemen. Zij kreeg voor deze diensten 50 % van de bruto-ontvangsten. De andere helft ging naar de oorspronkelijke concessiehoudster, de Compagnie des chemins de fer de Tournai à Jurbise. Bovendien verkreeg zij de concessie van de verlenging van de lijn van Hasselt naar de Nederlandse grens, in de richting van Maastricht. De Aken-Maastrichtse spoorwegmaatschappij verkreeg vervolgens van de Nederlandse regering de toelating tot het aanleggen van een verbindingslijn tussen Maastricht en de grens. Door een koninklijk besluit van 10 september 1853 werd de N.V. als rechtspersoonlijkheid in België erkend. De compagnie werd in 1845 gesticht met gedeeltelijk Nederlands en gedeeltelijk Duits kapitaal. De meerderheid der beheerders waren Nederlanders, alhoewel het overgrote deel van het kapitaal in Duitsland werd geplaatst. De promotors hadden met veel tegenslagen af te rekenen. De eerste aanvraag voor de concessie van de spoorweg van Aken naar Maastricht dateerde van 1842. Zij werd door de Nederlandse regering verworpen. In 1844 werd het projekt hernomen door een nieuwe groep, ditmaal had hun actie een gunstig gevolg. In de concessie was een exploitatierecht op de steenkoolmijnen van Kerkrade begrepen. Nauwelijks had zij echter het nodige kapitaal verzameld en waren de werken gestart of

de N.V. moest wegens de politieke beroeringen van 1848 alle activiteit stopzetten. De aandeelhouders verloren vertrouwen in de onderneming en talrijke processen waren nodig om de oorspronkelijke onderschrijvers tot het vervullen van hun verplichtingen te dwingen. De toekomst van de lijn was echter niet zeer rooskleurig tenzij zij zich tot een internationale transitolijn kon ontwikkelen. Deze hoop werd door de weerstand van de Belgische Staat de bodem ingeslagen. De combinatie met de staatsspoorweg bracht slechts een onbetekenende verbetering in haar toestand. De aanhechting van de Hasselt-Landen lijn veroorzaakte bijkomende onkosten : deze lijn was namelijk in slechte staat en de N.V. moest aanzienlijke sommen uitgeven aan herstellings- en onderhoudswerken.

Om de uitvoering van de nieuwe lijn te verwezenlijken waaronder een brug over de Maas, werden twee leningen uitgegeven : in 1854 en in 1856 aan respectievelijk 4 1/2 en 5 %. Wegens de zware herstellingswerken aan de sectie Hasselt-Landen moest de maatschappij tevens de opbrengst van de exploitatie aanwenden zodat de balans een deficiet vertoonde en er geen dividenden konden worden betaald. Erger nog, de N.V. was zelfs verplicht tijdelijk de uitbetaling van de intrest op de obligaties stop te zetten. Verscheidene titelhouders legden klacht neer tegen deze handelswijze die echter zonder gevolgen bleven. In oktober 1856 werd de sectie Hasselt-Maastricht (29 km) voor het verkeer opgengesteld. Het sociaal kapitaal van de vennootschap bedroeg toen 5.550.000 thalers of 20.812.500 frank. In totaal was de lijn Aken-Landen 93 km lang. De opbrengsten waren om hoger uiteengezette redenen niet zeer overvloedig. Zij werden praktisch volledig opgeslorpt door de uitgaven. Van 1854 tot 1859 kon de N.V. gemiddeld minder dan 1/2 % winst uitbetalen. Daarna verbeterden de ontvangsten lichtelijk en brachten regelmatig 1 1/3 % van het geïnvesteerde kapitaal op [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 202-212; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 177-182.

S.A. DU CHEMIN DE FER D'OUDENAERDE VERS GAND (Gent)

Akte : 15.5 en 7.7.1854; K.B. 14.7.1854; (Mon. 21.7.1854; Pas. 1854, 356).
Soc. Kap. : 2.960.000 Fr. - 3.400 aandelen van 500 Fr.
Concessie : wet van 20.12.1851; overeenkomst van 28.9.1853; K.B. 27.10.1853 (A. en J. Hertogs gebroeders).

Deze concessie stond de aanleg toe van een vertakking van de staatsspoorweg Gent-Doornik. Zij vertrok op drie km van Gent aan het station van De Pinte. Vandaar tot Oudenaarde was het nog 18 km ver. De concessie werd bij koninklijk besluit van 27 oktober 1853 toegekend aan A. en J. Hertogs gebroeders. De wet van 28 september 1853 kende een minimum intrest van 72.000 frank toe. In juli 1854 werd een naamloze vennootschap opgericht met een sociaal kapitaal van 2.960.000 frank verdeeld in 3.400 aandelen van 500 frank en bevoorrechte aandelen voor een som van 1.260.000 Fr.

De vennootschap heeft nooit haar opdracht vervuld. De reden waarom zij zelfs nooit met de werken is begonnen ontgaat ons. Haar rechten, de uitgegeven aandelen en obligaties werden in 1857 door de Compagnie des chemins de fer du Hainaut et Flandres opgekocht. Daarop werd de N.V. ontbonden [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 382-383; DELAVELEYE, *op. cit.*, p. 174.

S.A. DES CHEMINS DE FER DE MONS A HAUTMONT ET DE SAINT-GHISLAIN (Bergen)

Akte : 9.2.1856; K.B. 2.3.1856; (Mon. 7.3.1856; Pas. 1856, 111).

Soc. Kap. : 10.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel - 14.800 obligaties van 500 Fr.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 10.000.000 Fr. - 7.400.000 obligaties.
Dm. IV, 1873 : gewone aandelen : 19.811 - 9.905.000 Fr.
bevoorrechte aandelen : 189
obligaties : 3 % : 20.934 - 10.467.000 Fr.

Concessie : (Mons à Hautmont) wet : 15.6.1853 (art. 2); lastkohier : 10.12.1853; K.B. 15.1.1854 (Soc. Gén. en Rothschild frères); (Mon. 18.1.1854).

1856	1858	1865
beheerders :		
J. de Rothschild	J. de Rothschild	J. Malou
M. Poisat	M. Poisat	M. Poisat
L. J. A. Imbault	L. J. A. Imbault	Ch. Liedts
F. de Meeûs	F. de Meeûs	G. E. Brugmann
J. Malou	J. Malou	F. Corbisier
L. Veydt	L. Veydt	L. Veydt
F. Corbisier	F. Corbisier	Aug. Goethals
E. H. Brugmann	E. H. Brugmann	E. H. Brugmann
Aug. Goethals	Aug. Goethals	
J. De Wijkerslooth de Weerdestijn	G. E. Brugmann	
commissarissen :		
S. Lambert	S. Lambert	H. Doffegnies
J. J. H. Doffegnies	J. J. H. Doffegnies	S. Lambert
Letoret (vader)	Letoret (vader)	C. Letoret
Ch. Halbrecq	Ch. Halbrecq	Ch. Halbrecq
Ch. F. D'Auxy		Em. Goblet

Wijz. : *Akte* : 22.2.1859; K.B. 13.3.1859; (Mon. 17.3.1859. Dm. II, dl. 1, p. 62).
Akte : 13.5.1868; K.B. 1.6.1868; (Mon. 9.6.1868. Dm. III, dl. 1, p. 327).
Akte : 19.5.1870; K.B. 29.5.1870; (Mon. 3.6.1870. Dm. IV, dl. 1, p. 35).

A.B.Z., NV's, 3563; Dm. I, p. 222.

Deze compagnie bezat twee concessies die op zeer verschillende tijdstippen werden toegekend en die geheel verschillend van aard waren. De spoorweg van St.-Ghislain diende uitsluitend voor het vervoer van steenkolen. Hij werd in 1836 reeds in concessie gegeven en werd in 1842 voor het verkeer opengesteld. We behandelden de oorsprong en de aanleg ervan door de Société Nationale in een afzonderlijke nota. In 1846 werden de aandelen van de oorspronkelijke vennootschap opgekocht door de mijncompagnie van Rothschild : de Compagnie des charbonnages belges [1]. Deze compagnie bracht bij akte van 9 februari 1856 de spoorweg aan in een N.V. die de concessie van de lijn van Bergen naar Hautmont bezat. Hierop werd de eerste vennootschap ontbonden.

De concessiehouders van de lijn Bergen-Hautmont waren de firma Rothschild frères en de Société Générale [2]. De lijn vertrok vanuit het station van de staatsspoorwegen, liep links voorbij de agglomeratie van Frameries naar Aulnois op de Franse grens. Zij verenigde zich in de omgeving van Hautmont aan de Samber met de Franse lijn van St.-Quentin naar Erquelinnes op de Belgische grens. De afstand bedroeg 26 km, 16 in België en 10 in Frankrijk [3]. Deze lijn wordt nu nog gebruikt voor de Brussel-Parijs verbinding. Op het programma van de nieuwe vennootschap stond tevens de verwezenlijking van een aansluiting van het net van St.-Ghislain op de nieuwe lijn (te Frameries). In de aanbreng was een overeenkomst begrepen tussen de Compagnie van de lijn Namen-Luik, die eigenares was van de Manage-Bergen spoorlijn. Opdat de koolmijnen van het Centrum ook zouden kunnen genieten van de Bergen-Samber verbinding was men overeengekomen dat een bijzonder tarief zou worden toegepast op de konvooien steenkool komende van het Centrum die van de Hautmontlijn zouden gebruik maken. Dit verlaagd tarief was geldig tot er een rechtstreekse spoorwegverbinding tussen Manage en Erquelinnes zou worden aangelegd. Een ontwerp van zulk een weg werd onderzocht.

Het sociaal kapitaal bestond uit 20.000 aandelen van 500 frank, in totaal 10 miljoen frank en 14.800 obligaties van 500 frank die

[1] Zie nota over S.A. du chemin de fer de St.-Ghislain, p. 375.
[2] A.B.Z., NV's, 3563. Akte van 9.2.1856.
[3] A.R.A., S.G., 3246. Le chemin de fer de Mons à Hautmont. Note explicative, s.d. opgesteld door de secretaris van de bank.

15 frank intrest opleverden. Deze obligaties zouden uitgedeeld worden aan de aandeelhouders van de Compagnie des charbonnages belges en van de S.A. des chemins de fer de St.-Ghislain als betaling voor hun aanbreng. Het kapitaal kon met maximum twee miljoen frank worden verhoogd. 16.600 aandelen zouden dienen om de aanleg van de lijn Bergen-Hautmont en bijbehoren te financieren, de rest om de aanschaffing van materieel te bekostigen. Rothschild Frères, de Société Générale en Ernest Brugmann onderschreven elk voor een derde van het aandelenkapitaal en namen de uitvoering van de lijn op zich [4].

De aanleg van deze spoorweg zou de verwezenlijking brengen van een idee dat reeds in de Franse periode vorm had gekregen : namelijk dit van een verkeersweg die het Scheldebekken met dat van de Maas zou verbinden. Tot in 1835 was er alleen sprake van een kanaal en tot de vijftiger jaren werd deze oplossing algemeen verkozen boven een spoorweg. Bergen was, sedert de Hollandse tijd, langs twee kanalen met de Boven-Schelde verbonden. Anderzijds werd de kanalisatie van de Beneden- en Opper-Samber en de verbinding van deze rivier met de Oise voltooid in 1839. Bij het uitwerken van de plannen van deze twee vervoernetten tussen België en Frankrijk was de mogelijke verbinding ervan door een kanaal ter sprake gekomen [5]. In de dertiger jaren kwam men voor de eerste maal zeer dicht bij een concrete verwezenlijking. In 1835 werden twee concessieaanvragen ingediend : één voor een kanaal en één voor een spoorweg.

Het kanaalprojekt werd voorgesteld door de gebroeders Vander Elst. Zij hernamen het tracé dat sedert de Franse Tijd als de meest gemakkelijke en de meest natuurlijke weg werd aanzien. Het ontworpen kanaal zou namelijk gebruik maken van de bedding van de Trouille, een zijriviertje van de Haine, dat in Bergen uitmondde.

Het projekt voor de spoorweg van het Bekken van Flénu naar de Samber werd uitgewerkt door ingenieur A. Vifquain en voorgesteld door F. Basse en Co [6]. Basse vertegenwoordigde de

[4] A.B.Z., NV's, 3563. Akte van 9.2.1856.

[5] VIFQUAIN, A., Des voies navigables en Belgique, Bruxelles, 1843, p. 179. Zie ook A.R.A. K. Kh. Bergen, 623, brief aan burgemeester en schepenen van de stad Bergen (1827).

[6] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 357 en 405.

Société Générale. Zijn vennoten waren Sanson-Davillier, zoals Basse beheerder van de Samberkanalen, en Rothschild. De Franse bankier had, evenals de Brusselse bank in de Samberkanalen geïnvesteerd. Er waren voornamelijk twee groepn die een groot voordeel hadden bij de verwezenlijking van deze weg en in beide groepen had de Société Générale grote belangen. Het waren enerzijds de koolmijnexploitanten van de Borinage en anderzijds de compagnieën van de hogergenoemde Samberkanalen. De koolmijnen van Flénu exporteerden een belangrijk gedeelte van hun produkten naar Parijs, de Noord-Franse industriesteden en de fabrieken aan de boorden van de Somme, Aisne, Oise en Seine. De scheepvaart op de traditionele wegen naar deze afzetmarkten (de kanalen van Condé, Scarpe, Boven-Schelde, kanalen van la Sensée van St.-Quentin enz...) werd echter beheerst door de machtige mijncompagnieën van Anzin, Denain en Douchy die zich hadden geassocieerd met de concessiehouders van die kanalen. Een verbinding met de Samber zou voor de uitbaters van Bergen een goedkopere toegangsweg bieden. De Samberkanalen boden tevens minder navigatiemoeilijkheden en minder hindernissen, dus minder oponthoud, dan de andere Noord-Franse kanalen [7]. De aandeelhouders van deze kanalen wensten van hun kant vurig het belangrijk kolentransport van de Borinage aan te trekken. Zij hadden zich zware financiële inspanningen moeten opleggen om de werken uit te voeren en het bleek dat het verkeer, komende uit het Bekken van Charleroi alleen niet voldoende was om hun onderneming winstgevend te maken [8].

De beide concessieaanvragen werden langdurig onderzocht. De Kamer van Koophandel van Bergen, de onderzoekscommissie en de Bestendige Deputatie van de Provincie erkenden het openbaar nut van de spoorweg, zowel als van het kanaal. De resultaten van de enquetes werden in begin 1836 naar het departement van Binnenlandse Zaken gezonden waar de uiteindelijke beslissing moest genomen worden [9]. De minister volgde de wens in van de Kamer van Koophandel en verkoos het kanaal boven de spoorweg.

[7] Zie o.m. A.R.A., K. Kh. Bergen, 630. Verslag over de toestand van de nijverheid voor 1839.

[8] A.R.A., S.G., 1724. Zie brief van Sanson-Davillier aan Rothschild, 11.9.1844 en Rothschild aan Soc. Gén., 13.9.1844. Rapport fait par MM. les administrateurs à l'Assemblée générale des actionnairs du canal de Jonction de la Sambre à l'Oise, 10.1.1845.

[9] *Mémorial administratif* de la province du Hainaut, 1847, p. 116.

Er pleitten verschillende elementen in het nadeel van het spoorontwerp. Vooreerst moeten we er op wijzen dat het tracé werd betwist door de Franse militaire overheden. Deze dwongen de ontwerpers wijzigingen aan het plan aan te brengen opdat de lijn ook voor militaire doeleinden zou kunnen gebruikt worden [10]. Vandaar dat het projekt herhaalde malen diende herwerkt. Een tweede element was het feit dat men in 1836 en 1837 volop bezig was met de aanleg van de spoorwegen van Hautmont en Bas-Flénu en die van St.-Ghislain. Deze spoorlijnen waren erop gericht de mijnen van het Westen en Oosten van Bergen met het kanaal van Condé te verbinden. De meeste mijnen hadden hun vaste laadplaatsen aan de kaden van dit kanaal. Het tracé van de Flénuspoorweg en van St.-Ghislain zou moeten aangepast worden, de laadplaatsen veranderd, enz... Men begrijpt dat de uitbaters de voorkeur gaven aan een kanaal dat geen supplementaire uitgaven zou vergen. Het projekt van de gebroeders Vander Elst werd dus goedgekeurd en ter openbare veiling aangeboden. Ondertussen was echter de financiële crisis uitgebroken en er werd geen enkele koper gevonden [11]. Alle plannen werden opgeschort in afwachting van betere tijden.

De Kamer van Koophandel van Bergen bleef aandringen op de verwezenlijking van een verbinding met de Samber. Vooral toen in 1845 de spoorweg van Manage naar Bergen in concessie werd gegeven aan een Engelse compagnie kregen haar petities aan de regering een dringende toon. Het kanaal van Condé en de Boven-Schelde waren reeds overbelast en de transporten uit het Centrum zouden de moeilijkheden nog aanzienlijk verhogen. Zij eiste dat het evenwicht tussen de Bekkens zou worden hersteld : het Centrum zou door de spoorweg toegang krijgen tot nieuwe afzetgebieden : als compensatie verlangde Bergen de zolang gevraagde Bergen-Samber verbinding. De concessie voor het kanaal van de Trouille werd opnieuw aangevraagd door verschillende financiële groepen, waaronder de bankiers Bischoffsheim en Oppenheim.

Ook het spoorwegontwerp werd herwerkt. Een nieuwe aan-

[10] A.R.A., K. Kh. Bergen, 645. Brochures, 22 en 25 nov. 1852 door mijnuitbaters van Bergen. In totaal werden 20 ontwerpen van kanalen en spoorwegen uitgewerkt.

[11] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 357 en 405.

[12] Zie A.R.A., K. Kh. Bergen, 630. Rapport over de toestand van de nijverheid voor 1839. En idem, 637, brief aan minister van Openbare Werken, 20.11.1844.

vraag kon echter niet worden ingediend zolang de vennootschap die in 1853 de concessie had gevraagd nog niet officieel was ontbonden. Dit vergde een langdurige procedure[13]. Doch dit probleem was uiteraard niet fundamenteel. De essentiële reden waarom het project toen weinig kans had, was dat er twijfel bestond over het succes van de onderneming. De spoorweg kon inderdaad slechts voldoende opbrengen indien de mijnuitbaters van de Borinage bereid waren de lijn te gebruiken. Het reizigersvervoer was immers een te verwaarlozen factor vermits de lijn geen aansluiting op een andere lijn had en zou eindigen in een voor reizigers oninteressante plaats aan de Samber. De moeilijkheid was de nodige garanties van de mijnuitbaters te verkrijgen. De promotors wensten o.m. dat de koolmijnmaatschappijen zich er toe zouden verbinden één derde van hun totaal uitvoer naar Noord-Frankrijk te vervoeren langs de spoorweg en de Samberkanalen. Dit transport zou voldoende zijn om de spoorlijn winstgevend te maken. Doch de mijnmaatschappijen konden niet tot medewerking worden bewogen. Zoals hoger gezegd gaven de meesten de voorkeur aan een kanaal, anderen vonden de oude waterweg voldoende. De Flénu-spoorweg zou eventueel zonder veel moeite op de nieuwe lijn kunnen aangesloten worden, maar dan nog zouden de mijnen nieuwe laadplaatsen op de Samber moeten aanleggen, nieuwe burelen inrichten, personeel aanwerven voor de inspectie enz... Er waren bovendien een groep mijnen die niet door spoorwegen op het kanaal waren aangesloten maar voor wie de spoorweg ook geen nut opbracht. Vele mijnen in de omgeving van Jemappes, Pâturages en Quaregnon vreesden inderdaad voor verlies van hun afzetgebied. Zij leverden voornamelijk aan de industriëlen en particulieren in het gebied van de Boven-Samber. Zij hadden zich zware opofferingen getroost voor het aanleggen van een landweg van Pâturages naar Givry[17].

[13] A.R.A., S.G., 1726. S.G. aan Rothschild, 26.10.1844.

[14] A.R.A., S.G., 1726. Sanson-Davillier aan Rothschild, 11.9.1844.

[15] A.R.A., K. Kh. Bergen, 637. Brief aan Minister Openbare Werken, 20.11.1845 en voorzitter Sainctelette aan senator Baron de Royer de Woldre. Hij preciseert nadrukkelijk: „il est inexact de prétendre que les industriels de notre localité ne sont pas d'accord sur les avantages qu'ils doivent retirer du canal de Mons à la Sambre et que certain d'entre eux donneraient la préférence à un chemin de fer... On ne peut songer à un chemin de fer qu'en désespoir de cause, que dans le cas où l'on serait forcé de renoncer au canal".

[16] A.R.A., S.G., 1726. Soc. Gén. aan Rothschild, 26.10.1844.

[17] A.R.A., K. Kh. Bergen, 636. Brief van mijnen Crachet en Picquery (Soc. Gén.), Agrappe en Grisoeuil (Soc. Gén.), Grand-Picquery, Bisiva en Auvergnies, St.-Félix sur la Boule, 28.4.1845.

De beheerders van de Samberkanalen verwachtten van de Société Générale dat zij zich zou inspannen om de maatschappijen van Flénu die tot haar groep behoorden tot medewerking te brengen. De bank had inderdaad een groot aandeel in de kanaalmaatschappijen. De aandelen van deze N.V.'s stonden gequoteerd op de helft van hun nominale waarde. De aankondiging van de aanleg van de spoorweg alleen zou reeds de prijs van de aandelen in de hoogte doen gaan [18]. De belangen van de steenkoolmijnen wogen echter voor de bank zwaarder dan die van de kanalen. Zij schijnt zich niet werkelijk te hebben ingespannen om de koolmijnen er toe te brengen de spoorweg te steunen [19]. Rothschild van zijn kant durfde de zaak niet alleen aan [20].

Op 5 mei 1845 kwam een akkoord tot stand tussen de toenmalige minister van Openbare Werken Dechamps en Bisschoffsheim voor de aanleg van het kanaal [21]. Het spoorwegontwerp kwam echter opnieuw aan de orde toen bleek dat de bankier niet van plan was het kanaal werkelijk uit te voeren en ten slotte gedaan kreeg dat zijn kontrakt met de minister werd herroepen. De processen waartoe deze zaak („le scandal Bisschoffsheim") aanleiding gaven, bleven aanslepen tot in 1848 [22]. Toen legde de crisis elke actie lam.

In 1852 kwam de zaak opnieuw op gang. Ondertussen hadden nieuwe elementen de accenten grondig verlegd. Rothschild en zijn groep financiers en technici hadden de concessierechten verworven op de spoorweglijnen van het Noorden van Frankrijk. Om de aanvoer van materieel en grondstof voor deze spoorwegen te verzekeren had hij o.m. in 1846 de mijnen van Agrappe en Grisœuil en van Escouffiaux in de omgeving van Quaregnon en Pâturages verworven. Zijn groep had bovendien al de aandelen van de spoorweg van St.-Ghislain opgekocht [23]. In 1852 verwierf

[18] A.R.A., S.G., 1726. Sanson-Davillier aan Rothschild, 11.9.1844.

[19] A.R.A., S.G., 1726. Soc. Gén. aan Rothschild, 26.10.1844 en Sanson-Davillier aan Rothschild, 11.9.1844. „... quelque chose doit nous surprendre, c'est que la Société Générale n'ait pas compris l'immense avantage de ce chemin, pour ses intérêts immédiats et pour ceux des actionnaires du canal de Jonction".

[20] A.R.A., S.G., 1726. Rothschild aan Soc. Gén., 13.9.1844. „Je ne pourrai pas me décider, je vous le déclare, à rester seul à Paris chargé du poids d'une semblable entreprise".

[21] A.R.A., K. Kh. Bergen, 637. Brief aan Minister Openbare Werken, 20.11.1845.

[22] A.R.A., K. Kh. Bergen, 637. Brief aan Minister van Openbare Werken, 6.7.1846 en idem, 640 van 18.8.1848.

[23] Zie nota over vorming van Compagnie des charbonnages belges, p. 98.

de Compagnie du Chemin du fer du Nord ten slotte de concessie van de lijn St.-Quentin naar de Belgische grens (Erquelinnes) [24].

Door deze omstandigheden kreeg de kleine industriële spoorlijn van Bergen naar Hautmont een internationaal belang. Inderdaad, indien de Oostelijke tak (langs St.-Quentin) en de Westelijke tak van de Noordspoorweg zouden verbonden worden, zou de afstand Parijs-Brussel in aanzienlijke mate worden ingekort. Er was dus een groot reizigersverkeer te verwachten. Anderzijds zouden ook de steenkooltransporten naar Parijs en naar de meer Oostelijk gelegen Franse industriegebieden worden aangetrokken. Imbault, directeur van de Compagnie des charbonnages belges en de bankier Dessigny dienden voor de groep Rothschild een nieuwe concessieaanvraag in. Poisat, een nauw medewerker van Rothschild in diens industriële ondernemingen, deed hetzelfde in Frankrijk voor de concessie van Hautmont naar de Belgische grens. Rothschild had de Société Générale niet uitgenodigd. Deze begreep echter dat zij deze zaak niet mocht laten gaan en vermits Rothschild niet bereid bleek de bank als vennoot te aanvaarden diende zij een concurrende concessieaanvraag in [24]. Er waren nog andere concurrenten : o.m. Baron de Wijkerslooth. Deze stelde voor, gelijktijdig een lijn aan te leggen van het Centrum naar Erquelinnes op de Samber, en één van Bergen naar Maubeuge. Toen in de Kamer een wetsvoorstel werd ingediend dat tot doel had aan de Compagnie Van Wijkerslooth een voorrecht op de concessie van Bergen naar de Samber te verlenen, beseften Rothschild en de Société Générale dat zij beiden gevaar liepen de zaak te verliezen door hun onderlinge verdeeldheid [25]. Zij sloten derhalve vrede en de bestekken werden herzien. In dit kader kwam waarschijnlijk hogervermeld akkoord tot stand tussen de Compagnie des chemins de fer de Namur à Liège et de Mons à Manage betreffende de tariefverlaging voor de kolentransporten uit het Centrum. Er werden maatregelen getroffen voor de aansluiting van de Flénu-spoorwegen op de nieuwe spoorweg.

De promotors kregen de steun van de Kamer van Koophandel van Bergen en de uitbaters van de Borinage met inbegrip van

[24] A.R.A., K. Kh. Bergen, Brochure. Chemin de fer de Mons à Maubeuge. Nouvelles requêtes adressées à la chambre des représentants par les exploitants des houillères du Couchant de Mons et par la Chambre de Commerce de Mons, les 22 et 27 novembre 1852. Mons, 1852.

[25] A.R.A., S.G., 3246. Le chemin de fer de Mons à Hautmont. Note explicative, s.d.

degenen die niet bij de groep van de Société Générale of Rothschild behoorden. Van Wijkerslooth had geen industriële belangen in de steenkoolindustrie. Hij was alleen geïnteresseerd in de zaak omwille van de financiële aspecten. De uitbaters hadden meer vertrouwen in een financiële groep die de concessie aanvroeg om haar eigen ondernemingen te bevoordeligen. Juist omwille van dit feit bleek de Kamer van Volksvertegenwoordigers weigerig te staan tegenover de toekenning. Zij meenden dat de banken speciale gunsttarieven of andere gunsten aan hun eigen compagnieën zouden toestaan [26]. Ten slotte werd door de wet van 15 juni 1853 de concessie aan Rothschild en de Société Générale verleend. De bankiers kochten de rechten van Van Wijkerslooth af [27]. Het lastkohier werd in december van dat jaar ingediend en goedgekeurd in januari 1854. Het duurde nog tot 1856 voor een akkoord bereikt werd over de fusie met de St.-Ghislain-lijn. De vennootschap werd toen eindelijk gesticht en de werken konden beginnen.

De sectie Bergen-Hautmont, met dubbel spoor, werd geopend op 12 december 1867. Later werd een vertakking aangelegd vanuit Jemappes naar de spoorwegen van St.-Ghislain, een tweede tak van Hautmont naar Maubeuge en een kleine sectie tussen Thulin en Elouges. De totale kosten overschreden de 16 miljoen frank. De bijkomende sommen werden verkregen dank zij twee obligatieleningen van 4.440.000 en 2.030.000 frank. In 1859 nam de Compagnie du chemin du fer du Nord de exploitatie over. De aandelen werden omgevormd tot titels met een vaste intrest van 40 frank [28].

[26] A.R.A., K. Kh. Bergen. Brochure. Chemin de fer de Mons à Maubeuge. Nouvelles requëtes enz...

[27] Van Wykerslooth maakte deel uit van de eerste beheerraad en moet dus aandeelhouder zijn geweest.

[28] DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 129-132.

S.A. COMPAGNIE DU CHEMIN DE FER DE LICHTERVELDE A FURNES (Gent)

Akte : 1.6.1856; K.B. 25.6.1856; (Mon. 27.6.1856; Pas. 1856, 378).

Soc. Kap. : 5.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 8.994 aandelen - 4.947.000 Fr.

Concessie : wet van 20.12.1851; overeenkomst : 22.12.1855; K.B. 9.1.1856 (M.T. Green); (Mon. 15.1.1856).

1856	1858	
beheerders :		
P. De Breyne-Peelaert	P. De Breyne-Peelaert	P. De Breyne-Peelaert
A. Neyt	A. Neyt	A. De Crombrugghe-De Beaupré
A. Herry	T. de Villegas	Ablay-de Perceval
L. D'Outreligne	A. Herry	
Théod. de Villegas	A. De Crombrugghe-De Beaupré	
commissarissen :		
H. Rolin	H. Van Dromme	L. F. J. Grenon
H. Van Dromme	L. F. Grenon	De Blauwe
H. Van de Woestijne	J. d'Autricourt	G. de Muelenaere
H. Lammers	De Blauwe	J. d'Autricourt
	De Meulenaere-Dujardin	J. Sheridan

Wijz. : *Akte* : 23.4.1866; K.B. 7.5.1866; (Mon. 14.5.1866); Dm. III, dl. 1' p. 138.

A.B.Z., NV's, 3554; Dm. I, p. 138.

Lichtervelde is een Westvlaams dorp en Veurne een kleine stad. Beide gelegen in een streek waar de landbouw bijna de enige bron van rijkdom was. Van een spoorweg tussen deze twee plaatsen kon men geen grote opbrengsten verwachten. Toch werd in 1851 een aanvraag tot concessie aanhangig gemaakt. Wat was dan de bedoeling van de promotors ? Zij zagen deze lijn als een sectie van een internationale verbindingsweg tussen Gent en Duinkerken. Zij maakten zich echter geen illusies over de winstmogelijkheden van dit geïsoleerde gedeelte, vermits zij de staat

om het voordeel van een gewaarborgde intrest verzochten. Door de wet van 20 december 1851 werd een minimum intrest van 4 % op een bedrag van 5 miljoen in principe toegekend.

Ondanks deze aanmoediging ging het oorspronkelijk plan niet door. Eerst in december 1855 werd gevolg gegeven aan het concessieaanbod. Er kwam een voorlopig akkoord tot stand tussen de minister en de heer Green, welk door een koninklijk besluit van 9 januari 1856 werd goedgekeurd. Green stichtte een N.V. met een sociaal kapitaal van vijf miljoen frank, verdeeld in 10.000 aandelen van 500 frank. Volgens de stichtingsakte verbond Green zich ertoe de lijn aan te leggen, het materieel te leveren en de intresten op het kapitaal uit te betalen gedurende de werken.

De aandelen werden met enige moeite geplaatst, ondanks de gewaarborgde intrest. De spoorweg werd voltooid volgens de voorschriften van het lastkohier. Alleen moest de termijn, vastgesteld voor de opening met 8 maanden worden verlengd, en overschreed de kostprijs van 135.433 frank het beschikbaar kapitaal. Om dit deficiet aan te vullen deden de aandeelhouders afstand van een deel van hun kapitaalsintrest zodat men niet opnieuw op het openbaar krediet moest beroep doen.

De opening had ten slotte plaats op 11 mei 1858. Het spoor was enkelvoudig en 34 km lang. De aanleg had 147.000 frank per km gekost. Gedurende de eerste vijf jaar overschreden, zoals verwacht, de uitgaven de opbrengsten van de exploitatie. Dank zij de gewaarborgde intrest kon de maatschappij nog gemiddeld 2,68 % op de aandelen uitbetalen (het deficiet van de uitbating werd van de 4 % garantie afgetrokken) [1].

Na 1863 werd een zeer kleine winst van 0,01 % op de exploitatie geboekt. In 1864 verbeterden de vooruitzichten van de aandeelhouders aanzienlijk. Er werd een maatschappij opgericht voor de aanleg van een verlenging van de lijn enerzijds naar Tielt (station van de lijnen van Compagnie des chemins de fer de la Flandre occidentale) en anderzijds van Veurne naar Duinkerken.

Vanaf januari 1866 werd de lijn door de Société d'exploitation des chemins de fer uitgebaat [2].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 416-419; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 141-144. Zie ook *Moniteur des intérêts matériels*, 1861, nr. 52, aangehaald door FRÈRE, *op. cit.*, t. I, p. 70, artikel waarvan Delaveleye waarschijnlijk de auteur is. Zie ook A.B.Z., NV's, 3554.

[2] Voor de statuten van deze NV zie DEMEUR, t. II, dl. 1, p. 452.

S.A. COMPAGNIE DU CHEMIN DE FER HAINAUT ET FLANDRES (Brussel)

Akte : 14.7.1856 en 29.12.1856; K.B. 5.1.1857; (Mon. 7.1.1857).

Soc. Kap. : 39.800.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 22.643.000 Fr. - 2.400.500 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : (aandelen worden uitgewisseld tegen obligaties) : 45.500 aandelen van 300 Fr.
obligaties : 3 % : 46.171 - 23.085.500 Fr.
3 % : 40.818 - 29.409.000 Fr.
2 % : 45.500 - 4.100.000 Fr.

Concessie : K.B. 31.12.1856 (P.A. Maertens en V. Dessigny); (Mon. 7.1.1857).

1856	1858	1865
beheerders :		
Prins de Ligne	Prins de Ligne	L. L. Mouton
Prins de Beauvau M.	Prins M. de Beauvau	A. Hubert
G. de Bussière	G. de Bussière	V. Liefmans
Prins F. de Croy	Prins de Croy	F. Preud'homme
Graaf Wolodkowicz	Graaf Wolodkowicz	Dubourg
E. Grenier-Lefebvre	E. Grenier-Lefebvre	
H. Rolin	H. Rolin	
C. De Regel	E. de Bussière	
A. Maertens	A. Maertens	
V. Dessigny	V. Dessigny	
commissarissen :		
J. Magherman	J. Magherman	J. Magherman
P. Trumper	P. Trumper	Crabbe
		A. Langrand-Dumonceau
Dubourg	Dubourg	
	Greville	
	A. Langrand-Dumonceau	

Wijz. : *Akte* : 21.4.1858; K.B. 6.5.1858; (Mon. 11.5.1858. Dm. II, dl. 1' p. 15).
Akte : 23.8.1861; K.B. 22.9.1861; (Mon. 18.9.1861. Dm. II, dl. 1, p. 208).
Akte : 26.5.1866; K.B. 8.6.1866; (Mon. 14.6.1866. Dm. III, dl. 1, p. 145).
Akte : 15.4.1867; K.B. 9.5.1867; (Mon. 14.5.1867. Dm. III, dl. 1, p. 45).

Akte : 27.4.1871; K.B. 2.6.1872; (Mon. 6.6.1872. Dm. IV, dl. 1, p. 168).

A.B.Z., NV's, 3545; Dm. I, p. 237.

Vanaf het begin van de planning van onze spoorwegen werd reeds de nadruk gelegd op de noodzaak van directe verbindingswegen tussen de provincie Henegouwen en de beide Vlaanderen. In de negentiende-eeuwse Belgische ekonomie was de eerste provincie immers bij uitstek de leverancier van grondstoffen en de beide Vlaanderen essentieel de grootste binnenlandse verbruikers en verwerkers van deze grondstoffen. Het projekt voor het kanaal van de Dender en de spoorweg van Aat naar Dendermonde was in 1845 goedgekeurd. Het plan gaf aanleiding tot de oprichting van een N.V. die echter haar doel niet heeft kunnen verwezenlijken. In 1852 had de maatschappij van de spoorwegen van Dender-en-Maas en van Brussel naar Gent dit plan overgenomen. Door de verbinding van Aat met de dichtbevolkte streken gelegen in de vierhoek Gent-Lokeren-Brussel-Aat, werd reeds een aanzienlijke verbetering aangebracht. Het bleef nochtans noodzakelijk het belangrijkste steenkoolbekken van ons land, Bergen, te verbinden met de grootste Vlaamse verbruiker : Gent. Het ontwerpen van deze lijn was geen gemakkelijke taak. De een wenste de kortste weg te nemen, de ander wilde zoveel mogelijk ook de belangrijkste ontginningscentra van Henegouwen (van steen, kalk, marmer e.d.) aandoen. Ten slotte kwam een compromisoplossing tot stand tussen de verschillende promotors. Zij verenigden zich in één vennootschap die door de wet van 28 augustus 1856 de concessie verwierf. Het uiteindelijk programma van het concessieplan was tamelijk veelomvattend : het bestond uit een net van drie lijnen; allen vertrekkend uit het hart van de Borinage, St.-Ghislain. Eén tak liep naar Aat, één naar Doornik. De hoofdlijn liep van St.-Ghislain over Leuze en Ronse naar Oudenaarde. De vennootschap kocht vervolgens vóór de stichting van de N.V., de rechten over van de mislukte S.A. du chemin de fer d'Oudenaerde à Gand [1]. De aankoop werd door de regering goedgekeurd op voorwaarde dat de vennootschap afstand deed van de gewaarborgde intrest. De concessiehouders waren A. Maertens en V. Dessigny. De regering behield zich het recht voor de spoorwegen na 20 jaar terug te kopen. De uitvoering van de lijn

[1] Zie hoger p. 439.

werd uitbesteed aan een aannemersonderneming voor een forfaitaire prijs. De aannemer zou 5 % intrest uitbetalen op de aandelen en obligaties zolang de werken duurden. Om deze verbintenissen te kunnen nakomen kreeg hij de beschikking over de opbrengst van de uitgifte van het sociaal kapitaal. Dit werd vastgesteld op 39.800.000 frank waarvan 26 miljoen aandelen (52.000 stuks van 500 frank), en 13.800.000 frank obligaties (47.586 titels van 500 frank geplaatst aan 290 frank).

Het financieel debuut van de N.V. was zeer moeizaam. De stortingsoproepen op de aandelen werden onvolledig opgevolgd. De toestand verergerde naarmate de maanden verliepen. In deze omstandigheden ondervonden de werken grote vertraging. Bij akte van 21 april 1858 werd het sociaal kapitaal voorlopig beperkt tot 45.500 aandelen van 500 frank. Op deze aandelen was slechts 300 frank gestort zodat de werkelijk beschikbare som nog geen 26 miljoen bedroeg. Met de uitgegeven obligaties (38.104, die 11.050.160 frank opbrachten) tesamen kon slechts 33.800.000 frank worden vergaard, dus zes miljoen minder dan was gepland. Met dit verminderd kapitaal slaagde de vennootschap er ternauwernood in haar hoofdlijn St.-Ghislain-Gent tot een goed einde te brengen. Op 14 mei 1859 besloot de N.V. haar activiteiten uitsluitend tot de aanleg van deze lijn te beperken.

In september 1861 kon eindelijk een plechtige opening worden gevierd. De afstand St.-Ghislain-Gent bedroeg 85 km. Waarin 9 km van de staatsspoorweg waren begrepen. De onkostenprijs per km was opgelopen tot niet minder dan 325.000 frank ! De N.V. zag bijgevolg definitief af van de aanleg der twee andere takken naar Doornik en naar Aat.

In 1863 verkreeg ze echter een kleine concessie van een zijtak vertrekkend uit Basècles naar Péruwelz en de Franse grens in de richting van Condé. De bedoeling was nieuwe afzetgebieden te verschaffen voor de talrijke steengroeven in de omgeving van Quevauxchamps en Blaton.

Op het einde van 1865 werd de exploitatie van de spoorwegen voor de duur van de concessie overgenomen door de S.A. d'exploitation des chemins de fer. De exploitatie was voor de aandeelhouders tot dan toe niet zeer voordelig geweest. De dividenden en intresten stegen van 0,35 % in 1863 tot 2,12 % in 1865 [2].

[2] LOISEL, *op. cit.*, pp. 381-391; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 173-176. Zie A.B.Z., NV's, 3545.,

S.A. COMPAGNIE DE CHEMIN DE FER DE CHIMAY (Chimay)

Akte : 6.9.1856; K.B. 16.9.1856; (Mon. 19.9.1856; Pas. 1856, 766).

Soc. Kap. : 2.200 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.900.000 Fr. - 1.500.000 Fr. obligaties.
Dm. IV, 1873 : 3.800 aandelen - 1.900.000 Fr.
obligaties : 31/2 % : 37.038 obligaties - 18.519.000 Fr.

Concessie : (Mariembourg à Chimay) wet : 28.5.1856; overeenkomst : 24.7.1856; K.B. 31.7.1856 (Prins van Chimay en Cie); (Mon. 5.8.1856).

1856		
beheerders :		
Prins van Chimay	Prins J. van Chimay	Prins J. van Chimay
H. P. de Noailles	A. Licot de Nismes	A. Licot de Nismes
L. de Robiano	H. P. de Noailles	L. de Robiano
F. A. de Seillière	L. de Robiano	Jos. Dupré
	F. A. de Seillière	Burggraaf Van Leempoel de Nieuwmunster
	H. Galos	J. Turlot
		A. Van Hoegaerden

Wijz. : 8.8.1857; K.B. 31.8.1857; (Mon. 6.9.1857).

Dm. I, p. 232.

De spoorweg van Chimay vertrok vanuit Mariembourg, een station op de Samber-en-Maasspoorweg en liep langs de vallei van het Witte Water naar Chimay. Vandaar liep een tweede sectie naar de Franse grens in de richting van Laon in Frankrijk. Het spoor eindigde abrupt te Momignies. In deze vorm had de lijn slechts een geringe industriële betekenis, namelijk voor het vervoer van de produkten uit de metaalmijnen en steengroeven uit deze streek naar de Sambervallei. Het uiteindelijk doel van de aanleg van de spoorweg was een aansluiting tot stand te brengen met het net van de Franse compagnie des chemins de fer des Ardennes. Enerzijds moest het spoor van Momignies worden voortgezet naar Laon en Soissons tot aan de hoofdlijn van de Franse compagnie en ander-

zijds moest deze vanuit Mariembourg worden doorgetrokken tot aan Dinant en Namen. In haar geheel zou de spoorweg aldus een verbinding vormen tussen het net van de Compagnie des Ardennes aan Dinant en Namen. In haar geheel zou de spoorweg aldus een en dit van de Compagnie du Nord, dwars door het rijkste mijngebied van België.

De concessie van de spoorweg van Chimay werd aangevraagd door een groep waarvan de Prins van Chimay, Joseph Ricquet de Caraman, de spil was. De andere vennoten waren twee Franse edellieden : de hertog van Noailles en de baron de Seillière. De laatste was een bekend zakenman. Er werd een vennootschap opgericht op 6 september 1856 die de naam kreeg van „Compagnie du chemin de fer de Mariembourg à Chimay". Het sociaal kapitaal bedroeg 1.600.000 frank en was verdeeld in 2.200 aandelen van 500 frank en 1.667 obligaties van 500 frank. Deze obligaties brachten slechts 3 % intrest op maar zij werden uitgegeven aan 300 frank en zouden dus worden afgeschreven met een premie van 200 frank. De compagnie des chemins de fer des Ardennes onderschreef 500.000 frank, hetzij 1.000 aandelen. Een jaar later werd ook de voortzetting van de spoorweg van Chimay naar de Franse grens definitief aan de groep toegekend. De naam van de Compagnie werd veranderd in Compagnie du chemin de fer de Chimay en het sociaal kapitaal werd verhoogd met 1.600 nieuwe aandelen (800.000 frank) en een tweede reeks obligaties, 1.333 in aantal. Zij werden geplaatst voor 400.000 frank zodat in totaal het sociaal kapitaal werd gebracht op 2.860.000 frank. De sectie Mariembourg-Chimay was 16 km lang, dit van Chimay naar Momignies 14 km : in totaal 30 km op enkel spoor. De weg werd tegen een zeer voordelige prijs aangelegd in aanmerking genomen dat het terrein tamelijk moeilijk was. De kostprijs per km steeg niet boven de 115.000 Fr. In dit bedrag waren de kosten begrepen van een viaduct over de vallei van het Witte Water van 140 meter lang rustend op 8 bogen. Er werden nog twee reeksen obligaties uitgegeven zodat het beschikbaar kapitaal werd uitgebreid tot 3.899.000 frank. De opening van de laatste sectie had plaats op 8 november 1859.

Zolang de lijn nog niet was aangesloten op het Franse net was de exploitatie ervan slechts zeer weinig winstgevend. In 1861 werd 1,5 % van het geïnvesteerde kapitaal uitbetaald. In de daaropvolgende vijf jaar werd de lijn voortgezet in de richting

Dinant tot aan Hastière (concessie : Licot de Nismes) en ook van Franse zijde werd flink opgeschoten. In 1866 ontbrak nog slechts een kleine sectie van Laon naar de Franse grens [1].

[1] LOISEL, *op. cit.*, pp. 284-294; DELAVELEYE, *op. cit.*, pp. 168-172

S.A. DU LUXEMBOURG

Akte : 10.1.1828; K.B. 21.1.1828; (Gaz. des Pays-Bas, 16.2.1828).
Soc. Kap. : 10.000.000 gulden - 5.000 gulden per aandeel.

1828
beheerders : Ch. Morel L. Van Gobbelschroy J. P. Matthieu F. Opdenbergh M. Ch. Beerenbroek

In 1825 hadden een aantal belangrijke bestuursleden van de Société Générale het plan opgevat de rijkdommen van de provincie Luxemburg te exploreren. Het waren de directeurs Opdenbergh en Morel, de commissaris Van Gobbelschroy, de kassier Matthieu en de secretaris Beerenbroek. Zij stelden een exploratieprojekt op en richtten een verzoek tot de regering tot goedkeuring van dit plan. Zij vroegen tevens de toelating tot het houden van opzoekingen in de domaniale goederen gedurende een periode van drie jaar. Deze rechten werden hen verschaft bij koninklijk besluit van 14 oktober 1825. Spoedig bleek dat de voornaamste hindernis die de ontwikkeling van de Luxemburgse nijverheid in de weg stond de afwezigheid van verkeerswegen was. De provincie bezat slechts enkele landwegen van tweede rang en één enkele grote weg die de streek van Noord tot Zuid doorkruiste. Vooral wat bevaarbare waterwegen betreft was zij slecht toebedeeld. Alhoewel gelegen tussen twee belangrijke bevaarbare stromen, de Maas en de Moesel, konden de schepen op geen andere manier in het binnenland doordringen als langs de Ourthe en langs de Süre. Deze rivieren waren echter zeer moeilijk bevaarbaar en vertoonden een zeer wisselvallig regime. De ingenieur Remy De Puydt had een diepgaande studie gemaakt van de behoeften van de landbouw en industrie in Luxemburg en was tot de slotsom gekomen dat het aanleggen van een waterweg een oplossing kon bieden om de ekonomische achterstand van deze streek ongedaan te maken. Hij ontwierp hiervoor

een stoutmoedig plan voor de aanleg van een kanaal dat de Moesel met de Maas zou verbinden. Zijn voornaamste bedoeling was niet, althans volgens Vifquain, een verbinding tussen deze twee rijke streken tot stand te brengen alhoewel het ontworpen kanaal wel degelijk de internationale handelstransporten tussen Moesel-Rijn en Maasstreek kon aantrekken. Het was de bedoeling dat langs de waterweg de nodige meststoffen zouden kunnen aangevoerd worden opdat men het onvruchtbare plateau zou kunnen ontginnen. Het kanaal zou bovendien dienen om hout en de produkten van de talrijke steengroeven en mijnen, die de enige rijkdommen van Luxemburg uitmaakten, naar de afnemers te brengen. In omgekeerde richting kon de steenkool van de Maasvallei doordringen in deze gebieden.

De studies van De Puydt toonden aan dat het mogelijk was een dergelijk kanaal uit te voeren. Het zou bestaan uit drie delen : een eerste sectie bestond uit de gekanaliseerde Ourthe tot aan de samenloop van de twee Ourthe's. Een tweede sectie was een verbindingskanaal over de scheidingslijn tussen de stroombekkens van Maas en Moesel. Dit kanaal zou gebruik maken van de vallei van de Wiltz, die uitmondt in de Süre. De derde sectie ten slotte zou bestaan uit de gekanaliseerde Süre tot aan haar monding in de Moesel te Wasserbillig. De Puydt's plan voorzag nog twee vertakkingen, één van Ettelbrück naar Mersch en een van Hamoul naar de Maas toe.

Zijn plan oogstte grote bijval in officiële kringen, o.m. aan het Hof. Op 1 juli 1827 werd de concessie van de kanaalrechten verleend aan de stichters van de exploratievennootschap voor Luxemburg. Volgens de voorwaarden van het kontrakt moest het kanaal voltooid worden binnen de vijf jaar. De vertakking van Hamoul naar de Maas liet men vallen [1]. Een belangrijk punt was dat de concessiehouders niet onderworpen werden aan het toezicht van de administratie van Bruggen en Wegen en dat zij een volledige vrijheid zouden genieten voor wat betrof de aanwerving van de arbeiders, de werkverdeling, het tempo van de werken enz... De Staat kreeg alleen een hoger toezichtsrecht. Artikel 9 van het concessiekontrakt verleende de mogelijkheid tot het oprichten van een naamloze vennootschap. De werken begonnen reeds in 1827. In 1828 werd een N.V. opgericht waarin

[1] VIFQUAIN, A., *Des voies navigables en Belgique, op. cit.*, pp. 172 en 173.

Opdenbergh, Morel, Van Gobbelschroy en Beerenbroek de in 1825 verworven rechten en de concessie inbrachten. Het gevolg was dat de vennootschap een uitgebreid programma aankondigde : haar doel werd aldus omschreven : de exploratie en exploitatie van mijnen, het bewerken van ertsen en de aanleg van wegen en kanalen noodzakelijk voor de ontwikkeling van de nijverheid en handel van de provincie Luxemburg. De exploratierechten hadden ook betrekking op het deel van de provincie Namen dat op de rechteroever van de Maas was gelegen. Het sociaal kapitaal bedroeg 10 miljoen gulden. De stichters lieten zich bij de stichtingsakte de volgende voorrechten voorbehouden. De N.V. zou instaan voor de terugstorting van 500.000 gulden aan de stichters (waarschijnlijk als vergoeding voor de onkosten gedaan sedert 1825). Zij zouden verder 10 % van de opbrengsten van de N.V. ontvangen, na aftrek van 5 % voor de aandeelhouders. Bij eventuele ontbinding zouden zij 1/10 krijgen van het kapitaal. Zij werden beheerders gedurende vijf jaar (zonder wedde). Morel werd ten slotte tot zaakvoerend beheerder benoemd en R. De Puydt nam de directie van de werken op zich [2].

Het koninklijk besluit bevestigde het recht van de regering de goedkeuring te herroepen indien de bepalingen van het stichtingskontrakt niet werden uitgevoerd. Koning Willem I bepaalde zich niet tot het geven van morele steun : hij onderschreef in zijn eigen naam en in naam van verscheidene leden van de koninklijke familie 400 aandelen van 5.000 gulden, hetzij voor een bedrag van 2 miljoen gulden !

Een groep Nederlandse kapitalisten volgde dit voorbeeld en namen 500 aandelen. In de Zuidelijke provincies was er weinig belangstelling voor de onderneming [3].

De werken werden in een matig tempo voortgezet in 1828, 1829 en 1830. De gebeurtenissen van september 1830 ondermijnden echter de financiële basis van de onderneming. De werken vertraagden en in augustus 1831, na de Tiendaagse Veldtocht, werden ze volledig stilgelegd. Volgens Vifquain hadden de aandeelhouders toen reeds drie miljoen gulden, hetzij 6.350.000 frank gestort [4]. In een verslag uitgebracht door de Minister van Openbare Werken vóór de Kamer in april 1837

[2] L'*Indépendant*, 14.4.1837, p. 3, k. 2 en 3. Canal de Meuse et Moselle, rapport présenté à la Chambre des Représentants, door Minister van Openbare Werken (Nothomb) (1837).
[3] en [4] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 174.

schatte men dat aan de uitvoering van de werken slechts 2.600.000 frank werden besteed en dat er nog 5.500.000 frank nodig was om deze te voltooien [5]. In april 1833 was de termijn voor de voltooiing van het kanaal verlopen. Sedert de revolutie werden nog slechts onbetekenende nivelleringswerken uitgevoerd. De Minister van Binnenlandse Zaken liet niet na de beheerders aan hun verantwoordelijkheden te herinneren. Morel antwoordde dat het alleen de gebeurtenissen waren die belet hadden dat werken werden voltooid. Hij verzekerde dat zij zouden hervat worden zodra er een beslissing was gevallen over het lot van de betwiste territoria. Alle pogingen van het ministerie om de maatschappij te bewegen althans de kanalisatie van de Ourthe te beëindigen liepen op niets uit. De regering was bereid hiervoor een lening te verschaffen. De onderhandelingen hieromtrent stuitten af op de weigering van de beheerders een regeringscontrole te aanvaarden. Zij beriepen zich op de voorrechten die hun door het oorspronkelijke concessiekontrakt werden toegekend. Zij weigerden bovendien de plannen van het kanaal over te maken. Daar de voorwaarden, voorgesteld door de Société de Luxembourg onaanvaardbaar werden geacht, besloot de regering de N.V. voor het gerecht te dagen. Haar doel was de N.V. van haar rechten vervallen te laten verklaren en aldus de toelating te verkrijgen zelf de werken voort te zetten [6]. Op dat ogenblik vertoonde de onderneming immers nog enig nut vermits de spoorlijn naar Keulen nog niet voltooid was [7]. Het proces sleepte echter aan tot in 1843. Toen was de Maas-Rijnverbinding per spoor verwezenlijkt. Op 2 december 1843 werd eindelijk door het Hof van Beroep van Brussel een uitspraak gedaan. Er werd aan de maatschappij een uitstel van vier jaar verleend om de kanalisatie van de Ourthe te voltooien. Indien zij daar niet toe in staat bleek zou deze taak door de Staat worden overgenomen. In 1845 ten slotte werden de concessierechten opgekocht door de promotors van „La Grande Compagnie du Luxembourg". De prijs bedroeg 6.500.000 frank [8] ! Deze Engelse spoorwegcompagnie hernam de werken in 1847 en beëindigde de kanalisatie van de Ourthe tussen Luik en Chenée in

[6] L'*Indépendant*, 14.4.1837, p. 3, k. 3. Rapport van Nothomb (1837).

[7] Zie A.R.A., Arch. min. Openbare Werken, Inventaire des archives de la Société de Luxembourg, Introduction.

[8] Zie nota over de vorming van S.A. La Grande Compagnie du Luxembourg, p. 406.

1854. In 1857 was de stroom bevaarbaar tot aan de Amblève. De concessie van het kanaal en de spoorweg van de Ourthe die eveneens door „Le Grand Luxembourg" werd aangelegd werden in 1873 door de Staat overgenomen [9].

[9] Zie A.R.A., Arch. Min. Openbare Werken, Inventaris Société de Luxembourg. Inleiding.

S.A. DES EMBRANCHEMENTS DU CANAL DE CHARLEROI (Brussel)

Akte : 5.10.1839; K.B. 19.11.1839; (B.O. 1839, 83; Pas. 1839, 887).

Soc. Kap. : 2.880 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Evolutie : 2.016.000 Fr. - 700 Fr. per aandeel.
Teruggekocht door de staat in 1869. Dm. IV, dl. 2, p. 37.

Concessie : K.B. 11.9.1833; (B.O. 1833, 65) toegekend 11.10.1833 (Van Nieuwenhuysen et Cie).

1839	1858	1865
beheerders :		
J. Van Volxem	G. H. Van Volxem-Marischal	idem
A. Legrand-Gossart	V. Legrand	V. Legrand
J. Strens		H. Dolez
commissarissen :		
Th. Stock	H. Dolez	F. Corbisier
J. Vandenbroeck	J. P. Matthieu	J. Van Volxem
F. Corbisier	F. Corbisier	
directeur :		
L. Sainctelette	L. Sainctelette	L. Sainctelette

Wijz. : *Akte* : 8.5.1865; K.B. 25.5.1865; (Mon. 30.5.1865. Dm. III, 23).
A.B.Z., NV's, 3404; Dm. I, p. 566.

De aanleg van het kanaal van Charleroi naar Brussel betekende een aanzienlijk voordeel voor de mijnen in de streek van Charleroi. De mijnen van het Centrum echter, die gedeeltelijk dezelfde afzetgebieden hadden, voelden zich ten achter gesteld en reeds tijdens de studie van de projekten van het kanaal van Charleroi in 1824 werd gesproken over de noodzaak van het aanleggen van vertakkingen die ook de mijnen van het Centrum een rechtstreekse toegang tot de nieuwe waterweg zouden verschaffen [1]. Vóór de revolutie werd een plan in die zin ingediend door Dupont en De Ridder en het principe van de uitvoering van deze werken

[1] VIFQUAIN, A., *Des voies navigables en Belgique*, Bruxelles, 1843, p. 252.

werd reeds door Willem I goedgekeurd [2]. Na 1830 moest de procedure echter van begin af aan hernomen worden. Een nieuw projekt werd op last van de betrokken minister ontworpen en aan de bevoegde instanties voorgelegd. De Kamer van Koophandel van Charleroi, bevreesde voor de concurrentie van de mijnen van het Centrum, verwierp het plan [3] maar Bergen erkende het openbare nut ervan [4]. Het eerste onderzoek liep op niets uit en in 1833 werd een nieuwe commissie ingesteld. Deze commissie, na kennis te hebben genomen van de verschillende stellingen sprak zich met een overweldigende meerderheid uit ten voordele van de aanleg van de vertakkingen [5]. Bij koninklijk besluit van 11 september werd de uitvoering van het werk afgekondigd. De aanleg zou geschieden bij middel van een concessie van de tolrechten. Op 11 oktober werd een openbare veiling gehouden en de concessie werd toegewezen aan de concessiehouders van het kanaal van Charleroi naar Brussel, namelijk Van Nieuwenhysen et Cie [6]. Op de dag van de veiling had Classens, de vertegenwoordiger van deze compagnie, bij onderhandse akte een akkoord gesloten met een groep belangrijke industriëlen uit de omgeving van Bergen. We hoeven deze groep niet meer voor te stellen. Het waren namelijk F. Corbisier, Legrand-Gossart en A.M.J. Destombes. Deze industriëlen gingen de verbintenis aan voor één derde bij te dragen in de kosten van de onderneming indien de concessie aan Classens werd toegewezen. Zij onderschreven de voorstellen van deze laatste betreffende de tolrechten [7]. Het oorspronkelijk plan behelsde de aanleg van twee zijvertakkingen : één meer Oostelijk en één meer Westelijk gelegen op het kanaal van Charleroi. Elk kanaal mondde uit in een dok waarop spoorwegen aansloten, die leidden naar de verschillende koolmijnen. De westelijke vertakking, die van „La Croyère" bediende de mijnen van Haine-St.-Pierre en Houssu, La Louvière en Houdeng, de oostelijke tak liep naar Bellecourt en bediende de mijnen van Mariemont,

[2] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316, brief van minister Rogier, 27.8.1833.
[3] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316; zie besluit van 11.3.1833.
[4] A.R.A., K. Kh. Bergen, 627, rapport fait à la Chambre de Commerce et des fabriques de Mons dans sa séance du 29.3.1833 sur le projet des embranchements du canal de Charleroi vers Houdeng et Mariemont avec complément en chemins de fer jusqu'à la route de Roeulx à la Chapelle-Herbaimont, 29.3.1833.
[5] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316, brief van minister Rogier, 27.8.1833.
[6] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 252-256.
[7] A.R.A., S.G., 3562. Akte 11.10.1833.

Bascoup en l'Olive. Beide wegen gaven aansluiting op de belangrijke verkeersweg van Roeulx naar Chapelle-lez-Herbaimont, die door bijna alle koolmijnen werd gebruikt [8]. De toewijzing moest echter nog door de Kamer worden goedgekeurd. Nu bleek het dat de meningen der volksvertegenwoordigers verdeeld waren over de wenselijkheid van de uitvoering van de kanalen. Sommigen achtten een spoorweg die te Ronquières zou uitmonden een betere oplossing. Anderzijds waren er nog tegenstanders van de uitvoering van kanalen door middel van concessie. Zij zagen liever dat de Staat deze taak rechtstreeks op zich zou nemen. Er was immers sprake van het terugkopen door de Staat van het kanaal van Charleroi zelf [9].

Ondertussen sloot Classens, op 6 november 1834, een overeenkomst met de minister waardoor de onderneming van de vertakkingen van het kanaal van Charleroi erkend werd als afzonderlijk van deze laatste : dit betekende dat de minister het principe van de concessie goedkeurde. De draagwijdte van deze beslissing werd echter beperkt door een andere bepaling van het verdrag waardoor aan de staat de mogelijkheid werd geboden de concessie binnen de termijn van vier jaar terug te kopen. Indien de opkoop echter niet door het Parlement zou worden goedgekeurd zou het concessieverdrag zoals het oorspronkelijk was toegewezen, gewoon doorgang vinden (d.i. een gewone concessie van de tolrechten lopende over 90 jaar) [10]. De concessietoewijzing aan Classens werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 11 september 1835. Over de eventuele opkoop door de Staat werd echter nog geen uitspraak gedaan. Kort hierna werd een eerste vennootschap opgericht. Van Nieuwenhuysen en C° hadden een derde partner aanvaard, blijkbaar zonder de instemming van de groep Corbisier te vragen [11] Het was een groep samengesteld uit Bailly-Desauw uit Fayt,

[8] A.R.A., S.G., 3562, lastkohier, 7.8.1833, ondertekend door ingenieurs TEICHMAN DE MOOR en ROGET.

[9] Zie inleiding op de inventaris op de archieven van de N.V. (A.R.A., Afd. IV, nr. 37), opgesteld door Cosemans; A.R.A., K. Kh. Charleroi 316, vraag tot beoordeling van het projekt Dupont voor de aanleg van een spoorweg tussen de koolmijnen van Haine-St.-Pierre, Houssu en het kanaal van Charleroi, 16.2.1837.

[10] Zie inventaris van archief N.V., Inleiding, A.R.A., afd. IV, nr. 37 — en A.B.Z., NV's, 3404, akte van 5.10.1839, inleiding — zie ook A.R.A., S.G., 3564, deurwaarder Guiot van het Beroepshof, Brussel, dagvaardiging van 4.1.1839.

[11] A.R.A., S.G., 3562, groep Corbisier en C° aan Soc. Nat., 6.11.1839 „nous entendons entrer pour rien dans tout (...) ce qui... s'est fait relativement à l'intervention de MM. Dechamps, Bailly etc... dans l'entreprise (intervention qui, nous le dirons en passant nous a été imposée, bien malgré nous dans ce qui s'est fait par M. Classens personnellement) (sic)...

A. Dufrène, mijnuitbater uit St.-Vaast, E. Vander Hecht, groothandelaar uit Brussel en A. Dechamps die zoals men weet, afkomstig was uit Seneffe (Centrum). De uiteindelijke concessiehouders bestonden dus uit drie groepen die elk één derde van de onkosten voor hun rekening zouden nemen. Er werd een uitvoerend comité gevormd waarin een afgevaardigde van elke groep zetelde. Classens zou echter de werken leiden. Bij akte van 8 augustus 1836 verkocht de laatst bijgekomen groep uit het Centrum, haar aandeel in de onderneming aan de Société Nationale [12], voor een bedrag van 219.000 frank [13].

De werken vorderden moeizaam. In februari 1838 was de voltooiing nog niet in 't zicht [14]. De Société Nationale en de groep van Bergen schenen zich weinig met het verkoop van de aanleg te bekommeren en alles over te laten aan de ondernemer Classens [15]. Classens had de bekende ingenieur Alexander Vifquain als directeur en inspecteur van de werken aangesteld. Zo kon het gebeuren dat Classens in maart 1836 een nieuwe conventie sloot met de minister zonder de overige vennoten hiervan in kennis te stellen. Dit verdrag bepaalde dat de termijn waarbinnen de regering de mogelijkheid zou hebben de concessie terug te kopen werd verlengd tot 1841. Op het einde van 1838 werd Classens zwaar ziek. In november van dat jaar zou, volgens zijn vennoten de termijn van de overeenkomst met de minister aflopen. De Société Nationale en de groep van Bergen zagen zich in deze omstandigheden voor een probleem geplaatst. Inderdaad, de groep Van Nieuwenhuysen en C°, als concessiehouders van het kanaal van Charleroi naar Brussel, had belangen die tegengesteld waren aan de industriële groepen. Het was niet in het voordeel van deze laatsten om de kanalen aan de Staat over te maken. Als vertegenwoordigers van industriële belangen wilden zij de controle over deze verkeersweg behouden en de uitbating organiseren door een naamloze vennootschap [16]. Het aannemersbedrijf Van Nieuwen-

[12] A.R.A., S.G., 3562, akte van 8.8.1836.

[13] A.R.A., S.G., 3562, brief Bailly, Dufrène en Vander Hecht aan Soc. Nat., 9.7.1836.

[14] A.R.A., S.G., 3562. Rapport door Classens s.d.; briefwisseling Vifquain A.R.A., S.G., 3565, idem, 23.2.1838.

[15] A.R.A., S.G., 3566. Legrand-Gossart aan Soc. Nat. (Coghen), 2.4.1839. „Je pense que les groupes formant la Société de l'entreprise d'éxécution des embranchements et des chemins de fer du Levant ont le plus grand besoin de sortir de l'espèce d'indifférence qui a existé jusqu'à présent dans la surveillance de leurs intérêts...".

[16] A.R.A., S.G., 3566, nota s.d.

huysen en C° was alleen in de aanleg van de kanalen geïnteresseerd. De vennoten besloten een poging te wagen om de hogergenoemde verbintenis van Classens met de regering te verbreken op grond van het feit dat de meerderheid van de concessiehouders niet werd geraadpleegd. Zij lieten de regering een dagvaardiging geworden waarin zij lieten verklaren dat zij de regering vervallen achtten van het recht tot opkoop van de concessie en dat zij zich dus gerechtvaardigd achtten de concessierechten uit te baten onder de vorm van een naamloze vennootschap [17]. De regering aanvaardde deze redenering echter niet, zoals te verwachten was. Zij hield staande dat het verdrag van 1836 met Classens geldig was [18]. De vennoten konden niets anders doen dan zich hierbij neerleggen. In april 1839 bleek echter dat de regering niet zinnens was van haar voorrecht gebruik te maken. Inderdaad, in het verslag van Nothomb over de Openbare Werken vóór de Kamer werd niet gerept over de eventuele aankoop van de vertakkingen van het kanaal van Charleroi [19]. Het besluit van de regering werd officieel bevestigd door een koninklijk besluit van 1 juni 1839 [20]. Er stond nu niets meer de vorming van een vennootschap in de weg. De voorbereidende studies werden aangevangen. Classens was ondertussen gestorven en liet geen rechtstreekse familie na. Het duurde een hele tijd voor zijn erfgenamen (die in Frankrijk woonden) bereid waren tot de vennootschap toe te treden. In oktober werd de officiële akte ten slotte verleden. Dit was de eerste naamloze vennootschap voor de uitbating van een kanaalconcessie die door de regering werd goedgekeurd na de onafhankelijkheid. Er was enige discussie over het feit of het risico groot genoeg was om deze vorm van vennootschap te rechtvaardigen. Men antwoordde echter positief op deze vraag : het stond inderdaad niet vast dat de uitbating van deze vertakkingen winstgevend zou zijn of winstgevend zou blijven. Men hield rekening met de mogelijkheid dat vroeg of laat een spoorweg zou worden aangelegd die het Centrum met Brussel zou verbinden en die met de kanalen zou concurreren. Nochtans ging de regering de verbintenis aan geen concurrerende

[17] A.R.A., S.G., 3564. Dagvaardiging door deurwaarder Guiot van Beroepshof te Brussel, 4.1.1839.
[18] A.R.A., S.G., 3564. Antwoord, exploot van deurwaarder Smets, 7.1.1839.
[19] A.R.A., S.G., 3567. Legrand-Gossart aan Coghen, 26.4.1839.
[20] A.B.Z., NV's, 3404. Akte van 5.10.1839, inleiding.

spoorweglijn aan te leggen [21]. De omvang van de werken, die twee miljoen frank hadden gekost, was een tweede belangrijk argument ten voordele van de naamloze vorm [22]. Het sociaal kapitaal werd verdeeld in 2.880 aandelen zonder vermelding van enige waarde. Deze aandelen werden op de beurs van Brussel in 1857 voor 700 frank gequoteerd [23]. J.B. Van Volxem en later zijn zoon Guillaume speelden een voorname rol in de beheerraad. Zij vertegenwoordigden de belangen van de firma Van Nieuwenhuysen en C°, waarin de Van Volxems en de schoonmoeder van Guillaume : Mevrouw Marischal, een groot aandeel hadden. De actieve regisseur was Louis Sainctelette, een advokaat, waarvan de kandidatuur door de groep van Bergen werd voorgesteld [25].

In het begin waren de winsten zeer aanzienlijk, mede wegens het ontbreken van elke ernstige concurrentie en de hoge tolrechten. Regelmatig kon 50 à 60 frank per jaar als dividend worden uitbetaald. 1845, 1847 en 1848 waren, engiszins paradoxaal, grote topjaren : toen werden respectievelijk 78, 93 en 82,5 frank uitbetaald ! Als we aannemen dat de aandelen toen minstens 700 frank waard waren, dan betekenden deze dividenden winsten van 7 tot 13 %. In de vijftiger jaren begonnen echter de winsten terug te lopen. In 1863 werd nog eenmaal 61 frank uitbetaald maar tot 1868 lagen de gemiddelde uitbetalingen rond de 55 frank. Na 1865 daalden ze zelfs onder de 50 frank. Het verkeer op de kanalen verminderde dus sterk ondanks het feit dat de industrie in het Centrum een grote expansieperiode kende. Deze situatie was te wijten aan de aanleg van de spoorweg en van Manage naar Bergen (opengesteld in oktober 1849), van de lijnen naar Erquelinnes (centrum naar de Samber, voltooid in januari 1868) en ten slotte van de zeer druk gebruikte lijn van Baume naar Marchienne (van de Centrummaatschappij, voltooid in 1863). De kanaalmaatschappij kon deze concurrentie

[21] A.B.Z., NV's, 3404. Verslag aan koning door Varlet en minute van tekst voor koninklijk besluit, 8.11.1839. Zie ook idem, nota van Varlet aan minister, 31.10.1839.

[22] VERSLAG, met bijlagen, voorgesteld ter gelegenheid van de terugkoop van de concessie van het kanaal van Charleroi door Minister van Openbare Werken aan de Kamer, 20.3.1839 aangehaald door Cosemans, inleiding inventaris N.V., afd. IV, nr. 37. In 1845 reeds is de regering toch van dit principe afgeweken door de concessie van de spoorweg van Manage naar Bergen goed te keuren.

[23] Zie DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. XVI, k. 2, voetnoot 3.

[24] A.B.Z., NV's, 3566. Statuten, akte van 5.10.1839.

[25] A.R.A., S.G., 3566. Legrand-Gossart aan Coghen, 2.4.1839.

[26] A.R.A., Arch. S.A. des embranchements du canal de Charleroi, nr. 2.

onmogelijk volhouden ondanks een tariefverlaging van 35 %, ingevoerd in 1848 [27]. In 1869, nadat dertig van de negentig jaar durende concessie waren verstreken werden de kanalen door de Staat opgekocht en de vennootschap ontbonden [28].

[27] A.R.A., Arch. S.A. des embranchements du canal de Charleroi, nr. 67. Rapport van regisseur Sainctelette, september 1854.
[28] A.R.A., Inleiding inventaris, *op. cit.*

S.A. DU CANAL DE L'ESPIERRE (Warcoing)

Akte : 13.9.1845; K.B. 26.9.1845; (Mon. 6.10.1845).
Soc. Kap. : 1.800.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.800.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 1.800 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel - 1.800.000 Fr.
Concessie : overeenkomst 9.11.1839; K.B. 14.11.1839 (Messen).

1845	1865
beheerders :	
Choisnard (vader)	Duc de Montebello
Delaville Leroulx	Mort. Ternaux
Moreau	Pétillat
Mayniel	Messen
Moitessier	Cordier
J. Brame	
Garbé	
censor :	
luit. gen. Daullé	Grémion
plaatsvervangend beheerder :	
Delye	De Séligny
De Lisle	

A.B.Z., NV's, 3406; Dm. I, p. 568.

Deze naamloze vennootschap had, zoals de S.A. des embranchements, slechts de uitbating van het kanaal tot doel, niet de aanleg ervan. We hebben hier ook dus niet te maken met een produktievennootschap in de strikte zin van het woord. Het kanaal werd aangelegd in de periode 1839-1843. Om de oorsprong van de onderneming na te gaan moeten we echter teruggaan tot de Hollandse Tijd. Er is misschien in ons land geen openbaar werk geweest dat zoveel tegenstanders heeft gekend en waarvan de verwezenlijking zoveel polemieken heeft uitgelokt als dit enkele kilometers lange kanaal. Hoe klein het ook is, het is een waterweg van grote betekenis daar het aan de Henegouwse industriëlen een gemakkelijke en korte toegang bood tot de

Noord-Franse afzetmarkt. De Noord-Franse kuststreek met als centrum Duinkerken en de streek van Rijssel waren twee belangrijke afzetgebieden voor de Flénu-kolen. Er bestonden, tot de verwezenlijking van het kanaal van Espierre, twee toegangswegen tot de kuststreek : één langs de beide Vlaanderen en één langs de Franse binnenwateren. Voor de eerste weg nam men het kanaal van Pommerœuil naar Antoing; men voer vervolgens de Schelde af tot Gent en men bereikte Duinkerken langs de kanalen van Gent naar Brugge, van Brugge naar Nieuwpoort en Veurne. Ondanks de grotere afstand was deze route veel voordeliger dan de Franse weg. De steenkoolschuiten moesten, na het kanaal van Bergen naar Condé en een stuk van de Schelde te hebben afgevaren stroomopwaarts op de rivier de Scarpe getrokken worden naar het kanaal van Sensée en de Opper-Deule. Dan volgde het moeilijkste stuk langs de Aa, die een zeer gering diepgang had en de kleine kanalen van Colmé en Bergues of van Bourbourg. De weg naar Rijssel was beter aangepast. De boten volgden dezelfde weg als hierboven aangeduid : Rijssel lag op de Deule die gekanaliseerd werd [1].

Wat was de bedoeling van het kanaal van Espierre ? Het kanaal van die naam is eigenlijk de voortzetting van het Franse kanaal van Roubaix dat vertrok van de Deule bij Rijssel naar Roubaix en liep tot aan de grens van België. Men noemde dan kanaal van Espierre het stuk dat van het kanaal van Roubaix aan de Belgische grens naar de Schelde liep. Een eerste basisprojekt voor een verbinding van de Deule met Roubaix ontstond in 1823. De uitvoering en uitbating werd twee jaar later aan de heer Brame van Rijssel in concessie gegeven. Het betrof hier slechts een kanaal van kleine afmetingen en van geringe diepgang dat in de ogen van de ontwerpers tevens moest dienen voor de waterbevoorrading van de industrieën rond Roubaix. De Henegouwse industriëlen en voornamelijk de mijnuitbaters van de Borinage en de eigenaars van kalk- en steengroeven uit het Doornikse, begrepen echter vlug welke grote voordelen voor hen zouden voortvloeien uit het doortrekken van dit kanaal naar de Schelde mits aanpassing van de afmetingen [2]. Inderdaad, door de ver-

[1] L'*Indépendant*, 16.9.1834, p. 1, k. 1.

[2] VIFQUAIN, A., *Des voies navigables en Belgique*, Bruxelles, 1843, pp. 118-119; en A.R.A., K. Kh. Bergen, 624, verzoekschrift tot koning, minute, s.d. (1828).

wezenlijking van dit kanaal zou de afstand tot Rijssel met drievierde worden ingekort, en het vrachtloon tot de helft teruggebracht [3]. Vervolgens zou slechts ongeveer een derde in plaats van tweederde van de afstand over Frans grondgebied moeten worden afgelegd. Bovendien zouden de Belgische kolen ook toegang krijgen tot de belangrijke markt van Roubaix (textiel). Ten slotte was er een vierde, zeer belangrijke reden : het hele kanaalsysteem van de Boven-Schelde tot Rijssel (namelijk de kanalen van Sensée — verbinding Schelde-Scarpe — en van Bassée — verbinding Scarpe-Deule) werd beheerst door de machtige compagnie van de koolmijnen van Anzin. Deze compagnie had kontrakten afgesloten met de uitbaters van deze kanalen. Zij hieven hoge rechten aan de belangrijkste sluizen ten einde de steenkool van Anzin te beschermen tegen de concurrentie van de Flénu-kolen. Door het aanleggen van het kanaal van Espierre zouden ze aan de heerschappij van deze compagnieën kunnen ontsnappen [4]. Hun actie had tot resultaat dat onderhandelingen begonnen met de concessiehouders van het kanaal van Roubaix om de plannen te herzien en de mogelijkheden te onderzoeken tot ten eerste, de voortzetting van het kanaal tot de Belgische grens, en ten tweede, de vergroting van de afmetingen [5].

De hoofdingenieur De Brock ontwierp vervolgens een kanaal van de Schelde naar de Franse grens, gebruik makend van de vallei van het riviertje Espierre. De Franse concessiehouders vroegen en verkregen in 1826 de toelating tot de voortzetting van hun kanaal in de richting van Lannoy aan de grens. In 1827 werden de werken aangevangen. Ze werden echter weldra onderbroken, enerzijds wegens protesten van Franse kanaalcompagnieën en anderzijds wegens de verwerping van het projekt van het kanaal van Espierre door de Nederlandse regering. De Franse concessiehouders beseften, enigszins laattijdig, het gevaar dat de aanleg van dit kanaal opleverde voor hun scheepvaart [6]. Zij beschikten over een wettelijk wapen om oppositie te voeren tegen de uit-

[3] A.R.A., K. Kh. Bergen, 624, verzoekschrift tot koning, s.d. (1828).

[4] Dit motief lag ook aan de basis van de actie door de uitbaters van Bergen gevoerd voor de aanleg van een kanaal van Bergen naar de Samber. Zie nota over S.A. du chemin de fer de Mons à Hautmont en de St.-Ghislain, p. 470. A.R.A., K. Kh. Bergen, 624. Note sur les avantages que doit procurer le canal de l'Espierre à notre commerce d'exportation pour la consommation des départements du Nord et du Pas de Calais comparés à ceux qu'il retire actuellement de la navigation de la Scarpe (1828).

[5] A.R.A., K. Kh. Bergen, 624, verzoekschrift tot de koning, (1828).

[6] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 119-120.

voering ervan : het concessiekontrakt van het kanaal van Sensée bevatte namelijk de clausule dat, binnen een bepaalde perimeter geen concurrentiële waterweg mocht worden aangelegd [7]. Vermits de wettelijkheid van de concessie van Brame aldus werd aangevallen moest deze terug een officieel onderzoek aanvragen dat over het openbare nut van zijn projekt moest beslissen. Deze procedure stak van wal na een officiële klacht ingediend in 1831 door de concessiehouder van La Sensée, Augustin Honnorez [8]. Het vooronderzoek sleepte aan tot in 1836. Op een definitieve zitting van de onderzoekscommissie in maart van dat jaar werd het pleit beslecht met 7 tegen 6 stemmen ten voordele van het kanaal van Espierre. De concessie werd opnieuw openbaar geveild en toegewezen aan de heer Messen, associé van Brame. De werken konden eindelijk opnieuw beginnen [9]. Ondertussen was er van Belgische zijde nog steeds geen beslissing gevallen. De oorspronkelijke concessieaanvraag uitgaande van de Franse groep, gesteund door de Kamers van Koophandel van Doornik en Bergen, werd, zoals gezegd, verworpen. De reden was het grote verzet geboden door de Kamers van Koophandel van Kortrijk en Ieper en de provinciale Raad van West-Vlaanderen. Deze vreesden dat door de verwezenlijking van het kanaal van Espierre, de lucratieve doorvaart van de Henegouwse steenkool langs hun kanalen naar Duinkerken in het gedrang zou komen. Zij wensten vervolgens dat de voorkeur zou gegeven worden aan een ander projekt dat reeds sedert 1819 op stapel stond : namelijk de Schelde-Leieverbinding en de verbinding Leie met het kanaal van Ieper (de Ieperlee). Dit projekt ontstond vlak na de afscheiding van Frankrijk en had tot doel een nationale Belgische scheepvaart te verzekeren vanuit Henegouwen op Vlaanderen. Het kanaal van Pommerœuil naar Antoing maakte de eerste etappe uit van dit plan : het is het enige dat in de Hollandse periode werd verwezenlijkt. Anderzijds was de aanleg van deze verbindingen van groot nut voor West-Vlaanderen zelf en was tevens een belangrijke verkorting van de weg naar Duinkerken. De Kamers betoogden dat de verbinding met Rijssel even goed zou kunnen

[7] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 108. Namelijk op een afstand van 10 mijl rond het kanaal.

[8] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 227. De Belgische industrieel Honnorez Augustin had belangen in de steenkoolmijnen in Bergen. Hij was de grote concurrent en politieke tegenstander van Legrand-Gossart. Hij was ook concessiehouder van de kanalen van de Boven- en Beneden-Deule en de Boven-Leie.

[9] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 228.

verwezenlijkt worden door 1) een Schelde-Leieverbinding en 2) aanpassingswerken op de Boven-Leie [10]. Wegens hun felle tegenstand werd het ontwerp door de Nederlandse regering verworpen. De regering vreesde tevens dat door het kanaal de verdediging van de grens zou worden verzwakt. Tot de aanleg van de Schelde-Leieverbinding (het latere kanaal van Bossuyt) kwam het echter ook niet vermits verscheidene rapporten (w.o. dit van De Brock) aantoonden dat de onkosten van deze werken zeer hoog zouden zijn [11]. De Kamers van Kortrijk en Ieper weigerden echter deze conclusies te aanvaarden. Volgens hen waren de ramingen overdreven [12].

Na de revolutie, in 1833, bracht F. Corbisier de zaak weer aan het rollen door het indienen van een nieuwe aanvraag tot concessie [13]. Een nieuwe onderzoekscommissie waarin, zoals gewoonlijk, de Kamers van Koophandel van de betrokken provincies en de Bestendige Deputaties vertegenwoordigd waren, moest zich uitspreken over het openbaar nut van de voorgestelde werken. De Kamers van Bergen en Doornik verdedigden het standpunt dat het hier geen gewoon verbindingskanaal betrof maar een nieuwe verkeersweg die essentieel was om de afzet van de industriële produkten te verzekeren. De Kamers van Kortrijk en Ieper bleven op de gekende standpunten. Zij lieten geen middel ongebruikt om de goedkeuring van het plan te beletten. Toen bleek dat perscampagnes en interpellaties in het Parlement door hun volksvertegenwoordigers niet hielpen, gingen zij over tot taktische zetten om een beslissing zo lang mogelijk uit te stellen. Aldus boycotten zij de laatste beslissende vergadering van de onderzoekscommissie onder het voorwendsel dat de provincie Oost-Vlaanderen, die zij eveneens als een betrokken partij beschouwden, niet vertegenwoordigd was. De overblijvende leden van de commissie

[10] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 319, brief van K. Kh. Ieper, 26.8.1828. „Les Chambres de Commerce de Courtrai et d'Ypres, justement effrayées de ce projet, parce qu'elles prévoyaient que par la Jonction de l'Escaut pris à Espierres par Roubaix et Lille à Dunkerque, la province de la Flandre occidentale bien loin d'acquérir de nouvelles facilités pour se procurer les matières premières pondéreuses du Hainaut tels que les charbons, pierres, fers, et chaux et obtenir un débouché pour les productions surabondantes d'orge, avoine, beurre etc..., qui prévoyaient, disons nous, que cela les priverois en outre de l'avantage d'une navigation active déjà existante de Mons sur Dunkerque. Zie ook l'*Indépendant*, 16.9.1834, p. 1, k. 2. Idem, 24.9.1834, p. 1, k. 1, 2, 3. Antwoord van Kamer van Koophandel van Ieper.

[11] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 120-121.

[12] L'*Indépendant*, 24.9.1834, p. 1, k. 2 en 3.

[13] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 268. Zie ook A.R.A., K. Kh. Bergen, 627. Gouverneur van Henegouwen stuurt dossier plan Corbisier naar de Kamer ter onderzoek.

beslisten nochtans dat deze wettelijk samengesteld was en verklaarden unaniem het Espierre-kanaal een werk van openbaar nut. De tegenstanders protesteerden natuurlijk zeer heftig tegen dit besluit en rekten de uitvoering ervan door nieuwe elementen in het onderzoek aan te voeren [14]. Een nieuw bezwaar werd o.m. door hen naar voren gebracht, een bezwaar dat ons kan verbazen door zijn naïviteit; zij betoogden namelijk dat door middel van dit kanaal de wateren van Leie en Schelde zouden kunnen afgeleid worden naar Noord-Frankrijk ! De regering nam dit argument ernstig in overweging. De fysische onmogelijkheid van de uitvoering van zulk een daad werd echter bewezen door het rapport van staatsingenieur Wolters. De minister van Oorlog verklaarde anderzijds in militair opzicht geen enkel bezwaar tegen het projekt te hebben. Dit besluit ontzenuwde een tweede belangrijk argument van de tegenstanders. Op een vergadering gehouden op het einde van 1834 en in aanwezigheid van afgevaardigden van West-Vlaanderen, werd, na hevige debatten, het projekt voor een tweede maal aangenomen. Niettegenstaande deze uitspraken aarzelde de minister de goedkeuring van de concessie te verlenen. De druk uitgeoefend op de minister was te sterk [15]. De zaak bleef aanslepen tot 1838. Een nieuwe onderzoekscommissie werd in september van dat jaar ingesteld. Zij had nog steeds met sterke tegenstand van Kortrijk en Ieper af te rekenen. Deze kregen steun van de Kamer van Koophandel van Gent, die de aanleg van het kanaal verwierp enerzijds omdat zij de doorvoerhandel langs Gent naar Duinkerken niet wilden verliezen en anderzijds omdat zij de concurrentie van het textielcentrum Roubaix en Tourcoing vreesden. De Franse industriëlen zouden immers goedkopere steenkool kunnen krijgen langs het nieuwe kanaal [16]. Wegens een ommekeer in de ekonomische omstandigheden verloren de West-Vlaamse Kamers echter hun belangrijkste argument. De Fransen verlaagden in 1835 en in 1837 op drastische wijze de

[14] Zij stelde o.m. voor aan de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen te eisen dat de documenten van de onderzoekscommissie ter openbare raadpleging te Gent zouden worden. gedeponeerd en dat ook zij zich officieel tegen de uitvoering van het kanaal zouden verklaren De gouverneur en de raadsleden willigden dit verzoek in. Over de houding van de gouverneur Cortenbach zie een „note confidentielle" van 4.7.1834. A.R.A., Papieren Rogier, 210 (gerapporteerd door Momigny, griffier van de Staten van Oost-Vlaanderen). De politieke implicaties van deze zaak die wij slechts hebben aangeraakt, zijn veelvuldig en dienen nader onderzocht te worden.

[15] VIFQUAIN, *op. cit.*, pp. 276-277.

[16] L'*Indépendant*, 13.9.1839, p. 1, k. 2 en 3.

invoerrechten op de Engelse steenkool en de Franse kuststreek ging als afzetmarkt voor de Henegouwse steenkool praktisch volledig verloren [17]. Er werden nu eindelijk stappen ondernomen bij de Franse regering. De basis voor een overeenkomst werd te Parijs ondertekend op 27 augustus 1839, en enige tijd later kondigde de Belgische regering de uitvoering van het kanaal af. Hetzelfde decreet stelde de invoering vast van beschermende maatregelen voor de scheepvaart op Duinkerken en het verkeer op de Leie. De concessie werd vervolgens openbaar geveild, tegelijkertijd met deze van het kanaal van Bossuyt naar Kortrijk. Espierre werd toegekend aan de concessiehouders van het kanaal van Roubaix [18]. De werken werden op het einde van 1839 aangevat. Er werd een commanditaire vennootschap opgericht voor de organisatie en coordinatie van de werken en de investeringen. Deze vennootschap werd in 1845 omgevormd tot een naamloze maatschappij. Het kanaal zelf werd in 1843 geopend. Het sociaal kapitaal werd op 1.800.000 frank gesteld, verdeeld in nominatieve aandelen van 1.000 frank. De aandelen van de commanditaire vennootschap werden ingewisseld aan pari tegen de nieuwe aandelen. De aandeelhouders waren overwegend Franse kapitalisten met uitzondering van Corbisier die de concessiehouders van het kanaal van Roubaix naar alle waarschijnlijkheid hadden uitgekocht (hij bezat een aandeel van 15.000 frank in de zaak).

De opbrengsten van het kanaal beantwoordden niet aan de gestelde verwachtingen. Dit feit was voornamelijk te wijten aan de verhoging van de Franse douanetarieven in deze grensstreek in 1841 [20]. Deze maatregel was waarschijnlijk bedoeld als compensatie voor de verliezen die de andere Franse kanaalcompagnie en de stad Condé zouden lijden. Tot 1850 kon de N.V. slechts gemiddeld 2,5 % dividend uitbetalen. Na 1850 steeg het percentage gemiddeld tot 4 à 5 % [21].

[17] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 319. Petitie van Bergen, Charleroi, Doornik, s.d. (waarschijnlijk 1837).
[18] VIFQUAIN, *op. cit.*, p. 277.
[19] A.B.Z., NV's, 3406. Zie akte van 13.9.1845.
[20] A.R.A., K. Kh. Bergen, 637. Brief aan Minister van Openbare Werken, 6.6.1844.
[21] A.B.Z., NV's, 3406, balansen 1846-1860.

1. COMPAGNIE DE LA ROUTE DE HODIMONT

Akte : 19.3.1842; K.B. 27.5.1832; (B.O. 1832, 42).

Soc. Kap. : 10.000 gulden (lening van de regering).
25.000 gulden.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 52.750 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 100 aandelen - 528 Fr. per aandeel - 52.800 Fr.

1832	1865
commissarissen :	
Ed. Biolley	P. Poswick
P. Poswick	E. de Biolley
J. Coumont	A. Simonis
J. E. Arnoldy	H. Lieutenant
M. F. Bonvoisin	Toussaint-Fouquet

Van Hodimont naar Ensival.
Lengte : 1.391 m; onkosten : 60.000 Fr. - Exposé Royaume 1841-1850, T. IV, p. 204. Dm. I, 503 en 214.

2. S.A. POUR LA CONSTRUCTION ET L'EXPLOITATION DE LA ROUTE DESTINEE A REUNIR L'EXTREMITE DE LA RUE ROYALE, HORS DE LA PORTE DE SCHAERBEEK A BRUXELLES ET LE PONT DE LAKEN (Brussel) [1]

Akte : 5.3.1834; K.B. 23.3.1836; (B.O. 1837, 99; Pas. 1837, 608).

Soc. Kap. : 140.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel. (subsidie = 40.000 Fr.).

Evolutie : Br., 1838 : 140.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 200.000 Fr.

1834	1858	1865
beheerders :	G. H. Van Volxem-Marischal	G. H. Van Volxem-Marischal
G. H. Van Volxem	Th. Stock	Aug. Visschers
J. P. Matthieu	F. Navez	J. Matthieu
J. A. Classens	Aug. Visschers	J. Van Volxem
		F. Navez
directeur :	*kassier :*	*idem*
J. B. Vifquain	J. P. Matthieu	J. P. Matthieu
J. F. A. Herman		

[1] Is de huidige Paleizenstraat.

Lengte : 1.665 m; onkosten : 146.000 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, pp. 213 en 202, Titre IV.

In 1867 wordt de uitbating van de weg overgenomen door de Staat. De N.V. werd ontbonden op 3.1.1867 (Dm. IV, dl. 2, p. 48).

A.B.Z., NV's, 3788; Dm. I, p. 513.

3. S.A. DE LA ROUTE DE MARCHIENNE-AU-PONT A BEAUMONT (Marchienne-au-Pont of Gozée)

Akte : 10.10.1834; K.B. 13.12.1834; (B.O. 1837, 30; Pas. 1837, 101).

Soc. Kap. : 400.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 400.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 400.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 400 aandelen - 1.000 Fr. - 400.000 Fr.

Concessie : S. Permez et Cº. K.B. 21.6.1834. Mémorial adm. Hainaut, 1838, p. 218.

1858	1865
beheerders :	
Am. de Cartier	Am. de Cartier
Ar. de Cartier	Ch. Buisseret
L. Lebrun	Ar. de Cartier
Ch. Buisseret	L. Lebrun
Th. Lebrun	Th. Lebrun
afgevaardigd beheerder :	
H. Hulot	H. Hulot

Lengte : 22.868 m; onkosten : 451.416 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3703; Dm. I, p. 505.

4. S.A. POUR L'EXECUTION DE DEUX EMBRANCHEMENTS A LA ROUTE DE BEAUMONT (Charleroi)

Akte : 7.12.1834; K.B. 13.3.1835; (B.O. 1837, 35; Pas. 1837, 107).

Soc. Kap. : 250.000 Fr. (en subsidie).

Evolutie : Br., 1838 : 250.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 250.000 Fr.
Sociaal kapitaal werd onderschreven door de betrokken gemeenten (Couillet, Marcinelle, Mont-sur-Marchienne en Charleroi).

1865
beheerders : E. Puissant Ad. Dulait F. Oblin Dés. Marbais

Lengte : 15.529 m; liep van Charleroi en van Marcinelle naar de weg Marchienne-au-Pont naar Beaumont; onkosten : 629.236 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

De N.V. werd ontbonden op 13.1.1871; de weg werd overgenomen door de Staat, Dm. IV, dl. 2, p. 102.

A.B.Z., NV's, 3767; Dm. I, p. 511.

5. S.A. DES CONCESSIONAIRES DE LA ROUTE D'ENGHIEN A GRAMMONT (Enghien)

Akte : 1.7.1835; K.B. 13.8.1835; (B.O. 1837, 59; Pas. 1837, 345).

Soc. Kap. : 453.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 320.000 Fr. uitgegeven.

1835
beheerders : H. Baugniet *commissarissen :* E. J. M. Blondel de Viane L. Paternoster J. Druez P. J. Toubeau *supplementaire commissarissen :* A. J. Daminet G. Bijl

Lengte : 6.135 m in Henegouwen, 8.275 m in Oost-Vlaanderen; onkosten, respectievelijk : 215.963 Fr. en 146.435 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

De N.V. werd nietig verklaard wegens het niet naleven van nr. 42 van het Handelswetboek (neerleggen van stichtingsakte bij Griffie van Handelsrechtbank). Dm. I, inl. p. VI.

A.B.Z., NV's, 3778; Dm. I, p. 509.

6. S.A. DE LA ROUTE D'ANDERLUES A BASCOUP (Fayt, Fontaine-l'Evêque of elders)

Akte : 28.9.1837 en 7.11.1837; K.B. 29.11.1837; (B.O. 1837, 167; Pas. 1837, 900).

Soc. Kap. : 100.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 100.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 100.000 Fr.

Concessie : Dupont en C°; K.B. 25.8.1837. Mémorial adm. Hainaut, 1838, p. 218.

1865
beheerders : A. Bouly St. Canivet L. Ghislain-Bouly

Lengte : 7.060 m; onkosten : 112.000 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, T. IV, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3766; Dm. I, p. 515.

7. SOCIETE DES ROUTES REUNIES DE CHATELET AU CAMPINAIRE, etc. (Charleroi)

Akte : 19.12.1837; K.B. 13.1.1838; (B.O. 1838, 28; Pas. 1838, 247).

Soc. Kap. : 1.300.000 Fr.

Evolutie : 660.000 Fr. uitgegeven.

Concessie : X. Tarte, K.B. 1.8.1834 (weg van Charleroi naar Namen). Mémorial adm. Hainaut, 1838, p. 218.

1837
commissarissen : N. A. Leclerc de la Hestre F. J. Carion-Delmotte A. De Pierpont

Lengte (Châtelet au Campinaire) 6.713 m in Henegouwen en 26.588 m in Namen (Ligny à Denée) en Denée à Anthée 11.609 m; onkosten respectievelijk : 155.000, 464.303 en 155.000 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

Wijz. : *Akte* : 3.1.1840; K.B. 9.1.1840 : lening van 250.000 Fr. toegestaan. De vennootschap werd ontbonden in 1845 en de concessie verkocht op gerechtelijk bevel.

A.B.Z., NV's, 3770.

8. SOCIETE DES CONCESSIONNAIRES DE LA ROUTE DE ROEULX A MONS (Roeulx)

Akte : 19.4.1838, 22.7.1838 en 16.11.1838; K.B. 7.12.1838; (B.O. 1838, 110; Pas. 1838, 934).

Soc. Kap. : 250.000 Fr.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 250.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : oorspronkelijke aandelen : 200 - 1.000 Fr. - 200.000 Fr.
bevoorrechte aandelen : 50 - 1.000 Fr. - 50.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
G. Visart de Bocarmé	J. B. N. Carpentier	J. B. N. Carpentier
G. d'Auxy	G. Mabille	F. Desquesne
	A. de la Roche	Ch. D. Malbrun
	L. Barbier	G. Mabille
	Ch. D. Malbrun	A. de la Roche
commissarissen :		
C. Monoyer	F. Desquesne	A. Ryez
N. De Quanter	J. B. Dumortier	C. Monoyer-Soupart
G. Mabille	A. Ryez	A. Papin
	C. Monoyer	G. Hauptmann
	A. Papin	Ph. De Quanter

Wijz. : *Akte* : 31.8.1841; K.B. 7.10.1841; (Pas. 1841, 995) : uitgifte van 50 bevoorrechte aandelen; Dm. I, p. 524.

Lengte : 12.152 m; onkosten : 398.548 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, T. IV, pp. 203 en 214 [1].

[1] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, p. 521 geeft als onkostencijfer : 532.908 Fr. 72.

9. S.A. POUR LA CONSTRUCTION ET L'EXPLOITATION DE LA ROUTE DE COUILLET A GILLY PAR MONTIGNY SUR SAMBRE (Charleroi)

Akte : 3.5.1838; K.B. 25.5.1838; (B.O. 1838, 51; Pas. 1838, 471).

Soc. Kap. : 125.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 125.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 125.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 125 aandelen - 1.000 Fr. - 125.000 Fr.

1838	1865
beheerders :	
P. A. Puissant	G. Goret
G. Goret	A. Puissant
J. P. Lefebvre	Piret
A. Goffart	J. P. Lefebvre
J. J. Berliez	A. Robert

Wijz. : *Akte* : 11.1.1842; K.B. 14.2.1842; (Pas. 1842, 112).
Akte : 11.7.1843; K.B. 29.8.1843; (B.O. 1843, 77).

Lengte : 5.412 m; aangelegd periode 1830-1840; onkosten : 122.800 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3776; Dm. I, p. 518.

10. SOCIETE DE LA ROUTE DE MARCHIENNE A CHARLEROI, RIVE DROITE (Charleroi)

Akten : 1.7.1839 en 13.5.1841; K.B. 29.5.1841; (B.O. 1841, 521; Pas. 1841, 1841, 507).

Soc. Kap. : 100.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 60.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 60 aandelen - 1.000 Fr. - 60.000 Fr.

1839	1858	1865
beheerders :		
J. de Cartier	J. Wautelet	Am. de Cartier
A. Dulait	E. Puissant d'Agimont	E. Puissant
J. Schohier-Lottin	Am. de Cartier	J. Wautelet
afgevaardigd beheerder :	H. Hulot	H. Hulot

Lengte : 3.015 m; onkosten : 62.950 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3784; Dm. I, p. 524.

11. SOCIETE POUR LA CONSTRUCTION DE LA ROUTE DE GOSSELIES A BASCOUP (Courcelles)

Akten : 16.7.1840; 10.3.1841 en 18.7.1841; K.B. 13.8.1841; (B.O. 1841, 86;. Pas. 1841, 855).

Soc. Kap. : 175.000 Fr. - 250 Fr. per aandeel.

Evolutie : statuten : 104.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 275.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 1.100 aandelen - 260 Fr. - 275.000 Fr.

1858	1865	1840
beheerders :		
A. Larsimont	A. Larsimont	L. Soupart
L. Dusart	L. Reul	C. Monoyer
L. Reul	A. Halluin	F. Ghislain
A. Halluin	A. Delval	*raadgevers :*
A. Delval	L. Larsimont	
J. Mattez	E. Ghislain	Ch. Vellut (of Bellut)
		J. B. A. Parvilley
L. Larsimont	M. Fontaine	Th. Fontaine
E. Ghislain	A. Briard	C. Tierce
M. Fontaine	A. Maseaux	F. Englebienne
T. Jauques	G. Monoyer	L. Barbier
A. Quinet	Ch. Stordeur	Ch. Stordeur
Ch. Stordeur	A. Carnières	Th. Mattez
A. Carnières		

Lengte : 11.836 m; onkosten : 459.922 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3780; Dm. I, p. 526.

12. SOCIETE POUR LA ROUTE DE MONS VERS BAVAY (Genly)

Akten : 9, 10 en 11.10.1841; K.B. 8.11.1841; (B.O. 1841; Pas. 1841, 1076).

Soc. Kap. : 205 aandelen (zonder vermelding van waarde).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 205.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 205 aandelen - 1.000 Fr. - 205.000 Fr.

1841
beheerders : J. P. Goffint F. Corbisier A. Quenon *commissarissen :* A. Accarain C. Descamps

Lengte : 11.594 m; onkosten : 347.129,80 Fr. - Exposé Royaume, Tre. IV, pp. 203 en 214.

A.B.Z., NV's, 3785; Dm. I, p. 530.

13. SOCIETE POUR LA CONFECTION ET L'EXPLOITATION DE LA ROUTE DE CHARLEROI A FLORENNES AVEC EMBRANCHEMENT DE GERPINNES A LA LIMITE D'ACOZ (Charleroi)

Akte : 5.11.1841; K.B. 9.12.1841; (B.O. 1841, 117; Pas. 1841, 1181).

Soc. Kap. : 360.000 Fr. (waarvan 50.000 Fr. subsidie) - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : (statuten) : 98.000 Fr. uitgegeven.

Lengte (sectie Gerpinnes tot grens provincie Henegouwen en vertakking naar Acoz) : 3.982 m; onkosten : 70.862 Fr.; (sectie grens provincie Henegouwen naar Florennes) lengte : 9.535 m; onkosten : 176.000 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 214. De N.V. werd ontbonden op 26.3.1850.

A.B.Z., NV's, 3765

14. SOCIETE DE LA ROUTE DE LOBBES A SARTIAU (Lobbes)

Akte : 21.11.1842; K.B. 23.12.1842; (B.O. 1842, 112; Pas. 1842, 1195).

Soc. Kap. : 150.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 150.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 300 aandelen - 500 Fr. - 150.000 Fr.

1842	1858
beheerders :	
E. M. A. d'Aoust	Ch. Lavary
Ph. vander Heyden à Hauzeur	Th. Grard d'Offignies
Ch. Lavary (voor gemeente Lobbes)	A. Legrand
	C. Terwagne
	E. Nagelmackers
	Ch. Tombeur
	L. Borquet
	J. Demonceau
	V. Bellefroid

Lengte : 8.417 m; onkosten : 109.986,51 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 203 en 215.

A.B.Z., NV's, 3481; Dm. I, p. 532.

15. SOCIETE DE LA ROUTE DE MARCHIENNE-AU-PONT A TRAZEGNIES ET COURCELLES (Marchienne-au-Pont)

Akte : 4.8.1843; K.B. 3.10.1844; (B.O. 1844, 31; Pas. 1844, 426).

Soc. Kap. : 19.000 Fr.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 19.000 Fr. uitgegeven.

Opm. : gesticht door Société de la route de Trazegnies au Ruaux (nr. 16) en door Société de la section de l'embranchement de la route du Trieu de Courcelles au Ruaux (nr. 17).

Lengte : 12.053 m; (totale baan - 3 secties); onkosten : 356.931 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV ,pp. 203 en 214.

A.B.Z., NV's, 3777; Dm. I, p. 541.

16. SOCIETE DE LA ROUTE DE TRAZEGNIES AU RUAUX (Souvret)

Akte : 4.8.1843; K.B. 3.10.1844; (B.O. 1844, 31; Pas. 1844, 425).

Soc. Kap. : 110.500 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 110.500 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 221 aandelen - 500 Fr. - 110.500 Fr.

1865
beheerders : J. Houtart B. Berny E. Jouniaux G. Quinet Ch. Nice

A.B.Z., NV's, 3777; Dm. I, p. 537.

17. SOCIETE DE LA SECTION DE L'EMBRANCHEMENT DE ROUTE DU TRIEU DE COURCELLES AU RUAUX

Akte : 4.8.1843; K.B. 3.10.1843; (B.O. 1834, 31; Pas. 1843, 424).

Soc. Kap. : 68.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 68.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 19.000 Fr. (?)

1865
beheerders : P. J. Bouillon J. Houtart D. Nicaise J. Clautriau G. Quinet

Globale subsidie voor de drie maatschappijen : 178.000 Fr.

A.B.Z., NV's, 3777; Dm. I, p. 541.

18. SOCIETE DE LA ROUTE DE MALDEGHEM A AELTRE (Gent)

Akte : 26.1.1846; K.B. 19.3.1847; (Mon. 27.3.1847; Pas. 1847, 188).

Soc. Kap. : 125.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 125.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 125 aandelen - 1.000 Fr. - 125.000 Fr.

1865
beheerders : C. De Kerchove M. N. J. Eggermont

Lengte : 12.400 m; onkosten : 125.000 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, pp. 203 en 213.

A.B.Z., NV's, 3781; Dm. I, p. 544.

19. SOCIETE DE LA ROUTE D'ENGIS A MONS (Frameries)

Akte : 28.10.1847; K.B. 5.11.1847; (Mon. 4.12.1847; Pas. 1847, 827).

Soc. Kap. : 312 aandelen - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 156.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 312 aandelen - 500 Fr. - 156.000 Fr.

1847
beheerders : J. P. Goffint A. Quenon C. A. Eyckholt

Lengte (Engis tot aan station spoorweg te Bergen): 7.596 m; onkosten: 305.969,51 Fr. - Exposé Royaume, 1841-1850, Tre. IV, pp. 204 en 214.

A.B.Z., NV's, 3779; Dm. I, p. 546.

In de bestudeerde periode 1819-1857 werden 19 maatschappijen opgericht voor de aanleg en de uitbating van wegen. Al deze vennootschappen kwamen tot stand vóór 1848. In de periode 1831-1838 tellen we er negen, in 1839-1842, tien. Door de crisis van 1838 ontstond er geen onderbreking in de stichtingen.

De crisis veroorzaakte echter de ondergang van de grootste maatschappij, nl. van de S.A. des routes réunies de Châtelet au Campinaire, de Ligny à Denée etc. De zetel van de N.V. was gevestigd te Charleroi. Haar sociaal kapitaal bedroeg 1.300.000

frank [1]. Ingenieur Xavier Tarte had in 1834 de concessie van een achttal wegen aangevraagd in de streek tussen Charleroi en Namen. Deze straten hadden geen aansluiting op elkaar. Het doel ervan was het bestaande verkeersnet in deze streek, waar zeer veel industrieën waren gevestigd aan te vullen en te verbeteren. De weg van Châtelet naar Campinaire bv. was een baan die Châtelet zou verbinden met de grote weg van Charleroi naar Fleurus en Gembloers. Zij kruiste de Samber door middel van een brug in de nabijheid van de belangrijke mijn van Pont-de-Loup. Zij liep langs verschillende andere mijnen. Bovendien zou ze Châtelet met de grote baan van Charleroi naar Namen in verbinding stellen [2]. De N.V. kon haar doel echter niet bereiken. Zij slaagde er niet in noch haar aandelenkapitaal te plaatsen, noch van de regering enige subsidie te verkrijgen. In 1840 waren slechts 660 aandelen onderschreven. Er werd haar toestemming verleend om een lening van 250.000 frank aan te gaan [3]. Deze maatregel heeft echter de maatschappij niet kunnen redden. Zij werd ontbonden in 1845 en haar bezittingen werden openbaar geveild op gerechtelijk bevel [4].

Een tweede maatschappij, deze van de weg van Charleroi naar Florennes werd eveneens een mislukking. Deze baan zou de aanvoer van ijzererts en andere grondstoffen uit de omgeving van Morialmé, Fraire, Florennes en Oret naar de metaalfabrieken in de omgeving van Charleroi vergemakkelijken. De ondernemers Baudour en Berliez hadden eerst bekomen dat zij de sectie van Charleroi naar Gerpinnes niet moesten uitvoeren. Niettegenstaande deze tegemoetkoming slaagden zij er niet in de resterende 13 1/2 km te voltooien binnen het kader van de voorwaarden die hen door het verenigingskontrakt werden opgelegd. De N.V. werd bijgevolg ontbonden op 26 maart 1850 [5].

Vier andere maatschappijen werden ontbonden vóórdat de termijn van hun concessies (gewoonlijk 90 jaar) verstreken was. De uitbating van de weg aangelegd door de S.A. de la route d'Anderlues à Bascoup werd in 1872 door de Staat overgenomen, waar-

[1] A.B.Z., NV's, 3770. Akte van 18.8.1837.
[2] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 326. Concessieaanvraag door ingenieur X. Tarte, 24.8.1832. en id., 320. Avis en faveur de la route projettée (sic) de Châtelet au Campinaire, 4.3.1834.
[3] A.B.Z., NV's, 3770. Verslag van de Algemene Vergadering, 11.11.1839.
[4] A.B.Z., NV's, 3770. Dumon aan minister Binnenlandse Zaken, 1.6.1856.
[5] A.B.Z., NV's, 3765. Akte van 26.3.1850.

door aan de vennootschap een einde kwam [6]. Hetzelfde gebeurde met de vertakkingen van de weg van Marchienne naar Beaumont (in 1871) [8].

Een laatste maatschappij, deze van de weg van Edingen naar Geraardsbergen, gesticht in 1835, werd nietig verklaard wegens het feit dat zij nagelaten had haar stichtingsakte bij de Greffie van de Handelsrechtbank te deponeren (verplicht bij art. 42 van het Handelswetboek) [9].

Al de andere maatschappijen bestonden nog in 1873. De drie N.V.'s die in de eerste decade van hun bestaan moesten ontbonden worden en die we dus als mislukkingen kunnen beschouwen waren, wat hun kapitaal betreft de belangrijkste onder de in onze periode gestichte compagnieën voor de aanleg van wegen. „Châtelet au Campinaire..." had, zoals gezegd, een sociaal kapitaal van 1.300.000 frank waarvan 660.000 uitgegeven. Dit laatste bedrag was nog uitzonderlijk hoog in vergelijking met dit van de overige maatschappijen. „Edingen-Geraardsbergen" had 320.000 frank en „Charleroi-Florennes", 360.000 frank waarvan 50.000 frank staatssubsidie. Het kapitaal van de andere vennootschappen bedroeg gemiddeld slechts 150.000 frank. De voornaamste onder deze laatsten was de S.A. de la route de Marchienne à Beaumont, die een kapitaal van 400.000 frank had uitgegeven voor de aanleg van een baan van bijna 23 km. De kleinste was de in 1832 opgerichte Compagnie de la route de Hodimont, die over 52.800 frank beschikte en 1 km 391 m lange straat van Hodimont (bij Verviers) naar Ensival aan te leggen. We laten de Société de la route de Marchienne-au-Pont à Trazegnies et à Courcelles (19.000 Fr.) buiten beschouwing, daar deze in feite een onderdeel was van een grotere onderneming.

Niet alle wegen die in concessie werden gegeven en dus door particulieren werden aangelegd, werden in het kader van N.V.'s, verwezenlijkt. In feite hebben de N.V.'s slechts betrekking op een klein gedeelte van het totaal der geconcedeerde wegen. Het aantal concessies bedroeg 77 in de periode 1830-

[6] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, dl. 2, p. 166.
[7] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, dl. 2, p. 102.
[8] DEMEUR, *op. cit.*, t. IV, dl. 2, p. 48.
[9] DEMEUR, *op. cit.*, t. I, Inl., p. VII.

1850 [10]. We mogen echter aannemen dat de N.V.'s werden opgericht voor de voornaamste onder hen. Ziehier de verdeling over de verschillende provincies van de concessies enerzijds [10] en de N.V.'s anderzijds :

provincie	concessies	N.V.'s
Antwerpen	—	—
Brabant	5	1
Henegouwen	32	16
Limburg	—	—
Luik	17	1
Luxemburg	—	—
Namen	—	—
Oost-Vlaanderen	23	1
West-Vlaanderen	—	—

. Het is een opvallend feit dat we in verhouding veel N.V.'s aantreffen in de provincie Henegouwen, in tegenstelling met de andere industriële centra bv. Luik. Zonder een diepgaande studie van al de concessies èn van de toestand van het verkeersnet vóór 1830 in de diverse provincies, is het echter niet mogelijk uit deze vaststelling enige conclusie te trekken.

Zeker is dat door de N.V.'s in Henegouwen een belangrijke verbetering aan het wegennet werd aangebracht. Deze verbetering werkte vooral ten voordele van de industrie, in het bijzonder van de nieuwe hoogovenindustrie in de omgeving van Charleroi.

CHARLEROI

Inderdaad, niet minder dan negen van de Henegouwse maatschappijen werden opgericht voor de aanleg van wegen die Charleroi of de industriële centra in de omgeving tot eindpunt hadden. Deze wegen dienden om ofwel de aanvoer van grondstoffen (ijzererts - hout enz...) te vergemakkelijken ofwel om de afzet van de koolmijnen en andere industrieën te vergroten.

[10] *Expose de la situation du royaume*, 1841-1850, Titre IV, pp. 202-203 en 204.

Het zijn :

1. *N.V. nr. 3. Marchienne-au-Pont - Beaumont:* 22 km 868 m en *nr. 4. De twee vertakkingen van Beaumont-Marchienne naar Charleroi en Marcinelle:* 15 km 529 m.

De aanleg van deze weg werd door de Kamer van Koophandel van Charleroi gevraagd in 1827. Hij zou in een driedubbele behoefte voorzien. Ten eerste zou hij de afzet van huisbrandkolen te Beaumont en de talrijke dorpen in de omgeving bevorderen. Ten tweede zouden de mijnen uit deze bosrijke streek hout kunnen halen voor het schragen van de mijngangen en de metaalbewerkers hun houtskoolvoorraad. Ten slotte zou deze baan aansluiten op deze van Beaumont naar Chimay. Van hieruit was het maar een stap naar de ijzermijnen [11]. In 1828 werd een poging gedaan om een maatschappij op te richten. Op initiatief van de Kamer van Koophandel onderschreven de mijneigenaars uit de omgeving van Charleroi een groot aantal aandelen [12]. Vóór de revolutie werd echter niets konkreets gedaan [13]. De Kamer van Charleroi nam opnieuw een initiatief in 1831, toen haar vanwege het Voorlopig Bewind 100.000 frank ter beschikking werd gesteld. Deze som moest worden aangewend voor een lucratieve onderneming van openbaar nut met als bedoeling de nood van de arbeidende klasse te verlichten. De Kamer besloot met dit geld de werken aan de weg van Charleroi naar Beaumont aan te vangen [14]. Eindelijk werd in 1833 door de staatsingenieur een verslag opgesteld. Om meer belangen te dienen en geen enkel bedrijf in het bijzonder te bevoordeligen raadde hij aan de weg te laten vertrekken vanuit Marchienne. De twee vertakkingen zouden het mogelijk maken dat alle bedrijven tot de baan toegang kregen.

2. *N.V. nr. 6. Châtelet au Campinaire, Ligny à Denée, Denée à Anthée.*

Over de bedoeling van eerstgenoemde weg spraken we reeds.

[11] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316. Verslag van de Algemene Vergadering van 11.11.1827. Warocqué en Huart beloofden het grootste deel van de aandelen te nemen indien er maatschappijen zouden worden gevormd voor de aanleg van de wegen Charleroi-Beaumont en Morlanwelz-Anderlues, 12.9.1827.

[12] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316. Vergadering van 11.7.1828.

[13] A.R.A., K. Kh. Charleroi, idem van 6.3.1829.

[14] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316. Extrait du registre aux délibérations de la Chambre de Commerce de Charleroi, 12.1.1831, id. 8.2.1831 en 22.11.1831.

Ligny-Denée en Denée-Anthée waren banen die de toegang tot de ertsmijnen moesten vergemakkelijken. Deze drie wegen werden, ondanks de mislukking van de vennootschap, toch verwezenlijkt in de periode 1830-1850.

3. *N.V. nr. 9. Couillet-Gilly langs Montignies-sur-Sambre:* verbinding van de mijnen met de metaalfabrieken .Daar deze weg bij Couillet vertrok op de grote baan van Charleroi naar Philippeville bracht hij een belangrijke verbetering voor de metaalfabrieken van Couillet en Montignie daar de ijzertransporten niet meer langs Charleroi moesten passeren (en daar tolgelden betalen !) [16].

4. *N.V. nr. 10. Marchienne-Florennes:* zie hoger.

5. *N.V.'s nrs. 15, 16 en 17. Marchienne naar Trazegnies en naar Courcelles.*

Het betreft hier twee wegen waarvan één uit Courcelles en één uit Trazegnies vertrok en die vervolgens samenkwamen bij het plaatsje Ruaux. Vandaar ging het langs één baan naar Marchienne. Zowel Courcelles als Trazegnies zijn centra voor kolenwinning. Ze werden op deze manier rechtstreeks met Marchienne en met de weg van Marchienne naar Beaumont verbonden.

CENTRUM

Na Charleroi werd vooral het Centrumbekken door de aanleg van wegen in het kader van de N.V. bevoordeligd. Vier maatschappijen werden gesticht voor banen die rechtstreeks de uitvoer van de steenkool vergemakkelijkten.

Het stadje Thuin aan de Samber was een belangrijke afzetmarkt voor de mijnen te Bascoup en Mariemont. De *weg van Bascoup naar Anderlues* (*N.V. nr. 6*) bevorderde de toegang tot deze markt. Anderlues lag namelijk op de grote baan van Charleroi naar Bergen. Van daaruit vertrok een gemeentelijke weg naar Thuin. Ook het belangrijke verbruikscentrum Fontaine-l'Evêque (spijkermakerij) werd op deze manier rechtstreeks met het Centrum verbonden. „*Lobbes-Sartiau*" (*N.V. nr. 14*) vertrok vanuit hoger-

[15] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 326. Rapport de l'Ingenieur en chef des Ponts et Chaussées dans le Hainaut sur la construction par voie de concession de péages de la route de Charleroi à Beaumont, avec embranchements vers Marchienne-au-Pont et Marcinelle (De Moor), 12.1.1833.

[16] A.B.Z., NV's, 3776. Brochure : Statuts de la Société pour la construction de la route de Couillet à Gilly, par Montignie-sur-Sambre. Charleroi, 1838.

genoemde baan naar Thuin in de richting van de Franse grens. Anderzijds werd de voorname kolenweg van Rœulx naar Chapelle-les-Herbaimont die bijna alle koolmijnen van het Centrum aandeed, doorgetrokken tot Gosselies (op de weg Charleroi-Brussel gelegen). *De baan van Bascoup naar Gosselies* (*N.V. nr. 11*) verbond aldus de mijnen van het Bekken van Charleroi en de metaalbedrijven met het Centrum enerzijds terwijl de verbinding met Bergen en het kanaal van Bergen tot stand werd gebracht door de *weg van Rœulx naar Bergen* (*N.V. nr. 8*). Deze laatste weg was vooral gunstig voor de in de omgeving van Obourg, Havré, St.-Denis en Boussoit, die nu in verbinding stond met het kanaal van Charleroi naar Brussel enerzijds (langs de vertakkingen van dit kanaal) en met de Franse afzetmarkt anderzijds.

BERGEN

Ten voordele van de mijnen van het Flénu-bekken werd een verkeersweg vanuit *Bergen naar de Franse grens in de richting Bavay* aangelegd (*N.V. nr. 12*). De bouw ervan werd mede door de mijnen zelf gefinancierd. Uit de Franse grensstreek betrokken de mijnen ten Westen van Bergen namelijk het noodzakelijke hout en anderzijds betekende Bavay en de talrijke dorpen in de omgeving een afzetgebied voor huisbrandkolen. De Franse regering aarzelde echter lang de concessie voor de sectie gelegen op Franse bodem te verlenen. De militaire overheden vreesden voor een verzwakking van de grensverdediging. Nog in 1846 liep de baan dood in de omgeving van de Franse grens en was als dusdanig voor de mijnen van weinig nut[19]. *Engis-Bergen* (*N.V. nr. 19*) had tot doel het transport van de produkten van de mijnen uit de gemeenten Frameries, Pâturages, La Bouverie en Cuesmes naar het station van de spoorweg te Bergen te vergemakkelijken. Alhoewel redelijk ver van het industriegebied gelokaliseerd diende ook de weg van *Edingen naar Geraardsbergen* (*N.V. nr. 5*) met de belangen van het Bekken van Bergen in verband te worden gebracht. De dichtbevolkte streek tussen Geraardsbergen, Oudenaarde en Aalst was een belangrijk afzetgebied voor huisbrandkolen. De steenkool werd over de weg aangevoerd langs Soignies en Edingen.

[17] Zie *Mémorial administratif du Hainaut*, 1837, p. 103.
[18] A.R.A., K. Kh. Charleroi, 316. Vergadering 11.9.1827.
[19] A.R.A., K. Kh. Bergen, 637. Kamer aan Minister van Openbare Werken, 30.7.1846. Zie ook beheerders (Corbisier, Quénon en Goffint) aan Kamer, 27.7.1846, en hun verzoekschrift aan de minister van Openbare Werken, 27.7.1846.

Wat de laatste twee compagnieën betreft, deze van de weg *van Hodimont naar Ensival* (*N.V. nr. 1*) (omgeving Verviers) en van de Brusselse *Paleizenstraat* (*N.V. nr. 2*) treden de industriële motieven niet zo op de voorgrond. Toch zijn er wel enige aanwijzingen dat ze er wel degelijk waren. In Hodimont waren namelijk veel lakenfabrikanten gevestigd en de „textielmagnaten" Biolley en Simonis hadden een groot aandeel in de N.V.

De Paleizenstraat te Brussel werd hoofdzakelijk aangelegd om een rechtstreekse verbinding tot stand te brengen tussen het koninklijk domein te Laken en het Koninklijk Paleis te Brussel. Dit motief kunnen we niet bestempelen als uitgesproken ekonomisch. Toch geeft het te denken wanneer we vaststellen dat zij werd aangelegd door dezelfde ondernemers die de werken van het kanaal van Charleroi naar Brussel uitvoerden, namelijk de Compagnie Van Nieuwenhuysen, waarin schepen Van Volxem voor een belangrijk deel was geïnteresseerd. Deze baan loopt namelijk vanaf het kanaal recht naar het hart van de stad...

Er rest ons nog na te gaan hoeveel de aanleg van deze wegen heeft gekost. De meeste maatschappijen konden rekenen op één of meerdere subsidies vanwege de Staat, de Provincie of de betrokken gemeenten. Het is moeilijk uit te maken hoeveel subsidie er globaal aan deze vennootschappen werd verleend vermits onze gegevens op dit punt onvolledig zijn. Ze werden soms bij het kapitaal gerekend, soms niet. Toch kennen we de juiste kostprijs van de verschillende wegen [11]. In totaal werden 203.825 m aangelegd voor een globale kostprijs van 5.071.452 frank. Dit betekent dat per km ongeveer 24.830 frank werd uitgegeven.

[20] Dank zij de statistische gegevens, vermeld in *Expose de la situation du royaume*, 1841-1850, pp. 213-214. Voor details zie lijst van de vennootschappen.

DIVERSE NIJVERHEDEN

TEXTIEL, GLAS EN CHEMISCHE PRODUKTEN, PAPIER

A. TEXTIEL

1. SOCIETE POUR LA FABRICATION DES CHALES DE CACHEMIRE ET AUTRES (Mechelen)

Akte : 13.3.1828; K.B. 22.3.1828; (Gaz. des Pays-Bas, 24.4.1828).
Soc. Kap. : 400.000 gulden - 500 fl. per aandeel.
Dir. : BAUSON (is ook aanbrenger).
Liquidatie vanaf 1832.

A.R.A., Den Haag, Kabinet des Konings, 4230.

2. BRUSSELSE MAATSCHAPPIJ VOOR HET SPINNEN VAN WOLLEN EN HET WEVEN NAAR DE WIJZE DER MERINOSSTOFFEN. SOCIETE POUR LA FILATURE ET LE TISSAGE DES LAINES A LA MANIERE DES ETOFFES MERINOS (Brussel)

Akte : 22.5.1828; K.B. 25.6.1828; (Gaz. des Pays-Bas, 18.7.1828).
Soc. Kap. : 1.269.000 Fr. of 600.000 gulden - 600 aandelen - 150 onderschreven.

1828
beheerders : J. B. Beyens H. C. Schumacher F. Basse *directeur :* A. Zanna

Voor akte zie A.R.A., S.G., 3551.

3. SOCIETE BRUXELLOISE POUR LA FILATURE DU LIN (Brussel)

Akte : K.B. 28.6.1828; (Gaz. des Pays-Bas, 18.7.1828).
Soc. Kap. : 6.000.000 gulden of 12.696.000 Fr. - 1.000 gulden per aandeel.

4. SOCIETE POUR LA FILATURE DU LIN ET DU CHANVRE A MOLEMBEEK-ST.-JEAN

Akte : K.B. 12.5.1829; (Gaz. des Pays-Bas, 6.6.1829).
Soc. Kap. :
Ontbonden in 1832 (Dm. I, p. VI).

5. SOCIETE POUR L'EXPLOITATION EN BELGIQUE DE LA FILASSE D'ALOES, AGAVES ET AUTRES PRODUITS ANALOGUES (Brussel)

Akte : 3.11.1835; K.B. 8.12.1835; (B.O. 1837, 82; Pas. 1837, 498).

Soc. Kap. : 500.000 Fr. en 150.000 Fr. stichtersaandelen - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 650.000 Fr. uitgegeven.

Inbreng : brevetten van invoer en fabrikatie (Soc. J.A. Vlies et Cie) : 150 stichtersaandelen.

1835
beheerders : H. Cattoir F. Legrand J. Vinchent L. Hennekinne-Briard Ph. Gravez *directeur :* Ad. Hauman

Wijz. : *Akte* : 3.7.1841; K.B. 3.7.1841; (B.O. 1843, 83; Pas. 1843, 776).
K.B. 23.9.1843 : herstichting.

In 1854 was de liquidatie van de N.V. geeindigd (Dm. I, p. VII).

A.B.Z., NV's, 3729.

6. MANUFACTURE ROYALE DE TAPIS DE TOURNAY (Doornik)

Akte : 14.9.1836; K.B. 17.3.1837; (B.O. 1837, 150; Pas. 1837, 883).

Soc. Kap. : 1.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 1.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 1.500.000 Fr.

Inbreng : tapijtfabriek te Doornik (Schumacher en Overman) en som van 120.000 Fr. - 540 a.
Soc. nat. : 350.000 Fr. - 350 a.

1836	1858	1865
beheerders :		
H. G. Schumacher	V. Drugman	V. Drugman
J. Cockerill	F. Borel	J. F. Borel
F. Borel	L. Veydt	L. Veydt
	Ridder A. Derasse	F. Coghen
	Sallandrouze de Lamornaix	F. Schumacher
commissarissen :		
Ridder de Sauvage	A. Delevingne	A. Delevingne
J. B. Delevingne	A. Benard	De Limnander
A. Serruys	F. Prové	J. P. J. Barbanson
J. Vandenbroekc	F. Coghen	graaf de Sauvage
X. Benard	Graaf de Sauvage	H. Doffegnies
directeur :		
Th. Ern. Schumacher	Lachez	Lachez

Wijz. : *Akte* : 18.7.1836; K.B. 9.8.1839; (B.O. 1839, 60).
Akte : 25.1.1842; K.B. 8.2.1842; (B.O. 1842, 13).
Akte : 27.11.1856; K.B. 5.12.1856; (B.O. 9.12.1856).

Ontbonden op 14.10.1869 (Dm. III, dl. 2, p. 281. Nieuwe vennootschap opgericht).

A.B.Z., NV's, 3724; Dm. I, p. 608.

7. SOCIETE BELGE D'INDUSTRIE SETIFERE (Brussel)

Akte : 25.5.1837; K.B. 28.6.1837; (B.O. 1837, 158; Pas. 1837, 891).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : N.V. heeft nooit aandelen uitgegeven.

Inbreng : onderneming te Ukkel (Chateau Van Steen) voor zijdeteelt (H. Obert) : 160 aandelen + 100 stichtersaandelen.

1837
beheerder :
J. B. Casse-Van Regemortel
commissarissen :
F. L. Winssinger
Ch. De Mevius
D. Sény
L. De Roy
H. Schuster
directeur :
H. Obert

A.B.Z., NV's, 3729.

8. SOCIETE DE FILATURE DE LIN ET ETOUPES A LA MECANIQUE DE ST.-GILLIS (Brussel)

Akte : 8.8.1837; K.B. 27.8.1837; (Pas. 1837, 896).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 550.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 2.418.000 Fr.

Inbreng : machines, materiaal, brevetten (A. Sacré) : 20 gewone aandelen en 55 stichtersaandelen.

1837	1858	1865
beheerders :		
J. Engler	E. H. Brugmann	E. Brugmann
F. Brugmann	G. Duisberg	E. Cambier
L. Bohne	A. Ch. A. L. Goethals	J. Vinchent
J. P. A. De Wautier	J. L. V. Dupré	A. C. A. L. Goethals
Ch. H. Roelants	G. Vigneron	J. L. V. Dupré
commissarissen :		
F. J. Huysman d'Honsem	Van Damme	E. Parthon de Von
Ch. Goethals	E. Cambier	A. Licot de Nismes
L. Vandervelde	J. P. A. De Wautier	Van Damme
	J. Vinchent	J. P. A. De Wautier
	A. M. V. Brugmann	A. M. V. Brugmann
directeur :		
A. Sacré	N. F. Delandtsheer	G. Duisberg

Wijz. : *Akte* : 7.12.1839; K.B. 27.12.1839; (B.O. 1839, 94).
Akte : 29.4.1841; K.B. 7.6.1841; (B.O. 1841, 55) nieuwe statuten : Société Linière de St.-Gilles. Soc. kap. : 1.418 oude aandelen; 1.000 Fr. per aandeel; 2.000 nieuwe aandelen van 500 Fr.
Akte : 17.9.1857; K.B. 3.10.1857; (Mon. 14.10.1857). Société Linière de Bruxelles. Dm. I, p. 624. Nieuwe statuten.

Ontbonden op 3.1.1862. (Dm. IV, dl. 2, p. 166).

A.B.Z., NV's, 3714; Dm. I, p. 624.

9. S.A. POUR LA FILATURE DU LIN ET DE L'ETOUPE A LA MECANIQUE (Mechelen)

Akte : 27.1.1838 en 19.2.1838; K.B. 20.2.1838; (B.O. 1838, 35; Pas. 1838, 280).

Soc. Kap. : 2.400.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 1.200.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 1.222.800 Fr.

Inbreng : terrein, gebouwen en plannen voor fabriek (De Brouwer de Hogendorp) : 100 aandelen.

1838	1858	1865
beheerders :		
A. A. Delacourt	Ch. Whetnall	Ch. Wettnall
F. J. De Sauvage	J. Th. Westrik	Ch. Simon
Fl. X. De Brouwer de Hogendorp	A. Demonceau	J. T. Westrik
commissarissen :		
Et. De Sauvage	A. De Backer	E. De Sauvage
J. H. Demonceau	Ch. Simon	A. Capiaumont
Nic. De Sauvage	Ad. Al. Capiaumont	Ed. Hennessy
Ad. Al. Capiaumont	N. De Sauvage-Vercour	Em. Guyot
J. B. De Keersmaeker	Et. De Sauvage	J. Fris
	J. Th. Westrik	N. De Landtsheer

Wijz. : *Akte* : 3.4.1840; K.B. 16.4.1840; (B.O. 1840, 59).
Akte : 20.7.1840; K.B. 3.8.1840; (B.O. 1840, 66).
Akte : 22.7.1841; K.B. 30.7.1841; (B.O. 1841, 73). (1.800 aandelen uitgegeven en 600 bevoorrechte aandelen van 1.000 Fr.).
Akte : 9.6.1845; K.B. 30.7.1845; (Mon. 11.7.1845).
Akte : 7.6.1850; K.B. 18.6.1850; (Mon. 22.6.1850). Uitbreiding tot spinnen van hennep en weverij.
Akte : 19.5.1868; K.B. 5.6.1858; Mon. 15 en 16.6.1868 : nieuwe naam : Société linière Malinoise. Dm. III, dl. 1, p. 328.

Ontbonden in 1860 (gekocht door Société linière St.-Léonard).

A.B.Z., NV's, 3729; Dm. I, p. 611.

10. SOCIETE LINIERE DE ST.-LEONARD (Luik)

Akte : 30.1.1838; K.B. 26.2.1838; (B.O. 1838, 36; Pas. 1838, 281).

Soc. Kap. : 3.500.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 3.500.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 3.500 aandelen - 1.750.000 Fr.

Inbreng : katoenspinnerij (9.604 klossen) en de helft van gebouwen, een stoommachine en materiaal, (Cockerill) : 1.200 aandelen.

1838	1858	1865
beheerders :		
L. Deswert	J. R. Bisschoffsheim	F. Fortamps
J. Cockerill	L. Deswert	E. Grenier
F. L. Anspach	Everard-Goffin	A. S. Costantini
Everard-Goffin	E. Grenier-Lefebvre	Ch. D. Soyez
E. Grenier	V. Pirson	J. Nagelmackers
directeur :		
H. L. Alexander	F. L. Alexander	F. L. Vanden Bulcke
commissarissen :		
	Ch. Visschers	F. Vandevin
	Ch. Soyez	F. Dierman-Seth
	L. Vielvoye	G. Fiévé-Steenlet

Wijz. : *Akte* : 17.1.1842; K.B. 7.2.1842; (B.O. 1842, 11).

Akte : 28.11.1842; K.B. 10.12.1842; (B.O. 1842, 117). Lening van 700.000 Fr.

Akte : 16.3.1858; K.B. 25.3.1868; (Mon. 1.4.1868). Nieuwe statuten. Dm. III, dl. 1, p. 285.

Akte : 16.11.1868; K.B. 3.12.1868; (Mon. 8.12.1868). Dm. III, dl. 1, p. 368.

Akte : 29.3.1871; K.B. 13.4.1871; (Mon. 20.4.1871). Dm. IV, dl. 1, p. 73.

A.B.Z., NV's, 3721; Dm. I, p. 615.

11. SOCIETE LINIERE GANTOISE (Gent)

Akte : 27.3.1838; K.B. 6.4.1838; (B.O. 1838, 43; Pas. 1838, 290).

Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 2.181.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 4.000 aandelen - 1.000 Fr. - 4.000.000 Fr.

1838	1858	1865
beheerders :		
J. B. Voortman	A. De Cock	A. De Cock
E. J. Coppens	E. Jacquemijns	E. Jacquemijns
A. M. G. Van Hoobrouck de Fiennes	F. Vandevin	F. Vandevin
	A. Desmet	J. P. Kok
		A. Desmet
commissarissen :		
G. F. Davignon	L. Deswert	H. Davignon
Ch. J. d'Hane de Steenhuyse	Ch. P. Roels-Dammekens	F. Fortamps
A. De Cock	H. Davignon	Herry-Vispoel
J. J. A. Verplancke	Herry-Vispoel	G. Scribe

Wijz. : *Akte* : 22.2.1851; K.B. 10.3.1851; (Mon. 13.13.1851). Nieuwe statuten (1).

Akte : 11.3.1868; (Mon. 3.4.1868). Hernieuwing statuten. Dm. III, dl. 1, p. 289.

A.B.Z., NV's, 3716; Dm. I, p. 619 (1).

12. SOCIETE DE LA LYS, POUR LA FABRICATION DE LIN, DU CHANVRE ET DES ETOUPES (Gent)

Akte : 6.7.1838; K.B. 25.7.1838; (B.O. 1838, 72; Pas. 1838, 668).

Soc. Kap. : 4.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 2.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 4.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 4.000 aandelen - 1.000 Fr. per aandeel - 4.000.000 Fr.

Inbreng : fabriek van bedrukte stoffen (Société Nationale) : 207 aandelen.

1838	1858	1865
beheerders :		
F. A. Claes	P. Rosseel	P. Rosseel
F. De Hemptinne	Ch. De Hemptinne	Ch. De Hemptinne
De Gandt-Verschueren	Eug. Desmet	E. Desmet
Ch. Pieters	A. L. Neyt	A. L. Neyt
E. Neyt	E. Morel	E. Morel
commissarissen :		
E. Grenier-Lefèbvre	J. R. Osy	J. R. Osy
J. R. Osy	E. Grenier	E. Grenier
P. Rosseel	Ch. Pieters	H. Rooman
A. Carpentier	H. Rooman	H. Rolin
J. Martens-de Meersman	H. Rolin	F. Rijck

A.B.Z., NV's, 3719; Dm. I, p. 616.

13. FABRIQUE BELGE DES LAINES PEIGNEES (Verviers)

Akte : 10.12.1838; K.B. 1.10.1839; (B.O. 1839, 71; Pas. 1839, 702).
Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : 2.500.000 Fr. uitgegeven.
Inbreng : fabriek (Cockerill, Pastor, Willmar, Michiels) : 800 aandelen.
Banque de Belgique : 1.200.000 Fr. - 1.200 aandelen.

1838	1858	1865
beheerders :		
J. Cockerill	V. Pirson	F. Vandevin
G. Michiels	F. Vandevin	V. Pirson
A. Oppenheim	S. Philippart-Cavenaile	F. Fortamps
G. Pastor	B. Tournay-Stevens	S. Philippart
J. Verreyt		B. Tournay-Stevens
commissarissen :		
L. Willmar	A. S. Costantini	A. S. Costantini
Ch. De Brouckère	H. Schuster	H. Schuster
J. Bégasse	A. Vandevin	A. Vandevin
G. F. Davignon		
J. Nagelmackers		
directeur :		
G. Michiels		
G. Pastor		

Wijz. : *Akte* : 28.6.1853; K.B. 22.7.1853; (Mon. 24.7.1853).
Akte : 19.6.1855; K.B. 28.6.1855; (Mon. 3.7.1855).
Akte : 3.6.1856; K.B. 10.6.1856; (Mon. 13.6.1856. Dm. I, p. 622).

Ontbonden op 22.11.1870. Dm. IV, dl. 2, p. 36.

A.B.Z., NV's, 3709; Dm. I, p. 622.

14. SOCIETE POUR LA FABRICATION DES SOIERIES (Lier)

Akten : 28.11.1839 en 8.1.1840; K.B. 10.2.1840; (B.O. 1840, 15; Pas. 1840, 61).

Soc. Kap. : 200.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Inbreng : - fabriek (commanditaire vennootschap : Soc. Actions réunies en J.B. Duysters) : 150.000 Fr.
- Soc. Actions réunies : 50.000 Fr.

1839
beheerders : F. Anspach J. R. Bisschoffsheim *directeurs :* J. B. Duysters Ch. Van Dongen

Ontbonden in 1855 (aangekocht door aandeelhouder Ehlich).

A.B.Z., NV's, 3722.

15. SOCIETE DU TISSAGE A LA MECHANIQUE, A BRAS, A MOTEUR HYDRAULIQUE OU A VAPEUR (Brussel)

Akte : 13.8.1846; K.B. 23.8.1846; (Mon. 29.8.1846; Pas. 1846, 653).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Inbreng : Brevetten (De Poorter, Clausson) : 1.000 aandelen + bevoorrechte aandelen.

1846
directeurs : De Poorter (senior) P. Clausson F. Fl. P. A. de Norman
Raad : J. Cassiers De Wouters de Bouchout F. B. O. De Merode Kervijn d'Elhoughe L. Veydt H. Kramp Van Baerle J. Arrivabene E. H. Brugmann J. Meeus-Vandermaelen E. Gaussoin

Ontbonden op 5.3.1849.

A.B.Z., NV's, 3708.

B. GLASPRODUKTEN

1. SOCIETE DES VERRERIES ET ETABLISSEMENTS DU VAL-SAINT-LAMBERT (Seraing)

Akte : 10.6.1826; K.B. 23.6.1826.

Soc. Kap. : 600.000 gulden - 5.000 fl. per aandeel.
stichters : J.J.A.G. De Bonaert, M.F. Akerman, J.B.Gh. Wasseige en Kemlin (directeur).

Ontbonden in 1836, gekocht door Manufacture des glaces, etc. de Bruxelles (zie nr. 3).

2. SOCIETE DES VERRERIES DE MARIEMONT

Akte : 12.9.1828; K.B. 15.10.1828; (Gaz. des Pays-Bas, 7.12.1828).

Soc. Kap. : 300.000 gulden - 3.000 fl. per aandeel.

Evolutie : 1835 : 1.269.841 Fr. uitgegeven.
gekocht in 1836 door Soc. A. des manufactures de glaces enz..., zie nr. 3.

1828
(stichters-aandeelhouders) :
F. E. Houtart-Cossee
G. J. A. de Stassart
F. P. L. H. J. De Haussy
J. A. Coghen
F. J. Everard-Goffin
G. Cappellemans
L. Holbeek
J. A. J. Cossée
L. Hennekinne-Briard

A.B.Z., NV's, 3823.

3. SOCIETE DES MANUFACTURES DE GLACES, VERRES A VITRE, CRISTAUX ET GOBELETERIE (Brussel)

Akte : 20.4.1836; K.B. 2.6.1836; (B.O. 1837, 105; Pas. 1837, 614).

Soc. Kap. : 6.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 3.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 11.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 22.000 aandelen - 500 Fr. - 11.000.000 Fr.

Inbreng : glasfabriek te Jumet en bijbehoren (Drion) : 745 aandelen. Idem van Mariemont (mandataris : Houtart-Cossée) : 807 aandelen. Idem van Heigne (Houtart-Cossée) : 246 aandelen. Kasteel van Lodelinsart en drie brevetten : 14 aandelen. Materiaal van fabriek van Heigne (Houtart en Dumont) : 246 aandelen.

Soc. nat. : 1.117.000 Fr. - 1.117 aandelen.

1836	1858	1865
beheerders :		
J. A. Coghen	F. J. L. H. J. de Haussy	F. Ph. De Haussy
F. P. L. H. J. de Haussy	F. J. Dindal	L. Veydt
F. de Meeûs	L. Lelièvre	F. J. Dindal
A. Drion-Quérité	Ch. Mallet	Ch. Mallet
F. X. Benard	L. Veydt	L. Lelièvre
	A. Cuttier	F. Houtart
	F. E. Houtart-Cossée	A. Cuttier
commissarissen :		
F. J. A. De Stassart	F. J. Everard-Goffin	F. de Macar
Ch. F. B. De Macar	F. de Meeûs	P. Brouwet
L. Hennekinne-Briard	F. de Macar	A. Mallet
F. Rittweger	F. Coghen	F. Coghen
F. J. Everard-Goffin	A. Mallet	F. De Sauvage
	P. Brouwet	G. Van Volxem-Marischal
	graaf De Sauvage	E. de Haussy
directeur :		
F. E. Houtart-Cossée		

Wijz. : *Akte* : 10.12.1840; K.B. 30.12.1840; (B.O. 1840, 111; Pas. 1840, 1278).

Akte : 4.7.1846; K.B. 8.9.1846; (Mon. 21.9.1847; Pas. 1846, 705). Soc. kap. : 10.000.000 Fr.

Akte : 18.5.1857; K.B. 31.5.1857; (Mon. 5.6.1857. Dm. I, p. 497). Nieuwe statuten : 10.000.000 Fr. kan op 16.000.000 Fr. gebracht worden.

Akte : 7.10.1862; K.B. 27.10.1862; (Mon. 1.11.1862). Verlenging en regeling voor afschrijving der obligaties.
K.B. 20.12.1891 : zetel naar St.-Marie-d'Oignies verplaatst.

A.B.Z., NV's, 3814; Dm. I, p. 597.

4. SOCIETE DE CHARLEROI, POUR LA FABRICATION DE VERRE ET DE LA GOBELETERIE (Charleroi)

Akte : 27.7.1836; K.B. 31.8.1836; (B.O. 1837, 112; Pas. 1837, 633).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 1.100.000 Fr.

Inbreng : twee glasblazerijen te Jumet (Lavary en Descamps-Richebé) : 240 aandelen.
Twee glasfabrieken bij Charleroi (De Dorlodot) : 230 aandelen.
Eén te Charleroi en één te Jumet (F.M. Desmanet en F.E. Jennar) : 220 aandelen.
Twee idem in omgeving Charleroi (H.J. Houtart) : 200 aandelen.

1836
beheerders : J. P. Kok H. De Brouckère N. A. Descamps-Richebé P. Lavary *directeur :* L. De Dorlodot

Wijz. : K.B. 25.4.1837 en 5.7.1837 (aankopen).
K.B. 11.4.1843 : liquidatie.
K.B. 27.4.1844 en 31.8.1844 (verkopen).

Ontbonden op 12.3.1845.

A.B.Z., NV's, 3815.

5. SOCIETE DES VERRERIES DU MARAIS A BOUSSU (Boussu)

Akte : 22.1.1839 en 12.2.1839; K.B. 5.10.1839; (B.O. 1839, 74; Pas. 1839, 713).

Soc. Kap. : 600.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 450.000 Fr. uitgegeven.

Inbreng : fabriek (commanditaire vennootschap D. Wéry et C°) : en 200.000 Fr.
bedrijfskapitaal : 400 aandelen.

1839
beheerders : D. Wéry P. J. Lamouret C. Wins *commissarissen :* Gérard J. Defontaine Van Miert (vader)

Werd enkele jaren later ontbonden.

A.B.Z., NV's, 3822.

6. SOCIETE DES VERRERIES D'AVROYE (Luik)

Akte : 13.9.1839; K.B. 5.10.1839; (B.O. 1839, 76; Pas. 1839, 815).
Soc. Kap. : 300.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : Br., 1838 : 200.000 Fr. uitgegeven.
Inbreng : uitbating (familie Melotte-Nizet) en 37.000 Fr. : 87 aandelen.
stichters : 113.000 Fr. - 113 aandelen.

1839
directeur : L. J. Fabri

Ontbonden op 1.11.1845.

A.B.Z., NV's, 3813

7. SOCIETE DE VERRERIE (Péruwelz)

Akte : 7.5.1850; K.B. 29.5.1850; (Mon. 2.6.1850; Pas. 1850, 257).
Soc. Kap. : 200.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 200.000 Fr. uitgegeven.
Inbreng : glasfabriek en bijbehoren te Peruwelz (Duez et Deflinne) : 60 aandelen.

1850
beheerders : V. Capouillet A. Duez-Delannoy L. Baugnies I. Duez E. Deflinne

Ontbonden op 14.6.1858.

8. SOCIETE D'HERBATTE-LEZ-NAMUR (Herbatte-lez-Namur)

Akte : 31.3.1853; K.B. 15.4.1853; (Mon. 19.4.1855; Pas. 1853, 140).

Soc. Kap. : 1.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 500.000 Fr. uitgegeven.

Inbreng : terreinen en gebouwen van de vennootschap van Herbatte (Royer-Buydens, G. Dümler, Buydens-Pirot) : 140 aandelen.
stichters : 170 aandelen.

1853	1858	1865
beheerders :		
F. Anciaux	A. Royez	A. Royez
A. Royer-Buydens	H. Richard-Lamarche	H. Richard-Lamarche
G. Bauchau	E. Puissant	G. Bauchau
E. Puissant	J. Piret	E. Puissant
J. Piret	F. Jalheau	J. Piret
Buydens-Pirot	G. Bauchau	F. Jalheau
commissarissen :		
	F. H. Pinchard	F. H. Pinchard
	Thijs	Thijs
	J. Dumonceau	J. Dumonceau
directeur :		
G. Dümler	G. Dümler	G. Dümler

Wijz. : *Akte* : 1.8.1854; K.B. 27.8.1854; (Mon. 2.9.1854).
Akte : 7.8.1861; K.B. 23.10.1861; (Mon. 29.10.1861. Dm. II, dl. 1, 209) : verlenging tot 1930.

A.B.Z., NV's, 3820; Dm. I, p. 600.

9. COMPAGNIE DE FLOREFFE, FABRICATION DE GLACES ET DE PRODUITS CHIMIQUES (Floreffe)

Akte : 7.5.1853; K.B. 30.5.1853; (Mon. 4.6.1853; Pas. 1853, 253).
Soc. Kap. : 6.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.
Evolutie : Dm. I, 1857 : 5.200.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 11.420 aandelen - 500 Fr. - 5.710.000 Fr.

1853	1858	1865
beheerders :		
J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim	J. R. Bisschoffsheim
A. Bennert	A. Bennert	A. Bennert
A. Royer (vader)	A. Royer-Buydens	L. Vielvoye
F. De Philippart	F. De Philippart	F. De Philippart
F. Petit	L. Vielvoye	A. Royer
commissarissen :		
H. A. M. Pitteurs	J. Lebeau	L. Orban
J. Lebeau	J. Lhoest	F. Bisschoffsheim
J. Lhoest	L. Wodon-Gomrée	L. Wodon-Gomrée
L. Vielvoye	L. Orban	H. Poncelet
L. Wodon-Gomrée	H. Poncelet	Ch. Lebeau

Wijz. : *Akte* : 13.11.1858; K.B. 29.11.1858; (Mon. 2.12.1848. Dm. II, dl. 1, p. 38) : herstichting.
Akte : 22.5.1867; K.B. 16.6.1867; (Mon. 20.6.1867; Dm. III, dl. 1, p. 247).

A.B.Z., NV's, 3818; Dm. I, p. 605.

PAPETERIES DE LA STATION (Luik)

Akte : K.B. 27.7.1855; (Mon. 31.7.1855; Pas. 1855, 436).

Soc. Kap. : 2.000 aandelen (zonder vermelding van enige waarde).

Inbreng : H.J. Stellingwerff et Compagnie : papierfabriek : 1.500 a.

1855
beheerders : J. H. Demonceau J. Nagelmackers J. Delbouille

Ontbonden op 20.9.1856.

A.B.Z., NV's, 3917.

SOCIETE DES PAPETERIES BELGES (Brussel)

Akte : 19 en 20.6.1856; K.B. 30.6.1856; (Mon. 2.7.1856; Pas. 1856, 385).

Soc. Kap. : 1.000 aandelen (zonder vermelding van enige waarde).

Inbreng : fabrieken van Basse-Wavre en Gastuche (Grez-Doiceau) en kapitaal van 200.000 Fr. (zie komparanten).

Evolutie : Dm. I, 1857 : 450.000 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : 1.000 aandelen - 434.000 Fr.

1856-1858	1865
beheerders :	
C. De Brouckère	V. Pirson
V. Pirson	Ed. De Vijlder
Ed. De Vijlder	L. Emérique
commissarissen :	
J. Oppenheim	J. Oppenheim
I. Mosselman	I. Mosselman
L. Emérique	A. De Brouckère

A.B.Z., NV's, 3916; Dm. I, p. 640.

SOCIETE DE L'UNION DES PAPETERIES DU PRINCE ET DU PONT D'OYE (Brussel)

Akte : 30.6.1857; K.B. 7.7.1857; (Mon. 10.7.1857; Pas. 1857, 295).

Soc. Kap. : 2.000.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 1.148.500 Fr. uitgegeven.
Dm. IV, 1873 : gewone aandelen : 1.739 - 500 Fr. per aandeel - 869.500 Fr.
bevoorrechte aandelen : 1.470 - 500 Fr. per aandeel - 735.000 Fr.

Inbreng : fabrieken Du Prince en van Pont d'Oye (Constant d'Hoffschmidt e.a.).

1857-1858	1865
beheerders :	
N. F. Berger	E. Mercier
L. Veydt	J. D. T'Kint-Vanderkun
C. d'Hoffschmidt	L. Veydt
V. Tercelin-Monjot	V. Tercelin-Monjot
A. Carton de Wiart	F. de Meeûs
commissarissen :	
G. de Lantivy	L. de Mathelin
Ch. Tremouroux	V. Drugman
L. de Mathelin	H. Nagels
directeur :	
F. Demeurs-Decorte	F. Demeurs-Decorte

Op 17.11.1857 keurde de Algemene Vergadering der aandeelhouders de inbreng van 4 fabrieken goed. Deze ondernemingen waren eigendom van Demeurs-Decorte en waren gelegen te Mont-St.-Guibert, Gistoux, Limal en Ter Hulpen. De inbreng werd gedeeltelijk in baar geld, gedeeltelijk in aandelen betaald. Dm. I, p. 643, voetnoot 2.

Wijz. : *Akte* : 22.6.1864; K.B. 7.7.1864; (Mon. 13.7.1864; Dm. II, dl. 1, p. 402).

A.B.Z., NV's, 3918; Dm. I, p. 643.

DE GROEP VAN DE SOCIETE GENERALE DE BELGIQUE

SOCIETE GENERALE DES PAYS-BAS POUR FAVORISER L'INDUSTRIE NATIONALE (Brussel)

Akte : 16.12.1822; K.B. 28.8.1822 en 13.12.1822; (Journal de Brux., 2.9.1822 en 12.12.1822).

Soc. Kap. : 50.000.000 gulden - 20 miljoen domeinen.
- 30 miljoen in aandelen van 500 gulden.

Evolutie : Dm. I, 1857 : 32.804.200 Fr. - idem gestort.
Dm. IV, 1873 : kapitaalsaandelen : 31.000 aandelen : 36.657.500 Fr.
«parts de reserve»: 31.000 aandelen

Wijz. : K.B. : 30.3.1843 en 5.5.1843; (B.O. 1843, 27) : verlenging.
Akte : 7.10.1850; K.B. 27.10.1850. Dm. I, p. 22 : verlenging.
Akte : 27.5.1852; K.B. 6.7.1852; (Mon. 16.7.1852).
Akte : 25.7.1871; K.B. 3.12.1871; (Mon. 7.12.1871). Nieuwe statuten. Dm. IV, dl. 1, p. 125.

A.B.Z., NV's, 3596; Dm. I, p. 16.
TRIOEN, I, pp. 1-8.

Evolutie van de beheerraad, 1823-1865 [1] :

Gouverneurs :	Repelaer van Driel O.	: 1823-1830.
	de Meeûs, graaf, Ferdinand	: 1831-1861.
	Liedts Ch., baron	: 1862-1877.
Directeurs :	— Caroly H. J.	: 1823-1832.
	de Baillet H., graaf	: 1833-1848.
	Sarens J. J.	: 1849-1862.
	— Cattoir H.	: 1823-1824.
	Basse F.	: 1825-1848.
	Schumacher H. G.	: 1849-1856.
	Drugman V.	: 1857-1862.
	— Delvaux de Saive L. J.	: 1823-1848.
	Matthieu J. P.	: 1849-1863.
	Barbanson J. P.	: 1864-1883.
	— Morel Ch.	: 1823-1830.
	Engler J.	: 1831-1839.
	Drugman F. J.	: 1840
	Van Volxem J. B.	: 1841-1848.
	Vander Elst Fr. E.	: 1849-1860.
	Van Volxem-Marischal G. H.	: 1861-1867.
	— Opdenbergh F.	: 1823-1840.
	De Munck F.	: 1841-1848.
	Malou J.	: 1849-1871.
	— Rittweger-Sauvage F. L. L.	: 1823-1848.
	Veydt L.	: 1849-1866.

[1] Le Centenaire de la Société Générale de Belgique, 1822-1922, pp. 270-273.

Secretarissen :	— Beerenbroeck C.	: 1823-1830.
	— Gréban C. J.	: 1831-1850.
	— Doffegnies H.	: 1851-1862.
Commissarissen :	— Bortier P. L.	: 1823-1829.
	Hennessy D. P. J.	: 1830-1851.
	Van Volxem-Marischal G. H.	: 1852-1861.
	't Kint de Roodenbeke H., graaf	: 1862-1900.
	— Capouillet P.	: 1823-1850.
	Houyet F. N. J.	: 1851-1865.
	— de Baillet H., graaf	: 1823-1832.
	Schumacher H. G.	: 1833-1848.
	't Kint-Stevens J. P.	: 1849-1859.
	Barbanson J. P.	: 1860-1863.
	Matthieu J.	: 1864-1894.
	— de Wellens L.	: 1823-1830.
	Coghen J. A., graaf	: 1831-1848.
	Gauchez A.	: 1849-1890.
	— Hagemans J.	: 1823-1830.
	Vilain XIIII, graaf	: 1831-1835.
	Caroly J. J.	: 1836.
	Van Praet J.	: 1837-1888.
	— Mettenius J. J. G.	: 1823-1829.
	Moeremans G.	: 1830-1835.
	Vander Linden d'Hooghvorst J., baron	: 1836-1846.
	— d'Overschie de Neerijssche A. G., baron	: 1847-1869.
	— Tiberghien P. F.	: 1823-1826.
	Van Volxem J. B.	: 1827-1841.
	d'Yve de Bavay Ferd., graaf	: 1842-1865.
	— Vander Elst P. J.	: 1823-1851.
	de Meure J. B.	: 1852-1853.
	de Liedekerke Beaufort, graaf, Adelin	: 1854-1870.
	— Van Gobbelschroy L.	: 1823-1830.
	de Munck F.	: 1831-1841.
	d'Ursel, hertog, L. M.	: 1842-1853.
	de Baillet H., graaf	: 1854-1868.

SOCIETE DE COMMERCE DE BRUXELLES (Brussel)

Akte : 10.2.1835; K.B. 7.12.1835; (B.O. 1837, 82; Pas. 1837, 497).
Soc. Kap. : 10.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : Br., 1838 : 10.000.000 Fr. uitgegeven.

1835
beheerders : F. Opdenbergh H. de Baillet F. J. De Munck J. Meeus-Vander Maelen *commissarissen :* F. C. Delvaux-De Saive Ch. F. Claes de Lembeek F. Basse J. P. Barbanson J. P. Matthieu-'t Kint Ch. Lecocq J. de Wellens vervangen door F. Drugman *titulair voorzitter :* F. de Meeûs *secretaris :* V. Drugman

Ontbonden op 9.8.1849.

A.B.Z., NV's, 3605.
TRIOEN, I, pp. 76-79.

SOCIETE NATIONALE POUR ENTREPRISES INDUSTRIELLES ET COMMERCIALES (Brussel)

Akte : 21.9.1835; K.B. 13.10.1835; (B.O. 1837, ?; Pas. 1837, 351).
Soc. Kap. : 15.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.
Evolutie : Br., 1838 : 7.500.000 Fr. uitgegeven.

1835
beheerders : F. X. Benard J. A. Coghen F. de Meeûs *commissarissen :* G. J. A. de Stassart F. Corbisier H. G. Schumacher

Wijz. : K.B. 28.3.1837.
Ontbonden op 9.8.1849.

TRIOEN, I, pp. 73-75.

SOCIETE DES CAPITALISTES REUNIS DANS UN BUT DE MUTUALITE INDUSTRIELLE (Brussel)

Akte : 19.10.1836 en 17.3.1838; K.B. 13.6.1841; (B.O. 1841, 108; Pas. 1841, 559).

Soc. Kap. : 50.000.000 Fr. - 1.000 Fr. per aandeel.

Evolutie : Br., 1838 : 12.000.000 Fr.
Dm. I, 1857 : 15.500.000 Fr. - 500 Fr. per aandeel idem gestort.
Dm. IV, 1873 : 31.000 aandelen - 15.500.000 Fr.

1836	1858	1865
beheerders :		
F. de Meeûs	F. de Meeûs	Ch. Liedts
F. Opdenbergh	L. Veydt	J. P. J. Barbanson
J. A. Coghen	H. de Baillet	H. de Baillet
H. de Baillet	J. Malou	H. Doffegnies
F. Basse	F. E. Vander Elst	L. Veydt
F. X. Benard	X. Benard	
J. Gréban		
commissarissen :		
J. Van Praet	J. Van Praet	F. d'Yve
		A. J. G. d'Overschie
baron d'Hooghvorst	J. P. Matthieu	de Neerijssche
J. Engler	F. d'Yve	F. N. J. Houyet
J. P. Matthieu	L. de Marnix	J. Van Praet
	de Roest d'Alkemade	
J. P. J. Barbanson	burggraaf	L. de Marnix
	A. J. G. d'Overschie	
F. d'Yve	de Neerijssche	
J. F. Drugman	J. P. J. Barbanson	

Wijz. : *Akte* : 16.3.1857; K.B. 22.3.1857; (Mon. 25.3.1857. Dm. I, p. 22). Hernieuwde statuten.

A.B.Z., NV's, 3593; Dm. I, p. 22.
TRIOEN, I, pp. 80-83.

DE GROEP VAN DE BANQUE DE BELGIQUE

BANQUE DE BELGIQUE (Brussel)

Akte : 26.2.1835; K.B. 12.2.1835 en 4.3.1835; (B.O. 1835, 114; B.O. 1835, 115).

Soc. Kap. : 20.000.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 20.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 21.432.000 Fr. idem gestort.
Dm. IV, 1873 : 100.000 aandelen - 50.000.000 Fr.

1835	1858	1865
directeur :		
Ch. De Brouckère	V. Pirson	Fred. Fortamps
beheerders :		
J. G. Mettenius	J. P. Kok	J. P. Kok
Ph. C. Vilain XIIII	F. Vandevin	F. Vandevin
G. F. Davignon	Fr. Fortamps	Eud. Pirwez
J. de Wellens		G. Sabatier
commissarissen :		
Th. de Rhodes	Ed. Cogels	Bauwens-De Heyn
J. R. Bisschoffsheim	Bauwens-De Heyn	A. S. Costantini
J. G. Legrelle	A. S. Costantini	L. Emérique
Fr. Coppens	L. Emérique	A. Oppenheim-Emden
J. Serruys	F. Heernu	Theod. de Rhodes
thesaurier :		
Ad. Oppenheim	A. Oppenheim	Hip. Vilain XIIII
	H. Schuster	F. Pirson
	Hip. Vilain XIIII	H. Schuster
	Em. Van Hoorebeke	A. Jamar

Wijz. : K.B. 5.8.1841; (Mon. 12 en 13.4.1841). Soc. kap. : verhoogd met 10.000.000 Fr. alleen voor disconto aan te wenden; L. Deswert : directeur.
K.B. 11.1.1842; (B.O. 1842, 10).
K.B. 31.12.1844; (Mon. 7.3.1844).
Akte : 26.2.1846; K.B. 5.3.1846; (Mon. 7.3.1846). Nieuwe statuten : Soc. kap. : 30.000.000 Fr., terugstorting 10.000 aandelen (van 1841).
K.B. 20.9.1848.

Conventie : 15.12.1849; *Akte* : 21.10.1850; K.B. 27.10.1850; (Mon. 28.10.1850).

Stopzetten en verbod uitgifte van bankbiljetten, liquidatie van uitgifte 1841 (10 aandelen Banque de Belgique tegen 5 aandelen Nationale Bank).

TRIOEN, I, pp. 21-26.

SOCIETE DES ACTIONS REUNIES (Brussel)

Akte : 30.11.1836 en 6.6.1837; K.B. 23.6.1837; (B.O. 1837, 156; Pas. 1837, 889).

Soc. Kap. : 40.000.000 Fr.

Evolutie : Br., 1838 : 12.000.000 Fr. uitgegeven.
Dm. I, 1857 : 12.000.000 Fr.
Dm. IV, 1873 : 9.444 aandelen (8.521.920 Fr.).

1836	1858	1865
beheerders :		
J. P. Kok	V. Pirson	F. E. L. Fortamps
J. R. Bisschoffsheim	F. Heernu	J. P. Kok
Ch. Desmanet de Biesme	F. Vandevin	F. Vandevin
G. J. A. de Viron	H. Schuster	H. Schuster
	J. P. Kok	I. Emerique
commissarissen :		
F. L. Anspach	F. Outshoorn	J. Outshoorn
F. Ch. d'Andelot	A. Vandevin	Th. de Rhodes
F. J. Everard-Goffin	L. Emerique	F. Washer
P. J. Van Bellinghen	Th. de Rhodes	G. Allard
Ph. Vilain XIIII	F. Washer	A. Vandevin

Wijz. : *Akte* : 28.7.1857; K.B. 8.8.1857; (Mon. 12.8.1857). Nieuwe statuten : Soc. kap. : 12.000 aandelen (zonder vermelding van waarde). Dm. I, p. 28.

Akte : 16.5.1873; K.B. 24.5.1873; (Mon. 1.6.1873). Nieuwe statuten. Dm. IV, p. 358.

A.B.Z., NV's, 3314; Dm. I, p. 28.
TRIOEN, I, pp. 88-91.

BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE

Algemeen Rijksarchief, Archief Société Générale de Belgique (A.R.A.; Arch. S.G.).

Voornaamste reeksen :

— archief Soc. de Commerce : 2957/3375;
— archief Soc. nat. : 3376/3673;
— archief Soc. Mut. : 3674/3691;
— archief Soc. de Bruxelles (mach.) : 3692/3706;
— Soc. Gén. : secrétariat et trésorerie : 1712/1891; 1650/1711; correspondance avec les soc. patronnées : 192/255; correspondance générale : 3917/4216, enz...

Algemeen Rijksarchief, Archief Ministerie van Financiën, (A.R.A., Min. Fin.) 306/319.

Algemeen Rijksarchief, Archief van Gobbelschroy, vol. 6, 9, 10, 14, 15, 16.

Algemeen Rijksarchief, Archief Voorlopig Bewind, nº 38 en passim (benoemingen).

Algemeen Rijksarchief, Archieven van de Kamers van Koophandel :

— Brussel, 299;
— Charleroi, 316/343;
— Bergen, 608/671.

Algemeen Rijksarchief, Archief S.A. Embranchements du canal de Charleroi.

Algemeen Rijksarchief, Ministerie van Openbare Werken, Archief Société du Luxembourg.

Archief van de Société Générale de Belgique, zetel van de maatschappij, Brussel.

— Proces-verbalen van de Directie, 1822-1850;
— Discontolijsten 1830.

Algemeen Rijksarchief, Archief Mijnbeheer, 931/943 (statistiek).

Algemeen Rijksarchief, Papieren Charles Rogier, 210.

Stadsarchief Antwerpen, Modern Archief, 1037 (verzekeringsmaatschappijen).

Rijksarchief Antwerpen, Provinciaal Archief, reeks J 202.

Archief Ministerie van Buitenlandse Zaken, naamloze vennootschappen (A.B.Z., N.V.'s).

Voornaamste reeksen : 3329/3415 steengroeven e.d.; 3447/3500 koolmijnen; 3445/3689, 3820, 3867 metallurgie; 3507/3579 spoorwegen; 3703/3788 wegen; 3377, 3733, 3752, 3736 scheepvaart; 3404, 3406 kanalen; 3813/3823 glas; 3705/3729 textiel; 3790/3807 suiker; 3753/3755 molens; 3337/3359, 3824/3860 verzekeringen; 3314/3399, 3572/3605 financiële vennootschappen; 3958 I, II wetten. enz.

Archief Ministerie Buitenlandse Zaken, Commission supérieur de l'industrie et du commerce, 2316, 2317 I.

Public Record Office London, diplomatieke correspondentie, Foreign Office Belgium nº 10/22-115.

Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, Staatssecretarie, 98, 120, 142, 84, 123, 125, 46, 31, 46, 120, 51-56 (N.V.'s); Buitenlandse Zaken, A I 795 B, A I, 1718 (Van Gobbelschroy); Staatssecretarie, 6251 (België, 1839-1840 geheime dépêches) Justitie, 5321-5324 (N.V.'s), 4645, nº 3 (1839 betreffende Soc. Gén.); Kabinet des Konings, 4505 C, 4219-4230 R 23.

Koninklijk Huisarchief 's Gravenhage ,Eº Vº (deelneming in maatschappijen); A40 afd. XX (geldelijke deelname van Willem I in ondernemingen); Fonds afkomstig van Neuwit, 39.

DAGBLADEN

L'Indépendant, 1831-1843; *L'Indépendance Belge*, 1843-1850.
Moniteur Belge, 1831-1850.
Le Courrier Belge, 1836-1839.
Journal de Liège, 1836.
L'Observateur, 1838.
Emancipation, 1839.
Le Belge, 1836.

STATISTISCHE WERKEN

Statistique de la Belgique. Mines, usines minéralurgiques, machines à vapeur. Rapport au Roi. Bruxelles, fº, CVIII, 437 pp. 1842.

Idem voor 1839-1844 en 1845-1849.

Exposé de la situation du royaume. Période décennale de 1841 à 1850. Bruxelles, 1852, 3 vol., 4º (Ministère de l'Intérieur).

Exposé de la situation du royaume. Période décennale de 1851 à 1860. Bruxelles, 1865, 3 vol., 4º.

HEUSCHLING Ph. F. X. T., Essai sur la statistique générale de la Belgique, composé sur des documents publics et particuliers. Bruxelles, 1838, 12º, XVI-416 pp.

REPERTORIA :

Bulletin Officiel des lois et arrêtés royaux de la Belgique, 1830-1845. Bruxelles, Weissenbruch, 1830-1845, in 8°.
Verwijzing : B.O., jaargang waarin statuten werden gepubliceerd, volgnummer.

Moniteur Belge. Bruxelles, Imprimerie du Moniteur belge, 1831-1873, in 4°, (Ministère de la Justice). Bijlagen.
Verwijzing : Mon., datum van publikatie.

Pasinomie ou Collection complète des lois, décrets, arrêtés et règlements généraux qui peuvent être invoqués en Belgiques. Mise en ordre et annotée... Bruxelles, 1833-1941.
Verwijzing : Pas., jaargang waarin statuten werden gepubliceerd, volgnummer.

BRIAVOINNE N., *De l'Industrie en Belgique. Causes de décadence et de prospérité. Sa situation actuelle.* Bruxelles, 1939, 2 vol. in 8°, 446-566 pp. (lijst van N.V.'s, T. II, p. 562-566).
Verwijzing : Br. 1838.

TRIOEN L. F. B., *Collection des statuts de toutes les sociétés anonymes et en commandite par actions de la Belgique*, recuellis et mis en ordre d'après les documents officiels communiqués par le gouvernement et d'après les renseignements fournis par les sociétés elles-mêmes; suivi de tableaux synoptiques et d'une notice sur les emprunts et les fonds publics, cotés dans toutes les bourses de l'Europe. Vade-mecum des industriels, des commerçants et des rentiers. Bruxelles, 1839, 2 vol., in 8°, 463, 457 pp. tabl.
Verwijzing : TRIOEN, Deel, p.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes en Belgique en 1857*. Collection complète des statuts en vigueur, collationnés sur les textes officiels avec une introduction et des notes. Bruxelles, 1859, in 8°, CXIV-708 pp.
Verwijzing : Dm. I, p.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique, à partir du 1er janvier 1858*. Suite et complément de la collection complète des statuts en 1857. Bruxelles, (1858-1864), in 8°; III-475-300 pp.
Hieruit : lijst beheerraden 1858.
Verwijzing : Dm. II, p.

DEMEUR A., *Des sociétés anonymes de Belgique, 1865 à 1969*. Suite et complément de la collection complète des statuts en 1857. Bruxelles, Paris, Leipzig, 1870, in 8°, 476-292 pp.
Hieruit : lijst van beheerraden 1865.
Verwijzing : Dm. III, p.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique. Années 1870 à 1873, (jusqu'à la mise en vigueur de la loi du 18 mai 1873)*. Suite et complément de la Collection complète des statuts en 1857. Bruxelles, Paris, Leipzig, 1874, in 8°, 22-364-276 pp.
Verwijzing : Dm. IV, p.

110me anniversaire de la fondation des usines Cockerill 1817-1927, Ed. Odry-Mommens en 1827. In 4°, 165 pp.

Association charbonnière et l'industrie de Charleroi et de la Basse-Sambre, Livre du Centenaire de l'Association, 1931, 4°, 366 pp.

BORQUET H., *Examen du résultat que va produire la construction d'un chemin de fer de l'Entre-Sambre-et-Meuse pour le bassin houillier de Liège et recherche des moyens qu'il conviendrait d'employer pour prévenir la ruine totale de ce dernier*, Liège, Oudart, 1844, 15 pp.

Centenaire de la Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille Montagne. Liège, 1937, 115 pp.

CLAUSSET E., *Les cristalleries du Val Saint-Lambert, Verre et silicates industriels*, XII, n° 4 en 7.

COLLE-MICHEL M., *Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours*. Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine, Cahiers 9, Louvain-Paris, 1959, 29 pp.

COLLE-MICHEL M., *Les archives de la S.A. Métallurgique d'Espérance-Longdoz, des origines à nos jours*. Centre interuniversitaire de l'histoire contemporaine, Cahiers 24, Louvain-Paris, 1962, in 8°, 67 pp.

COLLE-MICHEL M., *Les archives de la Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille-Montagne*. Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine, Cahiers 46, Louvain-Paris, 1966, in 8°, 95 pp.

Compagnie des charbonnages belges. Rapport à l'Assemblée générale du 9 mai 1847. Paris, G. Jousset, 27 pp.

La Compagnie Royale Asturienne des mines, 1853-1953, Bruxelles, 1954, in 4°, 218 pp.

Les Cristalleries du Val St.-Lambert, fondées en 1826, Liège, 1931.

DESCAMPS G., *Mémoire historique sur l'origine et des développements de l'industrie houillère dans le bassin du Couchant de Mons (Hainaut)*, Mons, 1880, in 8°, 2 vol., 424 pp. - 273 pp.

DE DORLODOT J., Baron, *Les débuts de la glacerie en Belgique. Verre et silicates industriels*, VIII, n° 5 (15 févr. 1937), 6 (25 févr.), 7 (5 mars), 8 (15-3), 9 (25-3), 10 (5-4), 11 (15-4), 12 (25-4), 13 (5-6), 14 (15-5); IX, n° 18 (25-6-1938), 24 (25-8), 26 (15-9); X, n° 3 (25-1-1939).

DE LAVELEYE A., *Chemins de fer belges. Histoire des 25 premières années des chemins de fer belges*, Bruxelles, 1862, in 8°, 228 pp.

DE LAVELEYE A., *Chemin de fer de l'Entre-Sambre-et-Meuse. Ligne centrale, mémoire à consulter*. Bruxelles, Demat et Cie, 1844, 32 pp.

DE PUYDT R., *Mémoire sur le canal de Meuse et Moselle*, Mons, 1821.

DE PUYDT R., *Mémoire sur la canalisation de la Sambre en Belgique*, Bruxelles, 1834.

DE NIMAL H., *La métallurgie à l'Exposition de Charleroi en 1911, avec des notes historiques sur la forgerie* (overdruk uit Drèze, e.a., Livre d'or de Charleroi, 1911, verschenen 1913), 84 pp.

DE THIER L., *Chemin de fer du Luxembourg.* Extrait du journal la Meuse, Liège, Carmanne, 1858, in 12°, brochure.

L'Evolution de la gobeleterie belge, Verre et silicates, n° 23 (15 août 1936).

EVRARD R., DESCY A., *Histoire de l'Usine des Vennes, suivi de considérations sur les fontes anciennes*, 1548-1948, Liège, 1948, in 8°, 381 pp.

Exposition universelle de Paris, 1867. Notice sur la Société de la Vieille Montagne, s. l., in 8°, brochure.

FOCQUET, *Rapports. S.A. du chemin de fer de Pepinster à Spa*, Bruxelles, 1957, in 8°, brochure.

FRAIPONT M., *Le centenaire des cristalleries du Val St.-Lambert:* 1826-1926. *I. Rapport historique ; II. Compte rendu des cérémonies et festivités, 27-28 juin* 1926, Liège (1926).

GENICOT L., *Histoire des routes belges depuis 1704*, Bruxelles, 1948, Office de Publicité, 1948, in 12°, plans, 78 pp.

GENICOT L., *Etude sur la construction des routes en Belgique*, Bulletin de l'Institut de recherches économiques de Louvain, août 1939, p. 421, nov. 1946, p. 495 ; sept. 1947, p. 477.

GODEFROID, *Une colonie de Vonêche au Val St.-Lambert, Wallonia*, XX, n° 12 (13 déc. 1912).

GODIN A. en WARZEE A., *Faire l'histoire des progrès de la fabrication du fer dans la province de Liège*, Mémoires de la Société libre d'Emulation de Liège, nouvelles séries I, 1860, pp. 293-538.

HANSOTTE G., *Une entreprise charbonnière liégeoise au XIX*eme *siècle: le Val-Benoît, Commission communale d'Histoire, de l'ancien pays de Liège*, Vaillant-Carmanne, 1962, T. VI, n° 5.

HANSOTTE G., *Inventaire des archives du charbonnage du Bois d'Avroy à Sclessin* in : *Archives d'Entreprises*, pp. 83-94. Bruxelles, Ministère de l'Education nationale et de la culture; *Archives générales de Royaume*, Archives de l'Etat de Liège, 1961, in 8°, 121 pp.

HANSOTTE G., *Inventaire des archives du Charbonnage des Six-Bonniers à Seraing*. Bruxelles, 1959.

HAVERMANS R., *Een en ander bij het Eeuwfeest van de spoorweg Antwerpen-Rotterdam Calmthoutania*, 6, 1953-1954, pp. 71-89.

HENDERSON W. O., *Britain and industrial Europe (1750-1850)*. Studies in British influence on the industrial revolution in Western Europe, Liverpool, 1954, in 8°, 255 pp.

HUSTIN R., *Les Cockerill et la Cité de l'Acier* (Collection Nationale, 5° série, n° 53), Bruxelles, Office de publicité, 1944, in 8°, 76 pp.

L'industrie du zinc, société de la Vieille-Montagne, 1837-1905, Liège, 1905, in 4°, 144 pp.

LAMALLE U., *Histoire des chemins de fer belges*, Bruxelles, 1953, 8°, 252 pp. + XXXI planches.

LECOCQ A., *Description de l'établissement J. Cockerill, à Seraing...*, Liège, 1847, in 12°, IV-75 pp. Idem, Liège, 1853, in 12°, 70 pp.

LEFEBVRE L., *L'Exploitation du minerai de plomb à Long-Willy (1820-1900). La découverte du minerai de plomb.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg, 1949, t. XXV, pp. 13-23.

LEHON Ch., *Rapport sur la concession des mines de la Vieille Montagne*, Brussel, 1853.

LEVY-LEBOYER M., *Les banques européennes et l'industrialisation internationale dans la première moitié du XIX*eme *siècle*, P.U.F., 1964, in 8°, 813 pp.

Le Livre d'Or de Seraing, Seraing, A. Gérard, 1923, in 4°, 171 pp.

LOISEL F., *Annuaire spécial des chemins de fer belges (période de 1835 à 1865 inclus)* publié sous la direction de la Conférence des chemins de fer belges), Bruxelles, 1867, 8°, 626 pp.

MAMHAIM E., *Les débuts de l'établissement John Cockerill à Seraing, Vierteljahrschrift S.W. Geschichte*, T. III, 1905, pp. 627-648; *Revue universelle des Mines* (1906), t. 13, pp. 171-192.

MALHERBE R., *De l'exploitation de la houille dans le pays de Liège. Mémoire couronné par la Société belge d'émulation de Liège au concours de 1861.* Liège, 1863, in 8°, 222 pp.

MATTHIEU E., *Verrerie de Haine St.-Pierre*, Annales du Cercle Archéologique de Mons, XXIV, 1895, pp. 415.

Mémorial administratif de la province de Hainaut, 1837.

Mémoire pour M. N. Max. Lesoinne demandeur appelant contre la Société anonyme de Sclessin, demanderesse intimé et J. Cockerill, Pirard, Davignon et consorts, intervenants aussi intimé. Liège, Imprimerie Rosa, 25 octobre 1836. S. J. F. Lesoine, De Longrée (père) avocats et M. Lesoinne.

MICHEL M., *Contribution à l'Histoire de l'organisation des entreprises dans la provinces de Liège. La Soc. an. d'Ougrée-Marihaye des origines à 1914*, Licentiaatsverhandeling, Universiteit Luik, 1957.

MONOYER J., *Mémoire sur l'origine et le développement de l'industrie houillère dans le bassin du Centre (Hainaut)*, Mons, 1873, in 8°.

MOUREAUX-VAN NECK A., *Une expérience malheureuse de la Société Générale de Belgique: la Société du Renard (1837-1844).* Cahiers Bruxellois, XIII, 1968, 2-3, pp. 87-200.

PURAYE J., *Gilles-Antoine Lamarche*, 1785-1865. Notes pour servir à l'Histoire industrielle du pays de Liège, Bulletin de l'Institut d'archéologie liégeois, T. LXXV, 1962, Liège, 8°, pp. 101-105.

SOIL E., *Les tapisseries de Tournai*, in : *Mémoires de la société historique et littéraire de Tournay*, T. XXII, 1891, pp. 1-450.

Société Anonyme du Charbonnage de Sacré Madame à Damprémy, 1838-1938. *Centième anniversaire.* Couillet, s.d., in 4°, 87 pp.

Société anonyme des Hauts-fourneaux de Monceau, érigée en 1836. Bruxelles, 1857, 15 pp.

Société anonyme de la Lys, 1838-1938. Gand, 1938.

Société anonyme de Marcinelle et Couillet, Belgique. Description des charbonnages, mines, usines métallurgiques et de leurs produits. Couillet, Godenne, 1889, 8°, tab., 117 pp.

La Société anonyme d'Ougrée-Marihaye. Ougrée, Service générale du personnel de la S.A. d'Ougrée-Marihaye, 1949, in 8°, 31 pp.

TOILLIEZ A., *Mémoire sur l'introduction et l'établissement des machines à vapeur dans le Hainaut. Couronné par la Société des sciences, des arts et des lettres du Hainaut, le 14 mars 1836. Extrait du „Compte rendu du troisième anniversaire de la Société des sciences, etc..., du Hainaut.* Mons, in 8°, 44 pp.

THIMUS M. et G. J. STEMBERT, *Aux très honorables seigneurs des Etats députés de la province de Liège (concernant la concession des mines calaminaires de Membach)*, s.l., id. in 4°, broch.

VALERIUS J. B., *Traité théorique et pratique de la fabrication du fer, avec un exposé des améliorations dont elle est susceptible, principalement en Belgique*, Paris-Bruxelles, 1843, 1ere édition, in 8°.

VIFQUAIN A., *Des voies navigables en Belgique*, Bruxelles, 1843.

VIFQUAIN J. B., *Des voies navigables en Belgique*, Bruxelles, 1859, in 8°, 500 pp.

VITU Auguste, *Guide financier. Répertoire général des valeurs financières et industrielles.* Paris, Hachette, 1864.

Des voies navigables en Belgique. Considérations historiques suivies de propositions diverses ayant pour objet l'amélioration et l'extension de la navigation, Bruxelles, 1842, in 8°, 478 pp.

WARZEE A., *Exposé historique et statistique de l'industrie métallurgique dans le Hainaut.* Extrait : *„Mémoires et publications de la Société des sciences, des arts et des lettres du Hainaut"*, 2eme série, T. VIII. Mons, 1861, in 8°, 148 pp.

WARZEE A., *Exposé historique de l'industrie du fer dans la province de Liège. Extrait des Mémoires de Société d'Emulation de Liège*, nouvelle série, T. I, Liège, 1861, in 8°, 94 pp.

BIOGRAFISCHE INDEX PERSONEN

ACCARAIN Adrien
directeur van koolmijnen;
Dir. Charb. Agrappe et Grisoeuil (1837); comm. charb. Haut-Flénu (1838, id. 1858 en 1865); comm. Route Mons-Bavay (1841);
pp. 37, 40, 75, 483.
ACCARAIN Emile
mijningenieur, Lambusart;
Comm. charb. Bonne Espérance (1855, dir. 1858 en 1865); dir. H.F. Dolhain (1858);
pp. 142, 310.
ABLAY-DE PERCEVAL
Generaal-commandant van de provincie West-Vlaanderen - Brugge (1865).
Comm. chemin fer Lichtervelde-Furnes (1865);
p. 449.
AIKIN J.
Liverpool;
Dir. London and South Western Railway (1848); dir. : Liverpool, Crossby and Southport Railway (1853), beh. Great Luxembourg Railway (1862 en 1865) (Bradshaw);
p. 406.
AKERMAN, M.F.
Stichter Soc. Val-St.-Lambert (glas) (1826);
p. 507.
ALEXANDER F.L.
dir. Linière St.-Léonard (1838);
p. 502.
ALEXANDER Henri Leslie
Luik; dir. Linière St.-Léonard (1838), beh. Bains et lavoirs St.-Léonard (1853, id. 1858 en 1865);
p. 502.
ALLARD Gustave M.B.
° Br. 3.9.1803; † Clermont 10.7.1869 (258); zoon van Martin en Smeesters Alexandrine Fr., gehuwd met DANSAERT Hortense M. Ant. Sid. ° Br. 29.11.1811; † Br. 20.4.1886 (1700); dochter van Jean Baptiste en ENGELS Anne Marie Jeanne; comm. Actions réunies (1865);
p. 524.
ALQUIER Arthur, baron
° Florellière (Vendée. Fr.) 29.8.1827; † Parijs, 5.8.1871; volksvertegenwoordiger (1870); comm. Mines de la Sambre (1858);
p. 327.
ALVARES Vincent
eigenaar Madrid (1853), Parijs (1858); beh. Royale asturienne des mines (1853, id. 1858 en 1865);
pp. 317, 321.

AMAND Charles - p. 246.

AMAND Joseph

eigenaar van smelterijen, gehuwd in 1830 met DE COPPIN DE FALAEN Antoinette, Ermeton sur Biert. (Maigret de Priches, p. 39); comm. soc. forges l'Heure (1858, id. 1865);

pp. 266, 268.

AMBROES Joseph Henri

eigenaar St.-Gillis Br.; vice-voorzitter Rechtbank van eerste Aanleg Brussel; beh. charb. Vallée Piéton (1854, id. 1858 en 1865); beh. charb. Grand-Bordia (1860, id. 1865);

pp. 135, 136.

AMET P.L.X.

beh. charb. Courcelles-Nord (1840);

pp. 79, 82.

ANCIAUX Ferdinand Jos.

notaris, Namen (1838); beh. Eclairage gaz et fonderie Namur (1838); beh. Herbatte-lez-Namur (glas) (1853);

p. 511.

ANDERSON John.

beh. chem. fer Entre Sambre et Meuse (1845);

p. 384.

ANNEMANS Pierre.

° Br. 11.5.1792; † Br. 12.4.1865 (1929); zoon van Pierre en EMMERECHTS Petronille Marie gehuwd te Br. 4.7.1817 (242) met DE JONCKER Marie Catherine ° Br. 7.12.1795, dochter van Pierre en VERHASSELT Gertrude;

groothandelaar en reder, tabakfabrikant (firma ANNEMANS père et fils aîné. Pat. 1850), lid van Bestendige Deputatie provincie Brabant (1838), voorzitter Kamer Koophandel (1858-1860), interim. gouverneur provincie Brabant, tot 1838 lid gemeenteraad Br. (belast. 1838 : 1332 F) (Livre d'or, Ordre Leop., II, p. 238);

beh. Charb. Grand-Conti et Spinois (1839, id. 1857); Dir. Soc. Marit. belge (1837); beh. Moulins Anvers et Gand (1843);

p. 96.

ANOUL Casimir

eigenaar, Br.;

beh. Charb. Haut-Flénu (1838); dir. Soc. de Groenendael (chem. prod.) (1835);

p. 75.

ANSIAU Henri Aug. Jos.

° Bergen 17.5.1810; † Casteau 28.11.1879; zoon van Albert Ch. Vict. en JOUVENEUD gehuwd te Bergen 13.6.1836 (106) met CORDIER DE ROUCOURT Aimée Franc. Jos. ° Bergen 7.12.1817, dochter van Ignace Const. Charles, Mich. en DARAS Marie Anne-Charlotte;

grootgrondbezitter en bekend agronoom. Volksvertegenwoordiger voor Soignies 1835 afgekeurd (was gemeenteraadslid) terug verkozen 1848 : mandaat verschillende malen hernieuwd (Livre d'or, Ordre Leop. I,

p. 278) tot 1874 schepen en burgemeester Casteau (gedurende 35 jaar) (Rousselle, p. 7).
beh. Chem. fer du Centre (1858); beh. Exploitation Carrières Rombaux (1858 en 1865); beh. Exploitation de la Tourbe (1859); comm. chem. fer Baume-Marchienne (1862 en 1865); beh. chem. fer Braine-le-Comte-Courtrai (1863-1865);
p. 430.

ANSPACH Eugène
zoon van François en HONNOREZ Marie Francoise;
advokaat Br., censor Nationale Bank;
comm. H.F. l'Espérance (1865); censor Immobilière Belg. (1863); comm. Linière Grez. et Boulez (1865);
p. 202.

ANSPACH François Louis
° Br. 8.10.1784; † Br. 8.6.1858 (2669); zoon van Isaac Salomon en PAPET Aimée gehuwd Br. 23.8.1826 (560) met HONNOREZ Marie Françoise ° 29.7.1807 (1650) † Br. 12.12.1851 (4469), dochter van Jean Remi François en BARA Ernestine;
comm. Banque Belg. 1838, 1839; beh. 1843;
groothandelaar (Pat. 1827 firma DAVILLER, GROS, ROMAN) (Pat. 1838 : firma GROS, ODIER, ROMAN et Cie); gemeenteraadslid Br. 1838-1847; Handelsrechtbank (hulprechter 1834-1835; rechter 1836-1837, voorzitter 1838-1839). Kamer van Volksvertegenwoordiger voor Br. 10.6.1845 tot 5.7.1858 (lib.) (Bocharn, p. 12; Livre d'or, Leop. I, p. 278);
beh. Union belge ass. (1833); thesaurier (en stichter) Caisse hypothécaire (1835); beh. Ch. fer Sambre à la Meuse (1836); comm. soc. Action réunies (1836); beh. Linière St.-Léonard (1838); beh. Fabrication soieries Lierre (1838); comm. Galeries St.-Hubert (1845); beh. H.F. Pommeroeuil (1845);
pp. 276, 369, 373, 502, 505, 524.

ARNOLD A. W.
eigenaar, Londen;
beh. Chem. fer Charleroi-frontière de France (1845, 1858 en 1865); beh. Mines et fonderies de la Sambre (1853, id. 1858);
pp. 327, 328, 391.

ARNOLDY Jean Evrard
comm. Route de Hodimont (1832);
p. 476.

ARRIVABENE Jean, graaf
eigenaar Brussel, lid comité Spaarkas Banq. Belg. (1843); thés. Dir. Cie belge de colonisation (1841, id. 1858);
Raadsheer Tissage à la mécanique, etc. (1846);
p. 506.

ASHLEY William Anth.
° Londen 4.10.1803; † Menstone 17.4.1877; zoon van Cropley 6e Earl van Shaftesbury, gehuwd 1831, dochter BAILLIE Hugh Duncan kolonel;

advokaat; ambassade-attaché te Wenen 1830; thesaurier en onder-kamerheer van Koningin Adelaïde (1834-1849); bestuurder koninklijk Hospitaal St.-Katherine Regents Park Londen (1859-1877) (Boase);
beh. Chem. fer belges de Jonction de l'Est (1847);
p. 413.

ASHWELL James
° Nottingham 1799; † Mildway Lodge, Weston 2.7.1881;
ingenieur; medestichter Institution of civil engineers (1818) (Boase, p. 98);
directeur en beh. ingenieur Chem. fer Grand-Luxembourg (1847-1852); beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1852); beh. Chem. fer Turnhout (1853);
pp. 410, 411, 422, 423, 424, 428, 429.

ATTWOOD James Henri, ridder
Carlisle;
beh. Grande Compagnie Luxembourg (1846);
p. 406.

AUBRY
Frans bankier;
pp. 231, 282.

AUSTIN William
advokaat Londen;
beh. Chem. fer Entre Sambre-et-Meuse (1858 en 1865); dir. Rhymey Railway (1858); dir. Metropolitan Railway (1862-1865); dir. Italian Junction Railway (1862); dir. London district Company (telegrafische communicaties) (1862); dir. Metropolitan district Railway (1865); dir. Metropolitan and St.-John's Wood (1864-1865) (Bradshaw);
p. 384.

BABUT P.
directeur charb. Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin (1858 en 1865);
p. 113.

BAGARY Jean Baptiste
Paris; beh. Fabrication acier procédé Chenot (1856, id. 1858);
pp. 337, 338, 339.

BAILEY Georges
architect voor Bank van Engeland;
beh. chem. fer Doornik-Jurbise (1865);
p. 394.

BAILLEUX DE MARISY Alexandre Victor
° St.-Georges-Ange Lisieux (Fr.) 20.6.1815; gehuwd met LEGRAND;
ambtenaar-prefect van departement Corrèze (tot 1849); daarna censor

bij bank Crédit Lyonnais vriend van PEREIRE's (Bouvier Crédit Lyonnais, T. I, p. 190);
beh. Chem. fer du Centre (1858); in 1864 : beh. Société Générale de France; beh. Compagnie chem. fer Nord de l'Espagne (Vitu, p. 700);
p. 430.

BAILLY Maximilien
groothandelaar Morlanwelz; comm. charb. Sarslongchamps et Bouvy (1835);
p. 15.

BAILLY-DESAUW
Fayt;
pp. 464, 465.

BARBAIX-DRION Charles
fabrikant, spijkers; mede-eigenaar koolmijn Sacré-Madame (1838);
beh. Charb. Piéton (1847);
pp. 86, 87, 110.

BARBANSON Jean Pierre Joseph
° Br. 9.7.1797 (2388); † Br. 21.5.1883; zoon van Jean Baptiste en SCHWARTS Marie Thérèse, gehuwd : 1° GREBAN DE SAINT-GERMAIN Elise, ° Gent 2.8.1806; dochter van Claude Joachim en VAN AKEN Maria Anna; 2° PINOT Gasparine Zoé ° Dijon 2.8.1808, † 1895 (1123); dochter Louis Gaspard en MONGENET Eléonore;
advokaat Soc. Gén.; comm. 1860-1863; dir. 1864-1883 en vice-gouverneur van 1872 tot 1883;
advokaat Hof Beroep Br. - gemeenteraadslid Br. 1830-1840; provincieraadslid Brabant 1838-1866; lid Comité de la Justice, lid Nat. Congres; senator 12.6.1866 tot 8.7.1860 (lib.) (verkiesbaar sedert 1864) (Livre d'or, Leop. Orde, I, p. 275);
comm. Soc. comm. (1835); comm. charb. Sarslongchamps Bouvy (1835, id. 1858 en 1865); comm. Soc. Mutualité (1836, id. 1858 en 1865 beh.); comm. charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847, id. 1858 en 1865); comm. Cie belge réass. (1857, id. 1865); in 1858 : beh. Charb. Levant Flénu, id. 1865; in 1858: comm. cie belge ass. gén. incendie; beh. Soc. charb. Couchant flénu et Cossette; comm. Manufacture tapis Tournay (id. in 1865); comm. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837);
pp. 11, 15, 113, 119, 362, 499, 517, 518, 519, 521.

BARBIER Louis
apotheker, Roeulx;
beh. Route Roeulx-Mons (1858, id. 1865); comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
pp. 480, 482.

BAREAU Jean Baptiste
Parijs, beh. Cie française de l'éclairage au gaz, agent gén.;
Soc. agricole de désèchement et de colonisation de la Basse Camargue;
beh. Charb. Bonnet-et-Veine-à-Mouches (1838);
pp. 89, 90.

BARNES John

groothandelaar te Charley Wood House (graafschap Hertfordshire, Engeland);

beh. Chem. fer Louvain-Jemeppe (1845); dir. Lancashire and Yorkshire Railway (Bradshaw);

p. 397.

BARRINGTON William Keppel, burggraaf

° Londen 1.10.1793; † Beckett House Faringdon Berks 9.2.1867;

lid van Parlement voor Berkshire 1837-1857 (Boase, p. 178); beh. Chem. fer Jonction-Est (1847); dir. Great Western Railway (1848 en 1862); dir. South Wales Railway (1848); dir. Wilts, Somerset and Weymouth Railway (1848) (Bradshaw);

p. 413.

BARROW George, sir baronet

° Londen 22.10.1806; † Kensington 27.2.1876; zoon van Sir John 1e Baronet (1764-1848);

klerk ministerie Koloniën (1825); hoofdklerk (1870); Orde van St.-Michael en St.-George (1870-1872), auteur (Boase, p. 180); beh. Chem. fer Namur-Liège (1865);

p. 399.

BARRY John David

mijnagent en wisselagent te Manchester, werd door groep kapitalisten van Manchester gezonden naar Parijs voor inspectie spoorwegen Frankrijk; actieve promotor Franse spoorwegen; beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1845); dir. Orléans-Tours Railway (1858); dir. Forest of Dean central Railway (1858 en 1862) (Bradshaw);

pp. 391, 394.

BARTON

advokaat;

p. 256.

BASSE Fréderic Christiaan

° Br. 25.2.1785; † Br. 30.6.1848 (2647); zoon van Adolphe Fréderic en KUHNE Sophie Cathérine; gehuwd Br. 14.9.1826 (622) DELATOUR Eulalie ° Br. 20 frimaire VI (569); † Br. 18.1.1848 (308); dochter van Paul François en LIMELETTE Anne-Marie;

dir. Soc. Gén. 1825 tot 1848 (aandeelhouder 1826);

katoendrukker (tot 1833); financier (verkiesbaar senaat 1833, suppl. lijst); rechter Handelsrechtbank 1818-1821, 1824-1825; lid Kamer Koophandel Br. 1822-1846; lid Commission supérieure de l'industrie et du commerce (vanaf 1831); lid van gemeenteraad Br. 1817-1830; lid provincieraad 1822-1848 (Biogr. Nat., I, p. 744);

beh. Cie belge ass. gén. vie (1824); Algemeen agent Cie d'ass. gén. incendie (1830; beh. Chem. fer Haut Bas Flénu (1834); comm. Soc. Comm. (1835); beh. charb. Hornu-Wasmes (1835); comm. H.F. Châtelineau (1835); beh. charb. Monceau-Fontaine (1836); beh. Soc. Mutualité (1836); comm. charb. Haut-Flénu (1835);

aandelen in Soc. de Fleurus (suiker) (50); Soc. de Waterloo (chem. prod.)

(3); H.F. Luxembourg (50); agent voor Société Gén. bij Sambre française canalisée;
pp. 7, 20, 21, 22, 75, 168, 187, 359, 363, 442, 443, 497, 517, 519, 521.

BAUCHAU Amand
zoon van Auguste en LICOT DE NISMES Eugénie M.Th., gehuwd met WASSEIGE Pauline A.M. (Maigret de Prisches);
eigenaar van smelterijen Moulins; dir. Forges de la Providence (1838);
pp. 244, 246.

BAUCHAU Familie - pp. 246, 339.

BAUCHAU Frédéric - p. 246.

BAUCHAU Gustave
zoon van Auguste en LICOT DE NISMES Eugénie; ° Namen 25.11.1796; gehuwd met MAURISSENS;
koperfabrikant en eigenaar van smelterijen (Livre d'or, II, p. 401); beh. Gaz et fonderie de fer Namur (1838, id. 1858); beh. Herbatte-lez-Namur (glas) (id. 1858 en 1865); comm. Métall. Sart de Seilles (1835); comm. Fabrication acier procédé Chenot (1858); beh. Soc. gaz comprimé (1862, id. 1865);
pp. 244, 246, 333, 334, 511.

BAUDOUR - p. 487.

BAUGNIES Louis
beh. Soc. verrerie (1850);
p. 511.

BAUGNIET Henri
eigenaar, Edingen (1835);
beh. Route d'Enghien-Grammont (1835); dir. Route Roeulx-Mons (1838);
p. 478.

BAUSON
dir. Soc. fabrication châles de cachemires et autres (1828);
p. 497.

BAUTIER P.J.
geneesheer, Gosselies (1856);
comm. Charb. Péronnes (1856, id. 1858 en 1865);
p. 144.

BAUWENS Louis Guill. Florentin
° Leuven 8.10.1799; † Br. 12.2.1888; zoon van Jean Leonard en DE BRUYN Catharine Caroline J. gehuwd Br. 13.2.1825 (105) met DE HEYN Caroline ° Br. 28 florial j. XII; dochter van Michel en DE BRUYN Marie Isabelle J.;
comm. Banq. Belg. in 1858 en 1865; groothandelaar (verkiesbaar senaat 1850);
p. 523.

BAUX Bruno
eigenaar, Lyon; beh. Mines produits chimiques Védrin (1857);
pp. 352, 353.

BAYLEY John
Sir John Edw. G. Bayley, 2e baronet (?) ° Londen 23.12.1793; † Kensington Londen 23.12.1871. Advokaat;
beh. Chem. fer Jurbise-Tournay, Londen-Hasselt (1858);
p. 394.

BEAUSSIER Alexandre J.
Directeur van de Munt te Rijssel (1837); voorzitter beheerraad Banque de Lille;
beh. Lits militaires (1835); beh. charb. Midi du Bois Boussu etc. (1837); beh. charb. Péronnes (1837); beh. charb. Barette (1837);
pp. 33, 34, 49, 50, 51, 52, 53.

BECHET Ernest
Parijs; beh. Houillères réunis Quaregnon (1854 en 1858);
p. 133.

BEERENBROECK C.M.
financier; secretaris Soc. Gén. (1830-1833); beh. Soc. de Luxembourg (1828);
pp. 457, 459, 518.

BEGASSE Joseph Nicolas
° Schleiden 6.12.1786; † Luik 7.7.1859; zoon van Louis Engelbert Fr. en De Dhaem Hélène Ern. J.; ongehuwd (Ann. Nobl. 1899, p. 52);
fabrikant en groothandelaar (Huis Joseph en Charles B.) (1835-1838), rentenier, Luik (1858);
beh. Cie Lits militaires (1835, id. 1858); comm. Fabrique belge laines peignées (1838); comm. Soc. Mines et fonderies 7.- montagnes (1857 en 1858);
pp. 345, 504.

BEHR Albert P. Herm.
° Maastricht 1802; † St.-Joost-ten-Noode 3.3.1865; gehuwd met Dauby Ermelinde-Nat. Marie Jh.; dochter van Jean Henri Jos en Marnix Marie Françoise. (Ann. Nobl., 1883, p. 111);
hoger bediende Registratie Tongeren (1837); oud-officier der mijnen (1837); dir. van de koolmijnen Ougrée (1841); burgemeester Ougrée;
beh. charb. Bray, Maurage, Boussoit (1837); beh. charb. Courcelles-Nord (1838); dir. H.F. Ougrée (1858, id. 1865); comm. Terres plastiques et produits réfractaires d'Andenne (1853, id. 1858);
pp. 59, 79, 80, 171, 174.

BEHR Charles
° Maastricht 7.5.1800; † 1853; zoon van Fréderic Louis en De Milly Thérèse E.; gehuwd : 1) te Luik : 15.1.1829 (19) met Dubois Claire Jos. M. Vict. ° Luik 14.12.1811; † Luik 1.1.1830; dochter van Arnold Conrad Jos. en Dandrimont Marie Claire Cath; 2) Luik 2.8.1838 met Dubois Pauline J.M. ° Luik 12.11.1820; † Maastricht 27.5.1880; dochter van Arnold Jos. C. en Dandrimont M.Cl.C. (Ann. Nobl. 1883, p. 110);
luitenant, adjudant commandant provincie Luik (1829);
p. 204.

BEHR Désiré - p. 59.

BEHR Frédéric Louis

° Maastricht 1.1.1805; † Luik 9.2.1863; zoon van Frédéric Louis en DE MILLY Thérèse Elisabeth; gehuwd te Luik 11.2.1836 (60) met LYON Marie Jeanne Ghislaine Fanny ° 18.7.1814 te Namen; dochter van Nicolas Jos. Xav. en TASSIN Marie Thérèse (Ann. Nobl. 1883, p. 110);
fabrikant en groothandelaar te Seraing; lid van Kamer Koophandel Luik; lid provincieraad (Livre d'or, Ordre Leop. II, p. 401);
dir. en beh. H.F. l'Espérance (1836); comm. Soc. de Rocheux et d'Oneux (métal.) (1858); beh. stichter Fabrique d'armes de Liège (soc. en command. Ancion, Hanquet et Cie) (1837);
pp. 188, 202, 203, 204, 206, 294.

BEHR Gebroeders - p. 172.

BEHR Jacques Louis

° Maastricht 16.5.1800; † Schaarbeek 5.3.1879; zoon van Frédéric Louis en DE MILLY Thérèse Elisabeth (Ann. Nobl., 1883, p. 111);
industrieel en groothandelaar Luik;
beh. H.F. d'Ougrée (1835); stichter beh. Soc. en command. Renier, Hambrouck et Cie, Brasseries belges (1838);
pp. 171, 188, 204, 294.

BELL David

Engels ingenieur, directeur en stichter Soc. Phénix (mach.) te Gent (1837);
pp. 232, 233.

BELLEFROID Victor

° Luik 1.3.1805; zoon van Jean Charles Henri en DRESSE Anne M. Thér.; gehuwd te Luik 19.7.1831 (262) met XHAFLAIRE Marie Henriette Sidonie ° Luik 26.9.1808; dochter van Leonard L. Cas. en GRANDRY Marie Thérèse;
advokaat-voorzitter Handelsrechtbank (1847); eigenaar Luik; lid Kamer Koophandel Luik (1845-1847 en 1849);
raadsheer Soc. défrichement de la Campine (1847); beh. Banque liégeoise (1858 en 1865); beh. Etablissements J. Cockerill (1858 en 1865); beh. Charb. Chartreuse et Violette (1858 en 1865); beh. Pont d'Ougrée (1859, id. 1865); beh. Chem. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865); beh. Chem. fer Braine-le-Comte-Gand (1862, id. 1865); beh. Chem. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863, id. 1865); beh. Pont de la Boverie (1865);
pp. 260, 484.

BENARD A.

Brussel; Comm. Manufacture royale Tapis Tournay (1858);
p. 499.

BENARD en Co. - p. 400.

BENARD François Xavier

° Br. 9.3.1784; † Vorst 20.8.1859 (3684); zoon van Pierre Philippe Michel en BAUWENS Marie Philippine; gehuwd met FOULLE Françoise ° St.-Jans-Molenbeek 1804; † Vorst 16.6.1860; dochter van Louis en PONTHIEUR DE BERLAER Anne;

grootgrondeigenaar Brussel (fortuin 3 à 4 M. Fr., Correspondance Rothschild I, 24.1.1839); verkiesbaar Senaat in 1837;
comm. Chem. fer Haut-Bas Flénu (1835, id. 1858); beh. Soc. Nat. (1835); comm. Manufacture Tapis Tournay (1836); beh. Manufacture glaces Br. (1836); comm. Raffinerie nat. (1836); beh. Mutualité (1836, id. 1858); beh. H.F. Lux. (1837); comm. Chem. fer St.-Ghislain (1842); beh. Mines Membach (1847); beh. Haine St.-Pierre métall. (1858). Association pour la recherche du sel Lux. (7a);
pp. 15, 17, 113, 236, 249, 272, 359, 363, 375, 499, 508, 520, 521.

BENNERT Auguste
industrieel Jumet; eigenaar van glasblazerijen;
beh. Cie de Floreffe (1853, id. 1858 en 1865); comm. Soc. belge construction de machines, matériel chem. fer (1862, id. 1865); censor Cie immobilière Belgique (1863);
p. 512.

BENTINCK G.
beh. Chem. fer Charleroi - frontière France (1858, id. 1865);
p. 391.

BERGER Nicolas Fr.
° Roodt (Grooth. Lux.) 2.1.1800; † 8.4.1883;
bankier en advokaat Aarlen; lid Nationaal Congres; volksvertegenwoordiger Aarlen (1831-1847); voorzitter van Rechtbank eerste aanleg; medestichter Forges de Sarrebruck (1856) en voornaamste aandeelhouder (Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 279);
beh. Soc. d'industrie Luxembourgeoise (1837); comm. Union des Papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1857); beh. soc. Luxembourg et forges de Sarrebruck (1862 en 1865); beh. H.F. d'Athus (1872);
p. 514.

BERLENMONT Jean Joseph
° Ville-sur-Haine 1796; † 10.11.1860; ongehuwd (Bev. Reg. Bergen);
notaris Bergen; comm. Moulins Lessines (1836); beh. Houilles grasses Levant d'Elouges (1838);
pp. 72, 73.

BERLIEZ J. Joseph
eigenaar, Gerpinnes; beh. Route de Couillet-Gilly etc. (1838);
pp. 481, 487.

BERNIER Charles
groothandelaar, Parijs; beh. Charb. Bonne Espérance (1855, id. 1858 en 1865);
p. 142.

BERNY Benoît
eigenaar, Souvret; beh. Route Trazegnies (Ruaux) (1865);
p. 485.

BETHENOD Joseph
eigenaar Lyon; beh. Mines et produits chimiques de Védrin (1865);
pp. 352, 353.

BETTS William
beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1845);
p. 384.

BEYENS Jean Baptiste
beh. Soc. Brux. pour filature et tissage laines à la mérinos (1828);
p. 497.

BIAR G.
notaris Luik; comm. Mines Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858);
p. 306.

BICHEROUX
directeur Fabrique de fer d'Ougrée (1836);
p. 211.

BIDAUT J.C. - p. 182.

BIESTA Henri G.
industrieel (groep Pereire-Crédit Mobilier); stichter Soc. gén. crédit mobilier Espagnol (1864, Vitu, p. 444); Dir. Comptoir d'escompte de Paris (Vitu, p. 340); afgevaardigde van de Comptoir d'Escompte bij : Sous-comptoir des chemins de fer (Vitu, p. 345); beh. Soc. gén. Crédit mobilier (Vitu, p. 347); stichter Banque impériale Ottomane (Vitu, p. 524); beh. Cie Ch. fer Dauphiné (Vitu, p. 624); Beh. Cie ch. fer central Suisse (Vitu, p. 748); beh. Cie gén. transatlantique (Vitu, p. 773); beh. Cie parisienne de chauffage et éclairage de gaz (Vitu, p. 776); beh. Cie houillères et fonderies l'Aveyron (Decazeville) (Vitu, p. 805); beh. Cie immobilière (Vitu, p. 819); beh. La Paternelle ass. (Vitu, p. 898); comm. Cie des salins du Midi (Vitu, p. 988); comm. Soc. des mines de cuivre du uelva (Vitu, p. 1021); beh. Vieille-Montagne (1858, id. 1865);
p. 225.

BIJL G.
suppl. comm. : Route d'Enghien-Grammont (1835);
p. 478.

BIOURGE Charles
° Nijvel 6.5.1784; Charleroi 1881;
advokaat balie Charleroi; plaatsvervangend rechter Rechtbank eerste Aanleg Charleroi (Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 425); lid regentschapsraad later schepen te Charleroi; lid gemeenteraad (1848-1869); beh. Disconto-kantoor te Charleroi (1861-1876) (B. Nat. Bank, p. 32); beh. Forges Providence (1838, id. 1858 en 1865); beh. Soc. fabrication l'acier procédé Chenot (1856, id. 1858); beh. Fabrication acier procédé Chenot France (1858); comm. Soc. mines Luxembourg et forges de Sarrebrück (1862, id. 1865);
pp. 244, 246, 248, 337, 338.

BIRE Louis
° Lorient (Fr.) 8 messidor III (26.1.1795); zoon van Louis en CARDONNE Eulalie, Phil., Jeanne;
comm. Banq. Belg. 1838 (75a); kolonel-rentenier (1838);

beh. charb. Maurage Boussoit (1837); beh. charb. Courcelles Nord (1838, id. 1858);

pp. 59, 71, 79, 80, 81, 82.

BISSCHOFFSHEIM Ferdinand

° Br. 2.8.1837; † Parijs 4.11.1909; zoon van Jonathan Rafaël en GOLDSCHMIDT M.; gehuwd met PAINE Mary;

bankier; senator voor Br. 1883-1888, liberaal (Belg. Nat., 2.8.1858); comm. Cie de Floreffe (glas) (1858); beh. Chem. fer du Nord de la Belgique 1861, id. 1865);

p. 512.

BISSCHOFFSHEIM Jonathan Rafaël

° Mainz 29.4.1808; † Br. 5.2.1883 (579); zoon van Rafaël en CASSEL Helena; gehuwd met GOLDSCHMIDT Henriette ° Frankfort 10.5.1812; † Br. 12.11.1892 (4161); dochter van Hagum Salomon en GANZ Caroline;

bankier-financier; beheerder Banque de Belgique (1836); directeur Belgische Nationale Bank (1850-1870); censor id. (1870-1874); met broer stichter bank te Antw., na 1830 te Br., beheerder en stichter van talrijke financiële en industriële ondernemingen o.m. 1848 : oprichting Union du Crédit Bruxelles (B. Nat. Bank, p. 32);

comm. ass. mar. comm. (1833); beh. Actions réunies (1836); beh. Fabr. des soieries (1839); beh. Cie de Floreffe glas (1853, id. 1858 en 1865); beh. Cie royale asturienne mines (1853, id. 1858 en 1865); comm. ch. fer Turnhout (1853, id. 1858 en 1865); comm. Belg. Marit. (ass.) (1857); beh. crédit communal (1860, id. 1865); beh. ch. fer Nord Belg. (1861, id. 1865); beh. Cie immobilière belg. (1863); in 1858 : comm. Belg. ass. inc.; comm. charb. Courcelles Nord; beh. H.F. Ougrée, id. 1865; beh. H.F. Espérance; comm. Ets. J. Cockerill (id. 1865); beh. Cie gén. matériels ch. fer; comm. Moulins vapeur Brux., in 1865 : beh. linière St.-Léonard;

pp. 79, 82, 171, 176, 202, 205, 260, 317, 321, 322, 342, 401, 428, 429, 431, 444, 446, 502, 505, 512, 523, 524.

BISSCHOFFSHEIM Louis Rafaël

° Mayenne 1800; zoon van Rafaël en CASSEL Helena;

bankier, stichtte in 1820 bank te Amsterdam; beh. tot 1850; week uit naar Parijs; beh. Ch. fer du Midi; Soc. gén. comptoir d'escompte; Voorzitter Soc. philotechnique; lid conseil supérieur Soc. du Prince Impérial; stichter van „l'Athenée" liefdadig doel, later theater (Vapereau); in 1864 : beh. Sous-comptoir des chemins de fer (Vitu, p. 344); beh. Crédit foncier colonial; beh. Franse afdeling General crédit and finance company London (Vitu, p. 344); beh. Ch. fer du Midi etc. (Vitu, p. 616); beh. te Parijs van Banque de Crédit et de dépôt des Pays-Bas (Vitu, p. 491);

beh. H.F. d'Ougrée (1858); beh. Cie royale asturienne des mines (1858 en 1865);

pp. 171, 317, 321.

BISSCHOFFSHEIM, GOLDSCHMIDT et Cie - p. 321.

BIVER Henri

Alg. directeur Soc. manufacture de glaces de St.-Gobain; Parijs (1858 en 1864 : Vitu, p. 860); comm. H.F. Luxembourg (1837); comm. Terres

plastiques etc. Andenne (1858);
p. 236.

BIVORT Clément
° Jumet 2.10.1819; † Fontaine-l'Evêque 18.9.1875;
industrieel en filantroop; directeur Charb. Monceau-Fontaine-Martinet (1858 en 1865); familie Bivort : eigenaars en uitbaters van koolmijnen : deel van Société d'Amercœur waarvan Cl. B. dir. voor 1861 tot 1875 (Association charb., pp. 124, 126-127); beh. Charb. Piéton (1858 en 1865); beh. Charb. Piéton-Centre (1869);
pp. 110, 127.

BLAGDEN George
Londen; beh. Chem. fer Namur-Liège (1858 en 1865);
p. 399.

BLANKENHEIM D.
beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1858);
p. 422.

BLARGNIES Charles
° Bergen 27.12.1793; † Elsene 3.9.1866;
leraar College Aat (tot 1818); advokaat Hof van Beroep Brussel (1818-1830); Nationaal Congres; lid raad van rechtspleging; algemeen beheerder Justitie Voorlopig Bewind; vanaf 1836 raadsheer Hof van Beroep Brussel; liberaal volksvertegenwoordiger voor Bergen (1831-1832 en 1836) (Biographie Hainaut, p. 54);
comm. Chem. fer Sambre et Meuse (1836); comm. Moulins Lessines (1836);
p. 369.

BLONDEL DE VIANE Eustache Jos. M.
° 13.6.1775; zoon van Jean Baptist Jos., ridder, seigneur de Beauregard en DE PARTZ Reine Elisab.; gehuwd 25.4.1810 met DELA MOTTE-BARAFFE Marie Charl;
eigenaar te Viane; lid Ridderstand Oost-Vlaanderen (1819); Kamerheer van Willem I (1816);
comm. Route d'Enghien-Grammont (1835);
p. 478.

BLUCK Thomas Henri
magistraat Londen; beh. Grande Compagnie Luxembourg (chem. fer) (1846);
p. 406.

BLUNT Samuel Jaspar
Londen; beh. Chem. fer Flandre occidentale (1858, id. 1865);
p. 388.

BOECKAERT E. - p. 380.

BOEYE Antoine
° 1805; † 1867; gehuwd met VAN LANDEGEM Maria Coleta;
groothandelaar en industrieel; voorzitter Kamer van Koophandel St.-Niklaas (1858); eigenaar Brussel (1865); beh. Discontokantoor (1855-67);

Dir. firma „De Zepery" (Bibl. Nat. Belg., p. 36); lid Kamer van Koophandel (1845-1847);
beh. Chem. fer Anvers-Gand (1845, id. 1858 en 1865); beh. Soc. du Casino (1852); comm. Compagnie centrale de construction matériels de chem. fer (1858); comm. Cie générale de gaz (1862, id. 1865);
p. 380.

BOHME Charles
Aken; beh. dir. chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858);
p. 436.

BOHNE Louis
Clèves, 9.4.1790; bankier en groothandelaar Br. (associé BRUGMANN Ferd. en J. ENGLER); beh. Linière St.-Gillis (1837);
p. 500.

BOISSEAU J.B.
Bergen; Dir. Charb. Nord du Bois de Boussu (1837); en later van Charb. Boussu et de St.-Claire (1858);
pp. 36, 38, 125.

BONEHILL Thomas
Engels mechanicus - Marchienne-au-Pont; bouwde veertigtal fabrieken in België, Frankrijk en Duitsland;
Dir. Forges de la Providence (1838);
pp. 244, 245, 246, 267, 314.

BONNIER Charles
Rijssel; comm. Grand et Petit Tas réunis (1838);
pp. 64, 65.

BONVOISIN Mathieu Franç.
comm. Route de Hodimont (1832);
p. 476.

BORDE A.
oud-bankier Parijs (1858); beh. Charb. Réunion (1858, id. 1865);
p. 18.

BOREL François H.
° 10.5.1785; zoon van François en MEURON Esther; gehuwd te Br. 6.1.1819 met RONSTOFF Guillelmine ° Br. 20 vendémiaire VI; dochter van Jean Engelbert en OVERMAN Marie Jacqueline;
groothandelaar Br.; consul voor Zwitserland te Br.;
beh. Manufacture royal Tapis Tournay (1836, id. 1858 en 1865); beh. Cie belge de réassurance (1857); beh. Cie belge ass. gén. incendie (1858);
p. 499.

BORELLI, burggraaf
luitenant-generaal; beh. Mines Grande-Montagne (zink) (1845);
p. 280.

BORGNET Charles
Luik; directeur H.F. Espérance (1836, id. 1865); Soc. des bains et lavoirs de la Meuse (1865);
p. 202.

BORQUET H. - p. 385.

BORQUET L.
beh. Route Lobbes-Sartiau (1858);
p. 484.
BORREKENS L. - p. 256.
BORTIER Pierre Louis
° Diksmuide; † Stockwell of Clopham Rise Surrey (bij Londen) 29.5.1830; ongehuwd (1979);
comm. Soc. Gén. 1823-1829 (alg. verg. 1823 - stichter); grootgrondbezitter gemeenteraadslid Br. 1819-1830;
p. 518.
BOSCH Ad. - p. 59.
BOSQUET - p. 68.
BOSQUET
advokaat;
p. 93.
BOSSAERT Guillaume J.
voorzitter Kamer van Koophandel Gent; comm. Nederlandse Handelsmaatschappij (1824); comm. soc. Phénix (mach.) (1837);
p. 232.
BOTY Alexandre
Dir. charb. Haut-Flénu (1858);
pp. 9, 75.
BOUCQUEAU E.
comm. Charb. Sarslongchamps et Bouvy (1865);
p. 15.
BOUDOUSQUIE J.
burgerlijk ingenieur; Dir. fabrieken van Hourpes (1838);
comm. Fonderie Haine-St.-Pierre (1838);
p. 249.
BOUHY Victor
mijningenieur, Bergen - later Engis;
comm. Charb. Crachet et Picquery (1857, id. 1858 en 1865); comm. Soc. Velaine (1862, id. 1865); dir. Soc. Nouvelle-Montagne (1865, id. 1873); beh. Charb. Midi de Mons (1873);
pp. 155, 270.
BOUILLON Pierre Joseph
burgemeester Roux; beh. Route embranchements Trieu de Courcelles-Ruaux (1865);
p. 485.
BOULENGER Gustave
° Bergen 8.9.1802; zoon van Charles Joseph en TREMPONT Célestin; gehuwd te Bergen 24.9.1828 (148) met Henriette Joséphine ° Bergen 6.2.1798; dochter van Auguste en LAURENT Angélique;
[Bergen); beh. Houilles grasses Levant d'Élouges (1858, id. 1865); comm.) notaris Dour; naar Bergen verhuisd 1851; naar Parijs 1863 (Bev. Reg. charb. Grand-Bouillon (1860, id. 1865);
pp. 72, 73.

BOULY Antoine
eigenaar Fontaine-l'Evêque (1872); industrieel (1858); beh. Mines de la Sambre (1858); beh. Charb. Propriétaires réunis (1865); beh. route d'Anderlues-Bascoup (1865); comm. Verreries Charleroi (1872);
pp. 327, 479.

BOURDON et Cie - p. 295.

BOURDON P. A. - p. 324.

BOURLARD Jean Baptiste
° Pâturages 3.6.1798; zoon van Maglaire Jos. en ANDRY Leopoldine Henr.; gehuwd te Bergen 6.2.1826 (22) met GAUTIER Marie Barbe ° Bergen 22.12.1801; dochter van Maximilien Jos. en LACROIX Jeanne Jos.;
veearts; beh. Houillères réunis à Quaregnon (1858 en 1865);
p. 133.

BOVEROUX P. - p. 293.

BRACONNIER Frédéric
° Luik 1826; † 1912; zoon van Joseph Frédéric;
uitbater van koolmijnen Tilleur; Volksvertegenwoordiger (1861-1872); senator (1872-1898); gemeenteraadslid Luik (1856-1857); burgemeester Modave (Zumkir, p. 285);
comm. Mines de Colladios (1858); beh. Charb. Bellevue-St.-Laurent (1859, id. 1865); beh. Ateliers de construction de la Meuse (1872);
p. 323.

BRAIN Richard
Engels mechanicus; uitbater fabriek Ougrée (1819-1829) en vennoot (1829-1836);
pp. 208, 209.

BRANCAS Mevr., geb. RODOAN - p. 21.

BRAME J.
beh. Canal de l'Espierre (1845);
pp. 469, 470, 472.

BRASSART-GAUTHIER
directeur Charb. Crachet et Picquery (1858); directeur Charb. Longterne-Ferrant s/Elouges (1865);
pp. 149, 155.

BRASSEUR Jean
lid Bestendige Deputatie provincie West-Vlaanderen - Oostende; voorzitter Kamer v. Koophandel Oostende (Livre d'or, suppl. p. 41); lid Kamer id. (1845-1850);
beh. Grande Cie Chem. fer Luxembourg (1858 en 1865);
pp. 406, 411.

BRASSEY Thomas
° Buerton Aldford (Cheshire, Gr. Brit.) 7.11.1805; † 1870; gehuwd 27.12.1831 met HARRISON Maria, dochter Joseph;
een der grootste spoorwegaannemers; landmeter; 1e contract bekomen door Stephenson voor Penkridge viaduct op Grand Junction spoorlijn;

zaken namen geweldige uitbreiding; spoorlijnen in ieder werelddeel. Voornaamste : Parijs-Rouen, Rouen-Le Havre (1847-1851); Great Northern Railway; Italiaanse spoorwegen, Australische (1841); Great Trunk Canada, spoorweg in Krim, enz...; financiële moeilijkheden (1866); (Diction. Nat. Biogr. II, p. 1140); Helps, Life T. Brassey);
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1845); beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1865); dir. Eastern Junction (1853, 1858 en 1862); dir. Norwegian Trunk Railway (1852, 1858 en 1862); dir. Welland Railway (Canada - verbinding Erie- en Ontariomeer); dir. Electric and international telegraph Company (1862); dir. General Credit and finance company (S. Laing) (1865) (Bradshaw);
pp. 384, 394.

BRIARD Alphonse
° Chapelle-lez-Herbaimont 25.2.1825; † Morlanwelz 15.3.1859 (= BRIART Alphonse);
ingenieur; geoloog-directeur koolmijn Mariemont en Bascoup; vernieuwer uitbatingstechnieken; paleontoloog en stratigraaf; ontwerper geologische kaart België (Biogr. Hainaut I, p. 88);
beh. Route Gosselies-Bascoup (1865);
p. 482.

BRIXHE Aristide Antoine
° Luik 4.6.1800; † Br. 17.2.1863;
mijningenieur; ambtenaar : comm. voor arrondissement Charleroi; Volksvertegenwoordiger 1832 tot 1835; geeft administratieve carrière op voor industrie; dir. koolmijn (Lodelinsart); herkozen Kamer 8.6.1852 tot 12.11.1857 (Scheler, pp. 162-163);
dir. Charb. Lodelinsart (1836); comm. charb. Grand-Conti et Spinois (1839); beh. Charb. du Carabinier (1860); in 1858 : comm. ch. fer Charleroi-Louvain; comm. charb. réunis de Charleroi; aandeelhouder H.F. Marcinelle et Couillet (1838 en 1858 : 200 a);
pp. 24, 25, 96, 122, 160, 416.

BRIXHE Emile P.
° Gent 28.6.1819; zoon van Louis Guill. Martin en De Behr Wilhelmine Jeanne Fr.; gehuwd te Luik 4.5.1847 (183) met D'Erckenteel Louise Julie ° Luik 14.2.1822; dochter van Henri Victor en Claes Marie Anne J.F.;
direct. Vieille Montagne te Angleur (1847); dir. Soc. mines charb. Corphalie (1858); dir. Soc. Austro-belge (met.) (1865);
p. 293.

BRIXHE familie - p. 45.

BRONNE Louis - pp. 280, 281.

BROUWET Paul L. Aug. Jos.
° Haine-St.-Pierre 15.6.1808; † id., 12.2.1883; zoon van Hyacinthe en Maghe Sophie; gehuwd met Carlier Mathilde;
eigenaar-industrieel; burgemeester Haine-St.-Pierre (1858, id. 1865); senator voor Thuin 9.6.1874 tot 16.4. 1880 (lib.); eigenaar van kool-

mijnen en agronoom (1852); lid Kamer van Koophandel Charleroi (1849 en 1852); beh. Discontokantoor La Louvière (1865-1883) (Bibl. Nat. Belge, p. 46);
beh. Charb. Piéton (1858); comm. Fonderie Haine-St.-Pierre (1858, id. 1865); comm. Manufacture glaces Brux. (1858, id. 1865);
pp. 110, 249, 508.

BRUGMANN Alfred Vict. Maurice
° Brussel 8.2.1834 (450); † Br. 13.1.1927 (184); zoon van Fréderic en OFFERMAN Marguerite; gehuwd 18.2.1865 met KENENS Marie Louise E. ° Elsene 6.8.1844; † Br. 4.8.1923 (1806); dochter van Pierre en VRANCKEN Marie Louise Const.;
eigenaar (verkiesbaar senaat 1890);
aandeelh. H.F. Montignies (1853); comm. Linière St.-Gillis (1858 en 1865);
pp. 315, 500.

BRUGMANN Ernest H. Guil.
° Verviers 3.7.1823; † Br. 22.5.1898; zoon van Frédéric Guill. en OFFERMANN Marguerite; gehuwd te Br. 19.8.1885 met DE WAHA Pauline M. Clem. ° Br. 20.6.1858; dochter van Eugène Ch. M. en GILISSEN DE MEISSENBERG Mathilde Eug.;
bankier Br. (verkiesbaar senaat 1864);
raadgever Soc. Tissage à la mécan. etc. (1846); beh. St.-Léonard (mach.) (1858); beh. H.F. Montigny (1858, id. 1865); beh. Ch. fer Mons-Hautmont (1856) (id. 1858 en 1865); beh. dir. Cie gén. matériels ch. fer (1856, id. 1858); comm. La Belg. mar. ass. et réass. (1857); comm. La Belg. incendie (1858, id. 1865); beh. Ch. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865); beh. Linière Brux. (1858, id. 1865);
pp. 171, 176, 313, 315, 316, 342, 343, 440, 442, 500, 506.

BRUGMANN Frédéric Guillaume Arnold
° Dortmund 6.11.1779; † Br. 13.11.1852 (4022); zoon van Henri Arnold en HELTROP Wilhelmine Marie; gehuwd te Stolberg 11.3.1815 met OFFERMANN Marguerite ° Stolberg 31.3.1794; † Br. 4.3.1882 (948); dochter van Fréderic Guillaume en STOLTENHOFF Anne Marie (Ann. Nobl., 1926-1930, I, p. 5);
beh. Banq. de Belg. 1845-1850;
groothandelaar (firma ENGLER, BRUGMANN en C° (L. BÖHNE) (Pat. 1838); commissionnair en bankier (Pat. 1850 : Fr. BRUGMANN en zoon);
beh. Linière St.-Gillis (1837); stichter Moulins vapeur St.-Jans-Molenbeek (1841) (26a);
p. 500.

BRUGMANN Georges Edm.
° Verviers 18.10.1829; † Br. 23.11.1900 (3870); zoon van Fréderic G. en OFFERMANN Marguerite;
bankier, Brussel;
beh. Chem. fer Mons-Hautmont (1858, id. 1865); comm. Cie Générale matériel chem. fer (1858); comm. chem. fer Liège-Maastricht (1860 en 1865); beh. Banque centrale anversoise (1871);
pp. 342, 440.

BRUNEAU Adrien Benoît
° Edingen 24.2.1805; † Ukkel 11.5.1894;
advokaat; lid Bestendige Deputatie prov. raad Oost-Vlaanderen; lid Kamer van Koophandel (1869); eigenaar Br. (1873); volksvertegenwoordiger voor Aalst 8.6.1847 tot 8.6.1852 en voor Zinnik 12.6.1866 tot 8.7.1870 (lib.) (Scheler, p. 163);
beh. Ch. fer Tournai-Jurbise (1845, dir. 1858 en 1865); beh. Carrières Tacquenier (1862, id. 1865); beh. Ch. fer Brux.-Lille-Calais (1863, id. 1865); comm. ch. fer Dendre et Waes (1865); beh. Charb. Peronnes (1865); beh. Charb. Bray-Maurage Boussoit (1869); beh. Charb. Nord Flénu (1873);
pp. 144, 394, 395, 420.

BUISSERET Charles
eigenaar; burgemeester Marchienne (1858);
beh. Route Marchienne-Beaumont (1858-1865);
p. 477.

BULLOT
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise, Landen-Hasselt (1858);
p. 394.

BUREAU Pierre Joseph
groothandelaar, Pâturages;
dir. Charb. Bonnet-et-Veine à Mouches (1838);
pp. 89, 90.

BUREAU-RIOFFREY Dr.
Paris;
beh. Chem. fer Charleroi-frontière France (1845 en 1850);
p. 391.

BURNENVILLE Ulisse
eigenaar en rentenier Hoei;
comm. Soc. charb. Corphalie (zink) (1858); comm. Austro-belge (1863, id. 1865);
p. 293.

BURNENVILLE (DE) Nicolas Frederick
industrieel, Hoei;
p. 294.

BURNETT Dr., Sir William
° Montrose jan. 1779; † Chichester 16.2.1861;
bekend chirurg in Engelse zeemacht tijdens oorlogen tegen Frankrijk; later algemeen hoofd medische dienst zeemacht; reorganisatie gezondheidsdienst (Dict. Nat. Biogr. III, p. 415);
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise, Landen-Hasselt (1858);
p. 394.

BUYDENS-PIROT
groothandelaar-rechter Handelsrechtbank Namen;
beh. Soc. Herbatte-lez-Namur (glas) (1853);
p. 511.

CADOT J.J.T.
directeur van de domeinen, ministerie van Financiën; comm. Etablissements John Cockerill (1858 en 1865);
p. 260.
CAILLET Louis P. Grég.
° Fontaine-les-Clères (Fr.) 15 ventôse IV; zoon van Jacques Grég. en BURONFOSSE Marie Cathérine; gehuwd te Br. 9.6.1832 met LEVEAUX Marguerite L. Jos. ° Namen 3. Brumaire XIII; dochter van Jean Jos. en MOUSIAUX Florence Jos.;
groothandelaar, Brussel;
beh. Usine Vandenbrande (1857);
p. 350.
CALLEY SAINT-PAUL (zie A.L.C. SAINT-PAUL DE SINÇAY)
CAMBIER A. - p. 149.
CAMBIER E.
Gent;
beh. Mines de Niederfischbach (1865); beh. Linière St.-Gillis (1858 en 1865);
pp. 335, 500.
CANIVET Stanislas
beh. Route d'Anderlues-Bascoup (1865);
p. 479.
CAPELLE J. Ch. M. Victor
ex-algemeen inspecteur van de financiën Parijs (1836); beh. charb. Réunion (1836) (12a);
p. 18.
CAPELLEMANS Guillaume
fabrikant, Laken;
comm. stichter Soc. de Mariemont (1828);
p. 507.
CAPIAUMONT Adolphe Alexis
° Mons 14.11.1798; † Elsene 15.3.1879; zoon van Henri Joseph en LE MAYEUR Henriette Cath.; gehuwd te Antw. 24.5.1841 met VAN HAVRE Idalie Marie Jos. ° Antw. 15.11.1816; † Elsene 26.1.1887; dochter van Florent Jos. en DELLAFAILLE-WAERLOOS Adelaïde R.;
luitenant-kolonel (1838); luitenant-generaal (1858); generaal (1865); carrière bij Hollands leger - Belgisch leger in 1831; werkte mee aan reorganisatie Belg. leger, 1857 : sterke repressie opstand Gent (Livre d'or, Ordre Leop., II, p. 77-78; Biogr. du Hainaut I, p. 105);
comm. Linière de Malines (1838, id. 1858 en 1865); beh. Soc. fabrication de l'huile de palme et de coco (1838);
p. 501.
CAPITAINE Félix
° Gorsopleeuw 6.1.1804; † Luik 1874; zoon van Jean François en TIMMERMANS Anne Marg.; gehuwd te Luik 28.6.1827 (214) met SCRONX Cather. Elisab. Joseph ° Luik 16.11.1802; dochter van DOTHEE Marie Elisab.;

fabrikant-advokaat; voorzitter Kamer van Koophandel (1857); lid (1845-1850); lid gemeenteraad Luik (1857) (verkiesbaar senaat 1847);
beh. Cie mines du Lavoir (1857);
p. 354.

CAPOUILLET J.J. - pp. 267, 268.

CAPOUILLET Pierre Marie
° Br. 7.7.1816;
industrieel; groothandelaar (verkiesbaar senaat in 1864); beh. Houillères réunis de Quaregnon (1854); comm. Comptoir bruxellois prêts s/marchandises (1860, id. 1865);
p. 133.

CAPOUILLET Pierre Philippe
° Bergen 9.9.1775; † mei 1850; (waarschijnlijk) zoon van Jean Joseph en BRUNIN Anne Marie Christine;
dir. Soc. Gén. 1823-1850 (aandeelhouder Alg. Verg. 1823); groothandelaar Br.; lid Kamer Koophandel Br. 1842-1844, 1846-1847 en 1849-1850; hulprechter Handelsrechtbank 1818; rechter 1819-1820. K.L. 1838 : 492 Fr.
p. 518.

CAPOUILLET Vincent
rentenier Bergen (dir. belast. : meer dan 80 fl.) (1830);
beh. Soc. de la verrerie (1850);
p. 511.

CAPPER James Samuel
groothandelaar te Leyton (Middlesea, Gr. Br.);
beh. Chem. fer Louvain-Jemeppe (1845);
p. 397.

CARAMAN et Cie - p. 377.

CARION François Joseph
° Bergen 3.12.1788; zoon van Charles Adrien J. en BOCQUET Marie Joseph; gehuwd te Bergen 24.2.1813 (p. 21) met DELMOTTE Sophie Thérèse Joseph ° Bergen 27.11.1784; dochter van Philibert Ign. M. J. en BEGHIN Hyac. Th. Jos.;
industrieel; eigenaar van smelterijen Thy-le-Château; ijzerhandelaar Bergen (dir. belast. 1830 : meer dan 80 fl.); Rechter Handelsrechtbank (1839); lid Kamer van Koophandel Bergen (1829-1841);
comm. ch. fer Sambre et Meuse (1836); commanditair in Soc. pour les transports par eau, Ad. Le Bon et Cie (1837); id. in soc. en command. des ateliers de construction de Boussu (1837); command. Soc. fabrication du Noir animal et autres produits chimiques (voor 1838);
pp. 42, 252, 369, 373, 479.

CARLIER - p. 181.

CARLIER F.J.
advokaat;
pp. 41, 163, 164.

CARNIERES Antoine
eigenaar, Trazegnies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 482.

CARMELET
Parijs; comm. Charb. Bonnet-et-Veine à Mouches (1838);
p. 89.

CAROLUS Henri
militair en diplomaat; kapitein genie; later secretaris 1e klasse van gezant Berlijn; adjudant Willmar (1842); majoor (1848); raadsheer gezantschap Parijs; minister te Lissabon; buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister vanaf 1856 (Livre d'or, Orde Leop., I, p. 397);
beh. Charb. Houlleux (1838); comm. Soc. la Grande-Montagne (zink); beh. Charb. Houlleux (1855, id. 1858); beh. Soc. civile pour l'exploitation de carrières de pierre en Belgique (1838);
pp. 67, 68, 84, 85, 140, 141, 280, 404.

CAROLY H.J.F. - p. 141.

CAROLY Henri Joseph
° Br. sept. 1772; † Br. 1.2.1833 (369); zoon van Joseph Alexandre François en VANDENBERGHE Elisabeth; dir. Soc. Gén. 1823-1832 (alg. verg. 1823); aandeelhouder Nederlandse Handelsmaatschappij (A.R.A., K.Kh. Br., 302); bankier - firma : HAGEMANS Josse en CAROLY (1827 Pat.); verkiesbaar voor Senaat in 1832 (eigen. in 12 gemeenten Brusselse); lid Kamer Koophandel Br. 1832; hulprechter Handelsrechtbank 1819-1820; rechter 1821-1822 en 1825-1826;
p. 517.

CAROLY Jacques Joseph
° Br. 10.2.1771; † Br. 6.11.1844; broer van Henri Joseph; gehuwd Br. 2.8.1820 (394) DE STROOPER Marie Josephine, ° Br 2.7.1797; dochter van Jean François en LESAGE Marie Anne;
comm. Soc. Gén. 1836 (alg. verg. 1826); geneesheer, hoofd St.-Pietershospitaal Br.; verkiesb. Senaat 1841 (eigen. in 10 gemeenten Br.);
p. 518.

CARPENTIER Alexandre
° Gent 2.5.1796; † Gent 3.11.1848; zoon van Thomas Corneille en SCHEPERS Marie Francoise; ongehuwd;
rentenier, Gent; comm. Linière La Lys (1838);
p. 504.

CARPENTIER Jean Baptiste Nicolas
intendant van Huis van Croy, Roeulx; beh. Route Roeulx-Mons (1858 en 1865);
p. 480.

CARTON DE WIART Adrien
° Br. 14.11.1788; zoon van Auguste Const. Jos. en DE BISEAU Maria J.; gehuwd te Br. 18.5.1826 (200) met DE GREGOIRE Joanna Jos. ° Duin-

kerken 30 Ventôse III; dochter van Philippe Jacq. J. en DUBOIS Philippina Jos.;
advokaat Hof van Beroep, Br.;
comm. Union des Papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1857); beh. Soc. ass. mut. Les Belges réunis (1858 en 1865); beh. Passage St.-Roch (1849); comm. Soc. agricole et industrielle (1857);
p. 514.

CARY Joseph
Londen; beh. Chem. fer Namur-Liège, Mons-Manage... (1858); dir. Mid-Sussex and Midhurst Junction Railway (1862); dir. Petersfield Railway (1862); dir. Uxbridge and Rickmansworth Railway (1865); beh. Hatfield and St.-Albans Railway (1865); beh. Rickmansworth, Amersham and Chesham Railway (1865); Stonehouse and Nailsworth Railway (1865); dir. Weald of Kent Railway (1864 en 1865); dir. Watford and Rickmansworth Railway (1862); beh. Hadlow Railway (1865).
p. 399.

CASSE-VAN REGEMORTEL Jean Baptiste
fabrikant van zijde en eigenaar, Antwerpen;
beh. Soc. belge d'industrie sétifère (1837);
p. 499.

CASSIERS Jean Pierre
o Antwerpen 25.5.1788; † Houthulst 18.3.1870; zoon van Petrus Josephus en TUYMANS Pétronille; gehuwd met DE PATIN (?) Carolina;
eigenaar-handelaar te Houthulst-Staden; senator voor St.-Niklaas (1835-1863)(kath.);
raadsheer Soc. Tissage à la mécanique etc. (1846); comm. Docks, entrepôts etc. d'Anvers (1865); raadsheer Soc. nationale pour la propagation des bons livres (1836) (Soc. en command. De Mat et Cie); command. Soc. des beaux-arts (1838);
p. 506.

CASTENDIECK J.
groothandelaar Lewisham (Kent); beh. chem. fer Louvain-Jemeppe (1845);
p. 397.

CASTILLON DE PORTAIL Auguste
eigenaar St.-Joost-ten-Noode (1846); directeur, inspecteur Soc. Bruxelles (mach.) (1843); beh. Soc. Corphalie (zink) (1846);
pp. 243, 293, 295.

CATOIRE-RICHEBE Aimé Auguste
groothandelaar in steenkool, Rijssel; beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858);
p. 64.

CATTOIR Henri
o Br. 21.3.1780; † Br. 2.5.1847; zoon van Gaspard Melchior Balthazar en WAUTHIER Elisabeth Jeanne; gehuwd 29.9.1810 met TIBERGHIEN Anne Marie o Br. 13.4.1766; dochter van Pierre François en VYNCKE Isabelle, zuster van commisaris Soc. Gén. P.F. TIBERGHIEN;

dir. Soc. Gén. 1823-1824 (alg. verg. 1823 - stichter); groothandelaar - firma E. TIBERGHIEN, CATTOIR et Cie (Alm. Poche 1823) (textiel);
rentenier; associé Ad. HAUMAN, command. HAUMAN, CATTOIR et Cie; Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (10.7.1836) in dec. vervangen door VINCHENT); beh. Berg van Barmhartigheid Br. 1832-1847; dir. Banque territoriale (1835); beh. exploitation filasse d'aloës (1835); beh. ass. propriétaires réunis (1821);
pp. 498, 517.

CATTOIR-GIHOUL Henri (of Hector)
° Br. 29.1.1830; gehuwd in 1859 met GIHOUL Jeanne Louise Dom. ° Br. 2.5.1843; dochter van Louis Jean Baptist en MATTHIEU Emérence Dom. (dochter J.P. Matthieu, dir. Soc. Gén.);
comm. Ch. fer Nord de la Belg. (1861, id. 1865); comm. H.F. Châtelineau (1865); beh. Ch. fer Anvers-Rotterdam (1865);
pp. 187, 422.

CEULEMANS Auguste
groothandelaar Antwerpen; gemeenteraadslid Antw. (1846); liberaal; beh. Charb. Sacré-Madame (1858); comm. Soc. anversoise bateaux à vapeur (1865);
p. 86.

CHAGOT Jules
° Parijs 29.3.1801; † 5.1.1877;
directeur charb. de Blanzy (Fr.) (1853); industrieel; eigenaar van kristalfabrieken van Montcenis en Creusot; stichter te samen met broer Leonce van koolmijn Blanzy (1830-1833); merkwaardige sociale organisatie; lid Algemene Raad (1852); vertegenwoordiger van tweede omschrijving van Departement Saône et Loire; na 1870 terug industrie (Vapereau); beh. Houillères St.-Clamand (Loire) (Vitu, p. 809); beh. Le Phare maritime (ass.) (Vitu, p. 872); beh. Charb. Nord Charleroi (1858, id. 1865);
pp. 130, 131.

CHAINAYE H.
lid provinciale Staten Limburg; beh. soc. Grande-Montagne (zink) (1846);
p. 280.

CHAMPEAUX-CHAPEL J.P.
eigenaar hoogovens Montignies; beh. S.A. Haut-fourneaux Montignies (1853);
pp. 313, 314, 315.

CHANTRELL Auguste
Brugge; Dir. Chem. fer Flandre occidentale (1858, id. 1865);
pp. 388, 389, 390.

CHANTRELL Guillaume
° Cuxhaven 1801; † Brugge 1851;
groothandelaar-reder Brugge; hoofd vervoerdienst spoorwegen; lid Kamer v. Koophandel; in beheer van spoorwegen in 1840 (Livre d'or,

Ordre Leop., II, p. 291); dir. soc. de Bruges (suiker) (1836); beh. Chem. fer Flandre occidentale (1845);
pp. 388, 389.

CHARDIGNY
Parijs; comm. Charb. Bonnet-et-Veine à Mouches (1838);
p. 89.

CHARLES Emile
directeur Mines de Bleyberg (1858);
p. 306.

CHARPENTIER Pierre Joseph Isidore
eigenaar van koolmijnen en groothandelaar te Valenciennes;
beh. Charb. Levant Flénu (1835);
pp. 11, 12, 14.

CHAUDOIR-VAN MELLE Charles
gemeenteraadslid Luik (1856-1857); metallurgist;
beh. Soc. Corphalie (zink) (1846); comm. Comptoir liégeois prets marchandises (1860, beh. in 1865);
p. 293.

CHAUDRON J.
ingenieur Brussel; beh. Charb. Peronnes (1858, id. 1865);
p. 144.

CHAULET - p. 226.

CHEFNAY - pp. 181, 182.

CHENOT Alfred
ingenieur, Parijs; comm. Fabrication acier procédé Chenot (1856, id. 1858);
pp. 337, 338, 339, 340, 341.

CHEVALIER J. G.
handelaar, Parijs; beh. H.F. Gougnies (1847);
pp. 297, 298, 299, 300.

CHOISNARD vader
beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

CHUBB Morris
secretaris Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858); secretaris Chem. fer Flandre Occidentale (1858); auditeur bij Rhymey Railway (1862) en id. bij London District Telegraph company (1862);
p. 388.

CIBIEL Vincent
° Villefranche 27.12.1797; † id. 29.7.1871;
groothandelaar; algemeen raadsheer provincie Aveyron, volksvertegenwoordiger voor Aveyron (1837), herkozen in 1839, 1842 en 1846 (Dict. des parlement.);
comm. Cie asturienne des mines (1853, id. in 1858 en 1865);
pp. 317, 321.

CLAES DE LEMBEEK Charles François
° Lembeek 15.9.1787; gehuwd met WALRAVENS Marie Anne, ° Br.;
eigenaar en fabrikant (distilleerderij) (verkiesb. Senaat vanaf 1832); comm. Société de commerce (1835); beh. Raffinerie Nationale (1836);
p. 519.
CLAES François Alexander
° Lembeek 4.9.1791; † Gent 4.6.1845; zoon van Jean Baptiste en DE COCK Isabelle; gehuwd te Gent 27.7.1816 met DE COCK Adèle Charlotte; dochter van Joseph en SPEELMAN Livène Françoise;
katoenfabrikant en groothandelaar; zeer groot grondbezit; gemeenteraadslid 1830-1845 (orangist daarna liberaal); senator (1843-1845) (L'Indépendant, 6.6.1845, p. 3, k. 1);
beh. Linière La Lys (1838); comm. Banque des Flandres (1841);
p. 504.
CLASSENS J.A. - pp. 463, 464, 465, 466, 476.
CLAUSSON Pierre
rentenier St.-Joost-ten-Noode; Dir. Soc. du Tissage à la mécanique etc. (1846);
pp. 505, 506.
CLAUTRIAU Joseph
burgemeester Marchienne-au-Pont; beh. Embranchement de Route de Trieu de Courcelles-Ruaux (1865);
p. 485.
CLERMOND Winaud
groothandelaar, Maastricht; Dir. chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858 en 1865);
p. 436.
CLERMONT Adolphe Jos. Félix
° Vottem 1.9.1817; zoon van Jean Franc. Guill. en BOURDON Marie Am.; gehuwd te Luik 5.11.1846 (510) met GERARD Marguerite A. ° Luik 23.7.1819; dochter Sébastian en BERNIMOLIN Marie Cather.;
pleitbezorger aan Hof van Beroep Luik; comm. Zinc et charb. Colladios (1853, id. 1858);
pp. 323, 326.
CLOSE Thomas
° Manchester 12.2.1796; † Nottingham 25.1.1881;
antiquair en archeoloog; deed opzoekingen op gebied van genealogie en heraldiek. Talrijke publicaties, stichter van Reform Club, was jarenlang auditeur bij South Western Railway (Dict. Nat. Biogr. IV, p. 581, Boase, p. 654);
dir. beh. Grande Cie du Luxembourg (1858 en 1865);
pp. 406, 411.
CLOSON Joseph
advokaat Luik (1869); beh. Mines Sambre et Meuse (1865); beh. chem. fer des Plateaux de Herve (1869);
p. 347.

CLOSSET Evrard

° Soiron (Luik) 9.10.1816; zoon van Evrard Joseph en BOUHON Marie Catherine; gehuwd te Luik 9.8.1841 (328) met LAMBINON Marie Thér. Elis. ° Luik 6.7.1821; dochter van Michel Henri Cyriel en DUCHATEAU Marie Anne Thérese;

eigenaar; groothandelaar Luik; beh. Bleyberg-ès-Montzen (1865); comm. soc. de Velaine (met.) (1865);

p. 306.

CLOSSET Henri François - pp. 236, 237.

CLOSSET Mathieu

° Luik 15.5.1798; † 29.1.1876; zoon van Mathieu Joseph en BOUHA Elisabeth; gehuwd te Luik 23.7.1821 (214) met WAUTERS Maria Joseph. Petr. ° Luik 21.6.1800; dochter van Pierre Joseph en GRISARD Marie Pétron.;

bankier; burgemeester Luik (1853-1857); lid Regentieraad 1830; gemeenteraadslid (1836-1838) (1848-1857); schepen (1834, 1848-1852); kapitein burgerwacht - kolonel commandant (1848); verscheidene malen voorzitter Kamer van Koophandel; lid provincieraad (1865), voorzitter 1870, 1871, 1872 en 1873 (Mem. Liège, pp. 99-100);

beh. Etablissements J. Cockerill (1858 en 1865); beh. Soc. Oneux et Rocheux (metall. zink) (1865); comm. Comptoir liégeois prets sur marchandises (1860, id. 1865);

p. 260.

COCKERILL Amélie

dochter van James en PASTOR Caroline; gehuwd met SUERMONDT Barthold.

p. 284.

COCKERILL Charles James

zoon van James en PASTOR Caroline; industrieel; comm. Mines de Bleyberg (1846);

pp. 283, 284, 285.

COCKERILL James Ch.; broer van John; pp. 61, 172, 261, 283, 284, 285.

COCKERILL John

° Haslingden (Gr. Brit.) 31.8.1790; † Warschau (Polen) 19.6.1840; zoon van William; gehuwd te Aken met PASTOR Jeanette Fred.; dochter van Philippe Heinrich;

industrieel, Luik;

beh. H.F. Sclessin (1835); comm. H.F. Châtelineau (1835); beh. H.F. Ougrée (1835); comm. Fabrique fer Ougrée (1836); beh. Tapis Tournai (1836); comm. Liégeoise navigation (1837); comm. Fabrique fer Hoyoux (1837); beh. Charb. Bray-Maurage-Boussoit (1837); beh. Fabr. laines peignées (1838); beh. Linière St.-Léonard (1838); comm. Banque de l'Industrie (1838);

pp. 37, 59, 61, 153, 161, 171, 172, 173, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 187, 188, 189, 195, 200, 202, 207, 208, 210, 223, 240, 254, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 284, 319, 499, 501, 502, 504.

COCHAUX Félix

directeur Soc. Bruxelles (Renard, mach.) (1837);

pp. 240, 241, 242.

COGELS Edouard Joseph, baron

° Antw. 1.10.1793; † Br. 9.2.1868; zoon van Joseph Henri en VANSETTER Marie Marguerite; gehuwd te Antw. 11.4.1820 (123) met DUBOIS Julie, barones. ° Antw. 30.7.1794; † Ekeren 8.2.1864; dochter van Ferdinand A.D.J. en WELLENS Reine A.P.;

bankier; groothandelaar; assuradeur-financier (dir. bel. 1842 : 356,96 Fr.); Volksvertegenwoordiger voor Antw. 1839-1847; senaat 1848-1851 en 1854-1859 (kath.);

comm. Soc. industrielle et commerciale (1857); beh. Mines usines Lavoir (1857); in 1858 : beh. charb. Sacré-Madame (id. 1865); Dir. Securitas ass. (id. 1865); censor Nationale Bank; voorzitter succursale Nat. Bank in Antwerpen;

pp. 86, 88, 354, 523.

COGHEN Franz, graaf

° Br. 25.6.1827 (1969); † Br. 27.8.1888 (3189); zoon van Jacques André en RITTWEGER Caroline; gehuwd met GRISARD Victoire ° Chaudfontaine 25.5.1843; † Br. 27.3.1920;

eigenaar, Brussel; beh. Tapis Tournai (1858, id. 1865); comm. Manufacture glaces Brux. (1858, id. 1865); comm. Charb. Sarslongchamps (1858); beh. Soc. Hollando-Belge (met.) (1861); comm. Canal Blaton-Ath (1863, id. 1865); beh. Fonderie Haine-St.-Pierre (1865);

pp. 15, 249, 499, 508.

COGHEN Jacques André, graaf

° Br. 31.10.1791; † Br. 16.5.1858 (2337); zoon van Joseph en STIELLEMANS Isabelle; gehuwd te Br. 17.1.1821 (246) met RITTWEGER Caroline ° Br. 24.12.1799 (654); dochter van François Lothaire en SAUVAGE Anne Catherine;

comm. Soc. Gén. 1831-1848 (aandeelh. Alg. Verg. vanaf 1824); groothandelaar en reder (Pat. 1827 en 1838); bankier (Alm. Poche 1834); alg. beh. financiën Voorlopig Bewind; Handelsrechtbank hulprechter (1823-1825); rechter (1826-1830); voorzitter (1834-1835); lid Kamer van Koophandel (1827-1843 en 1845-1846); gemeenteraadslid 1830-1839, ontslag wegens Justitie-paleisgeschil; Volksvertegenwoordiger 1831-1845; senator 1848-1851 en van 1855-1858 (verkiesbaar vanaf 1835); graaf in 1837; min. fin. 1831-1832 (Biogr. Nat., T. IV, p. 267-269);

beh. Cie belge ass. gén. vie (1824); beh. Soc. Mariemont (glas) (1828); beh. Ch. fer Haut et Bas Flénu (1835, id. 1858); dir. Soc. Nat. (1835); beh. Charb. Sarslongchamps (1835); beh. Manufacture glaces Brux. (1836); beh. Soc. Mutualité (1837); comm. Maritime belge (1837); beh. H.F. Luxembourg (1839); beh. Fonderie Haine-St.-Pierre (1838); beh. Ch. fer St.-Ghislain (1842); beh. mines de Membach (1845); beh. charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847); comm. Cie belge de réass. (1857); beh. Soc. Phénix (mach.) (1858); beh. Soc. civile pour l'agrandissement de la capitale

(1837); command. Soc. des beaux-arts (1838); Assoc. pour la recherche du sel Lux. (Soc. Nat.) (1a);
pp. 15, 111, 113, 232, 236, 249, 250, 272, 359, 362, 363, 375, 465, 466, 467, 507, 508, 518, 520, 521.

COLENBUEN Antoine A. Joseph
eigenaar en uitbater van koolmijn Les Produits (1835);
beh. Charb. Produits Flénu (1835);
pp. 3, 4, 5, 12.

COLENBUEN Gustave
zoon van Antoine Joseph; eigenaar uitbater koolmijn Les Produits (1835); dir. charb. Produits Flénu (1835);
pp. 3, 5.

COLMANT Charles
bankier Boussu; beh. Charb. houilles grasses Levant d'Elouges (1838); Insp. soc. en command. pour le commerce des laines et le sciage des marbres (1837); Soc. civile pour l'agrandissement et l'embellissement de la commune de Boussu (1838);
pp. 72, 73, 377.

COLMANT Philippe Joseph
eigenaar van koolmijnen te Wasmes; dir. charb. Escouffiaux (1837); beh. charb. du Bois (1849);
p. 51.

COLSON
ingenieur;
p. 182.

COPPENS Edouard Josse
° 1803; † Gent, okt. 1850;
fabrikant, Gent; lid van provinciale Raad Oost-Vlaanderen; ondervoorzitter Werkrechtersraad; gemeenteraadslid, Gent;
beh. Linière Gantoise (1838);
p. 503.

COPPENS François
° Br. 4.3.1800 (1268); zoon van Nicolas en STARMANS Pétronille; gehuwd te Br. 28.8.1823 (548) met DENS Eugenie ° Br. 25 brumaire an XI (373); dochter van Jean François en FRANCŒUR Anne Magdalena;
comm. Banq. Belg. 1835; architekt (Pat. 1827) en ondernemer; gewoon architekt spoorwegen (Livre d'or, Ordre Leop. II, p. 383) (dir. belast. 1836 : 450 Fr.; 1850 : 1095 Fr.);
dir. Moulins Molenbeek St.-Jean (1838); beh. Phénix (bateaux vapeur) (1834); beh. H.F. Ougrée (1835); comm. H.F. Monceau (1836); comm. charb. Péronnes (1837); beh. Gaz portatif (1838); beh. Moulins à vapeur Brux. (1841); comm. H.F. Pommerœuil (1845); beh. stichter Soc. en command. Brasseries belges (R. Hambrouck et Cie) (1838);
pp. 33, 34, 171, 213, 276, 250, 524.

CONSTANTIN Laurent
rentenier Parijs (1838); hogere bediende bank Rothschild;

comm. Charb. belges (1858, id. 1865);

p. 98.

CONYNGHAM, Maskies van

waarschijnlijk Francis Nathaniel CONYNGHAM, 2e markies; ° Dublin 11.6.1797; † Piccadilly Londen 17.7.1876;

militaire carrière (1820-1823); onder-staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken (1823-1826); lid Parlement voor Donegal (1825-1832); Lord van de Schatkist (1826-1827); Postmaster general (1832-1834 en 1835); Lord Kamerheer (1835-1839); Lord luitenant en generaal (1874) (Boase, p. 698); beh. Chem. fer Jonction Est (1847);

p. 413.

CORBESIER F.J.

mijnuitbater;

p. 153.

CORBISIER Frédéric Ferdinand D.E.

° Bergen 10.1.1796; † Bergen 22.11.1877; zoon van Emmanuel Ernest Joseph en SENAUT Marie Josephe; gehuwd met CORBISIER Josephine Ernestine Hubertine Charlotte Clara (Livre d'or, I, p. 286);

industrieel; groothandelaar in steenkool; eigenaar van koolmijnen; lid provinciale Staten Henegouwen (tot 1830); Nat. Congres suppl.; lid gemeenteraad Bergen (1830-1836 en 1850-1854); Volksvertegenwoordiger (1831-1836); lid prov. raad Henegouwen (1836-1851); Senaat (1854-1869); burgemeester Frameries; lid versch. commissies econ. kwesties; actieve rol in verschillende openbare werken; voorzitter mijncomité Bekken Bergen; secr. Kamer van Koophandel; rechter Handelsrechtbank; met Legrand Gossart stichter studiebeurzen mijnschool Henegouwen (Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 286); lid (secretaris) Kamer van Koophandel Bergen (1832);

regisseur ch. fer Haut-Bas Flénu (1834, id. 1858); regisseur charb. Hornu et Wasmes (1835, id. 1858 en 1865); comm. Soc. Nat. (1835); comm. Sucreries Lessinnes (1835); comm. Embranchements Canal Charleroi (1839, id. 1858 en 1865); beh. route Mons-Bavay (1841); beh. Ch. fer St.-Ghislain (1842); beh. Charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847, id. 1858); beh. Ch. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858 en 1865); in 1858 : beh. Carrières Rombaux (id. 1865);

pp. 7, 8, 9, 113, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 368, 375, 377, 440, 462, 463, 464, 473, 475, 520, 483, 492.

CORDIER L.J. Et.

ingenieur Passy (bij Parijs);

beh. Canal de l'Espierre (1865); medestichter Soc. Canal de Jonction Sambre-Oise (1834);

p. 469.

CORMU H.

comm. Charb. Jolimet et de Roinge (1846);

p. 106.

CORNELIS Désiré
Jupille; directeur charb. Houlleux (1855);
p. 140.
CORNET J.M.
beh. Charb. Bonne-Espérance (1855) en aanbrenger;
pp. 142, 143.
CORNEZ J.
directeur van koolmijnen, mijningenieur te Châtelineau; comm. Charb. Bonne-Espérance (1855, id. 1858 en 1865 beh.); comm. Charb. réunis Basse-Sambre (1858, id. 1865);
p. 142.
CORNIL familie - pp. 45, 70.
CORNIL Jules
industrieel; eigenaar van koolmijnen Gilly;
beh. Charb. Vallée Piéton (1865); beh. Charb. Auvelais et St.-Roch (1860, id. 1865);
p. 135.
CORS J. P. - p. 142.
CORTEN M.C. - Wed. F.J. VANDERHECHT - p. 16.
CORTENBACH
gouverneur;
p. 474.
CORTEY
ondernemer van Openbare Werken (1845); comm. Mines Grande-Montagne (1845);
p. 280.
COSSEE familie - pp. 45, 339.
COSSEE Julien André Joseph
o Marchienne-au-Pont 7.11.1777; † id. 21.9.1850; zoon van Julien en PUISSANT Hyacinthe; gehuwd met VAN DEN CLOOSTER Marie Jos. † Marchienne-au-Pont 16.12.1856 (Ann. Nob. 1860, pp. 119-120);
ambtenaar beheer der bossen; inspecteur arrondissement Charleroi; inspecteur Water en Bossen (1816); medestichter glasblazerij Mariemont 1835 : voorzitter van beheer Mariemont; stichter van Association charbonnière des bassins de Charleroi et de la Basse-Sambre (Conseil charbonnier) was toen dir. koolmijn Mambourg et Bawette, Bois du Roy te Fleurus en van Forte-Taille te Montigny-le-Tilleul; adjunct-burgemeester Marchienne 1808 tot 1818; suppleant lid Nat. Congres (Assoc. charbonnière); comm. Soc. Verreries Mariemont (1828);
pp. 21, 22, 339, 507.
COSTANTINI A. S.
comm. Banq. Belg.; ambtenaar Staat; rentenier Br. (1858); comm. Grande-Montagne zinc (1846); censor Cie immobilière (1863); in 1858 : Caisse propriétaire (1858, id. 1865); beh. charb. Courcelles Nord (id. 1865); comm. Vieille-Montagne (id. 1865); beh. Ets. J. Cockerill (id. 1865);

beh. Linière St.-Léonard; comm. Fabrique belge laines peignées; algemene raadgever : Cie belge colonisation; 1838 : secretaris caisse propriétaires;
pp. 79, 225, 260, 280, 502, 504, 523.

COSTE J.
Roux; directeur charb. Nord Charleroi (1858);
p. 130.

COTON - p. 135.

COTTIER André
beh. charb. Réunion (1858);
p. 18.

COULON Jules
groothandelaar St.-Quentin (1854); comm. charb. Vallée-Piéton (1854, id. 1858);
p. 135.

COUMONT Jacques
comm. Route de Hodimont (1832);
p. 476.

COUMONT Rodolphe
beh. dir. Banque générale pour favoriser l'agriculture et les travaux publics, Brussel;
comm. Charb. Courcelles-Nord (1865); beh. ch. fer vicinaux Brabant (1858); beh. Soc. belge céramique (1872);
p. 79.

COUPERY DE ST.-GEORGES Gustave
burgemeester Piéton (1869); comm. charb. Piéton (1858 en 1865); comm. charb. Piéton-Centre (1869);
p. 110.

COURVOISIER L.
comm. Vieille-Montagne (zink) (1858, id. 1865);
p. 225.

CRABBE Prosper
wisselagent, Brussel (1873); beh. Chem. fer Hainaut et Flandres (1867); beh. Soc. metall. et charb. belge (1873);
p. 451.

CRAKE William
beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858); dir. Eastern Union, Ipswich and Bury Railway (1848); dir. Eastern Union (1853); dir. Eastern Junction Railway (1858) (Bradshaws);
p. 384.

CRUYT Alexandre
advokaat, Gent; comm. Mines de Niederfischbach (1858, id. 1865);
p. 335.

CUBITT Lewis
lid van privé-raad van Engelse Koningin; waarschijnlijk architekt van Great Northern Railway; broer van William en Thomas; aannemers van spoorwegen;

beheerder in België van Ch. fer Entre Sambre et Meuse (1857);
pp. 386, 388.

CUBITT William
aannemer van spoorwegen; dir. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858);
p. 385.

CUTTIER Antoine M.
° Verviers 6.7.1806; zoon van Jean Baptiste en MOXHET Anne Marie; gehuwd te Br. 28.9.1836 (824) met PELSENEER Rosalie Louise Thérèse ° Br. 24.8.1809; dochter van Pierre Jos. en BLONDEL Thérèse;
industrieel, Brussel; beh. dir. Manufacture de glaces, etc. de Bruxelles (1858 en 1865);
p. 508.

DAEL Ant. Theodore
wisselagent, commissionair te Gent;
beh. Soc. Phénix (mach.) (1837, id. 1858; dir. 1865 beh.);
p. 232.

DAGLY
eigenaar, Spa; comm. chem. fer Pepinster-Spa (1853, id. 1858);
p. 426.

DALLEMAGNE Guillaume
° 1811; † 1903;
dir. H.F. Sclessin, Tilleur (1856, id. 1865) (niet verkozen katholiek kandidaat Senaat in 1870) (Zumkir, p. 283); comm. Charb. Val-Benoît (1856, id. 1858, 1865); beh. charb. Bonne-Espérance et Batterie (1859, id. 1865); comm. ch. fer Liège-Maastricht (1860, 1865); comm. charb. La Haye (1860, id. 1865);
pp. 152, 177.

D'ALTON THEE
beh. Mines de Bleyberg (zink) (1846);
p. 283.

DAMINET Alex. J.
° Edingen 2.4.1787; † idem 31.12.1856; zoon van Alex. Jos. en DE SCHUYTENER Marie Cath.; gehuwd met FLASCHOEN Hélène (Ann. Nobl. 1851, p. 243);
groothandelaar Edingen; eigenaar van koolmijn Haine-St.-Pierre-Centrum; liberaal burgemeester Edingen (1836-1856); provincieraadslid Henegouwen; senator voor Zinnik (1843-1857) (Scheler, p. 227); suppl. comm. Route d'Enghien-Grammont (1835);
p. 478.

D'ANDELOT Ferd. Charles, graaf
° Bergen 19.12.1788; † Br. 8.4.1854; zoon van Gabriel Louis Joseph, graaf, en gravin DE RODOAN DE BOUSSOIT Anne Charlotte; gehuwd (1811) met DE LALAING, gravin Hélène Philippine Ghisl., † 23.3.1829;

Kamerheer Wil. I (1814); lid Ridderorde (1815); rol in revolutie; lid van commissie voor controle van hospitalen en hulp aan gewonden; senator voor Aalst 1831-1848 (Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 288);
lid comité van Spaarkas Banq. Belg.; comm. Soc. des actions réunies (1836);
p. 524.

DANDOY J. - p. 246.

D'ANDRIMONT Henri M. V. E.
° Luik 5.7.1811; zoon van Henri Ant. Jos. en DUBOIS Anne Joseph Vict.; gehuwd te Luik 1.8.1833 (223) met BURDO Marie Cath. Franc. Virg. ° Luik 14.7.1812; dochter van Antoine Godefr. en STAS Anne Marie Charl.;
rentenier Luik; comm. Cie mines et usines du Lavoir (1857);
p. 354.

D'ANDRIMONT Louis
rentenier; eigenaar, Hoei;
comm. Soc. Austro-belge (1863); beh. ch. fer Hesbaye-Condroz (1864); beh. forges et laminoirs Lion Belge (1873); comm. H.F. Ougrée (1865);
p. 171.

DANDRIMONT P. Julien
eigenaar, Luik; beh. Charb. Houlleux (1838);
p. 84.

DANSAERT Egide
° 13.2.1817; groothandelaar Brussel (dir. belast Br. 693,06, 1848); command. Soc. pour la fabrication etc. de clous Preumont et Cie (1838);
p. 145.

DANSAERT Ferd. François
° Br. 3.2.1794; zoon van François Jean en BROGNIET Isabelle; gehuwd te Br. 1.2.1816 (36) met HOORICKX Elisabeth Jeanne ° Br. 21.8.1891; dochter van Gilles Jos. en JANSSENS Pétronille Carol.;
beh. charb. Vallée-de-Piéton (1854); beh. Soc. belges réunis ass. (1858, id. 1865); command. Soc. pour la fabrication etc. de clous (Preumont et Cie, 1838);
pp. 135, 136, 141.

D'AOUST Eustache Max. Adolphe, markies
° 1857; † 21.6.1845; zoon van Eustache Jean-Marie en DE JAMBLINNE Marie-Bernard A.; gehuwd 25.5.1813 met DE TRAZEGNIES Marie Jos. R. H., ° Itte 7.6.1770; † Br. 24.3.1824; dochter van Eug. Gillion. en DE RIFFLART Marie-Vict. Dom.;
eigenaar Quincy (Fr.);
beh. Route Lobbes-Sartiau (1842);
p. 484.

D'ARENBERG L.E., hertog - pp. 44, 188, 271, 353.

D'AUDIFFRET-PASQUIER, markies Charles Louis Gaston
° Parijs 10.10.1787; pair de France (1837-1848); senator (1852-1859); lid Institut - beheerder Financiën (1805); auditeur Staatsraad (1814);

royalist; requestmeester (1817); raad van State (1828); voorzitter Rekenhof (1829); voorzitter Beheerraad Soc. gén. crédit commerciale et industriel (Arch. Légion d'Honneur); 1864 : beh. La Paternelle (ass.) (Vitu, p. 898); Caisse paternelle (Vitu, p. 907);
beh. Vieille-Montagne (1858, id. 1865);
p. 225.

DAUGNEAUX A.
groothandelaar, Charleroi; beh. H.F. et fonderies de Gougnies (1847);
pp. 297, 298, 299.

DAULLE Pierre Marie Jos.
° Vamin (Pas-de-Calais, Fr.) 12.4.1781; † Grandcomp (Calvados, Fr.) 23.4.1871; luitenant-generaal (1843) Parijs (Arch. Légion d'hon. Parijs);
censor Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

DAUTREBANDE François Joseph
eigenaar van smelterijen te Hoei, vennoot van L.F. Delloye (1816);
beh. Fabrique de fer du Hoyoux (1837);
p. 223.

D'AUTRICOURT Joseph
groothandelaar, Diksmuide (1858); eigenaar (1865); comm. chem. fer Lichtervelde-Furnes (1858 en 1865);
p. 449.

D'AUXY Charles Ferdinand, graaf
zoon van Charles Emmanuel en DE HOCKSTEDEN Amelie, Thérèse, Franç.; gehuwd op 14.6.1804 met DE BEECKMAN Félicité Franc. Jos. ° 2.12.1783 (Ann. Nobl. 1848, p. 96);
kamerheer Willem I; eigenaar Brussel;
beh. chem. fer Mons-Hautmont (1856);
p. 440.

D'AUXY Gaston, graaf
° Bergen 10.1.1800; † Frasnes-lez-Buissenal 5.7.1867; zoon van Edouard J.Fr. Jos., graaf D'AUXY DE LAUNOIS en DE WOLFF D'ERGY Alex.; gehuwd met PAUL Félicité-Virginia, ° Péruwelz 8.11.1822;
eigenaar Masny Saint-Pierre; politiek auteur; orangist; burgemeester Frasnes (Bibliogr. nat., t. I, p. 332); lid Ridderstand (1826-1830);
comm. Caisse des propriétaires (1835); beh. Route Roeulx-Mons (1838);
p. 480.

DAVELOUIS Edouard
eigenaar Parijs; beh. chem. fer Pepinster-Spa (1853, id. 1858 en 1865);
p. 426.

DAVID Adolphe
burgemeester Ensival; beh. H.F. fonderies Dolhain (1853, id. 1858);
p. 310.

DAVID Ernest
groothandelaar Parijs; beh. H.F. Hourpes sur Sambre (1846);
p. 287.

DAVID familie - p. 312.
DAVID G. H.
groothandelaar Verviers;
pp. 153, 208.
DAVID Henri
groothandelaar in metalen Parijs; comm. Soc. zink Corphalie (1846);
p. 293.
DAVID Jules - p. 310.
DAVID Pierre
° 3.2.1795; † Ensival nov. 1848;
belangrijk leerlooier (verkiesbaar Senaat in 1841 - 4.293,38 Fr.); volksvertegenwoordiger (1835-1839 voor Hoei, van 1839-1847 voor Verviers) (L'Indépendant, 16.11.1848, p. 1, k. 4);
pp. 310, 311.
DAVID Weduwe Pierre - p. 311.
DAVIGNON - p. 153.
DAVIGNON Gilles François
° Herve 4.6.1780; † Verviers 25.10.1859; zoon van Gilles François en HERENDAEL... (Livre d'or, Leop. orde, I, p. 289);
beh. Banq. Belg., 1835;
groothandelaar; industrieel; financier; lid Nat. congres; gemeenteraadslid Verviers; Volksvertegenwoordiger voor Verviers (29.8.1831-9.6.1835); provincieraadslid (1836-1846); burgemeester Lambermont (Zumkir, Dynasties pol. p. 273) (Dubus de Warnaffe, p. 47);
beh. H.F. Vennes (1835); comm. H.F. Espérance (1836); beh. Fabrique fer Ougrée (1836); beh. Charb. Herve (1837); beh. Vieille-Montagne (1837, id. 1858); comm. Fabrique belge laines peignées (1838); comm. Linière gantoise (1838);
pp. 61, 79, 82, 194, 196, 202, 207, 225, 229, 503, 504, 523.
DAVIGNON Henri
eigenaar; rentenier Brussel;
in 1858 : beh. Charb. Courcelles-Nord (id. 1865); comm. H.F. Espérance (id. 1865); beh. Fabrique de fer Ougrée (id. 1865); beh. Ch. fer Jonction-Est (1858, id. 1865); comm. Cie central Travaux publ. et matériels ch. fer (1865); comm. Ch. fer Manage-Piéton (1865); comm. Linière gantoise (1858, id. 1865);
pp. 79, 202, 207, 413, 503.
DAWANS-ORBAN Jules L. Adr.
° Luik 19.9.1818; zoon van Adrien Constant en FRANCOTTE Marie Victoire; gehuwd te Luik 2.8.1848 (338) met ORBAN Actavie Caroline ° Luik 3.3.1828; dochter van Henri Joseph en DE ROSSIUS-HUMAIN Thérèse-Albert;
industrieel, Luik;
comm. Charb. Bonne-fin (1855, id. 1858 en 1865); beh. Soc. royale d'horticulture (1863) (id. 1865);
p. 138.

DE BACKER Auguste
advokaat Mechelen; comm. Filature Linière de Malines (1865);
p. 501.

DE BAILLET Auguste Charles Jos., graaf
° Antw. 23.2.1794; † Brasschaat 4.6.1866; zoon van Jean Bapt. Jos. F.H., graaf en DUBOIS Thérèse Adr., gravin; gehuwd te Antw. 21.4.1815 (145) met MORETUS Jos. Marie Thérèse ° Antw. 3.2.1791; dochter van Joseph Hyac. en WELLENS Marie Henriette Colette (Ann. Nobl., 1885, pp. 72-73); comm. Charb. Produits (1858 en 1865); comm. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); comm. Charb. Grand-Conti et Spinois (1839);
pp. 3, 44, 96.

DE BAILLET Henri Jean Baptiste, graaf
° Antw. 18.1.1785; † Br. 5.2.1869; zoon van Jean Baptiste Joseph en DUBOIS Thérèse Adrienne; gehuwd Br. 25.5.1811 met D'HANNOSSET Marie Jos. Eleanore, ° Br. 13.10.1788; † Br. 26.3.1861; dochter van Dominique Charles Jos. en DE WEVELINCKHOVEN Françoise Josephe (Ann. Nobl. 1885, pp. 69-70);
Comm. Soc. Gén. 1823-1832; Dir. 1833-1848 (alg. verg. 1831); grootgrondeigenaar (verkiesbaar Senaat 1837);
beh. (voor Soc. Mut.); Soc. civile pour l'agrandissement etc. de Br.; beh. Soc. Comm. (1835); comm. H.F. Couillet (1835); beh. Charb. Pro-, duits (1835, id. 1858 en 1865); comm. charb. Hornu et Wasmes (1835. id. 1858 en 1865); comm. H.F. Sclessin (1835, id. 1858 en 1865); beh. charb. Levant Flénu (1835, id. 1858 en 1865); beh. H.F. Châtelineau (1835, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Monceau Fontaine; censor Soc. encouragement service militaire (1836); beh. Soc. Mutualité (1836, id. 1858 en 1865); beh. charb. Lodelinsart (1836); beh. charb. Longterne (1836); beh. charb. Couchant Flénu (1837); comm. charb. Nord Bois Boussu (1837, id. 1858 en 1865); beh. charb. Agrappe Grisœuil (1837); beh. Soc. du Renard mach. (1837); comm. charb. Haut-Flénu (1838); comm. charb. Charleroi (1846); beh. charb. Bellevue Baisieux etc. (1844); comm. charb. Monceau-Fontaine Martinet (1852); beh. charb. Couchant Flénu Cossette (1850); in 1858 : beh. ass. propriétaires réunis; comm. ch. fer Haut-Bas Flénu; comm. charb. Courcelles-Nord; beh. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837); neemt deel in exploratie koolmijnen N.-Frankrijk Soc. du forage de Crépin (1/8);
pp. 3, 7, 11, 20, 22, 24, 27, 30, 36, 38, 40, 75, 79, 83, 96, 103, 113, 119, 123, 125, 129, 155, 160, 177, 187, 240, 241, 359, 517, 518, 519, 521.

DE BAL Auguste
Dir. charb. réunis Charleroi (1865); comm. Banque centrale de la Sambre (1872);
p. 122.

DE BAST-DE HERT Joseph Fr.
° Gent 19.11.1781; † Gent 3.3.1847; gehuwd met DE HERT Rosalia ° Gent 2.3.1783; † Gent 7.12.1853;
groothandelaar (koffie en thee); stichter katoenfabriek op Coupure te Gent;

agent van de Société cotonnière te Gent; beh. Soc. Phénix (mach.) (1837);
pp. 232, 233.

DE BAUQUE Adolphe
eigenaar van smelterijen te Houdeng-Aimeries te Morlanwelz : L.A. DEBAUQUE et Cie (ijzersmelterij) en te Houdeng-Aimeries (een pletterij); comm. charb. Péronnes (1856, id. 1858, beh. en 1865);
p. 144.

DEBBAUT Victor
fabrikant van loodwit, Kortrijk (1855); comm. Soc. métall. Sart de Seilles (1855 en 1858);
pp. 333, 334.

DE BEAUVAU Marc, Prins
° Parijs 29.3.1816; † Nice 30.3.1883;
deputé (1852-1870); groot fortuin (kweker van raspaarden); bezittingen in departement van Sarthe (Dict. des parlementaires); beh. Cie chem. fer Hainaut-Flandres (1856, id. 1858);
p. 451.

DE BERCERAND
Douanière;
p. 86.

(DE) BIOLLEY Edouard M. Arn.
° 12.9.1792; † 14.1.1851; zoon van François de Sales en TOSSAINT DE NEUMOULIN, dite DE GODIN Marie Claire Reine; gehuwd 1) 30.9.1823 met SIMONIS Marie Louise Cornelie, ° Verviers 27.9.1800, † 9.11.1828; 2) Hodimont 6.6.1832, DETHIER Marie Octavie Françoise E., ° Hodimont 7.5.1809; † Pepinster 27.1.1869; dochter van Arnould en DE GODIN Josephine (Ann. Nobl., 1856);
lakenfabrikant (verkiesb. Senaat 1836); Verviers; gemeenteraadslid (1830-1846); schepen (1834-1846); burgemeester ad interim Verviers (1844-1846);
comm. Route de Hodimont (1832);
pp. 476, 493.

DE BIOLLEY Emmanuel, burggraaf
° 1829; † 1892;
industrieel Verviers; senator voor arrond. Verviers (1884-1892); provincieraadslid (1868-1872); gemeenteraadslid Verviers (1883-1884 en 1890-1892);
beh. Route de Hodimont (1865);
p. 476.

DE BIOLLEY Yvan, burggraaf
° Verviers 7.6.1818; † Parijs 22.2.1854; zoon van Raimond J. Fr. en SIMONIS Marie Isabelle; gehuwd 30.8.1847 met DE BIOLLEY Marie Isabelle genoemd Laure ° 28.9.1828; dochter van Edouard M. Arnold en SIMONIS Marie Laure Cornelia (Ann. Nobl., 1856);
lakenfabrikant (huis Y. DE BIOLLEY); lid van verscheidene kulturele en

filantropische verenigingen; kath. provinciale Raad voor Limbourg (1848);
p. 426.

DE BONAERT J.J.A.G., baron
stichter : Ets. Val-St.-Lambert (glas) (1826);
p. 507.

DE BLAUWE F.E.
vrederechter Diksmuide (1858); comm. chem. fer Lichtervelde-Furnes (1858, id. 1865);
p. 449.

DE BOUSQUET Jean Charles Laurent
eigenaar Parijs;
beh. charb. Réunion (1858 en 1865);
in 1864 : beh. Compagnie ch. fer d'Orléans (Vitu, p. 553); beh. Forges de Montataire (Vitu, p. 803); dir. La Providence ass. incendie (Vitu, p. 895);
p. 18.

DE BRAY - p. 117.

DE BREYNE-PEELLAERT Pierre Ph. Ant.
° Diksmuide 17.4.1801; † id. 27.9.1886; zoon van Pierre en VAN HILLE Thérèse Adelaïs; gehuwd met PEELLAERT Amelia Elisa;
grondeigenaar; schepen Diksmuide (1831-1836); burgemeester (1836); provincieraadslid West-Vlaanderen (1837-1845); volksvertegenwoordiger voor Diksmuide (1845-1850 en 1850-1863) lib. (Bochart, p. 20; Scheler, p. 162);
beh. (concessiehouder) chem. fer Lichtervelde-Furnes (1856, id. 1858 en 1865);
p. 449.

DE BRIGNOLA, graaf
eigenaar Parijs;
p. 115.

DE BROCK - pp. 471, 473.

DE BROUCKERE Alfred
° Maastricht 19.1.1827; † Kasteel Caster 8.8.1908; zoon van Charles en VISSCHERS Marie Gertrude; gehuwd te Br. 22.8.1882 met NEYT Florence;
afdelingschef Ministerie Buitenlandse Zaken (1865); eigenaar Br. (1871); senator voor Br. (1884-1894) liberaal (Ann Nobl., 1888, p. 90);
beh. Terres plastiques et produits réfractaires Andenne (1858) (id. 1865); comm. L'Alliance (ass.) (1860); comm. Phénix (ass.) (1865); comm. H.F. Montignies sur Sambre (1865); comm. Compagnie générale matériel chem. fer (1865); comm. Papeteries belges (1865); beh. Banque de Bruxelles (1871); comm. forges Marchienne-au-Pont (1873);
pp. 313, 342, 513.

DE BROUCKERE Charles
° Brugge 18.1.1796; † Br. 20.4.1860 (1625); zoon van Charles en STOOP Caroline Marie Anne; gehuwd te Maastricht 2.9.1819 met VISSCHERS

Marie Gertrude, ° Maastricht, † Br. 7.4.1876; dochter van Guillaume en Nyst Maria Elisabeth;
stichter en 1e directeur Banq. Belg.;
militaire carrière (1e lt. in 1818); vanaf 1821 werkt hij bij vader (gouverneur Limburg 1815-1828); lid Bestendige Deputatie Limburg (1824-1826); 2e Kamer Staten-Generaal 1826; lid Nat. Congres; opvolger Coghen als alg. beheerder financiën, Voorlopig Bewind (3.1.1831 tot 30.5.1831); min. Binnenlandse Zaken (13.8.1831) van oorlog (op 18.8.1831 tot 15.3.1832); volksvertegenwoordiger voor Brussel (3.10.1831 tot 13.10.1832); 1834 : medestichter V.U. Br. (wiskunde, later pol. economie); directeur van Munt; gemeenteraadslid Br. 1847; 1848 burgemeester Br.; volksvertegenwoordiger (26.7.1848 tot 22.2.1856 en van 10.12.1857 tot dood) (Juste T., Ch. De Brouckère, Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 237);
beh. Phénix bateaux vapeur (1834); beh. H.F. Ougrée (1835); beh. H.F. Espérance (1836); beh. H.F. Monceau (1836, id. 1858); beh. St.-Leonard met. mach. (1836); beh. charb. Bray-Maurage Boussoit (1837); comm. Fabr. laines peignées (1838); beh. lits militaires (1835); beh. Vieille-Montagne (1837); beh. Ind. Lux. (1837); beh. Gaz non comprimée (1838); comm. H.F. Montignies (1853, id. 1858); comm. Phénix ass. (1855, id. 1858); beh. Papeteries belges (1856, id. 1858); in 1858 : Cie gén. matériels ch. fer; 1839 tot 1847 : dir. Vieille-Montagne; comm. Soc. en command. Mathieu, Nelis et Cie (papierfabriek) (1837); beh. stichter Soc. en command. Brasseries belges (Renier, Hambrouck et Cie) (1838);
pp. 59, 61, 62, 68, 71, 171, 173, 174, 180, 199, 202, 210, 213, 214, 225, 229, 264, 313, 315, 342, 504, 513, 523.

DE BROUCKERE Ch.
comm. S.A. H.F. Montignies (1865);
p. 313.

DE BROUCKERE Henri
° Brugge 24.1.1801; † Br. 25.1.1891; broer Charles; gehuwd te Woluwe St.-Etienne 21.12.1840 met De Waha Eugénie; dochter van baron Henri Ch. Hyac. Xavier en De Burbure de Wezenbeek;
magistraat : substituut procureur des Konings Maastricht (tot mei 1822); Procureur des Konings Roermond (1822-23); raadslid Hof van Beroep (1832-1840); ambtenaar : gouverneur provincie Antwerpen (1840-1844); gouverneur prov. Luik (1844-1846); diplomaat : regeringscomm. prins Leopold Londen 1831; buitengewoon gezant en min. Heilige Stoel en Hoven van Turijn, Florence en Napels (1849-1852); Volksvertegenwoordiger voor Roermond (1831-1833); voor Br. (1833-1849); voor Bergen (1856-1870) (lib.) kabinet H. De Brouckère, min. Buitenlandse Zaken 1852-1855; min. van State 1849; lid en secretaris Nat. Congres voor Roermond (1831) (Livre d'or, I, p. 238; Bochart, p. 22);
comm. Banque Foncière (1835); beh. Soc. Verreries Charleroi (1836); beh. ch. fer Sambre et Meuse (1836); beh. charb. Péronnes (1837); beh. charb. Grand et Petit Tas réunis (1838); beh. charb. Bois Hamandes (1838); beh. Crédit communal (1860, id. 1865); beh. cie immob. belg. (1860); in 1865 : beh. ch. fer Anvers-Tournai (1865); beh. Nationale

belge ass.; 1858 en 1865 : beh. usines Vandenbrande; comm. Soc. en command. Méline, Cans et Cie (drukkerij) (1836); comm. Soc. en command. Brasseries belges (R. Hambrouck et Cie) (1838); Association recherche du sel prov. Luxembourg (1a);
pp. 33, 34, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 213, 359, 369, 372, 373, 350, 509.

DE BROUWER DE HOGENDORP Flor. Xavier
° Mechelen 22.5.1807; † 's Gravenhage 3.2.1871; zoon van Michel Francois Jos. en PIERETS Isabelle Wilhelmine Bern.; gehuwd met DE HOOGENDORP Sara Jeanne Wilhelmine;
lid provincieraad (1841-1848); volksvertegenwoordiger (1848); lid van Bestendig comité van de spoorwegen, post en telegraaf; publikaties economische en geschiedkundige werken (Livre d'or, I, p. 293);
beh. Soc. Exploitation de l'huile de palme et de coco (1838); beh. Soc. Linière de Malines (1838);
p. 501.

DE BRUYN Pierre Jean
gehuwd met VAN GENECHTEN Jeanne, Antwerpen;
beh. Longterne-Ferrant sur Elouges (1865);
p. 149.

DE BUSSIERE Edmond
eigenaar, Parijs;
beh. chem. fer Hainaut-Flandres (1858);
p. 451.

DE BUSSIERE Gustave, baron
eigenaar, Parijs;
beh. chem. fer Hainaut-Flandres (1856, id. 1868);
p. 451.

DE CAMP A. - p. 304.

DE CARAYON-LATOUR Jean Marie M., baron
algemeen ontvanger van de Gironde, Parijs;
beh. char. La Réunion (1836);
pp. 18, 19.

DE CARTIER famille
eigenaars smelterij van Zône;
pp. 18, 19, 96, 297.

DE CARTIER Amour Eugène
° 16.8.1803; zoon van Pierre L.A. en DE PHILLIPART Anne Marie; gehuwd met GARNIER Pauline Ernest ° Elsene; dochter van Alex. Paulin en DESPRETS Adèle;
eigenaar Br. (1836); advokaat Elsene (1837); burgemeester Audergem (1842-1848); lid provincieraad Brabant (1838-1846); baron 1857 (Ann. Nobl., 1866, p. 133);
comm. chem. fer Sambre et Meuse (1836); beh. Moulins vapeur Marchienne-au-Pont (1858, id. 1865); beh. Poterie Leeuw-St.-Pierre (1837); beh. route Marchienne-Charleroi (1839, id. 1865); beh. route Marchienne-Beaumont (1865);
pp. 369, 373, 477, 481.

DE CARTIER Arthur F. Jos.
° Marchienne 17.4.1831; zoon van Joseph Ghislain en DRION Flore Cath. Jos.; gehuwd 24.11.1854 met TROYE Mathilde-Isabelle Louise ° 1834; dochter Louis en DRION Zoe (Ann. Nobl., 1866, p. 132); eigenaar, Suarlée;
beh. Route Marchienne-au-Pont-Beaumont (1858); beh. Moulins-à-vapeur Marchienne-au-Pont (1865);
p. 477.

DE CARTIER Charles
° 18.6.1796; † Parijs 14.2.1841; zoon van Pierre Louis Alex. Gh. en DE PHILIPPART Anne Maria; gehuwd 10.10.1826 met BOSQUET Cath. Vict. Am. Gér. ° Frasnes 5.8.1790; dochter van Jean Bapt. en DESPRETS Amélie Jos. (Ann. Nobl., 1866, p. 129);
metallurgist (hoogovens en wals te Zône en Couillet) (verkiesbaar Senaat 1836*c*- 3.244,80 Fr.; uitstel van betaling in 1837);
pp. 245, 246, 267, 339.

DE CARTIER Félix Emm. Jos. Gh.
° Marchienne 26.1.1844 (Ann Nobl., 1866, p. 132);
eigenaar Marchienne-au-Pont; comm. Forges de Zône (1865);
p. 266.

DE CARTIER François - p. 297.

DE CARTIER Joseph Ghislain
° 8.4.1799; † Marchienne 8.4.1844; zoon van Pierre Louis Alex. Gh. en DE PHILIPPART Anne Marie; gehuwd 1) te Gosselies 2.2.1830 met DRION Flore Cath. Jos.; dochter van Ferdin. Emman. en BRION Cathérine Jos.; † 26.4.1831 (22 j.); 2) te Namen 11.8.1834 met DE PITTEURS Emilie Félicité Ern. ° 1810; dochter van Mich. Lamb. Jos. Tr. en DE BARE DE COMOGNE P.M.C. (Ann. Nobl., 1866, p. 132);
industrieel en eigenaar; burgemeester Marchienne;
beh. Route Marchienne-Charleroi (1839); beh. Moulins de Marchienne-au-Pont (1836);
pp. 246, 248, 481.

DE CARTIER Weduwe François DE CARTIER - p. 297.

DE CATERS-DE WOLFF
aandeelhouder Sacré-Madame;
p. 88.

DE CATERS Constantin P., baron
° Antw. 12.6.1811 (1069); zoon van Pierre Jos. en ERGO Jeanne A.; gehuwd met VAN DEN BERGHE Emilie J. ° Antw. 2.5.1817; † Antw. 20.1.1880 (270); dochter van Charles J.J. en MORETUS Henriette H.I.;
bankier Huis DE CATERS-DE WOLFF, Antwerpen;
comm. l'Indemnité ass. Antwerpen (1858 en 1865); comm. Cie anversoise ass. mar. (1865); comm. Le cercle d'assureurs (1865); beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1865); comm. Lloyd belge (1865); comm. Comptoir Spécial ass. mar. (1865); beh. Banque de Bruxelles (1871);
pp. 257, 422.

DE CATERS Pierre Joseph

° Antw. 6.6.1769; Antw. 18.2.1861 (519); zoon van Jean Pierre E. en D'Henssens Jeanne Marie † Antw. 23 brumaire j. VIII (216); gehuwd te Antw. 23.6.1810 (276) met Ergo Jeanne Antoinette ° Antw. 16.6.1857 (1234) weduwe v. De Wolf Charles J. Mich.; dochter van Michel en Van Goel Henriette;

bankier - huis De Caters-De Wolff;

beh. Cie d'ass. mar. Securitas (1819, comm. in 1858); comm. Comptoir spécial ass. mar. (1858); Cie ass. Agriculture et commerce (1829-1858); beh. Cie anversoise d'ass. mar. (1829, id. in 1858); comm. Cie d'ass. Antverpia (1850, id. 1858); comm. Le cercle d'assureurs (1854, id. 1858); beh. Soc. navigation à vapeur (1854); beh. Cie d'Anvers : le Phare ass. (1855); comm. Soc. industrielle et commerciale d'Anvers (1857 en 1858); beh. Cie d'ass. Minerva (1857, id. 1858); beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1858); comm. soc. Belge de bateaux à vapeur (1837);

pp. 65, 257.

DE CAVAIGNAC DE BARAGNE Jacques Marie, burggraaf

° Gourdon (dep. Lot) 11.2.1773; † jan. 1853.

grootgrondbezitter; militaire carrière onder Napoleon; commandant in 1816 - devisiegeneraal (luitenant-generaal in 1836); pair de France; Parijs (Arch. Légion d'honneur, Parijs);

beh. charb. La Réunion (1836);

pp. 18, 19.

DECHAMPS A. zoon - p. 15.

DECHAMPS Adolphe

° Melle 18.6.1807; † Kasteel van Scailmont 19.7.1875; zoon van Adrien Joseph en De Nuit Marie Alexandrine;

journalist; staatsman; gouverneur prov. Lux. 19.6.1842 tot 16.4.1843; Volksvertegenwoordiger 1834 tot 1847 voor Aat; voor Charleroi 1847 tot 1857; voor id. 1859 tot 1864; verscheidene malen minister (1843-1845) : min. Openbare Werken (1845); min. Binnenlandse Zaken ;1845-1846 : Buitenlandse Zaken; 1846-1847 : Binnenlandse Zaken; 1856 : Minister van State; katholiek leider 1863-1864; medewerker aan verschillende kath. bladen (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 239);

beh. Tordoir de Fayt (1842); comm. ch. fer Anvers-Rotterdam (1852, id. 1858); beh. Cie centrale construction matériel ch. fer (1858, id. 1865); beh. ch. fer Manage Piéton (1865); beh. ch. fer de la Meuse (1873); in 1858 : beh. ch. fer Haut et Bas Flénu (id. 1865); beh. charb. Sarslongchamps et Bouvy (id. 1865); comm. charb. Monceau-Fontaine et du Martinet; raadsheer Soc. nationale pour la propagation des bons livres (soc. en command. De Mat et Cie) (1837); command. Soc. des beaux-arts (1838);

pp. 15, 16, 127, 359, 422, 424, 446, 464, 465.

DECHAMPS Joseph Adriën

° Morlanwelz 1773; † Fayt-lez-Seneffe 27.6.1852; gehuwd met De Nuit Marie Alexandrine;

pedagoog en eigenaar; carrière in onderwijs; stichter van pensionaat;

burgemeester Seneffe (1830); suppleant lid Nationaal Congres; 1843 inspecteur lager onderwijs;
beh. dir. charb. Sarslongchamps et Bouvy (1835); beh. Tordoir de Fayt (1842);
pp. 15, 16.

DE CHIMAY Joseph, Prins
DE RICQUET DE CARAMAN ° Parijs 20.8.1808; † Londen 12.3.1836; zoon van François en DE CABARRUS Thérèse, gravin; gehuwd ta Parijs 25.8.1830 met PELLAPRA Emilie L. M. F. ° 11.11.1808 (Ann. Nobl., 1847);
eigenaar van bossen en smelterijen; diplomatieke carrière; volksvertegenwoordiger voor Thuin 13.6.1843 tot 10.6.1856; burgemeester Chimay (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 294); beh. charb. Nord du Bois de Boussu (1837); beh. Cie ch. fer du Centre (1853, id. 1858); beh. ch. fer de Chimay (1856, id. 1858); beh. charb. Chartreuse et Violette (1858, id. 1865); beh. Cie des docks et entrepôts du Havre (Vitu, 1864, p. 816);
pp. 36, 38, 39, 348, 430, 431, 432, 454, 455.

DECLERCQ - pp. 27, 28, 29.

DE CLOSSMANN François Frédéric
Londen; beh. Grande Compagnie du Luxembourg (1846);
pp. 406, 407.

DE COCK Huis - p. 373.

DE COCK Auguste
° Gent 30.12.1804; † Gent 9.7.1869; zoon van Emmanuel en DE KUYPER Petronella; gehuwd te Gent met DE MEULEMEESTER Eleonora Theresia; dochter van Jean F. en VAN AKEN Theresia Colette;
reder; handelaar te Gent; provincieraadslid (1844-1850); Bestendige Deputatie - gouverneur ad interim; gemeenteraadslid 1848 (schepen 1862); senator (1863-1869); liberaal; beh. Soc. mines et usines Sambre et Meuse (1857, id. 1858 en 1865); beh. Linière gantoise (1858); beh. Soc. horticultière et de botanique Gent (1858, id. 1865); comm. chem. fer Braine-le-Comte-Gand (1862, id. 1865); beh. Chem. fer international Malines-Terneuzen (1864); beh. Soc. belge-néerlandais de Touage (1868);
pp. 347, 348, 503.

DE COCK-BAUWENS F.
eigenaar; handelaar te Gent (1846);
comm. Soc. de Corphalie 1846, id. 1858.
pp. 293, 295.

DE COCK Theodoor
° Gent 17.3.1808; zoon van Emmanuel en DE KUYPER Petronella; gehuwd met LEGRELLE;
groothandelaar en reder; voorzitter Kamer van Koophandel (1844) te Antwerpen (Livre d'or, II, p. 404);
dir. soc. raffinerie anversoise (1835); beh. Soc. de gaz huile résine (1836); comm. Société Brux. (mach.) (1837); beh. Banque Commerciale (1838); dir. Cie brésilienne Colonisation (1844); beh. charb. Sacré-Madame (1838); beh. Soc. anversoise bateaux vapeur (1858, id. 1865);
pp. 86, 87, 240, 242.

DE COCK Victor
zaakvoerder commanditaire vennootschap mijnen van Niederfischbach; eigenaar Brussel (1858);
beh. Mines Niederfischbach-Siegen (Pruisen) (1855);
p. 335.
DE CONTRERAS Pierre Auguste
° Gent 4 verdimiaire 1811; zoon van Basile en VERCRUYSSE Thérèse; gehuwd te Br. 29.10.1835 (968) met VAN NUFFEL Anne Henriette Ghislaine ° Br. 26 messidor j. XII; dochter van François Alex. Ghisl. en DEMOOR Anne Marie Jos.;
voorzitter beheerder Soc. Coreman et Cie Elsene (1855); eigenaar Br. (1859);
beh. Mines fonderies Niederfischbach (1855); beh. Soc. de Corphalie (zink) (1858); beh. Cie pour la fabrication de zinc etc. Bruxelles (1858);
pp. 293, 335.
DE COPPIN familie - p. 268.
DE COPPIN Ida - p. 67
DE COPPIN Eugène, Baron
° Falaën 24.12.1808; zoon van Jos. Joachim F., en DE HARLEZ Anne-Martine;
burgemeester Ermeton; lid provinciale Raad Namen sedert 1838; industrieel (1869);
beh. Forges de l'Heure (1858);
p. 266.
DE COPPIN Feuillen
° Falaën 12.3.1800; zoon van Jos. Joachim F., en DE HARLEZ Anne-Martine;
eigenaar Falaën; lid van Voorlopige Bewind (1830); lid Nat. Congres; gouverneur Brabant (1831-1834) (Ann. Nobl., 1881, pp. 133-134);
comm. Forges de l'Heure (1858 en 1865);
p. 266.
DE COPPIN Ultin - p. 67.
DE CORNELISSEN Robert, graaf
° 9.6.1806; zoon van Jean Bapt. A. Jacq. Ant. en STIER Jos. Isabelle; gehuwd 1) DRAKE Y CASTILLO Charlotte A. † 1838; 2) 1840 : DRAKE Y CASTILLO Anne Victoire; zuster van 1e vrouw, ° Paris 21.7.1821 (Ann. Nobl., 1850, pp. 220-221); dochters van Santiago DRAKE en CASTILLO Caroline (Ann. Nobl., 1855, p. 72);
comm. Soc. Corphalie (1846, 1858); comm. Mines Niederfischbach (1855); beh. Ch. fer Pepinster-Spa (1858);
pp. 293, 295, 335, 336, 426.
DE COUNE H. - pp. 324, 326.
DE COURCY, graaf, zie ROUSSEL DE COURCY
DE CRASSIER P. - pp. 304, 305, 348, 353.
DE CRAMPAGNA Aimée Henri
° Seneffe 13.9.1772; zoon van Guillaume en DE RO Henriette; gehuwd te

Br. 22. thermidor j. XI (671) met BARA Cathérine Alex. Franc. ° Br. 11.7.1876; dochter van Albert Grégoire en GILLOT Marie Anne Thérèse; advokaat aan Verbrekingshof Brussel (dir. bel. 1837 : 800 Fr., in 1847 : verkiesbaar senaat); aandeelhouder Soc. Gen. (1837 : 15 a.); aandeelh. Bateaux vapeur canaux Belg. (1834 : 5 a.); aandeelh. Charb. réunis Charleroi (10 a. 1853); beh. Caisse hypothécaire (1835); beh. ch. fer Sambre et Meuse (1836);

pp. 123, 369.

DE CROMBRUGGHE - DE BEAUPRE Alphonse

° 16.3.1820; zoon van Jacques Marie en CUSTIS DE CALVOORDE Anne Marie Jos.; gehuwd in 1846 met BEHAGHEL Laure; dochter van Jean Pierre en DE LIMON Adelaïde M. Yh.;

Brugge (1856); eigenaar Calmont (1865);

beh. chem. fer Lichtervelde-Furnes (1858, id. 1865);

p. 449.

DE CROY Ferdinand, Prins

° 31.10.1791; zoon van Auguste Ph.; gehuwd 3.9.1810 met DE CROY-SOLRE Constance Anne Louise ° 9.8.1789 (Ann. Nobl., 1847, p. 237); dochter van Emmanuel;

majoor-generaal in dienst Nederland; eigenaar Kasteel Roeulx; beh. cie chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858);

p. 451.

DE DALBERG Duc - zie VAN DALBERG.

DE DECKER Pierre J. Fr.

° Zele 25.1.1812; † Br. 4.1.1891; zoon van Engelbert en DE BELIE Marie François; gehuwd met CLAES Sidonie;

advokaat Hof van Beroep Gent; gouverneur prov. Limburg (1871); Kamer voor Dendermonde (1839-1866); minister Binnenlandse Zaken (1855-1857); provincieraadslid Oost-Vlaanderen (1839) (Scheler, pp. 81 en 165);

comm. charb. Sarslongchamps et Bouvy (1865); Raadsheer Soc. Nationale pour la propagation des bons livres (soc. en command. De Mat et Cie) (1838) command. Soc. des beaux arts (1838);

p. 15.

DE DONCEEL J. Eleonore - p. 152.

DE DORLODOT Léopold, baron

° Baisy 22.10.1805; † Lodelinsart 23.2.1870; zoon van Leopold Edouard en TICHOUX Marie Agnes; gehuwd te Charleroi 12.2.1825 met DE DORLODOT Sophie Marie Philippine ° Charleroi 18.1.1802; dochter van Edouard Michel en DE BEELEN DE BERTOF Philippine Josephine M.;

industrieel; eigenaar van glasblazerijen (Biogr. Hainaut, I, p. 206); beh. en dir. Soc. de Charleroi (verrerie); comm. H.F. Monceau (1836); beh. charb. Bois des Hamandes (1838);

pp. 70, 213, 509.

DE DORLODOT-HOYOUX Eugène Fr., baron

° Charleroi 7.3.1783; † Br. 18.4.1869; zoon van Edouard Michel en DE BEELEN BERTHOLF Philippine barones; gehuwd te Bousval 18.7.1819 met HOUYOUX Thérèse;

industrieel; eigenaar van smelterijen hoogovens te Acoz; burgemeester Acoz; senator voor Charleroi (1850-1863) kath. (Scheler, 228) (verkiesbaar senaat 1836); beh. chem. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858); beh. Mines, forges de la Sambre (1853);
pp. 289, 327, 328, 433, 434.

DEFACQZ Frédéric Louis
° Ath 11.1.1801; † Bergen 19.10.1871; zoon van Louis en THOMERET Marie Jeanne; gehuwd te Bergen 5.9.1827 (p. 110) met CHASSELET Céline Waudru ° Bergen 7.4.1807; † 22.4.1868; dochter van Joseph Charles H. en NUELLENS Eleonor Louise Gh. (Bev. Reg. 1846);
advokaat; lid provinciale raad kanton Bergen; lid Bestendige Deputatie Henegouwen 1848-1871 (Livre d'or, Ordre Leop.); beheerder disconto-kantoor te Bergen (1857-1871);
beh. charb. d'Havré, Obourg et St.-Denis (1837); beh. Carrières Rombaux (1858 en 1865);
pp. 56, 57.

DEFAUT
comm. Houillères réunis Quaregnon (1865);
p. 133.

DEFER Nicolas
eigenaar Houdeng-Gougnies; comm. Fonderies Haine-St.-Pierre (1838);
p. 249.

DEFFET N. - p. 293.

DEFLANDRE L.
Directeur charb. de Houlleux te Jupille (1838);
p. 84.

DEFLINNE Egide
beh. soc. de la verrerie (1850);
pp. 510, 511.

DEFONTAINE François Joseph
° Bergen 27.4.1781; zoon van Antoine Joseph en NOIRSAIN Marie Cathérine; gehuwd Bergen 4.6.1823 (154) met LAGARDE Louise Félicité; ° Douai 23 ventôse XI; dochter van Ambroise Julien Joseph en LEFEBVRE Caroline Cathérine Joseph;
groothandelaar en bankier (Huis Fontaine-Spitaels et Cie) (1833); Dir. Succursale Soc. Gén. Bergen 1832 tot 1838; eigenaar, vestigde zich in 1847 te Parijs; rechter Handelsrechtbank te Bergen (1839); lid Kamer van Koophandel Bergen (1840); beh. H.F. Marcinelle et Couillet (1835); beh. charb. Hornu et Wasmes (1835); beh. charb. Agrappe et Grisœuil (1837); comm. soc. Verreries Marais à Boussu (1839);
pp. 7, 29, 40, 41, 160, 162, 163, 164, 510.

DEFONTAINE Louis Joseph
eigenaar Rijssel; lid algemene raad Departement du Nord (1837); comm. charb. Escouffiaux (1837); beh. Lits militaires (1835, id. 1858);
p. 51.

EFONTAINE Pierre Joseph Désiré
° Bergen 28.2.1779; † Bergen 1.5.1833; zoon van Antoine Joseph en NOIRSAIN Marie Cathérine; gehuwd met SPITAELS Jeanne F.G.; dochter van Jean;
hoofd van bankhuis Fontaine-Spitaels et Cie (bank gesticht door Antoine Jos); stichter van hoogovens van Marcinelle en Couillet; rechter Handelsrechtbank; lid van regentieraad Bergen (Rousselle, pp. 46-47); verkiesbaar senaat 1832;
pp. 161, 162, 163.

DE FRANCE Charles - p. 307.

DE FRANCE Philippe
eigenaar Luik (1858); rentenier (1865); comm. Fabr. fer Ougrée (1858 en 1865);
p. 207.

DEFRISE Camille
geneesheer, Dour; beh. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1838);
p. 72.

DE GAGEMON Charles Auguste, graaf
eigenaar, Bergen (1837);
comm. charb. d'Havré, Obourg et St.-Denis (1837);
p. 56.

DE GANDT-VERSCHUEREN
fabrikant, Gent;
beh. Soc. Linière La Lys (1838);
p. 504.

DE GAVRE, Prince - zie VAN GAVER

DE GELOES, graaf - p. 280.

DE GERADON-COUNE Jean Baptiste Fr.
° Luik 13.8.1803; zoon van Jean François en DE GILLES Anne Jos.; gehuwd te Luik 7.4.1831 (126) met DE COUNE Marie Angèle ° Luik 9.8.1805; dochter van Maximilien en COLLET Jeanne Angèle;
advokaat (1831); eigenaar Luik (1852); burgemeester Cerexhe-Heuseux (1866);
beh. Soc. Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858 en 1865); beh. charb. Kessales (1866);
pp. 306, 308.

DEGORGE-LEGRAND Henri - pp. 3, 360, 363.

DE GRADY Albert
ingenieur, Honnef sur Rhin;
dir. Mines et fonderies des 7 Montagnes (zink) (1865);
p. 345.

DE GRADY DE PINTO Robert
eigenaar Verviers; comm. Soc. Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858); comm. Soc. royale horticulture de Liège (1863);
p. 306.

DE GRAMMONT D'ASTER
beh. Mines Bleyberg (zink) (1846);
p. 283.

DE GRAND-RY Alfred
° 20.10.1815; zoon van André François en GODIN Marie-Thérèse; gehuwd met DE PINTO Marie Joséphine; dochter van Charles Frédéric en DE GRAND'RY Marie Elis. Jos. (Ann. Nobl., 1873, p. 91);
eigenaar Verviers (1845); beh. Soc. de la Nouvelle Montagne (zink) (1845); comm. chem. fer Pepinster-Spa (1858, id. 1865);
pp. 270, 426.

DE HAUSSY Edouard Franc. Jos.
° Fontaine-l'Evêque 25.2.1833; † 2.7.1894; zoon van Franc. Phil. L. Hyacinthe Jos. en DESPRETS Amélie;
eigenaar en industrieel te Manage (1871); senator voor Thuin (1880-1890);
comm. Manufacture de glaces etc. de Bruxelles (1865); beh. Clouteries mécaniques (1871); beh. Forges d'Acoz (1872); comm. Sucreries Feluy (1872);
p. 508.

DE HAUSSY François Phil. Louis Hyac. Jos.
° Bergen 3.7.1789; † Br. 19.10.1869 (5471); zoon van Jacques Joseph en DE WESEMAEL Ursule Louise; gehuwd 1) DESMANET Anne Marie 2) DESPRETS Amélie D. ° Br. 1852 (3129);
advokaat balie Charleroi en Br. (1833-1847); medestichter Soc. Clouteries mécaniques Fontaine-l'Evêque - soc. céramique G. Lambert et Cie (sedert 1859); stichter van Leather Cloth Company West-Ham London (Engl.) vanaf 1850 gouverneur Nationale Bank; volksvertegenwoordiger (1833-1850); min. Justitie Kabinet Rogier (1847-1850); schepen Bergen (1817-1818) (Kauch. P.) (Rousselle, p. 49) (verkiesbaar Senaat vanaf 1832);
beh. Soc. de Mariemont (verreries) (1838); beh. Manufacture glaces Brux. (1836, id. 1858 en 1865); beh. Moulins Marchienne (1836, id. 1865); beh. charb. Piéton (1847); comm. soc. mines Luxembourg et forges de Sarrebruck (1862, id. 1865); beh. Forges Providence (1858, id. 1865);
pp. 110, 111, 244, 507, 508.

DE HEMPTINNE Charles
° Gent 12.5.1816; † Gent 6.8.1905; zoon van Felix en LOUSBERGS Henriette; gehuwd te Br. 1851 met WALRAVENS Eugénie J.; dochter van Philips en QUINET Hendrika;
katoenfabrikant, Gent;
beh. Soc. Linière La Lys (1865);
p. 504.

DE HEMPTINNE Félix
° Jauche 20.2.1783; † Gent 3.7.1848; zoon van Jean L. en DROVIN Jeanne F.; gehuwd in 1815 met LOUSBERGS Henriette; dochter van Hubert en SMEULDERS Helena; ° Gent 28.11.1796; † Gent 20.11.1827;
katoenfabrikant (katoendrukkerij en spinnerijen); lid gemeenteraad (1830) (katholiek); gehuwd met dochter belangrijk katoenfabrikant (vanaf

1832 verkiesb. Senaat) (Schoorman, R., Descendance F. De Hemptinne); beh. Soc. Linière La Lys (1838);

p. 504.

DE HIRSCH Maurice, baron

° Munchen 9.12.1831; † Ersek-Ujvar (Hong.) 21.4.1896; zoon van Joseph VON HIRSCH; gehuwd in 1855 met BISSCHOFFSHEIM Clara; dochter van Nath. Rafaël en CASSEL Hélène; † Parijs 2.4.1899;

bankier; financier; begon als klerk in bank Bisschoffsheim en Goldschmidt; promotor spoorwegen in Duitsland, België, Holland, Rusland en andere landen, ontwierp spoorweg Europees Turkije; bekende society-figuur (Boase, supp. II, p. 62); comm. H.F. Ougrée (1865); comm. Cie asturienne des mines (1865);

pp. 171, 317.

DE HUBER Louis

bankier, Karlsruhe; comm. chem. fer Sambre et Meuse (1836);

pp. 369, 373.

D'EICHTHAL Adolphe

bankier Parijs (groep Rothschild); beh. Soc. blanc de zinc etc. (1847); in 1864 : beh. Cie chem. fer de l'Est et des Ardennes (Vitu, p. 580); beh. Cie chem. fer du midi et du canal latéral de la Garonne (Vitu, p. 616); beh. Soc. autrichienne I.R.P. des chem. fer de l'Etat (Vitu, p. 636); beh. Soc. roy. priv. du chem. fer de l'Est de la Bavière (Vitu, p. 649); beh. Cie immobilière (Vitu, p. 819); beh. La Réunion ass. (Vitu, p. 870); beh. Soc. l'Union ass. incend. (Vitu, p. 889); beh. l'Union ass. vie (Vitu, p. 904); beh. Cie de la canalisation de l'Ebre (Vitu, p. 953); comm. Cie des salins du midi (Vitu, p. 988);

p. 301.

DE JAER G. - p. 326.

DE JONGHE Auguste, graaf

° Gent 17.8.1783; † Br. 10.4.1868, zoon van Théodore en VILAIN XIIII Isabelle; gehuwd te Br. 8.4.1812 met CHARLIERS DE BUISSERET Lucie (Ann. Nobl., 1883, 302-303) ° Br. 4.7.1798; † Br. 31.3.1875 (1607); dochter van Guillaume M. Jos. en MOERMAN Marie Madeleine;

grootgrondbezitter; lid provinciale Staten West-Vlaanderen (1817-1819); lid provinciale Staten Oost-Vlaanderen (1819-1830); lid Nat. Congres; senator Tielt (1831-1848); kath. (Scheler, p. 34); comm. H.F. Borinage (1837);

pp. 217, 219.

DE JONGHE Gustave M.

° Gent 1785; † Br. 20.4.1846; zoon van Théodore en VILAIN IIII Isabelle, burggravin;

grootgrondbezitter; militaire carrière Frans leger, ontslag 1814; lid Nationaal Congres voor Gent 1830; senator voor Kortrijk (1834-1846) (Livre d'or, Leop. Orde, I, p. 300);

comm. Vieille-Montagne (zink) (1837);

p. 225.

DE KEERSMAEKER Jean Baptiste
notaris Mechelen; comm. Soc. Linière de Malines (1838);
p. 501.

DE KERCHOVE Constant Charles, graaf
° Gent 4.6.1819; zoon van Constant Ghisl. graaf en De Loose Pauline Colette; gehuwd Gent 16.5.1843 met De Limon Eugénie Th. M. Gh. ° Gent 9.7.1824; dochter van Félix J. Ch. Gh. en De Loose Thérèse M. Gh.
burgemeester Gent (1865); beh. Route Maldeghem-Aeltre (1865);
p. 486.

DE KERCKHOVE-LIPPENS - p. 148.

DE LA CASA RIERA, markies - p. 320.

DE LA CHAUSSEE Léopold
eigenaar Rijssel; oud-kapitein van de Nationale Garde; beh. Le Nord ass. (1864, Vitu, p. 897);
beh. charb. La Barette (1837); comm. charb. Péronnes (1837); beh. Grand et Petit Tas réunis charb. (1838, id. 1865);
pp. 33, 53, 64, 65.

DE LA COSTE, baron
beh. charb. Réunion (1858 en 1865); beh. Compagnies mines de la Grand'-Combe (groep Rothschild) (Vitu, 1864, p. 797); beh. houillères et fonderies de l'Aveyon (Decazeville) (Vitu, p. 805); beh. S.A. Fonderies de Romilly (Vitu, p. 858);
p. 18.

DELACOURT Alexandre Allard
° 1775; Maastricht; oud-algemeen agent voor Britse Kroon in Zuid-Amerika; rentenier St.-Jans-Molenbeek;
medestichter S.A. Exploitation huile de palme et de coco Mechelen (1838); comm. H.F. Espérance (1836); beh. Linière Malinoise (1838); comm. soc. en command. Brasseries belges (R. Hambrouck et Cie) (1838);
pp. 202, 501.

DE LA FERRONNAYS Fernand, graaf
beh. Cie Grande-Montagne (1846);
p. 280.

DE LA HANTE A.
bankier, Parijs; beh. Soc. blanc de zinc etc. (1847); comm. Cie Lyonnaise des omnibus, voitures et voies ferrées (Vitu, p. 1025, 1864);
pp. 301, 302.

DE LA JONCKAIRE Adolphe
oud-prefect; groothandelaar Parijs; beh. charb. et fonderies (zink) de Colladios (1853);
p. 323.

DE LA MINNE Louis F.J., Ridder
° Luik 22.4.1889; † Bois St.-Gilles Lez Liège 22.9.1858; zoon van Joseph Rem. en De Raick Marie B. Jos.; gehuwd te Luik 5.8.1818 (179) met

DE BEX Agnès, ° Luik 5.1.1798; dochter van Jean Pierre J.E. Ridder en DE GRUMSEL Marie Agnes;
eigenaar (verkiesbaar Senaat in 1846); comm. charb. Sclessin (1835);
p. 177.

DE LANDTSHEER N.F.
dir. Linière St.-Gillis (1858); dir. Linière Malinoise (1865);
pp. 500, 501.

DE LANTIVY G.
comm. Union des Papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1857 en 1865);
p. 514.

DE LARNAC Marie Gustave
oud-deputé, Parijs; beh. charb. Réunion (1858 en 1865); beh. S.A. des Fonderies de Romilly (Fr.) (1864, Vitu, p. 858);
p. 18.

DE LA ROCHE Alphonse Al.
° Bergen 11.3.1818; † Thieusies 10.9.1884;
directeur van koolmijn van Strépy-Bracquenies waarvan hij stichter was in 1842; lid provinciale Raad Henegouwen voor kanton Roeulx (1856-1880); ingenieur; senator voor Soignies in 1877; vernieuwer uitbatingstechnieken (Rousselle, p. 205); lid Kamer van Koophandel Bergen (1851);
comm. Fonderies Haine-St.-Pierre (1858); beh. Concessie route Roeulx-Mons (1858, id. 1865);
pp. 249, 480.

DE LA ROUSSELIERE F.
(Fr.); comm. Vieille-Montagne (1858, id. 1865);
p. 225.

DE LA SERNA Pierre Ferd.
° 16.11.1806; zoon van Don Charles Antoine en BAERT Cathérine; gehuwd met VAN DAMME Julie Marie Jos. ° 21.6.1819 (Ann. Nobl., 1848, p. 166);
beh. Charb. Vallée Piéton (1865);
p. 135.

DE LA TOUR Albert
ingenieur Schaarbeek; afgevaardigde beh. Usine Vandenbrande (1857, id. 1865);
p. 350.

DELATTRE-GUICHARD Théodore
groothandelaar Rijssel; comm. Charb. Barette (1837);
pp. 49, 53.

DELATTRE Jean Baptiste
eigenaar Wasmes; beh. char. Turlupu (1865);
p. 92.

DELAVELEYE A.
comm. chem. fer Pepinster-Spa (1865);
p. 426.

DELAVILLE LEROULX
beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.
DELBOUILLE Joseph
advokaat; lid van beheer Bureau van Liefdadigheid en Berg van Barmhartigheid Luik;
beh. Papeterie de la Station (1855); comm. H.F. Ougrée (1858 en 1865); comm. Soc. Corphalie (zink) (1858); beh. Charb. La Haye (1860, id. 1865); beh. Comptoir liégeois prets sur marchandises (1860, id. 1865); beh. Soc. Austro-belge (metal.) (1863, id. 1865);
pp. 171, 293, 513.
DELCOURT Florent
secretaris gemeente, Pâturages; comm. Charb. Bonnet-et-Veine-à-Mouches (1838);
p. 89.
DELCOURT-MALFAIT Louis
groothandelaar, Rijssel; comm. charb. Escouffiaux (1837);
p. 51.
DELEBECQUE Floris
Gent; gehuwd met een MALOU; comm. Soc. Phénix (mach.) (1858, id. 1865);
p. 232.
DE L'ESPINE A.E. - pp. 430, 431.
DELEVINGNE A.
advokaat; raadsheer aan het Hof van Beroep Brussel; comm. Manufacture royal de Tapis Tournay (1858, id. 1865);
p. 499.
DELEVINGHE Jean Baptiste
gehuwd met PERRIER; groothandelaar (kruidenierswaren) (1839); eigenaar; Schepen Doornik; lid Handelsrechtbank (1828); comm. Manufacture royal de tapis (1836);
p. 499.
DELEZENNE Charles Joseph
° Rijssel 18.10.1784; † 21.8.1869; apotheker, Rijssel; comm. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858, id. 1865);
p. 64.
DELFOSSE Félix
° Br. 1.4.1796; zoon van Jean Joseph en SERVAES Jeanne Marie; gehuwd te Br. 3.8.1822 (459) met WILLEMAERS Marie Barbe J.P. ° Leuven 8 frimaire IX; dochter van Philippe L. en JORIS Jeanne-Marie;
comm. charb. Couchant Flénu (1858, id. 1865); comm. van de regering bij Soc. Actions Réunies in 1865;
p. 119.
DELHEID Jean François
industrieel, Luik; beh. Zinc, blanc de zinc Colladios (1853);
pp. 323, 326.

DELHEID Louis
geneesheer, Luik; beh. Zinc, blanc de zinc Colladios (1858);
pp. 323, 326.

DELHOMME Jules Marie
Elouges; directeur Charb. Longterne-Ferrant s/Elouges;
p. 149.

DE LHONNEUX-DETRU H. - zie LHONNEUX-DETRU.

DE LHONNEUX Leon
bankier, Hoei; beh. Mines du Lavoir (1857);
p. 354.

DE LIAGRE L.
beh. Soc. de Couvin (1839);
pp. 253, 257, 258, 259.

DE LIEDEKERKE-DE BEAUFORT Hadelin Stanislas Humbert, graaf
° Br. 11.3.1816; † Br. Elsene 3.1.1890; zoon van Charles Auguste en DE LATOUR-DUPIN GOUVERNET Marie Charlotte; gehuwd te Maastricht 1.2.1842 met DE DOPFF Marie Isabelle, barones; dochter van Ferdinand Jean Guillaume en DE MATHA Marie Thérèse Elisabeth (Ann. Nobl., 1894, II, 1328-1329);
comm. Soc. Gén., 1854-1870 (alg. verg. in 1845); grootgrondbezitter (te Celles); volksvertegenwoordiger Dinant 8.6.1847-29.1.1890 (kath.) (Livre d'or, Leop. Orde, I, p. 304);
beh. Soc. royale de zoologie, d'horticulture Br. (1851, id. 1858); beh. H.F. Montignies sur Sambre (1853, id. 1858 en 1865); comm. Cie gén. matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 313, 315, 342, 518.

DE LIGNE Prins, Eugène Franc. Charles Jos. Lam.
° Br. 28.1.1804; † Br. 20.5.1880; zoon van prins Louis Eug. Lam. en VAN DER NOOT DE DURAS Louise, gravin; gehuwd 1) 1823 DE CONFLANS Melanie, markiezin † 1833; 2) DE TRAZEGNIES Nathalie, markiezin † 1835; 3) 1836 LUBOMIRSKA Hedwige, prinses;
grootgrondbezitter; kamerheer Keizer Oostenrijk; diplomaat; gevolmachtigd minister van Leop. I naar Konferentie Londen; Belgisch ambassadeur Parijs (1842-1848); id. te Rome bij Paus en Koningshuizen Italië (1848-1849); id. Rusland (1856); senator voor Aat (1849-1879); liberaal minister van State 1863 (Scheler, 231; Biogr. Nat. XII, pp. 141-143);
beh. chem. fer Hainaut et Flandres (1856 en 1858); beh. Les Belges réunis (1858);
p. 451.

DE LIMBURG-STIRUM Englebert
° Antwerpen 7.7.1836; eigenaar, Wemmel; comm. charb. Longterne-Ferrand (1865); beh. Charb. Boheme (1871);
p. 149.

DE LIMBURG-STIRUM Guillaume Bernard
° Arnhem 15.12.1795; gehuwd te Antwerpen 12.11.1822 met DE PRET DE CALESBERG Albertine Phil. Jos., ° 15.11.1800; † 31.3.1856;

officier van de infanterie in dienst van Nederland; beh. Chem. fer Sambre et Meuse (1836);
pp. 369, 373.

DE LIMNANDER
Brussel; comm. Manufacture royal de tapis Tournay (1858);
p. 499.

DE LISLE
plaatsvervangend beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

DELLOYE Clément Jacq. Nic.
° Hoei 31.8.1782; zoon van Nicolas Ant. Aim. en DESOER Elisabeth; gehuwd te Luik 5.12.1811 (291) met DUPONT Marie Anne Isab. Const. ° 18.4.1790; dochter van Quirin Lomb. Jos. en DE FABRY Marie Fr. Is.;
eigenaar van smelterijen;
beh. en dir. van Fabrique fer Hoyoux (1837); beh. H.F. Montigny-sur-Sambre (1853);
pp. 223, 224, 313, 315.

DELLOYE Ferdinand - p. 223.

DELLOYE Hyacinthe Ch.
° Hoei 22.6.1785; zoon van Nicolas Ant. Aimé en DESOER Anne Elisabeth; gehuwd te Luik 26.6.1823 met DESOER Marie Louise, ° 17.6.1894 te Luik; dochter van Jacques Franç. Dom. en DELLOYE Clémentina;
fabrikant Hoei (verkiesbaar Senaat vanaf 1847); lid Kamer van Koophandel (1849 en 1850);
beh. H.F. Vennes (1835); beh. Fabrique fer du Hoyoux (1837);
pp. 194, 196, 223, 293, 294.

DELLOYE-MATTHIEU Charles
eigenaar van hoogovens te Hoei; bankier (huis J. en C. DELLOYE, E. DETILLEUX et Cie, Hoei);
beh. H.F. Montignies (1853, id. 1858 en 1865); beh. Cie belge constructions mach. & matériels chem. fer (1862, id. 1865); beh. Soc. Austro-belge (1863, id. 1865); beh. Mines H.F. de la Vesdre (Dolhain) (1863); beh. Soc. métall. d'Andenne (1864 en 1865);
pp. 313, 315.

DELLOYE-TIBERGHIEN Jules
bankier (huis E. TIBERGHIEN, DELLOYE et Cie; later J. DELLOYE-TIBERGHIEN et Cie) (verkiesb. Senaat 1864);
beh. chem. fer du Centre (1853, id. 1858); beh. H.F. Montignies-sur-Sambre (1858, id. 1865); beh. Charb. Ciply (1862, id. 1865); beh. Belge construction machines et matériel chem. fer (1862, id. 1865); beh. Banque de Bruxelles (1871); beh. Comptoir special d'escompte (1872); beh. Charb. Midi Mons (1873);
pp. 313, 315, 430.

DELMARMOL J. Ch. Al.
grondeigenaar en industrieel; gehuwd met LEGROS DE MARCHE Louise Th.;
p. 353.

DELMARMOL Charles F. Victor, baron
° 5.12.1797; zoon van Ferdinand Ch. J. en GAUDIN Marie Louise; gehuwd met PIRARD Constance (Ann. Nobl., 1849, p. 154);
oud-comm. van State; oud-agent van de domeinen Verviers; advokaat; comm. Fabrique fer Ougrée (1858, id. 1865); beh. Mines Colladios (zink) (1858); beh. Charb. Patience, Beaujonc (1865);
pp. 207, 323.
DEL MARMOL Emmanuel - p. 353.
DEL MARMOL Eugène - p. 353.
DEL MARMOL familie - p. 353.
DEL MARMOL Ferdinand
° 18.5.1807; St.-Marc; lid Bestendige Deputatie provincie Namen; beh. Mines et produits chimiques de Védrin (1857 en 1865);
pp. 352, 353.
DELMARMOL Jules Aug., baron
° Br. 19.1.1804; zoon van Ferdinand Ch. Jos. en GAUDIN Marie Louise; gehuwd te Luik 23.4.1829 (III) met DESTRIVEAUX Claire Marie Louise ° Luik 3.2.1806; dochter van Pierre Joseph en COLLARDIN Marie Louise; advokaat afdeling financiën provincie Luik; beh. Liefdadigheidsbureau Luik en comm. van Berg van Barmhartigheid; gemeenteraadslid Luik vanaf 1830; secretaris Comité Luikse steenkooluitbaters; beh. Charb. Houlleux (1855, id. 1858);
pp. 140, 141.
DEL MARMOL Prosper
° 30.5.1808; zoon van Charles Aloïs Jos. en LEGROS DE MARCHE Louise (Ann. Nobl., 1849, p. 154);
eigenaar, St.-Marc; comm. Mines et produits chim. de Védrin (1857 en 1865);
pp. 352, 353.
DELNEUFCOURT
mijningenieur;
p. 94.
DE LONGREE
advokaat;
pp. 153, 300.
DE LONGPRE le cadet - p. 300.
DE LOS HEROS Martin, Don - p. 318.
DELSTANCHE Ch. Fr. - p. 86.
DELVA-WATERLOOS Amand. M.
° Wervik; zoon van Fidèle A. en CARDOEN Isabella; gehuwd met WATERLOOS Adelaïde M. Thér., ° Gent; † 10.11.1842; dochter van Hubert Fr. en CHRISTIAENS Theresia;
groothandelaar, Gent;
comm. Soc. Métall. Sart de Seilles (1855, id. 1858);
pp. 148, 333.

DELVAL Alexandre
burgerlijk ingenieur, Trazegnies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, 1865); comm. Chem. fer vicinaux Brabant;
p. 482.

DELVAUX DE SAIVE Laurent Joseph
° Br. 15.4.1772; zoon van Jean Godefroid en VAN ASSCHE Cathérine; gehuwd 1) Br. 7 vendimiaire j. VI (7) met DE SAIVE Marie; dochter van Ferdinand en MUTS Marie Cathérine; 2) Br. 7.2.1822 (88) met T'KINT Marie Louise ° Br. 17.5.1801; dochter van Jacques Dominique en VANDER BORCHT Anne Marie;
directeur Société Générale van 1823-1848;
groothandelaar; schepen Br. 1822-1830; lid Kamer van Koophandel (1816-1830); lid en voorzitter van Handelsrechtbank (1816-1827 en 1820-1821) (verkiesbaar Senaat vanaf 1837);
comm. Soc. de commerce (1835);
pp. 517, 519.

DELVAUX
algemeen mijninspecteur;
p. 298.

DELVAUX Henri Joseph
groothandelaar (1830) (dir. belast. meer dan 80 fl.); bankier Bergen (1838) gehuwd met WILLAME(?);
comm. Charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1838);
pp. 72, 73.

DELVILLE Barthélemy
groothandelaar Jemeppe; comm. Soc. zinc de Colladios (1858);
p. 323.

DELYE
plaatsvervangend beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

DE MACAR Ferdinand Marie Charles B., baron
° Borgworm 5.9.1785; † Luik 24.3.1866; zoon van Pierre Francois en D'AOUST D'HEULEUX Anne Marie; gehuwd te Br. 14.7.1828 met MEEUS Henriette-Françoise ° Br. 4 fructidor an VIII; zuster Ferd. MEEUS (Ann. Nob., 1884, 179-180);
advokaat; carrière als magistraat onder Napoleon; raadslid Hof van Beroep Luik (1823); gouverneur provincie Henegouwen (1828-1830); gouverneur provincie Luik 12.3.1847 tot 30.9.1863; senator voor Nijvel 19.12.1839 tot 27.5.1848 (verkiesbaar vanaf 1839) Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 307);
beh. Banque foncière (1835); comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1835, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Produits du Flénu (1835, id. 1858 en 1865); comm. Manufacture glaces, verre etc. Brux. (1836); beh. Charb. Lodelinsart (1836); beh. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); beh. H.F. Luxembourg (1837); comm. Charb. de Charleroi (1846); beh. Charb. réunis de Charleroi (1851, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Val-Benoît (1856, id. 1858

en 1865); beh. Charb. Bonne-Espérance et Batterie (1859, id. 1865); beh. Charb. Le Carabinier (1860, id. 1865); in 1858 : beh. H.F. Sclessin (id. 1865); comm. Manufact. glaces St.-Marie-d'Oignies (1865 id.); aandeelhouder : Charb. Levant du Flénu (1838 : 100 a.);
pp. 3, 24, 44, 96, 103, 122, 123, 124, 152, 160, 177, 236, 508.

DE MACAR Fernand
o Valenciennes (Fr.) 13.12.1830; † Br. 6.4.1913; zoon van Marie Charles Ferdinand en MEEUS Henriette Franç.; gehuwd te Luik 10.5.1849 met DE POTESTA Marie Louise;
eigenaar; volksvertegenwoordiger voor Hoei (1863-1892); liberaal, te Hermalle-s-Huy (Ann. Nobl., 1884, 180);
beh. Charb. de Velaine (1862, id. 1865); comm. Charb. La Haye (1860, id. 1865); beh. Soc. de la Nouvelle-Montagne (zink) (1865); comm. Charb. Paradis d'Auvroy (1865);
p. 270.

DE MACAR Charles
zoon van Charles Ferdinand en MEEUS Henriette Françoise; advokaat Luik;
comm. Charb. Produits au Flénu (1865); comm. Ch. fer Tongres-Bilsen (1861); comm. Ch. fer Liégeois Limbourgeois (1862); beh. Ch. fer international Franco-belge-prussien (1865);
p. 3.

DEMALOTEAU Auguste
rekenplichtige Soc. Grand-Hornu (1856); comm. Charb. Longterne Ferrant (1856);
p. 149.

DE MANDEL Romuald
eigenaar Bouvrages (Valenciennes); comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1835);
p. 160.

DEMANET Armand
luitenant-generaal van de genie te Elsene (1852);
beh. Ch. fer Charleroi-Louvain (1852, id. 1858); comm. Ch. fer Anvers-Rotterdam (1852); beh. Ch. fer Pepinster-Spa (1853, id. 1858); comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1858); comm. Ch. fer Nord Belgique (1861); beh. Houillère Santa-Anna (1864);
pp. 160, 398, 416, 417, 422, 424, 426, 427.

DEMANET Charles
ingenieur;
beh. Chem. fer Pepinster-Spa (1865);
p. 426.

DE MARNIX Charles, graaf
o Bornem 23.4.1807; † Br. 8.3.1862; zoon van Charles Ghislain en VAN DER GRACHT Dorothée; gehuwd te Br. 14.5.1849 met DE HEECKEREN Adrienne, barones;
grootgrondbezitter; grootmaarschalk van het Hof; diplomaat zaak-

gelastigde Kopenhagen (1839-1841); id. te Madrid (1841-1847); senator Mechelen (1859-1862); kath. lid bestendige deputatie provincie Antwerpen (1836) (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 399) (Ann. Nobl., 1878, pp. 231-232);
pp. 249, 250.

DE MARNIX Louis Joseph Ghislain Marie
° Kasteel Bornem 30.4.1803; † Br. 21.10.1881; zoon van Charles Ghislain en VAN DER GRACHT Dorothée; gehuwd te Br. 13.4.1831 met DIERT DE KERCK WERVE Pétronille, barones;
militaire carrière (1822-1839) als kapitein cavalerie; carrière in burgerwacht (1831-1854) beëindigd als luitenant-kolonel; lid provincieraad Antwerpen (1840-1848); burgemeester Bornem gedurende 15 jaar; senator voor Arrondissement Brussel (1848-1853) (lib.); inspekteur-generaal van staatsstoeterijen; grote bekendheid op gebied paarden (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 308); comm. Sucrerie Basse Marlagne (1837); beh. Charb. Bois des Hamandes (1838); beh. Charb. Carabinier (1860, id. 1865); in 1858 : beh. Propriétaires réunis ass. (id. 1865); comm. Charb. Hornu et Wasmes (id. 1865); comm. Charb. Boussu et St.-Croix; comm. Soc. Mutualité (id. 1865); beh. Fonderie Haine-St.-Pierre (id. 1865); in 1865 : comm. H.F. Couillet.
pp. 7, 125, 160, 249, 521.

DE MATHELIN Léopold
eigenaar Messancy (Lux.);
comm. Union des Papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1857 en 1865);
p. 514.

(de) MEEUS Ferdinand Philippe, graaf
° Br. 30.5.1798 (1526); † Br. 5.4.1861 (1655); zoon van François Joseph en VANDER BORCHT Marie Thérèse; gehuwd te Br. 8.5.1822 (253) met MEEUS Anne, ° Br. 21.9.1797 (2917); † 1874; dochter van Henri Joseph en VANDER BORCHT Marie Madeleine;
gouverneur Société Générale (1830-1861);
bankier; 1831 : commissaris van financiën Voorlopig Bewind; lid Nat. Congres; lid gemeenteraad Brussel; volksvertegenwoordiger voor Br. 13.10.1832 tot 10.6.1845 (Livre d'or, I, p. 357, Thonissen, vie de F. Meeûs);
beh. Ch. fer Haut et Bas Flénu (1835, id. 1858); dir. titulaire Soc. de Comm. (1835); beh. H.F. Marcinelle Couillet (1835, id. 1858); beh. Charb. Produits (1835, id. 1858); Dir. Soc. Nationale (1835); comm. Charb. Hornu et Wasmes (1835, id. 1858); beh. G.F. Sclessin (1835, id. 1858); beh. Manufacture glaces Brux. (1835, id. 1858); erevoorzitter Soc. encouragement service militaire (1836); beh. Soc. Mutualité (1837); comm. Charb. Couchant Flénu (1837, id. 1858); comm. Charb. Nord Bois Boussu (1837, id. 1858); beh. Soc. H.F. Lux. (1837); beh. charb. Haut-Flénu (1838, id. 1858); beh. Mines Membach (1845, id. 1848); beh. Charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847, id. 1858); beh. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858); beh. Charb. Monceau-Fontaine-Martinet (1852, id. 1858); beh. ch.

fer Dendre-Waes (1852, id. 1858); beh. Ch. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858); beh. Charb. Val Benoît (1856, id. 1858); beh. Charb. Crachet Picquery (1857, id. 1858); comm. Charb. Bonne Espérance Batterie (1859); in 1858 : beh. Charb. Longterne; beh. H.F. Châtelineau; beh. Soc. Canal de Jonction Sambre-Oise (1834); beh. Soc. civile pour l'agrandissement et l'embellissement de la capitale (1837); Assoc. pour la recherche du sel prov. Lux. (7a.);

pp. 3, 11, 27, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 54, 65, 75, 76, 77, 96, 99, 100, 113, 114, 117, 119, 122, 123, 125, 127, 128, 129, 152, 155, 160, 162, 165, 169, 177, 179, 180, 184, 185, 186, 187, 229, 236, 242, 241, 256, 272, 359, 362, 363, 386, 420, 440, 508, 517, 519, 520, 521.

DE MEEUS Ferdinand François Joseph Antoine, graaf

° Br. 1.1.1825; zoon van Ferd. MEEUS; gehuwd te Luik 5.6.1851 met DE POTESTA Idalie; dochter van DE POTESTA D'ENGIMONT, baron (Thonissen, p. 248);

beh. Charb. Produits (1865); beh. Charb. Bellevue, Baisieux etc. (1865); beh. Union des papeteries (1865);

pp. 3, 113, 514.

DE MEEUS Eugène

° 18.7.1834; zoon van Ferdinand Ph. en MEEUS Anne;

lid beheer Banque de l'Union Br. (1864); lid beheer Comptoir général Alfred Eyckholt et Cie;

beh. Charb. Monceau-Fontaine, Martinet (1865); beh. Ch. fer Lokeren-frontière Pays-Bas (1864); beh. Soc. exploitation ch. fer (1864); beh. Charb. Bonne Espérance et Batterie (1865); beh. Construction ch. fer (1873);

p. 127.

DE MEEUS Henri, graaf

° 17.4.1826; zoon van Ferdinand Philippe en MEEUS Anne;

eigenaar Luik;

beh. Charb. La Haye (1860, id. 1865); beh. Soc. Gén. conduites d'eau (1865); beh. Cie d'eaux de Barcelone (1867); comm. H.F. Sclessin (1865); comm. H.F. Châtelineau (1865);

pp. 152, 177, 187.

DE MEEÛS Joseph, graaf

° Br. 12.7.1829; † Br. 12.8.1910 (2254); zoon van Ferdinand Philippe en MEEUS Anne; gehuwd met DE GRIMPREL DU GOULOT Marie Julie Eléon. ° Parijs 3.4.1833; † Br. 11.3.1914 (704); dochter van Jules Agr. en DE BLOMMAERT DE SOYE Eleonore M. Pétron.;

eigenaar Ohain;

comm. Ch. fer Braine-le-Comte-Courtrai (1863, id. 1865); beh. Exploitation ch. fer (1864); beh. Charb. Hornu et Wasmes (1865);

p. 7.

DE MEEUS Julien, graaf

° 14.10.1827; zoon van Ferdinand Philippe en MEEUS Anne;

beh. Charb. Haut-Flénu (1865);

p. 75.

DE MERODE Félix Balthazar Othon, graaf
° Maastricht 13.4.1791; † Br. 7.2.1857; zoon van Guillaume Charles en De Mastaing d'Ongnies Marie Jos., prinses; gehuwd 1) Kasteel van Villersezel (Fr.) 1809 met De Grammont Rosalie, † 1823; 2) De Grammont Marie Louise Philippine, markiezin;
grootgrondbezitter; diplomaat; katholiek volksvertegenwoordiger voor Brussel (1831-1833 en van 1833-1857); minister (1832-1834); staatsminister; Rixensart;
raadsheer Cie belge de colonisation (1841); raadsheer Soc. tissage à la mécanique (1846);
p. 506.

DE MEVIUS Charles
° Br. 13.8.1799; † Ukkel 2.2.1852; zoon van Louis David en De Lopez Marie Françoise;
directeur : Etablissement sétifère de Meslin-l'Evêque (pour la culture du mûrier et l'éducation des vers à soie);
comm. Soc. de l'Industrie sétifère (1837);
p. 499.

DEMEURE Jean Baptiste Dieudonné
° Br. 9.5.1769; † Br. 5.1.1854 (62); zoon van Adrien François Jos. en Bousifet Marie Jos. Hel.; gehuwd met Cattoir Cathérine Jos. ° Br. 1772; † Br. 3.11.1827; dochter van Jean Jacques en Pier Marie Pétronille;
commissaris Société Générale (1852-1853) (aandeelhouder vanaf 1829); groothandelaar (verkiesb. Senaat in 1850); hofleverancier Prinsen van Oranje (stoffenhandel);
p. 518.

DEMEURS-DE CORTE Ferdinand
dir. Soc. Union des Papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1857 en 1865);
p. 514.

DEMONCEAU Alphonse
eigenaar Luik;
Dir. Lion Belge (1858, beh. 1865); comm. Soc. filature lin de Malines (1865); comm. Horticulture Soc. royale (1863, id. 1865);
p. 501.

DEMONCEAU Jean Henri
° Herve 5.5.1791; † Luik 16.9.1856 (1612); zoon van Grégoire en Joseff Dieudonnée; gehuwd te Luik 22.6.1825 (176) met Piette Marie Anne Aug. ° Luik 3.4.1802; dochter van Henri Joseph en Dellehe Catherine Marie;
groothandelaar; commissionair; schepen Luik (1830-1833); lid Kamer van Koophandel Luik; rechter Handelsrechtbank; hoofd belangrijk handelshuis (Nécrologie liégeoise, 1856, p. 13);
Agent Lion belge (ass.) (1833); beh. Banque liégeoise (1835); beh. Sucrerie Lessines (1835); beh. Fabrique fer Ougrée (1836); comm. Filature lin Malines (1838); beh. Soc. exploitation d'huile de palme et coco (1838); comm. Défrichements de la Campine (1847); beh. Soc. Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858); beh. Papeterie de la Station (1855);

pp. 207, 209, 210, 306, 307, 308, 501, 513.

DEMONCEAU Jules
advokaat Luik; beh. Banque Liégeoise (1858 en 1865);
beh. Route Lobbes-Sartiau (1858); beh. Pont de la Boverie (1858); beh. Pont d'Ougrée (1859); comm. Soc. Herbatte-lez-Namur (glas) (1858); beh. Canal de Blaton-Ath (1863 en 1865);
p. 484.

DE MONTEBELLO, Hertog
Parijs; beh. Canal de l'Espierre (1865);
p. 469.

DE MONTHION
luitenant-generaal; beh. Mines Grande-Montagne (zink) (1846);
p. 280.

DE MONTPELLIER Constant Charles Gh.
° Védrin 29.8.1830; † Védrin 4.11.1914; zoon van Alphonse en DE MOREAU Constance; gehuwd te Ekeren 24.10.1860 met VAN DEN BERGHE Adeline;
eigenaar Védrin; ambtenaar arrondissementscomm. te Zinnik en te Namen (1864-1879); gouverneur prov. Namen (1864-1914); industrieel, volksvertegenwoordiger voor Namen (1859-1864 en 1880-1884); katholiek (Ann. Nobl., 1895, II, 1600-1601);
comm. Mines et produits chimiques de Védrin (1857, 1858 en 1865);
pp. 352, 353.

DE MOOR Edouard J. Fr.
° Luxemburg 28.5.1821; † Br. 10.6.1869; zoon van François Jos. en METZ Jeanne; gehuwd te Bergen 3.4.1850 met PATERNOSTRE Rosine (Ann. Nobl., 1892, I, p. 156).
volksvertegenwoordiger voor Neufchâteau (1854-1869); liberaal; eigenaar Neupont;
beh. Chem. fer Grande Cie du Luxembourg (1865); beh. Le Secourable (ass.) (1860); comm. Soc. en command. pour le commerce des laines et le sciage des marbres (1837);
p. 406.

DE MOOR
ingenieur;
pp. 464, 491.

DE MORNY Auguste Charles L. J., graaf
° Parijs 21.10.1811; † 10.3.1865; gehuwd met Russische prinses TRUBESKOI;
militaire carrière tot 1838, daarna industriële activiteiten nabij Clermont, fabriek voor bietsuiker; voorzitter van „comité de l'industrie sucrière"; 1842 : deputé voor Puy-de-Dôme; 1849 : Comptoir nationale d'escompte; naaste medewerker van Louis Napoleon; minister van Binnenlandse Zaken tot 1852; vertegenwoordiger voor Clermont; ambassadeur in Rusland (1856-1857); neemt 1850-1860 deel aan grote ondernemingen (spoorwegen, kanalen, kredietmaatschappijen) (Vaporeau);

beh. Vieille-Montagne (zink) (1837); beh. Mines Valentin-Coq (zink) (1846); beh. Soc. blanc de zinc (1847); in 1864 : beh. Soc. ch. fer état Autrichien (Vitu, p. 638); beh. voorzitter Cie ch. fer Madrid à Saragosse (Vitu, p. 703); beh. S.A. Mines fer carmeux (Vitu, p. 798);
pp. 225, 290, 301, 302.

DE MOT Jean André
° Br. 16.6.1811; † Etterbeek 16.12.1879; gehuwd met HEMAN Thérèse ° Gent 10.5.1812;
bankier Brussel (DE MOT, LEGRAND et Cie);
dir. Soc. des Galeries St.-Hubert (1845, id. 1858, 1865); beh. Chem. fer de Dendre-et-Waes, Bruxelles-Gand (1852, id. 1858 en 1865); beh. Chem. fer d'Eecloo-Gand (1859); beh. Soc. royale de zoologie, d'horticulture etc. (1858, id. 1865);
pp. 420, 421.

DE MOUCHY Duc
Bordeaux;
p. 117.

DE MUELENAERE Gustave, graaf
° Pittem 14.5.1823; † Ukkel 8.7.1874; zoon van Jean en AMERLINCK Marie Henriette; gehuwd te Brugge 8.5.1847 met DUJARDIN Augusta M. J. ° Brugge 29.5.1824; dochter van Félix Guillaume en SABOT Françoise Barbe;
lid provincieraad West-Vlaanderen, Brugge; Volksvertegenwoordiger Pittem (1864);
beh. Ch. fer Eecloo-Gand (1859); beh. construction Jubise (1863); comm. Ch. fer Lokeren-frontière Pays-Bas (1864); beh. Exploitation ch. fer (1864); comm. Cie gén. exploitation ch. fer (1867); in 1858 : comm. Levant du Flénu; comm. Ch. fer Lichtervelde-Furnes, id. 1865.
pp. 11, 449.

DE MUNCK François Jacques
° Br. 8.11.1780; gehuwd met DIANT Henriette ° Br. 1798;
comm. Soc. Gén. 1831-1841; Dir. 1841-1848 (alg. verg. 1832); groothandelaar; fabrikant (hoeden, DEMUNCK Frères. Pat. 1827 - 136 arb. Pat. 1838 - 40 arb.); K.L. 1838 : 979 Fr.; schepen Br. 1830-1840; raadslid Br. 1841-1845; lid Kamer van Koophandel 1820-1842, 1844-1847, 1849-1850; hulprechter Handelsrechtbank 1823; rechter 1824-1827; verkozen Nat. Congres, weigert mandaat; suppl., lid commission supérieure d'industrie et commerce lid comité provincial d'agriculture, d'industrie et de commerce; aandeelhouder in charb. Mambourg et Bellevue (1851 : 20 a.); beh. Cie de Bruxelles ass. (1821); beh. Soc. de Comm. (1835); beh. H.F. Couillet (1835); comm. charb. Produits (1835); comm. charb. Hornu et Wasmes; comm. H.F. Sclessin (1835); beh. charb. Levant Flénu (1835); comm. charb. Monceau-Fontaine (1836); comm. Soc. Mutualité (1837); beh. Charb. Longterne (1836); comm. Charb. Couchant Flénu (1837); beh. charb. Agrappe Grisœuil (1837); comm. Soc. maritime belge (1837); beh. charb. Grand Conti Spinois (1839); comm. charb. Charleroi (1846); comm. charb. réunis Charleroi (1851); beh. Soc. civile pour l'agrandissement etc.

de la capitale (1837); deelname in Soc. du forage de Crépin (N.-Frankrijk) (1/8);
pp. 3, 7, 11, 20, 22, 27, 30, 40, 96, 103, 122, 124, 127, 129, 160, 177, 243, 517, 518, 519.

DE NEDONCHEL Georges A. Fr.
° Doornik 10.4.1813; zoon van Eugène Jos., graaf; gehuwd in Parijs 27.9.1839 met DE CHOISEUL Antoinette M. L. ° Parijs 18.6.1812; † Doornik 11.5.1870; dochter van burggraaf René;
eigenaar Doornik;
beh. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1858);
p. 72.

DENEUBOURG Clémentin
mechanicus en industrieel; directeur van constructieateliers van S.A. H.F. Châtelineau (1872);
comm. charb. Bonne Espérance (1858, id. 1865); beh. Sablières et carrières réunis (1872); comm. Verreries Charleroi (1872);
p. 142.

DE NEVERLEE Philippe, graaf
eigenaar Parijs;
p. 108.

DENIS DE DAMBREMONT Ch. L.A. - p. 270.

DE NIVIERES, baron - pp. 115, 116, 117.

DE NOAILLES, hertog H.P.
Parijs;
beh. Chem. fer de Chimay (1856, id. 1858); in 1864 : beh. Cie des chemins de fer de l'Ouest (Vitu, p. 566); beh. Cie générale transatlantique (Vitu, p. 773); beh. Forges de Montataire (Vitu, p. 803);
pp. 454, 455.

DE NORMAN Florent Félix Prosper Auguste
eigenaar St.-Joost-ten-Noode;
dir. beh. Soc. tissage à la mécanique (1846);
p. 506.

DENS A.
comm. Charb. Vallée Piéton (1865);
p. 135.

DE PITTEURS Henri Alph. M.
° 1806; † 26.12.1859; zoon van Henri Bonaventure Trudon en LOUVAT Hubertine; gehuwd te Luik 29.5.1956 met MAGNIN M. (Ann. Nob., 1857, p. 254);
oud-arrondissementscommissaris Hasselt; volksvertegenwoordiger voor Hasselt (1848-1856) (Scheler, p. 177);
beh. La Compagnarde (ass. mut.) (1850); beh. La Royale belge (ass.) (1853); comm. Soc. de Floreffe (glas) (1853); beh. La Belgique (ass.) (1855);
p. 512.

DE PATOUL-FIEURU Edouard Xav. Jos.

° Bergen 21.1.1804; † id. 1.5.1869; zoon van Dieudonné Ant. en DE BISEAU Marie Thérèse; gehuwd te Bergen 18.6.1838 met DE PUISIEULX Marie C. Hermines ° Bergen 31.1.1819; † Bergen 6.2.1864; dochter van Theodore Adr. en COSSEE dite de SEMERIES Victoire Des. (Ann. Nobl., 1896, pp. 155-156);
eigenaar Bergen en Havré; lid Staten provincie Henegouwen (1830) (dir. bel. meer dan 80 fl.);
beh. charb. d'Havré, Obourg et St.-Denis (1837);
p. 56.

DE PAEUW Henri Ph. Jos.

° Duinkerken (Fr.) 7.12.1814; zoon van François Jos. en LANCEL Henriette Eugenie; te Br. gehuwd 8.5.1845 (441) met TIBERGHIEN Marie Anne ° Br. 21.2.1820; dochter van Emmanuel en DESOER Marie Joseph;
rentenier Br. (1858); oud-industrieel (1865);
beh. charb. Péronnes (1856, id. 1858); comm. Charb. Ciply (1862, id. 1865); beh. Fabriques grandes orgues et instruments à vent (1865);
p. 144.

DE PAUL DE BARCHIFONTAINE Alexandre

° Fleurus 17.5.1814; † Kasteel Barbençon 23.1.1887; zoon van Xavier en MISSON Eléonore; gehuwd te Haine-St.-Pierre 7.8.1837 met BROUWET Amelie (Ann. Nobl., 1869, 168);
advokaat balie Bergen; burgemeester Marchienne (1843); vrederechter kanton Merbes-le-château (1847); provincieraadslid Henegouwen voor Fontaine-l'Eveque (1848); opnieuw provinciale raad in 1852; volksvertegenwoordiger voor Thuin (1856); liberaal (Bochart, p. 37);
comm. forges de l'Heure (1858 en 1865); comm. Banque centrale de la Sambre (1872);
p. 266.

DE PAUL DE BARCHIFONTAINE Leopold

° Namen 17.10.1812; zoon van Xavier L.P.J.Gh. en MISSON Eleonore R.J.A.Fr.; gehuwd in 9.9.1859 met DE CARTIER Octavie ° 25.12.1835; † Marchienne 27.4.1858; dochter van Joseph Ghisl. en DE PITTEURS Emilie Fél. Ern.;
eigenaar van smelterijen Marchienne-au-Pont (1859);
beh. Forges La Providence (1858, id. 1865); beh. Forges de l'Heure (1858, id. 1865); beh. Charb. Propriétaires réunis (1859, id. 1865);
pp. 244, 248, 266, 268.

DE PHILIPPART Ferdinand

zoon van Lambert André Désiré en DE POSSON Philippine M. Cécile; gehuwd 10.7.1826 met DE CARTIER Marie Thérèse Ghislain ° 12.4.1798; † Auvelais 21.11.1858; dochter van Pierre L. Al. Ghisl. en DE PHILIPPART Anne Marie Am. (Ann. Nobl., 1863);
oud-inspecteur van de bossen;
beh. Cie de Floreffe (glas) (1853, id. 1858 en 1865);
p. 512.

DE PIERPONT Auguste
eigenaar Auvelais; comm. Route Châtelet Campinaire etc. (1837);
p. 479.

DE PINTO Frédéric (Fritz), graaf
° 19.12.1816; zoon van Frédéric Ch. en De Grand'Ry Marie Josephine; gehuwd met Simonis Marie Thérèse ° 1828; dochter van André Jos. Armand en De Grand'Ry Marie E. Fr. Jos. (Zumkir, p. 265);
eigenaar te Hodbemont-(Theux); gemeenteraadslid Theux; beh. Chem. fer Pepinster-Spa (1858, id. 1865); beh. Soc. Rocheux et d'Oneux (1858, id 1865); comm. Nouvelle-Montagne (zink) (1858, id. 1865);
pp. 270, 426.

DE PITTEURS-DE BUDINGEN Gustave, baron
° Jennevaux 2.11.1809; zoon van Lambert Fr. M. Jos. en De Bare de Compogne Pauline M. Cath.; gehuwd op 19.5.1839 met De Cartier Charl. Thérèse A. Ph. ° Marchienne 21.3.1817; dochter van Jean Bapt L. Gh. Jos., baron d'Yve en De Paul de Barchifontaine Charlotte;
Villers-lez-Heest (Namen);
beh. Charb. de Herve (1858); beh. Moulins Marchienne-au-Pont (1865);
p. 61.

DE PONTEJOS, markies - p. 319.

DE POORTER - pp. 505, 506.

DE POUHON François
° Ensival 18 of 27.10.1796; † Br. 2 of 1.6.1872; zoon Henri Philippe en De Prez Marie Anne;
handelaar en wisselagent; autoriteit op gebied van financiën en politieke economie; publicist; volksvertegenwoordiger Verviers (1848-1852); liberaal (Livre d'or, Ordre Leop. I, p. 313; Biogr. Nat., XVIII, pp. 104-108);
beh. 5e Cie d'ass. mar. Anvers (1828); charb. Bois des Hamandes (30 a.) (1839); dir. Cie liégeoise d'ass. mar. Anvers (1829); Cie belge colonisation (1841, 1858); censor Cie immobilière Belgique (1863); dir. Nationale Bank (1853 en 1872);
p. 71.

DE PUIJDT Remy J.
° Poperinge 3.8.1789; † Schaarbeek 20.9.1844;
kapitein lichte infanterie (tot 1815); architekt stad Bergen (1823-1825); hoofd van genie (1831); luitenant-kolonel genie, kolonel in 1837; ingenieur; aanleg kanaal Beneden Maas; ontwerp kanaal Maas-Moesel; wegen in Luxemburg, enz...
Volksvertegenwoordiger voor Bergen 1833-1837; voor Diekirch (1837-1841) (Biogr. Nat., V, pp. 642-647) (Dir. belast. 1830 : meer dan 80 fl.);
beh. Association gén. pour l'encouragement du service militaire (1836); dir. Cie belge de colonisation (1841);
pp. 372, 384, 400, 457, 458, 459.

DEQUAITA Chrétien
conservator van de hypotheken Tongeren (1838);

beh. charb. Houlleux (1838);
p. 84.

DEQUANTER - p. 54.

DE QUANTER Norbert Adrien J.
° Roeulx 16.1.1785; zoon van Jean Philippe en ROULEZ Caroline; gehuwd te Br. 30.6.1821 (352) met TALLOIS Marie Isab. Emm. Thér. ° Br. 16.1.1796, wed. CIREZ Armand Fr. Henr.; dochter van Pierre en BAUDELET Marie Thér. Jos.;
eigenaar Br.; dir. Soc. de l'Union belge et étr. (ass.) (1838); groot aandeelhouder Soc. Générale (1823-1850);
comm. Route Roeulx-Mons (1838); beh. Théatres Royaux de la capitale (1836); auditeur (1858) en beh. (1865) Union belge (ass. incendie);
p. 480.

DE QUANTER Philippe
notaris Roeulx; comm. Route de Roeulx-Mons (1865);
p. 480.

DE RAINNEVILLE Joseph, Vicomte
Parijs; beh. Charb. Réunion (1858);
p. 18.

DE RASSE H. J., baron
voorzitter Rechtbank van Eerste Aanleg Bergen;
beh. Cie ass. Tournaisienne (incendie) (1858); comm. Charb. de Ciply (1862, 1865);
p. 36.

DE RASSE A., ridder
beh. Manufacture tapis Tournay (1858);
p. 499.

DE R(H)ODES Charles Joseph Marie Ghislain, markies
° Gent 1790; † Kasteel Berlegem 26.9.1868; gehuwd 31.12.1810 met D'ANDELOT Marie Louise, gravin (Livre d'or, Leop. orde, I, pp. 315-316);
Comm. Banq. Belg. (1835-1838);
grootgrondbezitter; Kamerheer Wil. I; senator voor Gent (29.8.1831 tot 9.6.1835); voor Oudenaarde (9.6.1835 tot 24.10.1868); lid van prov. staten Oost-Vlaanderen (1822-1830); lid Nat. Congres; burgemeester Berlegem (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 315); beh. Fabr. fer d'Ougrée (1835); comm. Vieille-Montagne (1837); comm. Défrichements de la Campine (1847); comm. Cie matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865); command. Soc. des beaux-arts (1838);
pp. 199, 207, 225.

DE R(H)ODES Théodule, markies
° Gent 23.1.1815; zoon van Charles Joseph Marie Ghislain en D'ANDELOT L.M., gravin; gehuwd in 's Gravenhage 14.6.1846 met DE TREVEY DE CHARMAIL Marie Louise, barones (Livre d'or, Leop. orde, I, p. 401);
comm. Banq. Belg. in 1865;
grootgrondeigenaar; diplomatieke carrière; senator voor Oudenaarde

(1868 tot 1878) kath.; industrieel; Censor Cie immobilière Belg. (1863); beh. charb. houillière unis bassin Charleroi (1868); beh. charb. Bray-Maurage Boussoit (1869); in 1858 : comm. Actions réunies (id. 1865); beh. Linière St.-Léonard;

pp. 342, 523, 524.

DERBAIX Eugène

beh. ch. fer du Centre (1865);

p. 430.

DE REGEL Constant

ingenieur, Straatsburg;

beh. Chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858, dir.);

p. 451.

DE RIDDER G. J. - pp. 360, 380, 381, 382, 400, 462.

DE ROBIANO Ludovic, graaf

° Tervuren 16.8.1807; † Waudrez 30.4.1887; zoon van Franç. Xavier J.M. Jos. en GILLES Marie Christine; gehuwd te Parijs 30.4.1829 met DE BEAUFFORT Marie Louise, markiezin † 1.12.1840 (Ann. Nobl., 1879, II, 2022);

grootgrondbezitter; senator voor Thuin (1851-1871) (Scheler, p. 235); beh. Chem. fer du Centre (1853, id. 1858 en 1865); beh. Chem. fer de Chimay (1856, id. 1858 en 1865); beh. Chem. fer Baume-Marchienne (1862, id. 1865);

pp. 430, 431, 454.

DE RODOAN geb. : de MERODE - pp. 127, 128.

DE ROEST D'ALKEMADE François Joseph Fréderic Ghislain, burggraaf

° Br. 2.7.1791; zoon van Jacques Godschalk, burggraaf en DE ROEST D'ALKEMADE Marie Barbara Caroline Elisabeth; gehuwd te Br. 25.6.1828 (458) met MEEUS Maria Francisca ° Br. 12 Messidor IV; dochter van Francois Joseph en VANDERBORCHT Marie Thérésia, zuster Ferdinand MEEUS (Thonissen, p. 244);

eigenaar;

comm. Raffinerie Nationale (1836); beh. Charb. Nord du Bois Boussu (1837);

pp. 36, 38.

DE ROEST D'ALKEMADE Franç. M. F. Gh., burggraaf

° Br. 6.3.1831; zoon van Francois Jos. F. Gh. en MEEÛS Marie Françoise; gehuwd Brussel 20.4.1853 met DE MEEÛS Marie Louise P. Fr., ° Br. 26.5.1831; † Ohain 17.6.1865; dochter van Ferdinand Ph. en MEEUS Anne (Ann. Nobl., 1871, p. 255);

comm. Mutualité (1858); beh. Charb. Bois de Boussu et St.-Claire (1858); comm. Char. des Produits (1865);

pp. 3, 125, 521.

DE ROSSIUS Charles A. Cons.

° Luik 15.5.1799; zoon van Louis Casimir en FLORQUIN Thérèse Henriette; gehuwd te Luik 9.5.1827 (137) met ORBAN Marie Jeanne ° Luik 29.7.1806; dochter van Henri Joseph en XHENEMONT Claire Hélène;

fabrikant; ondervoorzitter Kamer van Koophandel Luik (1858); lid id. in 1849 en 1850; voorzitter provinciale raad Luik (1866); Consul van Nederland te Hoei (1860) (Livre d'or, Ordre Leop. II, pp. 253-204); beh. Soc. Grivegnée (met.) (1858, id. 1865); beh. Charb. Bonne-Fin (1858, id. 1865); comm. Comptoir liégeoise prets marchandises (1860, id. 1865); beh. Le Secourable (ass.) (1860); beh. Charb. Kessales (1866); comm. Soc. fabrication gaz (1865);
pp. 138, 330.

DE ROSSIUS DE ROBAULX Ferdinand Henri
° Luik 28.6.1831; † Luik 29.11.1885; zoon van Ch. Abeilard en ORBAN N.;
grootgrondeigenaar;
gemeenteraadslid Luik (1862-1863); volksvertegenwoordiger voor Luik (1866-1882); liberaal;
comm. Bleyberg-lès-Montzen (1865); comm. Banque de Verviers (1873);
p. 306.

DE ROTHSCHILD Anselme
bankier, Wenen; comm. H.F. Sclessin (1858);
pp. 177, 186.

(de) ROTHSCHILD James Salomon, baron
bankier, Parijs;
in 1864 : beh. Cie Chem. fer Nord (Vitu, p. 541); beh. Cie jardin Zoologique (Vitu, p. 846); beh. Le Nationale (ass.) (Vitu, p. 905);
beh. Charb. belges (1846, id. 1858 en 1865); beh. Bateaux vapeur Belg.-Amérique du Sud (1855); beh. Cie ch. fer Mont-Hautmont (1856, id. 1858); beh. Charb. Bonne Espérance Batterie (1859); beh. Charb. La Haye (1860);
in 1858 : beh. H.F. Sclessin (id. 1865); beh. Soc. canal de Jonction Sambre et Oise (1834);
pp. 17, 43, 52, 54, 65, 68, 69, 80, 81, 93, 98, 99, 100, 101, 107, 114, 168, 169, 177, 186, 229, 379, 401, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448.

DE ROTHSCHILD Salomon
beh. Charb. belges (1858, id. 1865);
in 1864 : beh. Cie chem. fer Est et des Ardennes (Vitu, p. 580); beh. Cie Union des chem. fer Suisses (id., p. 754); beh. Cie mines du Grand-Combe (id., p. 797);
p. 98.

DE ROY Léon
advokaat Hof van Beroep te Brussel;
comm. Soc. belge d'industrie sétifère (1837);
p. 499.

DE ROYER DE WOLDRE
senator;
p. 445.

DESART
ingenieur Bruggen en Wegen;
p. 394.

DESARTS Gédeon
bankier, Parijs; comm. Soc. blanc de zinc etc... (1847);
p. 301.

DE SASSENAY, Markies
beh. Mines de Bleyberg (1846);
p. 283.

DE SAUVAGE Etienne N.J., graaf
° Luik 24.12.1789; † Br. 24.8.1867; zoon van ridder Etienne en BRAHY Marie Anne; gehuwd 1) Luik 13.2.1821 met DE LEEUW HUBERTINE † 30.10.1839; 2) Br. 10.4.1845 met SAUVAGE Marie Louise, weduwe van HENNESSY Theod. Nic. ° Br. 30 brumaire IX, † St.-Joost-ten-Noode 12.11.1882; dochter van Hubert Jos. en VAN CLOOSTER Catherine (Ann. Nobl., 1869, p. 306);
advokaat; magistratuur; voorzitter Verbrekingshof (1832); gouverneur provincie Luik (1830-1831); volksvertegenwoordiger (1832); minister Buitenlandse Zaken (1831); id. Kabinet de Muelenaere (1831); lid regentieraad Luik (1826-1830); lid en voorzitter provinciale staten Luik (1827-1830); lid Nationaal Congres (Livre d'or, Ordre Leop., p. 243);
comm. Linière Malinoise (1838, id. 1858 en 1865); comm. soc. huile de palme et de coco (1838); beh. Soc. fabrication de l'acier procédé Chenot (1856, id. 1858); comm. Cie belge de réassurances (1857, id. 1865); comm. Caisse hypothécaire (1858); comm. Soc. en command. Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (Hauman, Cattoir et Cie);
pp. 337, 338, 501.

DE SAUVAGE Frédéric Jos., graaf
° Luik 30.6.1792; † Luik 20.5.1865 (1435); zoon van Etienne Fred. Jos. en BRAHY Marie Anne Denise; gehuwd met KEPPENNE Marie Béatrix, ° Luik 21.1.1792; † Luik 26.4.1859 (805); dochter van Jean Nicolas en DE BOIS Marie Isabelle Jos. (Ann. Nobl., 1860, p. 306);
voorzitter Kamer van Koophandel, Luik;
comm. Soc. Manufacture de glaces, etc... de Bruxelles (1865);
p. 508.

DE SAUVAGE Fr. Nicolas Jos.
° Luik 25.11.1791; † Ougrée 24.10.1864; zoon van Jean Nicolas Jos., ridder DE SAUVAGE-VERCOUR en BRAHY Anne Barbe; gehuwd 1) met DE ROSEN DE MELEN Marie Charlotte, barones ° Luik 26.11.1787; † Luik 29.10.1824; 2) DE FISENNE Marie Cornélie Th. ° Aken; † Luik 11.12.1863; dochter van Walthère Jos. Jean en DE CLOTZ Aug. Marie Thérèse (Ann. Nobl., 1869, p. 306);
bankier Luik;
comm. Filature Linière de Malines (1838, id. 1858); comm. Soc. exploitation d'huile de palme et de coco (1838);
p. 501.

DE SAUVAGE-VERCOUR J. Francois Jos., ridder
° Luik 10.10.1789; † Luik 20.11.1860; zoon van Jean Nicolas Joseph en BRAHY Anne Barbe; gehuwd met DE REUL DE BONNEVILLE Marie Ph.;

dochter van Gilles Theod. Lamb. en LEGRO Marie A. (Ann. Nob., 1869, p. 306);
bankier en groothandelaar; lid Kamer van Koophandel Luik; beh. Linière Malinoise (1838); comm. H.F. du Luxembourg (1837); beh. Exploitation huile de palme et coco (1838); comm. Manufacture tapis Tournay (1836); comm. Soc. royale de zoologie etc. (1851);
pp. 236, 499, 501.

DESCAMPS Calixte
eigenaar, Genly; comm. Route Mons-Bavay (1841);
p. 483.

DESCAMPS Laurent Ignace Xavier
° Bergen 8.8.1802; zoon van Nicolas Henri Joseph en JEHU Rose Josephine; gehuwd te Bergen 24.9.1828 (143) met FAUVEL Melanie Thérèse Josephine, ° Bergen 17.9.1807; dochter van Louis en BOURLET Josephine; groothandelaar Bergen, daarna eigenaar Brussel (1865) (Rev. Reg. 1846); beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858, id. 1865);
p. 64.

DESCAMPS Nicolas
eigenaar, Parijs; beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1865);
p. 64.

DESCAMPS-RICHEBE Nicolas Alphonse
° Bergen 3 Brumaire XII (26.10.1803); zoon van Nicolas Henri Joseph en SEMU Rose Alexandrine; gehuwd 1) RICHEBE Victoire Eulalie Hortense Fl., 2) te Bergen 3.5.1837 (48) met ANDRE Marie Rose Louise Isabelle; ° Bergen 9 messidor IX (28.6.1801); dochter van Jacques François Thomas en HOCQUART Isabelle Hubertine Joseph;
beh. exploit. filasse d'aloës etc. (1835); beh. verreries Charleroi (1836); beh. charb. Péronnes (1837); beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1838); beh. Charb. La Barette (1837); comm. Soc. en command. Corderies du Grand-Hornu (1837);
pp. 33, 53, 64, 65, 145, 509.

DESCAMPS Roger
eigenaar Jemmapes; beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858);
p. 64.

DE SCHUMACHERS
op rust gesteld generaal (1865);
comm. Mines, fonderies des 7 Montagnes (zink) (1865);
p. 345.

DE SEILLIERE F.A., baron
bankier, Parijs; beh. Cie chem. fer de Chimay (1856, id. 1858);
pp. 454, 455.

DE SELIGNY
plaatsvervangend beh. Canal de l'Espierre (1865);
p. 469.

DE SENZEILLES Ernest, baron
° Serainchamps 6.10.1790; † Rutten 30.12.1866; zoon van Arnould M. Fr.

Jos. en DE FUSCO MATALONI Adelaïde Just. Jos.; gehuwd 14.9.1814 met DE GOËR DE HERVE DE HAMAL Marie Louise Eugenie ° Rutten 19.7.1796; dochter van Thomas Georges en DE STOCKHEM Marie Anne (Ann. Nobl., 1858, pp. 225-226);
eigenaar, Kasteel van Hamal, Rutten; lid Ridderstand (1822-1830); provincieraadslid Staten Limburg; officier Fr. kavalerie; bekend agronoom; lid van provinciale landbouwcommissie Luik (Ann. Nobl., 1897, p. 2.172);
comm. H.F. Châtelineau (1858, id. 1865); beh. Ch. fer Tongeren-Bilsen (1861); beh. Ch. fer Liégeois-Limbourgeois (1862);
p. 187.

DE SEYSSEL D'AIX, graaf
eigenaar, Turijn; beh. Soc. de zinc de Corphalie (1846);
p. 293.

DESMANET DE BOUTONVILLE Alberic, baron
° 11.4.1825; zoon van François Benoît J. Ign. en DE BRUYN D'HOVORST Marie Catherine;
grooteigenaar; diplomaat gezantschapsattaché Parijs (tot 1850) (Livre d'or, O. Leop., I, p. 402); Brussel;
beh. Chem. fer du Centre (1858); comm. Chem. fer Baume-Marchienne (1862, id. 1865);
p. 430.

DESMANET DE BIESME Pierre Charles Joseph, burggraaf
° Namen 1793; zoon van Charles Alexis, seigneur du Sart et de Biesme la Colomeise en DE ZUARLANT Marie Thérèse; gehuwd met VAN DER MEERE DE CRUYSHOUTEM Eugénie Désirée, ° 16.3.1795 (Ann. Nobl., 1850, p. 80);
eigenaar van koolmijnen „Bray, Manage et Boussoit" (1837); grootgrondeigenaar; carrière in leger; lid van provinciale Staten Namen; ridderorde; afgevaardigde Nat. Congres, Volksvertegenwoordiger (1831-1838); Senaat (1839-1847-1851) (kath.) (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 319);
beh. Actions réunies (1836);
pp. 59, 524.

DESMANET F. M. - p. 509.

DESMET Auguste
beh. Linière gantoise (1858, id. 1865);
p. 503.

DESMET-LEIRENS Eugène
industrieel, Gent;
beh. Linière St.-Léonard (1858, id. 1865); comm. Union du crédit Gent (1865);
p. 504.

DESMET Frédéric
industrieel - spinnerij Gent; comm. Charb. Falnuée (1865);
pp. 147, 148.

DE SMETH Corneille

° Vossem 22.12.1815; zoon van Jean Baptiste en DE GROODT Jeanne Cathérine; gehuwd te Br. 18.8.1846 (776) met IPPERSEEL Josephine Henriette Philip. Hélène, ° Br. 21.12.1822; dochter van Philippe en VAN HOEBROECK Marie Hélène;
advokaat Brussel; comm. Charb. Péronnes (1858);
p. 144.

DESOER Charles

eigenaar en industrieel; geneesheer;
beh. dir. H.F. Vennes (1835);
pp. 194, 196, 198.

DESQUESNE F.

graanhandelaar; comm. Route Roeulx-Mons (1858, id. 1865);
p. 480.

DESSIGNY V. Arsène André

° St.-Ghislain 26.3.1825; zoon van Victorien en RESTEAU Rose; gehuwd te Bergen 11.6.1850 (84) met SOUDAIN Elise Clara Delphine ° Bergen 12.6.1831; dochter van Jean François Louis en ANDRE Jeanne Francoise Angél.;
groothandelaar in steenkool (1865) Bergen;
beh. Charb. Longterne-Ferrant sur Elouges (1856, id. 1858);
p. 149.

DESSIGNY Victorien

° Thuin 10.7.1800; gehuwd met RESTEAU Rose, ° Reims (Fr.), † 1.7.1849 (Bev. Reg. 1846);
bankier te St.-Ghislain en Bergen; groothandelaar (steenkool); 1839 : associé Maison Guillochin, Dessigny et Cie tot 1847; eigenaar koolmijnen; lid van Bestendige Deputatie provincie Henegouwen (Lambert de Rouvront, Origines Banque du Hainaut); beh. Charb. Midi du Bois Boussu (1837); beh. Charb. L'Escouffiaux (1837); beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1838); comm. Charb. Bonnet-et-Veine-à-mouches (1838); beh. Soc. ch. fer St.-Ghislain (1842); beh. Charb. Longterne-Ferrant-sur-Elouges (1856, id. 1858); beh. Ch. fer Mons-Hautmont (1856); beh. Ch. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858); beh. Charb. Turlupu (1865);
pp. 49, 50, 51, 64, 65, 89, 92, 149, 150, 375, 376, 377, 447, 451, 452.

DE STASSART Goswin Joseph Aug., baron

° Mechelen 2.9.1780; † Br. 18.10.1854 (3911); zoon van Jacques Jos. Aug. en barones DE MAILLEN Barbe; gehuwd 20.12.1910 met DU MAS DE PEYSAC Caroline, gravin, ° Parijs 4.11.1784; † 1849;
auditeur Staatsraad 1804; Intendant van Tyrol (1805); Vorarlberg, Elbing (1807); Oost-Pruisen (1808); werd in juli 1806 belast met een zending in departement 25e en 26e militaire divisies : onderprefekt Orange (1808); prefekt te Vaucluse (Avignon) (Fr.); prefekt van departement Bouches de la Meuse (1811-1813); Ordonnansofficier bij staf van koning Joseph 1813; Kamerheer van de Keizer van Oostenrijk (1814-1815); gouverneur prov. Namen (1830-1834); id. prov. Brabant (1834-1839); Buitengewoon gezant Turijn (1840); gevolmachtigd Min. Sardinië (1840); senator

(1831-1839) voor Namen; voor Br. (1839-1847); liberaal; lid Nationaal Congres (1831); gemeenteraadslid Br. (- tot 1847) (Scheler, pp. 51, 52, 236); comm. Union belge et étrangère (ass.) (1833); comm. Société Nationale (1835); comm. Manufacture de glaces etc. de Bruxelles (1836); beh. Soc. de Mariemont (glas) (1828); comm. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837);
pp. 507, 508, 520.

DESTOMBES Hector Aimé Joseph
° Rijssel 6.4.1791; † 18.5.1860; zoon van Louis Joseph Marie en BAR Albertine Jos.; gehuwd te Bergen 18.10.1820 (159) met DOLEZ Célestine ° Bergen 1802, † 15.10.1863; dochter van Jean François en MOREAU Joseph Adrienne (Bev. Reg., 1846);
groothandelaar; industrieel eigenaar van smelterijen en bankier; lid Kamer van Koophandel Bergen (1833);
beh. Ch. fer Haut et Bas Flénu (1834); beh. Moulins en tordoir Lessines (1836); beh. H.F. Hourpes sur Sambre (1846); beh. Charb. Crachet Picquery (1857, id. 1858);
pp. 155, 157, 359, 361, 287, 289, 463.

DESTRIVAUX Pierre Joseph
° Luik 1780; † 1853; gehuwd met COLLARDIN Marie Louise;
advokaat; balie Luik (1808); professor universiteit Luik (1819); lid Nationaal Congres 1830; lid diplomatische zending Voorlopig Bewind, emeritaat 1847; volksvertegenwoordiger 1847 tot 1853; lid provinciale raad Luik (1836-1847) (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 323);
beh. Charb. Houlleux (1838);
pp. 84, 141.

DESWERT Louis Henri Jean
° Leuven 22.12.1795; † Laken 5.8.1864; gehuwd met DE ROMBERG Jeanne Henriette A.I. ° Br. 23.7.1792; † Etterbeek 5.6.1781; dochter van Jean Fréderic, baron en PLASCHAERT Jeanne Marie Thérèse;
beh. Banq. Belg. 1837; dir. in 1845 tot 1850;
bankier (associatie met TERWAGNE) (L'Indépendant, 19.9.1837, p. 2, k. 3); schepen (1829); suppl. Nat. Congres zetelde 1831; dir. Nationale Bank en vice-gouverneur (1850);
beh. Linière St.-Léonard (1838 en 1865); beh. H.F. Espérance (1858); comm. Linière gantoise (1865);
pp. 202, 219, 220, 221, 278, 502, 503, 524.

DE SYJO Charles
Aken; beh. dir. Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858);
p. 436.

DE TASTET F.
Londen; handelaar (huis de Tastet F. Londen);
comm. Soc. Nouvelle Montagne (zink) (1845);
p. 270.

DE TERWANGNE Léon, baron
° Antw. 18.11.1839; † Antw. 1907 (1833); zoon van Prosper en CAMBIER Rosalie M.; gehuwd te Antw. 26.11.1866 (956) met PINSON Elise C. ° Antw.

11.8.1846; † Antw. 1902 (4973); dochter van Jan J.J. en WEBER Elaïze S. bankier, Antwerpen;
beh. Cie anversoise ass. mar. (1865); comm. Bleyberg-ès-Montzen (1865);
p. 306.

(DE) TERWAGNE Prosper J. Fr.
° Luik 1.1.1807; † Antw. 30.3.1864; zoon van Gilles F.J. en SIMAR Marie H.; gehuwd te Antw. 23.6.1830 (244) met CAMBIER Rosalie Marie ° Antw. 2.3.1808 (423); ° Antw. 13.7.1863 (1485); dochter van Jean François en LEGRELLE Marie Thérèse;
beh. Soc. des amis du spectacle (1835); beh. Soc. de Commerce d'Anvers (1838); beh. Soc. de la Nouvelle-Montagne (1846); comm. Mines de Bleyberg (1846); comm. Soc. de Bleyberg-ès-Montzen (1852 en 1858, 1865); comm. Soc. belge de vapeur entre la Belg. et l'Amérique du Sud (1855); beh. Soc. des bateaux à vapeur entre la Belg. et le Levant (1858); beh. Cie du chem. fer de Tongres à Bilsen (1861);
pp. 280, 281, 283, 306.

DE THEUX
ridder;
pp. 47, 185, 239.

DE THIBAUT Mevr.
eigenares van koolmijnen;
p. 131.

DE TORNACO Victor, baron
° Sterpenich 7.7.1805; † Voordt (Limburg) 28.9.1875; zoon van Charles Aug. en gravin DE BERLOSUYS; gehuwd te Luik 30.4.1839 met DE BEGHEIN Anne M. L. wed. DE COUNE Alex. Jos., ° Luik 2.4.1811; dochter van Pierre Gérard Jos. en DE TROUSSET Anne Marie H.;
Kamerheer van Nederlandse Koning; Saanem (Groot-Hertogdom Luxemburg) (1858); staatsminister (1865); Volksvertegenwoordiger Groot-Hertogdom;
beh. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 138, 139.

DE VAUTHIER DE BAILLEMONT Ant. Jos. Alard, baron
† Elsene 30.1.1850; zoon van Antoine Jos. en DE HEUSCH Anne Wilhelmine; gehuwd 1) DARDENNE Marie Jeanne Jos. en 2) BOURGEOIS Anne (Ann. Nobl., 1875, p. 309);
militair; gouverneur Hertogdom Bouillon (1815); arrondissementscommissaris Virton; lid Ridderstand Groot-Hertogdom Lux.; comm. H.F. Luxembourg (1838);
p. 236.

DEVAUX Adolphe Benoît
mijningenieur Luik;
beh. Mines Niederfischbach (1865); beh. Soc. Fabrication gaz (1859, id. 1865); comm. Ch. fer Jonction belge-prussienne (1869); comm. Mines métall. Angleur (1871);
pp. 186, 285, 294, 295, 335.

DEVERGNIES Amand Jos. Ant.
° Bergen 28.5.1791; † 4.2.1864; gehuwd met PATERNOSTER Sophie ° Bergen 21.6.1804 (Bev. Reg. 1846);
eigenaar en groothandelaar-drogist (dir. belast. 1830 meer dan 80 fl.); lid Kamer van Koophandel Bergen (1841);
beh. Moulins et Tordoir de Lessines (1836); comm. Charb. houillères grasses Levant d'Elouges (1858);
p. 72.

DE VIJLDER Edouard
° Gent 9 fructidor j. VI; zoon van Ludovicus en VILLIOT Maria; gehuwd te Br. 8.5.1826 (264) met LIBOTTON Maria ° Br. 23.11.1789; weduwe van HUYGENS Antoon, † 22.8.1822; dochter van Petrus Jos. en CRAVILLION Cathérine;
groothandelaar en eigenaar Brussel;
comm. H.F. Borinage (1837); beh. Charb. Courcelles-Nord (1838); beh. Soc. Papeteries belges (1856, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Grand-Borderie (1860); comm. Soc. en command. Mathieu, Nelis et Cie (papierfabriek) (1837);
pp. 79, 80, 82, 217, 219, 513.

DE VILLEGAS Théodore
° Torhout 11.5.1812;
bankier Gent; beh. Union du Crédit Gent (1858); beh. Banque des Flandres (1858); agent Nationale Bank Gent (bet. 101,50 dir. belast. 1842);
beh. Mines Niederfischbach (1855, id. 1858); beh. Métall. Sart de Seilles (1855, id. 1858); beh. Ch. fer Lichtervelde-Furnes (1856, id. 1858); comm. Mines Sambre et Meuse (1857); beh. Soc. Hollando-belge (met.) (1861); beh. Phénix (mach.) (1858);
pp. 232, 333, 334, 335, 336, 347, 449.

DE VILLERS DE PITE L., ridder
eigenaar van koolmijn van Herve (1837); grootgrondeigenaar te Oost (bij Fauquemont) (1837);
beh. Charb. Herve (1837, id. 1865);
pp. 61, 62, 188.

DE VIRON Guill. Jean Ant., baron
° Br. 13.9.1791; zoon van Jean Charles en VAN WINGHEN en gehuwd 10.8.1819 met D'HANENS Coralie Phil., † 31.3.1833 (Ann. Nobl., 1880, p. 199);
maire Dilbeek (1812-1814); lid van bestuur departement Dyle (1816); lid Nationaal Congres voor Br. (1830); lid provincieraad Brabant (1830-1839); gouverneur provincie (1839-1845) (Livre d'or, ordre Léop. I, p. 326);
beh. Soc. Actions réunies (1836);
p. 524.

DE VRIERE Adolphe P.A., baron
° Brugge 8.4.1806; † Laken 16.7.1885; zoon van Aloïs en YSENBRANT Henriette; gehuwd te Brugge 15.11.1832 met DE SERRET Marie Louise, barones;

magistraat; arrondissementscommissaris en van militie Brugge (1841); gouverneur prov. Namen (1847-1848); gouverneur provincie Henegouwen (1848-1849); gouverneur prov. West-Vlaanderen (1849); diplomaat : secretaris gezant en Belg. zaakgelastigde aan Hof Denemarken en Portugal (1845); politiek : minister Buitenlandse Zaken (1857-1861); minister van State vanaf 1861; dan industrieel : (Bochart, p. 48; Livre d'or, Leop. Orde, I, p. 245);
comm. Soc. Bruges (suiker) (1836); comm. Ch. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863, id.1865); beh. Charb. Péronnes (1865); beh. Banque des travaux publics (1871);
p. 144.

DEVRIES Louis
directeur koolmijnen te Châtelineau; industrieel; lid Kamer van Koophandel Charleroi (1854);
directeur H.F. Châtelineau (1858, id. 1865); beh. Charb. Bonne-Espérance (1858, id. 1865); beh. Charb. Haut-Flénu (1858); beh. Sablières et carrières réunies (1872); beh. verreries Charleroi (1872);
pp. 75, 142, 143, 187, 193.

DE WAEL Norbert Charles Louis
doctor in de rechten, Berchem;
comm. Cie des mines du Lavoir (1857);
p. 354.

DE WAEL-VERMOELEN C.
aandeelhouder Sacré-Madame;
p. 88.

DE WANDRE Barthélémy
° Luik 16.10.1791;
advokaat; rechter rechtbank 1e aanleg Malmédy - later te Hoei (1815); substituut procureur des Konings 1816, id. te Luik; 1830 : militaire auditeur provincie Luik en Limburg; 1832 : Beroepshof Luik als algemeen advokaat, id. bij Verbrekingshof, dan raadsheer; 1857 : gemeenteraadslid St.-Joost-ten-Noode (Livre d'or, Ordre Leop., I, p. 440);
comm. Lits militaires (1858, id. 1865); beh. Charb. Piéton (1865);
p. 110.

DE WARNANT Emérence
weduwe PAQUO, echtgenote L. BRONNE;
p. 281.

DE WARU Adolphe
bankier Parijs;
comm. Soc. blanc de zinc etc. (1847); in 1864 Regent Banque de France (Vitu, p. 298); beh. Cie Chem. fer d'Orléans (Vitu, p. 553); beh. Cie 4 canaux appareillés (Vitu, p. 784); beh. Lloyd français (Vitu, p. 866);
p. 301.

DE WAUTIER Joseph Prosper Albert, graaf
° Br. 25.8.1788; † Nieuwerkerke 18.6.1860; zoon van graaf Charles Albert en DE FRAYE Marie Elisabeth Y.; gehuwd te Br. 20.9.1819 met ROELANTS Eugénie Henriette ° Br. 28.12.1798; † St.-Joost-ten-Noode;

dochter van Jean Baptiste en DE GRAND-RY Marie Philippine Jeanne;
eigenaar Nieuwerkerke (Ann. Nobl., 1874, p. 298);
beh. Filature Linière St.-Gilles (1837, id. 1858 en 1865);
p. 500.

DE WELLENS Jules, baron
comm. Banq. Belg. 1835; bankier (associatie met Ferdinand Cogels); frauduleuse bankbreuk op einde 1835 (veroordeling nov. 1836 : Journal de Liège, 30.11.1936, p. 3, k. 1);
comm. Soc. de Comm. 1835 na enkele maanden vervangen door F. DRUGMAN; comm. Banq. foncière (1835);
pp. 519, 523.

DE WELLENS Louis Paul Antoine, baron
° Antw. 6.8.1772; † Antw. 11.1.1846; zoon van Louis Antoine Joseph en GEELHAND Hélène Nicolette; gehuwd te Antw. 26.5.1801 met DE VINCK Marie Thérèse ° Antw. 2.1.1773; † Br. 14.1.1828; dochter van Jean François en STIER Hélène Francoise (Ann. Nobl., 1816, p. 2863);
comm. Soc. Gén. 1823-1830 (alg. verg. 1823 - stichter);
grondeigenaar fortuin 1815 : 25.000 gulden (A.R.A., 's Gravenhage, secr. staat, 6541); gemeenteraadslid Br. 1817, burgemeester 1819-1830;
beh. Soc. d'horticulture Pays-Bas (1826);
p. 518.

DE WIJKERSLOOTH DE WEERDESTIJN Jean François
° Haarlem 2.7.1792; † Br. 13.11.1864; zoon van Henri Jacques en barones RAM DE SCHALKWYK; gehuwd te Parijs 6.12.1843 met DE LA TREMOILLE prinses Charlotte Ant.; dochter van hertog Charles M.J. en DE SAINT-DIDIER Marie Virginie (Ann. Nobl., 1869, p. 283);
eigenaar, Brussel;
beh. Chem. fer Mons-Hautmont (1856); comm. Union belge (1858);
pp. 440, 447, 448.

DE WOUTERS DE BOUCHOUT
raadgever Soc. Tissage à la mécanique etc. (1846);
p. 506.

D'HANE DE STEENHUYSE Charles Joseph
° Gent 30.4.1786; † Gent 29.4.1858; zoon van Jean Baptiste en DE RODES D'EVORA Y VEGA Rodriguez, markiezin; gehuwd te Gent 27.4.1806 met DONS DE LOVENDEGHEM Christine, barones ° Gent 14.10.1782; † Gent 9.10.1846; dochter van baron Jean Jacques Jos. en ZAMAN Thérèse Jeanne Jos.;
volksvertegenwoordiger (1847-1848); 2e minister van regent minister van Oorlog (1831); Kabinet De Muelenaere min. v. Oorlog (1831); lid Ridderstand Oost-Vlaanderen; Kamerheer Willem I; schepen Gent (1830-1836); daarna gemeenteraadslid; grootgrondbezitter (Biogr. Nat., VIII, p. 681);
comm. Filature Linière gantoise (1838); dir. Soc. de défrichement de la Campine (1847);
p. 503.

D'HARCOURT - p. 404.

D'HOFFSCHMIDT Constant
° Recogne-Lez-Noville (Lux.) 7.3.1805 (of 1804); † Ducx-Acren 14.2.1873; zoon van Ernest en DE CHANLY Marguerite; gehuwd 1) 1831 met LAMQUET Léocadie († 30.5.1832) 2) te Aarlen 18.1.1836 met DE STEENBRANDT Eugénie, barones;
comm. Banq. Belg. 1844-1845 en in 1847;
grootgrondeigenaar; industrieel; politieke carrière;
afgevaardigde Ridderstand bij Staten van Luxemburg (1830); lid Bestendige Deputatie en provinciale Raad Luxemburg (1831-1837); lid Mijnraad (1837-1853); volksvertegenwoordiger voor Bastogne (1839-1845, van 1843 tot 1845 ondervoorzitter Kamer); min. Openbare Werken Kabinet Van de Weyer (30.7.1845 tot 31.3.1846); min. Buitenlandse Zaken (12.8.1847 tot 31.10.1852); min. van State in 1863; Senaat voor Aarlen, Bastenaken en Marche (12.6.1866 tot 8.7.1870) lib.;
beh. Ch. fer Anvers-Gand (1845); beh. Union des Papeteries (1857, id. 1858); beh. Exploitation de la Tourbe (1859); beh. Ch. fer Braine-le-Comte-Courtrai (1863, id. 1865); beh. Ch. fer Gand-Dunkerque (1864); beh. Ch. fer franco-belge-prussien (1865); beh. Ch. fer Gembloux-Meuse (1865); beh. Ch. fer Est belge (1868); Association pour la recherche du sel prov. Lux. (2 a.);
pp. 380, 514.
DIERICKX familie - p. 53.
DIERICKX Charles
groothandelaar, Rijssel;
comm. Charb. Midi Bois Boussu St.-Croix-St.-Claire (1837);
comm. Charb. l'Escouffiaux (1837);
pp. 49, 51.
DIERMAN-SETH F.
industrieel, Gent;
comm. Filature Linière gantoise (1858);
p. 502.
DIGNEFFE Charles
eigenaar; fabrikant te Sclessin; rechter Handelsrechtbank Luik; beh. Mines zinc Valentin-Coq (1846); comm. Cie royale asturienne des mines (1853);
pp. 290, 317.
DINDAL François Joseph
° Br. 5.8.1791; zoon van Nicolas Joseph en SNOECK Elisabeth Joseph.; gehuwd met VAN CUTSEM Pétronille;
advokaat; senator voor Brussel (1847-1851); liberaal; provinciaal raadslid Brabant (1836-1847); lid Bestendige Deputatie provincie Brabant (voorzitter); beheerder van verschillende landbouwkundige en industriële ondernemingen; kapitein en luitenant; kolonel burgerwacht (Livre d'or, Leop. orde I, p. 330) (verkiesb. Senaat vanaf 1833, groot eigenaar in Brabantse);
beh. Banque foncière (1835); beh. Cie belge d'ass. gén. vie (1824, id. 1858 en 1865); beh. Cie belge de réassurances (1857, id. 1858 en 1865); beh. Cie

belge ass. gén. incendie (1830, 1858, id. 1865); beh. Manufacture de glaces etc. de Bruxelles (1858); lid beh. Soc. en command. Ecole centrale de commerce et de l'industrie (1837);
p. 508.

DIVUY Augustin
zoon van DIVUY Louis;
groothandelaar Valenciennes; eigenaar Charb. Longterne (Trichères en Ferrand);
dir. Gen. Charb. Longterne (1835);
pp. 27, 28, 29, 150.

DIVUY Louis
groothandelaar Valenciennes; eigenaar mijnen (Longterne - Trichères en Ferrand);
beh. Charb. Longterne (1835);
pp. 27, 28, 29.

DOFFEGNIES Hyacinthe Jean Jacques
° Br. 25.6.1800; (K.L. 1858); gehuwd met CINCUART Isabelle Florentine ° Mechelen 1810; † Br. 7.12.1863; dochter van François en LEEMANS Catherine (5069);
Inspecteur Bossen en domeinen; Soc. Gén., vanaf ± 1840 agent Soc. Gen. Frankrijk; bij Soc. de la Sambre francaise en soc. du canal de Jonction Sambre à l'Oise; vanaf 1851-1862 : secretaris Soc. Gén.; van 1863 tot 1865 directeur (aandeelhouder 1835);
comm. Ch. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858 en 1865); comm. Soc. Linière Loth (1859, id. 1865); in 1858 : comm. tapis Tournai; comm. Ch. fer Charleroi-Louvain (id. 1865); comm. Ch. fer Haut Bas Flénu (id. 1865); comm. Charb. Hornu et Wasmes (id. 1865); beh. Charb. Haut-Flénu (id. 1865); comm. H.F. Sclessin (id. 1865); in 1865 : comm. Charb. Levant Flénu; beh. Charb. réunis Charleroi; beh. Charb. Crachet Picquery; comm. Charb. Bonne Espérance Batterie (id. 1858); beh. Ch. fer Dendre et Waes (1858 en 1865);
pp. 7, 11, 75, 113, 122, 129, 155, 177, 359, 416, 420, 440, 499, 518, 521.

DOLEZ François J.B. Ad. Aug.
° Bergen 26.3.1806; † Bergen 19.6.1883; zoon van Jean François Jos. en MOREAU Marie Adrienne Joseph.;
advokaat; lid gemeenteraad Bergen (1836-1840 en van 1857-1879); schepen (1836-1840 en 1860-1866); burgemeester (1866-1879); senator arrondissement Bergen; adv. bij Rechtbank eerste aanleg Bergen (Rousselle, p. 81);
beh. Charb. Crachet Picquery (1865);
p. 155.

DOLEZ Hubert
° Bergen 16.3.1808; † Br. 17.3.1880; zoon van Jean François Joseph en MOREAU Marie Adrienne Jos.; gehuwd 18.2.1833 met LEGRAND Rosalie ° Bergen 16.9.1811; † Br. 29.9.1878; dochter van Albert Ant. Jos. en GOSSART Antoinette Charl.;

advokaat Bergen (1829-1836); adv. Verbrekingshof (1836); stafhouder balie (1853-1880); volksvertegenwoordiger voor Bergen (1836-1852) en van 1857-1870 senator voor Brussel; liberaal gematigd (Rousselle, p. 80; Arch. Etat Mons, papieren Dolez, inleid.);
comm. Embranchements Canal Charleroi (1858, id. 1865);
p. 462.

DOLEZ-BRUNEAU H.
beh. Chem. fer Tournay-Jurbise (1865);
p. 394.

DONY Jean Jacques - pp. 226, 227.

DOR Noël Joseph
Jemeppe; directeur charb. usines de Colladios (1858); dir. Charb. Gosson-Lagasse (1865);
p. 323.

DORZEE Clément
machine-constructeur te Boussu;
pp. 49, 251, 252.

DORZEE of DEROSEE François - p. 251.

DORZEE Henri
machine-constructeur Boussu; dir. Machines Boussu (1839);
pp. 251, 252.

DOTHEE-KERSTEN Dieudonné
° Luik 11.11.1812; zoon van Dieudonné en DUPONT Marie Elisabeth; gehuwd 1) DE BLERET Marie Thér. Cath.; 2) Luik 14.7.1845 (347) met KERSTEN Marie Elis. Hub. ° Luik 10.6.1822; † Luik 4.11.1895; dochter van Pierre en HOEBERECHTS Marie Agnes;
industrieel Luik; beh. Soc. de zinc de Corphalie (1858);
pp. 206, 293.

DOUAY
Frans bankier;
pp. 231, 282.

D'OUTRELIGNE Louis
beh. Banque de Flandres (1856);
beh. Chem. fer Lichtervelde-Furnes (1856);
p. 449.

D'OVERSCHIE de NEERIJSSCHE Auguste Joseph Ghislain, baron
° Br. 16.5.1802; † Neeryssche 21.6.1880; zoon van Maximilien Emmanuel en van D'ARGENTEAU D'OCHAIN Marie Thérèse; gehuwd te Br. 22.6.1825 met VAN DERLINDEN D'HOOGHVORST Philippine Emmanuelle, ° Br. 1.3.1808; † Neeryssche 3.10.1869; dochter van Emmanuel Constantin, baron en DE WAL D'ANTHINNES Marie Caroline Wilhelmine (Ann. Nobl., 1894, pp. 1354-1355);
comm. Soc. Gén. 1847-1869;
grootgrondeigenaar; lid Ridderstand Zuid-Brabant; luit.-kol. hoofd van algemene staf der Burgerwachten België; burgemeester Neeryssche; doctor in Rechten; lid provincieraad Brabant; kath.; senator 8.6.1847-

27.5.1848 en 5.12.1856-20.7.1880; questor Senaat 11.11.1863-1879 (verkiesbaar vanaf 1847) (Livre d'or, Leop. Orde, I, p. 333);
beh. Charb. Nord Bois Boussu (1837); beh. Charb. Bois Boussu St.-Claire (1851, id. 1858 en 1865); comm. Ch. fer Charleroi-Louvain (1852, id. 1858 en 1865 Est-belge); in 1858 : comm. soc. Mutualité (id. 1865);
pp. 36, 38, 125, 416, 518, 521.

DRESDEN E.
beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1858);
p. 422.

DRION
familie eigenaars van koolmijnen en glasblazerijen;
Sacré-Madame (1838), Grand-Conti et Spinois (1836), Piéton (69 a.);
pp. 44, 45, 86, 87, 88, 96, 111.

DRION Emile
bankier en industrieel Gosselies (1869); lid Kamer van Koophandel Charleroi (1850);
beh. Charb. Piéton (1858, id. 1865); beh. Charb. Piéton-Centre (1869); comm. Forges de Acoz (1872);
p. 110.

DRION François
† 1838;
p. 86.

DRION François
lid provincieraad Henegouwen Gosselies (1868); eigenaar; industrieel : spijkerfabrikant;
comm. Charb. Piéton (1858, id. 1865); comm. Soc. glaces Hainaut (1868); comm. Charb. Piéton-Centre (1869);
p. 110.

DRION Jules Adrien Jos.
° Charleroi 10.2.1821; zoon van Emmanuel Auguste Ant. Jos. en THOMAS Elisabeth; gehuwd te Bergen 23.10.1850 (157) met HUBERT Rosalia Arn. Amélie Jos. ° Bergen 3.7.1830; dochter van Edouard Pierre Jos. en COPPEE Armandine Car. Jos.;
industrieel; directeur Charb. 24 actions Bergen; voorzitter Kamer van Koophandel Bergen (1872);
beh. Charb. Vallée Piéton (1865); comm. Banque du Hainaut (1872);
p. 135.

DRION-DUMONT Auguste Désiré
° Jumet 4.11.1788; † Gosselies 12.11.1869; zoon van François Jos. (dite Drion de Chapois) en ZOUDE Marie Eléonore Jos.; gehuwd te Gosselies 19.7.1819 met DUMONT Marie Joseph. Ign. ° Gosselies 30.1.1802; † Gosselies 3.11.1889; dochter van Melchior Jos. en MONSEU Marie Aug. Suzanne;
groothandelaar (in spijkers) Gosselies;
eigenaar koolmijnen Charb. Piéton 1847; Charb. réunis Charleroi (1853 19 a.);
beh. Charb. Sacré-Madame (1838);

pp. 86, 111, 123, 135.

DRION QUERITE Adrien
° Jumet 25.2.1792; † Wépion 4.9.1869; zoon van François en ZOUDE Marie El.; gehuwd te Namen 10.7.1823 met QUERITE Marie Max. ° Namen 22.4.1800;
eigenaar van glasblazerijen te Jumet;
beh. Manufacture de Glaces etc. de Bruxelles (1836); Association pour la recherche du sel prov. Luxembourg (3 a.);
p. 508.

DROUET Charles, ridder
secretaris Belgisch gezantschap te Londen;
comm. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1852);
pp. 422, 423.

DRUEZ Joseph
eigenaar en burgemeester Geraardsbergen (1835);
comm. Route d'Enghein-Grammont (1835);
p. 478.

DRUGMAN Eugène
zoon van Ferdinand en DE JONGH Anne Cathérine;
advokaat te Elsene; suppl. rechter Rechtbank eerste aanleg Brussel; aandeelh. Charb. réunis Charleroi (1851 : 20 a.); comm. Charb. comm. Monceau-Fontaine & Martinet (1865); comm. Soc. royale belge (1865); Soc. royale de zoölogie Bruxelles (1865);
pp. 124, 127.

DRUGMAN Ferdinand Joseph
° Br. 28 germinal IX (1608); † Br. 5.1.1841; zoon van Joseph en VAN DER NOOT Eleonore Jeanne; gehuwd met DE JONGH Anne Cathérine, † juli 1840;
advokaat Soc. Gén. (1830); dir. 1840 (aandeelhouder sedert 1826); advokaat financier;
comm. H.F. Marcinelle Couillet (1835); beh. Charb. Produits (1835); comm. Charb. Hornu et Wasmes (1835); beh. H.F. Sclessin (1835); comm. Charb. Levant Flénu (1835); comm. H.F. Châtelineau (1835); beh. Charb. Monceau-Fontaine (1836); comm. Soc. Mutualité (1836); beh. Charb. Lodelinsart (1836); comm. Charb. Longterne (1836); beh. Charb. Couchant Flénu (1837); beh. Charb. Nord Bois Boussu; comm. Charb. Agrappe Grisœuil (1837); beh. Charb. Haut-Flénu (1838); comm. Bois Molembeek (1840); beh. Société civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837); aandeel van 1/8 in Soc. du forage de Crépin (Fr.);
pp. 3, 7, 11, 20, 22, 24, 27, 30, 31, 36, 37, 38, 40, 44, 45, 50, 75, 76, 77, 160, 177, 185, 187, 207, 362, 517, 519, 521.

DRUGMAN Victor Ferdinand Jacques
° Br. 11 vendemiaire XIII (14.10.1804) (112); † Br. 15.3.1868 (1223); broer van Ferdinand Joseph; gehuwd met VAN GINDERTAELEN Marie Eulalie; ° Leuven, 1807;

dir. Soc. Gén. 1857-1868 (Alg. Verg. vanaf 1835);
advokaat; carrière in Soc. Gén.; agent Soc. Gén. te Gent 1830-1835 (1845 : dir. bel. : 690 Fr.);
secr. Soc. Commerce (1835); comm. Raffinerie nat. (1836); beh. Soc. Renard mach. (1837); beh. Bois Molembeek (1840); comm. Charb. réunis Charleroi (1852, id. 1858, id. 1865 voorzitter); comm. Charb. Monceau-Fontaine en Martinet (1852, id. 1858 en 1865); comm. Ch. fer Charleroi-Louvain (1852, id. 1858 en 1865 Est-Belge); comm. Charb. Crachet Picquery (1857, id. 1848 en 1865); comm. La Nationale belge ass. (id. 1865); comm. Charb. Bonne-Espérance Batterie (1859, id. 1865 beh.); comm. Charb. Carabinier (1860, id. 1865); beh. Ch. fer Nord belge (1861, id. 1865); beh. Cie immobil. belg. (1863); in 1858 : comm. Royale belge; comm. Ch. fer Dendre et Waes (id. 1865); beh. Ch. fer Morialmé-Châtelineau; comm. Charb. Produits (id. 1865); comm. Charb. Longterne (id. 1865); comm. Charb. Couchatn Flénu (id. 1865); comm. Charb. Bellevue, Baisieux etc. (id. 1865); comm. Charb. Nord Charleroi (id. 1865); comm. Ch. fer Turnhout (id. 1865); beh. H.F. Marcinelle Couillet; comm. H.F. Châtelineau (id. 1865); beh. Mines Membach; beh. tapis Tournay (id. 1865); 1865 : comm. Union des papeteries; command. beh. Soc. fabrication bois indigène et exot. (1837); aandeelhouder Soc. forage Crépin (Fr.) (1/8);
pp. 3, 27, 38, 75, 96, 113, 119, 122, 123, 127, 129, 130, 155, 160, 187, 240, 241, 272, 416, 420, 428, 433, 499, 514, 517, 519.

DUEZ Ildéfonse
beh. Soc. de la verrerie (1850);
pp. 510, 511.

DUEZ-DELANNOY Aimé
beh. Soc. de la verrerie (1850);
p. 511.

DUBOIS Augustin
beh. Charb. Vallée Piéton (1854, id. 1858);
p. 135.

DUBOIS Charles Jos. Grég.
° Luik 25.4.1780; † 1857; zoon van Grégoire Jos. en De Housse Jeanne Marie; gehuwd te Luik 24.5.1808 (130) met Desoer Jeanne Elisabeth Jos. ° 18.6.1786; dochter van Charles Joseph en Grivegnee Catherine Elisabeth;
bankier Luik (verkiesbaar Senaat 1841); agent van Banque de Belgique en van Nationale Bank; opvolger vader in 1830; investering in Etablissement Cockerill; lid Kamer van Koophandel Luik (1849-1850) (Nécrol. liégeois, 1857, p. 16); beh. St.-Léonard (mach.) (1836, id. 1858); beh. Soc. métall. Sart de Seilles (1855, id. 1858);
pp. 199, 333, 334.

DUBOIS D'AISSCHE Adolphe, graaf G.J.A.
° Antwerpen 26.4.1825; † Rome 22.2.1868; zoon van Ferdinand en d'Oultremont Olympe, gravin; gehuwd te Basel 5.8.1848 met Vilain XIIII Rosalie Pauline (Ann. Nobl., 1889 II, pp. 187-188);

eigenaar; volksvertegenwoordiger voor Antwerpen (1863-1868) katholiek; burgemeester Edegem (L'Indépendant belge, 10.6.1863); comm. Cie fabrication de zinc Bruxelles (1858, id. 1865); comm. Chem. fer Anvers-Gand (1858, id. 1865);
p. 380.

DUBOIS DE NEHAUT L.
Parijs en Dowaai; beh. Soc. Nouvelle-Montagne (zink) (1845, id. 1858 en 1865);
pp. 270, 271.

DUBOIS-NIHOUL - pp. 403, 404.

DUBOURG
comm. ch. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858 en beh. in 1865);
p. 451.

DUCHATEAU-MANFROY - p. 64.

DUFOUR Adolphe
° Bergen 6.6.1807; † 28.3.1869;
bediende bij provincie Henegouwen; griffier (1842); rol revolutie leger en burgerwacht Bergen;
beh. Charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1865); comm. Charb. Grand-Bouillon et Chevalières (1860);
p. 72.

DUFRENE Aribert
burgerlijk ingenieur; directeur van koolmijnen;
dir. Charb. Sarslongchamps et Bouvy (1835); beh. Forges Haine-St.-Pierre (1838);
pp. 15, 249, 465.

DUFRENOY
directeur Soc. Corphalie (zink) (1846);
p. 293.

DUISBERG Guillaume
groothandelaar, St.-Joost-ten-Noode;
beh. Filature Linière de St.-Gilles (1858, dir. 1865);
p. 500.

DUJARDIN - p. 197.

DU LAIT Adolphe
° Chimay 17.1.1811; † Br. 29.3.1874; gehuwd met HENRARD Pauline; dochter van Paul en HUART Melanie;
mijningenieur; hoofdingenieur voor district Luik; trad in metallurgie (H.F. Hauchis); 1835 : directeur Charb. La Réunion Mont-sur-Marchienne; grote rol in Conseil Charbonnier Charleroi; stichter van koolmijnen van La Rochelle en Bordia; provinciaal raadslid; burgemeester Mont-sur-Marchienne gedurende 40 jaar; secretaris en voorzitter van Association charbonnière Charleroi (Assoc. Charb. 1831-1931, p. 49); lid Kamer van Koophandel Charleroi (1859);

beh. Route Marchienne-Charleroi (1839); beh. Charb. Chartreuse Violette (1858, id. 1865); beh. Charb. Grand-Bordia (1860, id. 1865); beh. Charb. Jemeppe-Auvelais (1861); beh. Banque de Charleroi (1866); in 1865 : beh. Embranchements route Beaumont (1865);
pp. 18, 478, 481.

DUMERCY
beh. Charb. Sacré-Madame (1865);
p. 86.

DÜMLER Gabriel
Namen;
directeur Soc. Herbatte-lez-Namur (glas) (1853, 1858 en 1865); dir. Soc. éclairage à gaz de Namur (1858);
p. 511.

DUMON-DUMORTIER Auguste
° Rijssel 4.12.1791; † Doornik 28.1.1852; gehuwd met Marie Euphr. A.J. DUMORTIER, genaturaliseerd na 1830;
eigenaar; industrieel; bankier; gouverneur provincie Henegouwen (1847-1848); gemeenteraadslid Doornik; senator (1835-1852); verkiesbaar vanaf 1832; burgemeester Doornik (1848-1852); eigenaar van kalkovens en steengroeven (van schoonvader); succesvol uitbater; stichter suikerfabriek en hoogovens (Livre d'or, Ordre Léop., I, pp. 335-336);
comm. H.F. Borinage (1837); comm. Soc. agricole de Buissenal (1836);
pp. 217, 218, 219, 278, 277.

DUMON Henri
° Doornik 31.5.1820; † Doornik 6.4.1889; zoon van Augustin Aimable en DUMORTIER Marie Euphrasine A.J.; gehuwd met LIBERT Marie Françoise Elis. Oct.;
eigenaar; industrieel; verwierf Belg. nationaliteit 1842; gemeenteraadslid Doornik (1856); senator (1884-1889) voor Doornik (Biogr. Nat., Notices envisagées, letter D.);
beh. Soc. fabrication acier procédé Chenot (1856, id. 1858);
pp. 337, 338, 487.

DUMONCEAU Jean, graaf
eigenaar, Brussel;
comm. Chem. fer Dendre et Waes (1865); comm. Soc. Herbatte-lez-Namur (glas) (1858 en 1865);
pp. 420, 511.

DUMONT Guillaume Fr. Jos.
° Damprémy 26.1.1787; † Kasteel van Villers-Perwin 1.8.1855;
eigenaar; industrieel; lid tweede Kamer Staten Generaal; lid Nationaal Congres; volksvertegenwoordiger Charleroi (1831-1835 en van 1839-1852); lid; eigenaar van smelterijen; later ook landbouwuitbating te La Hutte, Chassart en Villers-Perwin; medestichter Discontokantoor (1848) te Charleroi;
beh. H.F. Providence (1838);
pp. 244, 246, 248.

DUMONT Joseph
eigenaar Gosselies;
beh. Charb. Sacré-Madame (1838);
p. 86.
DUMONT Xavier
eigenaar, St.-Amands;
beh. Forges Providence (1858, id. 1865); comm. Mines de Luxembourg et forges de Sarrebrück (1862, id. 1865);
p. 244.
DUMORTIER Jean Baptiste
notaris, Feluy; comm. Route Roeulx-Mons (1858);
p. 480.
DUPIN A.
Parijs; comm. Nouvelle-Montagne (zink) (1858, id. 1865);
p. 270.
DU PLAY Pierre Paul E.
° 28.1.1806; leraar wiskunde Collège royal St.-Louis, Parijs; beh. Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.
DUPONT Emile Jos.
° Fayt-lez-Seneffe 16.2.1809; † 3.4.1875; zoon Francois, Isidore;
eigenaar van smelterijen, Fayt (fabrieken Dupont de Fayt) (Biogr. du Hainaut, I, p. 245);
comm. Ch. fer Charleroi-Louvain (1852); beh. Soc. Morlanwelz matériels ch. fer (1868);
pp. 145, 254, 398, 416, 417, 418, 427.
DUPONT François Isidore - p. 285.
DUPONT en C° - pp. 462, 464, 479.
DUPRE Armand
dir. zaakv. Charb. Bois des Hamandes (1838);
p. 70.
DUPRE Joseph Louis Victor
° Namen 12.1.1818; zoon van Jean Bapt. Phil. Jos. en ARNOULD Sophie Jos.; gehuwd te Br. 30.6.1842 (568) met JACMART Louise Cornelie Car. ° Parijs 15.12.1815, gescheiden van DUCHENE Adolphe Alph.; dochter van Ch. Franç. en BAUCHAU Stéphanie Jos.;
ingenieur Bruggen en Wegen;
aandeelhouder Charb. Mambourg et Bellevue (1851 : 70 a.); beh. Charb. réunis (1851, id. 1858); beh. H.F. Montignie (1853, id. 1858); beh. Cie gén. matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865); beh. Ch. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865); beh. Cie immobilière Belgique (1863); beh. Canal gén. matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865); beh. Ch. fer Liège-Maas-Blaton-Ath (1863, id. 1865); beh. Ch. fer Chimay (1865); beh. Linière Bruxelles (1858, id. 1865); comm. H.F. Ougrée (1858);
pp. 122, 124, 171, 313, 342, 454, 500.
DURIEUX - p. 38.

DUROY DE BLIQUI Alexis Ch. Fr.
° Ath 28.6.1798; † Bliqui 14.11.1875;
grootgrondbezitter te Blicqui; bekend agronoom; paardenkweker; burgemeester Blicqui; raadsheer provincie 1847; volksvertegenwoordiger (1858);
comm. Charb. Nord Boussu (1837); comm. Charb. Bois de Boussu, St.-Claire (1858, id. 1865);
pp. 36, 38, 125.

D'URSEL Louis Marie, hertog genaamd Ludovic
° Hingene 28.2.1809; † Watermaal-Bosvoorde 13.10.1886; zoon van Charles Joseph en van FERRERO-FIESCHI DE MASSERANO Louise, prinses; gehuwd Br. 5.10.1842 met GUELLY DE RUMIGNY Marie Louise, markiezin, ° Parijs 1824 (Ann. Nobl., 1854, p. 39);
comm. Soc. Gén. 1842-1853 (Alg. verg. vanaf 1838, vader); grootgrondeigenaar; volksvertegenwoordiger in 1857; kath. senator Mechelen 2.4.1878 tot 11.11.1886;
beh. Mines Niederfischbach (1855);
pp. 335, 518.

DUSART Louis
brouwer, Courcelles; beh. Route Gosselies-Bascoup (1858);
p. 482.

DUVAL DE BEAULIEU Adhémar, graaf
° 3.4.1823; zoon van Edouard Jos. Hub. Ferd. en DE BRUYN D'HOVORST Isabelle Jos. Marie; gehuwd 2.4.1850 met DU BOIS (DE BIANCO) Stephanie; dochter van Jean N. Jacq. Mart. S. (Ann. Nobl., 1853, pp. 185-186);
grootgrondbezitter, Cambron-Casteau en Brussel;
comm. Charb. Crachet et Picquery (1857, id. 1865); beh. Cie fabrication de zinc de Bruxelles (1858); beh. Chem. fer Baume-Marchienne (1862, id. 1865); comm. Charb. Couchant Flénu (1865); beh. Chem. fer du Centre (1865); comm. Chem. fer Dendre-et-Waes (1858); comm. La Royale belge (1865);
pp. 119, 155, 420, 430.

DUVIEUSART J.P.
rentenier, Brussel; beh. Charb. Péronnes (1856, id. 1858 en 1865);
p. 144.

DUVIVE-DUBOIS Louis
rentenier, Luik; comm. Charb. Bonne-Fin (1865);
p. 138.

DUYSTERS Jean Baptiste - p. 505.

D'YVE DE BAVAY Ferdinand Phil., graaf
° Frankfort 5.8.1798; zoon van Ferdinand Ant. Jos. en DE WILDENSTEIN Marie Anne; gehuwd 18.4.1827 met DE BOUSIES Hyacinthe Caroline ° Ferrière-le-Petit (Fr.) 1796 (Bev. Reg. 1846 Br.); dochter van Ferdinand Louis en D'AUXY DE FOULENG Anne Charl. Ghisl. (Ann. Nobl., 1856, p. 195);

comm. Soc. Gén. 1842-1865 (alg. verg. vanaf 1834);
grootgrondbezitter; militaire carrière; officier kavalerie; (woonplaats Bois de Lessinnes); daarna rentenier Br.; Kamerheer van Willem I; inspecteur stoeterijen (1830); beh. Soc. encouragement service mil. (1836); comm. Soc. Mutualité (1836, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Couchant Flénu (1837, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Nord Bois Boussu (1837, id. 1858 en 1865); comm. Ch. fer Dendre et Waes (1852, id. 1858 en 1865); in 1858 : beh. Charb. Produits (id. 1865);
pp. 3, 30, 36, 39, 119, 125, 420, 518, 521.

EHLICH Henri - p. 505.

EHRLICH Henri
groothandelaar Brussel (1845); eigenaar Schaarbeek (1865); comm. H.F. Pommerœuil (1845, id. 1858 en 1865); dir. Soc. du Crédit communal (1865);
p. 276.

EGGERMONT M.N.J.
beh. Route Maldeghem-Aeltre (1865);
p. 486.

ELIAS J. Lambert
schepen Luik (1834); eigenaar; industrieel;
beh. directeur Charb. et H.F. Sclessin (1835); comm. Bois Molembeek (1840); beh. Charb. Val-Benoît (1856, id. 1858); comm. Charb. Bonne-Espérance et Batterie (1858, id. 1865); comm. Ch. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865); beh. Charb. La Haye (1860, id. 1865);
pp. 152, 177, 179, 180, 181, 182, 224.

ELIAS Nicolas
advokaat, Luik; beh. Soc. zinc de Colladios (1853, id 1858);
p. 323.

ELLIS Ed. K. - pp. 304, 305, 354.

ELOIN J., baron
notaris; mijneigenaar, St.-Roch (1838); beh. Charb. Saint-Roch (1838);
pp. 67, 68.

ELSKAMP E.
Antwerpen; beh. Charb. Péronnes (1865);
p. 144.

ELSKAMP-GEENS François Martin
° Antw. 4.3.1796; † Antw. 4.2.1881 (477); zoon van Théodore H. en Nuyts Anna C.; gehuwd te Antw. 28.11.1826 (492) met Geens Jeanne M. ° Antw. 26.9.1803; † Antw. 3.2.1863; dochter van Petrus en Eeckelaers Marie C.;
groothandelaar, Antwerpen;
beh. Charb. Péronnes (1856, id. 1858); beh. Union du Crédit Antwerpen;

beh. l'Océan (1846, id. 1858 en 1865);
pp. 144, 145.

EMDEN Simon
rentenier Brussel (1845); bankier Parijs (1858); rentenier Parijs (1865); comm. Chem. fer Anvers-Gand (1845, id. 1858 en 1965); beh. Cie général de gaz (1862, id. 1865);
p. 380.

EMERIQUE Louis
° Bar-le-Duc (Fr.) 14.8.1814; zoon van Em. D. Moise en CAËN Suzette; gehuwd te Br. 28.8.1839 met DE BORGER Barbe Jeanne ° Br. 31.3.1816; dochter van Corneille en VAN HEER Elisabeth;
comm. Banq. Belg. 1858 en 1865;
groothandelaar (steenkool Pat. 1858 firma EMERIQUE L. en DE VIJLDER Edouard);
beh. Passage St.-Roch (1849); beh. Phénix ass. (1855, id. 1858 en 1865); comm. Papeteries belges (1856, id. 1858, 1865); comm. Canal de Bossuyt (1857, id. 1858); beh. L'Alliance ass. (1860); beh. Ch. fer Baume-Marchienne (id. 1865); beh. Cie gén. mar. (1863, id. 1865); beh. Canal Blaton-Ath (1863, id. 1865); beh. Comptoir spécial escompte (1872); in 1858 : beh. Ch. fer Centre (id. 1865); beh. Fabr. fer Ougrée (id. 1865); beh. Cie gén. mat. Ch. fer (id. 1865); beh. Cie gén. éclairage gaz; comm. Actions réunies (1858); voorzitter Union du Crédit (1849);
pp. 207, 342, 430, 513, 523, 524.

ENGELS - p. 399.

ENGLEBIENNE F.
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

ENGLER Jacques André
° Ingenbruck 28.11.1769; † Br. 28.12.1846 (4678); zoon van Christophe en OFFERMANNS Marie Agnes; gehuwd 1) OVERMAN Marie Agnes; 2) Br. 10.12.1813 (518) STUTTBERG Julie ° Eberfeld 8.12.1794; dochter van Jean Pierre en ROSSEL Armande Suzanne;
dir. Soc. Gén. 1931-1839 (medestichter, alg. verg. vanaf 1831); lakenfabrikant Verviers; bankier en groothandelaar Br. (firma Engler, F. Brugmann en L. Böhne) (Pat. 1827 en 1838); lid Kamer Koophandel Br. 1816-1840; gemeenteraadslid 1830-1840; senator voor Br. 5.12.1831 tot dood (verkiesbaar vanaf 1831) (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 339); lid comité Spaarkas Banq. Belg. (1843);
comm. Soc. maritime belge (1837); beh. Linière St.-Gillis (1837); comm. moulins vapeur Brux. (1841); comm. Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (1837);
pp. 500, 517, 521.

ERCULISSE
directeur Charb. Turlupu (1839);
p. 92.

ERMEL Charles
eigenaar Frasnes-les-Gosselies; gehuwd met FAUVEL;

comm. Charb. Péronnes (1858, id. 1865);
p. 144.

EUCHENE Aimé V.
° Brugge 23 germinal VIII; zoon van Jean Nicolas Séb. en GOUBEAU Marie Thér. Vict.; gehuwd te Br. 31.8.1843 (810) met VIERAZ Sophie ° Berbice (Zuid-Am.) op 8.3.1814 van onbekende ouders;
kapitein instructeur 1e regiment lanciers (1843); kolonel; gepensioneerd als generaal-cavalerie Brussel (1865);
comm. H.F. Espérance (1856, id. 1865);
p. 202.

EVAIN Louis Auguste Frédéric, baron
° Anger (Fr.) 14.8.1775, genaturaliseerd 13.5.1832; † Br. 25.5.1852;
comm. Banq. Belg. 1841-1851; lid comité Spaarkas Banq. Belg. (1843); militair - in 1831 in Belg. leger opgenomen als luitenant-generaal; reorganisator; minister oorlog 1832-1836; beh. Les Belges réunis - ass. mut. (1844); Cie belge brésilienne de colonisation (1844);
p. 82.

EVAN(D)S William
magistraat, Londen;
beh. Grande Compagnie du Luxembourg (1853); dir. Dublin and Drogheda Railway (1862); dir. New-York and Erie Railway (1862); dir. Atlantic and Great Western Railway (1862) (Bradshaws);
p. 406.

EVERARD François Joseph
° Attre 1.10.1789; † Br. 7.3.1861; zoon van Joseph en DE LAUNOIT Marie Catherine; gehuwd 22.8.1821 (508) met GOFFIN Catherine Philippine ° Br. 15.11.1792; † Br. 8.1.1857; dochter van Antoine Joseph en DE CAFMEYER Jeanne Marie;
comm. Banq. Belg. 1838;
groothandelaar (ijzerwaren, 1821); lid gemeentebestuur Br. 1840-1845; in 1841 : schepen; Handelsrechtbank (hulprechter 1835-1836; rechter 1837-1838 en 1844);
beh. Verreries Mariemont (1828); comm. Manufacture glaces etc. Bruxelles (1836); comm. Actions réunies (1836); beh. Linière St.-Léonard (1838, id. 1858); beh. Compt. belge réass. (1857, id. 1858); in 1858 : beh. Cie belge ass. gén. (vie); beh. Cie belge ass. gén. (inc.); comm. Chem. fer Pepinster-Spa (1858-1865);
pp. 426, 502, 507, 508, 524.

EVERARD-CLOSSET
comm. Mines et fonderies de Niederfischbach (1865);
pp. 335, 336.

EVETTE Félix, vader
groothandelaar in steenkool; eigenaar (1855); adjunct-maire Parijs; comm. Charb. Bonne-Espérance (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 142, 143.

EVETTE Félix, zoon
groothandelaar, Parijs;

beh. Char. Bonne-Espérance (1855, id. 1858);
p. 142.

EVRARD Adolphe
eigenaar, Rijssel; beh. Charb. Barette (1837);
p. 53.

EYCKHOLT C. Auguste
directeur S.A. Charb. Agrappe et Grisœuil, Frameries (1847); beh. Route d'Engis-Mons (1847);
p. 486.

FABRI L. J.
dir. Verreries d'Avroy (1839);
p. 510.

FAIGNART Louis André
° St.-Vaast 10.2.1803; † Rollé 6.12.1882;
advokaat en eigenaar, Houdeng-Gougnies en St.-Vaast; suikerfabrikant (1851); volksvertegenwoordiger voor Zinnik 8.6.1847 tot 16.7.1864; gemeentesecretaris te St.-Vaast vanaf 1824; schepen St.-Vaast; provincieraadslid Henegouwen (1843-1847); lid Hogere landbouwraad (Scheler, p. 169);
comm. Charb. Sarslongchamps (1835, id. 1858 en 1865); beh. Ch. fer de Centre (1853, id. 1858 en 1865); comm. Cie centrale construction matériel ch. fer (1858, id. 1865); beh. Ch. fer Braine-le-Comte-Gand (id. 1865); in 1858 comm. ass. Propriétaires réunis;
pp. 15, 430.

FALLON Théophile
° Namen 21.4.1791; † Br. 4.7.1872 (2681); zoon van Louis Augustin en STIENON Marie Francoise; gehuwd met DUBOIS Anastasie (of Anathalie ?), ° Bergen 4.8.1805, broer Isidore Fallon;
comm. Banq. Belg.
advokaat; comm. Soc. nat.
voorzitter Rekenhof (1831); administratieve carrière; 1817 secretaris regentieraad Namen; secret. Kamer van Koophandel Namen; lid Provinciale Staten; lid 2e Kamer Staten Generaal (1822); verkozen Nat. Congres (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 341);
comm. Raffinerie Nationale (1836);
p. 273.

FASCIE Léonard
Parijs;
beh. Houillères réunis Quaregnon (1858); beh. afgevaardigde van Soc. houillère Centre Flénu (1864) (Vitu, p. 1041);
p. 133.

FASSIAUX Juvenal
dir. van koolmijn Grand et Petit Tas réunis (1858 en 1865);
pp. 64, 66.

FAUVEL Edouard
eigenaar Jemmapes;
beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858, id. 1865); beh. Charb. Belle et Bonne (1869);
p. 64.
FAUVEL Edmond - p. 144.
FAUVEL Louis Jos.
° Bergen 15.3.1783; zoon van Dominique Joseph en HOTTOIS Marie Rosalie; gehuwd te Bergen 17.9.1806 (150) met BOURET Josephine ° Bergen 28.11.1783; natuurlijke dochter van Marie Thérèse;
handelaar (dir. bel. 1830 : meer dan 80 fl.);
beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1838); comm. Charb. Péronnes (1836);
pp. 33, 64, 65, 144.
FAYS
beh. Charb. Péronnes (1856);
p. 144.
FEARON John Peter
lid, privé-raad Koningin Engeland;
directeur-beh. Chem. fer Entre-Sambre et Meuse (1845); beh. Chem. fer Flandre occidentale (1845, id. 1858);
pp. 384, 388.
FEDERMEYER Augustin
industrieel; directeur Usines Védrin (1857-1865);
p. 352.
FENTON William
bankier te Rochdale (huis Fenton, Roby en C°);
dir. Great Luxembourg (1865); dir. Caledonian Railway (1853); dir. East Lancashire Railway (1858); dir. Oldham, Ashton and Guide Bridge company (1857, 1858, id. 1865); dir. Oxford, Worcester and Wolverhampton (1845 en 1858); dir. Worcester and Hereford Railway (1853, 1858); in 1862 dir, in volgende spoorwegcompagnieën : Cheshire Midland; Manchester, Sheffield and Lincolnshire; Stockport and Woodley; Tenbury and Bewdley; Trent, Ancholme and Grimsley; West Midland; in 1865 : Bala and Dolgelly; Great Western (deputy chairman); South Yorkshire; Wellington and Drayton; Worcester, Bromyard and Leominster (Bradshaws);
p. 406.
FERE Victor
groothandelaar, lid Kamer van Koophandel Parijs;
comm. Charb. Nord Charleroi (1858, id. 1865); in 1864 : beh. Chem. fer Paris-Lyon-Marseille, censeur Banque de France; beh. Nouvelle soc. des forges et chantiers de la Méditerranée; beh. Cie fermière de l'Etablissement Thermal de Vichy (Vitu, p. 834);
p. 130.
FERRER Joachim Maria, Don - pp. 318, 319, 320.

FETIS Adolphe Ch. Em.m
° Bergen 6.9.1793; zoon van Antoine Jos. en DESPRET Elisab. Thérèse Jos.; gehuwd te Bergen 21.8.1824 (90) met HARBAIS Odille C.A. ° Bergen 28 frimaire VII; dochter van Hyacinthe en LEROY Charlotte;
vérificateur, Registratie en Domeinen, Bergen;
beh. Mines, fonderies 7 Montagnes (1857, id. 1858); comm. Caisse des propriétaires (1835, id. 1858 en 1865);
p. 345.

FEVEZ César
groothandelaar, Rijssel;
comm. Charb. Midi du Bois Boussu (1837);
p. 49.

FIERENS J.
beh. ch. fer Aix-Maastricht (1865);
p. 436.

FIERENS Pierre François
pleitbezorger Gent; comm. Mines Niederfischbach (1858, id. 1865);
p. 335.

FIEVE-STEENLET Guillaume
groothandelaar; industrieel Brussel;
comm. Filature Linière St.-Léonard (1858); comm. Soc. communale belge (1865);
p. 502.

FINET
comm. Soc. Boussu (mach.) (1839);
p. 251.

FISCHBACH-MALACORD Hub. Franç.
eigenaar, Zelem;
beh. Mines, fonderies 7 Montagnes (1857, id. 1858);
p. 345.

FLURY-HERARD
comm. Vieille-Montagne (1858, id. 1865);
p. 225.

FONTAINE Michel
eigenaar Courcelles;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 482.

FONTAINE Th.
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

FONTAINE-SPITAELS et Cie
bankiershuis Bergen; eigenaars van koolmijnen Bonne-Espérance (1827); eigenaars van mijn Bellevue Baisieux etc. (1833);
pp. 40, 41, 160, 161, 162, 163, 164, 219.

FORGEUR Joseph
° Luik 31.7.1802; † Luik 17.2.1872; zoon van Jean Pierre Nic. en HUMBLET Marie Catherine; gehuwd met DUPONT Rose Albert. ° Luik 2.2.1879; dochter van Quirin Lamb. J. en FABRY Marie Anne Fr. Isabelle (Ann. Nobl., 1843, p. 249);
advokaat Luik; actieve rol revolutie; burgerwacht; lid Nat. Congres voor Hoei; voorzitter Association libérale Liège; stafhouder orde advokaten; senator voor Luik (1851-1872); lid regentieraad Luik (1833); suppl. lid gemeenteraad (1836-1866) (Livre d'or, Ordre Léop. I, p. 342);
comm. Ch. fer Pepinster-Spa (1853, id. 1858 en 1865); comm. H.F. Dolhain (1853, id. 1858); comm. Union Crédit Luik (1856, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Chartreux-Violette (1858, id. 1865); comm. Soc. Hollando-belge (mét.) (1861); comm. Soc. Austro-belge (1863, id. 1865); beh. Charb. Patience-Beaujonc etc. (1865); comm. Soc. Corphalie (zink) (1858);
pp. 182, 225, 293, 310, 426.

FORTAMPS Frédéric Ch. L.
° Br. 15.11.1811 (405); † Br. 10.8.1898; zoon van Charles Etienne en THIENPONT Louise Angélique Josephe; gehuwd met PREVINAIRE Octavie Thérèse;
beh. Banq. Belg.; groothandelaar; handelsrechtbank (hulprechter 1847; rechter 1850 en 1858); senaat : voor Br. (1859-1878) (lib.) in sept.; 1878 : veroordeeld tot 1 jaar gevangenisstraf wegens frauduleuse bankbreuk (Banq. Belg.);
pp. 276, 502, 503, 504, 523, 524.

FOULD
bankier Parijs;
p. 205.

FOULD-OPPENHEIM
bankiers Parijs;
p. 230.

FOY, Graaf
beh. Chem. fer de l'Est belge (1865);
p. 416.

FRANCK Mathieu
burgerlijk ingenieur Luik; dir. Soc. de Seilles (zinkmijn); beh. Soc. Bleyberg-Montzen (1852, id. 1858 en 1865); beh. Soc. métall. Sart de Seilles (1855, dir. 1858); beh. Mines, fonderies Niederfischbach (1855, id. 1858 en 1865); beh. Soc. St.-Léonard (mach.) (1858);
pp. 199, 306, 308, 333, 335, 336.

FRANÇOIS Alexandre Fr.
° Charleroi 7 germinal IX; zoon van Jean Nicolas en BINARD Lambertine; gehuwd te Charleroi 2.10.1834 (44) met POLCHET Stephanie Jos. ° Charleroi 18.4.1809; dochter van Alexandre Phil. Hyac. J. en LAURENT Marie Gabr. Jos.;
groothandelaar Charleroi; eigenaar en industrieel (1860); comm. Charb.

Piéton (1847, id. 1858 en 1865); comm. Forges Providence (1858, id. 1865); beh. Charb. Grand-Bordia etc. (1860, id. 1865);
pp. 110, 244.

FRANCOTTE Pierre Joseph
° Luik 1782; † id. 16.1.1855; zoon van Henri Joseph en FRANQUET Marie Cathérine; gehuwd met LAMARCHE;
burgemeester Vyle; gemeenteraadslid en schepen van Luik; voorzitter van Kamer van Koophandel van Luik en rechter consulaire rechtbank; voorzitter Handelsrechtbank (1833) (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 445);
pp. 293, 294.

FRANCQUOY - p. 340.

FREDERIK, prins - p. 259.

FRERE-ORBAN Walthère
° Luik 24.4.1812; † Br. 1.1.1896; zoon van Walthère Joseph en BOUCHER Rosalie; gehuwd met ORBAN Claire; dochter van Henri Joseph en XHENEMONT Claire Hélène;
advokaat Hof beroep Luik; journalist; gemeenteraadslid Luik vanaf 1840; liberaal staatsman; volksvertegenwoordiger (1847-1894;) Kabinet Rogier : min. Openb. Werken (1847-1848); min. v. financiën (1848-1852); Kabinet Rogier min. van fin. (1857-1866); Kabinet Frère-Orban min. fin. (1868-1870), min. van state, 1861 (Bochart, p. 55);
beh. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1848 en 1865); beh. Charb. Bonne-fin (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 138, 330, 331.

FRESART Emile
rentenier Luik;
beh. Charb. Gosson-Lagasse (1865); beh. Soc. Bleyberg-ès-Montzen (1865); beh. Soc. de Vélaine (metaal) (1862, id. 1865); beh. Chem. fer Jonction belge-prussienne (1869);
p. 306.

FRESART Oscar
burgerlijk ingenieur Luik (1852); rentenier Luik (1865);
beh. Soc. Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858 en 1865); comm. Soc. de Vélaine (metall.) (1865);
pp. 306, 307, 308.

FRESON Gilbert
directeur Soc. Grivegnée (métall.) (1854 en 1865); beh. Charb. Kessales (1866);
p. 330.

FRIS Jean
advokaat;
beh. Filature Linière de Malines (1865);
p. 501.

FRISON Auguste
° Br. 17 fructidor III; zoon van André Joseph en CHAPEL Anne Marie; gehuwd te Charleroi 21.1.1822 (2) met BINARD Adèle, Thérèse, Joseph.,

° Charleroi 7.9.1802; dochter van Louis Joseph en LAHY Désirée Jos.; groothandelaar en industrieel (brouwer); actieve rol revolutie; volksvertegenwoordiger voor Charleroi (1833-1842); vanaf 1830 : burgemeester Jumet (Livre d'or, p. 342);
beh. Charb. Bois des Hamandes (1838); command. Soc. de Damprémy (verreries) (Jules Frison et Cie, 1838);
p. 71.

GALOS Henri
deputé, Parijs;
beh. Chem. fer Chimay (1858); beh. Chem. fer Est-belge (1865); in 1864 : beh. Sous-comptoir des chemins de fer (Vitu, p. 344);
pp. 416, 454.

GANNERON Félix
† 24.5.1847;
bankier; wisselagent; voorzitter Handelsrechtbank (1830) (revolutionair); kolonel 4e legioen Nationale Wacht Parijs (L'Indépendant, 26.5.1857, p. 2, k. 3);
comm. Soc. Mines 7 Montagnes (1857);
p. 345.

GARBE
beh. Canal de l'Espierre (1846);
p. 469.

GARNIER A.F. Auguste - pp. 236, 237, 238.

GASTALDI Guillaume
rentenier Parijs;
comm. Charb. Bonne-Espérance (1858, id. 1865);
p. 142.

GAUCHEZ Jacques Charles Auguste
° Br. 14.2.1805; gehuwd met LEGHAIT Marie Josephe Sophie (Bev. Reg. 1846);
comm. Soc. Gén. 1849-1890 (alg. verg. vanaf 1835);
groothandelaar Br. (Pat. 1827, firma A.J. GAUCHEZ en zoon); rentenier; eigenaar (K.L. 1840);
comm. Ch. fer Charleroi-Louvain (1852, id. 1858 en 1865 Est-Belge); beh. Ch. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858); in 1865 : beh. H.F. Châtelineau;
pp. 187, 416, 433, 518.

GAUSSOIN E.
kapitein bij de artillerie;
raadsheer Soc. tissage à la mécanique etc. (1846);
p. 506.

GAUTIER
ingenieur;
p. 305.
GAUTHIER
Frans bankier;
pp. 231, 282.
GAUTIER Henri
Parijs;
beh. Houillères réunis Quaregnon (1854 en 1858); beh. Ch. fer Dauphiné (1864, Vitu, p. 724); beh. S.A. Mines de fer Carmaux (Vitu, p. 798); beh. Tattersall francais (paarden) (Vitu, p. 847);
p. 133.
GEELHAND, familie
aandeelhouders Sacré-Madame;
pp. 88, 257.
GENDEBIEN Albert
fabrieksdirecteur; industrieel te Montignie-sur-Sambre (H.F.); beh. Charb. Piéton (1865); beh. Charb. Auvelais-St.-Roch (1860, id. 1865); beh. Charb. Piéton-Centre (1869); beh. Charb. Couchant Charleroi (1872); beh. Soc. métal. charb. Belge (1873); dir. H.F. Montignie (1865);
pp. 110, 313.
GENDEBIEN Alexandre
° Bergen 4.5.1789; † Schaarbeek 6.12.1869; zoon van Jean François en DE BRAY F. Célestine; gehuwd te Brussel op 19.9.1811 met BARTHELEMY Sophie; dochter van Antoine en LOISON Marie Jos. Alb.;
advokaat Hoger gerechtshof Brussel; verschillende functies in 1830; lid Nationaal Congres; minister van Justitie (1830-1831); volksvertegenwoordiger voor Bergen (1831-1839); gemeenteraadslid Br. (1830 tot 1848) (Juste, A. Gendebien);
beh. Mambourg et Bellevue (1837); beh. Charb. Charleroi (1846); beh. Charb. Piéton (1847); beh. Charb. réunis de Charleroi (1851); aandelen in H.F. Châtelineau (1838 : 25 a.; 1840 : 62 a.); H.F. Luxembourg (1841 : 30 a.); Raffinerie Nationale (1840 : 30 a.); Mambourg et Bellevue charb. (1851 : 60 a.); command. Ecole normale littéraire, scientifique etc. (1838); Association pour la recherche du sol prov. Luxembourg (2 a.);
pp. 44, 46, 47, 103, 122, 124, 131, 132.
GENDEBIEN Alexandre
° Br. 11.10.1812; zoon van Alexandre en BARTHELEMY Sophie; gehuwd met 1) MALHERBE Elise † Charleroi 5.10.1839; 2) DELBRUYERE Ida Thérèse Gh. † Br. 16.1.1842; 3) Charleroi 24.4.1844 (17) met NALINNES Juliette Jos. ° Charleroi 9.5.1825; dochter van Gustave en FRISON Palmire;
kapitein bij artillerie; directeur van koolmijnen; lid Kamer van Koophandel Charleroi (1843); voorzitter idem (1860-1865); aandeelhouder Charb. Piéton (1847 : 90 a.); Mambourg et Bellevue (1851 : 80 a.); lid van Hogere Commissie voor Industrie; voorzitter Association charbonnière (1852-1865) (Association charbonnière, 1831-1931, p. 47); dir. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); dir. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858); beh.

Charb. Piéton (1847, id. 1858 en 1865);
pp. 44, 47, 48, 71, 103, 104, 105, 110, 111, 122, 123, 124.

GENDEBIEN Jean Baptiste
° Bergen 17.5.1791; † Br. 7.8.1865; zoon van Jean François en DEBRAY C. Ferdinande; gehuwd te Bergen 8.9.1824 met HENNEKINNE Thérèse Joseph. ° Bergen 27 nivrôse V; dochter van Louis Joseph en VANEGDOM Marie Anne (95);
industrieel; beheerder en eigenaar van koolmijnen en leisteengroeven; lid Nat. Congres voor district Charleroi; voorzitter Kamer van Koophandel; beh. H.F. Châtelineau (1835, id. 1858); comm. Charb. Monceau-Fontaine (1836); comm. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); comm. Charb. Agrappe et Grisœuil (1837); beh. Sucrerie Farciennes et Tergnée; beh. Scierie Molembeek (1840); beh. Moulins Br. (1841); beh. Galeries St.-Hubert (1845, id. 1858); beh. Charb. belges (1846, id. 1858); comm. Charb. de Charleroi (1846); beh. Charb. d'Oignies-Aiseau (1847); beh. Ch. fer Dendre et Waes (1852, id. 1858); command. beh. Soc. pour le commerce etc. bois Br. (1838, Fr. Vandermaelen et Cie);
pp. 20, 21, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 98, 103, 108, 187, 189, 188, 420, 421.

GENDEBIEN Jean François - pp. 20, 21, 44, 45, 127, 131, 138.

GEOFFROY
mijningenieur bij de staat;
pp. 305, 335, 354.

GEOFFROY, familie - p. 237.

GERARD
comm. Verreries du Marais à Boussu (1839);
p. 410.

GERARD Henri Antoine
° Parijs 19.2.1826; † 14.6.1885;
eigenaar Parijs; maire 3e arrondissement (arch. Légion Honneur); beh. Charb. Longterne Ferrant sur Elouges (1856, id. 1858);
p. 149.

GERNAERT Alfred
ingenieur mijnen Elsene;
beh. Charb. Longterne Ferrant (1856, id. 1865); beh. Soc. glaces etc. Hainaut (1868);
p. 149.

GERNAERT Jules
ingenieur in dienst van Soc. Gén. (1835); hoofdingenieur der mijnen te Luik (1846); ere-algemeen inspecteur der mijnen te Seraing (1873); eigenaar van koolmijnen;
comm. Grande Montagne (zink) (1846); beh. Métallurgique Sart de Seilles (1855, id. 1858); beh. Charb. Longterne Ferrant (1846); beh. Exploitation de la Tourbe (1859); beh. Charb. Piéton-Centre (1859); comm. Charb. Nord Flénu (1873); in 1858 : beh. Mines fonderies de Niederfischbach;

command. Soc. de Damprémy (verreries Jules Frison et Cie, 1838);
pp. 28, 37, 67, 80, 180, 181, 182, 280, 333, 335.

GEURICK P. E.
eigenaar, Den Haag;
p. 180.

GHISLAIN Eugène
groothandelaar Trazegnies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 482.

GHISLAIN F.
beh. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

GHISLAIN-BOULY Louis
groothandelaar Fontaine-l'Evêque (1858); eigenaar (1869); comm. Charb. Piéton (1847, id. 1858 en 1865); comm. Route d'Anderlues à Bascoup (1865); comm. Charb. Piéton-Centre (1869);
pp. 110, 479.

GIGOT-FAUVEL
industrieel Chimay; dir. Charb. Grand et Petit Tas (1865);
p. 64.

GIHOUL Louis
beh. Chem. fer Charleroi-Louvain (1852); beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1852); beh. Chem. fer Pepinster-Spa (1853); beh. Chem. fer Turnhout (1863); beh. Chem. fer Morialmé-Spa (1853);
pp. 416, 417, 422, 423, 426, 426, 428, 433.

GILLIEAUX, familie
koolmijnuitbaters, Borinage (Réunion);
p. 18.

GILLION Victor
Courcelles; directeur Charb. Falnuée (1865);
p. 147.

GILLOT Auguste
eigenaar, Nevers (Fr.);
beh. Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.

GIRAUD Emile P.
° Romans (Drôme) 27.11.1792;
archeoloog; maire Romans; algemeen raadslid departement; later volksvertegenwoordiger voor Centrum-departement (1846); schrijver historische werken; eigenaar Parijs (1854) (Arch. Légion d'Honneur);
beh. Charb. Vallée Piéton (1854, id. 1858);
p. 135.

GLADSTONE William
financier Londen; werkte samen met H.T. Hope (1850);
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1845, id. 1858 en 1865); dir. Pernambuco

Railway (Brazilië) (1858, 1862 en 1865); id. Algerië (1862 en 1865); in 1864 : beh. Soc. gén. crédit industrielle et commerciale (Vitu, p. 352); beh. Soc. dépots et de comptes courants (Vitu, p. 365); beh. Banque de crédit italien (Vitu, p. 480); beh. Chem. fer d'Orléans (vertegenwoordiger compagnie in Londen) (id. p. 553); beh. Chem. fer Lyon à Genève (Vitu, p. 624); beh. Soc. mines de plomb argentifère et fonderie de Pontgiboud (Vitu, p. 809); beh. Cie magasins généraux de Bercy (id., p. 814) (Bradshaws);

p. 394.

GOBLET Emile

advokaat Brussel;

comm. Chem. fer Mons-Hautmont-St.-Ghislain (1865); comm. Soc. Agricole Frasnes et Buissenal (1836);

p. 440.

GODART A. - p. 391.

GODIN Arnold

gehuwd met T'SERSTEVENS Antoinette M. Vict.;

mijningenieur Luik;

beh. Mines, fonderies 7 Montagnes (1857 en 1865); beh. Charb. de Kessales (1866);

p. 345.

GODIN Léopold

gehuwd met DAUTREBANDE;

industrieel Hoei (papierfabrikant);

comm. Compagnie royale asturienne des mines (1853, id. 1858); beh. Soc. de Touage (1858);

p. 317.

GODIN-GILLARD Eugène

papierfabrikant Hoei;

comm. Mines et fonderies Niederfischbach (1855); comm. Mines de Sambre et Meuse (1857, id. 1865); comm. Chem. fer Hesbaye-Condro (1864); beh. Banque de Bruxelles (1871); comm. Charb. du Midi de Mons (1873); comm. Cie asturienne des Mines (1865);

pp. 317, 335, 347.

GOETHALS Auguste Charles Ant. L., baron

° Turijn 17.1.1812; zoon van Charles Aug. Ernest, baron en HUSMANS DE MERBOIS; gehuwd te Br. 8.6.1836 (455) met ENGLER Mathilde Es. ° Br. 14.9.1814; dochter van Jacques en STUTTBERG Julie;

militair; luitenant; kolonel regiment grenadiers; vleugel-adjudant van Hertog van Brabant (verkiesbaar Senaat vanaf 1854); generaal (1865);

beh. Soc. bains écon. et lavoirs publics Br. (1852); beh. Chem. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858 en 1865); comm. Filature Linière St.-Gillis (1858 en 1865); beh. Cie des Propriétaires réunis (1858 en 1865); beh. Cie gén. matériels chem. fer (1858 en 1865); beh. Cie des Lits militaires (1858); beh. Canal de Blaton-Ath (1863, id. 1865); beh. La Nationale belge ass. (1865);

pp. 342, 440, 500.

GOFFART Auguste, baron
eigenaar van smelterijen en koolmijnen; stichter hoogovens Monceau, Marchienne-au-Pont;
beh. H.F. Monceau (1836, id. 1858 en 1865); comm. Ch. fer Sambre et Meuse (1836); beh. Soc. route Couillet à Gilly (1838);
pp. 213, 214, 215, 369, 373, 481.

GOFFART Henri
ex-officier van de genie, Marchienne-au-Pont;
dir. H.F. Monceau (1836, 1858 en 1865);
p. 213.

GOFFINT Justin Pacifique
° Quaregnon 9.10.1798; † Jemappes 3.3.1867;
advokaat balie Bergen; lid Nat. Congres voor district Bergen; beh. Route Mons vers Bavay (1841); beh. Route Engis-Mons (1847);
pp. 483, 486, 492.

GOFFINT-DELRUE Jean François
° Jemappes 8.1.1796; † Bergen 14.2.1867; zoon van Jean Jos. en FRANCOIS Marie Thérèse Jos.; gehuwd te Bergen 4.11.1818 (136) met DELRUE Rosalie Henriette Françoise ° Bergen 23.2.1800; dochter van Franç. Jean Jos. en TONDEUR Eulalie Marie Jos.;
eigenaar koolmijnen; advokaat Jemappes (dir. belast. 1830 : meer dan 80 fl.);
beh. Charb. Turlupu (1839);
pp. 92, 93, 94, 95.

GONOT
hoofdingenieur der mijnen (1837);
pp. 34, 38, 42, 46, 87, 88, 93, 94, 97, 140, 145, 148, 298, 315.

GOODENOUGH-HAYTER William, junior
lid van Parlement (1848);
beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1845); vice-voorzitter Chem. fer Flandre occidentale (1845); dir. Great Western Railway (1848); dir. Oxford, Worchester and Wolverhampton (1848); dir. South Wales Railway (1848); dir. Wilts, Somerset and Weymouth Railway (1848) (Bradshaws);
pp. 384, 388.

GORET Godefroid
° Gilly 20.3.1810; † Châtelet 3.8.1871; gehuwd op 12.12.1839 met DEJAER Marie Henriette Pl. Eug.
administratief agent van Soc. charb. Monceau-Fontaine (1838); directeur koolmijn Le Carabinier; stichter koolmijn Boubier; dir. van Compagnie charb. Boubier gedurende 25 jaar; burgemeester Pont-du-Loup; provincieraadslid Henegouwen; vice-voorzitter Kamer Koophandel Charleroi (Association charb., p. 78); beh. dir. Soc. du Pont-du-Loup (1838-1871); ook metallurgist „Fabrique de Fer" te Aiseau (Warzée, pp. 106-107);
beh. Route Couillet-Gilly (1838, id. 1865); beh. Charb. Piéton (1847, id. 1848 en 1865); beh. Charb. Bonne-Espérance (1855, id. 1858); beh. Banque Charleroi (1865); beh. Soc. nouvelle route Châtelet-Châtelineau (1866);

beh. Charb. Piéton Centre (1869); in 1858 : beh. Charb. Nord de Charleroi (id. 1865); aandeelhouder Piéton (1846 : 12 a.);
pp. 70, 110, 111, 130, 142, 143, 193, 481.

GOSSE Louis Jean
° Rennes (Fr.) 24.6.1814; zoon van Jean Marie en BRISOU Francoise; gehuwd te Bergen 30.5.1844 (78) met HENNEKINNE Clémence Thérèse ° Bergen 24.1.1825; dochter van Louis Dés. Michel en BRIARD Thérèse Julienne;
beh. Charb. belges (1846);
p. 98.

GRAHAM Charles William
bankier; Hoofd huis Ch. Graham en C°, Londen;
beh. Soc. Nouvelle-Montagne (zink) (1845); dir. Chem. fer Charleroi-Erquelinnes (1845); dir. (voorlopig) chem. fer St.-Quentin-Maubeuge (Bradshaws);
pp. 270, 271.

GRANDIDIER
notaris, Parijs;
p. 115.

GRANDMANGE Ad.
directeur H.F. Pommeroeuil (1845);
p. 276.

GRARD D'OFFIGNIES Théophile
eigenaar Vielsalm;
beh. Route Lobbes-Sartiau (1858);
p. 484.

GRAVEZ Adrien Félix
° Beaumont 24.1.1817; zoon van Adrien Joseph en HANNECART Alodie Aug. Jos.; gehuwd te Bergen 18.2.1841 (17) met DE HAUT Emérence Ad. ° Bergen 22.6.1818; dochter van Jean Baptiste F. en MERCIER Célestine;
burgerlijk ingenieur te St.-Vaast;
dir. Charb Sarslongchamps et Bouvy (1858, id. 1865);
p. 15.

GRAVEZ Philippe J.
° Acoz 3.5.1784; † Kasteel Bomal (Lux.) 14.3.1853; zoon van Philippe en D'OTREPPE DE BOUVETTE Victorine;
oud-inspecteur 1e klasse van het kadaster te Luik en controleur belastingen; dir. van de belastingen (1825); orangist (1830); ontslag (1835); dichter en schrijver van economische geschriften (Biogr. Nat. VIII, p. 246);
beh. Soc. filasse d'aloës etc. (1835);
p. 498.

GRAVIEZ A.
beh. H.F. Monceau (1858, id. 1865);
p. 213.

GREBAN DE SAINT GERMAIN Charles M. B.
° Gent 1813 of 1814; zoon van Claude Joachim en VAN AKEN Maria

Anna; gehuwd met D'ORJO DE MARCHORESETTE (?) Louise Charlotte, ° Namen 1817 of 1818 (B.R. Br. 1846);
advokaat en eigenaar Elsene; beheerder vennootschappen; directeur Société Générale 1866-1872;
beh. Charb. Val-Benoît (1856, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Bonne-Espérance et Batterie (1858 en 1865); beh. H.F. Sclessin (1858 en 1865); onder-secretaris Soc. Mutualité (1858); comm. Charb. Produits (1858); beh. Charb. H.F. Longterne (1858 en 1865); dir. Ch. fer Jonction de l'Est (1858, id. 1865); comm. Charb. Carabinier (1860, id. 1865); comm. Immobilière Brux. maisons ouvriers (1868); beh. Banque Anvers (1870);
pp. 3, 96, 152, 177, 413.

GREBAN DE SAINT-GERMAIN Claude Joachim
° Dijon (Fr.) 12.2.1775; † Br. 8.6.1850; zoon van Jacques Bénique en BERGIER Claudine; gehuwd met VAN AKEN Maria Anna Colette;
bureauchef administratie domeinen; beh. administration centrale dép. de l'Escaut (1798-1799); in Franse tijd naar België als algemeen secretaris aan prefecture departement van Leie te Gent (1800-1803); raadsheer voor Bossen bij Société Générale (1823); secretaris Soc. Gén. (1831-1850); industrieel (richt met Francois VAN AKEN in 1808 katoenspinnerij gelegen op Coupure Gent op); ook journalist;
beh. Soc. Mutualité (1837); beh. Charb. Grand-Conti et Spinois (1839); comm. Charb. Bellevue-Baisieux etc. (1847);
pp. 3, 27, 65, 96, 113, 240, 243, 256, 362, 368, 518, 521.

GREBAN Félix
eigenaar, Elsene;
comm. Charb. Produits (1865); comm. Cie générale des marchés (1873);
p. 3.

GREEN M.T. - pp. 449, 450.

GREGOIRE Alphonse
notaris Hoei;
beh. Mines et fonderies Sambre et Meuse (1857 en 1865);
p. 347.

GREIG Alexandre
kapitein, Londen;
beh. Chem. fer Flandre Occidentale (1858, id. 1865); dir. Chem. fer Namur-Liège (1853); dir. Caterham Railway (1853, id. 1858) (Bradshaws);
p. 388.

GREMION
advokaat Parijs;
censor Canal de l'Espierre (1865);
p. 469.

GRENIER Robert
groothandelaar in steenkool Gent;
beh. Charb. Falmuée (1856, id. 1858);
p. 147.

GRENIER-LEFEBVRE Edouard Emm., baron
° Gent 20.12.1795; † Gent 6.8.1870; zoon van Jean Lievin en WAMBERSIE Thérèse Jeanne; gehuwd te Doornik 23.10.1820 met LEFEBVRE Henriette Ant. Elodie ° Doornik 12.7.1801; † Gent 30.4.1875;
groothandelaar in lijnwaad en kant; grootgrondeigenaar; fabrikant; lid en voorzitter kamer van Koophandel; consul van Nederland te Gent; gemeenteraadslid vanaf 1830 (orangist); censor Nationale Bank in 1858 en 1865; senator voor Gent (1848-1855 en 1863-1870) liberaal (Scheler, p. 229, Livre d'or, Ordre Léop. I, p. 346);
beh. Linière St.-Léonard (1838, id. 1858 en 1865); comm. Linière La Lys (1838, id. 1858 en 1865); comm. Banque des Flandres (1841, id. 1858 en 1865); beh. Cie Chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858);
pp. 451, 502, 504.

GRENON Joseph
comm. Mines etc. de Niederfischbach (1858, id. 1865);
p. 335.

GRENON L. Fr. J.
directeur Ministerie Openbare Werken St.-Joost-ten-Noode (1863); comm. Cie Chem. fer Lichtervelde à Furnes (1858 en 1865); comm. Soc. Construction de Tubize (1863); comm. Soc. exploitation ch. de fer (1864);
p. 449.

GREVILLE
eigenaar Brussel;
comm. Chem. fer Hainaut et Flandres (1858);
p. 451.

GRENVILLE-WHITERS - p. 215.

GRIMAULT Alexandre
architect departement du Nord, Valenciennes;
beh. Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.

GRISARD Conrad
procureur en ijzerhandelaar; vennoot hoogoven Vennes (1798);
p. 195.

GROSFILS Gilles François Michel
ingenieur Brussel; comm. Chem. fer Anvers-Gand (1845);
p. 380.

GUERRERO Antoine Léon M. P.
groothandelaar; ere-intendant van financiën van Spanje, Madrid; Ridder Orde Charles III (1853);
beh. Cie royale asturienne des mines (1853); beh. Houillères Santa-Anna (1864);
pp. 317, 321.

GUERRERO F.
Parijs;
beh. Cie royale asturienne des mines (1858);
p. 317.

GUICHARD Louis
groothandelaar Rijssel (huis Guichard Frères);
beh. Charb. Escouffiaux (1837);
p. 51.
GUICHARD-EVRARD Nicolas
groothandelaar (1837); rentenier (1856) Rijssel;
comm. Charb. Barette (1837); comm. Charb. Péronnes (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 53, 144.
GUILLOCHIN François
° Vitry-sur-Marne (Fr.) 4.1.1784; † 26.3.1867; zoon van Jacques en DUPEROUX Marie Jeanne; gehuwd 1) te Bergen 14 frimaire XIII (1805) (33) met HUE Angélique Josephe ° Bergen 21.11.1786; dochter van Gilles Paul en ROLAND Marie Philippe; 2) HUET Agnes Jeanne;
eigenaar Bergen; stichtte in 1839 in associatie met Ch. Guillochin en V. Dessigny handels- en bankiershuis : Maison Guillochin, Dessigny et Cie (steenkoolhandel) tot 1847, dan Maison Guillochin fils ainé et Cie (Lambert de Rouvront), Origines Banq. du Hainaut); rechter Handelsrechtbank (1839); beh. Charb. Midi Bois Boussu et St.-Croix-St.-Claire (1837);
p. 49.
GUILLOCHIN Jules
eigenaar Bergen (1837);
comm. Charb. Agrappe et Grisœuil (1837);
p. 40.
GUILLOCHIN-DEFONTAINE Charles
° Bergen 20.3.1808; † 13.5.1867; zoon van François en HUE Angélique; gehuwd 25.4.1842 met DEFONTAINE Sidonie (Bev. Reg. 1846) ° Bergen 23.6.1810; dochter van Pierre Joseph en SPITAELS Jeanne;
eigenaar Bergen; associé Maison Guillochin, Dessigny et Cie, bank en groothandel steenkool (1839); vanaf 1847 Maison Guillochin fils ainé et Cie (Lambert de Rouvront, Origines Banq. Hainaut); lid Kamer van Koophandel Bergen (1844); comm. Charb. Midi Bois Boussu St.-Croix-St.-Claire (1837); beh. Soc. de Loth (vlasspinnerij) (1859); aandeelhouder Charb. Agrappe et Grisœuil (1839, 75 a.);
pp. 49, 50.
GUINOTTE Edouard
secretaris Société forestière et agricole, Brussel (1845); comm. Moulins à vapeur Anvers et Gent (1843); comm. Mines de Membach (zink) (1845);
p. 272.
GUIOT
deurwaarder;
pp. 464, 466.
GUYOT Emile
agent van de Nationale Bank te Mechelen;
comm. Soc. anversoise des bateux à vapeur (1865); comm. Filature Linière de Malines (1858, id. 1865);
p. 501.

HAARODT SMIDT - p. 166.

HAGEMANS Josse
° Br. 17.3.1773; † Br. 1.6.1840 (1945); zoon van Guillaume en VERMEREN Marie; gehuwd te Br. 7.2.1819 (46) met VAN DEN BOGAERT Anne Marie Adrienne ° Br. 21.10.1775, weduwe PARENT Joseph A.; dochter van Jean Joseph en SPINAEL Marie Anne;
comm. Soc. Gén. 1823-1840 (medestichter alg. verg. 1823); bankier (1816-1840) (firma HAGEMANS en CAROLY H.J. vanaf 1816 tot 1836); gemeenteraadslid 1830-1835; rechter Handelsrechtbank 1823-1824; in 1813 : bij 100 hoogstaangeslagenen, rentenier genoemd; verkiesbaar Senaat vanaf 1832;
p. 518.

HALBRECQ Charles
° Solre-sur-Sambre 6.3.1800; † Bergen 9.5.1870; gehuwd met CAPITTE Thérèse ° Feluy 28.10.1798 (Bev. Reg. 1846);
leraar retorica en Latijn Bergen; later advokaat balie Bergen; grote kennis van burgerlijk recht en mijnwetgeving;
comm. Charb. Agrappe et Grisœuil (1837); comm. Charb. belges (1858, id. 1865); comm. Cie ch. fer Mons-Hautmont (1858 en 1865);
pp. 40, 98, 440.

HALLUIN Alexandre
groothandelaar Trazegnies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 482.

HANNONET-GENDARME - pp. 253, 254, 255, 256.

HANOT Gaspar
Frameries;
comm. Charb. Crachet-Picquery (1865);
p. 155.

HANOTEAU - p. 70.

HANQUET Nicolas
groothandelaar en industrieel; belangen in fabrikatie van oorlogs- en luxewapens, spijkermakerij, ijzerwaren; handelshuis in Brazilië; 1830 : lid comité provinciale d'agriculture, d'industrie et de commerce Luik, 1833; rechter Handelsrechtbank tot 1837; lid kamer van Koophandel (1836); gemeenteraadslid Luik (1836-1842); schepen (1839-1840; suppleantie 1833, interimaris in 1839); beh. succursale Banq. Belg. (1833); beh. Charb. de Herve (1837); beh. stichter Soc. en command. Fabrique d'armes de Liège (Ancion, Hanquet et Cie) (1837);
p. 61.

HANSEY T.J. - pp. 310, 311, 312.

HARMIGNIES Benjamin - pp. 73, 149.

HAROU Victor
burgemeester Fayt (1837); vrederechter kanton Seneffe (1865); lid Kamer

van Koophandel Charleroi; eigenaar van koolmijnen (1844); beh. Charb. Havré, Obourg et St.-Denis (1837); comm. Fonderie Haine-St.-Pierre (1838, id. 1858 en 1865);
pp. 56, 249.

HARPIGNIES Hippolyte
groothandelaar Bergen (dir. belast. 1830, meer dan 80 fl.); comm. Charb. Levant d'Elouges (1838); comm. Charb. Piéton (1847);
pp. 72, 73, 110.

HASENCLEVER F. G.
beh. ch. fer Aix-Maastricht (1865);
p. 436.

HAUMAN Adolphe
° Gent 13.8.1806; zoon van Edouard en HIRSCH Adelaïde; gehuwd te Br. 20.3.1840 (265) met KANN Sophie ° Frankfort-am-Main 24.4.1816; dochter van Jacob HIRSCH en KOPPEL Henriette;
groothandelaar (doctor in rechten) met associé J. VINCHENT : boekhandel en drukker;
dir. Soc. exploitation filasse d'aloës etc... (1835); dir. soc. command. Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (1836); stichter, dir. Soc. pour la fabrication des cordages de toute nature et de toute espèce (1838);
p. 498.

HAUPTMANN Godefroid
particulier ontvanger Roeulx;
comm. Route Roeulx-Mons (1865);
p. 480.

HAUZEUR Adolphe
Brussel; comm. Cie royale asturienne des Mines (1865);
p. 317.

HAWISON H.
rentenier, Londen; beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1865);
p. 384.

HAZARD familie - p. 49.

HEAVISIDE Richard
ambtenaar Londen; beh. Grande Compagnie du Luxembourg (1846);
p. 406.

HEERNU François Jean Martin
° Br. 23.7.1794; † Br. 17.10.1859 (4272); zoon van Martin Joseph en FREMINEUR Jeanne Marie Barbe; gehuwd Br. 15.11.1814 (466) met CARETTE Philippine Francoise G. ° Doornik 6.2.1786; dochter van Jean Guillaume Fr. J. en MANESSE Marie Caroline Fr.;
comm. Banq. Belg. (1844-1858); rechtsgeleerde, pleitbezorger (dir. bel. 1840 : 519,79 Fr.; 1850 : 670,80 Fr.); beh. Caisse hypothécaire (1835, id. 1858); comm. Ch. fer Sambre et Meuse (1836); in 1858 : beh. Union belge ass.; beh. Actions réunies; aandeelhouder Charb. réunis Charleroi (1853 : 15 a.);
pp. 123, 369, 373, 523.

HENKART Charles
advokaat Luik (1865); comm. Mines et fonderies 7 Montagnes (1865);
p. 345.

HENNEKINNE Louis-Joseph - p. 41.

HENNEKINNE Louis Désiré Michel
° Bergen 15.1.1793; † Bergen 9.1.1852; zoon van Louis Joseph en VANEGDOM Marie Anne; gehuwd met BRIARD Thérèse Julienne (Bev. Reg. 1846); groothandelaar en bankier; (vader Louis Joseph in 1832 verkiesbaar voor Senaat); rechter Handelsrechtbank en eigenaar; uitstel van betaling in 1848;
beh. Verreries de Mariemont (1828); beh. Filasse d'aloës (1835); beh. Moulins et Tordoir (1836); comm. verreries de Bruxelles (1836); beh. H.F. Providence (1838); comm. H.F. Pommeroeuil (1845); beh. H.F. et fonderies de Gougnies (1847); aandeelhouder Charb. Agrappe et Grisœui. (1839 : 50 a.); H.F. Monceau (1839 : 200 a.); comm. Soc. en commandl corderie du Grand-Hornu (1837); controleur en kassier Soc. en command. Ad. Lebon et Cie pour les transports par eau (1837); command. in Soc. des ateliers de construction à Boussu (Dorzée); comm. soc. civile exploitation carrière pierres en Belgique (1838);
pp. 40, 41, 244, 246, 252, 276, 297, 298, 299, 300, 498, 507, 508.

HENNEQUIN Ch. A., graaf de VILLERMONT
° Rouen (Fr.) 12.7.1815 (genaturaliseerd); gehuwd 1) op 13.10.1838 met DE FRAYE DE SCHIPLAEKEN Elisabeth Thér. M. L. † 30.10.1841; 2) op 19.4.1847 met LICOT Marie Adelaïde Flor. Fr.; dochter van Joseph LICOT DE NISMES en SAVARY N. (Ann. Nobl., 1858);
provincieraadslid Namen te Pétigny;
beh. Soc. fabrication d'acier procédé Chenot (1856, id. 1858); beh. Soc. fabrication acier procédé Chenot en France (1858); beh. Soc. de gaz comprimé (1862, id. 1865); beh. La royale belge (1858, id. 1865);
pp. 337, 338.

HENNEQUIN Nécoles
advokaat Luik;
charb. Bois des Hamandes (20 a.) (1839);
comm. Fabrique de fer Ougrée (1858, id. 1865); beh. H.F. Vennes (1835); beh. gaz portatif (1838);
pp. 71, 194, 196, 207, 209, 210.

HENNESSY Daniël Patrice Joseph
° Br. 25.5.1780; † Br. 6.3.1855; zoon van Patrice Michel en DANOOT Anne Marie Jos.; gehuwd te Br. 21 messidor IX (330) met PLOVITS Marie Josephe Sophie ° Wasteu (Fr.) 17.10.1780; dochter van Jean Baptiste en HEMELSDAEL Marie Isabelle;
commissaris Société Générale (1830-1851);
groothandelaar; bankier (Huis DANOOT et C°) en industrieel (papierfabriek Ter Hulpen); (verkiesbaar Senaat in 1832); lid Kamer van Koophandel Br. (1817); lid Regentieraad (1817); beh. Soc. ass. mut. Sûreté et repos (1819);

comm. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837);
p. 518.

HENNESSY Edouard
ingenieur Brussel;
comm. Soc. Nouvelle-Montagne (1858, id. 1865); comm. Charb. Paradis, d'Avroy etc. (1865); comm. Linière Malinoise (1858, id. 1865);
pp. 270, 501.

HENNICOURT
eigenaar in koolmijn La Haye (1835);
p. 181.

HENRARD Paul Joseph
° Luik 26.5.1789; † 17.5.1848; zoon van Dieudonné en ROBERT Marie Gertrude; gehuwd te Charleroi 8.8.1821 met HUART Anne Antoinette Mélanie ° Charleroi 11.3.1898; dochter van Pierre Francois en RADELET Antoinette Joseph;
oorspronkelijk landmeter; industrieel en eigenaar van smelterijen tesamen met HUART-CHAPEL; stichter van hoogovens Marcinelle en Couillet (verkiesbaar Senaat 1835);
dir. H.F. Couillet (1835);
pp. 160, 161, 162, 164, 165, 180, 241.

HENRY A.
mijningenieur; oud-leerling Ecole Polytechnique;
? Henry en De Thomas : ondernemers spoorwegwerken;
beh. Grande-Montagne (zink) (1846); in 1864 : onder-dir. Soc. espagnole mercantile et industrielle (chem. fer) (Vitu, p. 447); Cie d'éclairage gaz ville St.-Etienne (Vitu, p. 857);
p. 280.

HENVAUX Martin Dieudonné
directeur fabrieken Gougnies; dir. H.F. et fonderies de Gougnies (1847);
pp. 297, 298, 299, 300.

HERMAN Jean François Antoine
° 23.5.1793; zoon van Antonius en DENEVE Elisabeth; gehuwd te Br. 29.6.1825 (329); met DUPRE Amélie Joseph ° 14 Thermidor VI; dochter van Pierre François en PATERNOTTE Jeanne Cathérine;
notaris; burgemeester, Schaarbeek;
dir. Route de Schaerbeek à Laken (1834);
p. 476.

HERRY Albert, Jonkheer
° Antw. 1.9.1807; † Antw. 22.3.1865 (983); zoon van Philippe Jos. en VAN SCHERPENBERGH Marie A. J.; gehuwd te Antw. 6.8.1844 (446) met BOREE Delphine A., ° Gent 20.2.1820; dochter van Charles Fr. en GUERSOVELLE Thérèse Fr.;
bankier Antwerpen; lid Kamer van Koophandel; beh. succursale Nationale Bank (1755);
beh. Le Rhin (ass.) (1855, 1858 en 1865); beh. Chem. fer Lichtervelde à Furnes (1856 en 1858); comm. Soc. industrielle et comm. (Antwerpen)

(857); comm. Comptoir de prets sur marchandises (Antw.) (1857, id. 1865); comm. La Meuse (ass. mar.) (1859); beh. metall. anversoise (1861);
p. 449.

HERRY Ernest L.
zoon van Alexandre en De Vos Maria Jacoba;
beh. Soc. Mines de Niederfischbach (1865);
p. 335.

HERRY DE COCQEAU François J. Ch. M. Gh.
° Br. 9.4.1812; † Lier 29.7.1891; zoon van Jacques Louis A.B. en Claes Marie Th. C. H.; gehuwd 25.10.1832 met De Cocqueau Amélie Jos. Ghisl. dite Du Hazoit ° Hazoit 14.12.1810; † id. 15.3.1851 (Ann. Nobl., 1892, p. 1000);
eigenaar Brussel; advokaat; lid provincieraad Brabant; lid Bestendige Deputatie;
comm. Cie fabrication zinc, bronze etc. de Bruxelles (1865); comm. Cie générale matériels chem. fer (1865);
p. 342.

HERRY-VISPOEL Gustave Phil. Marie
° Gent 18.6.1800; † Gent 5.1.1873; zoon van Alexandre en De Vos Maria Jacoba; gehuwd in 1823 met Vispoel Henriette Marie; dochter van Francis en Grosseiny Thérèse;
burgemeester Mariakerke (1824-1854); volksvertegenwoordiger (1847-1848); senator (1851-1855);
comm. Filature Linière gantoise (1838, id. 1858 en 1865);
p. 503.

HERTOGS gebroeders - p. 439.

HERVY Jean Baptiste
° Soignies 8.5.1813; † Bergen 7.3.1888; ongehuwd (Reg. Bev. 1846); advokaat; stafhouder orde advokaten (Rousselle, p. 135); beh. Fonderie Haine-St.-Pierre (1865); beh. Exploitation Carrières Rombaux (1858); H.F. Strépy-Bracquenies (1872);
p. 349.

HEYVAERT Jean François
gehuwd met Bauwens Hortense Caroline ° 30.1.1830; †Elsene 13.10.1912;
secretaris Banque de Belgique (1858);
comm. Charb. Courcelles-Nord (1858, id. 1865);
p. 79.

HIERNEAUX J.P.
comm. Charb. Vallée Piéton (1865);
p. 135.

HILL J.W.
dir. Chem. fer Entre-Sambre-et-Meuse (1858);
p. 384.

HINCKE
eigenaar te Gougnies;
p. 298.

HOCHEREAU Adolphe
dir. Fabrique de fer d'Ougrée (1841); directeur H.F. Borinage (1837); dir. Forges Haine-St.-Pierre (1858, id. 1865); beh. Charb. Sacré-Madame (1838);
pp. 86, 211, 217, 219, 249.
HOLBEEK Louis
groothandelaar Londen; comm. Soc. de Mariemont (glas) (1828);
p. 507.
HOLLAND Charles
handelaar Liverpool;
dir. Manchester, Sheffield and Lincolnshire Railway (1848); dir. St.-Helens canal and Railway (1853, id. 1862 en 1865); deputy chairman Newry, Warrenpoint and Rostvenor Railway (1853, id. 1858 en 1862); dir. Warrington and Altrincham Railway (1853); dir. Demerara Railway (West-Ind.) (1858 en 1862); dir. Hoylake Railway (1865); beh. Grande Cie du Luxembourg (1865); dir. Newry and Greenore Railway (1865); dir. Buffalo and Lake Huron Railway (U.S.) (1865) (Bradshaws);
p. 406.
HOLLER Jambaut
Rijssel;
comm. Charb Grand et Petit Tas réunis (1838);
pp. 64, 65.
HONNOREZ Augustin - p. 472.
HOMBERG J.
comm. H.F. l'Espérance (1858);
p. 202.
HOORICKX Guillaume
° Br. 30.8.1788; zoon van Gilles Jos. en JANSSENS Caroline; gehuwd met 1) Br. 3.8.1815 (379) LIGNIAN Cécile Désirée ° Bergen 26.1.1796; dochter van Gabriël en GABOURDES Marg.; 2) Br. 8.6.1831 (514) met CORNELIS Anne Marie ° Br. 9 Ventôse j. VIII; dochter van François en HUITS Anne Cathérine;
groothandelaar Brussel; eigenaar; hoedenfabrikant (1815); burgemeester, Anderlecht;
beh. Belges réunis ass. mut. (1844, id. 1858 en 1865); comm. Galeries St.-Hubert, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Houlleux (1855, id. 1858); beh. Charb. Sacré-Madame (1858); comm. Soc. en command. d'ébénisterie belge (1836); comm. Soc. civile pour l'exploitation de carrières de pierre en Belgique (1838); command. Soc. de Damprémy (verreries Jules Frison et Cie, 1838);
pp. 85, 86, 88, 140, 141, 404.
HOPE - p. 208.
HOPE H.
lid Parlement voor Gloucester, Londen (1850);
beh. Chem. fer Charleroi-frontière France (1845, 1850); secretaris Royston en Hitchen Railway (1848); dir. Algeria Railway (1862 en 1865);
p. 391.

HORGEUR J.
advokaat Luik;
comm. Fabr. fer Hoyoux (1837);
p. 223.
HOTO DE HODIAMONT - p. 172.
HOTTINGUER
bankier, Parijs;
p. 205.
HOUBEN Edouard
advokaat Aken;
dir. Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1865);
p. 436.
HOUTART-COSSEE François Emmanuel H.
° Heigne-sous-Jumet 6.2.1802; † Aiseau sur Sambre 15.5.1876; zoon van Emmanuel Jos. en MOUSEU Marie Antoinette; gehuwd te Marchienne-au-Pont 22.10.1828 met COSSEE Fulvie; dochter van Julien André Jos. en VAN DEN CLOOSTER Marie Josephe;
industrieel; eigenaar van glasblazerijen en fabrikant chemische produkten; dir. manufacture de glace St.-Marie-Oignies; senator voor Charleroi (1863-1874), katholiek provincieraadslid Henegouwen; lid Kamer v. Koophandel Charleroi (1843-1859); beh. Soc. Mariemont (glas) (1828); beh. dir. Manufacture glaces Bruxelles (1858-1865); beh. Forges Haine-St.-Pierre (1838);
pp. 249, 250, 507, 508.
HOUTART H.J. - p. 509.
HOUTART Jules
° Heigne 14.3.1814; zoon van Emmanuel Jos. en HONSEU Marie Ant. Jos.; gehuwd te Damprémy 26.4.1843 met GILLIEAUX Marie Barbe P. ° Damprémy 4.7.1825 (Ann. Nobl., 1893, p. 1078);
eigenaar, Courcelles;
comm. Charb. Piéton (1847); beh. soc. route Embranchements Trieu-de-Courcelles (1865); beh. route Trazegnies-Ruaux (1865);
pp. 110, 485.
HOUYET Auguste
dir. Moulins à vapeur Bruxelles (1865); comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1858, id. 1865); comm. Charb. Carabinier (1860);
p. 160.
HOUYET Francois Nicolas Joseph
° Luik 23.4.1790 (K.L. 1840);
comm. Soc. Gén. 1851-1865 (67 aandelen in 1847);
algemeen auditeur bij Raad van State; auditeur militaire provincie Antwerpen (1830);
comm. Ch. fer Dendre et Waes etc. (1852, id. 1858 en 1865); in 1865 : comm. Soc. Mutualité;
pp. 420, 518, 531.
HUART Veuve - p. 123.

HUART-CHAPEL Paul Francois

° 1770; † 5.9.1850;

industrieel; stichter hoogovens en fabrieken van Marcinelle en Couillet; invoerder Engelse procédés en talrijke vernieuwingen (aandeelhouder Soc. Gén. vanaf 1838 : 10 a.) (De Nimal, p. 58-64); medestichter Discontokantoor Charleroi (1848);

beh. H.F. Marcinelle et Couillet (1835);

pp. 80, 160, 161, 162, 248, 254, 268, 297, 490.

HUBBARD

Frans financier;

p. 162.

HUBERT Alphonse

° Bergen 8.1.1906; † Baudour 4.8.1881; zoon van Philippe Joseph en DELHOTELLERIE Marie Joseph Désirée; gehuwd Bergen 4.5.1836 (71) met COPPEE Félicité Benoît Josephe ° Bergen 22.2.1811; dochter van Dominique, Joseph en DELPATURE Angélique Joseph;

advokaat; notaris; voorzitter provinciale raad Henegouwen (1852-1869); intendant Huis de Ligne (1860); burgemeester Baudour (1873); senaat voor Bergen 1869-1881 (Rousselle, p. 142);

in 1858 : beh. Charb. Houilles grasses Levant d'Elouges; beh. ch. fer Hainaut et Flandres (1865); beh. Charb. Grand Bouillon (1860, id. 1865); beh. Cie laminoirs Borinage (1866); beh. Charb. Chevalières Dour (1866); comm. métall. et charbonnière belge (1873);

pp. 72, 451.

HUET-COLOMBIER Charles

groothandelaar, Rijssel;

beh. Charb. Midi Bois Boussu (1837); beh. Charb. Escouffiaux (1837);

pp. 49,51.

HULOT Honoré

ontvanger Marchienne-au-Pont; rekenplichtige;

afgev. beh. Route Marchienne-Beaumont (1858, id. 1865); afgev. beh. Route Marchienne-Charleroi (1854, id. 1865);

pp. 477, 481.

HUTCHINSON James

° 1806; ° Oadly Hall Leicester 6.12.1882;

hoofdopzichter, Midland Railway tot 1840; dir. vanaf 1837; beh. 1864-1870;

beh. Chem. fer Grande Cie du Luxembourg (1865); dir. Manchester, Brixton, Matlock and Midlands Junction (1846);

pp. 406, 411.

HUVELLE-COL Charles Francois Joseph

° Quesnoy (Fr.) 24.11.1777; zoon van François Aug. en PRIMAULT Geneviève Cl.; gehuwd Bergen 20.5.1809 (77) met COL Marie Louise Joseph ° Bergen 1.11.1781; dochter van Gabriël Jos. en DUMAREZ Marie Rob.;

groothandelaar (in lakens) (dir. bel. 1830, meer dan 80 fl.); directeur Société Gén. Bergen (1832-1836); rechter Handelsrechtbank (1816);

comm. Charb. Produits au flénu (1835);
p. 3.

HUWART vader Adolphe (?)
advokaat Charleroi (?) (1858);
beh. Charb. Piéton (1847); beh. Houillères unies bassin Charleroi (1868);
p. 110.

HUYSMAN D'HONSEM François Joseph
° Br. 9.1.1775; † 27.9.1852 (3467); zoon van Jean Emm. S. en D'HANNOSSET Eleonore Jos. Pétronille ° Br. 24.9.1777 † 19.12.1846; dochter van Pierre Jos. en DONNY Marie Victoire;
grondeigenaar (verkiesb. voor Senaat vanaf 1832); directeur van de thesaurie van provincie Brabant, Br.; comm. Filature linière St.-Gillis (1837);

HUYTTENS-KERREMANS - p. 233.

IMBAULT Louis G. Ar.
Bergen;
beh. Cie chem. fer Mons-Hautmont et St.-Ghislain (1856, id. 1858); dir. Charb. belges (1858, id. 1865);
pp. 98, 440, 448.

IPPERSIEL Zénon
eigenaar, Brussel;
beh. Soc. Phénix (mach.) (1837, id. 1858 en 1865); Association pour la recherche du sel prov. Luxembourg (1 a.);
pp. 232, 273.

ISTA - p. 208.

ISTA
comm. van de regering bij Soc. Gén.;
p. 120.

JACMART Charles
gehuwd met BAUCHAU Stéphanie Joseph (schoonvader DUPRE Joseph L. Victor);
geneesheer; professor emeritus K.U.L., Brussel (1838);
beh. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); beh. Charb. de Charleroi (1846); beh. Ass. sur mortalité bestiaux (1838); comm. Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (Haumon, Cattoir et Cie) (1836);
pp. 44, 103.

JACOBS Jacques
° Br. 30.4.1805 (1682); † 7.1.1875; zoon van Henri Jos. en GOOSSENS Marie Francoise; gehuwd met OPDENBOSCH Marie Mélanie ° Br. 21.5.1807

(1142) † Br. 12.9.1872 (3740); dochter van Henri Jos. en CRABBE Anne Fr.;
bankier en groothandelaar Brussel; rechter Handelsrechtbank Bergen (1853); gemeenteraadslid Brussel (1860); schepen (1860); (verkiesbaar senaat 1866); directeur Nationale Bank (1869-1876); comm. H.F. Montignies (1853, id. 1858 en 1865); beh. l'Alliance (ass.) (1860); beh. Union du Crédit Bruxelles (1858 en 1865); beh. Houillères de Santa-Anna (1864); comm. Soc. immobilière Bruxelles et maisons d'ouvriers (1868); beh. Phénix (ass.); (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 313, 315.

JACOBS Marie J.J. - weduwe F.N. Burnenville - pp. 293, 294.

JACQMAIN Weduwe - p. 135.

JACQUEMIJNS Edouard
° Verrebroek 10.6.1806; † Minderhout 31.8.1874; zoon van Jean Bapt. en DE VLAEMING Isabelle;
industrieel; volksvertegenwoordiger voor Gent (1857-1870) liberaal; gemeenteraadslid Gent (1844); provincieraadslid van Oost-Vlaanderen (1848);
beh. Charb. Falnuée (1865);
p. 147.

JACQUEMIJNS Emile
industrieel; beh. Linière gantoise (1858, id. 1865);
p. 503.

JALHEAU François
eigenaar, St.-Joost-ten-Noode; beh. Soc. Herbatte-lez-Namur (glas) (1858, id. 1865);
p. 511.

JANSON-DURVILLE Louis Marc Marie
° Parijs 29.10.1805; † 5.1847;
1832 : professor wiskunde collège royal St.-Louis, daarna professor, Université de France, Parijs;
beh. Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.

JAMAIN vader en zoon - p. 200.

JAMAR Alexander
° Br. 6.11.1821; † Br. 15.8.1888; zoon van Gabriel en BITTAER Jeanne Cathérine; gehuwd met VANDELAER Marie Antoinette;
uitgever; comm. Banque de Belgique (1865); censor Nationale Bank (1865-1870); directeur en gouverneur (1870-1877); rechter Handelsrechtbank Brussel; volksvertegenwoordiger (1849-1882); liberaal; min. Kabinet Frère-Orban van Openbare Werken (1868-1870) (Biogr. Nat. suppl. I, pp. 719-722); beh. Chem. fer Anvers-Tournai (1865); beh. Cie immobilière Belgique (1865); comm. Banque de Belgique (1865);
p. 523.

JAMAR Armand
burgerlijk ingenieur Luik;

comm. Charb. Bonne-Fin (1865); comm. Soc. liégeoise maisons d'ouvriers (1867);
p. 138.

JAMAR Emile W. M.
° Ans-et-Glain 11.9.1831; † Luik 17.6.1896; zoon van Walthère Gérard Math. en GHIJSSENS Cath. Anne Adelaïde;
eigenaar; financier; lid provinciale raad Luik (1858 en 1865); volksvertegenwoordiger (1873-1882); senator (1855); beh. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 138, 139.

JAMAR Gustave
industrieel Luik (1865); eigenaar te Ans (Liège);
comm. Charb. Bonne-Fin (1855 en 1858); beh. Charb. de Gosson-Lagasse (1859 en 1865);
pp. 138, 139.

JAMAR J. zoon - p. 138.

JAUQUES Thomas
eigenaar Gosselies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1858);
p. 482.

JENKINS Richard, Sir Ridder
° 18.2.1785; † 30.12.1853 te Cruckton bij Shrewsbury; zoon van Richard; gehuwd in 1828 met SPOTTISWOOD Elisabeth Helen; dochter van Hugh S.;
staatsman in Indië; resident Nagpore 1807; einde loopbaan 1828; werd beheerder Oostindische Compagnie (1838); lid Parlement (1830-1831 en 1837-1841) voor Shropshire (Dict. Nat. Biogr., X, pp. 742-743; Boase, II, p. 79);
beh. Chem. fer et canal Vallée Dendre (1846);
p. 403.

JENNAR F. E. - p. 509.

JENNINGS
directeur van Anzin;
p. 37.

JEUNEHOMME Jean Pierre
eigenaar Luik; comm. Charb. H.F. Sclessin (1835);
p. 177.

JOCHAMS
ingenieur staat (2e mijndistrict); lid Kamer van Koophandel Charleroi (1850);
pp. 298, 300, 315, 328.

JONES John
° 1810; † 13.10.1869;
Welsh dichter en architect; werd algemeen beheerder bij Sir Joseph Paxton; tewerkgesteld in Frankrijk (grote kennis Franse taal) (Dict. Nat. Biogr. X, p. 1020);

comm. Chem. fer Antwerpen-Rotterdam (1858); dir. Valey of Towy-Lhendovery Railway (Wales) (1858 en 1862); dir. Llonelly Railway (1862 en 1865) (Bradshaws);
p. 422.

JORDAN Henri
dir. Charb. Cossette et Couchant du Flénu réunis (1851); dir. Charb. Levant Flénu (1858, id. 1865);
pp. 11, 32, 120.

JOUNIAUX Emile
ingenieur Roux; dir. Charb. Nord de Charleroi (1865); beh. Route Trazegnies-Ruaux (1865);
pp. 130, 485.

JOURET Joseph Victorien
° Lessen 29.7.1805; † Lessen 10.2.1884; zoon van Francois Jos. en TACQUENIER Anne Cath. Jos.; ongehuwd;
advokaat Lessines; volksvertegenwoordiger Zinnik (1857-1870); liberaal; gemeenteraadslid van Aalst (1847-1854); gemeenteraadslid van Lessen (1857-); vrederechter te Flobecq;
comm. Carrières Tacquenier (1862, id. 1865); comm. Charb. Péronnes (1865); ch. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863, id. 1865);
p. 144.

JOURNAULT Sébastien Victor Francois
rentenier, Parijs;
comm. Charb. belges (1858, id. 1865);
p. 98.

KAUFFMAN Jean Baptiste
° Luik 29.4.1793; zoon van Jean en CHARLOTTE Pauline; gehuwd te Luik 27.8.1817 (210) met BICHEROUX Marie Joseph ° 30.3.1798; dochter van François Jos. en FLAGOTIER Marie;
directeur van de schatkist Luik;
beh. St.-Léonard (mach.) (1836);
p. 199.

KEMLIN François
° 1784;
medestichter kristalfabrieken van Val-St.-Lambert; begon carrière te Vonêche; dir. 1822-1826; dir. Val-St.-Lambert (1826-1838); dir. St.-Marie Oignies (spiegelglasfabriek Soc. Gén. groep) (1837-1843); (Chambon, p. 289);
dir. en stichter Val-St.-Lambert (glas) (1826);
pp. 273, 507.

KENNARD John Pierce
bankier Londen;
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1858, id. 1865); dir. West Cornwall

Railway (1853, 1862); dir. Arica and Tacha Railway (Peru) (1858 en 1862) (Bradshaws);
p. 394.

KENNARD Robert William
° Londen 18.1.1800; † Bayswater Londen 10.1.1870; zoon van John, bankier;
eigenaar van smelterijen in Schotland en Zuid-Wales en Londen en bankier; sheriff van Londen en Middlesex (1846-1847); lid Parlement voor Newport Eiland Wight (1857, 1859-1868) (Boase, II, p. 194);
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1845, id. 1858 en 1865); dir. Eastern counties Railway (1848, id. 1853 en 1862); dir. Norfolk Railway (1848); beh. Northern and Eastern Railway (1848, 1858 en 1862); dir. Great Indian Peninsula Railway (1853); dir. Pernambuco Railway (Brazilië) (1858); dir. Maria-Antonia Railway (1853); dir. Staines-Wokingham and Reading Railway (1853); dir. Lynn and Sutton Bridge (1861 en 1865); dir. Great Eastern (1862); dir. Wensun Valley Railway (1864); dir. Indian Branch Railway (1862) (Bradshaws);
p. 394.

KERVIJN D'ELHOUGNE Henri Jos. M. Gh.
° Gent 30.1.1809; † Mechelen 23.10.1894; zoon van Constantin en De Kerchove d'Exaerde Marie Sophie; gehuwd te Landegem 13.5.1840 met Van Hoobrouck ter Heule Emilie;
volksvertegenwoordiger voor Gent (1835-1847); kath.; burgemeester van Meerendree (1833) (Ann. Nobl., 1860, pp. 176-177); raadsheer Soc. tissage à la mécanique etc. (1846);
p. 506.

KISSING Jean Herman
groothandelaar, Brussel; beh. Mines du Lavoir (1857);
p. 354.

KNIGHT Valentin
beh. Chem. fer et canal Vallée Dendre (1846); dir. Van Diemen's Land Company; dir. of Gellivara Railway (Zweden) (Bradshaws);
p. 403.

KOËHL C. - p. 246.

KOENIGSWARTER Antoine
bankier Parijs; comm. Chem. fer Anvers-Gand (1858, id. 1865);
p. 380.

KOENIGSWARTER L.
° Amsterdam 12.3.1814;
Parijs; economist; advokaat te Leiden; naar Parijs 1838; lid Soc. des antiquaires France; corresponderend lid Academie sciences (Diction. des contemporains, 1861); comm. H.F. Ougrée (1858);
pp. 171, 176.

KRAMP Melchior Jos. Conrad
° Antw. 8.3.1799 (849); † Antw. 7.12.1871 (4429); zoon van Hyacinthe S.P. en Godding Anna B.; ongehuwd;

comm. 1e Cie comm. d'ass. mar. (1833); comm. 2e Cie comm. d'ass. mar. (1834); dir. Cie belge brésilienne de colonisation; Raadsheer soc. du tissage à la mécanique etc... (1846);
pp. 88, 506.

KOK Jean Pierre
° Antw. 1.3.1788 (Kieslijst 1850);
beh. Banq. Belg., 1835; groothandelaar (verfwaren) (Pat. 1827); (op Kieslijst vanaf 1832-1837; dir. bel. : 381 Fr.; 1850 : 633,62 Fr.); Handelsrechtbank (hulprechter 1823-1824; 1831; rechter 1825-1828, 1828-1829); comm. H.F. Monceau (1836); beh. Actions réunies (1836, id. 1858 en 1865); beh. Verreries Charleroi (1836); comm. Vieille Montagne (1837); beh. H.F. Borinage (1837); beh. Charb. Bois des Hamandes (1838); beh. H.F. Pommerœuil (id. 1858 en 1865); in 1865 : Linière gantoise;
pp. 70, 213, 217, 219, 225, 276, 278, 503, 509, 523, 524.

KYSAEUS Victor Theodore
hoofd huis Kysaeus Junior et Cie, Parijs;
beh. Nouvelle-Montagne (zink) (1845);
pp. 270, 271.

LABROUSSE Pierre
eigenaar Parijs; comm. H.F. Hourpes-sur-Sambre (1846);
p. 287.

LACHEZ
groothandelaar Brussel;
dir. Manufacture royale tapis Tournay (1858 en 1865);
p. 499.

LADRIER P.
dir. Chem. fer Haut-Bas Flénu (1858);
p. 359.

LAFFITTE Charles
bankier Parijs;
p. 283.

LAFFITTE Jacques
bankier Parijs;
pp. 93, 162.

LAFFITTE, BLOUNT et Cie
bankiershuis Parijs;
pp. 283, 284, 285, 308.

LAHAY(E) Antoine N.M.
° Luik 25.12.1800; zoon van Dieudonné en GILMAN Jeanne Cath.; gehuwd te Luik 26.11.1835 (506) met PEURETTE Marie Jos. Suz. ° Luik 31.3.1806; dochter van Jean Gaspard en CHAVAUX Marie A. Petr.;
schepen Spa (1853); comm. Chem. fer Pepinster-Spa (1853);
p. 426.

LAING Samuel

° Edinburg 12.12.1812; † Sydenham Hill 6.8.1897; zoon van Samuel; advokaat; secretaris-voorzitter Board of Trade (Min. Handel) (1838); secretaris spoorwegafdeling (1842); lid spoorwegcommissie (1845); beh. spoorwegcompagnieën; lid Parlement (1852-1857 en van 1859-1860 en 1865-1868; id. 1875-1885); financieel secretaris voor Schatkist (1859-1860); Min. van financiën voor India (1860-1862); lid algemene beheerraad voor Indië (1860-1862); voorzitter van verschillende spoorwegaandelen trusts enz. (Boase, III, suppl. p. 5);

beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1852, id. 1858); beh. Chem. fer Turnhout (1853, id. 1858); voorzitter en dir. London, Brighton and South Coast Railway (1853); dir. London and Portsmouth direct Railway (1853); beh. Chem. fer des Ardennes (1862); voorzitter Metropolitan district Railway (1865); voorzitter (stichter) General credit en finance Co (1865); voorzitter Land mortgage bank of India (1865) (Bradshaws);

pp. 422, 423, 424, 428, 429.

LAMARCHE(S)

Fabrique de Fer Ougrée;

pp. 207, 208, 209, 210, 212, 325, 331.

LAMARCHE Alfred

Luik;

comm. Mines fonderies de Colladios (1858);

p. 323.

LAMARCHE Charles

° Luik 7.4.1789; zoon van Gilles en LEDENT Barbe Cath.; gehuwd te Luik 5.12.1821 met DEFRANCE Marie Eugenie ° Luik 27.9.1800; dochter van François-Noël en GODIN Ada;

eigenaar; groothandelaar; industrieel, Luik;

comm. Fabrique fer Ougrée (1858, id. 1865); comm. Soc. d'agriculture industrielle (1865);

pp. 207, 208.

LAMARCHE Gilles Antoine

° Luik 10.5.1785; zoon van Gilles en LEDENT Catherine; gehuwd te Luik 9.10.1826 (331) met DE DOSSIN Josephine ° Luik 17.7.1798; dochter van Francois Jos. en DE COUNE Cath. Jos.;

groothandelaar; eigenaar en industrieel (tabaksfabrikant) te Luik; burgemeester Modave (verkiesb. Senaat in 1841); dir. Fabrique fer Ougrée (1836, id. 1858 en 1865); beh. Soc. zinc de Colladios (1853, id. 1858); beh. Charb. Patience, Beaujonc etc. (1865);

pp. 207, 208, 209, 211, 212, 323, 324, 325, 326.

LAMARCHE Vincent

° Luik 11.2.1779; † 5.3.1842; zoon van Gilles en LEDENT Cath.; gehuwd te Luik 19.10.1819 (305) met TERWANGNE Eugénie Hél. Franc., ° Luik 21.4.1801; dochter van Ferdinand Marie J. en SIMAR Marie Jos. Alb.;

groothandelaar; industrieel; lid Provinciale Staten Luik en burgemeester Awans (1814-1852); lid provinciale raad Luik (1836, kath., tot 1846); lid

Handelsrechtbank (1818-1821); lid Kamer van Koophandel Luik (1817-1854) (Necrol. liég., 1852, p. 49);
beh. Fabrique fer d'Ougrée (1836);
pp. 207, 208, 210.

LAMARCHE Vincent Math. Jos.
° Luik 11.9.1820; zoon van Vincent Jos. en TERWANGNE Eugénie; gehuwd te Luik 22.9.1842 (397) met LAMARCHE Elisabeth Ant.; ° Luik 25.1.1819; dochter van Mathieu Jos. en LAMBINON Pétronille;
groothandelaar Luik;
beh. Soc. zinc etc. de Colladios (1853);
p. 323.

LAMBELIN B.
directeur Vieille-Montagne (1837);
p. 225.

LAMBERT Jacques Joseph
eigenaar Gilly (1836);
beh. Charb. Lodelinsart (1836); beh. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1848);
pp. 24, 25, 122, 123.

LAMBERT Samuel
agent bank Rothschild Antwerpen;
bankier Br. (1858) en eigenaar (1856);
comm. Ch. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Bonne-Espérance et Batterie (1858, id. 1865); beh. Ch. fer Liège-Maestricht (1860, id. 1865); comm. Charbon. belges (1858, id. 1865);
pp. 68, 69, 98, 440.

LAMBERT Valentin
eigenaar, Gilly;
comm. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858 en 1865); comm. Banque centrale de la Sambre (1872);
p. 122.

LAMBERTS familie - p. 61.

LAMBERTS Abraham
rentenier, Borcette;
dir (beh.) Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858, id. 1865);
p. 436.

LAMBINON Gustave N. M.
° Luik 13.3.1810; zoon van Denis Jos. en MARTINY Marie Thérèse; gehuwd te Luik 19.1.1841 (12) met BERNIMOLIN Victoire Alexandrine ° 12.10.1810; weduwe van Denis Emile Nic. Jos. LAMBINON; dochter van André Joseph en FAGOT Elisabeth Franc. Jos.; eigenaar te Luik, ingenieur;
beh. Charb. Herve-Wergifosse (1865); beh. Mines Bleyberg-ès-Montzen (1865); beh. Mines Valentin-Coq (zink) (1846); beh. Soc. roy. horticulture Luik (1865);
pp. 61, 290, 306.

LAMBINON Modave
rentenier Luik; comm. Charb. Herve-Wergifosse (1865);
p. 61.
LAMIE-MURRAY - p. 431.
LAMMERS Hippolyte
eigenaar Gent; comm. Chem. fer Lichtervelde-Furnes (1856);
p. 449.
LAMOURET Pierre Joseph
° Ligny (Fr.) 1797; † 9.4.1857; ongehuwd (Bev. Reg. 1846);
groothandelaar, Bergen;
beh. Soc. du Marais à Boussu (glas) (1839); aandeelhouder Soc. en command. pour le commerce des laines et le sciage des marbres (1837);
p. 510.
LAMPSON familie - p. 285.
LANDON F.
comm. H.F. Monceau (1858, id. 1865);
p. 213.
LANGE
bankier, Parijs;
p. 325.
LANGRAND-DUMONCEAU André
° Vossem 5.12.1826; † Rome 9.4.1900; zoon van Pierre Joseph en VAN DEN PLAS Jeanne Thérèse; gehuwd te Br. 21.10.1847 met DUMONCEAU Rosalie ° Br. 8.10.1825;
bankier Brussel (verkiesbaar Senaat 1867) (zie G. Jacquemyns, Langrand-Dumonceau, 4 dl.);
beh. La Campagnarde (ass. mut.) (1850); dir. La Royale belge (1858, id. 1865); comm. Chem. fer Hainaut-Flandres (1858 en 1865); beh. Chem. fer Liégeois-Limbourgeois (1865); in 1864 : dir. Vindobona cie d'ass. hypothécaires (Wenen) (Vitu, p. 392); beh. Banque hypothécaire néerlandaise (Vitu, p. 490); beh. Soc. Générale commerce et industrie (Vitu, p. 492) (e.a.);
p. 451.
LANJUINAIS Victor Ambroise, burggraaf
° Parijs 5.11.1802; † 1.1.1869;
volksvertegenwoordiger voor Nantes in Kamer; in de Nationale vergadering en wetgevende vergadering; oud minister van handel Parijs (Arch. Legion d'Honneur);
beh. Charb. Nord Charleroi (1858, id. 1865);
p. 130.
LARSIMONT Alexandre
burgemeester, Trazegnies; beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, 1865);
p. 482.
LARSIMONT Louis
groothandelaar, Trazegnies; beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, beh. 1865);
p. 482.

LAVALLEE Henri Edouard
advokaat Brussel (1845); schepen te Brussel (1858); adv. Hof van Beroep; oud-stafhouder van orde der advokaten (1871); comm. Chem. fer Anvers-Gand (1845, 1858 en 1865); comm. Cie centrale construction matériel chem. fer (1858 en 1865); comm. Cie générale gaz (1862, id. 1865); comm. Chem. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863, id. 1865); comm. Banque de Bruxelles (1871);
p. 380.

LAVARY Charles
burgemeester en eigenaar te Lobbes; beh. Route Lobbes-Sartiau (1842, id. 1858);
p. 484.

LAVARY Pierre
beh. Soc. fabrication de verre etc. de Charleroi (1836);
p. 509.

LAVEISSIERE Guillaume Félix
broer Jean Fr.;
in 1864 : comm. Soc. des mines de cuivre de Huelva (Vitu, p. 1021);
pp. 293, 295.

LAVEISSIERE Jean François
° 1801;
groothandelaar in metalen, Parijs;
beh. H.F. Hourpes-sur-Sambre (1846); beh. Soc. de Corphalie (1846); in 1864 : beh. Comptoir d'escompte de Paris; délégué bij Sous-comptoir d'escompte des chem. de fer (Vitu, p. 340); beh. Sous-comptoir de commerce et d'industrie (id.);
pp. 287, 293.

LAVIT Jean
Parijs;
beh. Soc. Nouvelle-Montagne (zink) (1858);
p. 270.

LEBEAU Charles
° Viesville 1.8.1812; ° Enghien-les-Bains 10.8.1882; zoon van Jean Louis en DELPLANQUE Reine Jos.; gehuwd te Charleroi 27.7.1836 (24) met LEMAIRE Thérèse Guill. ° Charleroi 11.3.1813; dochter van Jean Paul en LAMBERT Catherine;
advokaat Luik en Leuven; naar Charleroi : koop koolmijn en richt renderende exploitatie in (1849); gemeenteraadslid (1851); burgemeester Charleroi; 1857 : volksvertegenwoordiger voor Charleroi; grote invloed industriële en financiële zaken; senator (in 1872) (Bochart, II, p. 69);
beh. Charb. Centre Gilly (1864, id. 1865); beh. Banque de Charleroi (1866); beh. H.F. Espérance (1865); beh. H.F. Midi Charleroi (1866); beh. Houillères unies bassins Charleroi (1858); beh. Sucrerie Fleuries (1872); beh. verreries Charleroi (1872);
pp. 202, 347, 512.

LEBEAU Joseph Jean L.
° Hoei 3.1.1794; † Hoei 19.3.1865; zoon van Louis Charles Franc. en MATHIEU;
advokaat balie Hoei; Hof van Beroep Luik; algemeen adv. „Cour supérieur de la Justice" sept. 1830; raadslid Hof Beroep Luik (1832); gouverneur provincie Namen (1834-1840); diplomaat (Frankfurt gevolmachtig minister 1839); journalist (stichter M. Laensbergh (1824), later „Le Politique", „Mémorial belge", L'Indépendant); volksvertegenwoordiger voor Hoei (1831-1833); voor Br. (1833-1848); voor Hoei (1848-1864); liberaal; Nationaal Congres, grondwettelijke commissie (1830); minister Buitenlandse Zaken (1831); min. Justitie (1834-1839); Buitenlandse Zaken (1840-1841); min. van State (1857); (Biogr. Nat. XI, 503-517; C. Bronne, J. Lebeau);
comm. Cie de Floreffe (glas) (1853 en 1865); comm. Cie asturienne des mines (1853, id. 1858); comm. Mines de la Sambre et Meuse (1857, id. 1865);
pp. 185, 317, 321, 347, 348, 512.

LEBEAU Ferdinand
bureauchef ministerie van Buitenlandse zaken Brussel;
beh. H.F. Espérance (1858);
p. 202.

LEBON Gustave E. M.
eigenaar, Marchienne-au-Pont;
beh. Soc. de Couvin (metal.) (1839);
pp. 253, 258, 382, 373.

LE BOULENGE Julien
° Dinant 5.1.1806; zoon van Jean en MONSEU Marie Anne P.; gehuwd te Br. 15.6.1839 (459) met BERKHOFF Anne Marie Cathér. Henr. ° Henri-Capelle 9.5.1818; dochter van Henri en DEFACQZ Marie Cath. Louise Soph.;
bediende (1839); daarna inspecteur Ministerie financiën Brussel; rentenier (1865);
beh. St.-Léonard (mach.) (1858); comm. H.F. Vézin-Aulnoye (1858); beh. Soc. Velaine (metall.) (1862 en 1865);
p. 199.

LEBRET Jean
° Parijs 5.6.1796; † Denain 12.8.1869;
vennoot-regisseur mijnen van Anzin (Arch. Légion d'Honneur); dir. Charb. de Anzy (Fr. 1853); beh. Charb. Nord Charleroi (1858, id. 1865);
p. 130.

LEBRUN Léopold
burgemeester en eigenaar te Thuillies;
beh. Route Marchienne-Beaumont (1858, id. 1865);
p. 477.

LEBRUN Théophile
burgemeester Donstienne;

beh. Route Marchienne-Beaumont (1858, id. 1865);
p. 477.

LECLAIRE E.J.
eigenaar Parijs;
beh. soc. de blanc de zinc etc. (1847);
pp. 301, 302, 303.

LECLERC Achille
lid van Institut de France; algemeen inspecteur Historische Monumenten; ondervoorzitter van commissie der burgerlijke gebouwen;
beh. Soc. Grande-Montagne (zink) (1845);
p. 280.

LECLERCQ Charles
rechter Rechtbank van Eerste Aanleg Br. (1858);
comm. H.F. d'Ougrée (1858, id. 1865); comm. Moulins à vapeur Bruxelles (1858); comm. Caisse des propriétaires (1858, id. 1865);
p. 171.

LECLERC Nic. Aug.
eigenaar, burgemeester Hestre; eigenaar (1/3) van koolmijn van Houssu;
beh. Charb. Sarslongchamps (1835); comm. route Châtelet au Campinaire (1837);
pp. 15, 479.

LECLERCQ Martial
eigenaar Vieusart
beh. Cie des mines, H.F. de la Sambre (1853);
pp. 327, 328, 329.

LECOCQ Charles
° Doornik 3.9.1775; † Bordeaux 1.1.1846;
eigenaar; politicus; publicist van economische werken; comm. Nederlandse Handelsmaatschappij; gedurende 30 jaar secr. Kamer van Koophandel Doornik; lid provinc. Staten Henegouwen; inspecteur Lager Onderwijs (1820-1823); lid Tweede Kamer Staten Generaal; raadslid gemeente Doornik 1830; koninklijk commissaris 1833 te Parijs voor sluiten handelsovereenkomst; talrijke functies (onderwijs en economische gebied) (Biogr. Nat., XI, p. 590; Biogr. Hainaut, II, p. 59; L'Indépendant, 8.1.1846, p. 1, k. 3 en 9.1.1846, p. 2, k. 2);
comm. Soc. commerce (1835); beh. Banque territoriale (1835); comm. Charb. Levant Flénu (1835); beh. Raffinerie nationale (1836); comm. Moulins et Tordoir Lessines (1836); comm. Soc. agricole sucrerie Frasnes et Buissenal (1836); comm. Charb. Lodelinsart (1836); comm. Charb. Longterne (1836); beh. Soc. ass. Mortalité bestiaux etc. (1838); medestichter Ch. fer St.-Ghislain; stichter Soc. pour le défrichement des bruyères de la Campine (1838);
pp. 11, 24, 27, 375, 376, 519.

LEEMANS Joseph, Constant
° Mechelen 14 frimaire V; zoon van Carolus Jos. en MORISSENS Petronella Const.; gehuwd te Br. 26-5-1830/301) met MESKENS Marie Eleonora ° Br. 18 brumaire IX; dochter van Nicolaus en LAMBRECHTS Marie;
bankier, Brussel;

beh. Charb. Courcelles-Nord (1838); comm. Soc. en command. Mathieu, Nelis et Cie (papierfabriek) (1837); command. manufacture de glaces de Trois-Fontaines (1838; soc. en comm. E. Mariotte et Cie);
pp. 79, 82.

LEFEBVRE familie
koolmijneigenaars streek Charleroi;
pp. 54, 46, 80, 218, 219.

LEFEBVRE Alexandre
rentenier Parijs;
comm. Charb. Bonne-Espérance (1855, id. 1858 en 1865);
p. 142.

LEFEBVRE-DE WOLFF Armand, Joseph
° St.-Ghislain 11.5.1763; † 20.12.1856; zoon van Jean Albert en DESCAMPS Angelina; gehuwd 1) Bergen, 17 fructidor VIII (95) met DEBISEAU Angélique Agnes Marie ° Bergen 9.12.1776; dochter van Antoine Jos. en DEBISEAU Marie Eleonore Urs.; 2) Bergen 12 Thelmidor XI (p. 140) met DE WOLFF Julie Josephine Sophie ° Bergen 8.2.1774; † 19.12.1859; dochter van Dominique en MARBAIS DUGRATY Marie Sophie F.
lid Ridderstand Henegouwen; onder-intendent en comm. district en arrondissement Bergen (Ann. Nobl., 1856); schepen Bergen (1830, dir. belast. meer dan 80 fl.);
beh. Charb. d'Havré, Obourg et St. Denis (1837);
p. 56.

LEFEBVRE Charles
° 1787 Quesnoy; gehuwd met PIERARD Ursule Françoise;
notaris, Valenciennes (Légion d'Honneur, Parijs); beh. H.F. Monceau (1836, id. 1858 en 1865);
pp. 213, 214.

LEFEBVRE Jean Pierre
geneesheer en burgemeester, Montignies-sur-Sambre; beh. Route Couillet-Gilly etc. (1835, id. 1865);
p. 481.

LEFEBVRE Jean Joseph
Luik; fabrikant; lid Regentieraad (1830-1836); gemeenteraadslid (1836-1838);
comm. H.F. Luxembourg (1837); dir. Soc. de Donceel (suiker) (1836);
pp. 236, 237.

LEFEBVRE Leopold H. Jos., baron
° Doornik 26.6.1769; † Kasteel Clercq Doornik 15.9.1844; zoon van Piat Jos. en DELESCOLLE Marie Rosalie; gehuwd te Doornik 3.7.1800 met FARIN Marie Françoise;
industrieel; eigenaar (tapijtfabriek Doornik - grote bloei 1809-1812); gemeenteraadslid (1800); lid provinciale staten (1818); senator (1831-1832); burgemeester Clercq (Biogr. Hainaut II, p. 67);
beh. H.F. Borinage (1837);
p. 217.

LEFEBVRE-MEURET Marc Robert Gh. Jos., baron
° Doornik 8.5.1788; † Br. 13.4.1843; zoon van Piat Franç. Jos. en BOUCHER Robertine; gehuwd te Bergen 13.10.1813 (134) met MEURET Louise Hidalphine ° Bergen 19.5.1794; dochter van Nicolas Hyac. J. en DE NOEFBOURG Julie Charl. Jos.
eigenaar-industrieel (eigenaar o.a. koolmijnen Bellevue, Baisieux en Grand-Bordia (1836); senator voor Roeselare (1831-1839) kath.; comm. Voorlopig Bewind Doornik (1830);
beh. H.F. Borinage (1837); command. in Soc. des ateliers de construction de Boussu (1837);
pp. 113, 114, 217, 218, 219, 221, 252, 277, 278.

LEGRAND
eigenaar van koolmijnen, Borinage;
p. 157.

LEGRAND Arthur
eigenaar, Montigny-Saint-Christophe;
beh. Route Lobbes-Sartiau (1858);
p. 484.

LEGRAND Félix
° Bergen 1811; zoon van Alexandre Antoine en GOSSART Marie Caroline; groothandelaar te Br. (firma J. DEMOT, LEGRAND et Cie) (1838); dir. Soc. des lits militaires (1835); beh. Soc. de filasse d'aloës etc. (1835);
comm. soc. en command. Soc. belge librairie, imprimerie et papeterie (Haumon, Cattoir et Cie); command. Soc. pour la fabrication du noir animal et autres produits chimiques;
p. 498.

LEGRAND Victor
° Bergen 7.5.1808; † 18.1.1869; zoon van Alexandre Antoine Joseph en GOSSART Marie Caroline Antoinette; gehuwd te Bergen 2.9.1840 (128) met DESTOMBES Célestine Henriette Alb. Jos. Franc. ° 22.4.1821; dochter van Aimé J.H. en DOLEZ Célastine Jos. Fr.;
brouwer; groothandelaar en directeur van koolmijnen, Bergen; beh. van steengroeven, smelterijen en walserijen; vice-voorzitter Kamer van Koophandel (1861); voorzitter Handelsrechtbank in 1862 en 1866 (Rousselle, p. 161);
beh. Embranchements Canal Charleroi (1858, id. 1865); beh. Carrières Rombaux (1858, id. 1865); dir. Charb. Hornu et Wasmes; comm. Laminoirs du Centre belge (1864); comm. Soc. d'agrément de Mons (1865);
pp. 7, 462.

LEGRAND-BACHY Ghislain Jos.
bankier; groothandelaar Bergen;
beh. Chem. fer Haut-Bas Flénu (1834);
pp. 359, 361, 362.

LEGRAND-GOSSART Alexandre Antoine Joseph
° Bergen 6.9.1780; † Bergen 19.8.1845; zoon van Hubert Joseph en

ROUSSELLE Ursule; gehuwd te Bergen 22.1.1806 (38) met GOSSART Marie Caroline Antoinette Joseph. ° Bergen 30.7.1785; dochter van Jean Baptiste en DUBOIS Caroline;
groothandelaar steenkool; eigenaar vloot steenkoolschepen; bewerkte belangrijke verbeteringen aan transportsysteem; Handelsrechtbank Bergen 1815; tot dood, 6 maal herkozen als voorzitter; lid Kamer van Koophandel van Bergen 1824 tot dood; raadslid regentieraad 1834; gemeenteraad en schepen (1836-1845) (L'Indépendant, 22.8.1845, p. 2, k. 1, 2 Rousselle, p. 159) (Dir. belast. 1830 : meer dan 80 fl.);
beh. Chem. fer Haut et Bas Flénu (1834); beh. Charb. Hornu et Wasmes (1835); beh. Embranchements Canal de Charleroi (1839); beh. Carrières Rombaux (1838); comm. Ch. fer St.-Ghislain (1842);
pp. 7, 8, 9, 12, 90, 359, 361, 362, 364, 375, 462, 463, 465, 466, 467, 472.

LEGRELLE familie - p. 88.

LEGRELLE Joseph Guillaume
° Antw. 1795; zoon van Joseph Jean en CAMBIER Marie Thérèse Antoinette Josephe (Ann. Nobl., 1854, p. 148); gehuwd 1845 met DE VICQ DE CUMPTICH baronne (L'Ind., 7.9.1845, p. 2, k. 2);
beh. Banq Belg. 1835;
bankier Br. (dir. belast. 1837 : 410,60 fr.; 1847 : 1174,88 fr.); liquidatie bankhuis 1835 (L'Indépendant, 11.6.1835, p. 3, k. 1); comm. Soc. en command. typographique belge (Walhen Ad. et Cie) (1836);
beh. Banq. Foncière (1835) (152a);
p. 523.

LEGROS DE MARCHE Louise Thérèse
weduwe J. Ch. Al. DELMARMOL;
p. 353.

LEHON Charles A. Jos.
° Doornik 10.1.1792; † Parijs 30.4.1868 (of 1.5.1868); zoon Charles Franç.; gehuwd te Laken 11.9.1827 met MOSSELMAN Francoise Zoë; dochter van Dominique Fr.;
advokaat-industrieel; ambtenaar (1843); diplomaat Belgisch gevolmachtigd minister te Parijs (1830-1843); lid regentieraad Doornik (1817-1818); lid provinciale Staten Henegouwen (1818-1824); lid tweede Kamer Staten generaal (1824-1830); lid comité diplomatique en lid Nat. Congres (1830); gemeenteraadslid Doornik (1844); provincieraadslid (tot 1846); minister van State 1856; graaf in 1836 (Biogr. Hainaut, II, p. 72);
beh. Vieille-Montagne (1837, id. 1858 en 1865); beh. soc. Valentin-Coq (zink) (1846); comm. Soc. blanc de zinc (1847);
pp. 225, 227, 229, 290, 301, 302.

LEHON Leopold, graaf
zoon van Charles en MOSSELMAN Françoise;
1864 : beh. Cie-ch. fer et des docks de St. Guen (Vitre, p. 779); beh. S.A. papeterie d'Essoune (Hachette) (Vitre, p. 849); beh. Vieille-Montagne (1858, id. 1865);
p. 225.

LEJEUNE
handelaar en spijkerfabrikant te Fontaine-l'Evêque;
p. 287.

LEJEUNE Désiré Jos., Ridder
° Gent 6.8.1805; † Br. 12.5.1865; zoon van Pierre Victor en VAN LOO Jeanne; gehuwd te Bouchoute 25.5.1835 met CORNELIS Marie Jossine;
advocaat Hoger gerechtshof Brussel; arrondissementscommissaris Eekloo (1835), id. Oudenaarde (1839); ontvanger registratie en domeinen St. Niklaas; algem. comm. Beurs sedert 1845; volksvertegenwoordiger (1835-1848); kathol. (Livre d'or, Ordre Leop., p. 354);
comm. Charb. Longterne-Ferrand (1865);
p. 149.

LEJEUNE Jules
° Antwerpen 15.7.1806;
groothandelaar (1898); eigenaar (dir. belast. 1842 : 543,58 fr.); beh. Banque de l'Industrie (1838); beh. Soc. Corphalie (zink) (1846, id. 1858); beh. Mines Niederfischbach (1855, id. 1858); beh. Austro belge (1863, id. 1865); beh. Ch. fer franco-belge-prussien (1865); beh. Charb. Bray-Maurage etc. (1869);
pp. 67, 68, 293, 295, 335, 336.

LELIEVRE Auguste
dir. Kristalfabriek van Val-St.-Lambert te Seraing;
beh. Manufacture de glaces etc. de Bruxelles (1858); beh. Usine et lavoir Blanc. Misseron (1863);
p. 508.

LELIEVRE Louis
eigenaar, Luik;
beh. Manufactures de glaces etc. de Bruxelles (1865);
p. 508.

LEMME Chrétien Liévin
° Frankfurt (D.); † Antw. 2.11.1863 (2337); zoon van Johann Josua en HERZOG Anna C.; gehuwd 1) met ALBERT Marie Elisabeth ° Offenbach (D.) † Antw. 19.9.1832 (2069); dochter van Joseph en FUCHS Marie E.; 2) gehuwd met ALBERT Adèle ° Parijs 21.7.1815, zuster van vorige;
aandeelhouder Charb. Houlleux (1855); dir. Securitas (ass.) (1819);
p. 140.

LEMYE-RICHEBE
eigenaar, Jemappes;
beh. Charb. Grand et Petit Tas réunis (1858);
p. 64.

LENGLE Albert
° St. Amand (Valenciennes) 8.9.1798; zoon van Alb. Mathieu en MYNARD Adelaïde Florentine;
eigenaar Parijs; militaire carrière (adjudant-majoor 67° linie-regiment infanterie) tot 1841; prefect van département de la Meurthe (Nancy); burgemeester van Valenciennes en prefect van département de la Meuse

(1851) (Arch. Légion d'Honneur, Paris); comm. Charb. Lodelinsart (1836); beh. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858 en 1865);
pp. 24, 25, 122, 123.

LEOPOLD I - pp. 241, 255, 295.

LE ROUXEAU DE ST. DRIDON P. M.
directeur Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.

LESOBRE Charles Nicolas Athan
advokaat, Parijs;
beh. Mines de la Sambre et Meuse (1857, id. 1865);
p. 347.

LESOINNE Charles
° Luik 20.10.1805; † Luik 25.5.1873; zoon van Nicolas Maximilien en SIMONON Marie Jos. Rosalie;
industrieel Luik (wapens); gemeenteraadslid Luik (1841); Handelsrechtbank rechter (tot 1843);
volksvertegenwoordiger (1843-1870) liberaal (Bochart, II, p. 72); comm. Charb. Val. Benoît (1856, id. 1858 en 1865); beh. Cie royale asturienne Mines (1858, id. 1865);
pp. 152, 153, 317.

LESOINNE Familie - pp. 152, 154, 180, 186, 318, 319, 321.

LESOINNE J.F. - p. 153.

LESOINNE Maximilien Nic.
° 1774; † 1839;
gehuwd met SIMONON Marie Jos. Ros.;
wapenfabrikant; eigenaar en uitbater van steenkoolmijnen; volksvertegenwoordiger (1839);
pp. 152, 153, 180, 318, 319, 320.

LESOINNE Phil. J. Adolphe
° Luik 6.5.1803; † Val. Benoît 3.10.1856;
ingenieur; professor universiteit Luik 1828, toegepaste wetenschappen; metallurgie; stichter school; conservator collectie mineralogie-geologie; lid soc. royale des sciences (1835); lid conseil de salubrité publique de la province Liège; lid comité provinciale de statistique; stichter soc. littéraire wallone etc. 1853; stichter Cie royale asturienne des mines; gemeenteraadslid Luik (1848-1856) (Biogr. nat., XII, p. 71); beh. Cie royale asturienne des mines (1853);
pp. 152, 317, 318, 319, 320, 321.

LESTIBOUDOIS Thémistocle
° Rijssel 1797; † 12.11.1876;
geneesheer; botanicus; politicus (lib.); lid gemeenteraad Rijssel; lid algemene raad Departement du Nord (1843); professor 1848 Universiteit Parijs; volksvertegenwoordiger (1849); request meester provincie Constantine (Algerië) (Diction. contemporains, 1861, p. 1093);
beh. soc. houillères et ch. fer d'Epinac (Saone et Loire) (Vitu, p. 811);

1837 : beh. Charb. Péronnes; beh. Charb. Barette; beh. Charb. Escouffiaux, 1837;

pp. 33, 35, 51, 53, 144, 145.

LETELLIER Adrien Léopold Auguste

° Beaumont 15.7.1791; † Bergen 14.6.1866; zoon van François Denis en REUFLET Marie Anne Joseph; gehuwd met CARPENTIER Emma Josephine ° Oostende 2.3.1806; dochter van Charles Nicolas Henri en VAN GROOTVEN Clarissa Thérèse (Bev. Tell. 1846);

advokaat; lid provinciale staten Henegouwen; lid van gemeenteraad Bergen; verkozen Nat. Congres; vice-voorzitter Société des Sciences etc. Hainaut (Rousselle, p. 164, Biogr. Nat., XII, p. 28);

commiss. Charb. d'Havré, Obourg et St. Denis (1837); in 1858 : comm. ch. fer Haut et Bas Flénu; beh. Charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (id. 1858); beh. Charb. Grand-Bouillon etc. (1860, id. 1865); beh. Charb. Ciply (1862, id. 1865);

pp. 56, 72, 359.

LETORET Charles Eugène

° Thuillies 1795; † Br. 13.12.1876; gehuwd met GERARD Jeanne ° Bergen 1797 (B.R. Bergen, 1846);

groothandelaar Bergen (Dir. bel. 1830, meer dan 80 fl.); lid Kamer v. Koophandel van Bergen (1837);

beh. Charb. Levant du Flénu (1835, id. 1858 en 1865); comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1835, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Agrappe et Grisœuil (1837); comm. Bois scierie Molenbeek (1840); comm. Ch. fer Mons-Hautmont (1856, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Carabinier (1860, id. 1865); comm. Houillère Santa-Anna (1864); in 1858 : beh. Charb. Longterne (id. 1865); beh. Charb. Turlupu (1865);

pp. 11, 27, 40, 92, 101, 160, 416, 440.

LETORET Jules Charles Alexandre

° Bergen 25.3.1822; † Parijs 27.9.1898 (Bibl. Nat., T. 2, p. 511);

directeur Charb. Produits Flénu (1858 en 1865);

comm. Galeries St.-Hubert (1858, id. 1865); beh. Nouvelle banque de l'Union (1873);

pp. 3, 23.

LETRANGE L.

industrieel, Parijs; L. Letrange et Cie, smelterijen van St. Denis en Romilly;

beh. Mines H.F. de la Sambre (1858);

p. 328.

LEVAINVILLE Ernest

eigenaar, Parijs;

1864 : beh. Compagnie des mines de Campagnac (soc. civ.); beh. Houillères réunis Quaregnon (1865); beh. Charb. Turlupu (1865);

pp. 92, 133.

LEVEQUE Charles

Brussel; secretaris Caisse hypothécaire (1838);

beh. Charb. Sacré-Madame (1838); beh. Soc. de Couvin (met.) (1839);
pp. 86, 253, 257, 258.

LEWIS-SMALE H.
groothandelaar Tottenham (Middlesex - Gr. Brit.);
beh. Chem. fer Louvain-Jemeppe (1845);
p. 397.

LEYDEN D.
eigenaar, Keulen;
comm. Mines de Bleyberg (1846, id. 1858);
pp. 283, 306.

LEYSEN Theodore
ingenieur; architect Antwerpen;
comm. Chem. fer Turnhout (1858, id. 1865);
p. 428.

LHOEST Joseph
industrieel Châtelineau; provincieraadslid en burgemeester; comm. Cie de Floreffe (glas) (1853, id. 1865); comm. Le Secourable (ass.);
p. 512.

LHONNEUX-DETRU Hyacinthe
bankier (1837); commissionnair in effecten (1839) te Hoei; beh. Fabrique fer Hoyoux (1837); comm. Mines, usines de la Sambre (1857); beh. Soc. Corphalie (zink) (1858); comm. Comptoir liégeois prets sur marchandises (1860, id. 1865);
pp. 322, 293, 347.

LICOT Alphonse
gehuwd met DE JACQUIER DE ROSEE Marie Jos. Léon; dochter van Alphonse en DE GOER DE HERVE Josephine;
eigenaar van smelterijen Chimay (1852);
comm. Forges Providence (1858, id. 1865);
p. 244.

LICOT Michel
° 1787; gehuwd met SAVARY Elisabeth Anne;
eigenaar van smelterijen Chimay (te Pont St. Nicolas en Brûlard) (1825) (verkiesbaar senaat 1847);
beh. H.F. Providence (1838);
pp. 244, 246.

LICOT DE NISMES Auguste M.H. Oct.
° Chimay 3.1.1827; † Br. 5.7.1881; zoon van Michel en SAVARY Elisabeth; gehuwd 5.5.1847 met COGHEN Henriette J.F. (Ann. Nobl., 1848);
eigenaar van smelterijen; grootgrondbezitter;
volksvertegenwoordiger te Boussu-en-Fagne (Namen); voor Thuin (1856-1857) katholiek;
comm. Fabrication acier procédé Chenot (1856, id. 1858); beh. Fabrication acier procédé Chenot en France (1857, id. 1858); beh. Fabrication acier procédé Chenot (1858); beh. Chem. fer Chimay (1858); beh. Canal Blaton-

Ath (1863, id. 1865); comm. Linière St.-Gillis (1865);
pp. 244, 246, 337, 338, 339, 454, 500.

LIEDTS Charles Auguste, baron
° Oudenaarde 1.12.1802; † Br. 21.3.1878; zoon van Laurent en GHEYSENS Jeanne; gehuwd te Antw. met DE HAEN Rose Olive;
gouverneur Société Générale (1862-1877);
advokaat tot 1831; magistraat tot 1840; procureur des Konings Oudenaarde; regeringscommissaris; rechtbank eerste aanleg Gent 1830; voorzitter id. rechtbank te Antwerpen (1831-1840); ambtenaar gouverneur provincie Henegouwen, 1841-1845; gouv. prov. Brabant 1845-1860; volksvert. Oudenaarde 1831-1848; min. Binnenl. Zaken 1840-1841; ad interim min. fin. 1852 en 1852 tot 1855, min. van State 1857; baron 1870; belast diplomatieke missies te 's Gravenhage (1848-1851); te Parijs (1852), liberaal (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 253) (verkiesbaar Senaat 1863);
beh. La Belg. maritime ass. (1807); beh. Charb. St. Hadelin (1873); in 1858 : La Belg. ass. Inc.; comm. charb. Monceau-Fontaine et Martinet (id. 1865); beh. H.F. Marcinelle et Couillet; in 1865 : voorzitter beh. Mutualité; beh. Ch. fer Dendre et Waes; beh. ch. fer Mons-Hautmont; beh. charb. Produits; comm. charb. réunies Charleroi; beh. charb. Sacré-Madame; beh. Charb. Carebinier; comm. Phénix mach.; beh. Fonderie Haine-St.-Pierre; beh. Soc. royale horticulture Belg.;
pp. 3, 27, 86, 113, 122, 127, 160, 232, 249, 359, 416, 420, 426, 440, 517, 521.

LIEFMANS Victor
burgemeester, Oudenaarde;
beh. Chem. fer Hainaut-Flandres (1858, id. 1865);
p. 451.

LIENARD François
directeur Charb. Péronnes (1858); directeur Charb. Grand-Bordia (1865);
p. 144.

LIEUTENANT Henri
industrieel, Verviers; comm. Route de Hodimont (1865);
p. 476.

LIMNANDER DE NIEUWENHOVE Victor
eigenaar Luik; secretaris van het Kabinet van de Koning; comm. Fonderie Haine-St.-Pierre (1865); beh. soc. Hollando-belge (1861);
p. 249.

LINARD
aandeelhouder Bonnet-et-Veine à Mouches te Quaregnon;
p. 90.

LINON Gustave
ingenieur te Herve; dir. charb. de Herve (1865);
p. 61.

LIPPENS Auguste M.
° Gent 7.11.1818; † Gent 11.3.1892; zoon van Philippe en DE NAEYERE Victorine; gehuwd te Aken (Dtsl.) 1843 met HUETGENS Maria Theresia M. Theod. Hub. ° Aken 20.10.1824; † Nice 19.12 1862;

eigenaar; burgemeester van Moerbeke; lid provincieraad Oost-Vlaanderen; voorzitter provinciale landbouwcommissie prov. Oost-Vlaanderen; voorzitter bestuurscommissie landbouwinstituut Gembloers; volksvertegenwoordiger (1865); senator (1882 tot 1884); beh. Charb. Falnuée (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 147, 148.

LIPPENS Eugène
Braine-le-Comte, ingenieur; comm. Charb. Falnuée (1865); comm. Soc. d'histoire naturelle (1865);
pp. 147, 148.

LOGE Henri
notaris, Namen; beh. Mines de Védrin (chem.) (1858); comm. Terres plastiques etc. Andenne (1853, id. 1858 en 1865);
pp. 352, 353.

LOMBARD Lamb. Materne
professor Universiteit Luik, geneesheer; lid regentieraad Luik (1830-1836);
beh. Soc. métall. Sart-de-Seilles (1858); beh. Mines Valentin-Coq. (zink) (1846);
pp. 290, 333.

LONHIENNE Louis
° Luik 9.1.1789; † Luik 22.4.1871; zoon van Laurent Godefroid en JOLIN Elisabeth Marguerite; ongehuwd;
advokaat; senator voor Luik (1858-1871), liberaal;
beh. Mines, fonderies des 7 Montagnes (1857, id. 1865);
p. 345.

LONHIENNE-DAVID Godefroid
inspecteur, registratie en Domeinen (1857), Luik; eigenaar (1858); comm. Mines des 7 Montagnes (1857, 1865); beh. Charb. Paradis, d'Avroy (1858 en 1865);
p. 345.

LOOF Albert
bankier Gent;
comm. Mines et fonderies de Niederfischbach (1855);
p. 335.

LORENTZ
eigenaar smelterij Hourpes (1853);
p. 327.

LOUCKE-MACARTAN Eugène
directeur-agent van verschillende N.V.'s te Rijssel;
comm. Charb. Escouffiaux (1837); beh. Comptoir d'escompte de l'arrondissement de Lille (Vitu, 1864, p. 360);
p. 51.

LUCQ Auguste
Mauberge (1858);
directeur Fabrique de fer d'Ougrée (1844);

directeur Mines, usines de la Sambre (1858);
pp. 211, 255, 327.

LYALL Charles, ridder
Londen; beh. Grande Cie du Luxembourg (1846); beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858);
pp. 384, 406, 410, 411.

MAAS Victor
groothandelaar; beh. Mach. fabr. Boussu (1839);
p. 251.

MABILLE Gustave
eigenaar en belastingontvanger Roeulx; comm. Route Roeulx-Mons (1838, 1858 en 1865);
p. 480.

MACKENSIE-SHAW William
° Burnley (Lancashire) 20.3.1794; † 19.10.1851;
groot bouwer van wegen en bruggen; begon carrière als timmerman bij Leeds en Birmingham kanaal (1811); werd ingenieur bij kanaal-compagnie (1832); legde een groot aantal spoorwegen aan in Frankrijk te samen met Thomas Brassey (1840-1848) (Boase, II, p. 632);
beh. Chem. fer Tournay-Jurbise (1845);
pp. 394, 395, 422, 428.

MACTAGGART John, sir
° Wigtonshire 15.3.1789; † Ardwell 13.8.1867; zoon van John;
eerste baronet (1841);
handelaar Londen; lid Parlement Wigton district (1835-1837) (Boase, II, p. 682);
beh. Chem. fer et canal Vallée Dendre (1846); dir. British and Irish Grand Junction (1848); beh. Port Patrick Railway (1862, id. 1865);
p. 403.

MAELCAMP Charles
° 1784; eigenaar Hornues (verkiesbaar senaat 1832);
comm. Charb. d'Havré, Obourg et St. Denis (1837);
p. 56.

MAERTENS Antoine, Pierre
° Doornik 17.11.1817; zoon van Jean François en SMITH Adrienne; gehuwd te Br. 30.9.1841 (956) met TRUMPER Henriette Jos. Désirée ° Antwerpen 9.2.1836; dochter van Pierre Jos. Marie en MALINGIE Josephine;
(1817) bediende spoorwegen; bankier Br. (1856);
beh. Cie chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858);
pp. 451, 452.

MAGHERMAN Ivo
° Ronse 9.12.1809; † Ronse 10.6.1887; zoon van Jean Joseph en BUYSSE; gehuwd met VAN DER EECKEN;
advokaat balie Ronse; schepen (1839); burgemeester (1841-1848); provinciaal raadslid, Oost-Vlaanderen (1836-1846); volksvertegenwoordiger (1852-1887), katholiek (Bochart, p. 74, II);
p. 451.
MAGIS Léon
directeur mijnen en hoogovens van de Vesder te Dolhain-Limbourg; beh. Charb. Herve-Wergifosse (1865); beh. Met. Rocheux et d'Oneux (1865);
pp. 61, 399.
MAGNAY William, sir
° College Hill. Londen 4.3.1797; † Bedfort 3.4.1871; zoon van Christopher; lord-mayor van Londen (1821);
groothandelaar in kantoor- en schrijfbehoeften; schepen Vintry Ward (1838-1857); sheriff Londen 1841; baronet (1841); Lord Mayor (1843-1844); faillissement (1858);
beh. Grande Compagnie de Luxembourg (1846);
pp. 406, 409, 410, 411.
MAGNEE André
gehuwd met een VAN KEER; groothandelaar Luik; comm. Charb. Bonnefin (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 138, 139.
MAHIEU Achille
eigenaar van koolmijnen, Pâturages;
comm. Charb. Haut-Flénu (1838); beh. Charb. Turlupu (1839);
pp. 30, 75, 92.
MAHY gebroeders
Statte;
p. 293.
MALBRUN Charles Dominique
particulier ontvanger, Havré;
beh. Route Roeulx-Mons (1858, 1865);
p. 480.
MALENGREAUX Louis
chirurg, Pâturages; comm. Charb. Bonnet-et-Veine à Mouches (1838);
p. 89.
MALI Jules
Verviers;
p. 270.
MALIBRAN
comm. H.F. Monceau (1865);
p. 213.
MALLET Alphonse
bankier Parijs;
comm. Manufacture de glaces etc. Bruxelles (1858, id. 1865); in 1864 :

beh. Cie gaz de la ville St. Quentin (Vitu, p. 857); beh. Cie ass. gén. maritime (Vitu, p. 863); beh. Cie ass. gén. incendie (Vitu, p. 860); beh. La France (ass.) (Vitu, p. 894); beh. Cie ass. gén. vie (Vitu, p. 902); beh. L'Union (ass.) (Vitu, p. 904); beh. Cie ass. gen. grèle) (Vitu, p. 911); p. 508.

MALLET Charles

Frans bankier (Mallet frères);

beh. Manufacture de glaces Bruxelles (1858, id. 1865); in 1864 : beh. Crédit foncier de France (Vitu, p. 319); beh. Crédit agricole (Vitu, p. 333); beh. Soc. gén. de Crédit mobilier (Vitu, p. 347); stichter Soc. fin. internationale Mallet frères (id., p. 376); beh. Soc. gén. de commerce et industrielle Amsterdam (1863) (id., p. 492); beh. Paris, Lyon-Marseille (chem. fer) (id., p. 595); beh. Soc. antrichienne ch. fer d'Etat (id., p. 638); stichter soc. gén. crédit mobilier espagnole, stichter (Mallet frères); Banque impériale ottomane (id., p. 1524); beh. Cie 4 canaux appareillés (id., p. 785); soc. houillères et chem. fer d'Epinac (id., p. 811); beh. Cie des docks-entrepots du Havre (id., p. 816); beh. Cie docks-entrepots de Marseille (id., p. 816); beh. l'Union (ass. incendie) (id., p. 899); beh. l'Union (vie) (id., p. 904); comm. Soc. E. D'Arcet et Cie (id., p. 988); pp. 162, 508.

MALLEZ Joseph, Philippe

eigenaar van mijn La Sablonnière (1846), St. Ghislain;

aandeelh. Charb. Mambourg et Bellevue (1851 : 1.427 a.); comm. Charb. Charleroi (1846); comm. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858); pp. 103, 104, 122, 124.

MALOU Jules, Edouard, François

° Ieper 19.10.1810; † St.-Lambrechts-Woluwe 11.7.1886; zoon van Jean Baptiste François en VAN DEN PEEREBOOM Marie Thérèse; gehuwd met DELEBECQUE Florence Josephe, ° Gent 1813;

dir. Soc. Gén. 1849-1871; vice-gouverneur 1871 (geen aandeelhouder vóór 1848); advokaat; kath. politicus; financier; carrière in administratie (ministerie Justitie statistiek) (van 1836 tot 1844); volksvertegenwoordiger (1841-1844); gouverneur Prov. Antw. (1844-1845); minister Fin. kabinet Van de Weyer en van De Theux senator voor St. Niklaas (4.2.1862-9.6.1874); min. zonder portefeuille Kab. D'Anethan (1870-1871); kab. J. Malou (fin. en oorlog ad-interim) (1871-1873 en 1884); senator St. Niklaas 18.3.1866-10.8.1886; lid min. raad (1870); min. van State (1870); auteur pol., monetaire en economische werken; stichter kath. dagbladen (Livre d'or, I, p. 254; Bochart, p. 75, enz.); comm. charb. réunis Charleroi; (1851); beh. Ch. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858); beh. charb. Crachet Picquery (1857 en 1865); beh. ass. Nationale belg. (1858, id. 1865); beh. ch. fer Nord belge (1861, id. 1865); beh. Mines et usines Lavoir (1863, id. 1865); beh. Cie immobilière Belgique (1863); beh. soc. charb. Bray-Maurage etc. (1869); in 1858 : beh. ch. fer Charleroi-Louvain; beh. Ch. fer Dendre et Waes (id. 1865); beh. ch. fer Mons-Hautmont (id. 1865); beh. charb. Hornu et Wasmes (id. 1865); comm. charb. Levant Flénu (id. 1865, comm.); comm. charb. Longterne (id. 1865 beh.); beh.

Charb. Bellevue, Baisieux, etc. (id. 1865); comm. charb. réunis Charleroi (beh. charb. Monceau-Fontaine-Martinet (id. 1865); beh. H.F. Marcinelle-Couillet; beh. Mines Membach; in 1865 : beh. ch. fer Est-Belge; beh. charb. Nord Charleroi; beh. charb. Val. Benoît; beh. ch. fer Turnhout; beh. H.F. Sclessin;

pp. 7, 11, 15, 27, 100, 113, 122, 127, 130, 152, 155, 160, 177, 187, 272, 416, 420, 428, 433, 440, 517, 521.

MALOU-MOERMAN Victor

eigenaar Brussel (1858);
comm. charb. Produits (1858, id. 1865);
p. 3.

MARBAIS Désiré

particulier ontvanger en gemeenteraadslid, Couillet;
beh. des branchements route de Beaumont (1865);
p. 478.

MARCELLIS Charles H.

° Antwerpen 16.1.1798; † Luik 12.8.1864; zoon van Pierre Gomard en BOON Marie Elisabeth; gehuwd op 14.5.1823 met REGNIER Josephine; advokaat Hof van Beroep Luik; industrieel sedert 1833; constructie-werkhuis; dichter en publicist; medewerker aan „le Politique" (1830-1833); volksvertegenwoordiger (1832-1833); liberaal (Biogr. nat., XIII, pp. 425-429) (verkiesbaar senaat 1846);
beh. H.F. Espérance (1836, id. 1848);
p. 202.

MARQUERITTE

aanbrenger charb. Nord de Charleroi;
p. 130.

MARISCHAL, Mevrouw - p. 467.

MARTENS-DE MEERSMAN J.

advokaat, Gent; comm. Filature Linière La Lys (1838);
p. 504.

MARTINI Joseph Hyacinthe Jacques, graaf

° Antw. 7.7.1791; † 17.7.1873; zoon van Jacques Joseph Nicolas en DUBOIS DE VROYLANDE Jeanne-Colette, Françoise; gehuwd 7.5.1822 met MEEUS Anne, Josephine, Françoise, Thérèse; ° Br. 7.8.1803; dochter van François Joseph en VANDERBORCHT Marie-Thérèse; zuster Ferd. MEEUS (Thonissen, p. 245);
censor Soc. encouragement militaire (1836); comm. Charb. Nord du Bois de Boussu (1837); dir. Navigation liégeoise; beh. Charb. Grand-Conti et Spinois (1839); comm. H.F. Luxembourg (1841); comm. mines de Membach (1845, id. 1858);
pp. 7, 26, 38, 96, 236, 272.

MARTINI Henri, graaf

° 29.4.1825; zoon van Jos. Hyac. Jacques en MEEUS Anne, Jos, Franc.;
ex. kapitein van de pauselijke zouaven;
beh. Charb. Hornu et Wasmes (1858 en 1865); comm. ch. fer Haut et

Bas Flénu (1858); comm. charb. Longterne (1858, id. 1865); comm. charb. Boussu St. Claire (1858, id. 1865);
pp. 7, 27, 125, 359.

MARTINI Célestin
° Brussel 8.5.1826; † St. Joost-ten-Noode 13.4.1867; zoon van Joseph Hyac. Jacques en MEEUS Anne, Jos. Franç.; gehuwd te Hamois 23.11.1858 met D'ANDRIMONT Emma, Charl. Henr. V.; ° Luik 17.6.1834; dochter van Victor (Ann. Nobl., 1984, II, p. 1459);
afdelingshoofd aan provinciaal bestuur, Luik;
comm. ch. fer Haut et Bas Flénu (1865);
p. 359.

MARTIN, gebroeders
uitbaters van koolmijn le Martinet;
p. 127.

MASEAUX A.
beh. Route Gosselies-Bascoup (1865);
p. 482.

MASKENS Charles
° 19.1.1807, Br.; ongehuwd; advokaat aan het Verbrekingshof Br. (verkiesb. senaat 1865); beh. Forges Haine-St.-Pierre (1858);
pp. 249, 250.

MASKENS François
° Br. 25.10.1778; † Br. 31.1.1961 (596); gehuwd te Br. 5 pluviose j. XII (159) met TIBERGHIEN Marie, Isabelle, Josephe; ° Br. 14.7.1771;
eigenaar (verkiesbaar senaat 1835) (aandeelh. Soc. Gen. vanaf 1828); beh. H.F. Monceau (1836);
p. 213.

MASKENS Louis
° Brux. 10.4.1812; † Br. 17.3.1879; zoon van François en TIBERGHIEN Marie, Isab. Jos.; gehuwd met PREVINIAIRE Victoire, Fr., Eug.; ° Molenbeek 29.3.1817; † Br. 8.8.1894 (2629); dochter van Jean-Baptist en DE HEMPTINNE Marie, Aldegonde;
advokaat; lid algemene raad der armenhuizen; lid gemeenteraad (verkiesbaar Senaat 1868); commissaris Société Générale (1866-1879);
comm. charb. Sarslongchamps (1835); comm. Haine-St.-Pierre (mech.) (1836 en 1865); comm. cie gén. Matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865); beh. Belgique Mar. ass. (1857, id. 1858 en 1865); comm. Soc. roy. de zoologie (1865); in 1858 : Galeries St. Hubert (id. 1865);
pp. 15, 249, 342.

MASQUELIN François Jos. Prosper
advokaat Brussel;
beh. Charb. Longterne-Ferrant (1865); beh. Cie belge réass. (1857, id. 1858 en 1865); agent Cie belge ass. gén. incendie (1858); agent Cie belge ass. gén. vie (1858, id. 1865);
p. 149.

MASQUILLIER - p. 304.

MASSON J.F.
uitbater van koolmijnen Charleroi;
p. 142.

MASSON Louis
Piéton; directeur Charb. Piéton (1858 en 1865);
p. 110.

MASSON Lucien
advokaat Verviers; comm. Nouvelle-Montagne (zink) (1858);
p. 270.

MASTERMAN John, junior
° 1781; † Leyton (Essex) 23.1.1862; zoon van William;
partner in bankhuis Masterman, Peters, Mildred, Masterman and Co, Lombard Street Londen, werd gefusioneerd met Agra and United Service Bank (1865); stopzetting van betaling in 1866; directeur East-India Company (1823-1846); lid Parlement voor City van Londen (1841-1857); (Boase, III, p. 178; zie ook Price, Country bankers, p. 113);
beh. Grande Cie du Luxembourg (1846); beh. chem. fer Anvers-Rotterdam (1852); beh. Chem. fer Turnhout (1853); dir. Northern and Eastern Railway (1858); dir. Royston and Hitchen (1848, 1853 en 1858); dir. Caledonian Railway (1848); dir. Scottish Midland Junction (1848); dir. Newport, Abergavenny and Hereford Railway (1853) (Bradshaws);
pp. 406, 410, 411, 422, 423, 424, 428, 429.

MASUI
staatsingenieur
p. 385.

MASUIZY DE AGUIRRE - p. 431.

MATHEY Aimée Em.
gehuwd met BERTHENOD DE MONTBRESSIEU te St. Martin-La-Plaine (Fr.);
p. 353.

MATTEZ Joseph
landbouwer, Trazequies; beh. Route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 482.

MATTEZ Th.
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

MATTHIEU Josse Pierre
° Br. 22.11.1785; † Thorout 4.6.1863 (Br. 2528); zoon van Henri Georges Géry en BRINCK Emerence; gehuwd te Br. 25.5.1817 (191) met T'KINT Jeanne Pétronille, ° Br. 5.8.1797 (1622); † Br. 25.11.1863 (4887); dochter van Jacques Domenique en VAN DER BORCHT Anne Marie;
thesaurier Soc. Gén.; dir. 1849-1863 (stichter);
bankier (firma MATTHIEU J.P. en MOEREMANS G (schoonbroer) (1827-1845);
gemeenteraadslid; lid Kamer van Koophandel (1816-1841); handelsrechtbank (hulprechter, 1817 en 1827, rechter 1818-1819); (verkiesbaar senaat in 1838);

beh. ass. mut. Surêté. Repos (1819-1858); dir. Cie de Brux. ass. (1858); beh. Soc. du Lux. (1828); comm. Soc. de Comm. (1835); beh. charb. Produits (1835, id. 1858); comm. Charb. Levant du Flénu (1835, id. 1835 id. 1858); comm. Soc. Mutualité (1836, id. 1858); comm. charb. Longterne (1836, id. 1858); beh. Charb. Couchant du Flénu (1836, id. 1858) (Couchant et Cossette); beh. charb. Monceau-Fontaine et Martinet (1852, id. 1858); beh. ch. fer Dendre-Waes (1852, id. 1858); beh. ch. fer Anvers-Rotterdam (1852, id. 1858); beh. charb. Crachet Picquery (1857, id. 1858); comm. H.F. Châtelineau (1858); comm. embranchements canal Charleroi (1858); beh. mines Membach (1858); dir. ch. fer Charleroi-Louvain (1858); comm. ch. fer Morialmé-Châtelineau (1858); dir. Nat. Bank (1850-1853);
pp. 3, 7, 11, 27, 30, 75, 96, 113, 119, 123, 127, 155, 187, 272, 416, 420, 422, 433, 457, 462, 476, 517, 519, 521.

MATTHIEU Jules Joseph Louis
° Br. 18.9.1802; zoon van Josse Pierre en 'T KINT Jeanne Pétronelle;
comm. Soc. Gén. 1864-1894;
bankier (firma MATTHIEU J.P. en zoon) (Pat. 1858); verkiesbaar Senaat vanaf 1863;
comm. ch. fer Pepinster-Spa (1852, id. 1858, beh., 1865); beh. ch. fer Turnhout (1853, id. 1858 en 1865); 1858 : comm. charb. Chartreuse et Violette; was in 1858 : beh. ass. mut. Sûreté et Repos; beh. ass. Cie de Brux., id. 1865 dir.; comm. charb. Hornu et Wasmes (id. 1865); dir. ass. La Nationale Belge; comm. ch. fer Anvers-Rotterdam (id. 1865); in 1865 : beh. Soc. route de Laken à Schaerbeek;
pp. 5, 422, 424, 426, 427, 428, 476, 518.

MATTHIEU-MOEREMANS, firma - p. 41.

MATTHYSSENS Henri François
° Antwerpen 4.10.1813; † Antw. 3.7.1862 (1713); zoon van Jan Frans en PEUTERMANS Barbara R.; gehuwd te Antw. 30.5.1832 (135) met DE PUES Margareta; ° Antw. 25.8.1808; dochter van Marc Jos. en CANTAERT Marie-T.;
groothandelaar, Antwerpen;
comm. Antverpia (ass.) (1850, id. 1858); beh. Chem. fer de Turnhout (1853); beh. Soc. industrielle et commerciale d'Anvers (1858);
p. 428.

MAYNIEL
beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

MEEUS-VANDERMAELEN Joseph Pierre
° Br. 29.7.1793; zoon van Henri Joseph en VAN DER BORCHT Marie Madeleine; gehuwd te Br. 28.7.1813 (313) met VANDERMAELEN Thérèse; ° Br. 3.5.1792; † Molenbeek 14.3.1850; dochter van Guillaume en DE RAEYMAEKERS Barbe Anne; neef en zwager van Ferdinand MEEUS (Thonissen, p. 243);
industrieel (suikerraffinaderij, hout, stoffen in caoutchouc) (1836); eigenaar;
burgemeester, St. Joost-ten-Noode;

comm. charb. Produits Flénu (1835); beh. Charb. Levant Flénu (1835); comm. H.F. Sclessin; beh. Société de Commerce (1835); beh. H.F. Châtelineau (1835); comm. Caisse des propriétaires (1835); beh. Charb. Longterne (1836); beh. charb. Agrappe et Grisœuil (1837); beh. charb. Mambourg et Bellevue (1837); beh. Bois Molenbeek (1840); beh. Charb. Charleroi (1846); conseiller Soc. Tissage à la mécanique etc. (1846); aandeelhouder : H.F. Marcinelle et Couillet (1838 : 400 a.); Soc. encouragement service militaire (1837 : 25 a.); H.F. Luxembourg (1841 : 75 a.); dir. Soc. encyclographique des sciences médicales (soc. en command.) (1837); command. beh. Soc. pour le commerce etc. des bois de Br. (Vander Maelen et Cie, 1837); Association pour la recherche du sel prov. Luxembourg (2 a.);

pp. 3, 11, 27, 40, 44, 45, 103, 131, 177, 187, 191, 284, 506, 519.

MEEUS Pierre François Joseph

° Br. 9.8.1792; zoon van François Joseph en VANDERBORCHT Marie Thérèse; gehuwd te Br. 7.9.1812 (338) met BRION Marie Jeanne Pauline, ° Br. 15.10.1793; dochter van Paul, Jos. en LEJUSTE Marie;

comm. Banq. Foncière (1835); comm. H.F. Châtelineau (1835); beh. Soc. de Br. (mach.) (1837); beh. Raffinerie Nationale (1835); beh. Manufacture de glaces, etc. (1836);

beh. Soc. ch. fer St. Ghislain (1842); stichter soc. en command. pour fabriquer les briques à la mécanique (1838);

pp. 7, 240, 241, 376.

MELLET

ingenieur, oud-leerling van Ecole polytechnique;

beh. Soc. Grande-Montagne (zink) (1846);

p. 280.

MELLEZ Georges Ernest

directeur koolmijn Saint-Martin (1856); Marchienne-au-Pont; comm. Charb. Longterne-Ferrant (1856, id. 1858 en 1865); beh. Soc. Charb. St. Martin (1869);

p. 149.

MELOT Désiré

notaris Flavion (1869); beh. Forges du Zône S.A. (1869); beh. Forges de l'Heure (1858, id. 1865); beh. Banque de Dinant (1869); beh. Chemin fer plateaux Herve (1869);

p. 266.

MELOTTE-NIZET, familie - p. 510.

MENNE A.

comm. charb. Vallée Piéton (1865);

p. 135.

MERCIER Edouard Joseph

° 's Gravenbrakel 12 germinal VII (1.4.1799); † Br. 18.1.1870; zoon van Hubert Joseph en FRANCOIS Marie Josephe Ghislaine; gehuwd 1) te Br. 20.4.1831 (351) met MASTRAETEN Jeanne Reine Em. Virg.; ° Br.

7.9.1808; † St. Joost-ten-Noode 5.4.1835; dochter van Pierre Joseph en VANDER HAEGEN Anne; 2) BOREL Julie Esther;
comm. Banq. Belg. in 1851;
ambtenaar ministerie financiën, in 1839 : dir. algm. beheer, daarna inspecteur generaal der directe belastingen, kadaster, douane en accijnzen); Volksvertegenwoordiger voor Nijvel (13.6.1837 tot 12.11.1857); gouverneur prov. Henegouwen (12.8.1845 tot 12.8.1867); Kamer voor Nijvel (14.6.1859 tot 9.6.1863); min. fin. kabinet Lebeau (18.4.1840 tot 13.4.1841); id. kabinet d'Anethan (16.4.1843 tot 30.7.1845); kabinet De Decker id. (30.3.1855 tot 9.11.1857); min. van State (12.8.1845) (Livre d'or, Ordre Léop. I, p. 254. Scheler, p. 89);
comm. Asphalte Lobsann (1838); beh. La Royale belge (1853, id. 1858 en 1865); comm. H.F. Montignies (1853, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Ciply (1862, id. 1865); comm. Constructions Jubise (1863); comm.. Exploitations ch. fer (1864); in 1858; beh. charb. Courcelles-Nord (id. 1865); beh. Union des papeteries du Prince et du Pont d'Oye (1865);
pp. 79, 313, 315, 514.

MERLIN Albert
° Jemappes 8.8.1781; zoon van Philippe Alb. Jos en DEGHILAGE Cath Dés. Jos.; gehuwd te Bergen 19 vendémiaire XI (16) met MERLIN Hyacinthe L. ° Bergen 14.3.1799; dochter van Thomas Jos en WAROQUIER Marie, Fr.; eigenaar Jemappes;
beh. Charb. Jolimet et Roinge (1846);
p. 106.

MERSCH Hippolyte
Brussel, vérificateur bij Registratie;
comm. Mines etc. de Niederfischbach (1858); comm. Charb. Bellevue St.-Laurent (1859);
p. 335.

MESSEN
Roubaix (Fr.); commissiehouder en beh. Canal de l'Espierre (1845);
pp. 469, 472.

METTENIUS Jean Guillaume
° Frankfort 1777; † Br. 16.1.1850 (211); zoon van André Daniel Louis en OVERMANN Elisabeth Marg.; gehuwd te Br. 19.10.1807 met MOSSELMAN Marie Jos. Carol., ° Br. 20.12.1781; dochter van Arnould L. en VELGHE Marie Jeanne Pétrouille;
comm. Société Générale (1823-1829); comm. Banque de Belgique (1835); groothandelaar-bankier; wisselagent en commissionair (1827);
bankier van Willem I en Leopold I; gemeenteraadslid 1836-1845; lid van Kamer van Koophandel Br. (1816-1850);
comm. Fabrique de fer d'Ougrée (1836);
pp. 207, 418, 523.

MEYNIAC Pierre François
Parijs; comm. Soc. Nouvelle-Montagne (zink) (1845);
p. 270.

MICHELET Auguste
Ribemont (Fr.); beh. soc. de la Nouvelle-Montagne (1858);
p. 270.

MICHIELS Gebroeders - p. 204.

MICHIELS Georges
groothandelaar;
eigenaar van smelterijen Ougrée;
beh. dir. H.F. Ougrée (1835); beh. Fabrique laines peignées (1838); beh. stichter Soc. en command. Brasseries belges (R. Hambrouck et Cie) (1838);
pp. 171, 173, 174, 188, 504.

MICHIELS Télémaque
groothandelaar Luik; fabrikant (1841); lid van provinciale Raad; beh. H.F. Borinage (1837); beh. Charb. Bray, Maurage, Boussoit (1837);
aandeelhouder Fabr. Fer d'Ougrée (50 a.); Moulins à vapeur Brux. (1841, 62 a.);
pp. 59, 211, 217, 218.

MILLIET Gratien
industrieel, Parijs; beh. Mines H.F. de la Sambre (1858);
p. 327.

MILLS Francis
° 1793; † Londen 21.7.1854;
bekende figuur in financiële en mondaine kringen; amateur journalist; amateur schilder; stichter van Garrick Club (1831) (Boase, II, p. 890);
beh. Chem. fer du Nord (Fr.) (1845); beh. chem. fer Charleroi-frontière de France (1845); dir. Lowestoft Railway and Harbour (1853); dir. Whitehaven and Furness Junction (1863) (Bradshaws);
p. 391.

MIOT R.
comm. Charb. réunis Charleroi (1865);
p. 122.

MISONNE Familie
koolmijnuitbaters Borinage (La Réunion);
p. 18.

MISONNE en erfgenamen - p. 123.

MISONNE Augustin
eigenaar Brussel; beh. Charb. Lodelinsart (1836);
pp. 23, 25.

MISONNE Jacques
° Ransart 28.5.1791; † 27.4.1876;
directeur charb. Petit-Forêt et du Porier; belangen in groot aantal andere koolmijnen; voorzitter Soc. charb. du Trieu-Kaisin, Petit-Foret et Comble (1843); beh. vanaf 1821; stichter van Association charbonnière Charleroi 1831; mede oprichter Voorzienigheidskas voor mijnwerkers (Assoc. Charbonn., 1831-1931, p. 45);

beh. Charb. Vallée-Piéton (1865);
p. 135.

MISSON Paul, baron
advokaat, Brussel;
beh. Cie des mines de la Sambre (1858); beh. charb. de la Bohême (1871);
p. 327.

MISSON P.M.J.
griffier van de senaat, Brussel; beh. Cie des mines de la Sambre (1853);
p. 327.

MOCKEL François, Adolphe
industrieel, Seraing; directeur Fabrique de fer d'Ougrée (1858 en 1865);
pp. 207, 211.

MOEREMANS Gaspar
° Br. 10.12.1792; † Br. 9.11.1876 (152); zoon van Michel en BISCHLOT Jeanne; gehuwd te Br. 9.4.1823 (174) met MATTHIEU Marie Henriette ° 14.7.1789; † Br. 15.5.1881 (2220); zuster van Josse Pierre;
comm. Soc. Gén. 1830-1835 (alg. verg. 1824);
groothandelaar en bankier (firma J.P. MATHIEU en MOEREMANS, Pat. 1827, Br.);
verkiesbaar senaat vanaf 1841;
p. 518.

MOITESSIER
beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

MOMIGNY - p. 474.

MON A.
Madrid; beh. Cie royale asturienne des mines (1865);
p. 317.

MONCHEUR Alphonse J. Jos.
zoon van Pierre en BOUVERIE Marie Jeanne; gehuwd met DE MELOTTE Fulvie Thérèse;
fabrikant; eigenaar van smelterijen te Rieudotte;
comm. H.F. Espérance (1835);
p. 202.

MONCHEUR François Dés. Vict.
° Rieudotte 6.10.1806; † Namêche 13.7.1890; zoon van Alphonse J. Jos.; gehuwd te Namen op 4.9.1844 met BAUCHAU Louise Jos.; dochter van Louis en DE DOETINGHEM Caroline, barones;
advokaat; eigenaar van smelterijen te Rieudotte; procureur des Konings Hoger Militair gerechtshof (1831-1836); substituut procureur generaal Hof van Beroep te Brussel (1836); provincieraadslid Namen (1836-1848); lid Bestendige Deputatie Namen; Volksvertegenwoordiger voor Namen 1848-1880; katholiek, Kabinet Malou; minister Openbare Werken 1871-1873; baron 1881 (Bochart, p. 78); (aandeelh. Soc. Gén. vanaf 1835);
comm. H.F. Espérance (1858, id. 1865); comm. H.F. Vézin-Aulnoye

(1858, id. 1865); beh. Charb. Grand-Bordia (1860, id. 1865);
p. 202.

MONFORT A.
Forges Providence (1838, 10 a.);
p. 246.

MONJOT Charles Louis
Bergen;
p. 108.

MONOYER Constant (-SOUPART)
groothandelaar en burgemeester, Roeulx; comm. Route Roeulx-Mons (1838, id. 1858 en 1865); beh. Gosselies-Bascoup (1840);
p. 480.

MONOYER Godefroid
beh. Route de Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
p. 480.

MONTAGNE Charles
Paris; comm. Houillères réunis Quaregnon (1858);
p. 133.

MONTEFIORE Edouard H.
bankier en ingenieur, Parijs; comm. H.F. d'Ougrée (1858, id. 1865); beh. H.F. Vézin-Aulnoye (1865);
pp. 171, 176.

MONTEGNIE Ildephonse E.
° Leuze 21.12.1809; † Bergen 6.1.1881; zoon van Pierre Joseph en DEGUELD Marie Reine; gehuwd te Bergen 13.9.1836 met CARION Marie Jos. Sophie Phil. ° Bergen 29.3.1815; dochter van François Jos. en DELMOTTE Sophie Thérèse Jos.;
militair geneesheer bij 1e regiment jagers (1836) (Biogr. Hainaut, II, p. 166);
beh. Mach. Boussu (1839);
p. 251.

MOORE Ambroise
esquire Cheapside;
beh. Chem. fer et canal vallée Dendre (1846);
p. 403.

MOREAU
beh. Canal de l'Espierre (1845);
p. 469.

MOREAU Albert, Emile
° 11.6.1778;
notaris Pâturages (verkiesbaar senaat 1833);
eigenaar van koolmijnen Borinage;
beh. ch. fer Haut et Bas Flénu (1834); beh. Charb. Couchant Flénu (1837);
beh. Charb. Haut Flénu (1838);
pp. 30,31, 75, 76, 77, 94, 359, 361, 364.

MOREAU Alexandre
advokaat Hoei;
comm. Soc. Métall. Sart-de-Seilles (1855, id. 1858); beh. Mines et fonderies de Sambre-et-Meuse (1857, id. 1865); beh. Soc. civile de Philippeville te Hoei (1857);
pp. 359, 333, 347, 349.

MOREAU Charles
eigenaar Pâturages;
beh. Charb. Couchant Flénu (1858, id. 1865); beh. Charb. Haut-Flénu (1858, id. 1865);
beh. Charb. Crachet-Picquery (1857, id. 1858 en 1865);
pp. 75, 119, 155.

MOREAU Pierre Joseph
° Herve 30.7.1806;
advokaat en eigenaar te Vaux-sous-Chèvremont; Rechtbank Eerste Aanleg Verviers; Hof van Beroep Luik; 1830 : schepen Herve; 1836 : burgemeester; plaatsvervangend vrederechter kanton Herve; 1844 : lid provinciale Raad Luik; belangstelling beheer en politieke economie; volksvertegenwoordiger arrondissement Herve (1847); liberaal (Bochart, II, p. 79);
beh. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858);
pp. 138, 139.

MOREL Eugène
° Gent 12.3.1807; zoon van Henri Charles en POELMAN Suzanne Caroline; gehuwd met LAVINO Fanny, ° Rotterdam 22.12.1815;
dir. Soc. Linière La Lys (1858 en 1865);
p. 504.

MOREL Charles
directeur Société Générale 1823-1830;
moeder : van Nederlandse nationaliteit (fam. VON KUGENOPTH VAN AERD); opgevoed door graaf DE MARNIX, bediende bij Franse prefect graaf DE CELLES te Amsterdam; gehuwd met Nederlandse; secretaris Zuidelijk Jachtdepartement (hoofd : Graaf de Marnix); grote kennis betreffende mijnen (Arch. Repelaer v. Driel); beh. Soc. de Luxembourg (1828); beh. Soc. de Couvin (1839);
pp. 253, 257, 258, 259, 457, 459, 460, 517.

MORSOMME Henri André
° Limerlé (Lux.) 26.5.1791; zoon van Henri Joseph en HENDRICHE Marie Elisabeth; gehuwd te Luik 3.10.1838 (391) met LIJNEN Adelaïde Windeline, ° Maastricht 6.4.1808; dochter van Isaac Aug. en HAGEMANS Hélène;
fabrikant, Hoei (1846); rentenier Luik (1865);
beh. Soc. Corphalie (1846, id. 1858); beh. Soc. Austro-belge (zink) (1863 en 1865);
pp. 293, 394.

MOSSELMAN Alfred Fr.
zoon van François Dominique M.; eigenaar Parijs;

beh. Vieille-Montagne (1837, id. 1858 en 1865); beh. Mines Valentin-Coq (zink) (1846); beh. Soc. blanc de zinc (1847); in 1864 : beh. crédit agricole; beh. Soc. des polders de l'Ouest (Vitu, p. 824); Soc. papeterie d'Essonne (Vitu, p. 849);
pp. 225, 290, 291, 301, 302.

MOSSELMAN Familie - pp. 229, 302.

MOSSELMAN F.A. - pp. 225, 290, 291.

MOSSELMAN François Dominique - pp. 226, 227, 228.

MOSSELMAN Isidore Guillaume
° Br. 9.5.1809; zoon van Josse Antoine en ANOUL Anne Jeanne; gehuwd te Br. 26.8.1845 (866) met DE FRANCQUEN Constance ° Temploux (Fr.) 7 brumaire X; dochter van Joseph en VAN ISSELSTEYN Constance Joseph; licentiaat rechten; groothandelaar te Brussel; associé DE BOLSTER en ANNEMANS (tabak);
dir. soc. Assurances universelles (1833); dir., beh. cie de réassurances (1835); beh. théâtres royaux de la capitale (1836); comm. soc. Papeteries belges (1856, id. 1865); beh. soc. belge lainière (1865);
p. 513.

MOTTART Th. - p. 182.

MOTTE, familie
eigenaars van koolmijn Sacré-Français (1831);
p. 188.

MOURLON Charles
° Montluçon (Fr.) 4.4.1810; zoon van Michel en HUGUET Marie; gehuwd te Br. 29.4.1844 (336) met GENDEBIEN Sophie ° Br. 12.11.1815; dochter van Alexandre Jos. Cél. en BARTHELEMY Sophie;
directeur stoomzagerij te Molenbeek (1844); eigenaar Brussel (1873); comm. Charb. Piéton (1858, id. 1865); comm. Charb. Piéton-Centre (1869); beh. Charb. Couchant Charleroi (1872); comm. charb. et métall. belge (1873); dir. Galeries St. Hubert (1865);
p. 110.

MOUTON J. - p. 182.

MOUTON Laurent L.
industrieel Parijs; ondernemer van Openbare Werken;
beh. Cie des forges, mines etc. de la Sambre (1853, id. 1858); beh. Chem. fer de Charleroi à la frontière de France (1858, id. 1865); beh. Cie chem. fer Hainaut et Flandres (1865);
pp. 327, 328, 329, 391, 451.

MOXHON Constant
eigenaar Bonneville;
beh. Fabrique fer Hoyoux (1837);
p. 223.

MOZLEY Liévin
Liverpool;
beh. Chem. fer Tournai-Jurbise (1845, id. 1858); dir. London and North

Western Railway (1848); ook aandeelhouder London and Birmingham Railway (Bradshaws);
p. 394.

MUESELER
ingenieur;
p. 311.

MUSSARD Charles
beh. Vieille-Montagne (1858, id. 1865); 1864 : Dir. Colonia (ass.) (Vitu, p. 965);
p. 225.

NAGELMACKERS Armand
eigenaar Luik; beh. H.F. en fonderie Dolhain (1853, id. 1858); beh. Mines et H.F. Vesdre (1863);
p. 310.

NAGELMACKERS Charles, M.
° Luik 20.11.1806; zoon van Gérard Th. P.J. en BURDO Cath. Fr. J.; gehuwd te Luik 11.8.1835 (337) met XHAFFLAIRE Léonard Louis Cas. en GRANDRY Marie Thérèse;
ingenieur en bankier Luik;
beh. Soc. La Nouvelle-Montagne (zink) (1858, id. 1865); comm. Soc. Rocheux en d'Oneux (mét. zink) (1865); beh. Chem. fer Jonction belge-prussienne (1859);
p. 270.

NAGELMACKERS Edmond Ch. Jos.
° Luik 7.3.1820; zoon van Gerard Joseph en DUPONT Marie Anne Sophie; gehuwd te Luik 11.4.1844 (223) met ORBAN Eugénie Jeanne, ° Luik 23.7.1823; dochter van Henri Jos. en DE ROSSIUS-HUMAIN Thérèse Albertine;
burgerlijk ingenieur; gemeenteraadslid (1848-1857); groothandelaar, Luik; bankier; censor Nationale Bank (1858 en 1865); beh. Soc. de Corphalie 1846, id. 1858 en 1865); beh. H.F. et fonderies de Dolhain (1853, id. 1858 en 1865); beh. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1858); beh. Soc. Austro-belge (1863, id. 1865);
pp. 293, 295, 310, 312, 330, 331, 484.

NAGELMACKERS Edouard
° Luik 27.10.1805; zoon van Gérard Théod. en BURDO Cath.; gehuwd te Luik 10.11.1833 (370), met LEPAGE Marguerite Josephine, ° Luik 7.9.1808; dochter van François en SARTON Jeanne;
agent Société Générale; gemeenteraadslid Luik (1838-1847); beh. Soc. de Corphalie (1846); beh. Pont de la Boverie (1858);
p. 293.

NAGELMACKERS Gérard Th. P. Jos
° Luik 6.2.1776; † Angleur 25.7.1859 (1374); zoon van Gérard; ge-

huwd 1) Luik 13.12.1802 (55) met BURDO † Seraing 23.7.1810; 2) met DUPONT Marie Anne, J. Alb. ° Luik 23.11.1795; dochter van Quirin-Lambert Jos. en FABRY M.A.Fr.J.;
bankier Luik; eigenaar in koolmijnen (Sarts-au-Berleur) (1827);
lid regentieraad Luik (1817); lid provinciale Staten (1817-1830); lid Staten Généraal (1817-1819); regentieraad (1825 en van 1830-1836); lid Nat. Congres; lid en voorzitter provincieraad (1836-1855). (Mémorial Liège, p. 35) (verkiesbaar senaat vanaf 1830);
p. 182.

NAGELMACKERS Jules
° Luik 6 vendémiaire (1804) (33); † Luik 13.9.1873 (2.500); zoon van Gérard Th. P. Jos. en BURDO Cathérine Franc. J.; gehuwd met DE BROUCKERE Elisabeth Marie Charlotte;
bankier, agent Nationale Bank (1860 en 1865); agent Banq. Belg. (1838); lid gemeenteraad Luik (1862-1873);
comm. Vieille-Montagne (zink) (1837, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Herve (1838); comm. Fabr. belge laines peignées (1838); beh. Papeterie de la Station (1855); comm. comptoir liégeois prêts sur marchandises (1850, id. 1865); beh. Cie royale d'horticulture (1863, id. 1865); beh. Linière St. Léonard (1865); vennoot in Soc. command. Passage Lemonnier (1836); aandeelhouder H.F. Vennes (1840, 40 a.); H.F. Espérance (1838, 67 a.);
pp. 61, 225, 502, 504, 513.

NAGELMACKERS en CERFONTAINE - pp. 211, 285.

NAGELS H.
comm. Union des papeteries (1865);
p. 514.

NALINNES Gustave
° Charleroi 1795; † id. 18.3.1851;
advokaat; burgemeester Charleroi; lid Nationaal Congres; lid provinciale Raad Henegouwen (1836-1848) (Biogr. Hainaut, II, p. 180);
comm. Charb. Lodelinsart (1896); beh. Charb. Mambourg et Bellevue (1837); beh. Charb. Charleroi (1846);
pp. 24, 44, 45, 96, 103.

NALINNES erfgenamen - pp. 123, 124.

NAVEZ François
kunstschilder; directeur Académie Brussel (1858);
beh. Route de Laken-Porte de Schaarbeek (1858 en 1865);
p. 476.

NELLESSON Ch.
comm. Mines de Bleyberg (1846);
p. 283.

NEVILLE A.H. en Co - p. 391.

NEYT Adolphe H.
° Gent 11.5.1804; † Gent 12.3.1865; zoon van Joachim Ant. en VANDER

VENNET Livine, Caroline; gehuwd (1826) met CHRISTIAENSSENS Maria, Florentine; dochter van Guillelmus Andreas en VAN STRIJP Maria;
gemeenteraadslid vanaf 1851; provincieraadslid (1854); volksvertegenwoordiger (1857-1861); suikerraffinateur; Kamer van Koophandel, Gent; majoor Burgerwacht; voorzitter Handelsrechtbank (1857) (Bochart, II, p. 82);
beh. Chem. fer Lichtervelde-Furnes (1856, id. 1858); beh. Linière La Lys (1858, id. 1865);
pp. 449, 504.

NEYT Edward Constantin
° Gent 1799; † Gent 21.9.1849; zoon van Joachim Antoine en VAN DERVENNET Livine Caroline; gehuwd met DUQUESNE Albanie, Marie, Fl.;
suikerraffinadeur; gemeenteraadslid (1842 tot 1849) (gematigd liberaal); groothandelaar;
comm. Banque de l'Industrie Antwerpen (1838); beh. La Linière La Lys (1838);
p. 504.

NICAISE Désiré
burgemeester, Courcelles;
beh. Route embranchement Trieu de Courcelles-Ruaux (1865);
p. 485.

NICE Charles
rentenier (1865); industrieel Marchienne-au-Pont (1858); directeur Forges (1858, id. 1865); beh. Route Trazegnies-Ruaux (1865);
pp. 266, 485.

NICOLAY-MASSANGE - p. 426.

NIJPELS Pierre
eigenaar; rentenier, Brussel (1864);
beh. Usine Vandenbrande (1857, id. 1865); comm. Carrières de Porphyre de Quenast (1564);
p. 350.

NOEL H. - p. 246.

NOTHOMB
minister;
pp. 185, 264, 373, 466.

OBERT Henri L. Ch.
groothandelaar, Brussel;
dir. Soc. industrie sétifère (1837);
algemeen agent Cie belge de colonisation (1841);
p. 499.

OBLIN François
beh. 2 embranchements route de Beaumont (1865);
p. 478.
O'DELANT Emile Placide Auguste
directeur en eigenaar van koolmijnen; groothandelaar; (beh.) dir. Levant Flénu (1835, id. 1848 comm. en 1865);
pp. 11, 12, 14.
OPDENBERGH François
° 1767 of 1766; † Br. 13.2.1841; gehuwd met DUPRE Anna Maria Juliana;
dir. Soc. Gén. 1823-1840 (stichter);
groothandelaar;
beh. ass. mut. Sûreté et Repos (1819); beh. Soc. de Luxembourg (1828) comm. ch. fer Haut et Bas Flénu (1835); beh. soc. de comm. (1835); comm. charb. Produits (1835); beh. charb. Hornu et Wasmes (1835); beh. H.F. Sclessin (1835); comm. charb. Levant Flénu (1835); beh. Soc. Mutualité (1836); comm. charb. Longterne (1836); comm. charb. Agrappe et Grisœuil (1837); comm. Soc. Renard (1837); beh. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837);
pp. 3, 7, 11, 27, 40, 177, 184, 185, 187, 240, 359, 363, 457, 459, 517, 519, 521.
OPPENHEIM Adolphe
° Frankfort-am-Main 20.6.1793; zoon van Moïse en SCHOTT Gusta; gehuwd te Br. 5.4.1817 (123) met EMDEN Sophie ° Frankfort-am-Main 2.2.1798; dochter van Gumpertz en NEUSTAEDEL Augusta;
thesaurier Banq. Belg. 1835; comm. 1858 en 1865;
bankier-financier; groothandelaar; commissionair in openbare fondsen (Pat. 1827); (dir. belast. 1837 : 600,85 fr.);
comm. Fabr. fer Ougrée (1836); comm. Fabr. belge laines peignées (1838); comm. ch. fer Anvers-Gand (1845); comm. Papeteries belges (1856); beh. Mines de Bleyberg (1846); comm. Méline, Cans et Cie (drukkerij) (1836);
pp. 207, 283, 380, 401, 504, 523.
OPPENHEIM P.
comm. chem. fer Anvers-Gand (1858);
p. 380.
OPPENHEIM Joseph
groothandelaar en bankier, Brussel;
beh. chem. Fer Anvers-Gand (1845, id. 1856 en 1865); comm. Papeteries belges (1856, id. 1865); beh. Cie centrale de construction et matériel chem. fer (1858, id. 1865); beh. Cie gén. pour l'éclairage et le chauffage à gaz) (1862, id. 1865); beh. chem. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863, id. 1865);
pp. 380, 431, 444, 513.
OPPENHEIM Salomon
bankier (huis OPPENHEIM Salomon junior et Cie) Keulen; comm. Mines de Bleyberg (1846);
pp. 283, 284, 285.

OPPENHEIM Simon
beh. Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858 en 1865);
pp. 306, 308.
ORBAN, familie - pp. 138, 139, 178, 330, 331, 332.
ORBAN Augustin
luitenant-kolonel van de artillerie, Gent;
beh. Cie générale construction matériel chem. de fer (1865);
p. 342.
ORBAN Eugène M.
° Luik 22.1.1814; zoon van Henri Joseph en De Xhenemont Claire; gehuwd te Luik 28.8.1838 (322) met Libert Henriette Franç. Guill. ° Luik 25.7.1818; dochter van Guill. Henri Jos. en Constant Marie Fr.;
industrieel Luik;
beh. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858-1865);
pp. 138, 330.
ORBAN Gustave
° Luik 27.9.1812; zoon van Henri Joseph en De Xhenemont Claire; gehuwd te Luik 2.8.1832 (209) met Martial Hubertine Emma L., ° Luik 9.8.1811; dochter van Florent Guill. en Gordinne Marie, Marg. Hub.;
industrieel, Luik;
comm. Soc. de Grivegnée (1865); beh. soc. Fabrication du gaz (1859, id. 1865);
p. 330.
ORBAN Henri, Joseph - pp. 139, 197, 254, 330, 330, 331.
ORBAN Henri-Joseph
° Luik 14.10.1808; zoon van Henri Joseph en De Xhenemont Claire; gehuwd te Luik 1.3.1832 (63) met Francotte Victoire Adélaïde, ° Luik 15.12.1809; † Luik 10.6.1896; dochter van Charles H.A. en Pieltain Louise Adelaïde;
comm. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1858);
p. 330.
ORBAN Jules
° Luik 16.12.1826; † Luik 2.12.1895; zoon van Henri Joseph en De Rossius-Humain Thérèse; gehuwd te Luik 22.1.1849 (38) met Lamarche Marie Jos. Laur. Hyac. ° Luik 14.2.1829; dochter van Gilles Antoine en De Dossin Josephine;
industrieel Luik;
comm. Soc. de Grivegnée (mét.) (1854, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858 en 1865); beh. soc. liégeoise maisons d'ouvrier (1867); beh. Soc. de touage (1868); beh. Ateliers construction de la Meuse (1872); beh. Fabrication de gaz Liège (1858, id. 1865);
pp. 138, 139, 330.
ORBAN Léon Hip.
° Luik 7.2.1822; † Parijs 18.3.1905; zoon van Henri Joseph en De Rossius-Humain Thérèse; gehuwd met Massange;

industrieel; opleiding burgerlijk ingenieur;
directeur Soc. générale (1867-1905); lid provinciale Raad kanton Luik (1853); lid liberale vereniging; volksvertegenwoordiger (1857-1870) (Bochart, p. 84);
beh. soc. Pont de Tiff. (1853, id. 1858 en 1865); beh. ch. fer Pepinster-Spa (1858, id. 1865); beh. H.F. Dolhain (zink) (1853, id. 1858); beh. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858 en 1865); comm. Mines H.F. Vesdre (1863); comm. Cie de Floreffe (glas) (1858, id. 1865); beh. Charb. Bray-Maurage Boussoit (1869); beh. Banque Hainaut (1872); beh. Banque Verviers (1873); beh. Charb. St. Hadelin (1873);
pp. 138, 310, 312, 426, 330, 512.

OSY Jos. Jean Reinier, baron
° Rotterdam 31.1.1792; † Deurne 21.6.1866; zoon van Corneille en Osy Isabelle; gehuwd te Antwerpen 14.11.1814 met De Knuyff Marie Jeanne; ° Antw. 2.8.1792; dochter van Jacques Michel en Lecandele Isabelle, Marie;
bankier; voorzitter Bank van Antwerpen (fil. Soc. Gén.); lid Kamer Koophandel Antwerpen (vanaf 1841); lid provinciale Staten van Antwerpen; lid regentieraad; lid Ridderstand; lid Nationaal congres; gemeenteraadslid Antwerpen (1841-1848); volksvertegenwoordiger voor Antwerpen (1863-1866) (Scheler, pp. 46 en 177; Livre d'Or, Ordre Leop. p. 361); Censor Nationale Bank (1858 en 1865);
dir. soc. anversoise bateaux à vapeur (1838, id. 1858 en 1865); comm. Cie ass. mar. d'Anvers (1835); comm. Soc. Linière La Lys (1838, id 1858 en 1864); comm. Soc. Bateaux à vapeur (1853); comm. soc. industrielle et commerciale d'Anvers (1857); beh. 5° Cie d'ass Anvers (1858); comm. Royale belge (ass.) (1858 en 1865); beh. Pont Vve. Enschodt Boom (1858 en 1865); comm. Cie d'Ass. anversoise sur la vie et inc. (voor 1888);
p. 504.

OSY Louis, baron
° 23.5.1794; zoon van Corneille en Osy Isabelle; gehuwd 1) 26.1.1826 met Diert Maria Thérèse Pauline, † 21.2.1833; 2) Van Volden Jos. Marie ° 19.10.1808; † 12.6.1839 (Ann. Nobl., 1851, p. 252);
comm. H.F. Marcinelle et Couillet (1858);
p. 160.

OUTSHOORN François
rentenier, Br.; comm. Soc. des actions réunies (1858);
p. 525.

OUTSHOORN Jean
reder, Brussel;
beh. Soc. Moulins à vapeur de Bruxelles (1858);
comm. Soc. des actions réunies (1865);
p. 524.

OUWERX Jean, François
schoonvader Lebeau Jos.;

fabrikant (zeep) Hoei (1816); rentenier 1837; lid van Liberale Vereniging; voorzitter te Hoei;
comm. Fabrique fer Hoyoux (1837);
p. 223.

OVERMAN Gustave, Adolphe
groothandelaar; tapijtfabrikant, Doornik (1851);
dir. Manufacture royale de tapis de Tournay (1836);
p. 498.

PACQUET Jean, Nicolas
eigenaar, Brussel;
comm. Chem. fer Dendre et Waes (1858, id. 1865); comm. Soc. royale de zoologie de Brux. (1858);
p. 420.

PAPIN Adolphe
particulier ontvanger Forêt (1858); eigenaar (1865); comm. Route Roeulx-Mons (1858, id. 1865);
p. 480.

PAQUO J.T.F. - pp. 172, 180.

PAQUOT E.
directeur Mines de Bleyberg (1865);
p. 306.

PARAVEY
Frans financier;
p. 162.

PARENT Basile
ondernemer van Openbare Werken, Couillet;
beh. Soc. Canal de Bossuyt (1857, id. 1865); comm. Cie générale matériel chem. fer (1858);
in 1864 : beh. Sous-comptoir des chem. de fer (Vitu, p. 345); beh. Soc.-gén. crédit industriel et commercial (Vitu, p. 352); beh. Parijs-Lyon-Marseille (chem. fer) (Vitu, p. 595); beh. soc. chem. fer Cordoue-Malaga (Vitu, p. 715); beh. Ch. fer Cuidad Real a Badojoz (Vitu, p. 719); beh. Chem. fer central néerlandais (Vitu, p. 736);
p. 342.

PARMENTIER gebroeders - p. 249.

PARRY Fréderic, John Sidney
Londen; beh. Chem. fer Namur-Liège (1853, id. 1858 en 1865);
p. 399.

PARTHON DE VON Ed., ridder
eigenaar, Soignies;
beh. Cie générale matériels chem. fer (1865); comm. Linière St. Gillis

(1865); comm. Mines et usines métallurg. Sardo-belge (1867);
pp. 342, 500.

PARVILLEY Jean Bapt. Adolphe
gehuwd met RENARD;
eigenaar, Courcelles;
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840); dir. Soc. de Fleurus (suiker) (1835);
p. 482.

PASTEUR Ch. E.
beh. S.A. blanc de zinc (1847);
p. 301.

PASTOR Gustave Conrad
† 1890;
groothandelaar Luik; directeur Etablissements John Cockerill (1858, id. 1865 beh.) (= neef J. Cocherill); invoerder Bessemer procédé (Bronne, Industrie et ses animateurs p. 867); beh. Fabrique belge laines peignées (1838); beh. Terres plastiques te Andenne (1853);
pp. 187, 188, 260, 265, 504.

PATERNOSTER Léopold
apotheker; eigenaar, Edingen; comm. Route d'Enghien-Grammont (1835);
p. 478.

PATERSON Richard
waarschijnlijk wisselagent Londen;
beh. chem. fer Tournay-Jurbise, etc. (1845, id. 1858);
dir. Eastern Counties Railway (1848, id. 1858 en 1862);
dir. Northern and Eastern Railway (1848, id. 1858 en 1865);
beh. Arica and Tacna Railway (Peru) (1858, id. 1865); dir. Great Eastern Railway (1865);
p. 394.

PAULIN G.
Parijs; comm. Charb. Bonnet-et-Veine à Mouches (1838);
p. 89.

PAURIS Louis
groothandelaar Rijssel; comm. Charb. Midi Bois Boussu (1837); comm. Charb. Barette (1837);
pp. 49, 53.

PAUWELS François
° Br. 13.3.1916; zoon van Guill. Alb. en D'ELDEREN Jeanne; gehuwd te Br. 28.7.1838 (691) met VAN LAETHEM Euphrosine, Charlotte Aug. ° Br. 25.6.1815; dochter van Jacques Jos. en GEERTS Jeanne M. Vict.;
constructeur spoorwegmaterieel (Fr. Pauwels en co.); dir. Cie gén. matériels chem. fer (1858); comm. Phénix (ass.) (1855 id. 1858 en 1865); comm. L'Alliance (ass.) (1860); beh. Cie immobilière Belge (1863);
pp. 342, 343.

PAXTON Joseph, Sir
° 3.8.1803; † 8.6.1865; gehuwd met Bown Sarah;
architect, eerst van parken en tuinen; mede-bouwer Crystal-Palace London, daarna spoorweg-bouw; organisator van „navvies"-groepen; bouwer van verschillende gebouwen (Dict. of Nat. Biogr. XV, p. 548);
beh. Chem. fer de Turnhout (1858); dir. Chester en Birkenhead Railway (1848); dir. Manchester, Buxton, Matlock and Midlands Junction Railway (1848, id. 1858 en 1865); beh. Midland Railway (1858, id. 1865); beh. West End of London Crystal Palace (1853, ca. 1858); beh. Central Argentine Railway (1865);
p. 428.

PAYEN-ALLARD Charles
eigenaar Brussel;
comm. Mines de zinc de 7 montagnes (1858, id. 1865);
p. 345.

PECOUL
comm. Vieille-Montagne (1858);
p. 225.

PEREIRE Eugène
° Parijs 1.10.1831; zoon van Isaac;
ingenieur, Parijs; député in 1863 en 1869 voor Tarn-centrale school 1852; promotor crédit mobilier espagnol; beh. Openbare Bijstand Parijs; beheerder Cie gén. des omnibus (dict. des parlementaires);
beh. Cie asturienne des Mines (1853, id. 1858 en 1865); in 1864 : beh. Soc. gén. crédit Mobilier espagnol (Vitu, p. 344); beh. soc. Ouest Chem. fer suisses (Vitu, p. 752); stichter Banque impériale ottomane (Vitu, p. 524); beh. chem. fer Cordoue à Séville (Vitu, p. 716); beh. cie gén. Transatlantique (ex-Soc. gén. maritime) (Vitu, p. 773);
pp. 317, 321.

PERICAUD Benjamin
rentenier, Lyon; comm. Mines et produits de Védrin (1857, id. 1865);
pp. 352, 353.

PERIER Casimir V.L.
° Parijs 20.8.1811; † id. 6.5.1875; zoon van Alphonse;
diplomaat; staatsman en financier; ambassadeur Londen (1831); Brussel (1833); 's Gravenhage (1836); zaakgelastigde Napels (1839); St. Petersburg (1841); gevolmachtigd minister te Hannover (1843); volksvertegenwoordiger (1846-1848 en 1849-1871); senator (1875-1876); minister (1870) van financiën onder Thiers (Dict. des parlementaires); familie Périer : aandeel in Cie des Mines d'Anzin;
comm. Charb. Nord Charleroi (1858 en 1865);
p. 130.

PERIER Joseph
bankier; regent Banque de France (1865);
beh. Charb. Nord Charleroi (1858, id. 1865); beh. Vieille-Montagne (1858, id. 1865); beh. Glaces et verreries Hainaut (1868); in 1864 : beh.

Soc. Gén. crédit financial company (Vitu, p. 375); beh. Cie houillères de l'Aveynon (Decazeville) (Vitu, p. 805); beh. Caisse générale des familles (id., p. 909);
pp. 130, 225.

PERLAU - p. 41.

PERPIGNA
comm. H.F. Monceau (1858);
p. 213.

PERON L.D.
beh. Charb. Courcelles-Nord (1840);
pp. 79, 82.

PERROT Edouard
eigenaar Brussel;
beh. Chem. fer Jonction-Est (1858 en 1865); beh. Cie centrale construction matériel chem. fer (1858, id. 1865); beh. Cie générale de gaz (1862, id. 1865); beh. chem. fer Braine-le-Comte-Gand (1862 en 1865); beh. Chem. fer Manage Piéton (1865); comm. La Belgique (ass. incendie) (1865);
p. 413.

PERWEZ - pp. 371, 372, 477.

PETILLAT
Parijs; beh. Canal de l'Espierre (1865);
p. 469.

PETIT Ferdinand
provincieraadslid; lid Kamer van Koophandel, Namen; beh. Cie de Floreffe (glas) (1853);
p. 512.

PHILIPPART-CAVENAILE Simon
dir. chem. fer bassins houillères Hainaut; industrieel St. Gillis, Brussel (1868);
beh. Fabrique belge de laines peignées (1858, id. 1865); beh. Cie générale exploitation chem. fer (1867); beh. Soc. chem. fer ceinture de Charleroi (1868); beh. soc. chem. fer Frameries-Chimay (1858); beh. Chem. fer vicinaux de Brabant (1868); beh. Charb. Couchant de Charleroi (1872); beh. métallurgique et charbonnière belge (1873); beh. Construction chem. fer (1873);
p. 504.

PICARD FAUVEL Auguste
rentier te Brussel; beh. charb. Péronnes (1858);
pp. 64, 144.

PICQUET Charles Adolphe
° Bergen 21.6.1798; † 5.5.1864; gehuwd met LEGRAND Désirée, ° 18.8. 1800 (Bev. Reg. 1846);
advokaat; lid Nat. Congres; lid gemeenteraad Bergen 1840 tot 1857; militair auditeur van provincie tot 1839; agent Soc. Gén. te Bergen (Rousselle, p. 194) (Dir. belast. 1830 : meer dan 80 fl.);

beh. ch. fer Haut et Bas Flénu (1834, id. 1858); beh. charb. Nord Bois de Boussu (1837); beh. charb. Bois Boussu St. Claire (1858); beh. charb. Haut Flénu (1838, id. 1858); comm. charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847, id. 1858); beh. Charb. Crachet et Picquery (1857, id. 1858); beh. charb. Couchant Flénu (1858); beh. soc. en command. Poudrière de Hornu (1837);
pp. 30, 31, 36, 37, 38, 50, 75, 76, 77, 94, 113, 119, 125, 155, 359, 360, 361, 363, 364, 368.

PIERARD Amand
rentenier Doornik; comm. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1858, id. 1865);
p. 72.

PIERARD Edouard
eigenaar van smeltovens te Luik; beh. Mines des 7 Montagnes (zink) (1865);
p. 345.

PIERARD Ghislain
eigenaar Valenciennes; comm. H.F. Monceau (1836, id. 1858);
pp. 213, 214.

PIERARD L.F. - pp. 304, 305.

PIERARD et Cie - pp. 304, 305.

PIERCOT Ferdinand G.J.
° Br. 1797;
industrieel en eigenaar, Luik; pleitbezorger; lid gemeenteraad Luik (1836-1852, 1862-1877); schepen (1834-1842); burgemeester (1843-1852, 1862-1867, 1870-1877); minister Binnenlandse Zaken Kabinet Henri De Brouckère (1852-1855) (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p. 256);
beh. Etablissements John Cockerill (1858 en 1865);
pp. 260, 334.

PIETERS Charles
° Gent 24.5.1782; zoon van Joseph Antoine en PYCKE Isabelle; gehuwd (1816) met MOREL Isabelle, Maximilienne; dochter van Joseph en STEVENS Marie-Jeanne;
makelaar en handelaar in lijnwaad (1824);
oud-directeur Algemene Handelsmaatschappij der Nederlanden; eigenaar Gent; gemeenteraadslid (1848), liberaal;
beh. Soc. Linière La Lys (1838 en 1865); comm. Banque des Flandres (1858);
p. 405.

PIETTE
mijningenieur Luik;
p. 152.

PIGAULT-FAUVEL
Chimay; comm. charb. Grand et Petit Pas réunis (1858);
p. 64.

PINCHARD Franc. Henri
notaris Mellen; comm. Soc. Herbatte-lez-Namur (1858 en 1865);
p. 511.

PINTO D'ARAUSO
eigenaar; comm. Grande-Montagne Mines (zink) (1845);
p. 280.

PIRARD - p. 153.

PIRET
beh. Route de Couillet-Gilly (1865);
p. 481.

PIRET
eigenaar van koolmijnen te Somzée;
pp. 40, 41.

PIRET Joseph Jean Gh.
gehuwd met LEMIELLE Amélie;
rentmeester graven d'Oultremont de Presles; burgemeester Gougnies; eigenaar;
beh. Soc. de gaz de Namur (1853); comm. H.F. Providence (1858 en 1865); beh. Herbatte-lez-Namur (glas) (1853, id. 1858 en 1865);
pp. 244, 511.

PIRLOT F.
beh. Mines de Bleyberg (1846);
p. 283.

PIRLOT Leon
gehuwd met JAMAR;
eigenaar; industrieel te Luik;
comm. Charb. Bonne-Fin (1855, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Gosson-Lagasse (1865);
beh. Soc. lainière belge (1865); beh. Sucreries centrales (1870);
p. 138.

PIRSON Félix
eigenaar Brussel;
commissaris Banque de Belgique (1865);
comm. St. Leonard (mach.) (1858); comm. Canal de Bossuyt (1857); beh. Moulins, Brux.;
pp. 61, 199, 523.

PIRSON Victor, François, Perpète
° Dinant 28.4.1809; † Br. 13.12.1867; zoon van François Gérard en DUPONT Marie Agnes, Xavier, Julie;
dir. Banq. Belg. 1851-1865;
militaire en diplomatieke carrière; volksvertegenwoordiger voor Dinant (1843 tot 1848) (lib.); gouverneur prov. Namen (1848 tot 1851); Kamer voor B. 1859 tot 1864; Directeur Nationale Bank dec. 1851 tot nov. 1863 (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p. 364, Biogr. Nat. XVIII, 670);
comm. H.F. Montignies (1853, id. 1858 en 1865); comm. Terres plastiques Andennes (1853, id. 1858 en 1865); beh. Phénix ass. (1858 en 1865); beh.

Papeteries belges (1856, id. 1858 en 1865); comm. Cie gén. matériels ch. fer (1856, id. 1858 en 1865); comm. l'Alliance (1860); beh. Cie immob. Belg. (1863); comm. Gén. exploitation ch. fer (1867); in 1858 : comm. H.F. Espérance (id. 1865); comm. Soc. Linière gantoise; beh. Fabr. belge laines peignées (id. 1865); voorzitter Actions réunies; comm. Charb. Courcelles Nord (id. 1865); comm. H.F. Monceau; beh. Linière St. Léonard; comm. Cie gén. éclairage gaz; comm. charb. Herve Wergifosse;
pp. 79, 202, 213, 313, 315, 342, 502, 504, 513, 523, 524.

PIRWEZ, Familie
eigenaars van smeltovens streek Charleroi (Zône);
p. 18.

PIRWEZ Eudore
° Marcinelle 14.9.1830; † St. Gillis-Brussel 2.3.1890; zoon van Léonard P.;
advokaat Charleroi; economist en politicus; beh. Banque de Belgique (1865); volksvertegenwoordiger (1857); minister Binnenlandse Zaken Kabinet Frère-Orban (1868-1870) (Biogr. Hainaut II, p. 232);
beh. Charb. de Herve (1865); beh. H.F. Espérance (1865); beh. ch. Fer des bassins houillers du Hainaut (1866);
pp. 61, 202, 523.

PIRWEZ Victor
gehuwd met DRION Amélie;
provincieraadslid;
eigenaar smelterij van Gougnies (1860) (Maigret de Priches, p. 44);
p. 300.

PITAT Louis Rod. Fr.
eigenaar Parijs; beh. Charb. de Longterne Ferrant (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 130, 149.

PITTEURS H.A.M. - zie DE PITTEURS

PLACE H.
beh. ch. fer du Centre (1853);
p. 430.

PLETAIN Armand
notaris; beh. mach. Boussu (1839);
pp. 251, 362.

PLUMAT César
ingenieur Bergen;
directeur Charb. Boussu et de St. Croix St. Claire (1865); comm. ch. fer vicinaux Brabant (1868);
p. 125.

PLUMAT Jean Baptiste
ingenieur Luik; beh. Charb. de Herve (1865);
pp. 12, 61.

PLUNKETT-DE RATHMORE Alexandre Jean P., baron
eigenaar, Mechelen; comm. Charb. d'Havré, Obourg et St. Denis (1837);
p. 56.

POISAT Michel Benoît
° 1802; † Parijs 1869;
industrieel-financier (groep Rothschild);
beh. Charb. belges (1846, id. 1858 en 1865); beh. Ch. fer Mons Hautmont (1855, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Val-Benoît (1856, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Bonne-Espérance et Batterie (1859, id. 1865); beh. Ch. fer Liège-Maastricht (1860-1865); comm. Charb. La Haye (1860, id. 1865); beh. H.F. Sclessin (1865);
pp. 98, 152, 177, 440, 447.

PONCELET gebroeders - p. 199.

PONCELET Antoine
hoofdingenieur, St. Joost-ten-Noode;
beh. Cie générale maritime (1863, id. 1865); comm. Houillère Santa Anna (1864); beh. chem. Fer internationale Malines-Terneuzen (1864); beh. chem. fer du Centre (1865); beh. Usines Vandenbrande (1865);
pp. 350, 430.

PONCELET Auguste
hoofdingenieur bij administratie van staatsspoorwegen, Br.; comm. Cie gén. mat. chem. fer (1865);
p. 342.

PONCELET Hyppolite
rentenier; eigenaar te Rochefort; comm. Cie de Floreffe (glas) (1858, id. 1865);
p. 512.

POMPON-LEVAINVILLE A.
beh. Charb. Turlupu (1839) en Dir. Soc. houillère Centre du Flénu te Quaregnon;
p. 92.

POPPE Alexandre
Br.; beh. chem. fer Namur-Liège (1858, id. 1865);
p. 399.

POSSON, familie - pp. 194, 195.

POSSON Guillaume Henri - p. 195.

POSWICK Prosper
gehuwd met DELMARMOL;
lid van Comptoire d'escompte te Hoei; wolfabrikant;
comm. Route de Hodimont (1832 en 1865); comm. Charb. de Kessales (1866); beh. Soc. de Courcelles-glaces (1870);
p. 476.

POULLAIN H.
dir. Houilleries réunis à Quaregnon (1865);
p. 133.

PREUD'HOMME François Ghislain
firma Preudhomme et co (handel in spijkers en andere ijzerwaren) (1842); eigenaar Morlanwelz; lid Kamer v. Koophandel, Charleroi (1855); beh. Tordoir de Fayt (1842); dir. Cie central construction matériel du chemin de fer (1858, id. 1865); beh. chem. fer Manage-Piéton (1865); p. 451.

PRISSE Albert Florent Joseph
° Maubeuge (Fr.) 24.6.1788; † Rome 22.11.1856; zoon van Adrien Florent en THOMAS DE BEAUMONT Marie Marguerite Josephe; gehuwd met RIGANO Henriette, Françoise Louise, † 18.3.1847 (Ann. Nobl., 1850, p. 238);
genaturaliseerd in 1816; carrière Frans en Hollands leger; gepensioneerd in 1829; deelneming aan werken kanaal Maas naar Moesel (Soc. de Luxembourg, 1828); 1830 : inspecteur; luitenant-kolonel van generale staf; adjudant van de Koning (1831); militair commandant provincie Antwerpen, 1842; buitengewone gezant en gevolmachtigd minister Den Haag 1845; terug actieve dienst leger; min. van oorlog (21.3.1846 tot 12.7.1847); gouverneur Koninklijke Residentie (tot 1853) (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p. 257);
comm. ch. fer Sambre et Meuse (1836); comm. charb. Grand et Petit Tas réunis (1838); beh. charb. St. Roch (1838); beh. charb. Houlleux; aandeelhouder Soc. ass. universelles Br. (3 a. 1835); soc. réassurances Br. (1835; 2 a.); beh. soc. civile pour l'exploitation de carrières de pierres en Belgique (1838); command. beh. Soc. de Damprémy (verreries) (Jules Frison et Cie, 1838);
pp. 64, 67, 68, 69, 84, 85, 369, 380.

PROVE François
° Idegem 27.9.1802;
secretaris Société Nationale 1840-1849 (dir. belast. 1842 : 123,98 fr.);
comm. Chem. fer St. Ghislain (1842); beh. Moulins à vapeurs Anvers et Gand (1843); beh. Mines de Membach (1845); comm. Manufacture royale Tapis Tournay (1865);
pp. 272, 375, 499.

PRUD'HOMME A.
comm. charb. Sarslongchamps et Bouvy (1858);
p. 15.

PRUD'HOMME Joseph
eigenaar Brussel;
comm. H.F. Providence (1858, id. 1865); comm. cie gaz comprimé (1865);
p. 244.

PUISSANT, Familie - pp. 45, 297.

PUISSANT, frères (et sœur) - pp. 244, 245, 246.

PUISSANT Augustin P.
eigenaar Marcinelle; beh. Route Couillet-Gilly (1865);
p. 481.

PUISSANT-D'AGIMONT Edmond
zoon van Ferdinand en LICOT DE NISMES Adelaïde; gehuwd met DARCHE D'HAUTMONT Emilie;
ridder; eigenaar van smelterijen Charleroi; schepen Charleroi (Maigret de Priches, p. 33);
beh. Forges de la Providence (1838, id. 1858 en 1865); beh. Eclairage à gaz et Fonderie de fer Namur (1838, id. 1858); beh. charb. Oignies-Oiseau (1847); beh. Soc. d'Herbatte-lez-Namur (1853, id. 1858 en 1865); beh. Soc. fabrication d'acier procédé Chenot (1855, id. 1858); beh. Soc. fabrication d'acier procédé Chenot en France (1857, id. 1858); beh. fabrication de l'acier procédé Chenot (1858); beh. soc. de gaz comprimé (1862, id. 1865); beh. embranchements route de Beaumont (1865); beh. route Marchienne-Charleroi (1858, id. 1865);
pp. 108, 244, 246, 248, 337, 338, 478, 481, 511.

PUISSANT Ferdinand
gehuwd met LICOT DE NISMES Adelaïde;
pp. 245, 297.

PUISSANT Joseph - p. 297.

PUISSANT Pierre Augustin
° Hansinelle 29.6.1782; † id. 17.12.1867; zoon van Simon Louis Lamb. en MAGHE Catherine, August. Jos;
beh. Soc. d'Amercœur (mijn); secretaris Mijnraad, Jumet; volksvertegenwoordiger (1839-1843); voorzitter Association charb. Charleroi (1839-1842) (Assoc. charb., p. 44);
beh. Route Couillet-Gilly (1838);
p. 481.

PUISSANT Weduwe, geboren LICOT DE NISMES Adelaïde - pp. 245, 297.

QUENON Albert
° Wasmes 4.12.1804; † Bergen 7.2.1883;
mijningenieur in dienst van Société Générale; schepen Pâturages;
directeur Charb. Cossette, Couchant du Flénu réunis (1858); dir. ch. Haut et Bas Flénu; beh. charb. Grand-Bouillon, Chévalières (1860) beh. Route Mons-Bavay (1841); beh. Route Engis-Mons (1847); comm Ch. fer ceinture Charleroi; Luttre-Châtelineau (1868); beh. ch. fer Frameries-Chimay;
pp. 119, 359, 483, 486, 492.

QUEVAUXVILLERS Louis
bankier Doornik; voorzitter van Handelsrechtbank (1836); schepen (1837); faillissement (1840);
beh. Soc. agricole Frasnes-Buissenal (1835); beh. H.F. Borinage (1837); beh. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1838); fabrication filasse

d'aloës etc. (10 aandelen); Tweede Cie commerciale d'assurances maritimes (40 a.);
pp. 72, 73, 217, 218.
QUINET Adolphe
eigenaar, Chappelle-lez-Herbaimont; beh. Route Gosselies-Bascoup (1858);
p. 482.
QUINET, Familie
koolmijnuitbaters Borinage (La Réunion);
pp. 18, 45
QUINET G.J.
uitbater van koolmijnen Charleroi;
p. 142.
QUINET G.
beh. Route Trazegnies-Ruaux (1865);
p. 485.
QUIRINI-GOREUX Charles - p. 208.

RAGAY
secretaris Hof Willem I;
p. 259.
RAHIER Pierre, François
groothandelaar Luik; comm. Soc. de zinc de Colladios (1853, id. 1858);
p. 323.
RAUTENSTRAUCH Adolphe
algemeen consul van België te Keulen; bankier Huis W. Rautenstrauch en co;
comm. Soc. Bleyberg-ès-Montzèn (1852, id. 1858); beh. Banque autrichienne anversoise (1871) in 1864 : beh. Banque privée de Cologne;
p. 306.
REED Benjamin
beh. Grande Compagnie du Luxembourg (1858 en 1865);
pp. 406, 411.
REED William
Twickenham;
dir. London and South Western Railway (1848, id. 1853); dir. Rayston and Hitchen Railway (1848, 1853); dir. Hanworth Middlesex Railway (1848, 1858 en 1862); beh. Grande Cie Luxembourg (1858); dir. Severn Valley Railway (1853, beh. in 1862 en 1865); dir. Wimbledon and Croydon (beh. 1862 en 1865);
pp. 406, 411.
REGNIER-PONCELET Etienne-Joseph
° Beaune (Fr.) 18.2.1758; † Luik 10.12.1849;
fabrikant Luik (machines); procureur-generaal onder Fr. regime; in

Luik gebleven na 1815; nam leiding fabriek Poncelet over; beh. St. Leonard (mach.) (1836);
pp. 182, 199, 200, 201, 240.

RENARD Laurent Eugène
groothandelaar Luik; beh. Soc. Mines de Membach (1845);
p. 272.

RENSON, gebroeders - p. 290.

RENTY D.
advokaat, Gent; comm. Soc. Métall. Sart de Seilles (1858);
p. 333.

REPELAER VAN DRIEL Ocker, Jonkheer
° 17.10.1759; † 's Gravenhage 26.10.1832; zoon van Hugo en GEVAERTS Suzanna, Catherina (Nieuw Nederl. Biogr. Woordenboek, III, p. 1071);
gouverneur Soc. Gén. 1823-1830 (medestichter);
advokaat; politieke loopbaan; lid vroedschap Dordrecht; commissaris-generaal voor het leger onder Republiek; lid van Amerikaanse Raad onder Staatsbewind v. Schimmelpenninck; lid Raad van State onder Koning Lodewijk; onder Willem I, lid van eerste grondwetscommissie beheer van waterstaat; onderwijs en protestantse eredienst; in adelstand verheven; directeur Hollandse Maatschappij voor Wetenschappen te Haarlem; van Zeeuws Genootschap te Middelburg; lid van Prov. Utrechts Genootschap; van Brusselse Academie voor Letteren, wetenschappen en Schone Kunsten; lid van Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden;
p. 517.

REUL Leonard
directeur charb. Courcelles Nord (1858); beh. route Gosselies-Bascoup (1858, id. 1865);
pp. 79, 482.

RICARD Paul
eigenaar Charleroi (1858); advokaat (1865);
comm. Forges de l'Heure (1858, id. 1865);
p. 266.

RICHARD en Cie, J. - p. 403.

RICHARD-LAMARCHE Franc. Hyacinthe
° 3.7.1792;
lid van Regentieraad Luik (1830-1836); provincieraadslid Luik; (verkiesbaar Senaat 1830);
comm. Lion belge (ass.) (1833, id. 1858 en 1865); comm. Fabrique fer Ougrée (1836, id. 1858 en 1865); comm. Banque Liégeoise (1858 en 1865); comm. Soc. centrale constr. matériels chem. fer (1858, id. 1865); beh. ch. fer Namur-Liége (1858, id. 1865); beh. mach. St. Leonard (1858); beh. ch. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865); chem. fer Paris-Méditerranée (1858); comm. Bleyberg-ès-Montzen (1865); beh. Herbatte-lez-Namur (1858, id. 1865);
pp. 199, 207, 210, 306, 399, 400, 511.

RICHARDS et Cie - pp. 385, 389.
RICHARDS Edward Vaughan
° nov. 1821; † Bath. 26.9.1884; zoon van William Parry;
bekend advokaat (Boase, III, p. 138);
dir. West-Flanders Railway; Chem. fer Flandre Occidentale (1862, id. 1865);
p. 388.
RICHARDS William Parry
° 1789; † 1860;
wijnkoopman;
beh. chem. fer Entre Sambre et Meuse (1845, id. 1858); beh. chem. fer Flandre Occidentale (1845, id. 1858);
pp. 384, 388.
RICHE en Co - p. 386.
RICHEBE Ambroise
stichter Produits au Flénu;
beh. charb. Escouffiaux (1837);
pp. 4, 5.
RICHEBE familie - pp. 53, 65.
RICHEBE Florent
eigenaar koolmijnen (Escouffiaux, charb. Péronnes 18 a. (1840); Grand, et Petit Tas réunis (850 a./1837);
beh. Charb. Escouffiaux (1837);
pp. 51, 64.
RICHTENBERGER Lazare
commissionair en vertegenwoordiger van bank Rothschild te Brussel (Gille, Correspondance Rothschild, inleid.);
pp. 22, 54, 93, 100, 113, 185, 186, 229.
RIERA Y ROSAS Felipe Don. - p. 319.
RIGANO Louis - p. 68.
RYCK François
fabrikant, Gent;
comm. Linière La Lys (1858); beh. Union du Crédit Gent (1856, id. 1858 en 1865);
p. 504.
RITTWEGER François Lothaire Laurent
° Frankfort-am-Main 1766; † Br. 24.12.1848 (4486); zoon van Jean en FREUND Marguerethe; gehuwd met SAUVAGE Anne Catherine, ° Francomont, 1766; † Br. 23.7.1808 (1667); dochter van Aubin Joseph en DELHEZ Anne Elisabeth;
dir. Soc. Gén. 1823-1848 (stichter); stichter en dir. Nederlandse Handelsmaatschappij;
groothandelaar (textiel); gemeenteraadslid in 1799; lid Handelsrechtbank; Kamer van Koophandel Br. 1816-1848 (verkiesb. voor Senaat 1832);
beh. Cie belge ass. gén. vie (1824); beh. Cie belge d'ass. gén. incendie

(1828); thesaurier Banque territoriale (1835); dir. Banque foncière (1835);
pp. 41, 517.

RITTWEGER François
° Br. 15 Messidor IX (2175); † Br. 24.2.1887 (815); zoon van François Loth. Laurent en SAUVAGE Anne Cathérine; gehuwd met WITTOUCK Marie Adèle, ° St. Pieters Leeuw 1814;
beh. Raffinerie Nationale (1836); comm. Manufacture de glaces Bruxelles (1836); thesaurier Banque foncière (1835); beh. Soc. du Phénix (Machines); comm. Mines de Membach (1845); comm. Charb. Bellevue, Baisieux etc. (1847); dir. Cie belge réassurances (1858, id. 1865); Association pour la recherche du sel Luxembourg (2 a.);
pp. 113, 272, 273, 508.

RITZ
beh. Mines de Bleyberg (1846);
p. 283.

ROBERT Alexandre
eigenaar van smelterijen, La Villette;
comm. H.F. de Hourpes-sur-Sambre (1846);
p. 287.

ROBERT Antoine Georges
advokaat, Luik; gemeenteraadslid (1862-1863);
beh. Bois indigène et exotique Sclessin (1846); comm. H.F. et fonderies Dolhain (1853, id. 1858);
p. 310.

ROBERT Auguste
groothandelaar, Lodelinsart; beh. Route de Couillet-Gilly (1865);
p. 481.

ROBERT N.
comm. Forges & Laminoirs de l'Heure (1858);
p. 266.

ROELANTS Charles Henri
rentenier, Brussel; beh. Soc. Linière St. Gillis (1837);
p. 500.

ROELS-DAMMEKENS Charles François
burgemeester Lokeren; groothandelaar;
comm. Chem. fer Anvers-Gand (1845, id. 1858 en 1865); comm. Linière gantoise (1865);
pp. 380, 503.

ROGET
ingenieur;
p. 464.

ROGET Nicolas
hoofdingenieur van Bruggen en Wegen (eerste klasse) Brussel; beh. Chem. fer Sambre et Meuse (1836);
p. 369.

ROGIER
minister;
p. 463.

ROGNIAT Abel, baron
° 27.5.1803; † Parijs 15.1.1869;
grootgrondeigenaar (meer dan 40.000 Fr./jaar rente); administratieve carrière; algemeen secretaris Prefectuur Ardennes (1828); id. Puy-de-Dôme (1830); onderprefekt arrondissement Sedan (1832); burgemeester Oye (Saône et Loire) (1843); prefekt departement de l'Ain (1851); idem département Vienne (1853); idem dép. Meuse (1856) (Arch. Nat. Fr., F.T.BT. 17214);
beh. Charb. Réunion (1865);
p. 18.

ROGNIAT Joseph Vicomte
° St. Priest 8.11.1776; † Parijs 8.5.1840;
grootgrondbezitter; militaire carrière; kapitein genie (1795); divisiegeneraal en commandant van de genie in 1811; lid Academie wetenschappen (1826); lid staatsraad (1822); baron van Keizerrijk; burggraaf in 1826; pair de France (1831) (Diction. contemporains);
beh. Réunion Charb. (1836);
pp. 18, 19.

ROLIN Eugène
ingenieur Braine-le-Comte; comm. Soc. Falnuée (1865);
p. 147.

ROLIN Hippolyte
° Kortrijk 7.9.1804; † Gent 8.3.1888; zoon van Henry Antoine en VANDEPUTTE Anne Cathérine; gehuwd te Gent HELLEBAUT Angélique, ° Gent 1.10.1811; † Wondelgem 5.5.1870; dochter van Jean-Baptiste;
advokaat aan Hof van Beroep Gent sedert 1827;
rechter Handelsrechtbank; oud-voorzitter Société industrielle et scientifique; gemeenteraadslid; voorzitter liberale associatie; volksvertegenwoordiger (1848-1852), liberaal; Kabinet Rogier, minister openbare werken (1848-1850); schepen Gent (Scheler, pp. 93 en 179);
comm. La Lys (1858, id. 1865); beh. Métall. Sart de Seilles (1855, id. 1858); comm. ch. fer Lichtervelde-Furnes (1856); beh. Chem. fer Hainaut-Flandres (1856, id. 1858); beh. Soc. Falnuée (1856, id. 1858 en 1865); beh. Maisons ouvriers St. Nicolas (1869); beh. Soc. horticole et botanique Gent (1865);
pp. 147, 333, 334, 348, 449, 451, 504.

ROOMAN Hippolyte
advokaat Gent; Raadsheer Hof van Beroep Gent; comm. Linière La Lys (1858, id. 1865);
p. 504.

ROOSENVELD-VANDERVEN A.
comm. Levant Flénu (1858, id. 1865);
p. 11.

ROMER - p. 272.

ROSSEEL Pierre
° Gent 30.4.1796; † Gent 1.11.1868; zoon van Joannes Petrus en DE VIJLDER Anne Coleta; gehuwd met VANLOO Rosalie Christine ° Gent 16.3.1810; † Gt. 23.2.1870; dochter van Valentin Jos. en JANSSENS;
fabrikant Gent; vader stichtte belangrijke katoenspinnerij te Gent in 1805; huwde dochter van katoenfabrikant;
comm. Linière La Lys (1838, id. 1858 en 1865);
p. 504.

ROUILLE Florent (-HICQUET)
directeur van koolmijnen, Charleroi; comm. charb. Vallée Piéton (1854, id. 1858 en 1865);
p. 135.

ROUILLER - p. 21.

ROVILLER A.F. - p. 128.

ROUSSEAUX, baron - p. 347.

ROUSSEL DE COURCY P.J.
schoonzoon van graaf Phil. de Neverlée (Parijs);
p. 108.

ROUZE-MATHON Théodore, Henri
bankier; lid Kamer van Koophandel van Rijssel (1837); voorzitter Handelsrechtbank Rijssel (1852);
beh. Charb. Péronnes (1837);
pp. 33, 34.

ROYER-BUYDENS Auguste
industrieel en groothandelaar; lid provincieraad, Namen; beh. Soc. Herbatte (glas) (1853, id. 1858 en 1865); beh. Cie de Floreffe (glas) (1853, id. 1858 en 1865);
pp. 511, 512.

ROYER DE WOLDRE, baron - p. 445.

RUCLOUX Familie
koolmijneigenaars Charleroi;
pp. 45, 80.

RUCLOUX Jules, Fid. Ant.
° Charleroi 25.1.1806; † Luik 3.6.1872;
mijningenieur, carrière in mijndirectie; conducteur 2° klas (1823); hoofdingenieur 2) mijnafdeling (1866); directeur ijzermijnen in staatseigendom, verbonden aan mijnschool Luik (Biogr. Nat., XX, p. 386);
beh. Charb. Courcelles-Nord (1838, id. 1858 en 1865);
pp. 79, 80, 305.

RYAN Edward, Sir
lid privé-raad Koningin Engeland; beh. Chem. fer Flandre occidentale (1845);
p. 388.

RYEZ Alexandre
rentenier Roeulx; comm. Route Roeulx-Mons (1858 en 1865);
p. 480.

SABATIER Gustave
directeur Hoogovens van Monceau (1858); beh. id. in 1865;
beh. Banque de Belgique (1866); volksvertegenwoordiger Marchienne-au-Pont;
beh. Belges réunis (ass. mut.) (1865); comm. Cie belge-am. (Z. Am.) (1860); beh. Cie immob. Belgique (1863); beh. Cie chem. fer bassins houillèrs Hainaut (1866); beh. Cie gén. exploitation chem. fer (1867); beh. Cie gén. matériels de Chem. fer (1865);
pp. 213, 342, 523.

SACQUELEU François, Joseph
groothandelaar te Doornik en eigenaar van marmergroeven te Basècles; directeur Succursale Société Générale Doornik (1834 tot 1843); beh. charb. Midi Bois Boussu St. Croix Ste Claire (1837);
pp. 49, 375.

SACRE Auguste
uitvinder mechanisch procédé vlasspinnerij; dir. soc. Linière St. Gillis (1838);
p. 500.

SAINCTELETTE A.
ingenieur Brussel; beh. Ch. fer du Centre (1865);
p. 430.

SAINCTELETTE Charles
groothandelaar Bergen (1851); lid en voorzitter Kamer van Koophandel Bergen (1840-1845);
comm. Charb. Boussu & St. Croix St. Claire (1865);
pp. 125, 445.

SAINCTELETTE Louis
Jolimont;
Regisseur Embranchements Canal Charleroi (1865); comm. Cie générale éclairage gaz (1865);
pp. 462, 467, 468.

SAINT-PAUL DE SINCAY Louis Alex. C.
° Parijs 3.6.1815; † Angleur 28.7.1890; zoon van Paul en De Normandie Alexandrine;
directeur Vieille-Montagne in 1846; grote initiatieven; nam grote uitbreiding onder zijn beleid; ongeveer 50 jaar dir. (Biogr. Nat., XXI, p. 120);
beh. Soc. Pont de Tilff (1853, id. 1858 en 1865); beh. soc. Oneux et Rocheux (met.); beh. Mines de Bleyberg (1846);
pp. 225, 229, 231, 283.

SALAZAR Louis Don - p. 318.

SALLANDROUZE DE LAMORNAIX Charles Jean
° Parijs 27.3.1808; † Parijs 13.6.1867; gehuwd in 1830 met ESTIER Octavie;
eigenaar van belangrijke tapijtfabrieken van Aubusson et Felletin, gesticht door vader in 1802; hield zich bezig met economische en industriële vraagstukken; député (1846-1848 en 1852-1867), liberaal (Diction. des parlementaires); beh. Manufacture royal Tapis de Tournay (1865);
p. 499.

SAMPERMANS Hipolyte P. Jos.
ere-onder ingenieur der mijnen Luik; gemeenteraadslid (1861-1866); directeur Charb. Bonne-Fin (1858 en 1865); comm. Charb. Patience et Beaujonc réunis (1865);
p. 138.

SANDBERG Renier Otto
Maastricht; dir. beh. chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858);
p. 436.

SANSON-DAVILLIER - pp. 443, 445, 446.

SAPIN François
groothandelaar; beh. Charb. Turlupu (1839);
p. 92.

SARCHI Charles
algemeen secretaris chem. fer de Blaine et de St. Dizier à Gray, Parijs; beh. Cie de mines de la Sambre (1853); beh. Canal de Bossuyt (1857); beh. Banque générale de Suisse (1857);
pp. 327, 328.

SARENS Henri, zoon
Waremme; comm. H.F. Châtelineau (1865);
p. 187.

SARENS Jean Joseph
° Dendermonde 26.9.1785; zoon van Pierre Jean en OTTE Marie Thérèse Robertine; gehuwd te Br. 18.7.1839 (601) met BIRKIN Henriette, ° Great Coggeshal (Engl.) 27.9.1801; dochter van Samuel en ANTONNY Charlotte; dir. Soc. Gén. 1849-1862 (aandeelhouder vanaf 1835); eigenaar (1845, dir. belastingen 304,20 fr.; 1858 : 725,85 fr.);
beh. ch. fer Charleroi-Louvain (1852); in 1858 : beh. Cie de Brux. ass.; beh. charb. Produits; comm. charb. Levant Flénu; comm. charb. Bellevue, Baisieux; comm. H.F. Châtelineau;
pp. 3, 11, 113, 119, 187, 416, 517.

SARTON
rentenier Parijs; comm. charb. grasses Levant d'Elouges (1858, id. 1865);
p. 72.

SCARSEZ Benoît
° Bergen 23.11.1790; † Bergen 14.6.1853; ongehuwd;
eigenaar (Kasteel Farciennes); vennoot van firma Legrand-Gossart et Cie

(1825); voor uitbating mijn Hornu et Wasmes (1830 : rentenier Dir. bel. meer dan 80 fl.);
beh. Soc. agricole de Farcienne et Tergnée (suiker) (1837);
p. 8.

SCHAKEN Pierre
Schaarbeek, later Parijs, Kasteel St. Maurice;
ondernemr van spoorwegwerken (1857, firma Parent, Schaken et Cie); beh. Ch. fer Lyon-Méditéranée; beh. ch. fer Séville-Cordoba; voorzitter soc. Canal de Bossuyt;
beh. Canal de Bossuyt (1857, id. 1858 en 1865); beh. Cie construction matériel chem. fer (1858, id. 1865); beh. charb. Péronnes (1865); beh. Cie gén. éclairage à gaz (1862, id. 1865); beh. Carrières Tacquenier (1862, id. 1865); beh. Ch. fer Bruxelles-Lille-Calais (1863);
p. 144.

SCHEEN - p. 272.

SCHEPPARD Robert
wisselagent, Londen; comm. chem. fer de Turnhout (1853, id. 1858);
p. 428.

SCHILBERT Thomas
eigenaar Gosselies; landbouwer; beh. Soc. charb. Falnuée (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 147, 148.

SCHLEICHER N.
comm. Mines de Bleyberg (1846);
p. 283.

SCHMIDT Emile Bernard - pp. 321, 322.

SCHMIDT-HAUZEUR Bernard Emile
directeur H.F. Ougrée (1865); beh. Charb. Grand-Makets et Champs d'Oiseau;
p. 171.

SCHOHIER-LOTTIN Joseph J.L.
eigenaar, Mont-sur-Marchienne; beh. Route de Marchienne-Charleroi (1839);
pp. 267, 481.

SCHUMACHER Félix
Châtelineau; beh. Manufacture royale Tapis de Tournay (1858);
p. 499.

SCHUMACHER Henri, Georges
° Sprockhovel 17.11.1790; † Br. 15.4.1856 (1658); zoon van Gaspard Ernest en BERGHAUS Wilhelmine Christine; gehuwd met BELLEROCHE Elise; † Br. 12.9.1856; dochter van Henri Frédéric en BINE Cathérine (L'Indépendant, 19.4.1856, p. 2, k. 1, 2);
comm. Soc. Gén. 1833-1848; dir. 1849-1856;
groothandelaar (textiel) (firma H.G. Schumacher et Cie, Pat. 1827); bankier (1833-1845); gemeenteraadslid 1834-1846; provincieraadslid Brabant, lib.; volksvertegenwoordiger Br. (26.7.1848/11.6.1850); lid kamer

Koophandel (1833-1842, 1844-1847, 1849-1850); lid Handelsrechtbank (hulprechter 1825-1826; rechter : 1827, 1828 en 1830; voorzitter 1832, 1833, 1836, 1837, 1840-1841);
beh. Cie belge ass. gén. vie (1824); beh. Cie ass. gén. incendie (1830); comm. Banque foncière (1835); comm. charb. Sarslongchamps (1835); comm. Soc. Nationale (1835); beh. Tapis Tournay (1836); beh. ch. fer Dendre-Waes (1852); comm. charb. Nord Charleroi (1853); beh. ch. fer Morialmé-Châtelineau (1853); comm. Soc. belge bateaux à vapeur (1853);
pp. 15, 113, 127, 420, 433, 497, 499, 517, 518, 520.

SCHUMACHER Thierry Ernest
† Doornik 15.6.1843;
eigenaar; protestant; beh. Doornikse Spaarkas (l'Indépendant, 19 en 20.6.1843, p. 2, k. 1);
dir. Manufacture royale de Tapis Tournay (1836);
pp. 498, 499.

SCHUSTER Henri
° Frankfort-am-Main 6.1.1794; † 2.7.1872 Br. (2663); zoon van Samuel Inda en HAMBURGER Iloa; gehuwd 1) te Br. 27.9.1826 (659) met LEVYSSOHN Pauline, Henrica ° Rotterdam 23.6.1898; dochter van Henri en LAVINO Elisabeth 2) TROSTORFF Pauline;
comm. Banq. Belg. 1858 en 1865;
groothandelaar (Pat. 1827, firma Leo SCHUSTER et Cie); rechter Handelsrechtbank (1858 en 1865);
comm. soc. belge d'industrie sétifère (1837); beh. Phénix ass. (1855 en 1865); beh. l'Alliance ass. (1860); in 1858 : Caisse hypothécaire (id. 1865) comm. ch. fer Antw.-Rotterdam (id. 1865); beh. H.F. Pommerœuil (id. 1865); beh. Fabr. belge laines peignées (id. 1865); beh. Actions réunies (id. 1865); beh. Union du Crédit (id. 1865);
pp. 276, 422, 499, 504, 523, 524.

SCOTT Francis
° 31.1.1806; † Guildford 9.3.1884; zoon van baron Polwarth;
advokaat;
lid van Engelse parlement voor Roxburghshire (1841-1847); voor Berwickshire (1847-1859) (Boase, III, p. 450);
beh. Chem. fer Grande Cie du Luxembourg (1858); dir. London and South Western Railway (1848, id. 1853); dir. Taw Vale and Dock Railway (1848); dir. Exeter and extension (1853); dir. North Devon Railway und Dock (1853);
pp. 406, 411.

SCRIBE Gustave
industrieel (1865); constructeur van machines;
rentenier Gent (1870);
beh. Soc. Linière Gantoise (1865); beh. La Flandre (mach.) (1870);
p. 503.

SEGUIN Paul
ingenieur, Parijs; aandeelh. Charb. Nord de Charleroi (1853);
p. 130.

SENY Dieudonné
eigenaar en fabrikant, Brussel; comm. Soc. d'industrie sétifère (1837);
p. 499.

SERRUYS Auguste
oud-consul van Lima;
comm. Manufacture royale de Tournay (1836);
p. 499.

SERRUYS Joseph
comm. Banq. Belg. 1835-1839; comm. Nederlandse Handelsmaatschappij (1824) (? J.D.H.); reder (?), Oostende;
p. 523.

SETON Miles Charles
beh. Chem. fer belges Jonction de l'Est (1847);
p. 413..

SEVERIN DE REUME
beh. charb. Escouffiaux (1843);
p. 52.

SEYLITZ Henri
advokaat, Maastricht; dir. beh. Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858);
p. 436.

SHADBOLT William
beh. chem. fer et vallée Dendre (1846); voorzitter London and Greenwich Railway (1853) (Bradshaws);
p. 403.

SHERIDAN J.
afdelingshoofd bij Provinciaal Bestuur, Brugge; comm. Chem. fer Lichtervelde-Furnes (1865);
p. 449.

SHERMAN Edward
° Berkshire 1776 of 1777; † Chiswick (Middlesex) 14.9.1866;
groothandelaar; vestigde zich in Londen 1793; eigenaar Bull and Mouth Hotel (1814), werd Queen's Hotel (1830); grootste eigenaar van diligences (1.200 paarden); gaf geleidelijk reizigersvervoer op voor vrachtvervoer; promotor van eerste stoombootdienst tussen Londen en Margate (1814) (Boase, III, p. 550);
beh. Chem. fer Louvain-Jemeppe (1845);
p. 397.

SHEWARD George
rentenier Londen;
beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858, id. 1865); dir. London en North Western Railway (1865); beh. English and foreign credit company (1865); dir. London district Telegraph company (1865);
p. 384.

SIMON Charles
gemeentesecretaris, Trazegnies; secretaris thesaurier Route de Gosselies-

Bascoup (1865); comm. Linière Malinoise (1858, beh. 1865);
p. 401.

SIMON Victor
directeur de Nouvelle-Montagne (1845, id. 1858);
pp. 270, 271.

SIMONDS Henri
magistraat, Londen;
beh. Grande Cie de Luxembourg (1846); dir. Birmingham and Oxford Junction Railway (1848); dir. Birmingham, Wolverhampton and Dudley Railway (1848, id. 1853); dir. Great Western Railway (1853, id. 1858 en 1862); dir. Oxford, Worchester and Wolverhampton (1853, id. 1858); dir. Wilts, Somerset and Weymouth (1853); dir. South Wales Railway 1853, id. 1858 en 1862); dir. Metropolitan Railway (1858);
p. 406.

SIMONDS William
beh. Grande Cie du Luxembourg (1846);
p. 406.

SIMONIS Armand
comm. La Nouvelle Montagne (1845, id. 1858, id. 1865);
p. 270.

SIMONIS Adolphe
geassocieerde van het huis Ivan Simonis (verkiesbaar voor Senaat 1846); rentenier (1865);
comm. Route de Hodimont (1865); comm. Nouvelle-Montagne (zink) (1845);
pp. 270, 476, 493.

SIMONIS Eugène
° Luik 11.7.1810; zoon van Jean Simon en BERTRAND Marie Jos.; gehuwd 1) VAN SCHOUBROUCK Natalie Jeanne M. Ch. Gh.; † Florence 3.10.1840; 2) ORBAN Hortense Marie (° Luik 16.8.1825); dochter van Henri-Joseph en DE ROSSIUS-HUMAIN Thérèse Alb.; beeldhouwer Brussel; comm. Soc. de Grivegnée (1854, id. 1858 en 1865);
pp. 330, 331.

SIMONIS Iwan et Cie - pp. 270, 271.

SIMONIS Léon
fabrikant; comm. H.F. l'Espérance (1836);
p. 202.

SIMONS - p. 381.

SIMONS Louis
militair, Bergen; comm. H.F. et fonderies de Dolhain (1853, id. 1858);
p. 310.

SIMONS Jean Arnold Napoleon
° Alken 12.6.1806; zoon van Arnold en PRIJS Aldegonde Elis.; gehuwd te Luik op 25.5.1837 (200) met FORGEUR Marie Cath.; ° Luik 12.11.1806; dochter van Jean Pierre en HUMBLET Marie Cath.; notaris, Luik;

beh. H.F. et fonderie de Dolhain (1853, id. 1858); beh. Soc. de Corphalie (1858);
pp. 293, 310.

SIRAUT Em. - p. 163.

SMAL Al. - pp. 293, 294.

SMAL Th. - p. 294.

SMETS
deurwaarder;
p. 466.

SMITH John, Mark Frederick, Sir
° Paddington Londen 11.1.1790; † Pembridge Londen 20.11.1874; zoon van Sir John Frederic Sigismund;
lieutenant Royal Engineers; kolonel commandant in 1860 tot dood; algemeen inspecteur van de spoorwegen 1840-1841; dir. Royal Engineers establishment te Catham; lid Parlement (1857-1865); openbaar ondervrager en inspecteur van Addiscombe College (1856); vertaler (Boase);
beh. Chem. fer Jonction l'Est (1847);
pp. 413, 414.

SMITH J. - p. 233.

SMITS Eugène
directeur H.F. Marcinelle et Couillet (1858, id. 1865);
p. 160.

SMITS Jean Baptiste
° Antwerpen 10.4.1792; † Aarlen 3.5.1857; zoon van Henri Joseph en VERREPT Isabelle; gehuwd 1) te Antw. SNYERS Jeanne Henriette ° Antw. 7.12.1797 (334 j. VI); dochter van Jean Adrien 3.6.1818 (212) en CORBET Isabelle Marie 2) SNYERS Isabelle Marie;
comm. van de regering bij Banque de Belgique 30.4.1839; dir. ad interim : van 1839 tot 1843; dir.; self-made-man; carrière in administratie; directie handels- en industriële zaken ministerie Binnenlandse Zaken; volksvertegenwoordiger voor Antw. (1833 tot 1845) (kath.); min. v. fin. kabinet Nothomb 1841-1843; gouverneur prov. Lux. (1843) (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 260) (L'Indépendant, 5.6.1841); pp. 81, 90.
pp. 81, 90.

SOETEMANS Gustave
ingenieur, Niederfischbach; directeur Mines, Fonderies Niederfischbach (1855 en 1865);
p. 335.

SOETENS - pp. 21, 128.

SOMMER Martin
dir. Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858, id. 1865);
p. 436.

SOUPART L.
beh. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

SOYEZ Ch. D.
rentenier; liquidator van John Cockerill, Luik;
beh. Linière St. Léonard (1858, id. 1865); comm. Etablissement J. Cockerill (1858, id. 1865);
pp. 260, 502.

SPITAELS Ferdinand François
° Geraardsbergen 28.9.1800; zoon van Franciscus Guillemus Adrianus en DE CLIPPELE Alexandrina Antonia Josepha;
eigenaar Marcinelle; industrieel; senator arrondiss. Charleroi (1848-1863); secretaris senaat (1851-1863); liberaal; autoriteit gebied Openbare Werken en zware industrie (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p. 368); medestichter Discontokantoor (1848);
beh. H.F. Marcinelle et Couillet (1835, id. 1858 en 1865); comm. Charb. Lodelinsart (1836); beh. Charb. Monceau-Fontaine (1836); comm. Charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858 en 1865); beh. Charb. Monceau-Fontaine et du Martinet (1852, id. 1858 en 1865); beh. Soc. Bleyberg-Montzen (1853, id. 1858 en 1865); beh. Chem. fer Pepinster-Spa (1853); comm. Chem. fer Turnhout (1853, id. 1858 en 1865); beh. Chem. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1865); beh. Chem. fer Charleroi-Louvain (1858); beh. Charb.-Sarslongchamps-Bouvy (1858, id. 1865); beh. charb. Carabinier (1860, id. 1865); beh. Houillère Santa-Anna (1864); beh. Ch. fer Est-belge (1865); beh. Cie générale Maritime (1865);
pp. 15, 20, 22, 23, 23, 24, 122, 123, 127, 128, 129, 160, 162, 306, 308, 398, 416, 417, 426, 427, 428, 433, 434.

SPITAELS I.F. - pp. 285, 286.

SPITAELS Prosper, broer Ferdinand Fr.
bankier;
p. 162.

SPLINGLARD - pp. 433, 434.

SPOTTISWOOD et Cie - p. 399.

STASSIN Dieudonné
burgemeester Horrues; comm. charb. d'Havré, Obourg et St. Denis (1837);
p. 56.

STELLINGWERFF et Cie H.J. - p. 513.

STEMBERT - pp. 272, 273.

STEMBERT, THIMUS et Cie - pp. 272, 273, 274.

STEPHENSON - p. 385.

STEWART - p. 410.

STIEVENART H.
eigenaar van koolmijnen, Longterne;
p. 149.

STOCLET Adolphe
° Gembloers 11.7.1814; zoon van François en PIERARD Cathérine; gehuwd te Br. 8.9.1841 (883) met DE MUNCK Pauline; ° Leuven 3.11.1809, weduwe

ULENS François-Pierre; dochter van François Jacques en DIANT Henriette; advokaat, Brussel;
beh. Soc. blanc de zinc etc. (1847); beh. Chem. fer Charleroi-Louvain (1852, id. 1858 en 1865); comm. later beh. Cie de Brux. (ass.) (1858, id. 1865); beh. Cie ass. mut. Sûreté et Repos (1858); beh. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1858, id. 1865); beh. chem. fer de Turnhout (1858, id. 1865); comm. charb. belges (1858, id. 1865); beh. Chem. fer du Nord Belgique (1861, id. 1865);
pp. 98, 301, 302, 303, 398, 416, 417, 422, 426, 428.

STOCK Thomas
eigenaar Brussel (aandeelhouder Soc. Gén.);
comm. Embranchements Canal Charleroi (1839); beh. Route de Laken à Schaarbeek (1858);
pp. 462, 476.

STOESSER Alphonse
° Basècles 1825; † Damprémy 16.12.1890;
mijningenieur;
directeur Houillères réunis Quaregnon (1858);
directeur Charb. Crachet et Picquery (1860 en 1865); vernieuwer van mijnuitbating 1868 : dir. Charb. Sacré-Madame moderniseerde mijn; beh. Charb. Fontaine-l'Evêque van Procourt (Pas-de-Calais); Charb. réunis de la Concorde te Jemeppe-s-Meuse en van Forges, usines et Fonderies de Gilly; voorzitter van Association charbonnière Charleroi 1886-1890); comm. Banque centrale de la Sambre (1872) (Association charbon.);
pp. 133, 155.

STORDEUR Charles
eigenaar Trazegnies;
beh. Route Gosselies-Bascoup (1840, 1858 en 1865);
p. 482.

STRAHAN William
hoofd van bankhuis Strahan, Paul en co., Londen; oud gevestigd huis R. Snow, Sir D.J. Paul, J.D. Paul junior, Bates; na 1843 : Strahan, Paul and Bates; bankroet door wanbeheer in 1856 (Price, p. 159);
beh. Chem. fer Charleroi-frontière de France (1850); beh. Cie Mines de la Sambre (1853);
pp. 327, 328, 391.

STRAHAN, Paul en Co. - p. 391.

STRENS Julien
° Br. 13.4.1809; † Antw. 19.7.1864 (1773); zoon van Nicolas en JAMAR Marie D.; gehuwd met TEICHMAN Jeanne F., ° Antw. 27.7.1819; † Antw. 15.4.1897 (1423); dochter van Jan Theodore en COOPAL Marie A.;
lid van Bestendige Deputatie provincie Brabant, Brussel (1838); hoofd-inspecteur bij de spoorwegen staat (1857) (aandeelhouder Soc. Gén. vanaf 1837);
comm. Charb. Haut-Flénu (1838); beh. Embranchements Canal Charleroi

(1839); comm. Minerva (ass. mar.) (1857); comm. Soc. des bâteaux vapeur Belgique-Levant (1858); beh. Cie générale Maritime (1863);
pp. 75, 462.

SUERMONDT Barthold
eigenaar Aken (1860);
beh. Mines de Bleyberg (1846); comm. Etablissement John Cockerill (1858, id. 1865); comm. Chem. fer Liège-Maastricht (1860, id. 1865);
pp. 260, 283, 284, 285.

SUERMONDT Ch. M.
comm. Mines Bleyberg (1846);
p. 283.

SUERMONDT et Cie - pp. 283, 285.

SUERMONDT Yvan C.D. - pp. 153, 180, 188, 284.

SUERMONDT Robert - p. 285.

SWARTS Jean Marius
advokaat, Maastricht; beh. chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1858, id. 1865);
p. 436.

TACQUENIER Philippe
° Lessen 27.3.1807; † Lessen 30.4.1884; zoon van Alexandre Ghisl. Jos. en CHEVALIER Eugenie Constance; gehuwd met DUBOIS Eugenie;
eigenaar en uitbater van steengroeven te Lessen; senator voor Zinnik (1878-1882);
liberaal; burgemeester Lessen (1862);
comm. Charb. Péronnes (1856, id. 1858, in 1865 : beh.); beh. Carrières Tacquenies (1859, id. 1865);
p. 144.

TAINTENIER - p. 41.

TAINTENIER Charles
comm. Charb. Cossette et Couchant Flénu réunis (1858 en 1865);
p. 119.

TAINTENIER Charles Ph. B.
° Bergen 28.8.1770; † Br. 10.8.1839; zoon van Jacques Augustin en DE CASSAIGNARD Marie Madeleine; gehuwd te Cambron-Casteau 12.2.1806 met CATTIER Victoire;
magistraat; rechter burgerlijke rechtbank Bergen; raadslid Verbrekingshof sedert 4.10.1832; lid Kamer van Koophandel Bergen; volksvertegenwoordiger Bergen 3.4.1832 tot 6.1.11832; lid tweede kamer staten generaal (1824-1830); lid prov. staten Henegouwen (dir. belast. 1830, meer dan 80 fl.);
comm. charb. Couchant Flénu (1837);
p. 30.

TALABOT Louis of Leon
eigenaar Parijs (groep Rothschild);
beh. charbon. belges (1846, id. 1858 en 1865); beh. H.F. Sclessin (1858);
in 1864 : beh. sous Comptoir du comm. et de l'industrie (Vitu, p. 355);
beh. Général credit financial company (Vitu, p. 375);
pp. 98, 99, 177, 186.
TALABOT Jules
eigenaar Parijs; beh. Charbonnages belges (1846, id. 1858 en 1865);
pp. 98, 99.
TARTE Xavier (et Cie) - pp. 397, 479, 487.
TAYLOR H.T.
ingenieur te Jeisenham-Green;
beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1865);
p. 384.
TEICHMAN
ir.;
p. 464.
TEMPLE FRERE Robert
Londen; beh. chem. fer Flandre occidentale (1865);
p. 388.
TERCELIN-GOFFINT Jules
° Bergen 28.1.1823; zoon van Augustin Ed. en SIGART Thérèse, Ad.; gehuwd te Bergen 6.12.1848 (147) met GOFFINT Albine Marie J., ° Bergen 2.7.1828; dochter van Jean Francois en DELRUE Rosalie, Henriette;
bankier, Bergen;
comm. Houillères réunies Quaregnon (1865); beh. Ateliers de construction de la Meuse (1872);
p. 133.
TERCELIN-MONJOT Victor Fr. Ad.
° Bergen 3.9.1824; † Bergen 22.12.1891; zoon van Augustin Edouard en SIGART Thérèse Adelaïde; gehuwd met MONJOT Emérence Victoire Jeanne-Joseph;
vice-consul voor Frankrijk te Bergen; bankier; senator (1871-1892) voor Bergen, liberaal;
beh. Houillères réunies Quaregnon (1853, id. 1858 en 1865); beh. Union des papeteries (1857, id. 1858 en 1865);
comm. Gén. exploit. ch. fer (1867); beh. ch. fer vicinaux Brabant (1868); id. 1865 : comm. charb. Hornu et Wasmes;
pp. 7, 133, 514.
TERCELIN-SIGART Augustin Edouard
° Bergen 1.12.1793; † 11.1.1859; zoon van Philippe Eugène en DEVERRIC Angélique Joseph; gehuwd te Bergen 22.5.1820 (65) met SIGART Thérèse Adelaïde; dochter van Alexandre en DELEHOVE Thérèse Marie Joseph;
bankier Bergen; directeur Succursale Société Gén. (1836-1842); stopzetting van betaling in 1847; voorzitter Handelsrechtbank 1838, 1842 en 1845; lid gemeenteraad 1839 en 1848 (Rousselle, p. 229);

comm. Hornu et Wasmes (1835); comm. Levant du Flénu (1835); beh. Produits Flénu (1835); kassier Sucrerie Lessines (1836); beh. carrières Rombaux (1838); beh. ch. fer Entre Sambre et Meuse (1845); beh. ch. fer Tournai-Jubise (1845);

pp. 3, 7, 11, 163, 384, 394, 395.

TERNAUX Mortimer

° Parijs 22.11.1808; † Château de Beaumont-lez-Autels (Eure-et-Loire); requestmeester (1837); parlement (1842); hield zich bezig met industriële en administratieve problemen; herkozen 1848; uiterst rechts en conservatief verzet tegen Nap. III ontslag; herkozen in 1861 (Dict. des parlementaires); eigenaar, Parijs;

beh. Cie royale asturienne des mines (1853, id. 1858 en 1865); beh. Canal de l'Espierre (1858); beh. Chem. fer Baume-Marchienne (1862, id. 1865); in 1864 : Cie chem. fer de Cordoue à Séville (Vitu, p. 716); beh. Cie La France (ass.) (Vitu, p. 894); beh. Soc. civile de mines de houilles de Dourges (Vitu, p. 1035);

pp. 317, 321, 430, 469.

TERWANGNE César Const. Fr.

° Luik 20.6.1806; zoon van Ferdinand Marie J. en SIMAR Marie Jos.; gehuwd te Luik 9.11.1846 (512) met DE HASSE Cathérina Ad. Isab., ° Luik 30.4.1819; dochter van Pierre en COMBLEN Jeanne Isabelle;

pleitbezorger Hof van Beroep; beh. Banque Liégeoise (1846, id. 1848 en 1865);

beh. Route Lobbes-Sartiau (1858); beh. Soc. Pont d'Ougrée (1859), id. 1865); comm. Chem. fer de Liège-Maastricht (1860 en 1865); beh. Soc. Pont de la Boverie (1858); comm. chem. fer Braine-le-Comte-Gand (1862, id. 1865);

p. 484.

TERWANGNE Victor

bankier; lid Kamer van Koophandel Luik (1858);

beh. Etablissements John Cockerill (1858, id. 1865);

p. 260.

TESCH Victor

° Messancy (Lux.) 3.10.1812; † 16.6.1892; zoon van Jean-Fréderic en NOTHOMB Marie Cécile; gehuwd met NOTHOMB Caroline; dochter van Jean Pierre en MOTTE Catherine;

advokaat balie Aarlen (1834); politieke carrière; oprichter van krant : Echo du Luxembourg (verdediging spoorweg Luxembourg, tegen afscheiding van Groothertogdom); gemeenteraadslid Aarlen (1837-1863); provincieraadslid (1840-1848); volksvertegenwoordiger (1848-1892); minister Justitie kabinet Rogier (1850-1852); medestichter en eerste voorzitter beheerraad Forges de Sarrebruck (1856); minister Justitie Kabinet Rogier (1857-1865); aandeelhouder Soc. Metz et Cie (métall.); dir. Soc. Gén. (1868-1877); gouverneur 1877-1892; beh. chem. fer Grand Cie du Luxembourg (1858, id. 1865); beh. Soc. Mines du Luxembourg et forges Sarrebruck (1862, id. 1965); comm. charb. Maurage-Boussoit (1869); comm. Banque d'Anvers (1870); comm. Banque du Hainaut (1872); beh. Banque centrale de la Sambre (1862); beh. Cie gén. marchés (1873)

(zie Industrie, 4 april 1967, pp. 205-225);
pp. 244, 406, 411.

TEXTORIS Hippolyte
wisselagent Parijs (1847); rentenier (1858);
comm. Soc. Blanc de zinc etc. (1847); beh. H.F. Monceau (1858 en 1865);
comm. Etablissements J. Cockerill (1858);
pp. 213, 260, 301.

THAUVOYE Lucien
eigenaar Pâturage (1865); beh. Charb. Turlupu (1865);
p. 92.

THAUVOYE P.J. - p. 30.

THEMMEN J.G.
ingenieur Société Nationale; comm. Mach. Phénix (1837);
p. 232.

THEYS, LEJUSTE et Cie - pp. 147, 148.

THIERNESSE - p. 304.

THIERRY Jules
directeur charb. Turlupu (1856, id. 1865); comm. charb. Longterne-Ferrant sur Elouges (1856, id. 1858);
pp. 92, 149.

THIJS
Luik; comm. Soc. d'Herbatte-lez-Namur (glas) (1848, id. 1865);
p. 511.

THIMUS (zie ook Stembert, Thimus en Co) - p. 272.

THOMASSIN - p. 195.

THOMAS, DE PAUW en Co - p. 195.

THOMERET Louis Paul Adolphe
° Bergen 3 Nivôse VII; † St. Joost-ten-Noode 21.12.1868; zoon van Marie Athanase en DEFACQZ Dieudonné Joseph Ant.; gehuwd te Bergen 25.6.1823 (91) met WILLAME Pauline Thérèse Dieudonné Jos, ° Lens 10 germinal VIII (31.3.1800); dochter van Bernard Hippolyte en FLEUR Rose Thérèse;
notaris te Bergen, verkiesbaar Senaat in 1864 (1830 : Dir. belast. meer dan 80 fl.); lid kamer van Koophandel te Bergen (1852);
beh. charb. Havré, Obourg, St.-Denis (1837); comm. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1838);
pp. 56, 57, 72, 73.

THOMSON-HANKEY
directeur Bank van Engeland (1835-1837, 1838-1842, 1843-1845, 1846-1848); afgevaardigde beheerder, idem (1849-1851); beheerder (1851-1853); directeur id. (1853-1893); industrieel en koopman; dir. beh. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1845);
p. 384.

T'HOOFT VAN BENTHUYSEN
comm. Chem. fer Anvers-Rotterdam (1858);
p. 422.
THURNEYSSEN Isidore Pierre Auguste
bankier Parijs;
beh. charb. belges (1846); beh. Cie des chem. fer et du canal latéral de la Garonne (1864, Vitu, p. 616); stichter Cie Grande Soc. des chem. fer russes (id., p. 746); beh. Cie immobilière (id., p. 819);
p. 98.
TIBERGHIEN M.
eigenaar; groothandelaar te Brussel; comm. Fabrique fer Hoyoux (1837);
p. 223.
TIBERGHIEN Pierre François
° 2 of 3.8.1762; † Br. 30.11.1826 (2845); zoon van Pierre François en VYNCKE Isabelle; gehuwd met WHETNALL Margaretha;
comm. Soc. Gén. 1823-1826 (stichter); industrieel en koopman; stichter katoenspinnerijen en fabrieken te Heylissem, St. Denis en St. Quentin (Fr.); comm. Banque de France ;comm. Fonderie Rommilly (Fr.) (L'Indépendant, 15.10.1843, p. 2, k. 3);
pp. 14, 518.
TIBERGHIEN-DELLOYE et Cie - p. 315.
TIERCE C.
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.
TILL Richard
Londen, directeur Guildhall Buildings;
secretaris Norfolk Railway (1848, id. 1853 en 1862); dir. Lowestoft Railway and Harbour (1853); beh. Chem. fer Flandre occidentale (1853 en 1858, id. 1865); dir. Whitehaven and Furnes Junction Railway (1853, 1858 en 1862); dir. Severn Valley Railway (1858); dir. Wells and Fakanham (1858, id. 1862); dir. West-End of Londen and Crystal Palace Company (1858); dir. London Chatham-Dover railway (1862); dir. Electric and international company (1862);
p. 388.
TILLIER Honoré
rentenier; eigenaar van koolmijnen; beh. Charb. Turlupu (1839);
p. 92.
TILLIER Maximilien
directeur Charb. Haut Flénu (1838);
pp. 75, 77.
T'KINT-DE NAEYER A.
comm. Chem. fer Charleroi-Louvain (1865);
p. 416.
T'KINT-DE ROODENBEKE H., graaf
comm. Société Générale;
p. 518.

T'KINT-STEVENS Charles
eigenaar, Brussel;
comm. Société Générale (1858);
comm. Chem. fer Dendre-et-Waes (1862, id. 1858); comm. Chem. fer Morialmé-Châtelineau (1853 en 1858);
pp. 420, 433, 518.

T'KINT-VANDER KUN Josse Dominique
algemeen consul van Koning der Nederlanden; lid van toezichtscommissie Amortissementskas van depositos; groothandelaar Brussel; comm. Cie générale matériels chem. fer (1856, id. 1865); comm. Sucrerie de Schoten (1857, id. 1865); beh. La Maritime (ass. et réass.) (1857); beh. Cie fabrication de zinc de Bruxelles (1859, id. 1865); beh. Soc. Austro-belge (1863, id. 1865); comm. Chem. fer Ostende-Armentières (1864); beh. La Belgique incendie (1858, id. 1865); beh. Soc. Corphalie (zink) (1858); beh. Union des Papeteries (1865);
pp. 284, 342, 514.

TOCHE Frédéric
bankier, Parijs;
beh. Soc. de la Nouvelle-Montagne (1858, id. 1865); comm. Fabrication acier procédé Chenot France (1858); beh. Cie générale des omnibus de Londres (Vitu, p. 969); zaakvoerder Union des gaz (Vitu, p. 994);
p. 270.

TOMBEUR Charles
rentenier, Luik; beh. Route Lobbes-Sartiau (1858); beh. Soc. Pont de la Boverie (1858 en 1865);
p. 484.

TOUBEAU Pierre-Joseph
burgemeester en eigenaar, Gammerages; comm. Route d'Enghien-Grammont (1835);
p. 478.

TOURNAY-STEVENS Barthélémy, Jos.
° Doornik 8.5.1812; zoon van Antoine Louis Jos en LANDAS Marie Anne Jos; gehuwd te Br. 5.6.1845 (568) met STEVENS Félicie Ferd. Phil. Ghislaine, ° Br. 27.5.1819; dochter van Pierre Alb. Jos en STRAETMANS Marie Thérèse Angél.;
groothandelaar Brussel; lid Kamer van Koophandel (1866); beh. Fabrique belge laines peignées (1858); beh. Chem. fer bassins houillers Hainaut (1866); comm. Générale exploitation Chem. fer (1867); comm. Société belge céramique (1872);
p. 504.

TOUSSAINT-FOUQUET
eigenaar Verviers; comm. Route de Hodimont (1865);
p. 476.

TRASENSTER Louis J.
° Beaufays (Luik) 10.2.1816; zoon van Jean Laurent en CHESSION Marie Anne Jos.; gehuwd te Luik 26.2.1850 (39); met DESOER Clémentine

Jos. Marie, ° Luik 14.11.1828; dochter van Jacques Jos. Clém. en GASQUY Marie Jos. Emilie;
ingenieur; professor Universiteit Luik; industrieel;
beh. H.F. Ougrée (1858, id. 1865); beh. Fabrique fer Ougrée (1858 en 1865);
beh. H.F. Montigny-sur-Sambre (1858, id. 1865); beh. bains & lavoirs St. Léonard (1853, id. 1858 en 1865); beh. chem. fer plateaux Herve (1869);
pp. 171, 207, 313.

TREMOUROUX Hippolyte G.

° 8.10.1803 te Perwez;
advokaat (1826); schepen Nijvel (1830); kapitein burgerwacht (1831); substituut-procureur des Konings Nijvel (1832); procureur (1834); gemeenteraadslid Nijvel (1835); lid provinciale raad Brabant (1835-1857); volksvertegenwoordiger (1847-1857); comm. stoeterijen (1855); gematigd liberaal (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 371; Bochart, II, p. 97); eigenaar Orbais (1862); medestichter Forges de Sarrebruck (1856); beh. H.F. Luxembourg et forges de Sarrebruck (1862, id. 1865); beh. H.F. Providence (1858 en 1865);
p. 244.

TREMOUROUX Ch.

comm. Union des papeteries (1858);
p. 514.

TROYE Louis

° Charleroi 31.3.1804; † 29.10.1875; zoon van Stanislas Charles M.M. en DUWOOZ Isabelle Franç. Charlotte Gh.;
ambtenaar; arrondissementscommissaris Thuin (1848); gouverneur Prov. Henegouwen (vanaf 1849); vrederechter Thuin; volksvertegenwoordiger voor Thuin 1834 tot 1849 (Scheler, p. 182);
beh. Charb. réun. Charleroi (1846); aandeelh. in Charb. Mambourg et Bellevue (1851 : 20 a.);
pp. 44, 96, 103, 123, 124.

TRUBERT

eigenaar, Parijs;
in 1864 : beh. Cie ass. gén. maritime (Vitu, p. 863); beh. Cie ass. gén. grêle (id. p. 911); beh. Cie ass. gén. vie (id. p. 902); beh. Cie gén. ass. incendie (id. p. 890); comm. Vieille-Montagne (1837);
p. 225.

TRUMPER Prosper Nicolas P.

° Antwerpen 11.3.1808; zoon van Pierre Joseph en MALINGIE Josephine Franç. Henriette; gehuwd te Br. 7.2.1833 (59) met DELAVAULT Adèle, ° Bergen 8 Prairial j. XIII; dochter van Claude Edm. Augustin en ARTAULT Marie Marguerite Flor.;
bankier, commissionarissen (huis Pierre en Prosper TRUMPER en MAERTENS) (Pat. 1838);

beh. La Royale belge (1853, id. 1858); comm. Cie chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858); comm. Soc. gaz comprimé (1862); beh. Construction Jurbise (1863);
p. 451.

TURLOT J.
beh. ch. fer de Chimay (1856);
p. 454.

URBAIN Pierre Joseph
eigenaar Parijs;
algemeen agent charb. Réunion (1836); concessiehouder Canal de Jonction Sambre-Oise en van Sambre francaise canalisée; medestichter vennootschappen voor deze kanalen;
pp. 18, 19.

UZIELLI Matthew
beh. Chem. fer Grande Compagnie du Luxembourg (1858);
pp. 406, 411.

VAN AKEN - p. 256.

VAN ARENBERG, Hertog - zie D'ARENBERG Hertog

VAN BAERLE
vice-consul van Brazilië te Antwerpen; raadsheer Soc. tissage à la mécanique etc. (1846);
p. 506.

VAN BELLINGHEN Henri François
° Kampenhout 17.11.1784; † Br. 19.10.1844; zoon van Joseph en PEETERS Petronelle Claire; gehuwd te Br. 20.9.1813 (380) met CLAESSEN Marie Petronelle, Adrienne, ° Issche 20.11.1787;
advokaat vanaf 1831; voorzitter Rechtbank van eerste Aanleg Brussel (Livre d'or, Ordre Léop., I, p. 461);
comm. Soc. des Actions réunies (1836);
p. 524.

VAN CONYNGHAM, Markies
beh. Chem. fer Jonction Est (1847);
p. 413.

VAN DALBERG, Hertog
Frans financier;
p. 162.

VAN DAMME Charles Adolphe
° Br. 20.1.1806; zoon van Jean Gilles en DELESCAILLE Anne, Ide, Thérèse;

gehuwd Br. 4.6.1832 (254) met VERSTRAETEN Barbe Francoise, ° Br. 18.12.1808; dochter van Louis Ferd. en SAEYS Thérèse Pétronelle;
afdelingshoofd Rekenhof (1832); wisselagent (1845);
comm. Galeries St. Hubert (1845, 1858 en 1865); comm. Linière St. Gillis Brussel (1858 en 1865); comm. Soc. royale de zoologie Bruxelles (1865); comm. Cie fabrication de zinc et éclairage Bruxelles (1865);
p. 500.

VANDEN BRANDE, Weduwe - p. 350.

VANDEN BRANDE Ch. A. - p. 350.

VANDEN BRANDE et Cie - pp. 350, 351.

VAN DEN BROECK Jean
secretaris Société Nationale (1836-1842);
comm. Soc. de Bruges (suiker) (1836); comm. Soc. tapis Tournay (1836); beh. mach. Phénix (1837); beh. Embranchement Canal Charleroi (1839); 1842 : beh. manufacture glaces etc. de Bruxelles (zaakvoerder); Association pour la recherche du sel prov. Luxembourg (1 a.);
pp. 232, 462, 499.

VAN DEN BULCKE F. Louis
gehuwd met FIEVE;
katoenfabrikant Gent (1864); rentenier (1870);
beh. Soc. Linière St. Leonard (1858); beh. Soc. communale Belge (1864); comm. Soc. générale conduites d'eau (1865); comm. La Flandre (mach.) (1870);
p. 502.

VANDERAEY Ferdinand
groothandelaar, Brussel; rechter Handelsrechtbank Brussel (1857); voorzitter idem (1858);
beh. Soc. métall. Sart de Seilles (1855, id. 1858); beh. Mines et fonderies de Niederfischbach (1855, id. 1858); comm. Mines de la Sambre-et-Meuse (1857);
pp. 333, 335, 347.

VANDERELST Gebroeders - pp. 442, 444.

VAN DER ELST Pierre Joseph
° Br. 13.4.1765; † Br. 29.1.1852 (366); zoon van Pierre en WALCKIERS Marie Elisabeth; gehuwd met DE GRUYTTERS Marie Eugénie; † 11.2.1830 (457);
comm. Société Générale (1823-1851);
groothandelaar (1800); industrieel (fabrikant van zwavel, Salpeterzuur en sterk water) (in 1813 werd hij vernoemd op de lijst van 100 hoogst aangeslagen burgers, verkiesbaar senaat vanaf 1832); lid van Kamer van Koophandel 1820-1823 (voorzitter 1824-1851); rechter Handelsrechtbank 1817; voorzitter (1818-1831); gemeenteraadslid 1814-1830; lid o.a. beheerraad Berg Barmhartigheid;

beh. Ass. Mut. Sûreté et Repos (1819); beh. Compagnie de Bruxelles (1821);

p. 518.

VANDER ELST François Emile

° Br. 1 germinal VIII (1423); † Br. 8.1.1861; zoon van Pierre Joseph en DE GRUYTTERS Marie Eugénie; gehuwd te Br. 16.10.1826 (706) met MEULENBERGH Adèle, ° Br. 16.5.1800 (2011); dochter van Pierre Joseph en DE BECKER Marie Anne;

dir. Soc. Gén. 1849-1860;

fabrikant scheikundige produkten; groothandelaar; lid Handelsrechtbank 1832-1844; lid Kamer van Koophandel 1839-1850; gemeenterraadslid 1830-1846); (1837 : dir. belastingen 174 fr.; 1858 : 429,35/198,84/908,32 fr.); stichter Soc. pour le défrichement des bruyères de la Campine (1838); Soc. command. pour fabriquer des briques à la mécanique (1838); beh. Banque territoriale (1835); dir. Banque de l'Industrie (1838); comm. charb. Monceau-Fontaine-Martinet (1852, id. 1858); beh. ch. fer Charleroi-Louvain (id. 1852, id. 1858); beh. ch. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858); beh. charb. Nord Charleroi (1853, id. 1858); beh. Soc. bateaux vapeur transatlantiques (1853, id. 1858); comm. charb. Val-Benoît (1856, id. 1858); beh. charb. Bonne-Espérance et Batterie (1859); in 1858 : beh. ch. fer Haut et Bas Flénu; beh. charb. Bellevue, Baisieux etc.; comm. charb. Courcelles-Nord; comm. H.F. Sclessin; beh. H.F. Châtelineau; beh. mines Membach; beh. Phénix mach.; comm. soc. anversoise bâteaux vapeur; beh. Soc. Mutualité; 1850-1851 dir. Nationale Bank;

pp. 79, 83, 96, 113, 127, 130, 152, 177, 187, 232, 359, 416, 272, 433, 517, 521.

VANDERHECHT Edouard Ange

groothandelaar Brussel;

comm. charb. Sarslongchamps et Bouvy (1835); comm. Asphalte de Lobsann. (1838); dir. Manufacture de glaces de Trois-Fontaines (soc. en comm. E. Mariotte et Cie) (1838);

pp. 15, 16, 465.

VAN DER HECHT F.J. - p. 16.

VAN DER HEYDEN à HAUZEUR A.A.

beh. Royale Asturienne des Mines (1853, id. 1858-1865) (zie HAUZEUR Ad.);

p. 317.

VANDER HEYDEN à HAUZEUR Edouard Ant. Nic.

° Luik 18.3.1799; † Val-Benoît 8.3.1863; zoon van Nicolas en SIMONON Marie Agnes Clémence; gehuwd met LESOINNE Emilie Cécile Victorine;

industrieel Ougrée; senator (1860-1863) voor Luik; liberaal; provincieraadslid Luik (1858-1860);

beh. Soc. bois indig. et exot. Sclessin (1846); beh. Cie asturienne des mines (1853, id. 1858); beh. Charb. Val. Benoît (1856, id. 1858);

pp. 152, 317.

VANDER HEYDEN à HAUZEUR Jules (HAUZEUR Jules)
dir. Cie royale asturienne des mines (1858);
pp. 317, 320, 321, 322, 326.

VANDER HEYDEN à HAUZEUR Philippe, ridder
eigenaar, Ciply (dir. belast. 1830, meer dan 80 fl.); beh. Route Lobbes-Sartiau (1842);
p. 484.

VANDERLINDEN D'HOOGHVORST Joseph Marie J.B., baron
° Br. 24.6.1782; † Br. 13.12.1846; zoon van Jean Joseph en GAGE Angélique Phil.; gehuwd te Br. 1.6.1820 met D'ARGENTEAU D'OCHAIN Marie Thérèse, gravin, ° Luik 8.6.1783; † Limal 3.10.1859; weduwe van baron Maxim. Emm. Jos. D'OVERSCHIE DE NEERYSSCHE; dochter van Joseph L. Eug. en DE LIMBURG-STIRUM Marie Jos., gravin (Ann. Nobl., 1877, p. 75);
commis. Soc. Gén. (1836-1846); grootgrondbezitter (verkiesb. Senaat 1832); Kamerheer Willem I (1816-1830); agronoom en veekweker; diplomaat (buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister Hof van Hessen-Darmstadt in 1831 en hof van Wenen in 1834);burgemeester Brussel (1814); lid Provinciale Staten Zuid-Brabant (voor Ridderstand); lid Nat. Congres (1830); Senator (1831-1846) voor Nijvel; lid gemeenteraad Br. (1831-1839) (Livre d'Or, I, p. 367); comm. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837); comm. Soc. Mutualité (1836);
pp. 518, 521.

VANDERMAESEN Emile
industrieel;
provincieraadslid (tot 1846) Luik; directeur H.F. Vennes (1835);
pp. 194, 195, 196, 198.

VANDERMAESEN Guillaume Hyacinthe - pp. 195, 197.

VANDERMAESEN de SOMBREFF Paul
lid van Staten-Generaal (1865); dir. Chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1865);
p. 436.

VANDERSTEGEN Albert, graaf
eigenaar, Schriek (Prov. Antwerpen); beh. Charb. Longterne-Ferrant (1865);
p. 149.

VANDERSTRAETEN Jean Leop.
secretaris Soc. Générale (1866-1871);
directeur thesaurier (1872-1882);
beh. H.F. Marcinelle et Couillet (1865); beh. Cie Belg. ass. (1865); beh Banque centrale de la Sambre (1872); beh. Comptoir d'escompte (1872); comm. Banque de Verviers (1873);
p. 160.

VANDERVELDE Léonard
eigenaar St. Joost-ten-Noode, o.a. koolmijnen (Monceau-Fontaine, Ramet-Yvoz);

beh. Charb. Monceau-Fontaine (1836); comm. Linière St. Gilles (1837); pp. 20, 21, 22, 500.

VAN DE VIN Auguste
eigenaar Br.;
beh. Soc. des Actions réunies (1858 en 1865); comm. L'Alliance, réass. (1860); comm. Fabrique belge des laines peignées (1865); beh. Soc. chem. fer ceinture Charleroi, Luttre, Châtelineau (1868); beh. chem. fer de Frameries-Chimay (1868); comm. Soc. métall. et charbon belge (1873); pp. 276, 504, 524.

VANDE VIN Ferdinand
° Br. 11.8.1810; † Br. 14.12.1876 (5692); zoon van Charles Jean en GOELENS Cathérine Josephe;
beh. Banq. Belg. 1858, id. 1865;
groothandelaar; commissionair (firma VANDEVIN F., VAN CUTSEM J.B. en SWITSER Fr. - VANDEVIN frères et cie); fabrikant;
beh. H.F. Pommerœuil (1845, id. 1858 en 1865); comm. Phénix ass. (1855, id. 1858 en 1865); comm. Canal de Bossuyt (1856, id. 1858); comm. L'Alliance ass. (1860); comm. Cie belge-americaine (1860 ?); beh. Soc. belg. lainière (1865); beh. soc. Stalle laine (1868); comm. ch. fer de ceinture Charleroi (1868); comm. ch. fer Frameries-Chimay (1868); beh. Comptoir special escompte (1872); in 1858 : beh. Fabrique de fer Ougrée (id. 1865) beh. Union du Crédit (id. 1865); censor Nationale Bank (id. 1865); beh. Actions réunies (id. 1865); beh. Charb. Herve (id. 1865 Herve-Wergifosse); comm. Ets. J. Cockerill (id. 1865); comm. Linière St. Léonard; beh. Linière Gantoise (id. 1865); beh. Fabr. belge laines peignées (id. 1865); beh. Moulins vapeur Brux., 1865 : beh. H.F. Espérance;
pp. 61, 202, 207, 270, 276, 502, 503, 504, 523, 524.

VANDE WOESTIJNE Hippolyte Jacques
° Gent 28.12.1808; † Gent 20.3.1874; zoon van Charles Jos. Ant. en KERREMANS Colette Marie; gehuwd met VAN DER HECKE Esther; dochter van Jacques Jos. en DELLAFAILLE D'ASSENEDE Marie, Rosalie;
grootgrondbezitter;
volksvertegenwoordiger (1861-1863); senator (1870-1874); comm. Chem. fer de Lichtervelde-Furnes (1856); beh. Soc. Mines de Niederfischbach (1858, id. 1865); beh. Soc. d'histoire naturelle (1865); beh. chem. fer Gand-Terneuzen (1865); beh. Banque des Flandres (1858 en 1865);
pp. 335, 449.

VAN DONGEN Ch. - p. 505.

VAN DROMME Henri
lid Bestendige Deputatie provincie Oost-Vlaanderen (1858); comm. Chem. fer Lichtervelde-Furnes (1856, 1858 en 1865); beh. Canal de La Lys à l'Yperlee (1863);
p. 449.

VAN EWYCK D.J. - p. 188.

VAN GAVER, Prins - pp. 20, 21, 127, 128.

VAN GOBBELSCHROY Louis P. Jos. Serv.
° Leuven 10.5.1787; † Woluwe St. Lambert 3.10.1850; zoon van Michel Jos,; directeur Société Générale 1823-1830;
advokaat-auditeur 1° klasse Staatsraad (1810); onder-prefect Gent (1812); id. Deventer (1813); secretaris staatssecretaris Br. (1814); vertrouwensman van Willem I; Minister Binnenlandse Zaken (1825); minister van kolonieën Waterstaat en Industrie in 1829 (Biogr. nat. XXVI, p. 412);
beh. Soc. de Luxembourg (1828); beh. Soc. de Couvain (métal.) (1839); beh. Soc. de la grande-montagne (zink) (1846); aandeelh. Soc. de plomb de Longwély (1828);
pp. 253, 257, 258, 259, 280, 281, 457, 459, 518.

VAN GULPEN Edouard
lakenfabrikant, Aken;
dir. chem. fer Aix-la-Chapelle-Maastricht (1865);
p. 436.

VAN HEUVEL Jean Baptiste
geneesheer, Brussel; comm. Chem. fer Anvers-Gand (1858); beh. Le Secourable (ass.) (1860);
p. 380.

VAN HOEGAERDEN Alphonse
ingenieur, Brussel; dir. Chem. fer Charleroi-Louvain (1858); beh. Chem. fer Chimay (1865);
p. 454.

VAN HOOBROUCK DE FIENNES Albert Marie Ghislaine
° Gent 21.10.1800; † Mechelen 8.7.1871; zoon van Herbert François en De Kerchove Marie;
eigenaar; volksvertegenwoordiger voor Eekloo (1832-1835); voor St.-Niklaas (1836-1843); katholiek; kolonel burgerwacht Oudenaarde (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p. 377);
comm. Chem. fer Sambre et Meuse (1836); beh. Linière gantoise (1838); beh. Banque des Flandres (1841);
pp. 369, 503.

VAN HOORDE E. - p. 15.

VAN HOOREBEKE Emile
° Gent 24.9.1816; † Br. 22.8.1864; zoon van Jean François;
comm. Banq. Belg. 1858; beh. in 1859; advokaat-professor U.L.B.-publicist; volksvertegenwoordiger Eekloo (1847-1850) en voor Gent (1850-1856); minister Openbare Werken kabinet H. De Brouchère (1850-1855) (Livre d'Or, Ordre Léop., I, p, p. 263; Biogr. Nat., IX, p. 463);
beh. Ch. fer Br.-Lille-Calais (1863); beh. Cie immobilière Belg. (1863) beh. canal Blaton-Ath (1863); in 1858 : beh. St. Léonard (mach.); beh. H.F. Providence; beh. Cie gén. ch. fer;
pp. 199, 244, 342, 426, 523.

VAN LEEMPOEL DE NIEUWMUNSTER, burggraaf Gustave Guill.
° Frankfurt (Dtsl.) 15.9.1795; † Kasteel van Quiquengrogne 11.4.1877;

zoon van Jean Guill. en HERGOOTS Sophie; gehuwd 1) te Br. 14.4 1826 met DE COLNET Ernestine († 18.8.1829); 2) te Wenay (Fr.) 14.10.1831 DE COLNET Stephanie († 11.6.1839) 3) Parijs 16.9.1851 met DYKE Arabelle;
industrieel-senator Thuin (1848-1851); hoofd familieonderneming glasfabrieken van Quiquengrogne bij Capelle (Aisne-Fr.); Kamer (1858); agronoom (Bochart, p. 103);
beh. Chem. fer de Chimay (1858); beh. La Compagnarde (ass. mut.) (1850);
p. 454.

VAN LOO J.
fabrikant, Gent; beh. Charb. Falnuée (1856, id. 1858 en 1865);
pp. 147, 148.

VAN LOO-MALFAIT Aug.
° Gent; zoon van Valentin Joseph en JANSSENS Cornelia; gehuwd 1834 met MALFAIT Mathilde Julia; dochter van Petrus Ant. en BAERTSOEN Amalie;
fabrikant, Gent (katoen);
comm. Charb. Falnuée (1856); comm. Soc. Quatrecht (1871);
pp. 147, 148.

VAN MECKLENBOURG, baron - p. 377.

VAN MIERT Pierre Joseph
gehuwd met DELIEGE Amelie;
eigenaar, Bergen;
beh. Mach. Boussu (1839); comm. Verreries du Marais Boussu (1839); insp. comm. Soc. en command. pour le commerce des laines et le sciage des marbres (1837);
commanditaires in Soc. pour les transports par eau Lebon et Cie (1837);
pp. 251, 510.

VAN NIEUWENHUYSE
comm. Mines et fonderies de Niederfischbach (1865);
p. 335.

VAN NIEUWENHUYSEN en Co - pp. 462, 463, 464, 465, 467, 493.

VAN PARYS Jean Edouard
° Br. 26 Thermidor XIII; zoon van Jean Ed. en KOCKAERT Marie Thérèse; gehuwd te Br. 11.8.1846 (756) met PARVILLEZ Emma Cornelie ° Rijssel (Fr.) 6.2.1826; dochter van Jean Bapt. Ad. en RENARD Cornelia Melanie;
comm. Charb. Falnuée (1856 en 1858);
p. 148.

VAN PRAET Jules F.J.A.
° Brugge 2.7.1806; † Br. 12.0.1887; zoon van Augustin en DE PAU Anne Marie; ongehuwd;
comm. Soc. Gén. 1837-1888 (alg. verg. 1837);
historicus; secretaris van de Koning vanaf 1840 minister van Koninklijk Huis; advokaat; lid van Academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van Brussel (C. Bronne, J. Van Praet); comm. Soc.

Mutualité (1836, id. 1858 en 1865); 1858 : beh. charb. Levant Flénu ;1865 : beh. charb. Monceau-Fontaine-Martinet;
pp. 11, 127, 518, 521.

VAN VOLXEM Jean Baptiste
° Br. 1760; † Br. 19.7.1850; zoon van Gilles en WEVERBERGH Cathérine; gehuwd met HALFWAEGH Anne Marie;
comm. Soc. Gén. 1827-1841; dir. 1841-1848 (aandeelhouder 1826); advokaat Hoger Gerechtshof (Brussel : 1816);
gemeenteraadslid Br. 1820-1824 (verkiesb. Senaat vanaf 1832); comm. Soc. civile pour l'agrandissement etc. de la capitale (1837);
pp. 168, 517, 518.

VAN VOLXEM-STOCK Jules
comm. Soc. embranchements Canal de Charleroi (1865); beh. Soc. Route de Schaerbeek à Laken (1865); comm. Chem. fer de Charleroi-Louvain (1858);
pp. 416, 426, 462, 467, 476.

VAN VOLXEM Guillaume Hypolite
° Br. 13.2.1791; † Br. 17.4.1868 (1780); zoon van Jean Baptiste en HALFSWAEGH Anne-Marie; gehuwd 1) Br. 5.8.1816 (365) met WILLEMS Adelaïde Marie Anne, ° Br. 23.9.1794; † 30.4.1826 (1104); dochter van Guillaume en SEGERS Jeanne Marie; 2) MARISCHAL Emilie Félicité, ° Br. 19.7.1808 (1885); † 6.3.1891; dochter van Jacques Herman en PETIT Elisabeth Josephe;
dir. beh. route de Laken à Schaerbeek (1834, id. 1858 en 1865); beh. Embranchements Canal de Charleroi (1839, id. 1858 en 1865); comm. ch. fer Dendre et Waes (1852); comm. ch. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858); in 1858 : comm. Cie de Bruxelles ass. (id. 1865); beh. ass. Mut. Sûreté-Repos; comm. H.F. Marcinelle et Couillet; in 1865 : comm. Manufacture glaces Br.; beh. La Nationale belge ass.; dir. Soc. Gén. (1861-67); comm. id. (1852-61);
pp. 75, 113, 119, 125, 160, 420, 433, 462, 467, 476, 493, 508, 517, 518.

VARLET Louis C - pp. 260, 281.

VARLET Louis-Joseph - pp. 34, 145, 258, 299, 467.

VELLUT Charles
comm. Route Gosselies-Bascoup (1840);
p. 482.

VERHAEGHE Auguste
° Gent 8.4.1807; zoon van François Sévérin en DE NAEYER Isabelle Colette; gehuwd met DE SMET DE NAEYER Eliza, ° Gent 13.7.1816; † Gent 8.5.1906; dochter van Jean en DE NAEYER Reine;
groothandelaar; bankier huis VERHAEGHE-DE NAEYER et Cie;
comm. Mines et fonderie Niederfischbach (1855, id. 1858 en 1865) comm. Union crédit Gent (1856, id. 1858 en 1865); comm. Phénix (mach.) (1858 en 1865);
pp. 232, 335, 336.

VERMANDEL Isidore
Gent; directeur Phénix (mach.) (1865);
p. 232.

VERNES Félix
bankier, Parijs;
comm. Chem. fer Sambre et Meuse (1836); in 1864 : beh. Magasin gén. des soies de Lyon (Vitu, p. 364); beh. Cie chem. fer du Nord (Vitu, p. 541); beh. Union chem. fer suisses (Vitu, p. 754); beh. La Réunion (ass.) (Vitu, p. 870);
pp. 369, 372, 373.

VERPLANCKE Jacques Jos Antoine
groothandelaar, Gent; comm. Soc. Linière gantoise (1838);
p. 503.

VERREYT Jacques
° Br. 3.9.1801;
groothandelaar (firma C. WIELMAECKER en VERREYT) (Pat. 1827) (fabrikant, bedrukker zijden stoffen) (dir. belast. 1840 : 380 fr.); lid van Kamer van Koophandel Br. (1852); industrieel te Elsene (1858); oud-voorzitter van handelsrechtbank; lid amortisatiecommissie (1864); lid van directie Musée de l'industrie (1847); beh. Fabrique belge laines peignées (1838); beh. Soc. des bains économiques et lavoirs publics Bruxelles (1852); beh. Soc. royale zoologie Bruxelles (1851); comm. Phénix (ass.) (1855, id. 1858 en 1865); beh. Soc. fabrication grandes orgues (1858, id. 1865); comm. L'Alliance (ass.) (1860); beh. Chem. fer Ostende-Armentières (1864);
p. 504.

VERSET Pierre
° Jumet 20.7.1808;
groothandelaar in steenkool, Antwerpen;
comm. charb. Falnuée (1856, id. 1858 en 1865);
p. 147.

VERWILGHEN St. - p. 380.

VEYDT Laurent François Félix
° Antw. 7.8.1800 (19 Thermidor j. 8); † Br. 22.11.1877; zoon van Laurent Guillaume Xavier en VAN MERLEN Marie Françoise;
dir. Soc. Gén. 1849-1866 en 1872-1874 (aandeelhouder vanaf 1837); advokaat-groothandelaar-politicus (lib.);
volksvertegenwoordiger voor Antw. (1845 tot 1859); tweede ondervoorzitter Kamer 1850-1855; min. fin. kabinet Rogier (1847 tot 1848); provincieraadslid Antw. vanaf 1836; lid bestendige deputatie prov. Antw. vanaf 1836 (Bochart, p. 108; Livre d'or, I, p. 263);
dir. Cie belge de colonisation (1841); raadsheer soc. tissage à la mécanique etc. (1846); beh. charb. réunis Charleroi (1851, id. 1858 en 1865); comm. charb. Monceau-Fontaine et Martinet (1852, id. 1858 en 1865); beh. ch. fer Dendre et Waes (1852, id. 1865); beh. soc. bateaux à vapeur transatlantiques (1853); comm. Bateaux à vapeur Amérique Sud (1855); beh.

Union papeteries (1857, id. 1858 en 1865); comm. Usines du Lavoir (1858); beh. charb. Carabinier (1860 en 1865); beh. cie immobilière Belgique (1863) in 1858 : comm. ch. fer Charleroi-Louvain (id. 1865); beh. ch. fer Mons-Hautmont (id. 1865); beh. charb. Hornu et Wasmes (id. 1865); beh. charb. Sarslongchamps; comm. charb. Haut-Flénu (id. 1865); beh. Charb. Sacré-Madame (id. 1865); beh. charb. Bellevue, Baisieux etc. (id. 1865); beh. Mines Membach; beh. manufacture glaces Brux. (id. 1865); beh. Manufacture tapis Tournay (id. 1865); in 1865 : comm. charb. Longterne; beh. charb. Val-Benoît; comm. H.F. Châtelineau; 1858 : B. Soc. Mutualité;
pp. 7, 15, 27, 75, 86, 96, 113, 122, 124, 125, 127, 187, 272, 354, 359, 416, 420, 440, 499, 506, 508, 514, 517, 521.

VIEL Ed.
comm. charb. réunis Charleroi (1865);
p. 122.

VIELVOYE Lambert
industrieel Namen; lid Kamer van Koophandel Namen (1853); eigenaar Andennes (1859);
comm. Cie de Floreffe (glas) (1853, id. 1858 en 1865); comm. charb. Bellevue et St. Laurent (1859 en 1865); beh. Soc. métall. d'Andennes (1864); comm. Soc. Linière St. Léonard (1865);
pp. 502, 512.

VIEUTEMS-ERNON J.J. - pp. 272, 273, 274, 275.

VIFQUAIN Alexandre
ingenieur, St. Joost-ten-Noode;
beh. Chem. fer Haut et Bas Flénu (1834);
pp. 359, 361, 375, 378, 442, 458, 459, 465.

VIFQUAIN Jean Baptiste
° 1789; ingenieur Bruggen en Wegen, Brussel;
beh. Chem. fer Anvers-Gand (1845);
pp. 380, 476.

VIGNERON Gustave
secretaris Nationale Bank (1865); beh. Soc. Linière de St. Gillis (1865);
p. 500.

VILAIN XIIII Alfred, burggraaf
rentenier Kasteel van Basele, Wetteren; senator;
comm. H.F. Espérance (1858, id. 1865); comm. H.F. Monceau (1858, id. 1865); comm. Chem. fer Anvers-Gand (1858); beh. Porphyre de Quenast (1864);
pp. 202, 213, 380.

VILAIN XIIII Philippe L.M.
comm. Société Générale (1830-1835); beh. Banq. Belgique (1835-1850); lid comité Spaarkas Banq. Belg. (1843);
comm. H.F. Espérance (1835); beh. H.F. Monceau (1836); comm. Soc. Actions réunies (1836); comm. H.F. Borinage (1837); beh. Vieille-Montagne (1837); comm. Moulins Bruxelles (1841); beh. Chem. fer Anvers-Gand, St. Niklaas-Lokeren (1845); comm. Soc. blanc de zinc etc. (1847);

comm. Soc. en command. Méline, Cans. et Cie (boekhandel en drukkerij) (1836);
pp. 202, 213, 217, 218, 225, 301, 380, 518, 523, 425.

VILAIN XIIII Charles Hippolyte, burggraaf
° Parijs 7.5.1796; † Br. 19.3.1873; zoon van Charles Joseph en VAN DE WOESTIJNE Thérèse Caroline; gehuwd 1) Gent 18.8.1841 DUBOIS dite van den BOSSCHE Sidonia, barones, † 1.12.1853; 2) Br. 4.10.1856 DE WAL Léontine, barones;
comm. Banq. Belg. 1858 en 1865; grootgrondbezitter;
militaire en diplomatieke carrière; lid prov. staten Oost-Vlaanderen (1822-1830); lid Nat. Congres Volksvertegenwoordigers 29.8.1831 tot 19.12.1839; burgemeester Wetteren (Livre d'or Léop., I, p. 883; dir. Bus de Warneffe, p. 102, enz.);
pp. 199, 225.

VILLENEUVE Derius
kapitein bij de genie (Parijs) (1836); beh. charb. Réunion (1836);
p. 18.

VINCART Ch.
geneesheer, Hoei; beh. Mines de la Sambre et Meuse (1865);
p. 347.

VINCART Charles Antoine
eigenaar; dir. Soc. civile de Philippeville te Hoei;
beh. Mines de la Sambre et Meuse (1857);
pp. 347, 348.

VINCHENT Julien
° Doornik 11.1.1798;
drukker en boekhandelaar (vennoot van HAUMAN Ad.) (25 arb.) (Pat. 1838); algemeen secretaris Departement van Justitie van Brussel (1835); raadsheer bij het mijnwezen (1838); hoofdinspecteur der telegrafen, ingenieur (1857);
beh. Soc. filasse d'aloës, agaves etc. (1835); beh. Soc. ass. sur mortalité bestiaux (1838); beh. Soc. Linière de St. Gillis (1858); comm. Soc. belge de librairie, imprimerie et papeterie (Hauman, Cattoir et Cie) (1836);
pp. 498, 500.

VISART DE BOCARME Gustave, graaf
eigenaar;
provincieraadslid Thieu; burgemeester Péruwelz;
beh. Sucrerie Péruwelz (1836); comm. Usines Haine-St.-Pierre (1838); beh. route Roeulx-Mons (1838);
pp. 249, 250, 480.

VISSCHERS Auguste
directeur Mijnbeheer, Br.; lid comité Spaarkas Banq. Belg. (1843);
beh. Moulin de Bruxelles (1841, id. 1858); beh. Route de Laken à Schaerbeek (1858 en 1865); comm. Cie royale asturienne des mines (1865);
pp. 317, 476.

VISSCHERS Charles
° Maastricht 18.1.1807; gehuwd met DUBOIS Charlotte Yvette ° Angleur 15.10.1826;
secretaris Banq. Belg. 1838 (Pat. 1838); beh. 1849-1857 en 1865; agent Banq. Belg. te Luik;
functionaris ministerie financiën; financier (medewerker Ch. De Brouchère) verkiesb. senaat vanaf 1863;
beh. H.F. Espérance (1836, id. 1858 en 1865); comm. H.F. Borinage 1837); beh. Belg. mar. ass. (1857); beh. Cie royale asturienne (1853, id. 1858 en 1865); beh. La Belg. ass. incendie (1855, id. 1858 en 1865); in 1858 : beh. H.F. Ougrée (id. 1865); comm. Linière St. Léonard; beh. charb. Herve;
pp. 61, 62, 171, 176, 197, 202, 217, 219, 317, 321, 502.

VLIES J.A. et Cie - p. 498.

VOORTMAN Jean Baptiste
° Gent 24.6.1804; † Gent 21.3.1859; zoon van Abraham en DE VOS Maria Cecilia; gehuwd met VAN ZANTVOORDE Julia Ant., ° Thielt 9.2.1810; † Gent 21.3.1859;
fabrikant Gent; oprichter belangrijke katoendrukkerij, spinnerij en weverij beh. Soc. Linière gantoise (1838);
p. 503.

WALTHERY Charles
° Luik 12.5.1781; † 7.12.1844; zoon van Henri Claude en SOUQUET Marie Dieudonné; gehuwd te Luik 18.8.1806 (232), met DARDESPIENNE Marie Cathérine Lamb., ° Luik 7.3.1781; dochter van François Mathieu en DESSART Climence;
lid Bestendige Deputatie, Luik;
beh. Charb. Sclessin (1835);
p. 177.

WAGNER E.
lakenfabrikant, Aken; beh. ch. fer Aix-Maastricht (1865);

WANDERPEPEN Gustave (of Auguste)
° Binche 28.2.1810; † id. 18.3.1879; zoon van Hubert en CHARLIER Charlotte; gehuwd met LECOCQ Emérante Delph. Jos;
eigenaar; lid provincieraad Henegouwen voor Binche (1845-1857); lid Bestendige Deputatie (1852-1857); volksvertegenwoordiger voor Thuin (1857-1858) vanaf 1860 belangrijke administratieve functie (Biogr. Hainaut, II, p. 407; Bochart, p. 111);
beh. Ch. de fer Centre (1853, id. 1865)
p. 430.

WARING Charles
firma WARING Brothers Londen en Brussel;
beh. Chem. fer Jonction de l'Est (1858, id. 1865);
pp. 413, 415.

WARING Mark
ondernemer Openbare Werken - Waring Brothers Londen en Brussel; beh. Chem. fer Jonction Est (1858); beh. chem. fer Manage-Wavre (1858); beh. Cie centrale construction material chem. fer (1858);
pp. 413, 415.
WARING William
onderneming Openbare Werken Brussel en Londen;
beh. Ch. fer Jonction Est (1865); beh. Cie centrale de matériels de Travaux publics et chem. fer (1865);
p. 413.
WAROCQUE Abel
° 7.11.1805; † 17.8.1864; zoon van Nicolas Joseph en DESVIGNES Cécile; gehuwd met MARISCHAL Henriette;
eigenaar Mariemont; burgemeester Morlanwelz (1836); uitbater en eigenaar van koolmijnen Mariemont en Bascoup; lid Kamer van Kooph. Charleroi (1844); eigenaar smelterij te Hourpes (1830); comm. H.F. Monceau (1836); beh. Forges Haine-St.-Pierre (1838, id. 1858); command. Soc. des beaux-arts (1838);
pp. 213, 249, 250.
WAROCQUE Arthur
° Mariemont 11.1.1835; † Br. 8.4.1880; zoon van Abel en MARISCHAL Henriette; gehuwd met ORVILLE Marie Eugénie Louise; dochter van Jean Bapt. en LEGRAND Nelly;
eigenaar; industrieel; gedelegeerd beh. Soc. charbonnière de Mariemont en soc. charb. de Bascoup; medeëigenaar in koolmijnen van Le Grand Hornu (erfenis vrouw); volksvertegenwoordiger voor Thuin (1864-1880), liberaal;
beh. Fonderie Haine-St.-Pierre (1865); beh. Chem. fer Manage-Piéton (1865); comm. chem. fer Bassins houillers du Hainaut (1866);
p. 249.
WAROCQUE Isidore - pp. 255, 287, 288, 490.
WAROCQUE Léon
° febr. 1831; † 17.1.1868; zoon van Abel en MARISCHAL Henriette;
eigenaar, Morlanwelz; comm. Forges Haine-St.-Pierre (1858, id. 1865);
p. 249.
WAROUX J.N.A.
eigenaar van koolmijnen (Houlleux te Jupille);
p. 84.
WASHER F.
vooruitstrevend fabrikant van tulle; groothandelaar en eigenaar Brussel;
comm. Soc. des actions réunies (1858 en 1865); comm. La Belg. mar. (ass. et réass.) (1857); comm. La Belg. (ass. incendie) (1858 en 1865);
p. 524.
WASSEIGE, familie - p. 339.
WASSEIGE Jean Baptiste Gh.
rentenier; stichter Ets. Val-St.-Lambert (glas) (1826);
p. 507.

WATRIN Jean Joseph
eigenaar Tilleur; comm. charb. Val Benoît (1856, id. 1858); comm. H.F. Sclessin (1858);
pp. 152, 177, 208.

WATTEEU Alexandre Joseph
° Br. 19.6.1811; † Br. 22.6.1870; zoon van Dominique François en DEPERE Amélie; gehuwd met DAUBREBY Cathérine Alex. Aug.;
advokaat Hof van Beroep, Br. (dir. bel. 1848 : 600,88 fr.); gemeenteraadslid Brussel (1859); schepen (1865);
beh. Passage St. Roch (1849); beh. Soc. royale de zoologie (1851, id. 1858 en 1865); comm. H.F. Montignies-sur-Sambre (1858, id. 1865);
p. 313.

WATTRICQ
Bergen; beh. Houillères réunis Quaregnon (1865);
p. 133.

WAUTELET Jean Jos.
° Charleroi 10.12.1797; † Charleroi 17.5.1870; zoon van Antoine en BUCHET Marie Anne; gehuwd met DE SAINT-ROCH Victoire;
groothandelaar; industrieel (koolmijnen en metallurgie); schepen Charleroi; provincieraadslid Henegouwen (1836-1856); volksvertegenwoordiger voor Charleroi (1856-1857); kath.; voorzitter Liefdadigheidsbureau en Burgerlijk Hospitaal (Association charbon. 1831-1931, p. 46); medestichter Discontokantoor Charleroi (1848); lid Kamer van Koophandel Charleroi (1852);
beh. Charb. Oignies-Aiseau (1847); beh. Charb. Courcelles-Nord (1858, id. 1865); beh. route Marchienne-Charleroi (1858 en 1865); beh. Charb. Grand-Bordia etc. (1860); beh. Charb. Jemeppe-Auvelais (1861); beh. Charb. Piéton-Centre (1869); beh. Banque centrale de la Sambre (1872); beh. charb. Bois des Vallées et de la Rochelle;
aandeelhouder Charb. réunis Charleroi (1853 : 20 a.);
pp. 79, 80, 82, 108, 123, 481.

WELLEKENS C.
hoofdingenieur der mijnen (1855);
pp. 139, 154, 272, 274, 281, 305, 311, 312, 324, 325, 331, 354.

WELLENS Edmond
beh. Mines et fonderies du Lavoir (1857); dir. Mines et lavoir du Blanc-Misseron; beh. Soc. métall. Andennes (1864); beh. Mines 7 Montagnes (1858, id. 1865);
p. 345.

WERY Dominique
° Bergen 19.6.1787; zoon van Philippe Isid. Jos. en DRYON Marie Thér. Jos.; gehuwd te Bergen 5.10.1814 (117) met LEBLUD Jeanne Louise, ° Bergen 25.8.1793; dochter Pierre Paul en JEVENOIS Caroline;
groothandelaar Bergen; apotheker (1830 : dir. belast. meer dan 80 fl.); comm. Mach. Boussu (1839); beh. Verreries Marais Boussu (1839); aandeelhouder Forges La Providence (1839); aandeelh. Soc. en command.

pour le commerce des laines et sciage des marbres (1837); (5.000 fr.); commanditaire in soc. pour les transports par eau, A. Lebon et Cie (1837); command. Soc. pour la fabrication etc. de clous (1838, Preumont et Cie);
pp. 251, 509, 510.

WERY J.B. - p. 135.

WESTRIK Jean Théodore
beh. Soc. Linière mécanique Malinoise (1858, id. 1865);
p. 501.

WESTWOOD Thomas
† Brussel 13.3.1808; dichter en auteur (Boase, III, p. 1290); secretaris Chem. fer Tournay-Jurbise, Landen-Hasselt (1858, id. 1865);
p. 394.

WHEELER James
Londen; beh. chem. fer Jonction de l'Est (1858, id. 1865);
p. 413.

WHETNALL Mevr. - Wed. P.F. TIBERGHIEN - p. 16.

WHETNALL Charles, baron
° Londen 28.11.1811; zoon van Thomas en STEVENS Elisabeth; gehuwd te Br. 28.6.1833 (173) met TRAVERS Laure Francoise Antoinette ° Br. 22.4.1812; dochter van Etienne Jacques en NIESSE Simphorose Félicité;
rentenier; grootgrondeigenaar; industriële belangen; baron in 1850 (L'Indépendant, 5.12.1850, p. 1, k. 3);
beh. soc. Linière de Malines (1858 en 1865); beh. Banque Liégeoise (1865); beh. Soc. propriétaires réunis (1865); beh. Manufacture d'armes liégeoise (1866); beh. Cie des eaux de Barcelone (1867); beh. Sucreries centrales (1870);
p. 501.

WIENER Leopold
° 1823; zoon van Marc en BARUCH Anne; graveerder, Brussel; comm. Mines de la Sambre (1858);
p. 327.

WILLAME Hippolyte
zoon van Dieudonné-Désiré;
eigenaar koolmijnen Dour; vennoot in bankhuis DELVAUX en WILLAME; beh. charb. Houilles grasses Levant d'Elouges (1858, id. 1865); beh. charb. Grand-Bouillon (1860, id. 1865 directeur); beh. Chevalières Dour (1866);
p. 72.

WILLEM I - pp. 227, 258, 261, 280, 281, 407, 459, 463.

WILLEMS E. - p. 354.

WILLEMS Joseph Dominique
° Br. 10.8.1790; † Br. 1854;
advokaat; lange carrière, 1830 : raadsheer Hof van Beroep, Brussel; voorzitter vanaf 1842 tot 1854;

comm. charb. Lodelinsart (1836); comm. charb. Grand Conti et Spinois (1839); comm. charb. réunis Charleroi (1851); groot aandeelhouder Soc. Gén. (1832 : 12 a.; 1835 : 43 a.; 1837 : 143 a.; Algem. Verg. 1836-1847);
pp. 24, 96, 122, 123.

WILLEMS Xavier
raadslid Rekenhof, Brussel; comm. Caisse de propriétaires (1836); comm. charb. Monceau-Fontaine (1836);
p. 20.

WILLIAMSON Robert
beh. dir. Eastern Union Railway (1853, id. 1862); dir. Chem. fer Entre Sambre et Meuse (1858); dir. North and York Midland Railway (1853); dir. North Eastern (1858, id. 1862);
p. 384.

WILLMAR en Co - pp. 187, 188, 262, 263.

WILLMAR Etienne
beh. H.F. Châtelineau (1858);
pp. 187, 188.

WILLMAR Gustave, baron
comm. H.F. Ougrée (1865);
p. 171.

WILLMAR Jean Jacques - p. 188.

WILLMAR J. Pierre Chr.
eigenaar Châtelineau; militair Brussel;
beh. H.F. Châtelineau (1835); aandeelhouder Moulins Bruxelles;
pp. 187, 188.

WILLMAR Léon
directeur H.F. Châtelineau (1835); command. Soc. de Damprémy (verreries) (Jules Frison et Cie, 1838);
pp. 187, 188, 245, 504.

WILLMART Louis
ingenieur, koolmijnen van Sacré-Madame, Damprémy (1865); comm. Bonne-Espérance (1865);
p. 142.

WINS Camille B. Jos
° Bergen 15 Brumaire XII; † 4.10.1856; zoon van Jean Jos. M. en LEFEBVRE Henriette Jos.; gehuwd Bergen 2.9.1833 (105) met WERY Anne Clémence Ant. Jos.; ° Bergen 10.10.1911; dochter van Charles Jos. en BELLOT Désirée;
advokaat; plaatsvervangend rechter, Rechtbank Eerste Aanleg Bergen; voorzitter Soc. Sciences Hainaut; secretaris Société des Bibliophiles belges; lid van diverse geleerde genootschappen (Rousselle, p. 245);
comm. Mach. Boussu (1839); beh. Verreries Marais Boussu (1839); insp. Soc. en command. Soc. pour le commerce des laines et le sciage des marbres (1837); commanditair Soc. pour les transports par eau Ad. Lebon et Cie (1837);
pp. 251, 510.

WINSSINGER François Léop. Jos.

° St. Ghislain 6.4.1797; † Br. 10.10.1870;
leerling St. Cyr; carrière Fr. Leger; luitenant (1813); campagne Fr. (1814); Hollands leger (1815); kapitein 1821; gepensioneerd in 1828; 1831 : majoor artillerie; kolonel 1843; pensioen 1852 (Biogr. Hainaut II, p. 420) (dir. bel. 1837 : 500 fr.);
comm. Soc. de Leeuw-St. Pierre (1837); comm. Soc. belge d'ind. sétifère; comm. fer Morialmé-Châtelineau (1853, id. 1858);
pp. 433, 499.

WODON-GOMREE Léonard

rechter Handelsrechtbank Namen (1853); groothandelaar (1865); comm. Cie de Floreffe (glas) (1853, id. 1858 en 1865);
p. 512.

WOLODKOWICZ, graaf

° Parijs 26.8.1806;
verificateur van de douane te Algiers; adjunct inspecteur der financiën (1836); inspecteur 3de klas (1838); continentaal inspecteur (1841); algemeen inspecteur directeur der Financiën (1841); kiezer in 1844; graaf (1844) en algemeen ontvanger departement Vosges (1846); ontslag 1851; stichtte Soc. Wolodkowicz et Cie (vlasspinnerij) te Petit Quévilly bij Rouen (inbreng 900.000 fr) (Arch. Nat., F 30 2611);
beh. Cie chem. fer Hainaut et Flandres (1856, id. 1858); in 1864 : beh. Banque de crédit Italien (Turijn) (Vitu, p. 480);
p. 451.

WOLTERS

ingenieur;
p. 474.

WORMS DE ROMILLY O.

Frans industrieel en financier;
p. 162.

WYLD James

groothandelaar Epernoy (Fr.); lid Société géologique de France; comm. Soc. La Nouvelle-Montagne (zink) (1845);
p. 270.

YERNAUX Adolphe Jos.

° Br. 10.1.1798;
directeur koolmijn Sacré-Madame (1858 en 1865); beh. Charb. Bonne-Espérance (1855, id. 1858 en 1865);
pp. 86, 142, 143.

ZACHERONI J.
advokaat, Parijs;
beh. Soc. de Bleyberg-ès-Montzen (1852, id. 1858); in 1864 : zaakvoerder Cie gén. d'éclairage au gaz (Vitu, p. 995);
pp. 306, 308.

ZAMAN Joseph Emm.
° Br. 10.3.1812; † Br. 11.7.1894; zoon van Joseph Bernard en WYNS Barbe; gehuwd met DUMONCEAU Cécile, gravin;
eigenaar van steengroeven Gent; senator voor Nijvel (1858-1870); liberaal (verkiesbaar in 1857) (Ann. Nobl., 1858, pp. 261-262);
beh. Soc. Corphalie (zink) (1846); raadsheer Soc. Défrichements de la Campine (1847); beh. Chem. fer Tamines-Londen (1862, id. 1865); beh. en dir. Soc. Carrière de porphyre de Quenast (1864); beh. Exploitation des chem. de fer (1864); beh. chem. fer Tirlemont-Diest (1865); beh. Soc. immobilière bruxelloise (maisons d'ouvriers) (1868);
pp. 293, 295.

ZANNA Albert Charles Jos
secretaris van de regentieraad te Brussel;
beh. Cie belge ass. gén. vie (1824); beh. Cie d'ass. gén. incendie (1830); dir. Banque foncière (1835); dir. soc. Brux. pour filature et tissage laines à la mérinos (1828);
p. 497.

ZAVALA J.R.
ijzersmelter en mijneigenaar uit Tolosa (Sp.);
pp. 317, 321.

ZIANE Théophile
mijningenieur Marchienne-au-Pont; dir. smelterijen;
medestichter Forges de Sarrebruck (1856);
dir. Forges de la Providence (1858, id. 1865); beh. Soc. Mines de Luxembourg, forges de Sarrebruck (1862, id. 1865); beh. Laminoirs de Châtelet (1871); beh. Banque centrale de la Sambre (1872);
p. 244.

ZOUDE Familie - pp. 30, 347.

ZOUDE
regeringscommissaris;
p. 198.

ZOUDE Victor
zoon van Victor; gehuwd met N. GILLAIN;
eigenaar van smelterijen Namen (te Thon-Samson, Mozet, Meizeret) (1830) (Maigret de Priches, p. 30);
beh. H.F. Luxembourg (1837); comm. Sucrerie Basse-Marlagne (1837); comm. soc. ass. mortalité bestiaux (1838);
p. 236.

ZURHELLE
Aken;
pp. 310, 311, 312.

BIBLIOGRAFIE

ARCHIEFBRONNEN :

- Archief Ministerie van Buitenlandse Zaken, dossiers der naamloze vennootschappen.
- BURGERLIJKE STAND, Registers van geboorten, huwelijken en overlijdens. Werken geraadpleegd :

Burg. St. Brussel,	Zuidpaleis;
Burg. St. Luik,	stadhuis;
Burg. St. Bergen,	stadhuis;
Burg. St. Charleroi,	stadhuis.

Tussen haakjes : nummer van akte vermeld.
Voor de volksvertegenwoordigers en senatoren werden de gegevens betreffende geboorte, huwelijk en overlijden aangevuld door raadpleging van :

DE VULDERE R., *Biografisch repertorium der Belgische Parlementairen, senatoren en volksvertegenwoordigers*, 1830-1.8.1965 ; (niet gepubliceerd).

- Bevolkingsregisters van stad Bergen, gemeentelijke diensten, Bergen.
- Lijsten van verkiesbaren voor de Senaat, diverse Mémorial administratif de la Province ..., 1831-1850.
- Kiezerslijsten voor Brussel, gemeentelijke verkiezingen, 1838 en 1858, Stadsarchief Brussel.
- Kiezerslijsten voor Antwerpen, provinciaal bestuur, Rijksarchief Antwerpen, nr. G 186.
- Patentboeken voor Brussel, 1827, 1838, 1850 en 1858, Stadsarchief Brussel.
- Archief Kamers van Koophandel, Algemeen Rijksarchief Brussel, Brussel, Bergen en Charleroi.
- Archief van de Société Générale de Belgique, Algemeen Rijksarchief Brussel, dossiers betreffende de aandelen, 967/997; 1350 : lijsten van de 60 grootste aandeelhouders (1828-1846).
- Archief Parquet Général, Algemeen Rijksarchief Brussel, 90 (naturalisaties).
- Archief Greffe Correctionelle de Bruxelles, Algemeen Rijksarchief, 623 (Biré).
- Archives de la Légion d'honneur, Musée de la Légion d'Honneur, Parijs.
- Archives Nationales de France, dossiers betreffende staatsfunctionarissen, F^{30} 2611, F^{tbt} 172 [14].

REPERTORIA :

AKTEN van de naamloze vennootschappen in :

PASINOMIE ou Collection complète des lois, décrets, arrêtés et règlements généraux qui peuvent être invoqués en Belgique. Bruxelles, 1833-1841.

MONITEUR belge. Bruxelles, Imprimerie du Moniteur belge, 1831-1873, 4°.

TRIOEN L. F. B., „Collection des statuts de toutes les Sociétés anonymes et en commandite par actions de la Belgique; recueillis et mis en ordre d'après les documents officiels communiqués par le gouvernement et d'après les renseignements fournis par les sociétés elles-mêmes; suivi de tableaux synoptiques et d'une notice sur les emprunts et les fonds publics, cotés dans toutes les bourses de l'Europe". *Vade-mecum des industriels, des commerçants et des rentiers.* Bruxelles, 1839, 2 dl., in-8°, 463 en 457 pp., tabl.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes en Belgique en 1857. Collection complète des statuts en vigeur, collationnés sur les textes offiels avec une introduction et des notes.* Bruxelles, 1859, in-8°, CXIV-708 pp.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique, à partir du 1er janvier 1858. Suite et complément de la collection complète des statuts en* 1857. Bruxelles, 1859, in-8°, III-475-300 pp.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique, 1865 à 1869. Suite et complément de la Collection complète des statuts en 1857.* Bruxelles, Paris, Leipzig, 1870, in-8°, 476-292 pp.

DEMEUR A., *Les sociétés anonymes de Belgique. Années 1870 à 1873, (jusqu'à la mise en vigueur de la loi du 18 mai 1873). Suite et complément de la Collection complète des statuts en* 1857. Bruxelles, Paris, Leipzig, 1874, in-8°, 22-364-276 pp.

Voor buitenlandse maatschappijen :

BRADSHAW's Railway Almanach, Directory, shareholders guide and manual for 1848. London, Manchester, 1848, in 1851 : BRADSHAW's general railway directory, shareholders guide, manual and almanach for 1851...

VITU A., *Guide financier.* Répertoire général des valeurs financières et industrielles, cotées sur les bourses françaises et sur les principaux marchés de l'Europe, de l'Amérique et des Indes.

WERKEN :

Banque Nationale de Belgique, *Notices biographiques-Biografische nota's,* 1830-1960, Brussel, Drukkerij van de Nationale Bank van België, z.d., in-4°, 326 pp.

BECDELIEVRE, *John Cockerill, Biographie liégeoise,* t. 2, pp. 792-798 (1837).

Funérailles de M. Fr. L. BEHR, Liège, 1863, in-12°. (Extr. „*La Meuse*"). (Collection Capitaine, nr. 9549).

Bibliographie Nationale, Dictionnaire des écrivains belges et catalogue de leurs publications (1830-1880), Bruxelles, 1886.

Biographie Nationale publié par l'Acad. roy. des sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique, Bruxelles, 1866.

BOASE Fred., *Modern English Biography, containing many thousands concise memoirs of persons who have died since 1850,* London, 6 vol., 1892.

BOCHART E., *Biographie des membres des deux chambres législatives, session 1857-*

1858, Bruxelles, Librairie Encyclopédique, 1858, in-4°, 111 notices et portraits.

BOURGUIGNON M., *Un grand capitaine d'industrie: Victor Tesch, Industrie*, nr. 4, april 1976, 21 année, pp. 205-222.

B(ROECKAERT) J(an), *Burggraaf Hyp. Vilain XIIII, Levensschets door J.B.*, Wetteren, 1872, 12 pp., in-8°.

BRONNE, C., *L'Industrie belge et ses animateurs*. Liège, Lesoer, 1942, in-4°, 179 pp.

BRONNE C., *Jules Van Praet, ministre de la Maison du Roi Léopold I*, Bruxelles, 1943, in-12°, 69 pp.

CAPITAINE U., *Nécrologe liégeois. Années 1851 à 1863*, Liège, 1852-1870, 14 vol., in-12°.

CAPITAINE F., *Essai biographique sur Henri-Joseph Orban, membre de Congrès Nationale etc.*, Liège, 1858, in-8°, 28 pp.

CARTE INDUSTRIELLE DE LA BELGIQUE ET DE LA PRESSE RHENANE, contenant l'indication des grands établissements industriels de ces deux pays, Bruxelles, Géruzet, 1856.

Chambre de commerce de Charleroi. Présidents de la Chambre de commerce depuis sa création le 9 mai 1827, Charleroi, 1882.

CHLEPNER B.S., „L'Etranger dans l'histoire économique de la Belgique", *Revue de l'Institut de Sociologie*, 11ème année, nr. 4, 1931, 695-734 pp.

Hommage à la mémoire de M. DAUTREBANDE, ancien bourgmestre de Huy, Liège, 1862, in-12° (Extr. „*La Meuse*") (Collection Capitaine, nr. 9585).

FONTAINE Jean, *Silhouettes liégeoises* (PIERCOT, FRERE-ORBAN, J. D'ANDRIMONT, M. D'ANDRIMONT), Liège, 1870, in-12°.

GARSOU J., *Frère-Orban*, Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1945, in-8°, 119 pp.

GARSOU J., *Alexandre Gendebien. Sa vie, ses mémoires*, Bruxelles, 1930, in-8°, VIII-523 pp.

GARSOU J., *Jean François Gendebien* (1753-1838), Bruxelles, M. Hayez, 1940, in-8°, 250 pp.

GILLE B., „Les belges et la vie économique française à l'époque du roi Léopold Ier", *Bulletin de l'Académie royale des sciences d'Outre-mer*, 1965, 2.

Le CLXXVème anniversaire de la fondation des papeteries GODIN, Huy, s.d., in-4°, 73 pp.

HANQUET P., „Une lignée industrielle : de Mollin, d'Andrimont, Godin". (*Familles Verviétoises, III*) Liège, P. Gothier, 1958, in-4°, 205 pp.

HELIN Et., *Inventaire des registres dits* „copies-lettres" *de la Banque Sauvage-Vercour à Liège* (1714-1836). Archives de l'Etat, Liège.

HELPS Sir A., *Life and labours of M. Brassey*, 1805-1870, 1872.

HOLVOET Aug., *Esquisses biographiques des principaux fonctionnaires de la Belgique*, Bruxelles, 1839, in-24°.

JACQUEMIJNS G., *Langrand-Dumonceau. Promoteur d'une puissance financière, Bruxelles*, 1960-1963, 4 T., in-8°, 224-476 en 578 pp. (U.L.B., Institut Solvay. Centre d'histoire écon. et sociale).

JACQUEMIN P., *John Cockerill* (1790-1840). *Sa vie industrielle*, Liège, s.d., in-16°, 35 pp.

JUSTE Th., *Charles de Brouckère, bourgmestre de Bruxelles*, 1796-1860, Bruxelles, 1867, 131 pp.

JUSTE Th., *Les fondateurs de la monarchie belge. Le comte Lehon, ministre d'état, etc., d'après des documents inédits*, Bruxelles, 1867, in-8°, XVI-236 pp.

JUSTE Th., *Les fondateurs de la monarchie belge. Le baron Liedts, membre du Congrès National etc.*, Bruxelles, 1878, in-8°, 50 pp.

KAUCH P., „Eugène Guillaume Anspach. Cinquième gouverneur de la Banque Nationale de Belgique, 1833-1890". *Revue du Personnel de la B.N.B.*, 1955, jrg. 11, nr. 11, pp. 1-11.

KAUCH P., „Jonathan-Raphael Bisschoffsheim, 1808-1883", *Revue du Personnel de la B.N.B.*, 1951, nr. 1, 1-7 pp.

DAXELET F., *Joseph Lebeau*, Bruxelles, 1945, 265 pp.

DE BURBURE DE WESEMBEEK A., „Le colonel De Puydt, initiateur de la liaison Meuse-Moselle-Rhin", *De Schakel*, Tijdschrift van de Antwerpse Kring voor Familiekunde, 1954, 9de jaargang, pp. 94-99.

DE CACAMP Fr., „Quatre siècles de bourgeoisie urbaine. Les Cattoir à Gand et à Bruxelles", *Brabantica, IV*, I, 1959, pp. 61-116.

DE CACAMP Fr., „Les Cogels. Une vieille famille brabançonne", *Histoire généalogique Bruxelloise. Genealogicum Belgicum*, 1959, in-8°, 379 pp.

DE DORLODOT J. baron, „Le Centenaire de la Société de Védrin. La carrière de Fr. Kemlin", *Verre et silicates industriels*, XI, nr. 2 (15 février 1940).

DE LIGNE (prince A.), *Le Prince Eugène de Ligne* (1804-1898), Bruxelles, 1940, in-8°, 404 pp.

Hommage à la mémoire de M. le baron DE MACAR, Liège, De Thier, 1886, in-12°.

DE MOREAU E., *Adolphe Dechamps*, Bruxelles, 1911, in-8°, XVII-550 pp.

DESOER H., DE COUNE J., DE LILIENVELD A., *Album édité à l'occasion du deuxième centenaire de la Maison Desoer, 1750-1950*, Liège, 1951, in-4°, 71 pp.

DE TRANNOY baron, *Jules Malou, 1810-1870*, Bruxelles, 1905, in-8°, XVI, 589 pp.

DE WALQUE G., „Ch. H. Marcellis", in *Biographie Nationale*, T. 13, 1894-1893, Col. 425-426.

Dictionnaire des Parlementaires français. Notices biographiques sur les ministres ... 1889 à 1940 publié sous la direction de Jean Jolly. Paris, P.U.F., 1960.

Dictionary of National Biography, London, Smith, Elder, & C°, 1885-1912, 71 vol. + supplementen.

Papieren van de familie DOLEZ, Inleiding inventaris, Staatsarchief Bergen.

DUBRUL L., „Deux français fondateurs d'industries belges, Fr. Kemlin et Aug. Lelièvre", *Revue du Conseil économique wallon*, 1957, nrs. 24-25, pp. 85-87.

DUBUS DE WARNAFFE burggraaf, BEYAERT Carl, *Le Congrès National, Biographie des membres du Congrès National et du Gouvernement provisoire, 1830-1831*, Bruxelles, Paris, 1930, 133 pp.

FAIDER P., „Warocqué (famille)", Bruxelles, *Biographie Nationale*, T. 27, 1938, col. 93-95.

KAUCH P., „François-Philippe de Haussy (1789-1869), Premier gouverneur de la Banque Nationale de Belgique". *Revue du Personnel de la B.N.B.*, 1951, pp. 3-14.

KAUCH P., „Alexandre Jamar. Quatrième gouverneur de la Banque Nationale de Belgique, 1821-1888". *Revue du Personnel de la B.N.B.*, 1954, jrg. 10, nr. 11, pp. 1-14.

KIRSCH H., *Funérailles de M.J.F. Braconnier*, Liège, 1858, in-8°.

LAMBERT DE ROUVRONT Léon, *Origines de la Banque du Hainaut devenue siège de Mons de la banque de la Société Générale de Belgique*, 1963 (texte ronéotypé).

LEMOINE R.J., „Les étrangers et la formation du capitalisme en Belgique", *Revue d'histoire économique et sociale*, 1932.

Le livre d'or de l'ordre de Léopold et de la croix de Fer, publié sous le patronage de S.M. le Roi, Bruxelles, Ch. Lelon, I, 1858, 469 pp., II, 1858, 785 pp.

LYON C., *Les gentilshommes-verriers du pays de Charleroi, L'Education populaire du Bassin de Charleroi* (mars 1888).

MAIGRET DE PRICHES G., *Nos familles de maîtres de forges*, Bruxelles, 1937.

MATHIEU A., *Biographie montoise*, Mons, E. Hoyoux, 1848, in-8°.

MATHIEU E., *Biographie du Hainaut*, Enghien, T. I (A-H), 1901-1902, 395 pp., T. II (I-Z), 1903-1905, 427 pp.

MORREN E., „John Cockerill", *Biographie Nationale*, 1873, T. 4, coll. 230-239 pp.

Funérailles de M. Gérard NAGELMACKERS, banquier, etc., Liège, De Thier, 1859, in-18°, 16 pp. (Extr. „*La Meuse*").

„Bref historique de la Banque NAGELMACKERS fils et Cie", publié à l'occasion de l'exposition de Liège, 1939. Bruxelles, Ed. „*Archives économiques de la Belgique et du Congo*", 1939, in-4°, 16 pp.

La Noblesse belge (*Annuaire de ...*) publiée sous la direction de Chevalier Marcel de Schaetzen, Bruxelles-Paris, Librairie nationale d'art et d'histoire (vanaf 1848).

PRICE F.G., *Hilton, A Handbook of London Bankers with some account of their predecessors* ... etc., London, 1890-91, 450 pp.

PURAYE J., „Les origines de John Cockerill", *Entre nous*, 1956, T. 7, nrs. 2-5, *Contacts entre nous*, 1956, t. 7, nrs. 67-71, 1957, t. 8, nrs. 73-80; 1959, t. 10, nr. 97.

PURAYE J., „Gilles Antoine Lamarche, 1785-1865. Notes pour servir à l'histoire

industrielle du pays de Liège". *Bull. de l'Institut archéologique liégeois*, t. LXXV, 1962, Liège, in-8°, pp. 101-151.

RAILWAY DIRECTORY (The), being a list of the names and adresses of the directors and officers of the railways of Great Britain and Ireland, including those authorized in the session of 1845, 1846 en 1848.

ROUSSELLE Ch., *Biographie montoise du XIXème siècle*, 1800-1899, Mons, Desquin, 1900, III-250 pp.

ROYER A., *Les hommes politiques de la Belgique*, Bruxelles, 1835, in-24°, 101 pp.

SCHELER Aug., *Statistique personnelle des Ministres et des corps législatifs constitués en Belgique depuis* 1830, Bruxelles, 1857, III-245 pp.

SCHOORMANS R., *Descendance de Félix de Hemptinne et de Henriette Lousberghs*, Gent, 1925.

SPINEUX A., „Retour sur notre passé industriel. De la batterie et la forgerie mosane à la sidérurgie sambrienne : les Bauchau", in *Revue du Conseil économique wallon*, pp. 65-68.

SPINEUX A., „Un capitaine d'industrie au XIXème siècle : Eugène De Dorlodot". *Revue du Conseil économique Wallon*, janvier-avril 1962, in-8°, pp. 80-81.

THIJS A., *Antwerpse kooplieden en nijveraars uit de verleden eeuw*, Antwerpen, De Vlijt, 1950, in-16°, 41 pp.

THONISSEN J.J., *Vie du Comte Ferdinand de Meeus*, Louvain, 1863, in-8°, 330 pp.

TILLOT Al., „Les gouverneurs de la Banque Nationale de Belgique, 1850-1906 (DE HAUSSY, PREVINAIRE, PIRSON, JAMAR, ANSPACH, VAN HOEGAERDEN, DE LANTSHEERE)". *Notes biographiques*. Bruxelles, 1906, in-8°, 20 pp.

VAN BEMMEL E., *Notice sur le baron de Stassart*. Mémoire couronné et mémoires savants étrangers publiés par l'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique, XXVIII, 1856, in-4°.

VAPEREAU G., *Dictionnaire universelle des contemporains, contenant toutes les personnes notables de la France et des pays étrangers avec leurs noms, prénoms, surnoms et pseudonymes, le lieu et la date de leur naissance, leurs débuts, leur profession, leurs fonctions successives, leurs grades et titres, leurs actes publics, leurs œuvres, leurs écrits et les indications bibliographiques qui s'y rapportent, les traits caractéristiques de leur talent etc.*, Paris, Librairie Hachette et Cie, Londres, 1880.

VERLY H., *Essai de biographie lilloise contemporaine 1800-1869 augmenté d'un supplément et accompagné de Notes historiques et bibliographiques*, Lille, Leleu, 1869, in-8°.

WAUTERS A., *Liste par ordre chronologique des magistrats communaux de Bruxelles, depuis 1794 jusqu'en 1883, mise en ordre, d'après les documents authentiques et accompagnées d'une table alphabétique*, Bruxelles, 1884, 77 pp.

WILLEM L.S., „Frédéric-Louis Behr, premier directeur de la S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux de l'Espérance à Seraing", *Espérance, journal de l'entreprise*, jan. feb., 1956, pp. 9 en 1961, pp. 52-54.

ZUMKIR André, „Les dynasties politiques dans la province de Liège à l'époque contemporaine", *Annales du XXXVIe Congrès de la Fédération archéologique et historique de Belgique*, Gand, 1956, in-8°, pp. 261-289.

INDEX ONDERNEMINGEN EN PLAATSNAMEN

Aa, p. 470.
Aalst, pp. 403, 405, 421, 492.
Aarlen, pp. 237, 407, 408, 409, 411, 412.
Aarschot, p. 437.
Aat (Ath), pp. 394, 404, 405, 420, 421, 452, 453.
Acoz, pp. 327, 328, 433, 434, 483.
Actions Réunies, Société des, pp. 34, 60, 62, 68, 174, 197, 204, 215, 221, 276, 277, 279, 505, 525.
Afrika, p. 322.
Agimont, p. 237.
Agrappe (mijn van), pp. 40, 41, 42, 98, 99, 100, 101.
Agrappe (Société de l'), p. 40.
Agrappe et Grisœuil (S.A. des charbonnages de l'), pp. 40, 41, 42, 43, 100, 101, 377, 445, 446.
Aisne, p. 443.
Aisne (departement van de), p. 371.
Aix-en-Chapelle à Maestricht (S.A. Compagnie du chemin de fer), pp. 396, 419, 436, 437.
Aken, pp. 200, 201, 226, 283, 310, 436, 437, 438.
Aleas-Patou (mijn van), pp. 156, 157.
Algerië, p. 322.
Amay, pp. 231, 280.
Amblève, pp. 206, 461.
Ammeberg, p. 326.
Andenne, p. 175.
Anderlecht, p. 85.
Anderlues, pp. 490, 491.
Anderlues à Bascoup (S.A. de la route d'), pp. 479, 487, 491.
Andoumont, p. 310.
Angleur, pp. 228, 331.
Angleur (mijn van), p. 139.
Anthée, pp. 480, 491.
Antwerpen, pp. 68, 88, 141, 281, 295, 344, 381, 395, 419, 421, 423, 424, 425, 429, 435, 436, 437.
Antwerpen (provincie van), p. 489.
Anvers (Banque commerciale d'), pp. 87, 88, 148, 257, 373.
Anvers à Gand par Saint-Nicolas et Lokeren (S.A. Compagnie du chemin de fer d'), pp. 380.
Anvers à Rotterdam (S.A. des chemins de fer d'), pp. 419, 322, 424, 429.
Anzin (compagnie des mines), pp. 36, 37, 360, 443, 471.
Anzin, pp. 169, 471.
Anzy (maatschappij van), p. 130.
Anzy (mijn van), p. 130.
Ardennen (departement van de), p. 371.
Ardennes (compagnie des chemins de fer des), pp. 454, 455.
Arnao en Santa Maria del Mar (concessie van), pp. 317, 320.
Artistes (mijn van les), pp. 177, 178, 179, 182, 183, 185, 262, 263.
Artistes (Société du charbonnage des), p. 180.
Association pour les recherches de mines dans la province de Liège, p. 273.
Asturiana de minas de carbon (Real compania), pp. 320, 322.
Asturië, pp. 317, 319, 321.
Asturienne des mines (S.A. Compagnie royale), pp. 317, 318, 322, 326.
Aube (departement van de), p. 371.
Auflette (mijn van), p. 75.
Aulnois, p. 441.
Aumonier (mijn van l'), p. 139.
Auray, p. 280.
Austro-Belge (S.A. Métallurgique), p. 296.
Auvelais, p. 67.
Auvelais et St. Roch (Soc. A. des charbonnages d'), p. 69.
Avilès, pp. 317, 320, 322.

Baelen, p. 273.
Baneux (mijn van), p. 139.
Barette (mijn van La), pp. 52, 53, 54.
Barette (S.A. du charbonnage de la), p. 53.
Basècles, p. 453.

Bascoup, p. 401.
Bascoup (concessie van), pp. 79, 82.
Bascoup (mijn van), pp. 463, 491.
Bascoup naar Anderlues (weg van), p. 491.
Bascoup naar Gosselies (weg van), p. 492.
Baskenland, p. 319.
Bassée (kanaal van la), p. 471.
Basse-Wavre, p. 513.
Bassins houillers du Hainaut (S.A. des chemins de fer des), p. 368.
Bastogne, p. 409.
Batterie (mijn van La), pp. 177, 178, 179, 182.
Baume, p. 432.
Baume-Marchienne lijn, p. 467.
Bavay, p. 492.
Bawette (mijn van), pp. 44, 45, 46, 103, 122.
Bayemont-Docherie (mijn van), p. 214.
Beaumont, pp. 478, 490, 491.
Beaumont (S.A. pour l'exécution de deux embranchements à la route de), pp. 477, 488, 490.
Belges de la Jonction de l'Est (S.A. des chemins de fer), p. 413.
België, pp. 90, 114, 148, 154, 168, 200, 230, 240, 242, 258, 302, 318, 327, 330, 338, 339, 343, 348, 381, 384, 406, 407, 411, 423, 437, 441, 442, 455, 470.
Belgique (Banque de), pp. 19, 34, 46, 54, 59, 60, 61, 62, 68, 70, 71, 80, 81, 82, 93, 124, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 225, 227, 228, 229, 238, 240, 256, 257, 263, 264, 265, 276, 277, 278, 279, 295, 315, 321, 343, 368, 372, 373, 374, 377, 504, 524.
Bellecourt, p. 463.
Belle-et-Bonne (mijn van), p. 9.
Bellevue (mijn van), pp. 44, 45, 46, 103, 122, 123.
Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin (mijn van), pp. 113, 114, 115, 116, 117, 219, 221.
Bellevue, Baisieux, Dour et Thulin (S.A. des charbonnages de), pp. 113, 114, 116, 219.
Benne-sans-Fosse (mijn van), pp. 79, 82.
Bensberg, p. 231.
Bergen (Mons), pp. 4, 8, 9, 12, 16, 40, 41, 50, 56, 73, 94, 98, 106, 108, 135, 149, 161, 162, 217, 246, 255, 287, 298, 375, 394, 395, 400, 401, 402, 403, 431, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 447, 452, 463, 465, 467, 471, 472, 473, 475, 486, 491, 492.
Bergenstadt (mijn van), p. 345.
Bergen (Pommerœuil) naar Antoing (kanaal van), pp. 218, 472.
Bergen-Hautmont (spoorweg van), pp. 440, 441, 442, 444, 447, 448.
Bergen naar Condé (kanaal van), pp. 100, 218, 360, 375, 377, 400, 443, 444, 470, 492.
Bergen naar de Franse grens in de richting Bavay (weg van), p. 492.
Bergues (kanaal van), p. 470.
Berlijn, p. 243.
Berzée, pp. 288, 385.
Beverlo, p. 429.
Biesmes, p. 298.
Bisiva en Auvergnies (mijnen van), p. 445.
Blaine en St. Didier (spoorweg van), p. 329.
Blanc de zinc et des couleurs à base de zinc (S.A. du), pp. 301, 303.
Blanche Plomterie (La), pp. 270, 271.
Blanzy (maatschappij van), p. 131.
Blaton, p. 453.
Bleyberg (mijn van), pp. 283, 286, 306.
Bleyberg (S.A. Compagnie des mines et fonderies du), pp. 283, 285, 286, 306, 307, 308, 324, 336.
Bleyberg-ès-Montzen (S.A. de), pp. 283, 286, 306.
Bodegnée, p. 280.

Bois des Hamandes (mijn van), pp. 70, 124.
Bois-des-Vallées (Société du charbonnage des), p. 112.
Bois d'Haine, p. 401.
Bois des Hamandes (S.A. des charbonnages du), p. 70.
Bois d'Heigne et Cabinette (Société du), pp. 135, 136, 137.
Bois du Luc (mijn van), pp. 360, 401.
Bois-du-Luc (vennootschap van), p. 360.
Bois-du-Luc et Trivières (Société du), pp. 55, 56, 57, 58, 73.
Bois-le-Tilleul, p. 327.
Bon-Buveur (mijn van), p. 332.
Bonheur d'Elisa (mijn van), p. 345.
Bonne-Espérance (mijn van), p. 142.
Bonne-Espérance (S.A. des charbonnages de), p. 142.
Bonne-fin (mijn van), pp. 138, 139.
Bonnefin (mijn van La Nouvelle), p. 331.
Bonnefin (S.A. des charbonnages de), p. 138.
Bonnet-et-Veine-à-Mouches (mijn van), pp. 75, 89, 90, 92, 133, 134.
Bonnet-et-Veine-à-Mouches (S.A. du charbonnage de), pp. 89, 91, 92, 95, 133.
Bonnet-et-Veine-à-Mouches sous Quaregnon (Société charbonnière du), p. 89.
Bonne-Veine (Société de la), p. 156.
Bonnines, p. 175.
Borbeck, p. 231.
Bordeaux, p. 117.
Borinage, pp. 3, 4, 5, 9, 14, 16, 21, 31, 36, 37, 50, 52, 99, 100, 113, 178, 218, 219, 251, 360, 361, 362, 371, 443, 445, 447, 452, 470.
Borinage (S.A. des hauts-fourneaux du), pp. 217, 220, 221, 276, 278.
Bossuyt (kanaal van), pp. 473, 475.
Boule (mijn van La), p. 360.
Bourbourg (kanaal van), p. 470.
Boussoit, p. 492.
Boussu, pp. 36, 125, 251, 375, 377, 509.
Boussu (S.A. des ateliers de construction de machines et méchaniques de), p. 251.
Boussu et de Sainte-Croix Sainte-Claire (S.A. des charbonnages de), pp. 39, 113, 118, 125.
Bouverie (La), p. 492.
Brabant, p. 489.
Braine-le-Comte, pp. 400, 418.
Bray, p. 228.
Bray, Maurage et Boussoit (concessie van), p. 59.
Bray, Maurage et Boussoit (S.A. des charbonnages de), p. 59.
Breda, p. 424.
Brugge, pp. 388, 389.
Brugge naar Nieuwpoort en Veurne (kanaal van), p. 470.
Brussel, pp. 21, 59, 68, 132, 141, 145, 200, 240, 241, 242, 250, 272, 295, 305, 317, 318, 338, 342, 354, 369, 373, 380, 391, 394, 397, 399, 400, 403, 405, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 415, 416, 417, 420, 421, 422, 426, 428, 430, 431, 433, 436, 441, 447, 451, 452, 460, 462, 465, 466, 467, 476, 492, 493, 497, 498, 499, 500, 505, 507, 513, 514, 417, 519, 520, 521, 524, 525.
Brussel naar Charleroi (kanaal van), pp. 21, 147, 165, 397, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 492, 493.
Bruxelles, pour la fabrication de machines et des mécaniques, le Renard (S.A. de), pp. 200, 240, 243.
Buzenol, p. 331.

Cache-après (mijn van), pp. 11, 12, 13.
Caillette et Grosse Fosse (Société de la), pp. 135, 136, 137.
Caisse hypothécaire (S.A. La), pp. 264, 265.
Campinaire, pp. 480, 487.

Canal de Charleroi (S.A. des embranchements du), pp. 462, 467, 468, 469.
Carabinier (mijn van Le), pp. 160, 165, 169.
Centre (Compagnie du chemin de fer du), pp. 430, 432, 467.
Centre du Flénu (Compagnie du), pp. 93, 94, 95, 133, 134.
Centrumbekken (Centrum), pp. 16, 17, 56, 59, 360, 362, 371, 400, 401, 431, 432, 441, 444, 447, 462, 463, 465, 466, 467, 491, 492.
Châles de cachemir et autres (Société pour la fabrication des), p. 497.
Chapelle-lez-Herbaimont, pp. 463, 464, 492.
Champagne (streek van de), p. 371.
Champion, p. 175.
Charbonnages Belges (Compagnie des), pp. 43, 52, 98, 99, 100, 101, 106, 379, 441, 442, 446, 447.
Charleroi, pp. 18, 21, 24, 45, 70, 80, 87, 103, 108, 111, 128, 142, 178, 218, 247, 250, 254, 256, 259, 262, 263, 268, 297, 298, 337, 361, 369, 370, 371, 373, 384, 385, 387, 391, 392, 393, 398, 399, 402, 417, 418, 424, 432, 434, 435, 443, 462, 463, 465, 475, 477, 478, 479, 481, 483, 486, 487, 489, 490, 491, 492, 509.
Charleroi (mijn van), p. 124.
Charleroi (S.A. des charbonnages réunis à), pp. 70, 71, 103, 105, 122, 192.
Charleroi (S.A. des charbonnages de), pp. 26, 48, 103, 105, 122, 123.
Charleroi à Florennes avec embranchement de Gerpinnes à la limite d'Acoz (Société pour la confection et l'exploitation de la route de), pp. 483, 488.
Charleroi à la frontière de France (S.A. du chemin de fer de), pp. 328, 391.
Charleroi à Louvain (S.A. des chemins de fer de), pp. 398, 414, 416, 424, 435.
Charleroi, pour la fabrication de verre et de la gobeleterie (Société de), p. 509.
Charlesville, p. 402.
Châtelet, pp. 160, 165, 169, 237, 480, 487.
Châtelet au Campinaire (Société des routes réunies de), pp. 479, 486, 488, 490.
Châtelet-Campinaire, Ligny, Denée, Denée-Athée (weg van), p. 490.
Châtelineau, pp. 21, 187, 188, 193, 424, 433, 434.
Châtelineau (S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de), pp. 105, 122, 123, 143, 161, 167, 168, 183, 184, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 224, 245, 263, 268, 298, 314.
Chauw-à-Roch (mijn van), p. 216.
Chenée, p. 460.
Chenot (S.A. pour la fabrication de l'acier par le procédé), pp. 337, 338, 340.
Chenot en France (S.A. pour la fabrication de l'acier par les procédés), pp. 337, 338, 341.
Chimay, pp. 413, 454, 455, 490.
Chimay (S.A. Compagnie de chemin de fer de), pp. 454, 455.
Chimay (spoorweg van), pp. 454, 455.
Ciney,p. 407.
Clermont, p. 280.
Clerq, p. 218.
Clichy, pp. 338, 340.
Cockerill (S.A. pour l'exploitation des établissements de John), pp. 154, 215, 260, 264.
Colladios (mijn van), pp. 323, 324, 325.
Colladios (mijn van), p. 290.
Colladios (S.A. zinc, blanc de zinc et charbonnage de), pp. 323, 326.
Colme (kanaal van), p. 470.
Commerce de Bruxelles, Société de, pp. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31,

32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 52, 54, 67, 68, 72, 76, 77, 93, 94, 96, 105, 108, 114, 116, 122, 124, 126, 129, 131, 139, 150, 153, 156, 160, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 241, 242, 243, 263, 362, 363, 364, 366, 367, 368, 376, 519.
Condé, pp. 453, 475.
Corphalie (concessie van), pp. 293, 294.
Corphalie (S.A.), pp. 293, 295, 324, 336, 347.
Corphalie-Antheit, pp. 293, 295.
Cornillon, p. 208.
Cossette (mijn van), pp. 32, 119, 120, 121.
Cossette et du Couchant du Flénu réunis (S.A. des charbonnages de la), pp. 31, 32, 119, 120, 127, 128, 155.
Couchant du Flénu (S.A. du), pp. 13, 30, 32, 119, 120, 121, 155, 156, 157, 364.
Couillet, pp. 21, 142, 160, 161, 162, 165, 169, 241, 246, 339, 340, 477, 491.
Couillet-Gilly langs Montignies-sur-Sambre (weg van), p. 491.
Couillet à Gilly par Montigny-sur-Sambre (S.A. pour la construction et l'exploitation de la route de), pp. 481, 491.
Coune (mijn van), pp. 323, 324.
Courcelles, pp. 79, 82, 147, 482, 491.
Courcelles-Nord (mijn van), pp. 79, 80, 81.
Courcelles-Nord (S.A. des charbonnages du), pp. 79, 82.
Court-St.-Etienne, p. 414.
Couthuin, pp. 182, 354.
Couthuin (mijn van), pp. 177, 182.
Couvin, pp. 253, 254, 256, 257, 259, 385, 433.
Couvin (S.A. de), pp. 253, 254, 257, 258, 259.
Couvin (Société des hauts-fourneaux et forges de), pp. 254, 255.
Crachet (mijn van), pp. 11, 12, 13, 14, 119, 121, 155, 156, 157.
Crachet et Picquery (S.A. des charbonnages de), pp. 13, 121, 155, 445.
Crédit Mobilier (Le), p. 321.
Cuesmes, pp. 11, 13, 492.

Damprémy, pp. 86, 418.
Darford, pp. 225, 228.
Deinze, p. 389.
Denain (mijn compagnie van), p. 443.
Dender, pp. 395, 403, 404, 420.
Dender (kanaal van de), p. 452.
Dendermonde, pp. 403, 404, 452.
Dendre-et-Waes et de Bruxelles vers Gand par Alost (S.A. des chemins de fer de), pp. 405, 420, 452.
Denée, pp. 480, 491.
Den Haag, p. 180.
De Pinte, p. 439.
Deule, pp. 470, 471, 472.
Diest, pp. 413, 437.
Diksmuide, p. 389.
Dinant, pp. 455, 456.
Diskontokas, p. 295.
Dolhain, pp. 272, 310, 312.
Dolhain (S.A. des hauts-fourneaux et fonderies de), p. 310.
Doornik, pp. 73, 218, 394, 395, 403, 436, 439, 452, 453, 472, 473, 475, 498.
Dordrecht, p. 423.
Douai, pp. 29, 136.
Dour, pp. 27, 49, 73, 113, 375, 376, 377.
Douze Actions (Société des), pp. 30, 31, 364.
Dresden, p. 321.
Duinkerken, pp. 449, 450, 470, 472, 473, 474, 475.
Duitsland, pp. 200, 211, 230, 347, 406, 407, 437.
Durme, p. 381.
Dusseldorf, p. 243.

Eau d'Heure, p. 373.
Ecaussines, p. 431.
Echo de Luxembourg (L'), pp. 237, 238.
Edingen naar Geraardsbergen (weg van), p. 492.
Ehein, p. 280.
Elouges, pp. 72, 113, 448.
Engeland, pp. 76, 161, 204, 209, 227, 234, 241, 242, 302, 360, 385, 389, 414.
Enghien (Edingen), pp. 478, 492.
Enghien à Grammont (S.A. des concessionaires de la route d'), pp. 478, 488.
Engis, p. 486.
Engis (Société de métallurgie d'), p. 270.
Engis à Mons (Société de la route d'), p. 486.
Engis-Bergen (weg van), p. 492.
Ensival, pp. 488, 493.
Entre-Sambre et Meuse (S.A. du chemin de fer de l'), pp. 374, 384, 385, 386, 419, 424, 433.
Erquelinnes, pp. 328, 391, 393, 401, 402, 418, 424, 441, 447, 467.
l'Escouffiaux (mijn van), pp. 43, 51, 52, 53, 98, 99, 101, 375.
Escouffiaux (S.A. du charbonnage de l'), pp. 51, 100, 101, 377, 446.
Espagne (Société pour la production du zincen), p. 322.
L'Espérance (mijn van), p. 67.
Espérance (Société charbonnière de l'), pp. 182, 204.
L'Espérance (mijn van) (B. de B.), pp. 202, 203, 204, 205.
L'Espérance (mijn van) (S.G.), pp. 177, 179, 182, 188.
L'Espérance (S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux de l'), pp. 202, 204, 205, 206, 211, 219, 263.
L'Espérance-Longdoz (S.A. des charbonnages, hauts-fourneaux et laminoirs de l'), pp. 202, 203, 206.
Espierre, p. 471.
Espierre (kanaal van), pp. 470, 471, 472, 473, 474, 475.
Espierre (S.A. du canal de l'), p. 469.
Essen, p. 423.
Est-belge (S.A. des chemins de fer de l'), pp. 419, 424, 435.
Est-(français) (chemin de fer de l'), pp. 329, 427.
Ettelbrück, p. 458.
Eure (departement van de), p. 228.
Europa, p. 302.
Exploitation des chemins de fer (S.A. d'), pp. 390, 450, 453.

Faïroul, p. 385.
Falnuée (S.A. de), pp. 147, 148.
Falnuée en Wartonlieux (mijn van), pp. 147, 148.
Fayt, pp. 145, 427, 464, 479.
Fischbach, pp. 237, 238.
Filasse d'aloès, agaves et autre produits analogues (Société pour l'exploitation en Belgique de la), p. 498.
Flâche, p. 249.
Flandres (Banque des), pp. 334, 336.
Flandre Occidentale (S.A. des chemins de fer de la), pp. 388, 450.
Flémalle, p. 181.
Flénu (bekken van), pp. 3, 360, 361, 367, 375, 442, 443, 446, 471, 492.
Flône, pp. 231, 280, 281, 282.
Floreffe, p. 512.
Floreffe, fabrication de glaces et de produits chimiques (compagnie de), p. 512.
Florennes, pp. 385, 434, 483, 487.
Fleurus, p. 487.
Fontaine-l'Evêque, pp. 287, 432, 479, 491.
Forge du Prince, p. 253.
Fosse-du-Bois, p. 251.
Fosse-du-Bois (maatschappij van), p. 76.
Fraire, pp. 385, 433, 487.
France (Banque de), p. 130.
Frankfurt, pp. 243, 373.

Frankrijk, pp. 19, 54, 99, 100, 106, 114, 117, 148, 165, 166, 168, 185, 227, 228, 230, 232, 247, 267, 278, 328, 329, 339, 348, 353, 360, 369, 371, 392, 399, 402, 406, 407, 423, 424, 433, 441, 442, 445, 446, 447, 454, 466, 472, 474.
Frameries, pp. 40, 44, 155, 441, 492.
Froidmont, p. 385.

Garde-de-Dieu (mijn van), p. 75.
Gastuche, p. 513.
Geel, p. 429.
Générale, des Pays-Bas pour favoriser l'industrie nationale (Société), pp. 4, 8, 12, 13, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 32, 34, 37, 38, 41, 45, 50, 71, 76, 78, 80, 83, 97, 98, 99, 100, 104, 105, 111, 113, 116, 117, 118, 120, 121, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 153, 154, 155, 157, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 173, 178, 180, 183, 184, 185, 186, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 215, 224, 233, 234, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 250, 255, 256, 257, 261, 262, 263, 275, 295, 298, 315, 324, 350, 353, 361, 362, 366, 367, 368, 376, 377, 379, 405, 417, 418, 421, 434, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448, 457, 517.
Genly, p. 482.
Gent, pp. 41, 232, 233, 241, 295, 381, 403, 404, 405, 421, 439, 449, 452, 453, 470, 474, 485, 502.
Gent naar Brugge (kanaal van), p. 470.
Gembloers, pp. 398, 487.
Gemmericht, p. 285.
Geraardsbergen, pp. 403, 492.
Gerpinnes, pp. 298, 483, 487.
Gilly, pp. 24, 136, 418, 491.
Gironde (Departement van de), p. 19.
Gistoux, p. 514.
Givet, pp. 402, 419, 424, 435.
Givry, p. 445.
Glaces, verres à vitre, cristaux et gobeleterie (Société des manufactures de), p. 507.
Gouffre (mijn van Le), p. 192.
Gouffre (Société du), pp. 187, 191.
Gosselies, pp. 145, 148, 400, 492.
Gosselies à Bascoup (Société pour la construction de la route de), p. 482.
Gougnies, pp. 245, 297, 298.
Gougnies (hoogovens van), pp. 189, 288, 297.
Gougnies (S.A. des hauts-fourneaux et fonderies de), pp. 297, 298, 299, 300.
Gozée, p. 477.
Grand-Bac (mijn van), pp. 154, 182.
Grand-Buisson (mijn van), pp. 31, 119, 121, 377.
Grand-Central Belge (S.A. du), pp. 419, 424.
Grand-Conti et Spinois (mijn van), p. 96.
Grand-Hornu (mijn van le), pp. 4, 360.
Grande Compagnie du Luxembourg (S.A. La), pp. 406, 408, 409, 410, 411, 412, 423, 460, 461.
Grande Jonction (concessie van La), pp. 409, 410, 411.
Grande-Montagne (Société de la), pp. 321, 280, 282, 324.
Grande-Veine (mijn van), p. 157.
Grande-Veine du Bois d'Epinois (mijn van), p. 9.
Grande-Veine (Société de la), p. 65.
Grande-Veine du Bois d'Epinois (Société de la), p. 72.
Grand-Conti et Spinois (S.A. des charbonnages du), p. 96.
Grand-et-Petit Pernelle (smelterij van), p. 253.
Grand-et-Petit Tas réunis (mijn van), pp. 53, 64.
Grand-et-Petit Tas réunis (S.A. des charbonnages des), pp. 64, 68, 84.
Grand-Picquery (mijn van), p. 445.
Gray, p. 329.

Grisœuil (mijn van), pp. 37, 40, 41, 42, 98, 99, 100, 101.
Grisœuil (Société de), p. 40.
Grivegnée, pp. 178, 197, 330, 331.
Grivegnée (S.A. de), pp. 139, 330, 331, 332.
Groenendael, p. 409.
Groot-Britannië, p. 228.
Grosse Fosse au Bois des Hamandes (Société de), p. 70.
Grunhaut, p. 310.
Guillaume-Luxembourg (Société du), pp. 412, 427.
Guillemins, p. 400.
Guipuzcoa (La Montana Vieja de Guipuzcoa), p. 317.
Gurgeat (Société charbonnière du), p. 24.

Hainaut et Flandres (compagnie des chemins de fer du), pp. 439, 451.
Haine-St.-Pierre, pp. 249, 463, 464.
Haine, pp. 377, 378, 442.
Haine-Saint-Pierre (S.A. des forges, usines et fonderie de), p. 249.
Hamoul, p. 458.
Hasselt, pp. 395, 396, 413, 425, 436, 437, 438.
Hastière, p. 456.
Haute-Marne (departement van de), p. 371.
Haut et Bas Flénu (spoorweg van), pp. 360, 362, 444, 445, 447.
Haut et Bas Flénu (S.A. des chemins de fer du), pp. 100, 359, 363, 366, 372, 377, 400.
Haut-Flénu (S.A. charbonnière du), pp. 9, 12, 13, 14, 31, 75, 77, 78.
Haut-Flénu (concessie van), p. 78.
Hauchis ou midi du Fayat (Société charbonnière des), p. 24.
Hautmont, pp. 247, 248, 402, 441, 442, 447, 448.
Havré, pp. 56, 401, 492.
Havré-d'Obourg et Saint-Denis (S.A. du charbonnage d'), pp. 55, 56, 57.
Hasard (mijn van), p. 67.
Hauchis, pp. 80, 142, 160, 161, 165, 169.
Hazebroek, p. 390.
Heigne, p. 508.
Henegouwen, pp. 123, 162, 163, 178, 376, 389, 403, 406, 452, 472, 473, 478, 483, 489.
Herbatte-lez-Namur, p. 511.
Herbatte-lez-Namur (Société d'), p. 511.
Herbières, p. 377.
Herentals, pp. 428, 429.
Hermalle (sous-Huy), pp. 231, 280.
Herstal, pp. 179, 182.
Herve, p. 61.
Herve (mijn van), p. 61.
Herve (Société charbonnière de), p. 61.
Herve (S.A. du charbonnage de), pp. 61, 62, 63.
Herve-Wergifosse (S.A. des charbonnages de), pp. 61, 63.
Heson, p. 182.
Heure, pp. 385, 433.
Heure (S.A. des forges et laminoirs de l'), p. 266.
Hodimont, pp. 488, 493.
Hodimont (compagnie de la route de), pp. 476, 488, 493.
Hodimont naar Ensival (weg van), p. 493.
Hoei, pp. 196, 206, 293, 294, 334, 354.
Hollogne-aux-Pierres, p. 324.
Hombourg, p. 285.
Hon, p. 225.
Honnef p. 345.
Horiau (mijn van), p. 75.
Hornu et Wasmes (mijn van), pp. 7 8, 9, 21, 50.
Hornu et Wasmes (S.A. du charbonnage), pp. 7, 364.
Houdeng-Gougnies, pp. 53, 463.
Houillères réunis de Quaregnon (S.A. des), pp. 91, 95, 133, 134.
Houilles grasses du Levant d'Elouges (S.A. du charbonnage des), p. 72.
Houilles grasses du Levant d'Elouges (mijn van), pp. 72, 73.

Houlleux (mijn van), pp. 84, 140.
Houlleux (S.A. du charbonnage de), pp. 84, 140.
Hourpes-sur-Sambre, pp. 287, 327, 328.
Hourpes-sur-Sambre (S.A. Compagnie des hauts-fourneaux de), pp. 287, 328, 329.
Houssu, pp. 463, 464.
Houx (aux) (smelterij van), p. 228.
Hoyoux, p. 223.
Hoyoux (S.A. Fabrique de fer du), pp. 223, 263.
Huccorgne, p. 182.

Ieper, pp. 4, 389, 390, 472, 473, 474.
Ieperlee, p. 472.
Indépendant (l'), pp. 216, 237, 238, 245, 266, 267.
Indië, p. 407.
Irun, p. 317.
Italië, p. 343.

Jardinet-les-Walcourt, p. 384.
Jausquette (mijn van), pp. 75, 90.
Jean du Fils ou partie Nord de Mayeur et Grimpez (Société charbonnière), p. 24.
Jehay, p. 280.
Jemappes, pp. 3, 75, 92, 145, 359, 403, 445, 448.
Jemappes et Flémalle (S.A. de), pp. 179, 180, 182.
Jemelle, p. 237.
Jemeppe (sur-Sambre), pp. 331, 397, 398.
Jolimet et Roinge (mijn van), pp. 102, 106.
Jolimet et Roinge (S.A. du charbonnage de), p. 102.
Journal de Charleroi, pp. 266, 267.
Journal de Liège, pp. 215, 245.
Jumet, pp. 24, 70, 418, 508, 509.
Jupille, pp. 84, 140.
Jurbise, pp. 394, 395, 436.

Kempen, p. 428.
Kent (graafschap van), p. 228.
Kerkrade, p. 437.
Kessales (mijn van), p. 139.
Keulen, pp. 243, 264, 393, 402, 426, 460.
Kontich, pp. 428, 429.
Kortrijk, pp. 389, 472, 473, 474, 475.

Lahaye, pp. 177, 181, 182, 185.
Laines peignées (Fabrique belge des), p. 504.
Laken, p. 493.
La Louvière, p. 401.
Lambusart, p. 142.
Landen, pp. 395, 436, 437, 438.
Landen-Hasselt (spoorweg), p. 396.
Landenne (sur-Meuse), pp. 182, 294.
Laneffe (gemeente), p. 385.
Lannoy, p. 471.
Laon, pp. 454, 456.
La Reid, p. 310.
Laroche, p. 408.
Lavoir, pp. 182, 354.
Lavoir (S.A. Compagnie des mines et usines du), p. 345.
Lavoir et du Blanc-Misseron (S.A. des mines et usines du), p. 355.
Leie, pp. 472, 473, 474, 475.
Levallois, p. 231.
Levant du Flénu (S.A. des charbonnages du), pp. 11, 13, 14, 16, 21, 78, 121, 155, 156, 364.
Leuven, pp. 263, 397, 413, 417, 419, 424, 435.
Leuven-Herentals (spoorlijn), p. 419.
Leuven naar Mechelen (kanaal van), pp. 397, 419.
Leuze, p. 452.
Lichtervelde, p. 449.
Lichtervelde à Furnes (S.A. Compagnie du chemin de fer de), p. 449.
Liégeoise (Banque), pp. 209, 210, 307.
Lier, pp. 425, 428, 429, 505.
Ligny, pp. 480, 491.
Lille (Banque de), pp. 34, 50.
Limal, p. 514.
Limbourg, p. 273.

Limburg (provincie), pp. 395, 436, 489.
Lin (Société Bruxelloise pour la filature du lin), p. 497.
Lin et étoupes à la mécanique de St. Gilles, p. 500.
Lin et de l'étoupe à la mécanique à Malines, (S.A. pour la filature du) p. 500.
Lin et du chauvre (Société pour la filature du lin et du chauvre à Molenbeek-St-Jean), p. 497.
Linière de Bruxelles (Société), p. 500.
Linière de St. Gilles (Société), p. 500.
Linière de St-Leonard (Société), p. 501.
Linière gantoise (Société), p. 502.
Linière Malinoise (Société), p. 501.
Lobbes, p. 483.
Lobbes à Sartiau (Société de la route de), pp. 483, 491.
Lobbes-Sartiau (weg van), p. 491.
Lodelinsart, pp. 24, 123, 418, 508.
Lodelinsart (mijn van), pp. 122, 123.
Lodelinsart (S.A. des charbonnages de), pp. 24, 25, 26, 105, 122.
Lokeren, pp. 381, 405, 420, 421, 452.
Londen, p. 407.
Longdoz, pp. 202, 206, 400.
Longterne (S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux de), pp. 27, 29, 118, 150.
Longterne-Ferrant (mijn van), pp. 27, 113, 149, 150.
Longterne-Ferrant sur Elouges (S.A. du charbonnage de), pp. 149, 150, 377.
Longterne-Trichères (mijn van), p. 50.
Longwy, p. 407.
Louvain à Jemeppe-sur-Sambre (S.A. du chemin de fer), pp. 397, 407, 408, 417.
Luik, pp. 37, 41, 138, 154, 165, 177, 194, 196, 199, 208, 210, 225, 226, 228, 229, 231, 237, 241, 242, 260, 263, 264, 273, 280, 290, 293, 294, 295, 301, 307, 318, 320, 326, 330, 333, 345, 370, 385, 395, 400, 401, 402, 406, 408, 431, 437, 460, 501, 510, 513.
Luik (provincie), p. 489.
Luxemburg, (Groothertogdom), pp. 238, 407.
Luxemburg (provincie), pp. 407, 457, 458, 459, 489.
Luxemburg (stad), p. 407.
Luxembourg (Société du), pp. 407, 457, 458, 460, 461.
Luxembourg (S.A. des hauts-fourneaux, forges et usines de), pp. 236, 237, 238.
Luxembourgeoise (Société d'Industrie), p. 238.
Lyon, p. 353.
Lys, pour la fabrication de lin, du chanvre et des étoupes (Société de la), p. 503.

Maas, pp. 165, 175, 178, 183, 203, 231, 245, 256, 257, 259, 297, 370, 385, 399, 400, 406, 407, 423, 433, 434, 438, 442, 457, 458, 459, 460.
Maas (departement van de), p. 371.
Maastricht, pp. 204, 436, 437, 438.
Maldeghem à Aelter (Société de la route de), p. 485.
Mambourg (mijn van), pp. 44, 45, 46, 103, 122, 123.
Mambourg et Bawette (Société charbonnière de), p. 45.
Mambourg et Bellevue (S.A. des charbonnages de), pp. 44, 46, 47, 104.
Manage, pp. 400, 401, 402, 413, 414, 431, 441.
Manage-Bergen (lijn), pp. 441, 444, 467.
Marche, pp. 223, 237.
Mariembourg, pp. 385, 454, 455.
Mariembourg à Chimay (compagnie du chemin de fer de), p. 455.
Mariemont, pp. 250, 273, 401, 508.
Mariemont (mijn), pp. 463, 491.
Marchienne-Florennes (weg van), p. 491.

Marchienne-Florennes (weg van), p.
Marchienne à Charleroi, rive droite (Société de la route de), pp. 481, 491.
Marchienne-au-Pont, pp. 21, 213, 244, 245, 248, 266, 267, 268, 297, 385, 386, 391, 432, 477, 478, 484, 490, 491.
Marchienne-au-Pont-Beaumont (weg van), p. 490.
Marchienne-au-Pont à Beaumont (S.A. de la route), pp. 477, 488, 490.
Marchienne naar Trazegnies en naar Courcelles (weg van), p. 491.
Marchienne-au-Pont à Trazegnies et Courcelles (Société de la route de), pp. 484, 488, 491.
Marchienne-sur-Sambre, p. 127.
Marcinelle, pp. 21, 80, 161, 165, 241, 477, 478, 491.
Marcinelle et Couillet (S.A. de), p. 160.
Marcinelle et Couillet (S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de), pp. 23, 27, 40, 41, 80, 93, 143, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 178, 183, 184, 190, 191, 193, 215, 224, 241, 243, 268, 308, 314.
Marcinelle-Nord (mijn van), pp. 19, 160, 165.
Marne (departement van), p. 371.
Marseille, p. 407.
Martinet, pp. 20, 23, 127, 128, 129.
Matériels de chemins de fer (compagnie générale de), pp. 342, 344.
Maubeuge, pp. 327, 328, 329, 340, 343, 447, 448.
Mayer, p. 231.
Mechelen, pp. 381, 397, 403, 421, 436, 437, 497, 500.
Membach, pp. 272, 273, 274.
Membach (S.A. des mines de zinc et de plomb de), pp. 272, 274, 324.
Mémorial de la Sambre, pp. 245, 373.
Merinosstoffen (Brusselse maatschappij voor het spinnen van wollen en het weven naar de wijze der). Société pour la filature et le tissage des laines à la manière des étoffes mérinos, p. 497.
Mersch, p. 458.
Mettet, p. 298.
Meuse (Société des mines et fonderies de la), p. 231.
Meuse (Société des mines et fonderies de zinc de la), p. 282.
Miaucourt et Gripelotte (mijn van), pp. 130, 131.
Midi du Bois de Boussu (mijn van), pp. 49, 50, 52, 53, 65, 125, 375.
Midi du Bois de St. Ghislain dit du Grand Bouillon (mijn van), p. 51.
Midi du Bois de Boussu et de Sainte-Croix Sainte-Claire (S.A. des charbonnages réunis du), pp. 39, 49, 377.
Milaan, p. 343.
Moerdijk, p. 423.
Moesel, pp. 406, 407, 412, 457, 458, 459.
Moignelée (mijn van), p. 67.
Momignies, pp. 454, 455.
Monceau (S.A. hauts-fourneaux de), pp. 213, 214, 215, 216.
Monceau-Fontaine (mijn van), pp. 20, 21, 22, 127, 130, 131, 432.
Monceau-Fontaine et du Martinet (S.A. des charbonnages de), pp. 23, 119, 120, 127, 128, 129, 131.
Monceau-Fontaine (S.A. du charbonnage de), pp. 20, 23, 127, 128, 129.
Monceau-sur-Sambre, pp. 20, 21, 127, 213.
Monceau-sur-Sambre (mijn van), p. 432.
Mons (bij Luik), p. 323.
Mons à Hautmont (S.A. Compagnie du chemin de fer de), p. 101.
Mons à Hautmont et de St. Ghislain (S.A. des chemins de fer de), pp. 379, 440, 441, 471.

Mons vers Bavay (Société pour la route de), p. 482.
Montbressien, p. 353.
Montegnée, p. 182.
Montignie(s)-sur-Sambre, pp. 313, 491.
Montignie(s)-sur-Sambre (S.A. des hauts-fourneaux et laminoirs de), p. 313.
Mont-St-Guibert, p. 514.
Mont-sur-Marchienne, pp. 18, 305, 477.
Montzen, pp. 283, 285, 306.
Moresnet, pp. 225, 227, 228.
Morette (mijn van), p. 75.
Morialmé, pp. 385, 433, 434, 435, 487.
Morialmé à Châtelineau par la vallée d'Acoz (S.A. du chemin de fer de), pp. 419, 424, 433, 434, 435.
Morlanwelz, pp. 432, 490.
Moskou, p. 243.
Mulheim-sur-Ruhr, p. 231.
Mutualité industrielle (Société des capitalistes réunis dans un but de), pp. 22, 23, 32, 38, 100, 105, 120, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 131, 167, 168, 169, 190, 241.

Namen, pp. 80, 175, 196, 251, 384, 385, 398, 399, 400, 401, 402, 407, 408, 409, 412, 431, 455, 479, 487.
Namen (provincie), pp. 407, 459, 489.
Namen naar Luik (spoorweg van), p. 385.
Namur à Liège et de Mons à Manage (S.A. des chemins de fer de), pp. 399, 441, 447.
Nationale Bank, p. 524.
Nationale, pour entreprises industrielles et commerciales (Société), pp. 16, 17, 19, 22, 38, 54, 77, 93, 105, 114, 115, 116, 117, 126, 131, 221, 232, 233, 236, 237, 238, 241, 272, 273, 274, 275, 284, 362, 376, 378, 441, 465, 503, 520.
Nederland, pp. 204, 227, 343, 406, 423, 424.
Nevremont, p. 273.
Nicolas & San Maximiliano (concessie van), p. 317.
Niederberg, p. 345.
Niederfischbach (fabriek en mijn), p. 335.
Niederfischbach (S.A. des mines et fonderies de), pp. 333, 334, 335, 347.
Nijvel, p. 409.
Nimy, p. 401.
Ninove, p. 403.
Noord Spanje, p. 320.
Noordzee, pp. 397, 419.
Noorwegen, p. 322.
Nord (Compagnie du chemin de fer du), pp. 43, 99, 100, 186, 329, 391, 393, 401, 402, 447, 448, 455.
Nord (Departement du), p. 471.
Nord (Société charbonnière du), p. 24.
Nord de Charleroi (S.A. des charbonnages du), pp. 130, 131, 132.
Nord de la Belgique (Compagnie du), pp. 419, 425, 429.
Nord du Bois de Boussu (mijn van), pp. 36, 50.
Nord du Bois de Boussu (S.A. du charbonnage du), pp. 36, 37, 39, 50, 125, 126, 377, 378.
Nouvelle Bonne-Fin (mijn van La), p. 138.
Nouvelle fosse d'Ougrée (mijn van La), pp. 172, 173, 174.
Nouvelle Montagne (smelterij van La), pp. 270, 271.
Nouvelle Montagne (S.A. de la), pp. 270, 324, 325.

Obourg, pp. 56, 401, 492.
Observateur (L'), pp. 245, 266, 267.
Oignies-Aiseau, p. 108.
Oignies-Aiseau (S.A. des charbonnages de), pp. 108, 109.
Oise, pp. 148, 442, 443.
Olive (mijn van l'), p. 464.
On, p. 237.
Oneux, pp. 310, 311, 312.

Oostende, pp. 403, 412, 436.
Oost-Vlaanderen, pp. 473, 474, 478, 489.
Oret, pp. 298, 434, 487.
Ostennes (mijn van), pp. 11, 12, 13, 14, 119, 121, 155, 156, 157.
Oudenaarde, pp. 439, 452, 492.
Oudenaerde vers Gand (S.A. du chemin de fer d'), pp. 439, 452.
Ouest de Mons (S.A. des charbonnages de l'), p. 118.
Ouest de Mons (S.A. des charbonnages réunis de l'), p. 125.
Ougrée, pp. 171, 196, 207, 263, 323, 399.
Ougrée (mijn van), p. 262.
Ougrée à Seraing (Atelier d'), p. 208.
Ougrée (Société charbonnière d'), pp. 171, 172.
Ougrée (S.A. des charbonnages et hauts-fourneaux d'), pp. 171, 172, 173, 174, 176, 212, 219, 263.
Ougrée-Marihaye (S.A. d'), pp. 172, 208.
Ourthe, pp. 206, 408, 409, 457, 458, 460, 461.
Ourthe (Departement van de), pp. 195, 226.

Paix (La), p. 401.
Paleizenstraat, p. 493.
Papeteries belges (Société des), p. 513.
Papeteries de la station, p. 513.
Parijs, pp. 26, 29, 57, 90, 106, 108, 115, 130, 132, 142, 165, 226, 228, 229, 231, 232, 242, 264, 271, 281, 288, 295, 298, 321, 338, 343, 372, 373, 402, 426, 431, 441, 443, 446, 447, 475.
Pas-du-Calais (departement van), p. 471.
Pâturages, pp. 89, 90, 106, 445, 446, 492.
Pepinster, pp. 426, 427.
Pepinster à Spa (S.A. du chemin de fer de), p. 426.
Perron (mijn van), p. 154.
Péronnes, pp. 33, 144.
Péronnes (mijn van), pp. 33, 50, 52, 53, 65, 144.
Péronnes (S.A. du charbonnage), pp. 33, 34, 35, 54, 144, 145.
Péruwelz, pp. 453, 510.
Petersburg, p. 243.
Petite Sorcière dite Turlupu (compagnie de la), pp. 92, 93.
Petite-Flémalle (mijn van), p. 228.
Phénix, pour la fabrication de machines et de mécaniques (S.A. du), pp. 232, 233, 234, 240, 241.
Philippeville, pp. 254, 304, 347, 348, 491.
Philippeville (Société civile de), pp. 347, 348.
Philippeville (S.A. des mines de), p. 348.
Philippeville (S.A. des mines et usines de zinc et de plomb de), p. 304.
Picquery (mijn van), pp. 12, 13, 121, 155, 156.
Picquery (Société de), pp. 155, 156, 157.
Piéton, pp. 110, 432.
Piéton (mijn van), p. 110.
Piéton (S.A. du charbonnage de), p. 110.
Piéton-Centre (compagnie du charbonnage du), p. 110.
Plomterie (mijn van La), p. 138.
Polen, p. 302.
Pommerœuil, pp. 218, 276.
Pommerœuil (S.A. des hauts-fourneaux de), pp. 217, 221, 222, 276, 278.
Pommerœuil naar Antoing (kanaal van), p. 470.
Pont-de-Loup (mijn van), p. 487.
Pont d'Oye, p. 237.
Pont d'Oye (fabriek van), p. 514.
Poperinge, pp. 389, 390.
Portugal, p. 343.
Prayon, pp. 270, 271.
Prelle, p. 330.
Presles, p. 298.

Prince (smelterij van Le), pp. 237, 514.
Produits (mijn van Les), pp. 3, 5, 7, 8, 9, 14, 21, 27, 50, 178.
Produits au Flénu (S.A. du charbonnage des), pp. 3, 364, 367.
Providence (S.A. des laminoirs, hauts-fourneaux, forges, fonderie et usines de la), pp. 244, 247, 248, 268, 297, 314, 338, 339.
Providence (fabrieken van La), pp. 244, 245, 247, 248, 297.
Pruisen, pp. 227, 230, 231, 335.
Pucelette (mijn van), p. 134.

Quaregnon, pp. 30, 90, 92, 106, 119, 133, 360, 445, 446.
Quatorze Actions sur Lodelinsart (Société charbonnière des), p. 24.
Quevauxchamps, p. 453.
Quiévrain, p. 113.

Ramecroix, p. 218.
Recogne, p. 407.
Remise du Longbois (Société charbonnière de la), p. 24.
Remise du Nord (Soc. charbonnière de la), p. 24.
Réunion (mijn van La), pp. 18, 19.
Réunion (S.A. de la concession houillère de la), p. 18.
Rhénane (Société), p. 166.
Rieu-de-Cœur, pp. 30, 31, 32, 119, 121, 156.
Rijn, pp. 458, 460.
Rijnstreek, pp. 231, 335, 436, 437.
Rijssel, pp. 29, 52, 53, 54, 64, 145, 470, 471, 472, 473.
Risles-Namen, p. 352.
Rochefort, p. 407.
Rochelle et Charnais (Société de) (mijn van), pp. 130, 132.
Rocheux et Oneux (S.A. de), p. 312.
Roeselare, p. 390.
Roeulx, pp. 463, 464, 480, 492.
Roeulx à Mons (Société des concessionnaires de la route de), p. 480.
Roeulx naar Bergen (weg van), p. 492.
Romain-Kessales (mijn van), pp. 331, 332.
Ronquières, p. 464.
Ronse, p. 452.
Roosendaal, pp. 423, 424.
Rotterdam, pp. 423, 429.
Roubaix, pp. 470, 471, 473, 474.
Roubaix (kanaal van), pp. 470, 471, 475.
Rouge-Veine (mijn van), p. 156.
Roux, pp. 127, 135.
Ruaux, p. 491.
Rue Royale (S.A. pour la construction et l'exploitation de la route destinée à réunir l'extrémité de la rue Royale, hors de la porte de Schaerbeek à Bruxelles et le pont de Laken), p. 476.
Ruhr, p. 406.
Rusland, pp. 243, 265, 302, 343.

Saarbrücken, pp. 371, 406.
Sablonnière (mijn van), pp. 46, 47, 103, 104, 122.
Sacré-Français (mijn van), pp. 26, 122, 123, 187, 191, 192, 262, 263.
Sacré-Français (Société charbonnière de), p. 188.
Sacré-Madame (mijn van), pp. 86, 87, 188, 257.
Sacré-Madame (S.A. des charbonnages de), pp. 86, 87, 88, 148, 257.
Sainte-Croix Sainte-Claire (mijn van), pp. 49, 53, 125.
Saint-Georges, p. 231.
Saint-Ghislain (S.A. du chemin de fer de), pp. 375, 377, 441, 442.
Saint-Léonard, pp. 199, 226, 228.
Saint-Léonard, pour la fabrication de machines et mécaniques (S.A. de), pp. 199, 201.
Saint-Quentin, pp. 57, 136, 328, 441, 443, 447.
Saint-Roch (mijn van), pp. 67, 68.
Saint-Roch (S.A. du charbonnage de), pp. 67, 84.

Samber, pp. 21, 67, 148, 165, 245, 247, 256, 257, 259, 297, 327, 328, 371, 385, 391, 397, 401, 431, 434, 441, 442, 443, 444, 445, 447, 454, 467, 471, 487, 491.
Sambre à l'Oise (S.A. du canal de Jonction de la), p. 443.
Samber en Maas (spoorweg van), pp. 370, 371, 372, 374, 418, 454.
Samber en Maas (streek van), pp. 369, 370, 371, 384, 385, 387, 435.
Samber-Oise (kanaal), pp. 21, 165, 371, 397.
Samberkanalen, pp. 443, 445, 446.
Sambre (S.A. Compagnie des mines, hauts-fourneaux, forges et laminoirs de la), pp. 287, 289, 327, 328, 329.
Sambre à la Meuse (S.A. du chemin de fer de la), pp. 257, 258, 259, 369, 373, 374, 386.
Sambre et Meuse (S.A. des mines et usines de), p. 347.
San Joaquin (concessie van blende), p. 317.
San Sebastian, p. 321.
Santa Emilia (concessie van kalamijn van), p. 317.
Santo Domingo (concessie van), p. 317.
Sarslongchamps et Bouvy (mijn van), pp. 15, 16.
Sarslongchamps et Bouvy (S.A. des charbonnages de), pp. 15, 16.
Sart-les-Moulins (mijn van), pp. 130, 131.
Sart-les-Moulins-lez-Courcelles, p. 130.
Sarts-au-Berleur (mijn van), pp. 177, 179, 182.
Sart d'Avette-aux-Awirs (mijn van), p. 294.
Sarts-de-Seilles (mijn van), p. 333.
Sarts-de-Seilles (S.A. métallurgique des), pp. 333, 336, 347.
Sautour, p. 348.
Scarpe, pp. 443, 470, 471.
Schaarbeek, p. 350.
Schelde, pp. 381, 382, 397, 419, 421, 423, 442, 444, 470, 471, 472, 473, 474.
Sclain, pp. 294, 333.
Sclessin, pp. 181, 263.
Sclessin (dit Bois d'Avroy) (mijn van), pp. 153, 177, 178, 179, 181, 182, 262, 263.
Sclessin (S.A. des charbonnages de), pp. 177, 179, 180, 181, 182.
Sclessin (S.A. des hauts-fourneaux, usines et charbonnages de), pp. 152, 153, 154, 167, 168, 169, 177, 182, 183, 184, 185, 186, 190, 191, 224, 263.
Seilles, pp. 294, 333.
Seine, pp. 371, 443.
Seneffe, p. 465.
Sensée (kanaal van de), pp. 443, 470, 471, 472.
Sept-Montagnes (concessies en smelterij van), p. 345.
Sept-Montagnes (S.A. des mines et fonderies de plomb, cuivre et zinc des), pp. 345, 354.
Seraing, pp. 161, 173, 195, 202, 260, 261, 263, 399, 400, 507.
Seraing (smelterij van), pp. 261, 262, 253, 264, 265.
Serre et Margrave, pp. 104, 123.
Setifère (Société belge d'industrie), p. 499.
Sicilië, p. 348.
Sidia-Clayaux (mijn van), p. 75.
Siegen, p. 335.
Silezië, p. 230.
Silezië (Société des mines et fonderies de zinc de), p. 230.
Six-Bonniers (mijn van), p. 209.
Soieries (Société pour la fabrication des), p. 505.
Soignies, pp. 400, 492.
Somme, pp. 371, 443.
Soissons, p. 454.
Souvret, p. 484.
Spa, pp. 426, 427.
Spanje, pp. 302, 317, 318, 319, 320, 326, 343.

Statte, pp. 293, 294.
Stavelot, pp. 310, 311.
St. Barbe (smelterij van), p. 253.
St. Denis, pp. 56, 492.
Sterpenich, p. 412.
St. Félix sur la Boule (mijn van), p. 445.
St. Georges, p. 280.
St. Germain (chemin de fer de), p. 329.
St. Ghislain, pp. 50, 100, 375, 377, 441, 452, 453.
St. Ghislain (chemin de fer de), pp. 43, 98, 100, 101.
St. Ghislain (spoorweg van), pp. 375, 376, 441, 444, 446, 448.
St. Ghislain (la grande Veine du Bois de), p. 219.
St. Hubert, p. 237.
St. Jans-Molenbeek, pp. 303, 304, 342, 343.
St. Joseph (mijn van), p. 367.
St. Niklaas, p. 381.
St. Marc, p. 175.
St. Marguerite (mijn van), p. 138.
St.-Marie-d'Oignies, p. 508.
St. Martin La Plaine, p. 353.
St. Ode, p. 330.
Strépy-Bracquenies, p. 401.
St. Roch (smelterij van), p. 253.
St. Truiden, pp. 395, 436.
St. Vaast, pp. 15, 145, 250, 465.
St. Victoire (maatschappij van), p. 42.
Sûre, pp. 412, 457, 458.

Tamines, p. 67.
Tapis de Tournay (Manufacture royale de), p. 498.
Ter Hulpen, p. 514.
Tielt, pp. 389, 450.
Tilff, p. 228.
Tissage à la méchanique, à bras, à moteur hydraulique ou à vapeur (Société du), p. 505.
Theux, p. 310.
Thuin, pp. 491, 492.
Thy-le-Château, p. 288.
Thy-le-Château (hoogovens van), p. 385.
Thulin, p. 448.
Thyria, p. 373.
Tolosa, p. 321.
Tourcoing, p. 474.
Tournay à Jurbise et de Landen à Hasselt (S.A. des chemins de fer de), pp. 394, 395, 396, 404, 436, 437.
Trazegnies, p. 491.
Trazegnies au Ruaux (Société de la route), pp. 484, 491.
Trier, p. 412.
Triëste, p. 407.
Trieu-des-Agneaux (Société de), pp. 130, 132.
Trieu-la-Motte, pp. 130, 131, 132.
Trieu de Courcelles au Ruaux (Société de la Section de l'embranchement de route du), pp. 485, 491.
Trouille (rivier), pp. 442, 444.
Tubize (S.A. de construction de), p. 390.
Turlupu, pp. 91, 92.
Turlupu (S.A. des charbonnages, de) pp. 89, 91, 92, 133, 134.
Turnhout, pp. 425, 428, 429.
Turnhout (S.A. du chemin de fer de), p. 428.

Uckerath, p. 231.
Ukkel, p. 499.
Union des papeteries du Prince et du Pont d'Oye (Société de), p. 514.
Union des charbonnages Liégeois, p. 211.
Utrecht, pp. 153, 284.

Val-Benoît, pp. 152, 153, 154, 177, 178, 180, 181, 182, 185, 186, 262, 263, 318.
Val-Benoît (S.A. des charbonnages du), pp. 152, 181.
Valcanville, pp. 225, 228.
Valenciennes, pp. 12, 25, 27, 29, 73, 106, 150, 214, 216.

Valentin-Cocq (smelterij van), p. 230.
Valentin-Cocq (S.A. Mines et fonderies de zinc du), pp. 230, 231, 290, 291, 292, 324.
Valeresse (mijn van), p. 67.
Valognes (Arrondissement), p. 228.
Val-St.-Lambert (mijn van), p. 203.
Val-Saint-Lambert (Société des verreries et établissements du), p. 507.
Vallée de la Dendre (compagnie du chemin de fer et canal de la), pp. 395, 403, 420.
Vallée du Piéton (S.A. des charbonnages réunis de la), p. 135.
Vandenbrande (S.A. Usine), p. 350.
Vandenbrande et Cie, pp. 350, 351.
Vandenbrande (fabrieken), p. 350.
Vaulx, p. 218.
Veurne, p. 389.
Védrin, pp. 352, 353.
Védrin (Mines de plomb de), p. 353.
Védrin (S.A. des mines et produits chimiques de), p. 352.
Vennes, pp. 194, 195
Vennes (S.A. du haut-fourneau et fonderie de), pp. 194, 196.
Verrerie (Société de verrerie), p. 510.
Verreries d'Avroye (Société des), p. 510.
Verreries de Mariemont (Société des), p. 507.
Verreries du Marais à Boussu (Société des), p. 509.
Verviers, pp. 153, 270, 273, 285, 488, 493, 504.
Vesder, pp. 206, 273.
Vesdre (S.A. des mines et hauts-fourneaux de la), p. 312.
Veurne, pp. 449, 450.
Vézin, p. 175.
Vieille Montagne (concessie van), p. 227.
Vieille-Montagne (S.A. des mines et fonderies de zinc de la), pp. 225, 226, 228, 229, 230, 231, 274, 282, 290, 291, 292, 302, 303, 312, 322, 324, 326.
Villers-le-Gambon, p. 348.
Vingt-Actions (charbonnages des), p. 93.
Vingt-quatre Actions (Société des), p. 364.
Vireux, pp. 385, 424.
Vlaanderen, pp. 394, 403, 452, 470, 472.
Vodecées, p. 348.
Vogecée, p. 385.

Walcourt, pp. 385, 386.
Wallonië, p. 403.
Wandre (mijn van), pp. 178, 182, 262, 263.
Wanzé, p. 293.
Warcoing, p. 469.
Warquignies, pp. 64, 375, 376.
Warschau, p. 265.
Wasmes, p. 7.
Wasserbillig, p. 458.
Waterloo, p. 409.
Waver, pp. 407, 408, 413, 414, 417.
Welkenraedt, p. 310.
Wenen, p. 264.
Wergifosse-Xhendelesse (maatschappij van), p. 63.
West-Vlaanderen, pp. 472, 474, 489.
Wiltz, p. 458.
Witte Water, pp. 454, 455.

Xhorré (mijn van), p. 182.

Yves, p. 373.
Yves-Gomezée (hoogovens van), p. 385.

Zône (S.A. des forges de), p. 269.
Zône (S.A. des laminoirs et usines du), p. 267.
Zône, pp. 18, 245, 266, 267, 268, 305.
Zweden, p. 326.
Zwitserland, pp. 343, 406.

PUBLICATIONS DU CENTRE INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE
UITGAVEN VAN HET INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

HISTOIRE ECCLESIASTIQUE ET MAÇONNIQUE — KERK- EN MAÇONNIEKE GESCHIEDENIS

A. SIMON, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957. (Cahiers-Bijdragen 2.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)

A. SIMON, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957. (Cahiers-Bijdragen 3.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)

A. SIMON, Inventaires d'archives. (Evêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Eglise Evangélique, Verviers) 1958. (Cahiers-Bijdragen 5.) Epuisé

A. SIMON, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiessy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg. Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Béthune. 't Serstevens. Evêché de Liège.) 1960. (Cahiers-Bijdragen 14.)
Epuisé

A. SIMON, Réunions des Evêques de Belgique, 1830-1867. Procès-verbaux. 1960. (Cahiers-Bijdragen 10.) fr. 260 (abonnement fr. 215)

A. SIMON, Réunions des Evêques de Belgique, 1868-1883. Procès-verbaux. 1961. (Cahiers-Bijdragen 17.) fr. 270 (abonnement fr. 230)

A. SIMON, Evêques de la Belgique Indépendante (1830-1940). Sources d'Archives. 1961. (Cahiers-Bijdragen 21.) fr. 160 (abonnement fr. 135)

Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. — Bronnen voor de religieuze geschiedenis van België. 1968. (Cahiers-Bijdragen 54.) fr. 330 (abonnement fr. 280)

M. WALCKIERS, Sources inédites relatives aux débuts de la J.O.C. (1919-1925). 1970. (Cahiers-Bijdragen 61.) fr. 460 (abonnement fr. 390)

W. ROMBAUTS, Het Paasverzuim in het Bisdom Brugge (1840-1911). Bijdrage tot de geschiedenis van het kerkelijk leven in West-Vlaanderen. 1971. (Bijdragen-Cahiers 62.)
fr. 460 (abonnement fr. 390)

E. WITTE, avec la collaboration de F. V. BORNÉ, Documents relatifs à la franc-maçonnerie belge du XIX° siècle. 1830-1855. 1973. (Cahiers-Bijdragen 69.)
fr. 1.400 (abonnement fr. 1.190)

PRESSE — PERS

A. J. VERMEERSCH en H. WOUTERS, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers, 1830-1848. 1958. (Bijdragen-Cahiers 4.) Uitverkocht

M. DE VROEDE, De Vlaamse Pers in 1855-1856. 1960. (Bijdragen-Cahiers 12.)
fr. 120 (abonnement fr. 100)

J. WILLEQUET, Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1877-1914. 1961. (Cahiers-Bijdragen 16.) fr. 140 (abonnement fr. 120)

R. VAN EENOO en A. J. VERMEERSCH, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914. 1962. (Bijdragen-Cahiers 23.) fr. 140 (abonnement fr. 120)

R. VAN EENOO en A. J. VERMEERSCH, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers-Répertoire bibliographique de la presse belge, 1789-1914. II, 1973. (Bijdragen-Cahiers 74.) fr. 280 (abonnement fr. 240)

J. LORY, Panorama de la presse belge en 1870-1871. 1963. (Cahiers-Bijdragen 32.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)

M. LEROY, La presse belge en Belgique libre et à l'étranger, en 1918. 1971. (Cahiers-Bijdragen 63.) fr. 570 (abonnement fr. 490)

J. LECLERCQ-PAULISSEN, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958. (Cahiers-Bijdragen 6.) fr. 110 (abonnement fr. 95)

R. VAN EENOO, De Pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen. 1961. (Bijdragen-Cahiers 20.)
fr. 370 (abonnement fr. 315)

L. WILS, De liberale Antwerpse dagbladen : 1857-1864. 1962. (Bijdragen-Cahiers 26.) fr. 100 (abonnement fr. 85)

M. DE VROEDE, De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860. 1963. (Bijdragen-Cahiers 28.) fr. 350 (abonnement fr. 300)

E. VOORDECKERS, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers in de negentiende eeuw. 1964. (Bijdragen-Cahiers 35.) fr. 1020 (abonnement fr. 870)

H. LIEBAUT, Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst (1840-1914). 1967. (Bijdragen-Cahiers 41.) fr. 290 (abonnement fr. 245)

A. J. VERMEERSCH, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. — Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (A-K). 1965. (Cahiers-Bijdragen 42.) fr. 740 (abonnement fr. 630)

H. GAUS en A. J. VERMEERSCH, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. - Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (II, L-Z). 1968. (Cahiers-Bijdragen 50.) fr. 1150 (abonnement fr. 980)

E. VOORDECKERS, Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare (1847-1914). 1965. (Bijdragen-Cahiers 43.) fr. 320 (abonnement fr. 270)

M. L. WARNOTTE, Etude sur la presse à Namur, 1794-1914. 1967. (Cahiers-Bijdragen 44.) fr. 565 (abonnement fr. 485)

H. DEGRAER, W. MAERVOET, F. MARTENS, F. SIMON, A.-M. SIMON-VAN DER MEERSCH, Repertorium van de Westvlaamse pers, 1807-1914. 1968. (Bijdragen-Cahiers 48.) fr. 670 (abonnement fr. 570)

H. DE BORGER, Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse pers. Repertorium, 1794-1914. 1968. (Bijdragen-Cahiers 49.) fr. 1150 (abonnement fr. 980)

A. THYS, met medewerking van G. BULTHÉ en A.M. SIMON-VAN DER MEERSCH, Repertorium van de pers in de provincie Antwerpen (behoudens de stad Antwerpen en de kantons Mechelen en Puurs). 1969. (Bijdragen-Cahiers 58.) fr. 600 (abonnement fr. 510)

R. MESSENS, Repertorium van de Oostvlaamse pers (met uitzondering van Gent en het arrondissement Aalst) 1784-1914. 1969. (Bijdragen-Cahiers 59.) fr. 780 (abon. fr. 665)

P. GÉRIN & M. L. WARNOTTE, La presse liégeoise de 1850 à 1914. Répertoire général 1971. (Cahiers-Bijdragen 65.) fr. 1170 (abonnement fr. 1000)

M. RYCX D'HUISNACHT, Répertoire de la presse de l'arrondissement de Nivelles au XIXe Siècle. 1970. (Cahiers-Bijdragen 66.) fr. 520 (abonnement fr. 445)

P. RYCKMANS, Drukkers en pers te Mechelen, 1773-1914. Repertorium. 1972. (Bijdragen-Cahiers 70.) fr. 1220 (abonnement fr. 1040)

A. CORDEWIENER, Etude de la presse liégeoise de 1830 à 1850 et répertoire général. 1972. (Cahiers-Bijdragen 71.) fr. 600 (abonnement fr. 510)

M. SIMON-RORIVE, La presse socialiste et révolutionnaire en Wallonie et à Bruxelles de 1918 à 1940. 1974. (Cahiers-Bijdragen 75.) fr. 400 (abonnement fr. 360)

J.-P. DELHAYE, La presse politique d'Ath des origines à 1914. 1974. (Cahiers-Bijdragen 77.) fr. 300 (abonnement fr. 255)

P. GÉRIN, Presse populaire catholique et presse démocrate chrétienne en Wallonie et à Bruxelles (1830-1914). 1975. (Cahiers-Bijdragen 80.) fr. 600 (abonnement fr. 510)

C. LUC-JORIS, La presse de Huy (1830-1914). 1975. (Cahiers-Bijdragen 82.)

M. BLANPAIN, Le „Journal de Bruxelles". Histoire interne de 1863 à 1871. 1965. (Cahiers-Bijdragen 39.) fr. 90 (abonnement fr. 80)

J. VANDER VORST-ZEEGERS, Le „Journal de Bruxelles" de 1871 à 1884. 1965. (Cahiers-Bijdragen 36.) fr. 480 (abonnement fr. 410)

M.L. WARNOTTE, „L'Ami de l'Ordre", Quotidien catholique namurois de 1839 à 1914. 1968. (Cahiers-Bijdragen 51.) fr. 210 (abonnement fr. 180)

N. PIEPERS, „La Revue Générale" de 1865 à 1940. Essai d'analyse du contenu. 1968. (Cahiers-Bijdragen 52.) fr. 170 (abonnement fr. 145)

D. LAMBRETTE, Le journal „La Meuse", 1855-1955. 1969. (Cahiers-Bijdragen 55.) fr. 220 (abonnement fr. 190)

J.-L. DE PAEPE, La Réforme, organe de la démocratie libérale (1884-1907). 1972. (Cahiers-Bijdragen 64.) fr. 425 (abonnement fr. 380)

BIBLIOGRAPHIE — BIBLIOGRAFIE

M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959. (Bijdragen-Cahiers 8.) Uitverkocht

J. Dhondt & S. Vervaeck, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960. 2e éd. (Cahiers-Bijdragen 13.) fr. 140 (abonnement fr. 120)

D. De Weerdt, Publications officielles de la Belgique contemporaine. 1963. (Bijdragen-Cahiers 30.) fr. 650 (abonnement fr. 555)

P. Gérin, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1789-1831. 1960. (Cahiers-Bijdragen 15.) Epuisé

S. Vervaeck, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1831-1865. 1965. (Cahiers-Bijdragen 37.) fr. 460 (abonnement fr. 390)

J. De Belder & J. Hannes, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1865-1914. 1965. (Cahiers-Bijdragen 38.) fr. 460 (abonnement fr. 390)

ARCHIVES ECONOMIQUES — EKONOMISCHE ARCHIEVEN

M. Colle-Michel, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. (Cahiers-Bijdragen 9.) fr. 60 (abonnement fr. 50)

M. Colle-Michel, Les Archives de la s.a. Métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos ours. 1962. (Cahiers-Bijdragen 24.) fr. 110 (abonnement fr. 95)

M. Colle-Michel, Les archives de la Société des Mines et Fonderies de zinc de la Vieille-Montagne. 1967. (Cahiers-Bijdragen 46.) fr. 150 (abonnement fr. 130)

H. Coppejans-Desmedt, Bedrijfsarchieven op het stadsarchief van Gent. - Inventaris van de fondsen de Hemptinne en Voortman. 1971. (Bijdragen-Cahiers 67.) fr. 115 (abonnement fr. 100)

Ph. Mottequin, Réunions du comité des directeurs des travaux des charbonnages du Couchant de Mons, patronnés par la Société Générale, 1848-1876. Procès-verbaux. I. Textes. 1973. (Cahiers-Bijdragen 72.) fr. 1100 (abonnement fr. 935)

Ph. Mottequin, Réunions du comité des directeurs des travaux des charbonnages du Couchant de Mons, patronnés par la Société Générale, 1848-1876. Procès-verbaux. II. Tableaux. 1973. (Cahiers-Bijdragen 73.) fr. 500 (abonnement fr. 425)

J. Laureyssens, Industriële Naamloze Vennootschappen in België, 1819-1857. 1975. (Bijdragen-Cahiers 78.)

B. Gille, Crise politique et crise financière en Belgique. Lettres adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à Bruxelles (1838-1840). 1961. (Cahiers-Bijdragen 19.) fr. 670 (abonnement fr. 570)

B. Gille, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles (1843-1853). 1963. (Cahiers-Bijdragen 33.) fr. 630 (abonnement fr. 535)

SOURCES SUR LES CLASSES SOCIALES — BRONNEN BETREFFENDE DE SOCIALE LAGEN

S. Vervaeck, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een methodologisch onderzoek. 1960. (Bijdragen-Cahiers 11.) Uitverkocht

S. Vervaeck, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang voor de sociale geschiedenis. 1962. (Bijdragen-Cahiers 22). fr. 170 (abonnement fr. 145)

K. Vanden Abeele, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven. Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind. 1963. (Bijdragen-Cahiers 31.) fr. 140 (abonnement fr. 120)

H. Balthazar, J. De Belder, J. Hannes, J. Verhelst. Bronnen voor de sociale geschiedenis van de XIXe eeuw (1794-1914), 2e uitg. 1965. (Bijdragen-Cahiers 18.) fr. 265 (abonnement fr. 225)

HISTOIRE DU MOUVEMENT OUVRIER — GESCHIEDENIS DER ARBEIDERSBEWEGING

H. Wouters, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging : 1831-1853. 1964. (Bijdragen-Cahiers 27.) 3 delen. fr. 1970 (abonnement fr. 1675)

H. Wouters, Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1853-1865. 1966. (Bijdragen-Cahiers 40.) fr. 540 (abonnement fr. 460)

H. Wouters, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging ten tijde van de 1e Internationale 1866-1880. 1971. (Bijdragen-Cahiers 60.) 3 delen. fr. 3400 (abonnement fr. 2900)

L. LINOTTE, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914. 1964. (Cahiers-Bijdragen 34.) fr. 280 (abonnement fr. 240)

L. LINOTTE, Les manifestations et les grèves à Liège de l'an IV à 1914. 1969. (Cahiers-Bijdragen 53.) fr. 260 (abonnement fr. 215)

J. BAYER-LOTHE, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Ière partie, 1794-1848. 1967. (Cahiers-Bijdragen 45.) fr. 320 (abonnement fr. 270)

J. BAYER-LOTHE, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Deuxième partie, 1849-1886. 1969. (Cahiers-Bijdragen 57.) fr. 320 (abonnement fr. 270)

C. OUKHOW, Documents relatifs à la Ière Internationale en Wallonie. 1967. (Cahiers-Bijdragen 47.) fr. 690 (abonnement fr. 590)

F. MAHIEU-HOYOIS, L'évolution du mouvement socialiste borain (1885-1895). 1972. (Cahiers-Bijdragen 68.) fr. 315 (abonnement fr. 270)

D.E. DEVREESE, Documents relatifs aux militants belges de la Première Internationale. 1865-1877. (Sous presse) (Cahiers-Bijdragen 79.)

STATISTIQUES — STATISTIEKEN

N. CAULIER-MATHY, Statistiques de la province de Liège sous le régime hollandais, 1962. (Cahiers-Bijdragen 25.) fr. 240 (abonnement fr. 205)

J. HANNES, De economische bedrijvigheid te Brussel, 1846-1847. Controle en aanvulling op de nijverheidstelling van 15-10-1847. 1975. (Bijdragen-Cahiers 81.) fr. 350 (abonnement fr. 300)

ARCHIVES POLITIQUES — POLITIEKE ARCHIEVEN

H. HAAG, Les archives personnelles des anciens ministres belges. 1963. (Cahiers-Bijdragen 29.) fr. 60 (abonnement fr. 50)

M. DECHESNE, Le parti libéral à Liège, 1848-1899. 1974. (Cahiers-Bijdragen 76.) fr. 300 (abonnement fr. 255)

DIVERS — VARIA

Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique. Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische Hedendaagse geschiedenis. 1957. (Cahiers-Bijdragen 1.) fr. 85 (abonnement fr. 75)

W. THEUNS, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959. (Bijdragen-Cahiers 7.) fr. 80 (abonnement fr. 70)

F. BALACE, La guerre de sécession et la Belgique. Documents d'archives américaines 1861-1865. 1969. (Cahiers-Bijdragen 56.) fr. 560 (abonnement fr. 480)

MÉMOIRES I. VERHANDELINGEN I.

R. DEVLEESHOUWER, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914). 1958. fr. 370 (abonnement fr. 315)

VERHANDELINGEN II. MÉMOIRES II.

D. DE WEERDT, De Gentse textielbewerkers en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent. 1959. fr. 310 (abonnement fr. 265)

MÉMOIRES III. VERHANDELINGEN III.

C. LEBAS, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. Etude sur les pouvoirs exécutif et législatif. 1960. fr. 420 (abonnement fr. 360)

VERHANDELINGEN IV. MÉMOIRES IV.

R. VAN EENOO, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914). 1959. fr. 440 (abonnement fr. 375)

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LOUVAIN

BEATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

N.V. DRUKKERIJ ERASMUS LEDEBERG/GENT

D/1977/0081/03